Svensk Læsebog,

indeholdende Prøver paa svensk prosa og poesi, tilligemed en kortfattet svensk sproglære, ordbog og litterturhistorie

---

Forord til den elektroniske udgave

Denne *Svensk Læsebog*, sammenstælld af **Carl Lénström** (1811-1893), er digitalisert i maj 2011 fra det Bayerske Statsbibliotek af Google Books og tilpasset for Projekt Runeberg i juni 2015 af Ralph E.

SVENSK LÆSEBOG,

INDEHOLDENDE

PRØVER

PAA SVENSK PROSA OG POESI,

TILLIGEMED

EN KORTFATTET SVENSK SPROGLÆRE, ORDBOG OG LITTERATURHISTORIE,

af

Go S9 LlllfST&ÖMIp Ph. Dr., Docent ved Upsala Universitet*

KJØBENHAVN 1843.

PAA DEN GTLDENDALSKE BOGHANDLINGS FORLAG. Trykt i BIANCO LUXOS Bostryk k kri.CHR« MOLBECH, B. S. INGEMANN, C- HAUCH,

DEN DANSKE VIDENSKABS OG DIGTERAANDS VIDE GLIMRENDE LYS,

TILEGNES DENNE BOG,

SOM EN TAKSIGELSE FOR DE BEHAGELIGE SOMMERDAGE I 1840,

af

G. J. LBMSTRÖM.

UPSALA D. 28. JANUAR 1841.Forord.

Morgengryet til en videnskabelig Union imellem Nordens trende Bredrefolk have Danmarks lyse Aander allerede for flere Aar siden tændt, og det har glædet ethvert ædlere nordisk Hjerte. Danmarks og Sverrigs Digtere have rakt hverandre Haanden over Sundet til Pant paa Venskab og Broderskab, og en Idéudveksling er begyndt, som kan og bör fortsættes under alle mulige Storme i den polittiske Verden, og som skal fortsættes, naar man blot imellem begge Lande vedbl'vef at slaa de Broer, paa hvilke Ideerne kunne vandre frem og tilbage, og saaledes det engang blive gjenforenet, som fordum Gud forenede, men som Mennesker atter adskilte.

En saadan Bro skulde ogsaa nærværende Bog Yære, i det den indeholder dels fortrinlige Prover paa svensk Prosa og Poesi af en Mængde af Sverrigs störste Forfattere, dels Bidrag til at oplyse Sverrigs Litteratur, f. Eks. Udgiverens egne Opsatser. Valget er saa godt, som Udgiveren, der tidligere har været sysselsat med lignende

Arbejder, var i Stand til at göre det. — Sproglæren er for största Delen uddraget af Kandidat Daas gode Udsigt over det svenske Sprogs Grammatik, Kristiania 1837. — Litteraturhistorien er uddraget af min Svenska Poesiens Historia, 1839—40, 2 Bind, men har her faaet et Tillæg af Videnskabens Historie*). — ßrdbogen, der indeholder et Ud-

*) Dette det allerførste Forseg paa at give eivOversigt over den »Yenske Lærdomi Historie turde imidtertid langtfra være fejlfrit.valg af de r Svensk og Dansk forskjellige, i Læsning hyppig forekommende Ord> er uddraget af Hests Svenske Haandordbog 1799 og Daas Svensk-Norske Ordbog 1837—40, men fremfor alt af Molbechs Danske Ordbog 1833, 2 Dele.

Min Ven, Student Frederik Barfod, har haft den Godhed at besörge Korrekturerne for mig, samt at gjennemse, supplere og berigtige baade Sproglæren og Ordbogen.

Maatte Bogen naa sit öjemed, at aabne den svenske Litteraturs Pantheon for det ædle danske Folk, som, skönt det selv ejer en mulig i flere Henseender iangt rigere Litteratur, alligevel med Glæde turde betrqgte sit svenske Broderfolks Fremskridt paa Udviklingens Bane, — og maatte mit Arbejde med det samme meddele de Danske en livligere Interesse for Fremkaldelsen af en almindelig nordisk Samvirken i Litteratur og Kunst, en Samvirken, der ikke, som hidtil, fortrinsvis støttede sig paa Styver-fængerier af usle Oversættelser!

Upsala d. 28de Januar 1841.

€?. J. läénström.Indhold.

sia«

8. Poesi.

Kort svensk Sproglære.

Det svenske Sprog har følgende Bogstaver: a, c, d, ey g, A, i,Ä, m, n, o, p, r, w, v, a?, y, x,

Den svenske Retskrivning erkj ender ingen Diftonger (eller to under eet udtalte Vokaler)» Den bruger heller ikke stumme (eller ikke udtalte) Vokaler til at betegne enten Stavelsernes Længde, eller Ordenes Oprindelse. Dens

Regel for Stavningen bliver derfor den ene og konsekvente: uenhver Vokal danner en Stavelse." Saaledes findes der i det svenske höjd ikkun een Stavelse, og derfor kun een Vokal: ö; den paafelgende Lyd betegnes ved Konsonanten 7. Blot i enkelte fremmede Ord findes i Svensken stundom Diftonger, f. Eks. Europa.

Konsonanterne.

De syenske Konsonanter udtales ligesom de danske, undtagen:

F, som udtales, naar den staar foran en Vokal, ligesom i Dansk, men naar den staar efter en lang Vokal, eller efter l og r, lyder som v, f. Eks. haf\ trefnad, half, harf, læs hav o.s.v,

Fv læses altid som t>, og bruges, naar de Ord, i hvilke F læses som t>, faa et Tillæg i Enden, saa at F vilde komme til at begynde den næste Stavelse, f. Eks. hafvet læs havet. Dersom man i dette Ord udelod v, maatte F faa sin egentlige Lyd, fordi det begyndte Stavelsen; snarere kunde i dette Tilfælde F ansees som overflødigt.

Undtagelser: 1) I nogle Ord udtales F efter en Vokal *som det danske F, især i fremmede, som Paragraf, Triumf, og i svenske, naar den foregaaende Vokal er kort, hvilket sjælden betegnes. Luft, aflon, straff, udtales saaledes som i Dansken, men kan i straff betegner Fordoblingen af F Stavelsens Korthed. 2) I sammensatte Ord udtales /V som to v'cr, f. Eks. afväg, drifved, læs: avvceg, drivvéd.XII

tf udtales enten 1) som det danske tf i Gaard (hvilket er det almindeligste), eller 2) som J, eller 3) som ng i lang, eller 4) som det danske K.

Som J udtales G 1) foran Vokalerne e, t, y, ä, ö, som gynna, begära, øöä, angenäm, igen, gissa, magister (udtales 72/nna osv.); 2) i Ordet *äøa (udt. «aja) med dets Afledninger, saasom sägande, tillsägelse; 3) i flere Ord efter 2 og r, som talg, /or<7, borgare, fterø, ety, Aety, varø, orøor (udt. talj osv.). Dog udtales de under 2) og 3) nævnte Ord i flere Provinser med G'ets förste og oprindelige Lyd.

Undtagelser: Til 1.) Dersom detE eller /, som følger efter G, berer tit en grammattisk Endelse, og G derimod slutter Ordets Grand-form, udtales G med sin første, oprindelige Ly<J. Saaledes udtales fa-git, slagitj dagen, degig, plogen, som de skrives j desuden Ordene: igel, hage, eøen, trogen, tygel, /agre/, Zcføer, mögel.

Til «3.) De svenske Provinser, som udtale Ordene helg, wzrgr, o. fl. med J, fremsige næsten lige saa mange Ord af ganske lignende Beskaffenhed, ja undertiden af samme Oprindelse, med G. Medens de sige borga som 60170, udtale de borgenär og borgersmand med G$ lyder helg somhelj, udsiges derimod helga, helgon, helgedomhegelse, gurgla, morgon, utmärgla, exer g, med haardt G.

Naar iV felger efter tf, faar dette sidste Lydén af det dan» ske nø i lang, som: raøn, uøn (læs: vangn, ungn).

Undtagelser: Dog ikke i egrna, mogna, benägna, belägna.

Som K læses tf efter en kort Vokal og foran 7, som ut-«tyt Gæs: utsikt).

Gj udtales som J og bruges foran o og u, da G ellers foran disse maatte udtales med sin förste Lyd, f. Eks. gör, gjorde, gjuter, <76'*, læs: jorde, juter osv,

H er stumt foran F og / i omtrent de samme Ord som i Dansken, saasom i hjerta, ført.

K udtales 1) haardt som i det danske Karl, Kanter, 2) endnu blødere end i det danske ftær, köbe, og meget ligt det engelske ch i cÄtn. Denne sidste Lyd høres i Svensk, uden at Udtalens Blodhed betegnes ved noget tilsat j, foran Vokalerne e, t, y, ä, ö, som kyla, kär, Äön, kejsare, Ät'nd.

Undtagelser: K tv haardt, naar det ender Ordets Grundform, og den følgende Vokal og Stavelse kan ansees som en grammaltisk En-XIII

deise, eller en Afledningsendelse; saaledes udtales vaken, bakelse, hal kig, sekel, fiske, folket, buske, dtførø osv. alle med ren JT-lyd; ogsaa Ordet jKtss, en Kat.

Naar K foran de haarde Vokaler a, o, ti, <5 skal ndtales blødt, indskydes et J, som i fortel, eller man skriver tj, der ndtales ganske som det blede K, som: förtjusa.

£ er stumt eller udtales ikke 1) foran J, naar begge Bogstayer here til samme Stavelse, som ljuf (læs: jur), ljus (jus), ljuga fjuga); 2) i Ordene karl og verld (læs: Äar, værd).

A udtales kun i Skaane som af de Danske (i Struben), men ellers mod Ganen ved Tænderne.

Mærk: Navnet Karl udtales standom som Kal (med stumt K).

Sk udtales som sj i det danske Sjæl, som sch i Tysk, eller som sh i Engelsk, naar det staar foran de blade Vokaler e, t, y, ä og o', som: sken, skina, skyla, skäl, *&6'n (sjen, sjina osv.)*

Hær k: Blotte Endelser göre dog ikke Udtalen af «A blod (lige saa lidt som af G og K), saa at altsaa fisken udtales med haardt K. Ogsaa her iudskydes et J, naar Udtalen er blød foran en haard Vokal, som i skjuta, skjorta. Men uden at en saadan Indskydelse finder Sted, udtales desuagtet menniska, marskalk, skabrak, skarlakan, som men-nüf'a, marsjall osv.

Stj har samme Lyd som det blöde sk, eller som sj i Dansk Stjelk, stjerna læses altsaa sjelk, sjerna.

Vokalerne.

De svenske Vokaler have en lang og en kort Udtale, uden at denne forandrer deres Lyd, der, ligesom Tegnene, er den samme som i Dansken. Dog bruges Tegnet ä for æ, og å for aa, ligesom man endnu ikke skjelner imellem e og ö, men skriver dem begge ö.

I Vokalernes Udtale hersker der store provinsielle og individuelle Forskjelligheder. Den er derfor langt vanskeligere at opfatte og beskrive end Konsonanternes.

E er enten i) langt med egentlig E-Lyd som i det danske ren, Sten; eller 2) kort med E-Lyd, som i det danske ligge, toge; eller 3) langt med Æ-Lyd, som i det danske ere; eller 4) kort med Æ-Lyd, som i Herr£.

i) Den lange E-Lyd, som Rask betegner med é, skulde egentlig findes i alle lange Stavelser, som énhét.XIV

2) Den korte E-Lyd skulde findes i korte og ubetonede Stavelser, som påpper, tryckeri, hvor E'et er tonelast.

3) Den korte Æ-Lyd, som Rask betegner med è, skulde findes i korte og betonede Stavelser, som pènna, pèst.

4) Den lange Æ-Lyd skulde findes i lange Stavelser, i hvilke ogsaa hyppig Æ eller Ä skrives, og hvor E'et, som i Dansken, er en Inkonsekveus, som verld (udt. vcerd).

Men da det svenske Sprog ikke altid nöjagtig betegner Tonefaldet eller Stavelsens Længde, lades der ofte Rum for Tvivl, ligesom Undtagelserne ere mange.

1) Det betonede og korte E udtales som et virkeligt, -kort E, og ikke som kort <jb («lier è), i Afledninger af andre Ord, som have en lang E-Udtale, som ledd, sedd, bredd (af lééUi, si, èréd), ende, ense, ett, etta <af én), hetsig (af hét), vett, veit-skap, vetterlig (af veta).

Undtagelser: Derimod udtales følgende Ord med Lyden è: èlfenbén (af élefant), hèlg (af hélig), rènsa (afrén), mèst og flèste (af mér og flér), trènne (aftré), Svèrige (Sværge), svènsk (af Svéa), saml hèlsa (af héla), — altsaa imod Ordenes Oprindelse.

2) Et betonet kort E forekommer desuden i mange Ord, som: redd, ledsen, tecken, emellan, hem, hvem, rem, remsa, blemma, hemlig, ten, enkom, skepp, ingrepp, peppar, øers, Aer*, vessla, fresta, &et«a, «vett, etter, «pet«, Årefø, betsel, samt i deres Afledninger.

3) E har Lydén af langt Æ, 1) efter J, som t/ena, stjerna;

2) i den oprindelig tyske Forstavelse er, som erfara, erkånsla;

3) i nogle andre svenske Ord, som tillegna, der, «ertø, perta, gerna, gerning; og4) i flere, egentlig fremmede, Ord, som sfer, bresch.— Altsaa sættes E urigtig i månge Tilfælde, hvor baade Udtalen og Ordenes Oprindelse fordrede Ä. Saaledes nedstamme Ordene der, sfer, stjerna, hjerta af Ord, som i Islandsk og Græsk skrives med a.

O har 1) den lange Lyd, som i de danske Ord Ko, Sko (udtrykt af Rask ved 6); 2) denne samme O-Lyd, men kort, i 1) korte betonede Stavelser, som udledes af Ord, i hvilke et O forekommer med sin første lange Lyd, saasom rodde, grodde, trodd, gods (af ro, gro, tro, god); 2) i de fleste Stavelser,XV

som endes paa om «eller ön, som dom, domare, bomuU, bonde-blomma, onsdag osv.; 3) foran X, »om Oxe; *) i Ordene jfogtåe, bogsera, Joø, socken, orm, forsla, ost, j»ro*f, Aottø, foster, knoster, moster, ostra, otta, lots, samt deres Afledninger*

Undtagelsers gddt (af göd), bldmtfer, WömMfing, blàmstra (af blomma med kort é), der udtales med en kort Å-Lyd. — Naar Ordet fcof udtales Mv (og er Hankönsord), betyder det Neglen paa Hestens Fod, ^ Maadehold 5 men udtales det håv (og er Intetkönsord), betyder det Hof, Kongens Omgivelser.

3) Lyden af et kort Å (Rasks b) i korte og betonede Stavelser; 4) Lyden af et langt Å: O foran F i Ordene lof, dof, sko f vel, sofva, sofvel, so fra, klofve, förkofra, ofvan med deres Afledninger; 2) i Ordene honom, konung, kona, kol, rodna, son, moln, dold, tjog; 8) i flere Ord foran r: villkor, utköra, ordning, hord, boren, gesvoren, sorl, porla, moria, mornar (Flertal af morgon); 4) i nogle fremmede Ord, som despot, brodera, strof, samt en Del flere.

Bemærkninger om Skrift og Tale. De Svenske skrive ikke længer Substantiverne med store Begyndelsesbogstaver, men kun Egennavnene, tilligemed Sætningernes Begyndelsesord, og saadanne Ord, hvorpaa der lægges Eftertryk. — Fremmede Ord skrives, i Svensk som i Dansk, enten efter de

Sprogs Skriveregier, hvorfra Ordene ere tagne, eller ogsaa efter

»

det svenske Sprogs Regler, til hvilket de nu antages at here. — Det er en ortografisk Synderlighed i Svensk, at ck bruges isteden for kk, endog i ægte svenske Ord, og ch istedetfor k i och (og; derimod ock, ogsaa).

I daglig Tale bortfalde forskjellige Bogstaver, og sammentrækkes visse Ord, f.Eks.:

D udelades i: Bad, blad, rad, stad, hvad, badet, bladet, raden, staden, sadel, sadla, lade, sade, med, sked, smed, fred, sned, skeden, smeden, freden, sneda, bod, lod, god, han stod, boden, lodet, goda, brud, skrud, båd eller både, råd eller råda, brådska, rådman, kläd eller kläda, förkläde, brädspel, slädföre, bröd, nöd, röd, brödet, röda, ordspråk, ordstäf (Man siger: Ba, bla, ra osv.).XVI

F udelades i: refben, styßarn, styfmoder. G udelades i: jag, dag, flitig, /attiø, konstig, myndig, flitigt, fattigt, konstigt, myndigt, fattigdom, myndighet, morgon, arttø,

i: alle Endelserne «fø (falskt udtales saaledes /akO« Il i: du skall.

iV i: nämnd, namnsdag, famntag, nämnt» R i: Äan är, Äan var, Äan Äar gått T i: de*, djuret, löfvet, slaget, draget, moget, troget, kilman, fältskär, matsäck.

Lignende Forandringer finde Sted i Udtalen af: Land, strand, tand, rodna, Lann, strann, tonn*, ränna, stadshus, midsommar, skridsko, stasshus, missommar, skrissko, drottning, statssekreterare, stats- dronning, stass sekter, stass-råd, trotsa, spatsera, låtsa, rdd, trossa, spassera, låssa, bord, gård, gärde, fjärd, dof, ødJ, øäfe (/ä^)* /W jemka, jungfru. jcnÄa, jumfru.

De, dig, mig, sig, dagen, Di, dej, mej, sej, dan, dar, dagar, fader, moder, broder, /ar, mor, tror, rcfcfu, basstu, rådstuga,"badstuga, gäldstuga, gillstu, farstu, Östergylln, We-förstuga, Östergötland, Wester- stergylln, Sörmland, Småln, götland, Södermanland, Små- Kolmåln, i afse, i mårse. land, Kolmorden, i aftons, i morgons.

Entallet af Verberne bruges i daglig Tale ofte isteden for Flertallet: De äro, de voro, de skola, Di ä, di va, di sku, vi vi eller de gåfvo, togo, sågo, eller di gaf, tog,, såg, stod, stodo, foro, kommo, läto, fingo, /or, Äom, Zctø, /ecÄ, øecÄ, gingo, sprungo, kunna, böra, sprang, kan, bör, vill. vilja.

En hel Del Sammentrækninger bruges i daglig Tale: Vara det, pröfva det, göra Fara'*, pröfva't, göra t, s♂n, det, sade han, tro honom, tro tro'n, trorCa, s♂n, sen1 a, ja henne, se honom, se henne, gör'et, ja tror1 et, ja far'et inte.

jag gör det, jag tror det, jag får det intet.xvir

Tonefald:

I det svenske Sprog er der tre Slags Tonefald: i) det lange, i Ord som stor, Hus; 2) det korte og ubetonede, som i sidste Stavelse af store o g Huse; 3) det korte og betonede, som i förste Stavelse af större og huske. — Det svenske Sprog har et langt större Antal af lange Stavelser end det danske, som plejer i de tilsvarende Ord at anvende korte og betonede, f. Eks. genom, igjennem, sluta, slutte, grammatiken, Grammatikken osv. Derfor betegnes i Dansk Stavelsens Længde, som den, der sjældnest indtræffer, ofte med Tilsætning af stumme Vokaler, medens den ikke understattede Vokal skal antages for kort, enten betonet eller ubetonet Derimod i Svensk antages Stavelsens Længde for det sædvanlige, som noget, der forstaar sig af sig selv, hvorimod den korte Betoning er sjældnere, og derfor fremhæves ved en Konsonantfordobling efter den Stavelse, hvis Udtale skal nærmere betegnes som kort Den ubetonede korte Stavelse og den lange ere derfor i Svensken begge ubetegnede, og kunne saaledes let forveksles, f. Eks. stén, tagsten, sédel, kamél, i hvilke Udtalen dog er ganske forskjellig. — Stundom finder ikke beller Konsonantfor-» dobling Sted, om end Stavelsen er betonet:

1. Naar denne endes paa j, x og som oftest ut, som: svajf kom, oxe. Imellem to Vokaler fordobles dog m undertiden, som i komma.

2. N fordobles heller ikke i Enden af et stort Antal Ord, som: han, kan o• m. fl.

3. Konsonantfordobling finder i Almindelighed Ikke Sted foran en anden Konsonant, som: kors, antvarda (ikke: korrs osv»)

Pog andtages herfra Genitiver, Intetkön af Adjektiver og afledede Former af Verber, naar Hovedformen (enten Nominativ, eller Hankdn eller Infinitiv) har en dobbelt Konsonant, som: hatts, hopps (af batt og höpp), aUt, kaUt (af all og kall), ställde og släppt (af ställa og slÄppa). Dog ere heller ikke disse Regler uden Uudtagelser»

Substantiver og Artikler.

Sub stån tiv erne have tre Kon, nemlig Hankön, Hunkon og Intetkön. Nogle Ord turde dog rettest henregnes til Fælleskönnet,

iom: gemdl, syssling o. fl., skSnt det kun er enkelte svenske Grammat-tikere, der have villel vedkjende sig et saadant Kon i Sproget Med Hensyn til Bemærkelsen hare naturligvis de Ord, som betegne Væsener af det naturlige Hankön eller Hunkön, ogsaa til det grammattiske Hankön eller Hunkön. Herfra undtages imidlertid: ett fruntimmer, ett ett hjon, ett lejon, ett helgon, ett mygg o. fl. Alle de øvrige Ords Kon beror paa en aldeles vilkaar* lig Brug, der dog har en vis umiddelbar, personifiserende Poesi til sin Urgrund, ihvorvel der vanskelig lader sig göre Rede for dennes fantastiske Drömme. Brugen er imidlertid saa temmelig den samme baade i Svensk, i Dansk og i Norsk. — 1 Entallet af Artiklen, samt Adjektivets og Partisipiets ubestemte Form (hvilke ere Substantivernes almindelige Tillægsord og Könsbe-tegnere i alle Sprog}, findes aldeles ingen Forskjel mellem Han-kon og Hunkön. Naar Ordet staar bestemt og i Flertallet, er der vel en Forskjel, men som ofte tilsidesættes. Vel bruges desuden de henvisende Stedord eller Pronomener, han og hon (f. Eks. erfarenheten .. • Aon), men nu alt sjældnere og sjældnere, saa at selve Sproglærerne ikke ere sikre paa visse Ords Kon, som: glädje, ion, makt m. fl., men nådes til at bruge Pronomenet den, altsaa til at behandle dem som Fælleskönsord. Han og hon anvendes dog ogsaa, naar man fuldelig veed, hvad Köa Ordet har i Folketalen. <

De svenske Substantiver have, som de danske, kun een Kasus, der er forskjellig fra Nominativ, nemlig Genitiv. J)og plejer man at indordne dem under fem eller seks Deklinasjoner, der egentlig kun ere lige saa mange forskjellige Maader. at danne Flertallet og anvende den bestemte Artikkel paa; hvorimod Kasusforandringen kun er een i begge Tal, og be-' staar i et S, som Genitiv lægger til Nominativ.

Et Skema for samtlige disse saakaldte Deklinasjoner meddeler paafelgende Side:Iste Dekl» 2den 3die 4de 5 te 6te Ental: Ubestemt: 5te Dekl. Nom, qvinna konung röst snille band tjenare skördare Gen. qvinnas konungs rosts

snilles bands tjenares skordares Flertal: Nom. qvinnor konungar roster snillen band tjenare skördrar Gen, qvinnors konungars rösters snillens bands tjenares skördrars Bestemt: Ental: Nom. qvinnan konungen rösten snillet bandet tjenaren skördaren Gen. qvinnans konungens röstens snillets bandets tjenarens skördarens Flertal: Nom. qvinnorna konungarne (na) rösterna (ne) snillena banden tjenarne (arna, arena) skördrarne (na) Gen. qvinnornas konungarnes (nas) rösternas (nes) snillenas bandens tjenarnes (arnas, arenas) skördrarnes (nas)n

De Ord, som endes paa a, ere af Hunkönnet og forandre i Flertallet denne Endelse til <orr som krona, kronor.

Nogle Ord af denne Deklinasjon endes i Entallet paa en Konsonant: nummer, stöfvel, hörsel, taffel, spån, joo*», vod, ro«, reøeZ, åder (eller ådra, osv). Färg, gång ag gränt danne Flertallet baade paa or og er.

Endelsen ar modtage månge Substantiver, hvoraf de fleste «re Hankönsord, nogle HunkÖnsord, men ikke et eneste Intetköns-ord. Endeäserne ere månge forskjellige i Entallet. Udelukkende for denne Art af Flertal ere kun Entalsendelserne ing og oro. Til denne Flertalsregel berer kun et eneste Ord: maka (Ægtehustru), som ender paa a, og som derhos er HunkÖnsord. Det har dog ogsaa Formen make i Entallet (i Betydning af Ægtemand), men begge Endelser og Rön ere lige i Flertallet. Enstavelsesord af 2den DekL endes åldrig paa e, men vel paa andre Vokaler, som o, d: öar, åar. Flerstavelsesord kunne endes paa og forandre i dette Tilfælde e til ar, som herre, herrar. — Afton har i Flertallet aftnar, morgon morgnar eller mornar, dotter döttrar, moder mödrar. *) — Substantiverne af denne Dekl. ere, som sagt, i Regelen Hankönsord.

Undtag. Felgende ere Hunkönsord: 1) nogle, som bemerke levende Vesener af Hunkønnet, som brud, hind2) alle paa ing, som gjerning; 8) Ordene själ, jord, verld <og sol—De paa dom, som sjukdom, kunne bruges baade som Hankön og Hnnk&u

Tredie Deklinasjons Endelse er eller r» den hyppigste i Svensk, modtage alle fremmede og nyoptagne Ord, samt alle de svenske, som i Entallet slutte med: 1) het, som nyhet, 2) else, som frestelse**), 3) $kap, som vetenskap, 4) den lange Endelse är, som tullnår, 5) nad, som månad, 6) den lange Endelse i, som partL

Ord, som endes paa en Vokal, faa kun Tillegget r, som ko, kor f mV, mör; tå, tår; med Undtagelse af dem paa i, hvilke faa er, som parti, partier. Ord paa bo endes i FlerL paa r eller er, som landtbo, landtbor eUer landlboer. Ord paa t fordoble denne Konsonant i Flcrt.,

*) Ordet Berre hedder i bestemt Ferm baade Herren (i Omgangs-

sproget som Tittel) og Herran QGud).

**) Med Undtagelse af Ordene fängelse, häkteise, täckelse, som i Flertallet ogsaa faa et »; häkte faar altid og blot n.XXi

som get, getter; nöt, nötter. — Fötgenrfe Ord forandre fin Vokal i Flertallet til ä: natt, nätter/ staf, stäfver; rand, strand, Aand, and, temd, stad, brand (bränder eller brandar) f «tibuf (ständer eller stånd), land (länder eller lamt)f man (männer eller män); tång, stång; ~ ellertil ö: bonde, bönder; bol, böter; ledamot, son. —Fader har i Fler*. fäder, broder bröder.

Til denne Dekl. hörer egentlig kun lutter Hankönsord.

Undtag. Hankönsord ere: 1) de af Latin nedstammende 0*d paa i, som akademi5 2) de paa tot», som religionf 3) de svenske Ord paa het, som förmögenhet', paa ebe, som begärelse (—fängehe, häktelse og täc-kebe ere deg Intetkönsord—)? paa nad, som byggnttd (Hankönsord er imidlertid månad); 4) Ordene Natur og Monet* — Intetkönsord ere: 1) de paa», som ikke komme af latinske paa «r, som parti, [-garf-veri}-] {+garf- veri}+} 2) fremmed* Flerstavelsesord paa um, som Evangelium; B) flere fremmede Ord, som tillige kunne danne Flertallet ligt Entallet^ som t medikament, annex, cirJtøfr, kabinett, koncept, distrikt, magasin, kapital o. s. v.— intetkönsord paa skap (—enkelte af denne Endelse eve i övrigt ogsaa Hunkönsoré, soasem vetenskap) — danne flertallet baade paa er og tigt Entallet.

Til 4de Dekl. hert Ord, som i Entallet endes paa &r og ere Intetkönsord, saasom *öje, nöjen; desuden ét, gUr ftøy

fly, frö, fä, knä, skrå, spri, spö, strå, st* (disse endes r best Flert. paa en eller 41a, som bien «fler bina}, hjerta (i 'ubest Flert hjertan), öga, öra, ostra (i ubest Flert Ögon, öron, oetron og i det best Flert. ^gfonen <k s. ▼.). — Hufvud bar i Flert hufvuden (hufxun).

Regimente, ärende, bräde og eds gaa baade efter 3die og 4deDek|.

Til Sle Dekl. regnes: 1) atle Intetkönsord, som endes paa en Konsonant, og som ikke have Flertalsendelsen er; 2) alle Substantiver, som endes paa are, og som alle ere Hankönsord C—andtagen pantare, embare, ankart, altare, som ere Intetkönsord, og gaa efter 4de Dekl.). — I Flert opstaar stundom Tvetydigbed mellem disse Ord paa ore, som betegne en virkende Person, og: deres Stamord, t Eks.

fisk (en Fisk) Flert fiskar; best fiskarne eller -na. fiskare (en Fisker) fiskafe5 — fiskarne eller -na.

Derfor foretrækker man den anden Form paa rar, som fiskrar, •ne; skördrar, -ne. — Murare af mur (i bestemt Flert mu-XXII

rame) hedder, for at afhjælpe Forveksling, i bestemt Flert murarena. —

Finger felger som Intetkönsord den 5te Dekl., som Hankönsord den 2den. — Fjäü har i Flertallet fjäll og fjällar; led har led og leder; htt, intil, gås have t Flertallet löss, möss, gäss.

Nogle Ord have i Entallets Nom. to ganske forskjellige Endelser og Kon, og maa derfor danne de afledede Former efter forskjellige Regler. Gömma, gëmsla, skrymsla ere Hunköns« ord og gaa efter 1ste Dekl.; gomme, gömsle og skrymsle ere Jntetkonsord^ og rette sig efter 4de Dekl.

Månge Substantiver kunne ikke tænkes i Flertallet, som: kärlek gull, koppar. De af Verber afledede Ord paa an mangle og* saa Flertal, som verkan, fordran.

Artiklerne ere: 1) den ubestem^, som i Entallets Fæl-leskön hedder en, Intetkon ett, og er uden Flertal; 2) den be-stemte, som har to Former: een, som sættes foran Substantiverne, og bar i Entallets Fællesk. den, i lntetk. det, i Flert. de; og en anden, som hæftes til Enden af dem. Den sidstnævnte bestemte Artikkels Endelser ere:

i Entallet: i Flertallet:

Bank. og Hunk. Intetk. Hank. Hunk. Intetk. Nom» en n et t ne aa na na a en Gen. ens ns ets ts nes nas nas nas as ens

Fælleskönsendelsen en og em föjes til de Ord, som endeø paa Vokalen i, eller paa Konsonanter (undtagen ei og er), som: byggnad-en, skymf-en, pkademi-en. — Endes Substantivet paa ei eller er, eller paa en çnden Vokal end i, da bruges kun n og ns: dfør-n, vimpel-u, himmel-n (ogsaa himlen og himmelen), skada-n, glädje-n, *ro-nT 6rø-n, fru-n, fct/-n, tå-n, vrå~n,sjä-i\.

Alle Intetkönsord tjllægge i Entallet ei og ets, undtagep .de, som endes paa e og, a, hvilke kun bruge t og fe, som: folk-et, bi-elf «to-et, %-tt, strä-et, /rö-et, inäret, mens yrkeri, öde-i, öga-i.

Ikkun i daglig Tale settes t til alle Intetkönsord, som endes paa en Vokal, som bly-t, strå-t.

Alle Hanköns- og Hunkönsord antage i Flert. Endelserne na og nas. De første kunne ogsaa, men blot i Nominativ, haveXXHI

Formen ne (som dog er mindre brtrgefcg i daglig Tale), som ko-nungarne. — Intetkönsordenes Artikkelendelser for Flertallet ere tre: 1) ée, som i Flertallet fea er, tillægge de bestemte Endelser na og »ar, som partier, partierna; 2) de, som i Flertallet hare n. tillægges a og as, som arbeten, arbetena; 9) de, som gaa efter öte Dekl., antage en og «nr, som 5<mdt banden; barn, barnen. Men den daglige Tale bruger i dens Sted ena og tna#, og bortkaster desuden Ä'et, som nogle Intetkönsord have i ubest. Fl er®., saasom jpartf-ena og batrn-ena, ligesom: artø-ena, hvorved Talesproget faar en ejendommelig Konsekvens, som,Skriftsproget mangler. — Hank.s og Hunk.s Substantiver paa en og an som braxen og undran, saml mange fremmede Ord, som: mekanikus, praktikus, kredit, facit, lader ma» undvære den best. Artikkel.

Udstedelse af en kort Vokal finder Sted under Deklinasjonen, naar 1) Ord, som endes paa et ubetonet et, er, en, at, danne Flertallet; 2) naar lntetköosord paa el7 er, en faa Artiklen ; 3) naar Ordene botten, socken, ocke», göpen lægge FæK-leskönsartiklen til Entallet, f. Eks. axel, axlar; fröken, fröknar ; bäfver, bäfrar; sommar, somrar (flrgeledés djefvul, djeflar); svafvel, svaflet; öckenf Öcknen; botten} bottnen, o. s. ▼. Er Endelsens Vokal derimod lang, udebliver al Sammandragning, f. Eks. kamel, kamelen og kameler.

De opriudeiig latinske Ord i Sproget beholde sine fotinske Endelser, som: medicus, medici, medicina, medidnæ (e)\ Berzelius, Berzelii. — Nogle Lævninger af de islandske Deklinasjoner har man bibeholdt gjennem den svenske Bibeloversæüelse og Lovgivning, —- ægte nasjonale Frembringeher, som derfor fremstille den ægte Svensk paa den Tid, da de bleve til, og som have faaet Ærværdighed véd at være overantvordede Folket i Skrifter, spm det læser og elsker. Saadanne Former ere Entalléts Dativ paa i og e, som: Gudi lof; man ur huse; Adjektivernes Akkusativ i Entallet (egentlig i Hank;) paa an: på i ag dän dag; i aüan stund; deres Dativ. i FJert paa »nysom: vard älU itil-lom; Substantivernes Dativ i bestemt Ental ogsaa paa om: i herranom; i andanom. Stundom findes disse Former ogsaa bos Komikerne, som Bellman, for at iVembringe en ironisk Virkniug.XXIV

Med Hensyn til fcibetwrtiveroes Forbindelse med andre Ord anmærkes, at, naar fler« Substantiver tilsammen adtrykke een eneste Gjea6taod eller eet Væsen, sættes Genitivmærket kun ved det sidste, som Ingjald illrådas iöd. Genitivmærket sættes til Hovedordet, naar de uadskillelig dertil hørende Ord indbefatte Preposisjoner, som: Kejsarens i Myssland førbund wied*). Byers og Stæders Navne, som «endes paa en Konsonant, antage Genitivmærke foran det Substantiv, sora udtrykker, hvad de ere, som Götheborgs stad; Men de, som endes paa en Vokal, sæltes ved Siden af Appellativet i Nominativ, som Upsala lån. — En islandsk Lævning er det, at visse Preposisjoner styre Genitiv i enkelte Talemaader^ og det endnu hyppigere end i Dansken, f. Eks. till, inom, utom; det hedder saaledes: fara till kyrkas, HU qvarns, till skogs; inom bords, utom skärs. I Udtrykkene: i somras, i Måndags findes derimod Genitivformen, fordi et Ord er udeladt (Tid, Dag).

Substantiverne staa uden Artikler, naar man ikke mener en bestemt, bekjendt Gjenstand i dens Helhed, men kun en Del, eller et Individ af den Klasse, som Ordet betegner; som: Religion (spår af religion) finnes i hvarje mennisko samfund; Vin muntrar sinnet; Knifbladet år af jern; Hon er enka; Han är soldat. Af øamme Grund udelades Artiklerne i Titler, som: General Banér (een af Generalerne, ved Navn B.); Herr Thorild. Desuden udelades de stundom for Kortheds Skyld, som i Opregninger: Skepp, gods, manskap, allt sjönk; Han ror hvarken hand eller fot* (Ellers skeppet.. .foten.)

Den ubestemte Artikkel i Entallet udtrykker ogsaa, at Gjenstanden er ubekjendt og «forklaret, men antyder stærkere, at der menes eet Individ eller een Del af en Helhed, som: ett lands försvar• Ved Egennavne udtrykker det »een af en vis Slægt": Katl åen elftes minister var en Oxenstjerna; eller udtrykker „en, som er lig« den mest bekjendte af Navnet: f. Eks. en Sokrates.

Den bestemmende Artikkeiendelse fejes til et Substantiv, naar del fremstilles som belyeadt, enten fordi man mener Gjen-

+) Derimod siger man i daglig Tale — ligesom i Dansken - : Jrø-sarm i Rysslands ftirbmd.XXV

standen i dens Helhed, eller QnfcC 1 dets sande Bemærkelse, som: lifvet dr kort; ele femten (Dyreslægten idet hele) är det största djur på landet; eller fordi det, som man næroer, ved em bekjendt Omstændighed (saasom i Følge en foregaaende Sætning, ved den nævnte Gjenstands almindelige Brug, ved des natnte Persobs Berömmelse) antages at adskille sig fra alle andre, som: Religionen är en tröstare i olyckan; ligeledes, naar ön oversanselig Gjenstand er fremstillet som en Person, og derved er ligesom bleven til et bekjendt Vassen, som: Sanningen har segrat; i bekjendte Personers Titler, somr Prosten N* Denne Artikkel lægges ogsaa til svenske Mænds Navne for at betegne et nöje [-Be]y-] {+Be-]y+} endUkab (fra Omgang eller fra Historien) som: Ficketi, Silf-versparren, Görtxen, Sturen*

Artiklen den bruges i Betegnelser af Datumer og Egennavne, og naar et ellers ubekjendt og uomtalt Substantiv nærmere bestemmes ved et Relativ, som: Karl den femte; den lag, som osv.; det néje^ (som) la$ten gifver.

Begge de bestemte Artikler bruges samtidig i relative Sætninger, naar et Substantiv baade ved den relative Sætning, eller en Sætning med att, nærmere betegnes, og desuden af andre Omstændigheder er bekjendt: Den Konungen, som stupade vid Fredriks-hall. Ligeledes i Udraab: Den stackaren! hvor en relativ Sætning er udeladt. — Naar foran et Substantiv gaar et Genitiv, ei Ejendomspronomen, eller et benvisende eller relativt Pronomen, udelades bestandig Substantivets Artikkel, men hvis det har noget Adjektiv tii sig, sættes del i den bestemte Form, som: éeras ömsesidiga misstroende (ikke ömsesidigt m. eller ömsesidiga fnise* troendet). Dog faa Substantiverne ofte Arfikfcelendetse ved det henvisende Pronomen, som: i dessa dagarne.

Adjektiver.

Disse Ord have ikke Kasus, men derimod Kön, Tal, be-f t slemte og ubestemte Former, og desuden tre Grader: Positiv,

Komparativ og Superlativ«XXVI

PoHHv

Ubest. Best.

. Ent. Fællesk. lycklig den lycklige (a)

Intetk. hfckkgt det lyckliga

Fleit Alle Kon lycklige (a) de lycklige (a) Komp. Superi.

Best og Ubest. Ubest. Best

lyckligare lyckligast den lyckligaste

(i begge Tal og alle Kon) 0 begge Tal og alle Kon).

Intetk. lægger altsaa i Positiv et t til Fælleskönsendelsen, som: säll, sällt, flat, flatt.

Undtag: l) Ord, «om endes paa en Vokal, antage«, som 6/4, blått; 2) de, som endes p& dd og nn, antage dt og nt, som bebodd, bebodt/ fann, sant; 3) de, som endes paa en, forandre n til t, som trogen, troget (—undt. ingen, intet); 4) någon har något; sådan sådant; hurudan hurudant. 5) Nogle Adjektiver antage intet f, men ere lige i Fælleskön og Intetkön, nemlig de paa a, som äkta; paa e, som troende, samt alle andre aktive Partisipier; endelig de paa tt eller paa t med en Konsonant foran, som lätt, kort; og de paa i, som afsides. 6) Nogle mangle ganske Intetkön, som venster.

Den bestemte Form lægger i Regelen e eller a til det ubestemte Fælleskön.

Undt agi 1) Liten har i bestemt Form den liUa; ilsk har den ilskne, härsk eller härsken härden härske eller härskne; 2) Sammendragning af Endelserne al, ei, en og er finder Sted ligesom blandt Substantiverne: gammal, gamla; dufoen, dufna; 8) de Ord, som i ubestemt Form endes paa e og a, bruge denne Endelse ogsaa i den bestemte, som oense;. 4) nogle Adjektiver findes kun i den bestemte Form, som: nedra, samma, inre.

Af de to Endelser a og e for Adjekt i best. Flertal og ubest. Ental og Flertal er den förste den brugeligste og den i alle Tilfælde anvendelige. Den anden bruges kun i Nominativ af Hankönssubstantiver (i den højtideligere Stil), samt ved enkelte Navne, som: den store konungen; Ludvig den fromme.

Adjektiver paa en Vokal kunne baade antage og undvære a i Fl ert., söm: blåa eller blå: Flerstavelsesadj. paa ad faa i Positiv aldrig Endelsen a, men kun Endelsen e, som: det välartade barnet. — Liten hedder i Flert. små.XXVII

Naar Adjektiverne bruges substantivisk, faa de Getutivendeise. 1 Entaljet af Hankönsord bruges da oftest es, i Hert as, som: den evige, den eviges; de sjuke, de sjukas.

Ord paa a lægge ved Graddannelsen ikkun re og st til Positiv, som: ringa, ringare, ringast; ligeledes de paa ig, hvad Superlativ angaar, söm: nådig, nådigst. Den samme Sammendragning som ved Flertalsdannelsen finder

ogsaa her Sted, som: trogen, trognare. — For at forstærke Superlativ bruges Tillæget allra, som: aUra lyckligast —Participier og en Mængde Ord paa uk, «amt enkelte andre, antage mer og mest isteden for Gradendelser, som: mer omtyckt, mest partisk.—Flere Ord kunne paa Grand af sin Betydning ingen Grader danne, som evig, fyrkantig. — Uregelmæssig Graddannelse have:

god (bra) båttre (godare) bäst (godast) dålig såmre (dåligare) sämst (dåligast) end (elak) värre (omfare, elakare) värst (ondast, elakast) stor större störst lång längre längst träng trängre (trångare) trängst (trånga**) tung tyngre tyngst Uten (snid) mindre (smärre) minst (sm&rsQ låg lägre (lågare) lägst (lågast) hög högre högst ung yngre yngst gammal . äldre (gamlare) äldst (gamlast) . många fl** f , fleste j mycken mera mest nära närmare (närmre) närmast (näst,näfmst) W gröfre gröfst

Følgende Adj. mangle enkelte Gradér (imedens dog som

oftest tilsvarende Adverbiomsformer eller Præposisjoner findes):

(fjerran, adv.) ßfrmd+è ....fjermast

(fötr, adv«) ; förte (~a) ; först

(under, præp.) undre ö-a> 1 - • underst - h

(from, adv.) J fr&mre fWmsl *

Cneder, adv.) nédre (-o) 1 nederstXXVIII

(öfver, prop«) Öfre é/rer«*

(sedan, «dr.) . sednare sednast (sist)

(efter, adv.) efterst

. («imf, adv.) inre innerst

(ute, adv.) yttre ytterst

(mella*, prep.) medlerst

fi färre

Ta iQrd.

Mængdetallene ere: en; två (tu, toeme); tre (trenne); fyra; fem*, sex\ sju; åtta; nio (nie); tio (tie); elfva (ellofva); tolf; tretton; fjorton; femton; seaton; yvtton; aderton; nitton; tjugo (-U, -e); trettio (-e); fyratio (fyrtio, fyrtié) femtio (-e); sjuttio (-e); åttatio (dttatie, åttie); nutåo Oittio, nittie); hundra [-(hundrade)}-] {+(hun- drade)}+} tusen (tusende).

Ordenstallene: den förste (a), andre (a), tredje, fjerde, femte, sjette, sjunde, åttonde, nionde, tionde, elfte, tolfte, trettonde — og saaledes fremdeles paa onde, som femtionde. Ordens- og Mængde-tallene for 100 og 1000 bedde ens.

Man kan paa Svensk udtrykke Enernes Tillæg til Tierne jred som fem och trettio, men hyppigere nævnes Tallene i den Orden, i hvilken de skrives, uden Brugen af och, som 7495: sju tusen fyra hundra nittio fem. — Naar et Ordenstal er större end to Siftre, faar knn det sidste Tal Endelsen, som: femtionde tredje, men: två tusen tjugo tredje.

Pronomener eUer Stedord.

L Personlige: iste Pers. 2denPers. 3die Pers. - Hank. Hunk. Fællesk. Intk. Ent. Nom. Jag Du Han Hon Den Dèt * ...... Gen. mangler mangler B<ms Hennes Dees Dat. og Ak. Mig ' JHg Honom Benne Dm Det Flert. Nom. Vi J eller Ni De I Gen. mangler Eders, Ere Deras\ i alle Könnene. Dat og Ak. Oss Eder, Er Dem 1

Oråd man, som ubestemt udtrykker tredie Person i Flertallet, styrer sit Verbum i Ental, og har i Genit. ens, i Dat

og Akk. en.XXIX

II«- Ejestedord ere i Formen Adjektiver, men mangle, som alle andre Stedord, Grader:

Hank. Honk. Intetk. Flert

1 Pers. mlii, min, mitt, mine (a)

2 Pers. din, dm, ditt, dine (a)

3 Pers. ein, ein, sitt, sine (a)

1 P. Flert vår, vdr, vårt, våre (a)

2 P. Flert Eder (Er), Eder (Er), Edert iErt), Edre (a) eller

Ere (a).

Kaar Ejestedord staa substantivisk, antage de Artikkel og. Genitiv -som Adjektiver, som: Tänk på de dinas räddning. — Eder betyder det «amme som Genitivet af Al, nemlig Eders eller Er$, men det sidste anvendes kun i Titler, som: Ers nåd, Eders höghet.

III. Tilbagevisende Stedord. Hid horer sin og sig, som brages altid, naar Subjektet i Sætningen er det samme Individ som Objektet, eller er den, som ejer noget, som: De äro sina egna herrar (Ikke deras egne).

IV. Vekselvirkende Stedord er: i Entallets Genit hvarannan, Dat og Akk. i Fællesk. hvarannan (hvarann), men i Intetk. hvartannat; i Flert i alle Kon: Gen. hvarandras, Dat og Akk. hvarandra. Det kan ikke brages i Nomin., og kan om Fler« talssubstautiver, som: Vännerna berömde hvarandras karakter och älskade hvarannan.

Hank. Hunk. Intk. Flert (alle Kon) V. Bestemmende: N. den, den, det, de G. dens, dens, , dets, deras Dat og Ak. den, deni det, dem N. denne, denna, detta, dessfl (e) G. dennes, dennas, dettas, dessas DatogAk. denne, derma9 detta, dessa Vh Benvisende: N. hvilken, hvilken, hvilket, hvilka (e) G. hvilkens, hvilkens* hvilket* hvilkas (hvars)

Det ligeledes henvisende Stedord: Som er uforanderligt i alle Kön, Tal og Kasus, og har samme Betydning som hvilken, men bruges kun iNom.og Akk., og aldrig, naar en Preposisjon skulde gaa foran.—Den, det, dem brages ogsaa isteden for Akk. af hvilken, som: Gud, den jag hafver kär.mx

VII. Spörgende. Fællesk. Intetk. FUrt.

N, hvilken (hvem, ho) % hvad, hvilket hvilka (e) G. hvilkens (hvems, hvari) hoilkets hvilkas.

Bat og Ak. hvilken (hvem) hvilket, hvad, hvilka.

Ho og hvem bruges kon substantivisk.

VIII. Ubestemte: Fællesk. Intetk. FierL

N. hvar, hvarje hvart

G* hvarjes

N. någon något någre (a)

G. någons ndgots någras

N. Ingen intet inge (a)

N. bagge (Fællesk), båda (Intetk.)

G. bägges, bådas

Somlige (a) er et. Flertal, hvortil harer Entallet somt, f. Eks. somt folk.

Naar Talén er om to, bruges Stedord, som endes paa derå, og kun findes i Entallets Fælles- og Intetkön. Af dem

böjes ikkiin det Ord, som udgör Sammensætningens förste Del, naar det er Könnet, der skal betegnes, saasom: endera, ettdera; ingendera, hvartdera m. m.; derimod modtager derå Genitivendelsen, naar Ordet skal have en saadan, som: ender as, intetderas.

Isteden Tor hvilket og det med Proposisjonen foran, bruges ofte hvar og der med samme bagefter, som: hvaraf\ dervid, for: af hvilket, vid det.

De, som ikke kälde hinanden Du, brage Ni eller Titlen, som: Herr iY, Fru N, Mamsell N, Herr Generalen o. s. v.

t Verber eller Gjerningsord.

De svenske Verbers iitørø endes i Præs. Indikativ i Reglen paa R (jag bringar), men Passiv paå S (jag bringas). De ere enten: im-mediative Qag dricker), katosative (Jag dränker), refleksive (jag förifras o: förifrar mig), veksèlvirkendé (vi umgås o: med hinauden), eller intransitive (jag går, jag afundas).

Modi (Maader) ere: I. Indikativ, som: jag kallar, jag var; IL Konjunktiv: jag vore; III. Imperativ, som: kalla! var! — Tiderne ere: Præsens: jag kallar; Imperfekt: jag kallade; Perfekt: jag har kallat; Pluskvamperfekt: jag hode kallat; Præsens Futurum: jag skatt kalla; Perfekt Futurum: jag skall hafvaXXXI

kallat. — Perionerne ere i Entallet: 1 P. jag kallar; 2 ?• dm kallar; 3 P. han kallar; i Flertallet: i P. ri kalle (a); 2 P.J katten i 3 P .de kalla. — imperativ bar ikke nogen 1 P. i Entallet, men 1 P. i Flertallet endes paa om, som: kattorn! —

Partitipierne, som: kallande, kallad, stående, hoppandes, brages baade som Adjektiver og Substantiver; substantivisk til at udtrykke en virkende Person, som: en handlande (en Købmand), elier en Gjerning, som: gående (Gång), afseende (Henseende).—? Supinum er et uböjeligt Ord, som tilligemed Hjæpeverberne danner et sammensat Tempus af aktiv eller passiv Betydning, som: kallat, kallats. — Infinitiv er egentlig et Substantiv, som: jag viU hatta (o: en kallelse). —

Konjugasjonerne ere tre, paa Grund af de stedfindende Uligbeder i Præsens, Imperfekt og Perfekt Indik.

Præs. Ind. Impf. Ind. Perf. Ind.

1. Konj. jag kallar jag kallade jag hafver kallat

2. — döper — döpte — — döpt

3. — tager — tog — — tagit

I disse Konjugasjoner dannes Verbernes Former efter føl« gende Regler:

Som Hovedform betragtes Præsens Infinitiv, der har Ordet atl foran sig, og i Alm. endes paa o. Perfekt Infinitiv sætter Hjæpeverbet att hafva foran Supinum, som: att hafva kallat. Futurum Infinitiv sætter att skola foran Præsens Infinitiv uden att, som: att skola tro. Partisipiet lægger nde (eller, naar Verbet endes paa en anden Vokal end a, ende) til Præsens Iàfitàtiv, som: kallande, troende. Det er et i Kon og Tal uforanderligt Adjektiv.

Præsens Indik.s første Persons Ental lægger i første Kon^ jugasjon, og i de Verber af anden, som ej endes paa a i ln^ finitiv, et R til Præsens Infinitiv; i anden og tredje Konj. for* andres Præs.lnf.s a til er, som: jag kallar, böjer, tror, tageri Imperf. Indikativs første Persons Ental lægger i første Konj. de til Præsens lnfin. I anden lægges de eller te til Præsens In&, efterat dets a er bortkastet, hvis det havde noget. I tredie Konj. er Imperf. Indik. en Stavelse kortere end Præsens Inf.,XXXB

og bar en anden Vokal end det Som: kaHade, köpt*, böjde, trodde, tog.

Præs. Konj.s förste Persons Ental forandrer Præsens Inf.s a til e, men er lig Præs. Indik., dersom Verbets Inf. ej endes paa a. — Imperf. Konj. er i de to förste Konj. ligt Imperf. Ind., men i tredie dannes det ved at forandre o i Imperf. lndik.s förste Person i Flert til e, som: Imperf. lndilc. i Ent. sjönk, skar, i Flert sjönko, skuro, i Konj. sjönke, skure*

Imperativs anden Pers. i Ent er i förste Konj. lig Præs» Inf.; i anden og tredie dannes den ved at kaste Inf.s

Endelsen a bort, som: kalla, böj, köp, tro, tag.

I Konj. og Indik. ere alle tre Personer i Entallet i allo Tider lige med Hensyn til Endelser, og adskilles kun ved Pronomenerne. — Tredie Person Flert i Præs* Indik. er . lig Præs. Inf., undtagen i Hjælpeverbet att vara, som hedder de äro. Förste Pers. Flert i Præs. Ind. er som oftest lig tredie, dog kan den ogsaa endes paa e, hvilket, som en gammeldags Form, bruges i theologisk og juridisk Stil, som: vi kaUa (e), de kalla, vi äro («), de äro. — I de to förste Konj. ere Iste og 3die Pers. Flert af Impf. Indik. Jige Ent, men i tredie endes de paa O, og modtage tillige hyppig en Vokalforandring fra Ents Form, som: tog, skar, togo, skuro.*—2den Persons Flertal èndesi alle Tider og Maader paa t», lagt til förste Persons Flertalsform, efterat dens Endevokal er bortkastet, som: kallen, kalladen, sku~ ren, tfönken. iste og 3die Persj Flertal ere i Konjunktiv lige. Entallet I Imperativ dannes Iste Pers. i Flert ved at forandre a i Inf. til om, dog bruges denne Form sjælden, og aldrig naar Inf. ikke endes paa a. 3die Pers. i Ent, samt 2den og 3die i Hert ere lige de samme Personer i Præs. Konj. — Præs. og Imperf. Konj. kunne ogsaa, og de ovrige Tider maa, dannes ved Omskrivninger eller Sammensætninger af Hjælpeverberne kan, vill, bör, md, skall og Verbets Infinitiv.

I Passiv dannes enhver Endelse ved at lægge s til den tilsvarende i Aktiv, som: kallats, kallene. Dog kan i dets Sted Verberne vara, varda og blifva sættes foran Partisip* Pass., som: Præs. Indik. Pass. jag kallas eller är kallad. De samme Tider,XXXIII

som i Aktiv ere sammensatte, ere det og i Passiv og med de samme Verber.

De passive Participier dannes dog ikke ved dette Tillag af£. Ikkun de Verber, som have passivisk Form uden at kave passivisk Betydning, og som følgelig mangle den aktive Form, danne Partis, paa andes, som hoppandes. Dog bruges denne Form ogsaa i nogle Talemaader i de transitive Verber, som: så till sägandes, väl förståendes. — Det virkelige passive Part. er et Adjektiv, som i Entallets Fællesk. endes paa d i første og anden Konj., men paa en i tredie; i Intetk. paa t i første og anden Konj., men paa et i tredie. Flert. har e i første, men baade e og o i anden og tredie Konj.

Supinum, der nærmest er at betragte som et Adverbium til det passive Partisipium, skulde saaledes egentlig være ligt Intetk. af dette dets tilsvarende Adj. og endes paa dt eller et', men det endes nu paa tog it5 f. Eks. i 1 Konj. Sup. kallat, Part. Pass. kallad, kalladt, kallade; — 2 Konj. Sup. böjt, Part. Pass. böjd, böjdt, böjde (a); — 3 Konj. Sup. tagit, Part. Pass. tagen, taget, tagne (a). Forskjellen er saale-ledes mere tilsyneladende end virkelig, mere for öjet end for Øret« Kun i et Par uregelmæssige Verber finder der nogen sand Forskjel Sted, i det Part. har beholdt Verbets ældre og længere Form, men Sup. derimod dannet sig af den nyere og kortere. Gå (forhen gångà) hedder saaledes i Part. Pass. gången, gånget, men i Sup. gått. — Sup. har hverken Kön eller Tal.

Af Hjælpeverberne, som for största Delen frembringe Verbernes Former, ere følgende ej blot uregelrette, men tillige ufuldstændige: Præs. Infin. Præs. Indik. Imp. Indik. Partis. Supm.

Ent. Flert.

att skola skall skola skulle skolande skolat

må må må (måga) måtte

måste måste måste måste måst

töra tör töra torde torande tort

böra bör böra borde börande bort

lara4) lar lära

månde**) månde månde

*) Ved dette Ord, hvortil intet tilsvarende haves i Dansken, udtrykkes en Formodning, som: han lär nu redan vara, han er nu vel allerede.

**) Delte Ord, der svarer til det danske monne, er nu næsten forældet.

CDe øvrige Hjælpeverber have et fuldstændigt Aktiv, som er uregelmæssigt i de enkelte Tider, medens det danner de sammensatte paa den sædvanlige Maade. De ere:

infinitiv Præs. Indik. Imp. Indik. Præs. Imp. Imperat. Partisip. Supin. Ent. Flert. Ent. Flert. Konj. Konj. Ent. FlerU att hafva hafver (har) hafva (ha) hade hade hafve hade haf hafvom hafvande haft vilja vill vilja ville ville vilje ville viljom viljande velat kunna kan kunna kunde kunde kunne kunde hinnom kunnande kunnat varda varder varda vardt vordo varde vorde varde vorden vara är äro var voro vare vore var varom. varande varit

Få, blifva, låta ere Hjælpeverber, som konjugeres regelret efter 3die Konj. —

Varda danner sit Perfekt og Pluskvamperf. med Hjælpeverbet vara istedetfor hafva, som: jag är vor-den, jag var vorden. Det er dog næsten forældet, og blifva anvendes langt oftere til Dannelsen af Passiv.XXXV

Den förste Konjugasjon• Aktiv

Indikativ. Konjunktiv.

Præsens

jag må kalla, eller jag kalle osv. vi màga (c) kalla, eller vi kaUe I mågen — I kallen de måga — de kalle

Ent. jag, du, han kallar Flert. vi kalla (e) I kallen de kalla

Imperfekt.

Ent jag, du, han kallade

Flert. vi kailade I kalladen de kallade

jag skulle kalla, eller jag kallade osv. vi skulle kalla, eller vi kallade osv.

Perfekt.

Ent. jag, du, han hafver kallat Flert vi hafva (e), I hafven, de hafva kallat

jag må hafva kallat osv. vi måga {é) hafva kallat osv.

Ent. jag, du, han hode kallat Flert vi hade, I haden, de hode kdtlat

Pluskvamperfekta

jag skulle hafva kallat osv.

vi skulle hafva kallat osv.

iste Futurum, Ent jag skall kalla oäv., Flert vi skola (O, I skolen, de skola kalla* 2detFuturEnt .jag skall hafva kallat9 Flert vi skola (e), I skolen, de skola hafva kallat. — Imperativ, Ent kalla (du), kalla (é) han, eller måtte han kalla, Flert. kailom, eller låtom oss kalla, kallen I, eller kalier, kalla de, eller måtte de kalla f — Infinitiv, Pr«s. att kalla, Perf. att hafva kallat, Futur. aU skola kalla. — Partisipium, kallande. Supinum, kallat.

C*XXXVI

Passiv.

Indikativ.

Konjunktiv.

Præsens.

Ent. jag, du, han kallas, eller är kailad (lntetk. det ör kalladt).

Flert. vi kallas, I kallens, de kallas, eller vi, I, de äro (en) kallade.

jaø md kallas, eller jaø kalles

vi mdøa (e) kallas, eller vi Aafti« osv.

Imperfekt.

Ent. jaø kallades, eller var (&/<?/*, vardt) ßaf/ad, - d*. Flert. vi kallades, I kalladens, de kallades.

jag skulle kallas, eller jag

kallades osv. vi jfttif/e Åatfa* osv.

Perfekt.

Ent. jag hafver varit (blifvit) kallad (-dt), eller jag hafver kallats.

Flfert vi Äa/va varit (blifvit) kallade, eller vi hafva kallats osv.

jag må hafva varit (blifvit) kallad (-dt), eller jag må hafva kallats. vi måg a (e) hafva varit (blifvit) kallade, eller vi md hafva kallats osv.

Pluskvamperf.

Jag hode varit (blifvit) kallad (-dt), eller jag hade kallats osv.

jag skulle hafva varit (blifvit) kallad (-dt), eller jag skulle hafva kallats osv.

iste Futurum, jag skall kallas, eller skall vara (blifva) kallad osv. — 2det Futurum, jag skall hafva varit (blifvit) kallad, eller jag skall kallats osv. — Imperativ,. 2 P, kallas (du), eller var (blif) kallad, 3 P. kalles han, eller vare (blifve) han kallad, 1 P. Flert. kalloms, eller låtom oss kallas, eller varom (iblifvom) kallade, 2 P. kallens, eller varen kallade, 3 P. kalles de, eller måtte de kallas, eller lät dem kallas (vara kallade). — Infinitiv, Præs. att kallas, Perf. att hafva varit (blifvit) kallad (-dt, -de), eller att hafva kallats, Futur.XXXVII

att skola katta*. Partisipium, Fællesk. kallad, Iutetk. kalladt Flert« kallade. Sup t num, kallats.

I de sammensatte Tider udelades ofte Hjælpeverbet hafia, hafver, Aade, som: »nätte jaø aldrig (hafva) känt honom.

Efter Iste Konjugasjon böjes de fleste svenske Gjerniugs-ord. Den betragtes som den mest regelrette, hvorfor alle nydannede Ord benføres til den« — Blandt afledede Gjerningsord henhøre følgende til den: 1) de, som i Inf. Aktiv have flere end to Stavelser, men især de, som endes paa era, iga, eta, som: regera inhändiga, arbeta; — 2) de gjenstandslose Verber paa na, som bemærke en Tilbliven, som: blekna (af blek), svartna (af svarf); — 3) alle de paa ska, la, ra, sa, ta, f. Eks. grönska, fördubbla, blixtra, förnedra, helsa. —

Ogsaa gaa en hel Del ikke afledede Gjerningsord med de samme Endelser efter denne Konjugasjon, f. Eks. älska,, klattra, längta o. m. fl.

Uregelmæssige ere kunna og vilja (se S. XXXIV), samt veta og heta, der hedde i Præs. Ind. vet, heter, i Imperf. lnd. visste, hette (het), og i Supinum vetat, hetat. — Ligga og Lefva have i Imperf. låg, lefde, og i Supin. legat, lefvat. —

I daglig Tale udelades ofte Endestavelscn af Imperf. Aktiv i denne Konj., som: sakna, for saknade. Denne Form forekommer ogsaa stundom hos Digterne, især hos Komikerne, og navnlig hos den berömte Bellman, der hyppigere end nogen anden optog Folkesprogets Ordformer i sit Sangsprog.

Efter denne Konjugasjon böjes ligeledes de allerfleste Depo-nentia, saasom: afvundas, andas, brottas, dagas, dåras osv.

Den anden Konjugasjon

omfatter tre forskjellige Klasser af Verber. De to første endes i Infin. paa a, men den ene af disse i Imperf. paa te, den anden paa de. Den tredie Klasse endes i Inf. paa en anden Vokal end a. Personernes Dannelse og de afledede Tiders Indretning er som i første Konj., hvorfor kun de vigtigste Former her behøve at anføres:Aktiv.

Infin. Præs. Indik. lmp. Ind. og Konj. Præs. Konj. Imperat. Supin. Partisip. 1. att böja Ent böjer böjde böje böj böjt böjande Flert böja höje 2. köpa Ent köper köpte kope köp köpt köpande Flert. köpa köpe 3. tro Ent. tror trodde tror tro trott troende Flçrt. tro tro Passiv. Ent. böjes böjdes böjes böjts böjd, böjdt, böjde (a) Flert böjas Ent. köpes köptes köpes köpts köpt, köpte (a) Flert köpas Ent. Uros troddes tros trotts trodd, trodt, trodde (a) Flert tros -XXXIX

Denne Konj. er ligefrem opstaaet af den förste ved En-delsens Afstumpning, grundet i en hortig Udtale, som sammendrager Ordene ved at udstode Vokaler, f. Eks. tjena, Imperf. tjente (men efter förste Eonj. tjenade), låna, lånte, lånt (lånade, lånad) osv. — I daglig Tale faa endnu langt 4ere Verber af Iste Eonj. den 2dens kortere Endelser, end Tilfældet er i Skriftsproget

Verber, som i Præsens endes paa er, bortkaste ofte, især i daglig Tale, dette er, saasom: Iår, Mr, kör, begär, for lärer, hörer, körer, beg är er; Ordene: gör, bär, bör, tör, td/, fterøär bruges endog kun i denne kortere Form. — De samme og flere Verber bortkaste ogsaa den sidste Vokal i Præs. Passiv, som.* kane (kännes), törs (tores).—Ofte forkortes ogsaa folgende Ord i den daglige Tale:

draga, drager, dragit blive til dra, drar, dratt

taga, toører, tagit — ta, tar tatt

hafva, hafver, haft — ha, har, hatt

råda, råder, rådit — rå, rår, rått

kläda, kläder, Mädet — klä, klär, Ätøtt o. s. v. Af M/Va

bliver Wi, blir, blitt, tf bedja be, ber, bett, af gifva ge,ger,gett, tf plåga

plä, p/är, af ftfötfa fcto, (rør, fttött, af breda bre, brer, dreit, af

reda re, rer, rett, af skräda skrä, «Ärar, skrätt, af städja stä,

stär, stätt, af stödja stö, stör, stött.

Nogle Verber af denne Konj* forandre sin Vokal, eller ere paa anden Maade uregelrette:

Infin. Præs. Indik. Imperf. Supin. Part.Pas. bringa *) bringar bragte bragt b5ra bör borde bort dväljas dväljes dvaldes dvalts dölja döljer dolde (döljde) dolt dold(döljt) glada gläder gladde (gladde) glädt göra gör gjorde gjort gjord hafva hafver hade haft

*) Præsens Ind. samt Imperativ efter Isle Konjugasjon.XL

Infin. Præs. Ind. Imperf. Supin. Part. Pas. idas ides (ids) iddes †) idits lägga lägger lade lagt lagd mäta mäter mätte †) mätit (mätt) rädas rädes (räds) räddes †) rädits smörja smörjer smorde smort smord spörja spörjer sporde sport spord städja städjer stadde stadt stadd säga säger sade sagt sagd sälja säljer sålde sålt såld sämjas sämjes sämdes samts tämja tämjer tämde tämt tamd töras tores (tors) tordes torts vänja vänjer vande vant vand

Den tredie Klasse Verber i denne Konj. have i Infinitiv kun een Stavelse, forsaavidt som de ikke ere sammensatte, og denne endes aldrig paa a, men altid paa en anden Vokal. Disse Verber ere alle Ord, som saa hyppig forekomme i det daglige Liv, at Sproget i sin Stræben efter Korthed har fundet sig særlig opfordret til at bortkaste deres Endelser. De ere følgende:

Infinit. Præs. Ind. Imperf, Supin. Partis. Pass. (be) ro — ror — rodde — rott (be) te — ter — ledde — tett — tedd, dt bo bor bodde bott (be) bodd, dt. bry bryr brydde brytt brydd, dt. brås brås bråddes bråtts di (dia) dir (diar) didde (diade) ditt (diat) didd, dt*(diad, dt.) dö dör dödde (dog) dött fly flyr flydde flytt flydd, dt. flå flår flådde flått flådd, dt. (före) brå — brår — brådde — brått — brådd, dt. (för) små — smår — smådde — smått — smådd, dt. glo glor glodde glott

†) Supinum efter 3die Konjugasjon (ved et indskudt «).XLI

Infin. Præs. Ind. Imperf. Supin. Partis. Pass. gno gnor gnodde gnott gnodd, dt gny gnyr gnydde gnytt gro gror grodde grott grodd, dt klå klår klådde klått klådd, dt må mår mådde mått (för) mådd, dt nå når nådde nått nådd, dt ro ror rodde rott rodd, dt. ske sker skedde skett skedd, dt. sko skor skodde skott skodd, dt. sky skyr skydde skytt skydd, dt sno snor snodde snott snodd, dt spy spyr spydde spytt , spydd, dt. spå spår spådde spått spådd, dt strö strör strödde strött strödd, dt sy syr sydde sylt sydd, dt så sår sådde sått sådd, dt. tro tror trodde trott trodd, dt. (å) trå — trår — trådde — trått — trådd, dl.

De følgende danne Imperf. og Part. Passiv efter tredie Konj. Ent. Flert.

få får fick (feck), fingo fått (und) fången, et. g* går gick (geck), gingo gått gången, et. le ler log, logo lett slå slår slog, slogo slagit slagen slåss slåss slogs, slogos slagits se ser såg, sågo sett sedd, dt stå står stod (stog), stodo stått (ut) stånden, et. två tvår tvådde, tvådde tvagit tvagen, ei. umgås umgås umgicks; umgingos umgåtts

Foruden de Deponentia, som allerede ere anførte imellem de paa forskjellige Maader uregelmæssige Verber efter denne Konjugasjon, tæller den endnu nogle enkelte andre, blandt hvilke de hyppigst forekommende ere: blygas, djerfva*, förlikas, höfvas, synas, tyckas, o. s. v.XLII

Den tredie Konjugasjon.

Infinitiv endes paa a, Præsens paa er, Imperf. Indik. bar kun een Stavelse, Supinum har to og endes paa it, men Imperativ har kun een — Aktiv: Inf. taga, Præs. Indik. Ent. tager, Flert. taga (e), Imperf. Indik. Ent. fogr, Flert. togo, Præs. Konj. tage, Imperf. Konj. toge, Imperat. Ent. tag, Flert. tagom, Partis. tagande, Supin. tagit; — Passiv: Inf. tagas, Præs. Indik. Ent. tages, Flert. tagas, Imperf. Indik. Ent. togs, Flert. togos, Præs. Konj. tages, Imperf. Konj. toges, Imperativ Ent. tags, Flert. tag oms, Partis. Ent. Fællesk. tagen, Intetk. taget, Flert. tagne, Supin. tagits.

Denne Konj» danner altsaa (med Undtagelse af Ordene komma og sofva) sit Imperf. Indik. ved en Vokalforandring, men med saa mange Forskjelligheder, at vi have anseet det for hensigtsmæssigst, i nedenstaaende Tabel 1 alfabetisk Orden at opregne alle dens Verber med deres vigtigste Tider. Præs. Indik. have vi ikke medtaget, da det dannes ligefrem af Præs. Inf. ved at forandre a til er (f. Eks. smälta smälter), naar det forst har udstedt det foregaaende j, hvis et saadant findes (f. Eks. bedja beder).

Infinitiv. Imperf. Indik. Supinum.

Ent. Flert. bedja bad bådo bedit besitta besatt besutto besuttit binda band bundo bundit bita bett beto bitit bjuda bjöd (böd) bjödo (bödo) bjudit (budit) blifva blef blefvo blifvit brinna brann brunno brunnit brista brast brusto brustit bryta brot bröto brutit byta bot (bytte) böto (bytte) bytit (bytt) bära bar buro burit dimpa damp dumpo dumpit draga drog drogo dragit dricka drack drucko druckit drifva dref drefvo drifvit drypa dröp dröpo (drupo) drypit (drupit)XXLIII

Infinitiv. Imperf. Indik. Supinum. Ent. Flert. dräpa drap (dräpte) dråpo (dräpte) dräpit (dräpt) falla föll föllo fallit fara for foro farit finna fann funno funnit flyga flög flögo flygit (fluget) frysa frös frösö frusit förgäta förgät (-gätte) förgåto(-gätte) förgätit förbäfva förhof(-bäfde) förhäfde förhafvit förnimma förnam förnummo förnummit försvinna försvann försvunno försvunnit gala gol (gälde) gälde galit (gält) gifva gaf gåfvo gifvit gjuta göt göto gjutit gnaga gno g (gnagde) gnagde gnagit gnida gned gnedo' gnidit gripa grep grepo gripit gråta gret greto gråtit gräfva grof (gräfde) grofvo (gräfde) graft (gräfvit) hjelpa halp (hjelpte) hulpo (hjelpte) hulpit (hjelpt) hinna hann hunno hunnit hvina hven (hvinte) hveno (hvinte) hvint hugga hogg höggo huggit hålla höll höllo hållit hänga hang bungo hängit klifva klef (klöf) klefvo (klöfvo) klifvit klinga klang klungo klungit klyfva klöf (klyfde) klöfvo (klufvo) kkifvit (klyfvit) knipa knep knepo knipit knyta knot knölo (knuto) knytit (knutit) komma kom kommo kommit lida led ledo lidit ligga lå* lågo legat (liggit) lita lel (litade) leto (litade) litat (litit) ljuda ljöd (löd) i ljödo (lödo) ljuditXLIV

Infinitiv* Imperf. Jndik. Supinum» Ent. Flert. ljuga ljög (log) ljögo (logo) ljugit låta lät läto låtit läsa läste (las) läste läst (läsit) löpa lopp (löpte) lupo (löpte) lupit (löpt) mala mol (malde) malde malit niga neg nego nigit njuta njöt njöto njutit nypa nop (nypte) nöpo (nypte) nypt (nypit) pipa pep pepo pipit qvida qved qvedo qvidit qväda

qvad (qvädde) qvådo(qvädde) qvädit (qvädt) rida red redo ridit rinna rann runnö runnit ryta röt röto rytit ryka rök röko rykit räcka rack racko räckit simma sam (simmade) summo (-ade) summit (simmat) sitta satt suto sutit sjuda sjöd (sod) sjödo (södo) sjudit (sudit) sjunga sjöng (söng) sjöngo (söngo) sjungit (sungit) sjunka sjönk (sönk) sjönko (sönko) sjunkit (sunkit) skina sken (skinte) skeno (skinte) skinit (skint) skjuta sköt sköto skjutit skrida skred skredo skridit skrifva skref skrefvo skrifvit skrika skrek skreko skrikit skryta skröt skröto (skriito) skrytit (skrutit) skälfva skalf (skälfde) skälfde skälfvit (skälft) skära skar skuro skurit slinka slank slunko slunkit slinta slant (siintade) slunto(slintade) sluntit (slintat) slippa slapp sluppo sluppit slita slet • sleto slitit sluta slöt slöto slutitXLV

Infinitiv. Imperf. Indik. Supinum. Ent. r Flert. smida smed (smidde) smedo(smidde) smidit (smidt) smyga smög (smygde) smögo (-ygde) smygit (smugit) Smälla small (smällde) smullo (-ällde) smullit (smällt) smälta smalt (smälte) smulto (smälte) smultit (smält) snyta snöt snöto sqytit (snutit) sofva sof sofvo softit spilla spall (spillde) spullo (spillde) spullit (spillt) spinna spann spunno spunnit spricka sprack sprucko spruckit sprida spred (spridde) spredo (-idde) spridit (spridt) springa sprang sprungo sprungit spritta spratt sprutto spruttit sticka stack stucko stuckit stjelpa stalp (stjelpte) stulpo(stjelpte) stulpit (stjelpt) stiga steg stego stigit stinga stang stungo stungit stinka stank stunko stunkit stjäla stal stulo stulit strida stred (stridde) stredo (stridde) stridit (stridt) stryka strök ströko (struko) strykit (strukit) suga sög sögo sugit supa söp söpo supit svida sved svedo svidit svika svek sveko svikit svälla svall (svällde) svullo (svällde) svullit (svällt) svälta svalt (svälte) svulto (svälte) svultit (svält) svära(svärja) svor svuro svurit taga tog togo tagit tiga teg tego tegat (tigit) tjuta tjöt tjöto tjutit trifvas trefs trefvos trifvits tryta tröt tröfo (truto) trytit (trutit) tvinga tvang (tvingade) tvungo (tvingade tvungit (tvingat) vara var voro varitXLVI

Infinitiv. Imperf. Indik. Supinum.

Ent. Flert.

vika vek veko vikit

vinna vann vunno vunnit

vrida vred vredo vridit

vräka vrok (vräkte) vroko (vräkte) vräkit (vräkt)

väga vog (vägde) vogo (vägde) vägit (vägt)

växa växte (vax) vuxo (växte) vuxit (växt)

äta &t åto ätit

Forskjellige Ord af denne Konj. kunne ogsaa endes paa t i Imperf. Indikat., men denne Endelse bruges dog sjældnere, og turde være mindre sprogrigtig, saasom: fant, hant, holt, for fann osv. — Denne Konjugasjon indeholder de Verber, som ere de ældste i Sproget, fordi deres Betydning er den simpleste, og de altsaa tidligst bleve nødvendige i det daglige Liv. Flere af disse Verber danne derfor afledede Verber ved at give det samme Inf. et nyt Præsens med Böjning efter en anden Konj. Dettes Betydning bliver da i Almindelighed mindre enfoldig end Stamverbets, eller ogsaa udtrykker det den Gjerning, som svarer til den Tilstand, hvilken hint betegner, saasom: pipa, piper, pep, pipit, give en pibende Lyd pipa, pipar, pipade, pip at, blæse paa Pibe sticka, sticker, stack, stuckit, stikke

sticka, stickar, stickade, stickat, strikke hänga, hänger, hang, hängit, være i en hængende StilKng

hänga, hänger, hängde, hängt, ophænge hjelpa, hjelper, halp, hulpit, gavne (immediat.)

hjelpa, hjelper, hjelpte, hjelpt, yde Hjælp (kavsat.) räcka, räcker, rack, räckit, strække til

räcka, räcker, räckte, räckt, række En noget klinga, klinger, klang, klungit, give Klang (intrans.)

klinga, klingar, klingade, klingat, vække Klang (kavsat.) stjelpa, stelper, stalp, stulpit, styrte (intrans.)

stjelpa, stjelper, stjelpte, stjelpt, styrte noget (kavsat.)XLVII

svälta, svälter, svalt, svultit, svælte (intrans.) svälta, svälter, svälte, svultit, suite, (kavsat)

Hyppigere ere dog de intransitive Verber allerede i Infinitiv ved en Vokalforandring forskjellige fra de kavsative, og de gaa da tillige efter forskjellige Konjugasjoner, som: intransativt kavsativt

brinna 3 Konj. bränna 2 Konj, falla 3 — fälla 2 — sitta 3 — sälta 2 — spricka 3 — spräcka 2 — springa 3 — spränga 2 — ligga 3 — lägga 2 — slippa 3 — släppa 2 — sofva 3 — sofva 2 — spritta 3 — sprätta 2 — sjunka 3 — sänka 2 —

Naar to Verber I en Sætning ere saa nöje forbundne, at den Handling, som det ene udtrykker; kun tænkes med Hensyn til den, som det andet betegner, staar det ene i Infinitiv, og siges at styres af det andet. — Det er hyppigst Hjælpeverberne, som saaledes styre andre Verber, og efter dem udelades derfor Ordet att for Kortheds Skyld, som: han lärer vara, for: han lärer att vara. Dette finder Sted 1 de fleste Sprog; men Udeladelsen af att finder i Svensken ogsaa Sted efter forskjellige andre Verber, som: få, känna, synas, önska, hoppas, börja o. m. fl. Man siger saaledes: de vågade ej angripa oss, han sagdes vara stor osv.

Ordfølgen ved Verberne er af stor Vigtighed, da en hel forandret Mening kan fremkomme ved en forandret Stilling af det samme Ord, som: låt säga honom (lad det sige til ham, lad ham vide), men låt honom säga (lad ham sige); hon lät kusken köra bort (hun lod Ku sken kere videre), men: hon lät köra bort kusken (hun jog Kusken væk). I Svensk passer man derfor i Almindelighed ogsaa nöje, at Objektet kommer til at staa saa nær bagefter Verbet som mulig.

Partiklerne,

d: Adverbier, Preposisjoner, Konjunksjoner og Interjeksjoner, skulle vi her ikke nærmerç omhandle, men henvise til Ordbogen. Vi skulle kun kortelig bemærke, at af Adverbierne, derXL VIII

ellers regelmæssig danne sine Grader tom de tilsvarende Adjektiver, ere følgende uregelmæssige:

Positiv Komparativ Superlativ

sedan sednare sednast (sist)

väl bättre bäst

fjerran fjermare fjermast

illa värre värst

gerna hellre (hällre) helst

länga längre längst

Ordenes Endelser i Svensk•

Substantiver endes paa: -are, som: talare, borgare, kejsare, kammare. Hank.

-när, som: konstnär, tullnär. Hank. "erska, inna, «fta, ma, ma, som: tvätterska, ägarinna, amiralska, 6aro-ne**a, poetissa. Hunk* -in«/, iinø, ninø, som: lätting, penning, gunstling, byggning. -ÄeJ, dorn, som: godhet, lär-

dom, vänskap, kärlek. -e&e, $eJ, nad, ande, ende, an, ert, som: kallelse, t?fø$ei, saknad, ropande, flyende, början, raseri. . . -£fta, ka, ja, ma, ei, som: ondska, halka, sämja, blomma, fågel.

Nogle paa: -makare, slag are, handlare, verkare, hafvare, närmare, föding, komst, måg a, mäle, sked, som: skomakare, inföding m. m.

^djeÄftver endes paa: -fø, lig, aktig, som: uddig, dödlig, saltaktig.

-isk, bar, sam, mässig, som: djurisk, fruktbar, tacksam, regelmässig. -al, ei, en, er, som: verbal, enkel, trogen, vitter.XLIX

Noglé paa: -fällig, haltig, tålig, sträfvig, komlig, hällig, stämmig, *tnf, sinnig, lynt, lefvat lett, länd, ländig, lågsen, någen, vågen, qväm, ögd, munt, halsad, bröstad, bent m. fl.

Verber endes paa: a, som: /ria af fri.

-na, som: klarna (inkoat.) af klar. -Æa, øa, ra, «a, ta, ska, as, som: svalka af sval, mildra af mild, rensa af ren, vidga af vid osv.

-ra, la (af Ord paa er og ei), som: /or-säkra af säker, förädla af ädel.

Nogle paa: -sinna, arga, dröfva, derfva, dyra,gära, gäta, haga, nimma, römma, lora, sona, som: behaga osv.

Artikler paa: 'ligen, som: redligen.

-långes, gänges, sides, an, som: hädan, baklänges osv. •

Bogstav-Overg ånge.

Man kan naturligvis lige saa liäet sige, at et givet svensk Ord kommer af dette eller hint danske, som at det danske kommer af det svenske; meget mere staa begge Dialektformerne jævnsides, og begge nedstamme de fra d<et samme Oldsprog. 1 nedenstaaende Oversigt skulle vi imidlertid angive de almindeligste Bogstav-Overgange, det vil sige: stille os paa en Standpunkt, fra hvilken vi betragte den danske Ordform som den oprinde-lige, og saa angive, ved hvilke Bogstavforandringer den tilsvarende svenske Ordform oftest plejer at fremkomme. Saaledes gaar altsaa det danske a over til det svenske d, som: Gang, gång.

— e — a — fryse, frysa.

— t — - e — Skin, sken.

— u — o — Uven, ovän.

DL

det danske v orer til det svenske dg, som: Lue, låga. — u — ö — Urter, örter. — ue — ufva — Snue, snufva• — V — ju — Lyd, ljud. — y — Vff — Dyd» dygd. — y — öj — Fryd, fröjd. — aa — 0 — skaane, skona. — ø _ jö — Se, sjö. — ø — y — Regt, rygt. — °j — og — f öje, foga. — öj — öd — Möje, möda. — b — P — Vibe, vipa. — d — t — Dadel, tadel. — ff — f - Skrog, skrof — ff — k — JTge, ryka. — j — ff — Öje, öga. — ld — U — skælde, skälla. — II — lj - skille, skilja* — nd nn — spinde, spinna. — v — ff — SkoY, skog.LI

Biografiske og litterære Notiser om de Forfattere, af hvem Prøvestykker ere optagne i nærværende Læsebog.

Aryid August Afzelius, f. |Vestergötland 1785, Præst i Enköping; Svenska Folkvisor från Forntiden, udg. af Geijer og Afzelius, 3 D., Sthlm 1814—16$ — Sæmund* Edda, overs., Sthlm 1818 ; — Svenska Folkels Sagohäfder, 2 H., Sthlm 1839, 40; — Paritina af Byroii, overs.; — Den sista Folkungen, et Sörgespil, Sthlm 1830. — Det valgte Stykke er taget af Iduna, Sthlm 1811 o. ff. Carl Jonas Ludvig Alm q vis t, f. i Stokholm 1^3, Rektor i Stokholm; Törnrosens Bok (indeholder: Jagtslottet, Heremitaget, Vargens Dotter, Hinden, Drottningens Juvelsmycke, Ramido Marinesco, Baron Julius K*, Signora Lona, Columbine, Aramiuta May, Urnan, Kapellet, Palatset, Godolphin, Svenska Fattigdomens betydelse, Skällnora qvarn, Friherrinnan, Målaren, Semiramis, Gudahataren, Ormuds och Ahri-man, Ferrando Bruno, Bjöminnan, Marjam, i sidorus, Arthurs Jagt, Schems-el-Nikar, Svangrottan på Ipsara, Helsans Evangelium, Menniskans stöd m. ni.) Sthlm 1832 o. ff.; — Amorina, Jönköping 1839; — Det Går An, en Tegning af Livet, Sthlm 1840;

— Menniskoslägtets saga, 3E, Sthlm 1839, 40; — Folkskrifter (indeholde: Grimstahamns Nybygge, Ryska Minnet, Ladugårdsarrendet, Arbetets ära); — Om Svenska Uppfostringsväsendet, Sthlm 1840; — Bidrag til Skandia og Hermes/ — forskjellige Grammatikker, en Aritmetik, Læseboger osv. — Det valgte Stykke er taget af Svenska Fattigdomens betydelse.

Pehr Daniel Amadeus Atterbom, f. 1790 i Östergötland, Sön af en Komminister, Professor i Æstetikken ved Upsala Universitet; Phosphoros, Ups, 1810—13; — Svensk Litteratur-Tidning, Ups. 1813—24;

— Poetisk Calender, Ups. 1812—22; — Dikter, 2 B., Ups. 1837,

38; — Lycksalighetens Ö, 2 D., Ups. 1824, 27; — Studier tülLU

Philosophiens Historia och System, Ups. 1835 ; — Hörbergs Lef vernes beskrifning, Ups. 1817$ — Minnesord öfver Kernell, Ups. 1824) — Tal vid Eugens Födelse, J826; — Inträdestal i Svenska Akademien, Sthlm 1840; — Forskjellige Bidrag til Svea, Skandia, Mimer, Sv. Litt.-För.s Tidn., Brage og Idun osv. — Sit æstetiske System har han fremsat i Lénströms KonstTheoriernas Historia. — De valgte Stykker ere tagne af Tal vid Eugens Födelse og Dikter.

Carl Michael Bellman, f. i Stokholm 1710, Hofsekretær, † 1795; Valda Skrifter, 6 D., Sthlm 1835.

bernhard v. Beskow, f. 1796, Hofmarskal k $ Erik XIV, Sthlm 1827 5 — Thorkel Knutson, 1835; — Birger och hans ätt, 1837; — Gustaf Adolf i Tyskland, 18S8\—Vitterhetsförsök, 2H., Sthlm 1818, 19; —Van-dringsminnen, 2 B., Sthlm 1832. — Det valgte Stykke er taget af Vitterhetsförsök.

Fredrika Bremer, Jomfru, f. 1802; Teckningar ur Hvardagslifvet, 3 D., Ups. 1828; — Nya Teckningar (indeholde: Presidentens Döttrar, Nina, Grannarne, Hemmet, Strid och Frid), Sthlm 1834—40; — Trädinnan, Sthlm 1840. — Det valgte Stykke er taget af Strid och Frid.

Carl Vilhelm Böttiger, f. 1807, ekstraordinær Adjunkt i Upsala; Ungdomsminnen från Sångens stunder, Ups. 1830, flere Oplag; — Nyare Sånger, Ups. 1833; — Lyriska Stycken, Sthlm 1837, 39.

Carl Fredrik Dahlgren, f. i Östergötland 1791, Komminister i Sthlm; Samlade Ungdomsskrifter, 2 D., Sthlm 1828 3 — Samlade Skrifter, 1 D., 1834; — Freja, en poetisk Kalender, 2H., Sthlm 1830, 31; — Morgonstjernan, 1834 m. m. — De valgte Digte ere tagne af Saml. Skrifter, og Prosaen af Molbergs Epistlar, Sthlm 1819, 20.

Euphrosyne (o: Julia Christina Svärdström), f. 1785, giflførst med en Købmand Asp in g, siden med en Inspektor Nyberg $ Samlade Dikter, Örebro 1831, 32.

Carl af Forsell, f. i Vestergötland 1783, Oberst; Statistik öfver Sverige, 1831, 3die Opl., Sthlm 1836; — Statistik öfver alla socknar i Sverige, Sthlm 1834; — Anteckningar under en resa i England, Sthlm 1835; — Statistiska Anteckningar öfver Sverige, Sthlm 1839. — Af det sidste Skrift er det valgte Stykke laget.

Frans Michael Franzén, f. i Finland 1772, Biskop i Hernösand; Skaldestycken, 5 Bd., Örebro 1834 o. ff.; — Columbus, 1ste D.," Sthlm 1831, m. m. — De valgte Digte ere tagne at Skaldestycken, og Christina er taget af Tal om Svenska Drottningar, Sthlm 1797.LUI

Anders Fryxell, f. i Dalsland 1795, Præst i Vermland; Berättelser

ur Svenska Historien, 8 D., Sthlm 1823—88; — Svensk Språk-lära, Sthlm 1824 o. ff., m. m. — Det valgte Stykke er taget af sjette Del af Berättelserna.

Olof Fryxell, f. 1806, en Broder til den forrige, Huskapellan; Dikter, Sthlm 1829; — Skrifter (indeholdet: De Bergtagne, Försoningen, Politiska Sånger, Lag och Evangelium i Politiken), 1835 o. ff.; — Metamorfoserna, 1ste Stykke, Sthlm 1831; — Natt och Dag (indeholder: Karleken, Brunkebergs Slag, Annihilationer, Iskyrkan, Ynglingaskären m. m.), Sthlm 1840. —Det valgte Stykke er taget af Lénströms Eos.

Erik Gustaf Geijer, f. 1783 i Vermland, hvor hans Fader var Ejer af et Brug, Student i Upsala 1799, Profe3sør i Historien ved Upsala Universitet 1817, Medlem af det svenske Akademi, udmærket dygtig og frisindet Rigsdagsmand; ;Svea Rikes Häfder, Iste D., Ups. 1825; — Svenska Folkets Historia, 3 D., Örebro 1832—36; — Skaldestycken, Ups. 1835; — Minnen, Iste D., Ups. 1834; — Tal om Cicero, Ups. 1837; — Den blå boken, Örebro 1837; — Literaturbladet, et Maanedsskrift, Sthlm 1837 —39. — De valgte Stykker ere tagne af Svea Rikes Häfder, Minnen, Cicero og Skaldestycken.

C. Aug. Gosselman, f. 1800, Premierlöjtnant i Søetaten; Resa i Columbia, Nyköping 1625, 26, 28, 2det Opi., Sthlm 1830; — Resa mellan Södra och Norra America, Nyköping 1833,* — Resa i Norra America, 2D., Ny köp.- 1835; — Bref från en vandrande Sjöman, 2 D., Sthlm 1839.— De valgte Stykker ere tagne af Resa mellan

N. och S. America, samt af Bref.

Anders Abraham Grafström, f. 1790, Præst i Umeå; Skaldeförsök, 2 H., Sthlm 1826, 32.

Samuel Johan Hedborn, f. 1783, PræstiAskeryd; Minne och Poesi, Linköping 1835.

Israel Hwasser, f. i Finland 1790, Professor i Lægevidenskaben ved Upsala Universitet; Smärre Skrifter af medicinsk innehåll, 1 D., Ups. 1839;— Om Carolinska Institutet3 Sthlm 1829, m. m.—Det valgte Stykke er taget af det førstnævnte Skrift.

Benjamin Carl Henrik Höijer, f. i Dalarne 1767, Professor i Upsala 1809, † 1812; Saml. Skrifter, 5 D., Sthlm 1825—27.LIV

Georg Ingelgren, f. 1782, Kansellist, † 1813$ Bidrag tii Poetisk Calender.

Johan Henrik Kellgren, f. i Vestergötland 1751, Sekretær, † 1795; Saml Skrifter, 3 D., Sthlm 1796.

Anna Maria Lenngren, f. Malmstedt, f. i Upsala 1754, gift med en Kommerseraad, † 1817; Skaldeförsök, Sthlm 1837.

Carl Julius Lé n s tr öm, f. i Gefle 1811, Docent ved Upsala Universitet; Lärobok i Ästhetiken, Sthlm 1836; — EonstTheoriernas Historia, 2 H., 1839; — Svenska Poesiens Historia, Örebro 1839, 40; — Handbok i Poesiens Historia, lste D., Örebro 1840; — Svensk Anthologi, 3 D., Örebro 1840, 41; — Eos, et litterært Tidsskrift, 1839 og 40, m. m. f

Carl gustaf af Leopold, f. i Stokholm 1756, Statssekretær, † 1829; Skrifter, 6 Bd», Sthlm 1814—:«.

Assar Lindeblad, f 1800, Præst iSkartofle i Skåne; Dikter, Lund 1832; — Svenska Sången, lste D., Lund 1832, m. m.

Pehr Henrik Ling, f. i Småland 1776, Professor i Gymnastikken i Stokholm, † 1839; Åsarne, Sthlm 1833; — Tirßng, Sthlm 1836; — Kärleken, Sthlm 1816, m. m. — Det valgte Stykke er taget af Åsarne.

Carl August Nicander, f. i Södermanland 1799, Kopist, † 1839; Dikter, 2 H., Sthlm 1825, 26; — Tfya Dikter, Sthlm 1827; — Runesvärdet Ups. 1820; —Hesperider, Örebro 1835; — Lejonet i Öknen, Sthlm 1838; — Minnen från Södern, 2 D., Örebro 1831, 39; — Saml. Dikter, 4 Bd., Sthlm 1839 o. ff. — De valgte Stykker ere tagne at Röster ur det fördolda, Örebro 1839.

Johan Ludvig Runeberg, f. 18**, Lektor i Borgå i Finland; Dikter, Sthlm 1837; — Elgskyttarne, Hanna, Sorviska Folksånger, — alle trykte i Finland.

joha n Erik R y d q v i s t, r. i Göteborg 1800, Amanuensis ved Biblioteket i Stokholm; Irländska Melodier och Dikter af Thomas Moore, overs., Sthlm 1825; —W. Irvings Newyorks Historia, lste D., Sthlm 1827; — Framfarna Dagars vittra Idrotter i jemförelse med samtidens, Sthlm 1828; — Heimdall, 1828-32; — Resa i Tyskland, Sthlm 1829; — Minnesteckning öfver WalKn, 1839; — Nordens äldsta skådespel (staar i Skandia); — Tidens oro och tidens kraf, 2 H., Sthlm 1840. — Af sidste Skrift er det valgte Stykke taget.LV

Eru Johan Stagnelius, f. paa Öland 1799, Kansellist, † 1823; Vladimir, Sthlm 1817; — Liljor i Saron, 3 H., Sthlm 1821; — Bacchanterna', Sthlm 1822; — Saml Skrifter, 3*Bd., 2det Opl., Sthlm 1830—32, et nyt Opl. 1837.

ånders Magnus Strinnholm, f. i Umeå 1787, Privatlærd i Stokholm med Tittel af Professor, en af de 18 i det svenske Akademi; Svenska Folkets Historia under Konungarne af Vasa-ätten, 3 D., Sthlm 1819, 20,23; — Svea rikes Historia fr ån de äldsta tider till Carl Xlhs död af Rühs, 2den—5te D., overs.; — Svenska folkets Historia, 2D., Sthlm 1834, 36; — Inträdestal i Sv. Ak., Sthlm 1841.

Esaias'Tegner, f. i Vermland 1782, Sön af en Komminister, Student

1 Lnnd 1799, Magister Primns 1802, Professor i Græsk ved Lunds Universitet 1810, Biskop i Vexiö 1824; Svea, kronet af Akademiet 1811; — Nattvardsbarnen, Sthlm 1820; — Axel, Sthlm 1822; — Frithiofs Saga, Sthlm 1825 og siden oftere; er desuden oversat i forskjellige Sprog (enkelte Sange af den havde tidligere været optagne i

Iduna); — Smärre samlade Dikter, 1ste Bd., Sthlm 1828 og siden oftere; — Tal vid särskilda tillfällen, Iste Bd., Sthlm 1831.

Thomas Thorild, f. i Bohuslän 1759, landsforvist til Grejfsvald 1793, Professor og Bibliotekar ved Universitetet sammesteds 1795, † 1808; Saml. Skrifter, udgivne af Geijer, 4 D., Upsala og Sthlm 1819—35.

Adolf Törneros, f. i Södermanland 1794, Professor i Latin ved Upsala Universitet, † 1839; Bref och Dagböcker, Iste D., Upsala 1840; — Ramshorns SynonymikLexicon-, — Bidrag til Svea, Skandia osv.

UNGE, Kaptejn, boer i Nærheden af Vesterås; Vandring genom Dalarne, Sthlm 1827; — Promenader genom Fäderneslandet, 2 H., Sthlm 1831, 32. — Dalresa, Vesterås 1833; — Minnen Söder-från; — Minnen af Lifvet, Sthlm 1835; — Dikter på Vers och Prosa, Sthlm 1838.

J. A. Wadman, levede i Götheborg uden Forretninger og i stor Trang, f 1834 i en höj Alder; Samlingar, Götheborg lfcäO; — Sednare Samlingar, Götheb. 1835.

Johan David Valerius, Kanselliraad; Vitterhetsförsök, Iste H., N Sthlm 1831; Visor och Sångstycken, 2 H., Sthlm 1809—11.

Jakob Wallenberg, f. 1746, Præst, † 1778; Min son på Galejan,

2 D., Sthlm 1781; — Susanna, en Tragedie, Sthlm 1798.LVI

JOHAN Olof Wallin, f. i Dalarne 1779, Stodent i Upsala 1799, Huskapellan 1806, Pastor primarius i Stokholm 1818, Ærkebiskop i Upsala 1837, † 1839; Vitterhetsförsök,' Sthlm 18*21; — Dödens Engel, 1840; — Förslag till Svensk Kyrkopsalmbok, Sthlm 1816; — Psalmbok, 1819; — Religionstal, 3 D., Sthlm 1825—31, ' og senere flere Opl.; — Predikningar, 1ste D., Sthlm 1841; — Cateches, Sthlm 1835; — Johannes Evangelium, overs., Sthlm 1839.

Vitalis (o: Erik Sjöberg), f. i Södermanland 1794, Ph.Mag. 1824, † 1828) SamL Dikter, Sthlm 1828; — har desuden oversat forskjellige Smaaskrifter af Washington Irving.

Samuel Ödma n, f. i Småland 1750, Professor i Theol, ved Upsala Universitet, † 1829; Hågkomster från Hembygden och Skolan, Ups. 1830; — har desuden udgivet en hel Del eksegetiske Arbejder og oversat forskjellige Rejsebeskrivelser. — Partier af hans Hågkomster ere af Molbech meddelte i Schouws Dansk Ugeskrift.Sveriges Natur.

Det är, for att förstå ett folk, väl vardt att äfven betrakta den natur, hvari det lefver. Det är så mycket nödvändigare, ju mer denna natur äger någonting utmärkt, outplånligt af men* niskohand, och derigenom yttrar en så mycket mäktigare inflytelse, med hvilken menniskan har att kämpa eller hvilken hon måste underkasta sig. I de måttliga luftstreck äger naturen inom sig den största mångfaldighet, och går genom sin bild-samhet mest menniskans konst och flit till motes. I Polar- och Equatoriailänder återtar den deremot sitt eget välde, och herrskar med en sträng, ofta förskräckelig spira, under hvilken menniskan måste boja sig; hvarjämte allt här tillika får en mäktigare enformighet. Den heta sandöknen är ej mer beboelig, än den eviga snön; och om äfven en lågande sol framkallar ett Öfvermätt af det fysiska lifvet, så är detta i de varmaste länder ej sällan lika hinderligt för menskliga odlingens framsteg, som naturens förskräckliga fattigdom och vildhet i de kallaste. Den Skandinaviska Halfön är redan till en del ett Polarland; ehuru tillika det mildaste och bäst begåfvade på jorden under en så nordlig bredd^ > Om härutinnan naturen varit oss bevågen, så påminner hon oss likväl, att vi äro grannar till de nejder, der hon ensam herrskar, och föraktar all mensklig konst och allt främmande herravälde.

Det egna i ett lands Øeskaffenhet och utseende undflyr lätt den inföddes uppmärksamhet; ehuru mycket det verkar på honom, utan att han vet deraf. Förtroliga med vår natur äro vi det Srcmk LwAgg. 12

äfven med dess stränghet, hvilken för Söderlänningen, van att vara naturens skötebarn, förefaller än afskräckande, än majestätisk, men likväl alltid öfvar ett hemligt välde öfver sinnet. Det är äfven derföre en Italienares omdöme jag väljer att anföra, så mycket mer som det härrör från det nyare Italiens berömdaste skald,

en man lika utmärkt genom sin stränga, egendomliga karakter, som sitt snille. Vittorio Alfieri besökte under sina oupphörliga ungdomsresor äfven Norden 1770. «Sverige — säger han i de efterlemnade anteckningarna om sin lefnad — behagade mig, liksom dess inbyggare af alla klasser, ganska mycket, endera, emedan jag finner mera behag i ytterligheter, eller eljest af en orsak, för hvilken jag ej kan göra mig räkning; men visst är, att, om jag ville välja mig en boningsplats i Norden, jag skulle föredraga detta yttersta land framför alla andra mig bekanta. — Den vilda majestätiska naturen af dessa oändliga skogar, sjöar och branter hänryckte mig, och, ehuru jag ej ännu läst Ossian, föddes likväl i mig många af hans bilder, sådana jag återfann dem, då jag flera år derefter lärde känna honom.» — Och på ett annat ställe: «Sverige är i sin rå vildhet ett af de Europeiska länder, som mest behagat mig och hos mig väckt de mesta fantastiska, melankoliska och tillika höga ideer: en viss onämnbar tystnad herrskar i denna atmosfer, i hvilken man tror sig liksom vara utom jordkretsen.» Det är en Söderlänning, som talar. Men Nordens klara, ofta norrskenslysta vinternatt, då stjernorna här tyckas ha fördubblat sitt antal och sin glans, medan det hvita snödoket rundt omkring insveper allt uti enformighet, kan för oss sjelfva återkalla något af detta intryck. — Nöjet af slädfarten genom de dunkla skogarna, öfver de islagda sjöarna, hänryckte Alfieri; men ännu mer den otroliga snällhet, hvarmed i slutet af April, all is smälte, den djupa snön försvann, den friska grönskan framsköt — «Ett i sanning sällsamt skådespel» — utropar han — «som skulle uppfordrat mig att digta, om jag då ännu förstått det!»

Mot vintrens stränghet gör odcså årets blomningstid så mycket större afbrott, och hälsas derföre här med en vida lifligare känsla, äu i de länder, för hvilkas inbyggare denna63

hastiga öfvergång ej finnes; liksom den moderliga karlekens varma blick mer beveker det bara, öfver hvilket den ej alltid sväfvar. Våren, som rör alla varelser, synes i Norden mer än annorstädes liksom röra naturens eget hjerta, och ger, särdeles i bergstrakter, der öfvergången är hastigare, ett skådespel, som äfven måste genomtränga det dunklaste, mest nedtyngda bröst med en stråle af tillvarelsens ljufva lycka. Den för solens värma smältande snön, som i otaliga bäckar störtar från bergen ned öfver dalarnes svällande grönska; de ur isens fångsel lossade mäktiga vattnen, som med ökad fart framskynda på sina banor, de nästan med ens lofvade träden, ur hvilka de åter Norden hälsande sångfoglarne, liksom druckne af föltjusning, fylla den spänstiga, skära vårluften med sitt quitter; den i ett haf af ljus simmande himmelen, som snart ej mer vet af någon natt; den fröjd, som bemäktigar sig allt lefvande, — allt sammanstämmer i den nordiska våren, att ingifva en öfversvämmande känsla af ett på en gång ur långvarig dvala åter vaknande lif. Om denna första öfvergång gör ett starkare intryck, så har den stilla blommande förkofring, som omedelbart följer derpå, ett eget mer rörande behag, genom dess afbrott mot den eljest så ofta ofruktbara storheten i den nordiska naturen, och genom den skugga af snar förgänglighet, som lägger sig öfver vårens egen skönhet All naturens skonhet har i Norden ett visst spädt tycke. Det gäller om den utsprickande rosens skära färger, intill den rodnad, som blommar på føn nordiska flickans kind; det gäller om det ljusare färgspelet på Nordens himmel, jämnfordt med Söderns dunkelblåa luft; det gäller om gräsens och löfveus bär mera lifliga, ljusare grönska, ln ilken, så säll* samt afbrytande mot vintrens oförändradt quarstående vittnen, våra dunkla dystra barrskogar, egentligen är ett bevis på en vextlighetens svaghet, hvilken i Söderns mognare natur och liksom fullblodiga alster ej finnes. Så liknar skönheten i Norden nästan alltid ett spädt och ljuft barn, hvars rörande oskyldiga täckhet redan i vaggan tyckes bedja om försköning för den hårda lott, hvaraf det en gång skall till förgängelse dömmas; och den skarpa motsats mellan stränghet och mildhet, liflighet och

1*4

dvala, hvilken röjes i det nordiska årets skiften, gor på detta sätt sin närvarelse känbar äfven midt i dess mest blomstrande vår. . Dessa och så många andra utmärkande egenheter , söm ljuft eller smärtsamt ingripa i menskliga lifvet, tycka* äfven derföre mer i Norden draga menniskans deltagande och uppmärksamhet till naturen, och göra en närmare frändskap till henne och hennes hemligheter, ett både djupare och mer omfattande natursinne, till ett grunddrag hos utmärktare nordiska själar. Redan i Nordens äldsta gudalära och skaldekonst är det detta anlag, som i dunkla bilder och toner uttalar sig; det är ock detta, som genom odlingen renadt, sedermera i nordisk vet*

tenskap och konst blifvit mest utbildadt f

Om Natur och Historia äro källorna för att lära förstå ett folk, så är den förras inflytande märkligare pä folket i gemen, den sednares på de högre klasserna, som, satta i beröring med en större verld, af den erhålla en mångfaldigare bildning. Det är arbetaren, i sin svett sträfvande att afvinna naturen fyll-nåden af lifvets första, enklaste behof, som också mest Hr erfara, att hon i Norden, ehuru belönande omtankan och fliten, likväl aflagt alla dragen af en klemande mor, som ger mycket och fordrar litet. Blott ett härdadt, arbetsamt, förståndigt slägte kunde bebo Skandinaviens dalar och berg, eljest vore det förloradt; och äfven vår historia återför tankan till den moraliska spänstighet och kraft, som sjelfva det nordiska lefnadssättet utvecklar och underhåller. Så blef allmogens frihet till person och egendom, då den i det öfriga Europa nästan öfverallt utplånades af feodalsystemet, i Skandinavien oförstörlig; ty den kraft, som i Norden fordras till att kunna förvärfva, är mer än tillräcklig för att också kunna försvara. Å andra sidan kan man ej påstå, det svårigheten att förvärfva i samma mån lärt nord. boen att spara. Ännu, i allmänhet taget, ger han gerna ut hvad hän genom sin idoghet förvärfvat, såsom han i fornåldem förtärde, hvad han i härnad eröfrat, älskande ej mindre njutning än arbëte, hellre färdig till ständigt nya mödor, än att spara sig dem genom omtanka, och, om han någon gång slåç sig på egentlig vinning, merendels viljande vinna för snart och för5

mycket, sökande njuta för snart och för mycket. Det kommer ej af brist på förstånd. Svensken visar, både genom arbetskraft och förmåga att umbära, den största skicklighet att fyll* sina behof och vara sig sjelf allt i allom: det Annes ingen nöd, som han icke är öfverlägsen: han har stora tillgångar inom sig sjelf, då ban uppfordras att använda dem; och hos intet folk torde en naturlig uppfinningsgåfva vara allmännare än bland Sveriges allmoge, som dèssuttom, genom en uråldrig frihet och deraf följande deltagelse i fäderneslandets angelägenheter, ostridigt i bildning Öfverträffar mängden i andra länder. Men sällan brakas dessa natursgåfvor, äfven der de finnas till en förundransvärd höjd, för annat än fyllandet af ögonblickets behof, eller ock förslösas de i försök, hvari man mera förmärkèr en lek af stora föhnogenheter, än afsigten på någon varaktig båtnad. Méd en utomordentlig rikedom af enskilda krafter svara derföre framstegen i det hela ej deremot. I allmänhet skulle man kunna säga, att anlagen i Norden oftast äro större, mer omfattande, än annorstädes, men att, ej mindre i den moraliska än fysiska verlden, den bildande värma saknas, hvilken drifver en rik, lycklig, inom sig fullätodad natur till full mognad. Af så mycket större vigt är derföre hos oss de moraliska driffjedrarnas förmåga att kunna höja menniskan öfver både naturliga förmåner och brister. Om denna deras kraft må Sveriges Häfder tala! — må de odödliga1 namn, som dem pryda, bära vittnet Deremot, så snart ej fosterlandets öden eller stora konungars exempel lifvat en aHfldtn anda, som ej sällan visat sig i de största företag, och äfven, sedan Statens politiska betydenhet minskats, så ofta, tftöfr ver närniaäte behofvet, påtryckt offentliga anstalter en stämpel af nationell storhet, visar ock historien, att de högre stånden hos oss lätt äro utsatta för faran att nedsjunka i yttre söndring octø inre obetydlighet. Den arbetande mängden måste i Norden väfrjà sitt lif med sina händer. Den gör det med mod, skicklighet och stor kraft: och genom ansträngningens höjd blir hvilan dess nöje, hvarföre man ock hos den alltför ofta saknar den omsorg, för hvad som förljufvar ock förskönar lifvet, hvilken eljest plägar vara den vackraste frukten af genom arbetsamhet fyllda be-6

hof; ehuru en betydlig skillnad häruti märkes emellan slättbon och bergsbon. De högre, befriade från. det omedelbara arbetet för de kroppsliga behofven, äga ej samma uppfordran till kraftyttring ur första handen. Den Gcnde de ha att bekämpa är ej en öppen fysisk, utan en dold, och derföre farligare, moralisk. Den låter känna sig i den förlamande tyngd, Nordens stränga natur lägger på hvarje sinne, som ej med alfvarlig verksamhet upprätthåller sig sjelf. Lätjan förstör ho» Söderns eldiga naturer, genom utbrott af våldsamma oordningar: i Norden långsammare, säkrare, eländigare, och är egentligen den nesliga strådöd, för hvilkan våra förefådef bådo sina gudar bevara sig. 3)enna inre dvala är under vår hårda himmel en lätt undfången sjukdom, som döfvar alla högre förmögenheter, och under hvilken den inneburna oron i det nordiska lynnet blott yttrar sig i ett famlande efter sken, en förlust på allt begrepp om väsende, en deraf följande afvund för yttre företräden, och en inbördes söndring; till hvilken dessutom det nordiska lynnet både genom sina fel och sina dygder är benäget. Derföre hörer ock allt hyad som väcker, förenar ock sammanthänger de i djupet hvilande moraliska krafterna, — såsom

en strängt rattvis, en kraft-* full sammanhållande borgerlig ordning, — egentligen till Nordens hälsa. — Så tyckes hos menniskan samma motsägelse framträda emellan kraftyttring och hvila, liflighet och tröghet, som visar sig i den nordiska naturen: en motsägelse, som dock mildras och öfvervinnes genom ett naturligen alfvarligt och genomträngande förstånd, en djup, men liksom tankekraften, helst inom sig sluten, känsla, framför allt, genom ett sinne, som är mäktigt af stora uppoffringar, i afgörande ögonblick alldrtg känner fruktan, och lätt höjer sig öfver det förgängliga. Denna tapperhet, i ordets bästa bemärkelse, har varit vårt folks ädlaste arfvedel, är den gedigna metall i själen, hvilken ur olyckornas slipniug alltid framgått lika hvass ock ren.

Øßijer.Gebers Barndomsminnen.

Jag tackar Gud för de bästa föräldrar. Minnet af den lyckliga fläck, som deras hulda vård helgade, ligger som ett solsken i mitt bröst. Det är den fristad i milt innersta inre, der jag tycker ungdomskällen ännu sorla. Allt hvad vårens grönska har saftigt, hvad skogens skugga har svalkande, den friska böljan -har vederquickande, — lukten af granris och blomster — landt-luft, morgonluft — allt detta lefver och är närvarande i detta minne; och stadslif, kammarlif, böcker oändligt, bela dammet på den lärda stråkvägen har icke kunnat utplåna det. Det väller fram ur sanden, som en springbrunn i öknen. Jag omför det med mig, och är en uugdomsnarr med grånande hår.

Min hembygd (Vermland) har det lyckliga och egna, att till en stor del ännu alllid vara ett nytt land. Man skulle "ej tro, att det var så länge sedan Olof Trälälja der först satte yxan till skogsroten. Han går der än i dag. Landet hör till den Norrländska naturen. Man ser dess grundritning af vatten och berg; långsträckta vattendrag och dalar, från hvilka smärre sidogrenar förlora sig inåt bergen; emellanåt skog; in i skogarne inånga spillda vatten, torp, sätrar, aflägsna fisken, svedjefall, kolmilor, grönskande stigar, som utmärka böndernas vintervägar. I största delen af landet har först jernet brutit bygd. Hamrar klappa i de större oeh mindre vattendragen. Der jag är född, voro i en liten å, som från en skogssjö faller i Klara elf, tre jernbruk inom en fjerdingsväg. Det var ett friskt lefverne om vintern. Jernbruk och nordisk vinter böra tillhopa. Det är deras vackra årstid. Midt i sommaren äro Vulkans söner, pustande vid härden, en bedröfvelig anblick. Men om vintern bjuda dé och deras omgifning ett skådespel af det hårdaste arbetes munterhet. Dessa lågor utur djup af snö, det under hvalf och pelare af is f ramforsande vattnet, de tunga, vidt skallande hammarslagen, som i en natur, frusen till hvila, visa att menniskan är vaken,' senkraft och svett i köld och drifvor; kol-ock tackjernskörare i långa rader, med rimfrost i skägget, hä-8

starna gnäggande med,varma skyar ur näsborrarna, hvimlet af folk och bestyr; det är en tafla ätt se, det är en tafla att lefva I Hur mången dag bar jag sett detta! — en med i hvimlet bland skator, sparfvar och barn. — Hur mången qv$ll har jag ej betraktat de ur smedjan uppstigande eldqvastar och följt de irrande gnistrorna, tills de slockpade i den mörka rymden.

Likväl är jag uppfödd i en vrå af verlden. Det är med ett slags hemnöje jag ännu alltid kommer ihåg, att knappt en half ijerdingsväg från mina föräldrars bostad vägen var slut Det var för den, som blott vill åka i en vrøn, ändan på den odlade menskligheten.

Det är besynnerligt, att blott föra med sig det grundligaste intryck af lycka från 80- och 90-talen i förra seklet, då verlden skakade i sina grundfästen, så att den bäfvar an.]tf an kände det ej i den nämnda ändan af verlden, eller betraktade skådespelet, såsom jag eldqvastarna i smedjeskorstenen. Krig och hvälfningar på vederbörligt afstånd låta nju^a; sig som en efter* rätt vid en middag. Märkligt, hvad man kan utstå. Maq känner äfven vid det förskräckligaste blott en ansats af hjelte* mod. Förskräckta voro vi ej. De vackra talen i Franska nationalförsamlingen , så mycket som deraf genljöd långt bort i skogen, gjorde oss ett oändligt nöje. På blodscenerna trodde vi ej stort, emedan de alldeles ej passade till orden; och jag minnes ännu, huru en af våra hederliga grantrøi* talade om Ro* bespierre (ännu ej Dictator), såsom en förfpljd man af dygdj som ej fick vara i fred. — Då kom Öfver oss, såsen} ett åsjt? slag ur klar himmel — Gustaf den III.s mord. — Jag erinrar mig det, som vore det igår, — hur den förskräckliga nyheten träffade oss vid bordet — hur första faran gjorde rum för. tårar— hur vi gråtande trängde oss omkring, vår förträffliga faders knän, och hur hans ögon och händer upplyftades mot himmelen. Ännu tycker jag mig höra den dageliga dödsringningen;

Dock blef ännij det sista årtiondet af adertonde seklet för Sverige lyckosamt Åtskilliga ytterligare märken, att

tidçn-ej var ämnad till fredlig njutning, skulle väl äfven här kunna anföras — efteråt. Då såg dem ingen eller glömde dem. Deto

finnes bland de politiska vederspåmän (a af de gamle lotsar, hvilka på tecken, som undfalla mängden, kunna forutsaga annalkande stormar. I allmänhet forspöijes före utbrotten af sam* talets jordbäfningar en särdeles glädtighet hos menniskorna. Pos mängden är det tanklöshetens lättsinne, öfvermodet af fred och goda dagar. Någre torde ock sjunga bort sin rädsla. En njutningçrikare gladare tid, än den son* i Europa föregick Franska revolpfionen, har knappast funnits. Sverige njöt af sin neutralitet i den stora striden. Det Ryska krigets sår voro snart läkta. I>å penningar var öfverflöd — väl Riksgälds; — men åkerbruk, handel, näringar < blomstrade. Jernet hade förträfflig afsättning. V|ennland«, som ,genom; detta sitt förnämsta alster, är till sia välmåga underkastadt handelns vexlingar, hade sedan 60-talet ej erfyr^t .några af dessa financiella brytningar, som tidtals hemsöka denna provins och flytta egendomar på andra hauder.:—- Min far hade återupprättat sitt fadernehus ur en sådan brytning. Han hade nu, väl ej öfverflöd, men välstånd, och ett sådant herrskade i allmänhet i landet Det fanns éj en gästfriare boning äq mitt barndomshem. Om julen for en talrik ungdom, stundom i kolskjrindor, omkring i granngårdarne. Jag är uppfödd vid dans och mnsik. Väl kunde det ofta katyaø att gå på i ullstrumporna. Ty jag minnes rätt väl, att jag visade mig i dansskolan med sådana, —' stickade af min mors hand, — vända skor, svapta satinsbyxor, omgjorda, efter att ha tillhört ett *nnat slägte, och grön vadmarsjacka med stålknappar. Likväl blef jag ingen dålig dansare, ocb, litet bättre utrustad, gjorde jag ett par år derefter uppseende med min dans i Fastings* marknad. Också saknades ej öfning. Så snart ungdom kom tillsammans, ställde min far till dans, t>m fcostarne nästan hvar qväll, emellan sina bara,, med informatorn såsom fördansare; ocb hans egen stora vördnadsvärda gestalt stundom deltagande i ungdomens uçje står äunu för .min själs öga» — Det var ingen sjäUös glädje. Jag har sett» verldçu y och jag tänker nu med beundran tillbaka på den sannt menskliga bildniug, som lefde i deitfia lamUliga kçete. Våra äldre goda författare höllos der i utomordentlig vördning. Ingen fläck hade äunu kommit vid10

glansen af deras ära. Jag har ännu som barn hört Gyllenborgs förträffliga Fabler, Creutz Atis och Camilla, Oxenstjernas Skördar och Dagens Stunder, Kellgrens och Leopolds bästa stycken mer än en gång föreläsas, njutas, beundras. En gammal vän i huset, som ofta besökte oss, var demd Manligen föreläsare. Den samme har jag hort ur boken öfversätta Marmontels och Fru Genlis Contes. De främmande nyare språken blefvo oss ej obekanta, under det för gossarne Latin och Grekiska, hemma och i skolan, gick sin vanliga gång. Mina systrar och deras unga vänniiinor hade alldrig bjudit till att pladdra ett ord fransyska, men de läste fransyska böcker. Sednare kom Tyskan in, ej utan någon opposition. Men hvad skulle man göra? Sedan en äldre vän och slägtinge, far till döttrar, hvilkas besök hörde till husets högtider, sjelf, såsom man, lärde sig språket och deri innan kort bragte det så långt, att han föreläste oss sin egen öfversättning af Schillers Don Carlos. Jag minnes med hvilken förtjusning jag åhörde honom. Han blef sedan min svärfar. Han spelte tillika Violoncell, såsom ingen i Sverige: en af de rikast begåfvade naturer, som jag någoiisin lärt känna. Både jag och >min bror togo hustrur ur denna krets af för-vandter och leksystrar. Oeli vi ha ej haft skäl att ångra oss.

Skulle jag ej säga ännu ett ord om all den musik, som klingar till mig från min barndom? — Tag då emot i grafven mina första tacksägelser, du min goda, gamla, halft döfva, älskade moster! hvars kärleksfulla nit redan satte mina fingrar vid sex års ålder på klaveret, och ej förtröttades; ehuru det i början ej smakade mig bättre, än att jag vid speltimman tog min flygt ut genom fönstret. Hvad har jag dig cj att tacka I Hvilken välgerning är större än meddelandet af en ädel konst, källa af rik njutning för lifvet! Haf tack också du bortgångne välgörare! hvilken jag är skyldig ej blott bekantskapen med fosterlandets skalder, hvilkas dikter jag så ofta hörde af din röst, utan ock, att mina första lärospån i tonkonsten ej blefvo fruktlösa! Ännu tycker jag mig se dig komma åkande i den långa gatan frun kyrkan, med din grå hatt, och i chaise» ett helt skrin med musikalier. — Det var denne sällsynte mans ålder-11

domslust att inrätta större musikstycken så, att de af få händer kunde utföras. Det skulle blifva ett helt bibliothek af den musik han t ex. arrangerat för två klavér, de enda instrumenter, som i vårt hus voro att tillgå. Hvilken mängd saker har jag ej med honom under åratal på detta sättet genomspelt! från Schobert och Boccherini till

Haydn och Mozart l — Det fanns dessutom på den tiden en mängd musikaliska hus i provinsen, uti hvilka denne v vän, på sin» årliga färder, förde mig in. Gossen knot genom musik vänskapsförbindelser, som hållit ut gënom lifvet Tvänne ädla fruntimmer ha isynnerhet från denna tid en plats i mitt tacksamma minne, som ej- skall utplånas. Så hade jag vid sexton års ålder ej lemnat min födelsebygd, och ägde dock en verklig musikalisk bildning. — Jag drefs redan då att försöka mig i composition, utan att känna dess reglor.

Jag gör med ens ett hopp in i ynglingaåldern till mitt första författareskap.

Jag var tjugu år och kom hem från Akademien. Det be* slöts, att jag skulle försöka mig i hvad man kallar en condition, en lärareplats, och om så ske kunde i ett förnämt hus. Min förrnämnde faderligt vän, från hvilken isynnerhet denna tanke utgeck, hade tillbragt en del af sin ungdom i stora verlden. Han kallades derifråti och ifrån glänsande utsigter, genom förlusten af sina föräldrars förmögenhet, och, såsom jag tror, genom följderna af en olycklig kärlek. — Han skref till en af sina ungdomsvänner och anbefalHe mig till det bästa. Den högt uppsatte mannens svar blef mig visadt. Det innehöll, att man gjort sig underrättad om mig på annat håll. Denna forskning vid universitetet hade ej utfallit till min fördel. Jag vore en yngling utan stadga. — Det var min första erfarenhet af hvad namn och rykte ville säga. Jag tyckte mig utpekad for hela verlden. Mitt hela väsende kom i uppror för att af-skudda den oförtänkta namnkunnigheten genom förvätfvandet af ei) bättre. Så grep jag till pennan; och skref äreminnet öfver Sten Sture den äldre, till täfling i Svenska Akademien år 1803. Rädd och med största hemlighet gick jag till verket. — Jag12

vifsta cj ens, då tankan uppstod,, hvilket prisämne vas utsatt för året Diet skulle stå i Post och Inrike* Tidningarna, hvilka, efter att ha gjort sin rund i socknen, stannadt i Prostgården. En Augustiafton vandrade jag med mitt bekymmer åstad dit^ och begärde, under någon föreväpning, af Comministerti, att få se hvad som kunde vara öfrigt af tidningarna för Såret — Han drog fram en gammal bordslåda, der, bland ostkanter och bröd-» bitar, en bundt mer och mindre fullständiga numror var in* stucken, lyckligtvis bland dem den jag sökte. På vägen hem -erfor jag först hvad det ville säga att gå hafvande med. ett vittert foster. Tidningsbladet blef mig ordentligen tungt i fickan. Mina tankar voro aüa liksom på flygt Mig tycktes jag sökte dem, medan fötterna, under en sent på qvällen fortsatt vandring, stötte mot. stock och sten. Jag kunde ej sofva. Följande dagen slog jag upp och'läste, under ångest och suckan, i Dalins Sven-» ska Hfetoria,. som (defèct) fanns i huset, hvad som rörde min hjelte. Det var alla mina källor. Jag vet mig alldrig ha läst någonting så bårdsmält, och likväl skulle deraf utdragas den al|dra finaste saften af en-doftande vältalighet Det var ett ar« bete ! Lycka att den gamla Riksföreståndaren ej känt det ännu i sin graf! Sedan man någorlunda kommit till rättained ämnet, var en ej ringa svårighet att få det på papperet Min far var en sti$qg hushållare med sådant Jag måste bekänna, att jag hemligea och olofligen tillgrep hvad jag behöfde. <— Jag gömde mitt rof i ett gammalt tomt väggurs fodral; dit också Sten Stures äreminne, allt som det skrefs, ark efter ark, nedsteg.-Ajtt bibBhå]tø hemligheten var ej lätt i ett hus, der alla voro vane att veta om hvarandras göromål. Likväl, lyckades det mig« uten förtrogen, och en vacker afton sänkte jag med darrande hand och klappande hjerta mitt arbete, renskrifvet och. bäftadt, omslaget och förségladt, för sista > gången i den dunkla gömman, hvarur det med nästa morgonrodnad skullen afgå per posto till Parnassens höjder..— Det kunde hemma ej in skrifvas Postboken utan att :väcka uppmärksamhet' Jag bjeirçägtigade mig derföre, sedan postgumman om qvällen bortgått, hemligen nyckeln till postväskan, rodde ensain tidigt13

följande morgpdé* qfcrërf Kfcitø tf 11 düKb postgård och fick sålunda mitt pakett inskrifvet och afsändt — Hösten tillbragte jag hemma. I böljan af December månad slår mina ögon en uppmaning i tidningarna till författaren af äreminnet öfver Støl Stave den äldre, ibed valspråket: non citrium ardør prova jubthtium &c. att gifva sig hos Svenska Akademiens Secreterare tillkänna. Min syster frågädé migy hvarför jag blef så röd i ansigtet af avisorna. Obekaèt mèddë Akademisk» formerna visste jag knappt, om denua uppfcbanirig betydde godt eller ondt Emellan bäfvan och hopp besvarade jag den. Följande postdag underrättade mig ett bref från Herr Landshöfdingen Rosenstein, i uttryck, hvilkas uppriktighet och värma hela hans uppförande emot mig Sedermera besannade, ätt Svenska Akademien tilldelat mig sitt stora pris. Jag störtade med det öppna brefvet i ha»d. in i mina föräldrars rum. Deras öfverraskning var stor och i böljan stum. Mm goda mor slöt mig till sitt hjerta, mina

syskon omfamnade mig. Alla husets vänner jubilerade. Om mkt åldriga vän och välgörare berättade man migv att han vid emftttägaade af underrättelsen tidigt en morgon gedast gick in till sina bröder (gamfa ogifta Officerare, såsom han sjelf), satte en stol på bordet, sig sjelf på stolen* och med hög röst förkunnade min ära. Min far minns jag alldrig ha smeka* mig. Vårt förhållande till hoàem, ehuru kärleksfullt, var dock alltför geüomträngdt af den djupaste vördnad för att vara förtroligt Denna dag, då vi en gång tillfälligtvis möttes, sträckte ban ut sin hand och tryckte den emot mitt bröst Af alla kärleksbetydelser, liksom alla belöningar, har ingen så rört mig. Och än i dag kan jag ej tänka derpå utan tårar.

Geijer♦14

Gustaf Ill.s Karakteristik.

......Det hor icke hit att pröfva de mycket olika omdömen,

som i sednare tider blifvit yttrade om Gustaf lll.s inflytande, icke blott på Svenska Vitterheten, utan äfven i allmänhet på hela nationens lynne och tänkesätt Man kan, efter olika åsigter, anse det för lyckligt eller olyckligt; men deri måste dock alla instämma, att den Man, som på detta sätt verkade på folket, måste varit en af de sällsyntaste och rikast begåfvade, som häfderna känna. Ty ieke småningom, utan på en gång, flög hans

ande som en elektrisk stöt genom den domnade nationen. Som

\

en vår träddo han in i Svenska Historien; och plötsligen på en gång stodo alla nationens krafter i blomma, och lifvet utgöt sig, och sången vaknade rundt omkring honom. Han öfvade öfver folkets sinnen/ett välde, som icke hade någon skugga af fruktan, utan blott och bart grundades på känslan af hans personliga öfverlägsenhet, ett välde, som jag ville kalla snillets théokrati, och som är det mildaste, det minst förödmjukande af alla. Utom Carl XII har aldrig någon Svensk Konuug, så som han, lefvat i folkets hjertan. Och likväl var det icke genom krigiska dygder (faran utvecklar hastigt alla slumrande krafter), utan genom sitt fredliga snille, som han verkade så förunderligt Men orsaken härtill var visserligen icke endast vidden af hans snille, den blott fa kunna uppskatta, utan4äfven och ännu mera den egna arten deraf, den alla fattade. Han hade nemligen i sitt väsende icke blott något stort, utan tillika något ridderligt, den höga hjeltekraften visade sig hos honom icke med sköld och svärd, utan i behagens lättaste drägt Han var en stor romantisk hjeltedikt med sina äfventyr ocli förtrollningar, men tillika med hjertats ömmaste utgjutelser och med glädjens yppigaste lekar. Derföre verkade han också romantiskt på allt hvad som omgaf honom, derföre bildade sig hela nationen, eller sökte åtminstone att bilda sig efter honom, utan att sjelf veta derom. Hans inflytande var som luftstreckets, lians tidehvarf var, om jag så far säga, Svenska Snillets Tor-15

neringstider. Men vid blott lek stannade (tet ingalunda, åtminstone hos honom sjelf. Hans själ var för stor för en lek utan allvar; han älskade den menskliga storhetens yttre teeken och ville att den skulle synas. Men man gör honom orätt, då man häraf slutar, att han. blott väte föreställa, hvad han egentligen saknade. Den som endast spelar en stor Man, sannerligen hans roll är blott för en theaterqväll. Icke så djupt, icke så varaktigt som denne förunderlige Man, griper han in i nationens och tidehvarfvets hjerta. De skenbara motsägelserna i Gustaf III.s lefnad bevisa dock tydligen för en hvar, som vill inse det, att det icke var någon tomhet, som han utsmyckade, titan att hans inre väsende var äfven så rikt, som dess yttre var mångfärgadt och skiftande; och samme Man, som med ifrig beställsamhet anordnede en fest inom sitt hof, utsatte med köld sitt lif på slagfältet, och hemtade personligen den blodiga segren på Svensksunds vågor. Hans stora själ hade rum ieke blott för Hjeltens öch Statsmannens planer, utan äfven derjemte för konstens behag och lifvets glädjer. Han var en Herkulsklubba, omvirad med löf och rosor, han var som de-manten', den fastaste af alla ädelstenar, men tillika den, hvars yta spelar med de skönaste och rikaste färger. ......

Tegnér♦

Tidens Kraf.

Hvad är det hufvudsakligen, hvarom man för närvarande tvistar i Europa? Hvilka äro de så kallade nya och revolutionära läror, de konstitutionella satser, som man så ifrigt bestrider? Jo, åtminstone hos de bättre och mera sansade, väsentligen inga andra än dessa: att nemligen all makt ursprungligen utgår ifilne från Regenten allena, hvilket är despotism, icke heller från folket allena, hvilket är Anarkiens grundval, utan från begges16

forening, som egentligen utgör staten: att föfjakteligen folket, för sin andel i Statsmakten., äger rätt att fordra redo af den styrande, hvilken således sjelf eller genom sina rådgifvare är ansvarig, icke blott för Gud, utan för menniskor: att lagen, sokn uttrycker den allmänna viljan, är det högsta Majestätet i Staten, inför hvilket alla måsté vara lika: att samhället ej kan erkänna andra anspråk och företräden än dem, som grunda sig antitigen på personliga förtjenster, eller på skiljaktigheter,, naturliga och nödvändiga för samhällsordningen: att Staten måste skydda hvar och ens yttre förmögenhet, hvaraf följer att folket beskattar sig sjelf: att han äfven måste skydda hvar och ens inre förmögenhet, hvaraf följer att Medborgaren äger rätt att sjelf eller genom sitt Ombud yttra sin öfvertygelse om allmänna ärendemas g&ng.......

...... Hvad skulle väl då följden blifva af allt detta?

Skulle den vigtigaste händelse vi känna, åtminstone i nyare Historien, skulle Revolutionen hafva varit helt och hållet förgäfves? De politiska begrepp och åsigter, som derifrån utgått, skulle de slütligen ej vara annat än skimrande misstag, utan användbarhet och gagn för menskligheten? Och det blod, det ädla blod, som runnit för frihetens sak, som troligtvis ännu kommer àti rinna derföre, skulle det vara spildt utan nytta? En så tröstlös lära vilja vi icke erkänna. Yi vilja icke erkänna, att någonting är fåfängt i verldsbistorien, allraminst det, hvarvid så månget ädelt sinne fästat sina skönaste forhoppningar. Yi vilja i synnerhet ej erkänna, att det rätta, att de bättre idéerna någonsin skulle vara fruktlösa, äfven om de icke för ögonblicket kunde genast och öfver allt användas. Det är min innerligaste öfvertygelse ocli tillika mitt gladaste hopp, att de' så kallade nya och Konstitutionella lärorna dock till slut skola segra; men svårligen skola de segra på det sätt, som èn' brådskande välmening önskat, svårligen skola de, liksom med ett trollslag, omskapa verlden. Fabelen berättar oss om Pelias Döttrar*), som på en gång ville föryngra sin ålderstegne far

•) Ovidii Metamorph. lib. YII.17

derigenom ali de tappad* ungt blod i bana ådror: följden var den naturliga, att det gamla blodet förrann honom, och det nya ville ej stadna, Så är det äfven med Statskroppen. Det nyare bättre måste efterhand ingå. i dess blodmassa, och småningom förtränga de osunda vätskorna. Folken måste uppfostras till de nya formerna, liksom de i sekler varit uppfostrade till de gamla. Hvad som skall vara länge, måste länge förberedas; men är detta skedt — och det kan endast ske småningom — då kommer förändringen af sig sjelf, liksom lyckan, liksom naturens bästa gåfvor komma. Den tid som det Nya använder att mogna och utveckla sig, den använder det Gamla att förfalla bch upplösas. Den borgerliga friheten liknar ännu på de flesta ställen i vår verldsdel qppsvämmadt land, som småningom afsätter sig och stadgas. Men år efter år flyga himmelens fåglar deröfver, och fälla ängarnes och skogens frön; då bindes efterhand den osäkra marken, gräset väfver sitt gröna täcke, och plogen be« gynner sitt verk. Hvar nu är naken eller blodig gyttja, der vaggar framdeles kornet sitt guld i vinden, och trefliga hyddor och ett sjelfständigt slägte hvilar, om några mansåldrar, i skuggan af den fullvuxna lundén. Sådan är naturens stilla gång, sådan vare äfven menskligbetens. Och är den sådan, då kämpa mörkrets makter förgäfves mot det stigande ljuset, då kunna folken hoppas, att åtminstone deras aska en gång skall hvila å fri jord.

. Men just detta framtidens hopp är det, spm man från ett annat håll söker att mörda i vaggan. Man begagnar sig af alla misstag, alla forhastanden och utsväfningar, som äro oskiljaktiga från en brytning, som den vi upplefvat; man firar som en seger hvarje tecken till ett återvändande barbari. Man ifrar för det gamla, icke för att bibehållas, tills det nya och bättre hunnit utveckla och stadga sig, utan för att alldeles uttränga det Ett formögladt slägte har uppkrupit ur jorden, och visar, den förvånade verlden anspråk och fördomar, den^man längesedan trott förmtittnade i famiijegraframa. Yi åter höra läror, som man trott, att hvarje mensklig tunga i det bildade Europa längesedan skufle vant sig ifrån. Vi höra, att Regenterna fått folken af

Gudi till ett evigt arfskap, Och att de följaktigen med gudomlig rätt kunna betrakta dem som sin välfångna egendom. Man säger oss, att Nationerna alldeles ingen rätt äga att sjelfva stifta sig lag eller bestämma sättet, hvarpå de vilja styras; hvad man i detta afseende beviljar dem, det är kunglig nåd, och ogiltig är hvar och en statsförfattning, som ej utgått från tronen allena. Det följer häraf, att allt hvad Nationerna gjort eller göra för att återvinna sina menskliga rättigheter, är uppror och straffbart öfverdåd; ty det förstås af sig sjelf, alt menskligheten är omyndig, och att formynderskapet tillhör den maktägande. Derföre måste äfven allt, så vidt möjligt är, återställas i det skick, det var innan olyckan timade; de gamla formerna, huru förrostade, huru olämpliga de än må synas, måste åter framdragas, och Staten byggas ny — af Reliker. Men en sådan Statsbyggnad kan ej tänkas, utan att äfven dess gamla bundsförvandt, Kyrkan, i sitt fordna hierarkiska skick återställes. Derföre lössläppas åter vantron och vidskepelsen, Klostren fylla sig ånyo, ofördragsamheten predikas som en dygd, den kristeliga kärleken uppfriskas åter med kättareblod, sjelfva lnquisitionens ande manar man upp igen — ifrån afgrunden. Man bemäktigar sig ungdomens uppfostran för att inprägla den dylika grundsatser och bevara verlden för återfall. Den nyss förflutna tidens värde nedsätter man så vidt möjligt, man förklarar dess hjeltar för våldskräktare, dess mod för förtviflan, dess segrar för lyckskott; äran sjelf är en parvenu, och förtjensten en ofrälse. Med ett ord, man gör hvad man kan för att förfalska det förflutna och förslafva det tillkommande, man mördar minnet och förgiftar hoppet — Det skulle tyckas som dm menniskor, hvilka tänka och handla sålunda, sofvit bort några af de sistförflutna seklerna, och nu kommit ett par århundraden för sent med sin visdom. Och likväl, så mäktigt verkar reaktiouen för dagen, så lättsinnigt springer den ena ytterligheten öfver i den andra, att dessa läror öfverallt funnit anhängare; vettenskapen sjelf, som annars skulle vara ett ljusets barn, har här och der gått i mörkrets tjenst för att försvara dem; de dölja sig ej längre, utan framträda osminkade inför sjelfva tronerna och påstå oförsynt, att de äro de19

säkraste stöden för dessa. Vi vilja emellertid ej förmoda, att dylika läror kunna päräkn* annat än en tillfällig och flygtig seger. Tidens flod kan ej tvingas att gå baklänges: och om man lyckas att för ögonblicket dämma dess fart, öfverstiger han så mycket våldsammare sin brädd och bortsköljer de barnverk, man uppfört på stränderna. Det är kanske en lycka för menskligheten, att de begge motsatserna blifvit ställda emot hvarandra så nära, och att man med en enda blick kan öfverse och jemföra både det gamlas och nyas utsväfningar. Det är tilläfventyrs en lycka, att tänkesätten* rifvas emot hvarandra och afnöta hvad som å ömse sidor är för ojemnt. All «harmoni, all bildning utgår från strid, i Naturen, som i Staten. När Elementerna kämpat ut, då klarnar himlahvalfvet, och menniskosinnet klarnar, sedan dess åskor drabbat tillsammans och urladdat sig. Då uppkommer de moderatas parti, eller rättare, det finnes redan, ehuru kringspridt i alla länder, och vinner med hvaije dag mera rum. Det hör till sakens natur, att dessa af de begge ytterliga faktionerna beskyllas för ljumhet; ty icke blott jordklotet, äfven menniskosinnet afkyles senast vid polerna. Emellertid om den oroliga tiden skall kunna vänta sig lugn, om lagbunden frihet skall få en plats i styrelsen, så blir det troligtvis endast genom dessas bemedling. De erkänna den abstrakta rig-tigheten af de så kallade nya och konstitutionella lärorna, men de öfverse ej derföre den vigt, som de gamle äga genom sitt historiska ursprung. De tro att de bya formerna ännu på många ställen skulle upplösa Staten, men äfven att de gamla mindre skulle sammenhålla än förstena dem. De tro att de förra ännu ha för liten historisk kärna, och de sednare för litet organiskt lif. Men de tro tillika att det nya är för kraftfullt for att kunna tillbakavisas, och det gamla för inrotadt för att genast kunna fördrifvas. De tro att striden är för tvetydig for att kunna eller böra slutas med enderas undergång, och att en billig jemkning är det enda, som kan rädda verldens lugn och Europas bildning. Vi lefva, tänka de, under en övergångsperiod ; den närvarande tiden måste nöja sig med provisoriska

jftgärder; stellaget faller, när huset innanföre är färdigt. —

2*20

Till detta parti höra, som man säger oss, på flera ställen Furstarna sjelfVa, och vi böra hoppas, att de snart öfver allt skola höra dit; ty de gynnade klassernas anspråk känna snart inga gränser; de tro sig vara allt, derföre att de på ögonblicket äro öfverst. När hafvet är upprordt, då spelar skummet på dess yta, och skeppet gir fram ibland

idel fragga; men det är dock egentligen icke fraggan, utan det är de djupa vågorna, som uppbära den flytande byggnaden och sjelfva rodret en stödjepunkt. Korteligen, de moderatas parti måste slutligen segra: all verklig politik är i tidens närvarande skick en förmedlande, den är en förlikningsdomstol mellan det nya och gamla: Försoning, med ett ord, är icke blott Religionens, utan äfven Statslärans hemlighet. —

Men vi' som bo i yttersta Norden, vi som ha bergen till mur och hafvet till fästningsgraf omkring oss, vi som stå på Europas parterr och se tryggade ner på det stora Sorgespelet i Söder, hvad rör oss tidens stridigheter, som ej hunnit hit ? hvad behöfva vi en försoning, der ännu ingen tvist yppat sig? Så frågar tilläfventyrs den halfvakna håglösheten, eller den sjelfkära fåkunbigheten. Men huru aflägsna vi äro, utgöia vi dock en del af det stora Statsförbund, som omfattar den bildade verlden, vi äro ett kapell, bygdt på skogen under den allmänna Europeiskamoderkyrkan. Det gifves, som verlden nu är, ingen bildad Ståt, som är fullt enstaka, hvarje skakning i medelpunkten kännes, ehuru tilläfventyrs som en lättare dallring, äfven i de yttersta delarna. Det är dessutom egentligen mindre en yttre än inre brytning, som skakar Europa, det är en andelig jordbäfning, som går genom våra dagars historia. Som en underjordisk eld lefver orons ande inunder oss: under hafven, under bergen har han sin lönliga gång, och hvar han bryter ut, känner ingen. Men äro vi äfven, som jag säkert hoppas, tryggade mot ett utbrott inom oss, hvem försäkrar oss om yttre våld? De grundsatser, som för närvarande gjort sig gällande i Europa, tyckas ej vara obenägna att méd svärdet underhjelpa den sen-fardiga öfvertygelsen. Liksom all ung makt räkna de icke just förd rags amheteri bland sina dygder. De ockra med ögonblicket,21

möjligtvis af en dunkel aning det deras tid snart kunde vara förbi. Men innan den är förbi, kunde friborna Statsförfattningar skakas i sina grunder, fredliga folkslag kunde tvingas att kämpa för lagar, som de ansett sig berättigade att sjelfva stifta. Vi vilja hoppas, att detta ikke inträffar; vi vilja ej frukta, äfven om det skulle inträffa; men endast dåren säger till friden: du är min! eller till olyckan: du är omöjlig. Alltså äfven i vår fjell-stängda Nord, äfven i det äldsta örnbo, som lagbunden frihet byggt sig i toppen på Europa,.äfven der har den politiska försoningen sin plats. På henne, på sans och måtta, beror nu mera all yttre och inre sjelfständighet, all möjlig Öfvergång till ett bättre. Äfven för oss bör alltså den personliga symbolen af en dylik försoning vara dyrbar och kärkommen. Våra gamla häfder omtala en Margaritha Fridkulla, som med sin hand bilade gränstvisterna mellan Nordens riken. Var oss derföre dub-t>elt välkommen, Du Oscars unga brud, du nya Fridkulla! Bilägg för oss, icke den obetydliga tvisten om några hedar och berg, men den vigtigare, den verldshistoriska tvisten mellan två kämpande tidehvarf! Var oss ett fridstecken mellan det gamla och nya! Ty du är ett barn af förtjensten, som bär sig sjelf; men tillika är du en dotter af det gamla minnet, som dväljes kring Olof Trätäljas graf och krii.g Upsala högar; d|u är en ättelägg af hjeltemodet och sagan. Välkommen derföre till dina anors bygd, välkommen till hj ei tamas och sagans land!

Men du som äger henne, du hvars namn dagen bär, påminn dig, Du Konungason, hvad förbindelser ditt öde ålägger dig. Väl är du lycklig; ty i konungaborgen omfamnar dig en älskad brud, och der utanföre bär dig folkets kärlek på sina vingar. Men tillika träder du i en stormig tid inför Historiena anlete, som pröfvar med skarpa ögon, och ristar sin dom i ovanskliga taflor. Du äger att uppehålla icke blott din konungsliga faders vidtfräjdade namn, utan äfven det icke mindre vidtfräjdade Nordeøs, der stora minnen sväfva omkring tronen, ock ingen konung sofver sig till ära. Ett nytt tidehvarf blickar upp till dig, tvenne nationers förhoppningar bära endast dina färgor. Derföre var stark, som de ungas mod, var vis som de gamlas22

erfarenhet! Din rättvisa vare som lagens, och din mildhet som den eviga barmhertighetens! Hell dig oeh säll, Du Nordens ögonsten, du framtidens rosenknopp! Och må Oscarsdagen, hvars uppgång gläder oss, en gång med mognad glans, med mognad välsignelse lysa öfver våra söner!

Tegnér*

Grekerna.

(Ur talet vid offentliga föreläsningarnas slut på Carolinska Lärosalen i Lund. April 1824.)

Jag slutar härmedelst mina föreläsningar öfver Thucydides: ocfar med detsamma slutar jag äfveu den offentliga

lärobefattning, jag i tolf år bestridt vid Akademien. Det är naturligt, att det ögonblick, då man afträder från ett kall, som man i längre tid innehaft, hvarvid man i mer eller mindre mån fastat sitt sinne, måste förekomma hvem som hellst vigtigt och betydningsfullt Man befinner sig derigenom vid en afdelning af det menskliga lifvet, det är ett tidskifte, ett slags nyår, som måste uppväcka en mängd betraktelser hos hvarje ej alldeles förslöadt sinne. Det framfarna ligger bakom oss med alla sina minnen. Gifvas der några obehagliga ibland dem, så gömma de sig i skuggan; men de angenäma framträda med ovanlig glans i dagen: de stå som slägtingar på kullarna vid stranden och vinka med handen ett afsked åt den bortseglande. Det är som om man öfvergåfve ett fädernesland, hvars värde man känner först då man skiljes derifrån, eller som om man toge afsked af en umgängesvän, vid hvars fel man vant sig, hvars förtjenster man alldrig skattar högre, än då man står färdig att lemna honom. Och framtiden åter, de nya förhållanden hon medför, huru dunkla, huru osäkra måste de ej synas oss? Det är lunder, sedda på afstånd: hvem vet hvad som bor under deras grenar?83

I sanning vanan verkar magtigt på det menskliga sinnet, och hvad yrke som hellst fäster oss småningom med tusende hand, från hvilka man,ej lätteligen gör sig lös. Är man då tillika öfvertygad, att detta yrke är vigtigt i sig sjelf, att det ej kan eller åtminstone ej hort vara utan allt inflytande på mensklig bildning: då måste det ögonblick, då man är färdig att lemna det för alltid, blifva på en gång både högtidligt och rörande. — Det «vore lätt M. H. att sluta mina föreläsningar med det, hvarmed mănge börja sina, med ett loftal öfver deras ämne. Jag skulle kunna säga eder, att icke blott ingen Akademisk lärdom, men i allmänhet ingen högre bildning är möjlig, utan kännedom af Grekiskan. Jag skulle för ett sådant påstående kunna anföra vitsord af berömda män, och lägga dertill vigten af flere århundradens öfvertygelse. Jag skulle i anledning häraf kunna upphöja detta studium på bekostnad af alla eller åtminstone de flesta andra. Men detta vore tvifvelsutan en ensidighet. Jag erkänner tvertom gerna, att i verldens närvarande skick, mycken bildning, ja äfven mycken verklig lärdom är möjlig utan kännedom af de klassiska språken. Ty hvarföre kallas de klas-* siska? Klassiskt är ett språk icke blott genom sin egen inre utbildning, utan äfven och isynnerhet genom sin litteratur. Men en sådan litteratur hafva nu mera flera af de lefvande språkeu. Den massa af idéer, som utgjorde de gamlas bildning, har småningom öfvergått i det allmänna tänkesättet, vi lefva af de fonder, som forntiden samlat Så måste det aken vara: ty ingenting i menskligheten är enstaka, mensklig odling är en fortgående kedja; den närvarande länken är alltid sammanhakad med en föregående, och denna åter med en annan, ända upp till skapelsedagen tillbaka. Den ena generationen ärfver alltid den andra; bildningens historia är en fortlöpaude förklaring öfver menskligbetens stora Ärfdabalk. Men ett sådant arf är egentligen blott materielt: det är endast rååmnen, som det ena tidehvarfvet emottager af det andra, att på sitt eget sätt förarbeta och använda; förmen måste alltid bero af den närvarande tiden och dess tillfälliga omständigheter. På detta sätt har vår •tid långt för detta tillegnat sig alla de gamles väsendliga idéer,24

i lagstiftning, i vettenskap, i vitterhet De äro ej längre nya, de äro lätt tillgängliga för en hvar: i hvad språk som hellst kan man inhämta dem. Man vet för närvarande icke blott hvad de gamle viste, utan i många fall oändligen mera: de materialier de lemnat äro ej blott samlade, utan äfven på mångfaldigt sätt förökta; erfarenheten, som hos dem var ett barn, har blifvit fullvuxen och är nu en mognad man. Man har alltså rätt då man påstår, att klassiska litteraturen nu mera kan, nemligen i detta materiella afseende, anses för umbärlig. Men hos intet folkeslag i verlden har det materiella i bildningen, sjelfva kun* skapsförrådet, varit så förenadt och sammanväxt med dess form, som hos Grekerna. Sjelfva idéen var för dem alltid blott det ena elementet af bildningen: det andra äfven så väsendliga, var dess uttryck och sinnliga framställning, efter de allmänna lagarna för det sköua. Deras äldsta philosophemer öfver naturen, deraè uråldriga historiska minnen, rundade sig straxt från början till Poetiska gestalter; deras första lagstiftning var metrisk, sjelfva deras Gudar gåfvo endast poetiska orakelsvar. De raa, men betydningsfulla mythiska gestalter, som de emottogo från Orienten, ombildades af dem till idel skönhetsmönster; Olympen blef ett museum, liksom Nationalsagorna blefvo ett epos. Med ett ord, den yttre formen var för dem alldrig likgiltig, Grekerna voro födde formalister. Hvad som i synnerhet utmärkte dem i detta hänseende, det var ett naturligt sinne for det passande och skickliga i hvarje sak, en gifven afsky för all öfverdrift och utsväfning i form som hellst, en äfVen så sann som fin känsla för det mått, det lagom, som är det verkliga skönas norm och väsende. Man talar i Estetiken om en skönhétslinia: om en sådan fiunes, så kuride man säga, att det gamla Hellas

låg inom dess gr än S or: det var hon, som skiljde landet från Barbarerna. Derföre har också den Grekiska smaken hos alla bildade folkslag i mera än ett afseende blifvit ansedd som normalsmak« Hvad som är deröfver eller derunder eller på sidorna, det ar platthet, eller öfverdrift, eller förvirring. Främst och allmännast gäller detta om de bildade konsterna. De Olympiska Gudagestalterna stå ännu, efter så många århundraden, qvar i hög, i*25

oöfverträffad skonhet; det menskliga konstnärsnillet mäter ännu i dag sin framgång endast efter sitt närmande till de eviga mon« stren. Men äfven i afseende på vitterheten, det vill säga, i afseende på poesi, vältalighet och historisk konst, har man länge ansett de Grekiska mönstrén såsom de yppersta. Detta är också rigtigt, om man endast, som är billigt, gör de inskränkningar sakens natur fordrar. Ty vitterheten i allmänhet, och poesien i synnerhet är en så universell, en så verldsomfattande konst, att den nödvändigt måste uttrycka sig på mångfaldiga olika sätt Hvaije tidsålder, äfven den råaste, har sin egen poesi, liksom hvarje växt har sin egen blomma. Jag skattar högt den Grekiska skaldekonsten, men jag är långt ifrån att anse den för den enda rigtiga eller ens för den yppersta i alla afseenden. Det gifves poetiska förträffligheter, hvarom Grekenja ej hade eller kunde ha någon aning. Älsken I bilderna af en icke blott rik, men yppig fantasi, glädja Er de djerfvaste utflygter än tUl Zenith och än till Nadir, viljen I se en poetisk verld fuft af rosenfärgade under: då måsten- I vända Er till Österlandets skaldekonst, der alla figurer nppträda i purpur, hvarje blomma glöder som en jordfast morgonrodnad, och tankens örn flyger alltjemnt på förgyllda vingar emot solen. Men föredragen I åter betydelsens djup och betraktelsens alfvar, älsken I de jättelika men bleka gestalterna, som gå omkring i dimman och hviska om andeverldens hemligheter och om allttings fåfänglighet, utom ärans: — då måste jag hänvisa Er till det isgrå, till det sagorika Norden, der Val* sjöng Skapelsens grundtoner, under det månan sken på fjällarne, bäcken slog sin entoniga sång och trasten satt i toppen på en gulnad björk och qvad ett sor-geqväde Öfver den korta sommaren, öfver den döende Naturen. — Eller behagar Er känslans innerlighet, oeh en längtan, som icke trifves på jorden, utan alltjemnt ser opp till det himmelsblå stjerntätøetr der saligheten bor, der det klappande hjertats oro stillas: då boren I vända Er till den Vesterländska Romantiken, hellst under Medeltiden, då Troubadouren sjöng om en éfverjordisk kärlek, och Riddaren kämpade lika ifrigt för den •Heliga Jungfrun och sin skönas ära. v— Men älsken I åter26

idéernas rikedom och reflexionens sanning, viljen I se ner i djupet af menniskans bröst, viljen I se alla hjertats ådror, blottade liksom med ett trollslag: då mån I gå till den moderna Poesiens Heroër, till de nemligen bland dem, som gått sin egen sjelfständiga väg-, och ej lyssnat till andra ingifvelser, än tidehvarfvets och sitt eget snilles. — Allt detta utgör utan tvifvel förträffliga poetiska Elementer: ingen klassisk ensidighet bör hindra oss att erkänna deras värde. Men i. hvilka tunga, förvirrade, barbariska former måste vi ej ofta uppleta dem, Hksom man uppletar diamanter i de ödsligaste klyftor. Hos Grekerna deremot finna vi dessa elementer kanske blott sparsamt: men allt hvad vi förefinna, det finna vi förträffligen ordnadt "och afrundadt.— {Ivad Corinna sade till Pindarus, som i sin Ungdom visade några anlag för Orientalisk öfverdrift, att man nemligen bor så med handen och icke med fulla säcken, detta var Grekisk nationalsmak, det var en stående grundsats i hela Grekiska £

vitterheten. Vi finna der en poesi, som äfven under känslans häftigaste utbrott äger sig sjelf: hon gläds med måtta och sörjer med anständighet: hon är som Polyxena hos Euripides, som ännu i döden bemödade sig att falla med värdighet. Vi finna en fantasi, den Grekerna symboliserade under bilden af Pindarus, som icke blott har vingar, men äfven tyglar. När Perseus med den flög Olympen för nära, då störtades han, ehuru sjelf en gudason, neder af de vredgade Gudarna. Yi finna ett poetiskt förstånd, som alldrig förgäter sig, alldrig glömmer det hela för någon gynnad del, alldrig förlorar fattning, klarhet och öfversigt, äfven i ingifvelser nas stormigaste stunder. Vi finna, i afseende på form ocb framställning, en instinkt mot det utsväfvande och öfverlastade, en omsorg för det rent .sköna, en stilens tukt och aga, som icke hänför, men intar, icke skakar, men lugnar. Allt är så lätt, så otvunget, som hade det växt vildt utan konst och omsorg: det är så enkelt och naturligt, som om det alldeles ej kunnat vara annorlunda. Man kan förlikna den Romantiska Poesien i alla dess arter, vid en ek, som i väldiga, men oregelbundna former lutar fram från en berg-skrefva öfver den dunkla dalen; men den Grekiska deremot är smärt
-27

och afquistad och rak som ett palmträd, med sin rika men symmetriska krona, och en näktergal sitter emellan

bladen och sjunger. Grekiska Poesien är att betrakta som tungan på konstens våg: hon utvisar den rätta jemnvigten, som är blott ett annat ord för det fulländade sköna; under det Orientaliska eller Oc-cidentaliska Romantiken kastar ensidigt sina tunga massor i endera af vigtskålarne. Med ett ord, är frågan om blott poetisk naturkraft, om uppfinningens rikedom, om tankens djerfhet, om känslans låga: då stå Grekerna till äfventyrs efter eller åtminstone ej öfver flera folkslag. Men är åter frågan om sammansättningens konst och förstånd och sanning, om formens osminkade skönhet, då äro de ännu och förblifva de eviga mönstren, då måste jag hänvisa Er, icke blott till Homerus och Sofokles, utan äfven till Plato och Herodotus och Xenophon; ty något ypperligare, något mera fulländadt i detta afseende, har hittills icke, så vidt jag vet, visat sig på jorden.

VDegnér.

Afsked från Studenterna.

Men timman är redan förbi och jag måste sluta» Undren icke om jag, så sent jag kan, lemnar ett ställe, der jag trifts så gerna. Lärarens kall är visserligen både ansvarsfullt och mödosamt: men hvad som på andra sidan äfven gör det angenämt, är den omständigheten, att han ständigt lefver bland ett uppväxande slägte, bland ungdomen, som merendels har ett öppet sinne, ett friskt mod och en ofördunklad åsigt af lifvet. Pindarus säger om de saliga, att i deras land fins det ingen annan årstid än våren, och äfven Lärosätet har i detta afseende en fortfarande vår. Men våren är en ömtålig årstid, och blom-ningsdagarna fordra fördubblad omsorg. Varen derföre varsamme, ty om blomman vanvårdas, så ger hösten inga frukter.28

Frukten Gud; ty Gudsfruktan är icke endast vishetens begynnelse, utan äfven dess fulländande, för den som fattar henne rätt. — Ären konungen; ty i vårt land är konungen blott den personliga bilden af folkets majestät, och när vi hedra honom, hedra vi med det samma oss sjelfva. — Vörden edra Lärare: ty det är dock for Er som de arbeta, och deras kall är icke så lätt, som I tilläfventyrs föreställen Er. Bekymret sitter ofta på Lärostolen, och när timmen er förbi, är dagens arbete icke derföre slutadt. — Varen flitige: ty flit är framgångens moder, lifvet är kort, men konsten lång, den som har förspillt tiden, han har bortspelt sitt arf, huru rik han i öfrigt må vara. Räk-nen ej heller för mycket på en lättare fattningsförmåga, eller på större gåfvor, som skulle ersätta försummelsen. De stora gåfvorna äro skänkta åt få, och de som fått dem veta väl att de behöfva odlas. Snillet är en förnäm gäst, det trifves ej gerna i okunnighetens skräpkamrar. — Varen ordentlige: ty ordning är arbetets häfslang, som-lyfter lätt äfven de tyngsta bördor; men oordningen är som ett ur utan visare, det går och går, och ingen vet ändå hvad tiden lider. — Varen glade: ty glädjeii tillhör eder ålder, glädjen är lifvets vinst, hon är själens vingar. Men akten Er för öfvermodet, för det slags mod i synnerhet, som öfvar sina hjeltedater i skumrasket. 1 ären kallade att strida emot, men icke i mörkret: i gränderna gro inga lagrar. Den rätta glädjen kommer af själens alfvar; men akten Eder äfven för det falska alfvar, som spelar på ytan, och har sin skylt hängande i det surmulna anletet Det rätta alf-varet ligger, som de ädla metallerna, på djupet. Dess panna är merendels klar, men sjelf bor det i hjertkamrarna. Och när det gäller något stort och ädelt, när fråga är om det sanna, det rätta, det heliga, då springer det upp som ett ungt lejon ur sin kula, och griper sitt rof, och släpper det icke. Varen sjelf-ständige: ty sjelfständigheten är icke blott undervisningens, utan lifvets högsta mål. När barnet kan gå, kastar det bort sin fallhatt, när sinnet är utväxt, lemnar det gångstolen. Hvad Hären af andra, det är i sig sjelf ringa; den rätta Läromästaren är Edert eget årsbarn, han bor inom Eder, ban är Eder bättre29

menniska. Ingen lärare, kan göra mer än lossa vingarna på den bundna örnen; viljen I flyga, så måsten I pröfva egna vingsenor. Lärdom är själens spis. Men det är fåfängt, att vi mata Er, om I ej sjelfva kunnen smälta maten och förvandla den till merg och näringssaft. Profven derföre sjelfve, fatten, förstån, tänken; ty då först blir vetandet Ert eget. Tron är öfvertygel-sens barn, annars är hon oägta. Sägen derföre ej blindt efter hvad I hören; det är ljud och icke sak; munväder är ondt väder. Den sjelfständig är vittnesgill öfver allt i andans verld, äfven om hans gåfvor äro ringa; men den osjelfständige blifver öfvermage till sin död, och hans utsaga gäller icke inför domstolen.

Försmån ej dessa varningar. De innehålla ingenting nytt; men det kommer deraf, att det rätta merendels är gammalt. Mången kunde ge dem bättre, men I förloren dock icke på, om I följen dem. Jag lemnar Eder nu. Jag

lemnar en plats, som varit mig kär,, jag lemnar en ungdom, som jag älskat Jag vet äfven att I älskat mig tillbaka, och derföre tackat jag Er i dag med rördt hjerta; ty något bättre än kärlek och förtroende kan den ena menniskan ej gifva åt den andra. Tilläfventyrs träffar jag framdeles ännu många ibland Eder; men det sker då under andra förhållanden. 1 ären då männer i Staten, Edra läroår äro förbi, ungdomens blomdoft har förflugit, och hjertat dragit sig tillsammans. Men jag hoppas att det åter skall öppna sig, jag hoppas att I alltid skolen anse mig som en vän från Er ungdom. Lefven lycklige mellertid, arbeten, utbilden Er, förkofren Er. -Edra framsteg skola vara min glädje. Er välgång skall jag skatta som min egen. Och när vi sålunda återse hvarandra, då vilja vi påminna oss de stunder vi fordom tillbragt tillsammans. Då yilja vi äfven påminna oss denna stunden, och glädjas att dess bitterhet är förbi. Farväl, Farväl!

Tegnér♦30

Om Undervisningsverk.

(Ur Talet vid nya katedralskolhusets invigning i Upsala fir 1837.)

Frågan om vigten och angelägenheten af en till sedlighet och kunskap samverkande, ändamålsenlig ungdomsbildning, kan ej hos odlade folkslag finna mer än ett svar, och behöfver ej bland oss framställas. Det är blott frågan huru, som bland oss framkallat olika meningar, ehuru lika ädla till grund och syfte, kämpande ej för egen, men sanningens seger, högaktande hvarandra under sjelfva kampen, och skådande med samma längtan, samma hopp, mot stunden, då frid skall mäklas af den lugna besinningen, och en samlad erfarenhet stadfästa fördraget. Hvad lider tiden? må väktarena svara, när Konung och Folk med helig rätt tillspörja oss derom. Äfven jag ställdes oförtänkt i väktarerådet på murarne af det Zion, i hvars vänliga skygd menniskoodlingen både gladeligast och tryggast knyter sin knopp och slår ut sin krona. Skulle jag ej bekanna min tro, att fredsförslaget i sina grundlinier redan ligger färdigt inom oväldiga bröst, och att fredens vilkor mellan de krigförande Ideerna är icke någotderas nederlag, men hvarderas befästade rätt — icke utrymmande af faltet, men fredligt sammanboende derpå — icke söndring och förstörelse, men förbund och styrka. Det gamla Rom, till omfång och inflytande redan inskränkt af tidernas och tingens makt, bör ej längre äflas om ett uteslutande välde öfver verlden, som ej mera har det af nöden ocli derföre ej fördrager det. Det klassiska slägtet skall uppfriskas af inströmmande bildsam lifskraft, men icke förträngas af en bildstormande våldskraft, — skall gifva med sig af rummet, men ej öfvermannas af mångtalet, ej utrotas af en orolig nyhetslustas förfinade barbari. Den nya Stammen, som, med ungdomligt mod, på Laviniska stranden tillkämpat sig borgarrätt och penatcr, skall vörda Capitolium och Forum och Tusculum och Tibur. Med vördnaden för det i sitt slag fulländade, som de gamle tankens, handlingens och konstens Heroër efterlemnat — med helgdhållandet, vården och användelsen af detta rika arf, stå31

ocb falla själsodlingens och menniskovärdets grundfästen: vetenskapen, ideerna, det rena sannings och sköuhetssinnet, den äkta humaniteten.' Förloras dessa, hvad är väl qvar ? Måhända en färdigare räknekonst att förvärfva och njuta, /en mera utstuderad lefnadsklokhet att begagna medlen dertill, en lifligare pristäflan om högsta vinning för minsta besvär, en vaknare uppfinnings-gåfva på genvägar till timlig välbehållenhet, en allt utbreddare behändighet att tillegna sig dem, en i massorna rörlig råkraft genom sannolikare hopp* om byte, eller genom en stegrad äre-lust på ytligt skimmer. Ditåt lutar tiden med sin tankerigtning, sina maningsrop ocb mängden af sina fostringsläror. Gagn, praktisk användbarhet, materiell förkofran, är dess lösen. Ocb vi fordömme den icke; vilje blott att den ej skall öfverljuda andra och djupare röster, med hvilka den både kan och bör bringas i samklang. Det är i vårt slägtes utvecklings gång något som är Öfver den enskilta nyttan, öfver sjelfva samfundsnyttan: det är vården om mensklighetens högre lif, hvilket, från sin ljusa, mot oändligheten sträckta, bana, genomtränger och förädlar allt, som på jorden under längre och kortare sta* dier, går parallelt med dess linie. Hon är grundlinien, efter hvilken allt måste mätas och jemka sig, om det skall äga värde, och till hvilken allt måste hänföras oeh trygga sig, om det skall äga bestånd. De jordiska intressena kunna korsa henne; de straffa sig då sjelfva. Men hon viker ej ur sin led, om ock få äro de som finna henne. Och finner henne engång ingen, så gar det som med Evangelii ljusastaka, då första kärleken v öfvergifves: den varder bortstött af sitt rum.

Det blir svårt att sedan tända den; och den ersättes ej med skenet från de koleldar, vid hvilka den jordiska fliten spinner sina trådar, bakar sitt bröd eller smälter sina metaller.

Wallin.32

Ur talet vid invigningen af Stockholms begrafningsplats.

Det är med en djup rörelse vi, på denna stund och ifrån detta rum, heise eder, I Talrike, hit utgångne den stora stadens innevånare! — Hvad gingen I ut till att se? Gingen 1 ut till att se, och sjunga, huru:

Den blomstertid nu kommer

med lust och fägring stor, —

huru den leende våren strör omkring sig idel fröjder och förhoppningar, och bjuder eder att icke försumma majblomstren, att bära kransar af unga rosor, förrän de fallna? — Säger 1 icke: några månader äro ännu, och skördetimman kommer? Si, jag säger eder: lyfter opp edra ögon och beser markena, ty hon begynner hvitna till skörd. Denna mark, som I bär sen af röjd och inhägnad, blir från denna dag en åker för skördar, som alldrig felslå, — som alla år och alla årstider skola gifva sin rika näring. Si, skördemannen håller skäran i sin hand — och allt kött är hö, och all dess godhet är såsom ett blomster i markena. Intet skonar ban, intet undantag galler. Det nakna strået och det fulla axet, den veka stängeln och den starka stammen, den gröna brådden ocb den gula säden — Allt faller. Unge och gamle, lyfter opp edra ögon och beser denna mark, som redan hvitnar till skörd. I ären skörden; skördemannen

är döden--Mogne eller omogne 1 Af jord ären 1 komne,

jord skolen I åter varda.

Högtidlig är stunden. Samlen edra tankar att fira den, I män och qvinnor I Föräldrar och barn! — Från den gamle fädernestaden äro utgångne edra vise och edra äldste, edra domare och edra, herdar: de äro komne till att lägga grunden till en ny stad, hvars murar skola stå trygga, hvars hyddor ej skola behöfva att försäkras làot eld och våda, på hvars gator intet rop skall väcka de sofvande, och mellan hvars grannar ingen tvist skall uppstå. På dess lugna område skola boningar tätt33

vid hvarandra byggas, — trånge boningar: dock fan falle rum! låga boningar: dock skolen I der, bådo höge och låge, väl trifvas tillsammans! Snarbyggda boningar: dock varaktiga som jorden, starka mot tidens åverkan, tjenliga att bebos i både somrar och vintrar. Korset, som trycker och pröfvar, skall icke följa eder dit ner, det skall ställas vid ingången, såsom den lames krycka, hvilken gjort sin tjenst och ej längre behöfves. Ingen gråt och ingen klagan skall höras der: de tårar, som falla på edert stoft, om 1 förtjenar dem, skola ej oroa eder, de skola tyste blanda sig med himmelens dagg, som hvaije år uppfriskar giäset på eder mullhög eller blommorna, som edra vänner der planterat och några stunder vårda, tills de komma ner till eder.

Och den stilla staden är ju redan byggd! Dess våningar stå inredda och vänta på eder. Huru snart kommen 1 utflyttande nybyggare! — 1 veten det ei, eller viljen 1 kanske ej veta det. Men ack! huru snart skullen 1 ej komma! Om få dagar äro många af eder flytlfärdiga; efter några veckors förlopp torde fleras eder bortgång redan vara en gammal händelse, som sällan eller alldrig mer omtalas ofvan jord; och, om ett eller annat år kanske, grönskar torfvan öfver edra multna ben. Med hvad känsla sen I då omkring eder på denna marken? Veten 1, på hvilket rum I ären ? (stån ju på edra egna grafvar! Och — hafven 1 ej sett sorgetåget uppträda?.... Horden I ej då ringas till eder gemensamma begrafning ? Sågen 1 ej då begynnas allas eder tillredda jordafärd! Är ock likpsalmen redan sjungen: hvad återstår, om icke att säga några ord vid grafven, den stora grafven, innan de trenne mullskoflarne falla på de andelösa stoften, — innan vi, eller våra efterträdare, — ty ock vi äre blott försvinnande stoft, — ja! innan vi, eller våra snara efterträdare, fullända jordfästningen?

Men hvad ord skola vi tala? Icke det ord, som förgås, likt blomstret, likt menniskan; utan det ord, som blifver evin-nerliga, Herrans vår Guds ord, som helige män, rörde af Hans anda, talat af begynnelsen, och himmel och jord upprepat i årtusenden öfver flyende slägter, öfver sjunkande åldrar, och den

ena dagen skal) säga åt den andra, till dess att dagarne hafva en ända.

Upplåten, 1* ordets tjenare I mine medtjenare! låten upp bokena for hela folket; läsen ur det eviga förbundets bok hvad skrifvit är, oss till tröst och lärdom, om vedermödan och hvilan, förgängelsen och hoppet, döden och odödligbeten.......

Wallin.

En Nyårsnatt.

Bref.

Du har att fordra af mig ett bref, och nu är det ett behof för mig, att betala min skuld. Jag kan ej, såsom min kammarkam-rat, somna ifrån det sköna året 1824, som nu spökar till afc sked, innan väggurets hammare afrättat det; — och i denna andestund far ensamheten med isig hand öfver hjertat, och drifver det att söka beröring med ett <annat beslägtadt hjerta. —

— Men hvart har året så hastigt ilat undan mig? Dess böljan står ej stort aflägsnare för mitt minne, än gårdagens.

Vid fem års ålder bjöd jag också till att famna årets, så väl som jordens rund; men liksom den trånga tanken ej kunde utflytta verldens ända längre, än straxt bortom den ännu af mig obesökta ändan af min födelsestad, så kunde den ej heller då bättre rymma årets vidlyftiga utsträckning, än den öfvade tanken rymmer oändligheten. — Tids-scalan är nu förminskad, liksom i vissa delar jag sjelf.

Dock — menniskan kan hafva flera olika ur- och tidmätningar inom samma minuter.

Nyss lade jag bort pennan, och ville taga farväl af det vänliga året, som skänkt mig så mycket godt. Jag tyckte mig höra dess sorgsna afskedssuckar i den tunga töblåsten, som sve-35

per utåt marken, och dess afskedstårar i de digra regndropparnes fall. Med bäfvan lyssnade jag till uret, till orons hemska jerasteg allt närmare och närmare åt det afgörande tolfslaget Det lät i mina öron, liksom tidens andegång, som trampar och trampar musten ur generationerna, såsom ur en drufskörd, för att i en annan mäktigare, omätligare Tids förvar vidare gasa och forädlas. Då föll, med hvarje hotande knäpp, någonting allt tyngre och tyngre på mitt sinne: i den skygga inbillningen förlängdes hvarje secund till ett århundrade, vid den föreställningen, huru för månget lif i universum måhända en secund är en hel lifstid, — huru otaliga skaror af varelsers slägten vid hvarje pendelhugg rothuggas och dunsta bort ur timligheten.

Och åter i hast förbytte inbilluingen scalan. Hela äoner förbytte sig i secunder, då jag ställde mig utom gränsen af verldsbyggnaden, och såg, på Tidlösans mulna himmelssida, Tiden målad som en regnbåge, bestrålad, i skimrande färger, af den Eviges anlete; — och verldsklot föllo in i regnbågen såsom duggdroppar, lyste i en blink och försvunno, lemnande rum åt ständigt nya verldsdroppar, som i lika vexling glänste i det samma de svunno bort. — —

— fr Huru mycket är klockan?» fråga menniskorna; — men högre väsenden svara: «Hon är — evighet» Masken och insecten, dessa foster af massans och rörelsens första omfamning, timlighetens ständiga dibarn, behöfva ej fråga, emedan de sjelfva äro lefvande urverk (tiden in concreto). Menniskan, som står på timlighetens gräns, behöfver ur och almanachor (och behöfver dem mer, ju mer hon lyfter sig opp ur stoftet), för att ej tappa bort sitt mer abstracta begrepp om tid. Det är ingen annan skillnad mellan tid och evighet, än mellan kropp och själ, d. v. s. ingen specifik skillnad. Ju mer cn varelse är ande, desto mer känner den timmar och år blott såsom mecha-niskWband; desto mer gränsar det slags tid, som är dess lifs element, till den Eviges evighet.

3»36

Men på solgrandet Tellus bar det redan slagit 12; och ett nytt stycke framtid, som nu kallar sig närvarande, börjar redan på att linda liksom en ny safring kring jordkärnan af natural-historisk och veldshistorisk cultur, — och Dödgräfvaren Glömskan börjar att småningom nedmylla dett nyss framfarna, vid skumrasket, som inbryter öfver

dess valplats.

Huru länge skall detta räcka? Huru många chiliader år skola ännu efter hand packas uppå hvarandra, innan detta Babels torn af verldscultur är så vida uppstappiadt, att det sista slägtet kan stiga directe in i himmelen? När skall mensklighetens cirkel löpa tillsammans i den punkt — hvarpå välmenande theorier consequent hänvisa — der, efter alla . moders, alla vetenskapers, alla statsformers raffinering och distillering, den all-dra sista menniskan (ödsliga tanke I) återkommer i det förädlade oskyldighetens'tillstånd, der hon bär den sista modedrägten, nakenheten, — der hon, i motsats mot den första menniskan, är hel och hållen en allvetande vetenskap, och sér i de då längesedan upplösta problemerna om quaåratara circuli, om guldma-keriet, om parallaxen, om de fixstjernor, hvilkas ljus ännu ej hunnit hit, om viljans frihet m. m. ingenting annat än platta loci communes, såsom 2 gånger 2 är 4, — der hon på sina fem fingrar känner hvad godt och ondt är, utan att behöfva eller kunna utöfva någotdera, emedan den lösa och lediga själen blifvit upphöjd öfver dygd och last, sedan dessa den ännu opolerade mensklighetens grofhyflingsmedel förslöat sig sjelfva, under det de gemensamt arbetat att bortnöta den skrofliga barken, kroppen — der hon slutligen ej behöfver någon regering, emedan af samma skäl ingenting finns qvar att regera öfver, då sinnligheten återstår blott till yttersta husbehof, och hat och kärlek och passioner indiffirentierat sig till noll hos den till enhet och ensamhet återgångne* jordens regent?

O! hvilket ljuft värmande hopp, att jag slipper världen siste, som står sålunda, likt en kristallbild, genomskinlig af hela universi kuuskapsljus, och fryser på ytan af den utlefvade, orklösa, skalliga planeten; — att jag då istället får ligga varmt och godt i ett många famnar djupt jordlager -------—37

så vida ej dessförinnan, ett par myriader år härefter, en kanske då till dvärgar förfinad menniskorace, som lifnärer sig blott af alltings qvintessens eller af honingsdagg, gräfvit upp mina ben, ställt dem in i någon naturalie-samling såsom vidunder, och, — knappt vågande en lös hypothes om dem såsom möjligen jätteben, — hänför dem efter betarna till någon förgången klass af vilda odjur.

Men rädda sig intill den tiden (21,625) några spår af minnen ifrån oss: så blifva våra mest fantastika saltomortaler och mest bombastiska fanfaronnader i skrift, framvisade såsom rörande prof af barnslig enkelhet och naturlighet; och våra mest prosaiska och småsinta yttringar af enskild och offentlig handling , åberopade såsom storsinta kraftbragder och såsom oefterhärmliga drag af uppoffring för ideer, dygder och fosterländer. Men knappt kan man vänta, att vår tid skall, genom århundra« dens grushögar, kunna ropa opp i dagen till 21,825 års dödlige en röst som förstås. Fordom vore jordens åtskildaste länder och verldsdldrar sammanlänkade genom Traditionens hjert-liga själaband. Skrift kom sedan i dagen, hvari traditionen gömdes undan dagen, och jordfastes med bokdam. Dock blefvo, till en början, Manuscripter nödtorftiga elektriska ledare mellan ett förflutet årtusendes själar ocb några spridda hufvuden i det nästkommande. Åtskilliga af dessa hufvuden banade sig derefter, genom Folianter och Qvarter, en väg att drifva gårdfaribandel med närmast följande århundradens lärdomsperuker och nattmössor. Hvad dessa åter framgäspat, sporde innan kortingen; och sjelfva blefvo de aflagda såsom bildningens apices eller högsta representanter*), då upplysningens «ny-grekiska* eld satte i brand alla hufvuden i gemen. Af detta ljus glorierar nu hvarje hufvud för sin egen räkning, och bekymrar sig om föga mer, än oset af de andra; och när Hvarochen känner det i

*) Och Gud ske lof för det! När man kan gå så långt som nattmössan Marterelli, hvilken i en hel foliant utbredde sig och mânghundrade bläckhorn angående — ett bläckhorn, så är det billigt, att 1600-talets lärdes tjenst numera bestrides af bokhyllorna.38

näsan, Så sätter sig Hvarochen också ned, och skrifver ur sig sitt ljus i någon Oeta v eller Duodes, — mest till sin egen upplysning, tröst och uppbyggelse. Ej under således, om mängden af våra oeta Ver och duodeser kunna lyckönska sig såsom lång-lifvade, då de kämpat mot förgätenheten ett helt decennium; men desto större under, om de skulle kunna blifva våra tolkar - inför en 20,000 år aflägsen framtid. Generationerna skynda fram liksom med tyngdlagens ökade hastighet: de fly undan hvarandra som för fienden, och belasta sig med allt färre minnen och ännu färre böcker på sin flygt Dåliga snillefoster vill jag ej tala om: de hafva ingenting med att göra; de äro sotdöda i aflelsen. Medelmåttiga hinna ej med: ty tiden lemnar dem bakefter sig i sticket, medan de måste sinka

sig méd att skrifvas och tryckas. På snillena, som lyckas att taga försprång, gapar Tiden skuggrädd, till dess han hunnit upp dem: då ger han dem en nådig blick med handtag, och tager af dem några arbeten, dem han sedan vräker på uästa station. Hur vilja de då väl vinna en sa oerhörd odödlighet, som 20,000 år? — Men Tidningarna då — som omärkeligt förbinda den ena dagen med den andra, och i morgon framsticka ett nytt hydrahufvud, maken till det som i dag herculiseras — skulle icke dessa binnikemaskar kunna slingra sig fram till år 21,825? Skulle icke genom dem, såsom genom metrefvar, den tidens ålderdomsfiskare kunna meta opp hvaijehanda märkvärdiga monstra ur vår historia för dagen (ty sådan blir väl till slut all historia}? Knappt. Sjelfva Dagligt Allahauda, hvars första nummer (på 1700-talet) med en lätt åstadkommen illusion nu skulle kunna läsas som den vore den sista, skall, om det fortsätter i evighet sin bana, då tryckas på ett helt annat papper, format, skrift och språk, hvartill det nu lefvande Allahandat skall förhålla sig som kilskrift, eller hieroglypher på palmblad. Allt nog — säkert är då vårt präktiga tidehvarf, med alla dess blossande upplys-' ningsfacklor, längst ned i djupet af Lethe släckt och dränkt; och dåtidens grundligast upplyste skola om vår tidsålder ej hafva mer visshet, än en dunkel aning om oss, såsom ett præ-adamitiskt slägte, eller en gåtlik kummelålder.3R

Men om den allt mer sig forgudande menskligheten långt

dessförinnan skall fira sin Ragnarök, såsom----

Nål det var väl, att år 1835 slog sin första timma, och påminte mig, att det ännu på långt när icke är ett förmultnadt framfaret, utap ett helt färskt närvarande. Bort med likpredikningar öfver en tid, som ännu lefver, helst då dess physiognomi ej röjer, huru vida den är ett barn eller en gubbe: bort med personalier Öfver en tid, som man ej vet om den någonsin skall födas!

Det nya årets första gryning. Från min midnattliga Odyssé på det landlösa polarhafvet, af framtidens histøria, famlade jag länge förgäfves efter hemkusterna af min egen tid; immerfort kastades jag tillbaka derifrån af fantasiens bränningar, tills jag omsider flöt stilla i land, såsom Ulysses — sofvande.

Ofta har min tanke gifvit sig ut på dylika upptäcktsresor i flera olika rigtningar, men ständigt återvändt hvimmclkantig och sjösjuk — Och ändå kan den ej vinna nog makt öfver sig, att för alltid inställa sådana försök; under hvilka den ej träffat andra hvilapunkter, än dylika isbankar med dem pennan ofvanföre utmärkt — stundom mer, stundom mindre tröstlösa. Men tröttad af infarter, kastar tankan alltid till sluts det sköna hoppets pligtankar, som försäkrar: att, ehuru generationerna såsom vågor i hafvet jaga hvarandra och stiga och falla, så håller deras hela massa jemnvigten, äfven oaktadt årtusendenas starkaste ebb och flod: att Tiden, medvetslös af att den är, likt ett spädt lindebarn vaknar, jollrar och inslumrar vid Evighetens hulda bröst, hvilken med sansning alltid vakar och vårdar.

Solen, den bästa fågelskrämman för inbillningens kring-fladdrande läderlappar, rodnar redan mot söder; och jag flyter ånyo trygg på det närvarandes klara vatten. Jag känner, hur jag lefver; och lifvets trogne Genius hviskar varnande:

Pejla djupet, att förnimma hvar du är: akta på luftkretsens tecken, att utröna hvad väderlek dig väntar! — Men dyk ej mot bottnen: urdjupet hinner du icke! — Stig ej mot äthern, i mening att bättre speja uti långväga tiders aspecter! Äthern40

når du icke; ocb ännu längre bakom ställes ofödda verldsål-drars nativitet. Der nedau är köld och död; der ofvan är köld och död; — kring jordbrynet andas du det värmande lifvet.

Törneros.

Julens firande på 1700-talet.

Julen var det förnämsta. Man beredde sig dertill i god tid och afbidade denne högtid med längtan. En Julafton var ett slags årligt Jubilæum och firades på följande sätt. Då bestods ingen middag. Man samlades kring en -stor kettel, i hvilken kokades skinkor, bringor etc. Måltiden utgjordes af mjukt bröd, som doppades i flottet Kl. 2 eftermiddag uppeldades badstugan med björkved, och ett äkta finskt bad tillagades. Drängarne badade vid första

värmen, som ansågs mindre hälsosam. Dernäst infann sig Probsten med sin Adjunkt och undertecknad. Man afklädde allt, och kläderna lades utan för dörren i fria luften. Hvar och en intog en lafve, i mån af den hetta han åstundade. Hela ämbare kallt vatten göts på den uppglödgade ugnen, som gaf en stekande imma, mot hvilken den häftigaste Sirok var att anse såsom en förfriskning. Efler några minuter begynte den nakna och på blotta brädet utsträckta kroppen starkt svettas. Då gafs åt den badande en i ljumt vatten doppad björk-löfsqvast, med hvilken han immerfort gisslade sig värre än den argaste Gapusinermunk, till dess huden blef eldröd såsom en kokad kräfta. Derefter nedsteg man och satte sig på ett bräde, hvarest en dräng med sina barbariska näfvar, företog tvättningen från hufvud till fot, och slutligen göt öfver hufvudet en skopa varmt vatten. Här var således icke ett Österländskt bad, hvars lenhet och behag saa mycket upphöjes, utan ett bad à la Tattare i bokstaflig mening. Ändtligen intogos kläderna utur kölden, som ofta steg till 12 k 16 grader, och man påklädde sig dem utan minsta olägenhet Vid hemkomsten fann41

man uppbäddade sängar, i hvilka man lade sig med kläderna. En lält svettning följde, och man uppfriskade sig med gammalt Mars-öl, försötmadt med honing och kryddadt med anis, tillika med sönderbettadt julbröd.- Döttrar och pigor badade slutligen på samma sätt. Skymningen var redan inne, förrän allt detta för sig gått.

Omkring kl. 5 à 6 upptändes en blossande Julebrasa, och råghalm inbars, som, till minst 6 tums höjd, utbreddes öfver hela golfvet och der låg till dess trettondedagen förbigått, då den utbärs genom tramp förvandlad till boss. Derefter klädde sig bela huset såsom till ett bröllopp. Probsten och hans fru voro värdfolk, och barnen med tjenstfolk bemöttes såsom Julgäster. Borden dukades. Ett ljus upptändes för hvaije person. Probsten höll ett litet tal och utbad öfver huset en lycklig helg. Probstinnan presenterade brännvinsbröd, och probsten serverade brännvinet En gemensam bordsbön lästes, och man satte sig till bords såsom till en af första Kyrkans kärleksmåltider. Öfver allt strålade en stilla glädje och förnöjsamhet Måltiden öppnades med starkt pepprad lutfisk. Derpå frambars Julsoppan, som endast gafs denna afton, och förmodligen endast i detta urgamla hus. Den var kokad på ryggen af nyss slagtade svin, med mjölk, och var oändligt mägtig. Vidare kom julgröten, såsom i hela Christenheten brukligt är, beströdd med anis och socker, samt på ytan prydd med utplanterade russin. Midt uti gröten var en grop, uti hvilken lades smör, som smälte af grötens värma. Alla åto gröten ur fatet och ägde efter behag doppa sin sked uti medelpunkten, som kallades smörhålan. Steken bestod af färska refbenspjäll, och måltiden slutades med torta. På tjenstefolkets bord, som i samma ordning serverades, stod dessutom ett stenfat med kokade bondbönor, öfver hvilka var gjutet det flott, som vid kokningen afskummades. Detta (at var en moralisk erinran, att ingen borde äta sig så mätt, att han icke orkade ännu förtära en böna. Också tog hvaije person en sådan, sedan ban slutat sin måltid.

Då man uppstått från bordet söngs: Lofvad vare du Jesu Christj och gemensam aftonbön hölls. Alla ljusen släcktes, utom42

Probstens och Probstinnans, som brunno bela natten, men, till förekömmande af våda, sattes på golfvet i en kopparkettel. Dessa ljus tilläts icke att putsas af ljussax. Man hade en forasägen, att om de branno orörde, så skulle, vid det ögonblick, då Chris t us föddes, lågan dela sig i tu. Några hade varit sa nyfikna, att de utvakat denna tidepunkt, och det händer verkligen ganska naturligt, att lågaa i ett oputsadt ljus delas för ett ögonblick. Detta var en Catholsk qvarlefva och hade sitt ursprung från munkarne, som vakade julnatten och gjorde denna anmärkning till religionssak.

Man gick till sängs, och julmorgonen kl. 2 ringdes första gången. Andra gången ringdes klockan 3, och Ottesången begyntes kl. 4. Såsom den årstiden sällan var slädföre, samlades socknens ungdom till fots. För hvarje gård hade man tillagat ett ofanteligt bloss, som kallades Tanne, och bars antändt för sällskapet att upplysa mörkret. Det var en verkelig skön syn att, omkring kl. 4, se dessa bloss från alla sidor nalkas, åtföljda af muntra kyrkogångare. Det var en förnyelse af Roms Teåæ. Vid ankomsten till kyrkan formerades af dessa bloss ett ofanteligt bål. Hvar och en ökade det med qvarlefvan utaf sitt bloss, så att hela kyrkovallen syntes i full brand.

Julottans Gudstjenst firades så, att man, vid dagens första gryning, under Communionen söng: Den signade dag. Alldrig kunde större glädje framlysa vid någon andakt, än vid denna psalm. Den kunde endast jemföras med

Grekiska Kyrkans jubel vid påskdags utropet: Christus är uppstånden.

Efter slutad Gudstjenst kl. 9 f. m. spisades straxt middag, och man tog, med en god middagssömn, ersättning för morgonens högtidlighet Snibbskålarne sträckte sig den dagen äfven till husets drängar.

Julhögtiden tillbragtes sedan jned oskyldiga nöjen. Jule» kalasen inföllo och allt andades glädje. Vår tids kortspel och valsning utgöra allt. Men forntiden var outtömlig på omskiftande förnöjelser. Man såg nästan alla de lekar, som förekomma i den bekanta visan, och många flera, som der icke ingått. Åtskilliga gammaldags dansar omväxlade med pantlekar. Män43

dansade vid sång, som hade namn af Julvisor. Sången bestpd ej blott af toner, utan af ord, som förenades med action. Dansarna bestodo merätidels af ringdansar, vid hvilka vissa personer växelvis agerade. Än föreställdes frierier, med bifall eller korg; med låtsad enträgenhet och lika låtsad ovilja, som ändligen förvandlades till medlidande; och allt slutades med bröllopp, .så att omsider hela sällskapet bestod af idel hjonelag. Mången flicka stod der flera resor brud, utan någon minsta jalousi. Vid melodien af Jolie (TEsp agne dansades en rätt artig ring~ ' dans, på det sätt att mankönet immerfort avancerar åt höger, oeh fruntimren åt vänster, samt vid hvart möte fattar hvarandra under armen och gör en half svängning. Denna oupphörliga ordning, med synbaraste oordning är icke oangenäm. Man hade ock flera pantomimdansar. T. ex. dansen föreställde en väfnad. Sällskapet delades partals i tu, och paren skiftevis emot hvarandra korsades, än med upphöjda händer öfver, än med ned-fälda hufvud under de mötandes händer. Detta föreställde väfstolen skäl vid trampningen. Emellan hvart par lupo barnen såsom skottspolar. När man hvilade, anställdes sittlekar af ' hundrade förändringar, dels med panter, som alltid förvarades af Probstinnan och återlöstes med domens verkställande, ofta sinnrike nog; dels méd tillhviskade frågor, på hvilka den å andra sidan sittande hviskade svar, utan att känna frågan. Vid detta allt iakttogs den strängaste vård öfver ungdomens seder. Probsten sjelf var närvarande långt fram på morgonen, och minnet af hans fordna ungdomsnöjen lyste i hans anletsdrag.

Ödman ► 44

Commentarier öfver månskenet i Haga park*

En September-Afton.

Ligger ej Haga i månskenet lik en ljuft slumrande flicka? Bergen äro hennes nattduksbord, Brunnsviken toi lettspegeln, Kräftriket köket. Hur mildt hon slumrar? Hennes krona hänger deruppe i skyn, den gula af höstlöf sirade shawlen ligger utslagen vid hennes fötter. Stundom öppnar hon ögonlocken, och ur ögonen framglittrar ett underbart månsken. Bäfvande röra sig vågorna, likasom rädda att hviska i hennes öron något ljud, som skulle störa den söta slumren. Luftig och lätt trippar vinden kring hennes läger, och kysser emellanåt ögon, händer och barm.

Hvilken jubelstund! Hvilken afton! Hvilken lampett i naturens stora sal! Hvilken gudakyss på hennes barm! Vågar jag andas? Vågar jag sucka? Dock jag kan icke gråta, icke le, icke sucka, ty det är öfver alla tårar, allt löje, allt hänförande, som uttrycker sig i denna stund. Den som ej förstår läsa i naturens bok, för honom äro alla andra böcker tillslutne. De äro dock intet annat än commentarier till den stora himmelska upplagan, som trycktes anno Mundi I. Hvad är stjernorna på himmelen annat än bokstäfver i denna upplaga, månen ett stort ord, som börjar capitlet om natten? Hvad är solen annat äu ett gyllne ord, som ingen kan gå förbi, och som bränner i allas ögon och hjertan.

Se, boken ligger framför oss. Deruppe fläkta silfverbladen. Hvilket skönt alphabet? Hvilka blinkande, blixtrande bokstäfver! Välan, jag utsliter ett blad och gör deraf en commentarie öfver Månen.

Månen är nattens blanka ansigte. Månen är hanrej, derföre är han blek och har fått horn; månen liknar djefvulen, ty liksom denne i helvetet, uppväcker månen ebb och flod på jorden. Månen'är en förtvinad Sultan, som uppstiger i sitt Harem, spatserar i himmelsparkerna, ser på tärnorna, kysser en och annan, kastar sig i molnens dunbäddar, gäspar och45

blandar, hvilar sig mot sängstolparna, bergen, och krymper slutligen ihop till en dvärg, allt eftersom hornen boija växa. Månen är en drönare i den stora himmelska bikupan, solen visen, stjernorna silfverbien. Månen är en tjufpojke, ty han kastar månstenar ned på oss. Månen är en garnhärfva, hvarpå natten nystar deruppe i skyn, och hvilken hon innan månadens slut utnystar. Månen är en Holländsk ost, på hvilken de Holländska sjöcaptenerna i Elyseen frukostera. Månen är en blank riksdaler, stjernorna plåt- och tvåskillingsstycken. Månen är en svirrande student. . Klockan 6 eller 7 kommer han brusig, rusig och rosenröd uppskjutande på himlen, böljar efter hand att återfå sin bleka studerfärg, bläddrar i bokluntorna, molnen, och tar stundom frihetsmössan, månringen, på sig, hvilket betyder oväder och ofred i naturen. Måuen är nattens trollkettel. Månen är en Schellingian: ty ljuset borgar han från den stora Platonska philosophen, solen, han fördrager ej dager, lefver helst i natt och mysticism, gifver åt alla andra föremål en egen, besynnèrlig anstrykning, skapar svärmare. Månen är en catholsk prest, som står mellan himmelens altarljus, stjernorna, med skyarnes chorkåpa på sig och stänker vigvatten öfver jorden. Månen är vår planets lakej — dock hvarföre längre smäda honom? Låtom oss snarare betrakta honom från en ljusare sida.

Föreställom oss en söt, neckande, smäktande, brinnande, längtande, trängtande, väntande, blossande flicka i en ljus månskensstund, i hvita sidenskor med strålperlor, hvilande på en skimrande divan. Hur ligger hon ej der, som en kärlekskyss, som en naturens innersta suck! Månen lyser genom fönstret. Du stiger in. „Älskade," hviskar hon, „hvarföre så?" Och så sveper hon florsmanteln omkring sig, och hoppar emot dig, och kysser dig, och lutar sitt bröst emot dig, och gråter, och ler och gråter, och hviskar: „Fredrik!" och så tar hon dig i handen och för dig till fenstret i månskenet, och så sätter hon sig vid claveret.

Du öppnar fenstret. All naturen är tyst. I månskenet stå träden liksom hviskande karlar, hvilka skynda på språng till ett rendezvous. Källan spelar, floden sorlar, nattfjäriln surrar,46

/

ett blad nedfaller, månen uppkastar sitt resflor, en fogel ruskar sig på sin gren, hela nejden betäckes af silfverslöjor, dimman dar>sar på sjön, vågens ögon glittra, musiken klingar, och den gudomlige flickan vänder sig om ocb trycker dig till sitt bröst, och du känner, huru tårarna falla på din hand, och så sliter bon sig lös, och i brusande accorder slår hon "på claveret det bäfvande och brinnande hjertats alla bekännelser, till dess de slutligen upplösa sig i ett stilla, försvinnande Ack!

Commentarierna äro slutade. Månen har redan uppträdt i egen hög person på himmelens talarestol, han må sjelf orera. MiOe Bröder! kasten edra blickar ut öfver Brunnsviken. Månen står nu på högsta trappsteget af sin thron. Ligger ej vattnet der borta som ett skönt brudsläp. Stå ej holmarne med sina grönskande hufvudbonader såsom brudtärnor, omkring hvilka canalerne slingrat sina sifverskärp ? Der glimma ruinerna af Gustaf den Tredjes tillämnade, men ofullbordade slotsbyggnad. En kråka sitter der, lik ett nattspöke, på den nedrasande muren, plockar på vingen och nickar mot månen, hvars sken tränger in genom de Öppna gluggarne och fenstren. Små björkar titta undersamt ut, och vid sjelfva ingången står en trästubbe, hvilken på långt håll liknar en gammal krokryggig president. Det är så tyst, att urets knäppning höres i fickan. Vid gamla Haga vankar den Norrska posten: koppartaken och sablarne blänka. Hästen stampar i spiltau, innanföre gäspas. Der. lyser, trotsande , ett ensamt ljus på Linneväfvare-gropen. Si, nu föll en spjerna ner. Der flög en läderlapp. Det glittrar nedanföre bergen. Huru skönt, huru gudomligt är ej detta naturspel l......

Dahlgren.47

JSkötthetslintør,

tecknade på en klippa nära Brunnsviken, vid anblicken af en badande flicka.

Här sitter jag, som en stygg korp på min mossiga sten. Skrämmer jag dig, täcka, skona, obekanta flicka? Med bvad namn skall jäg nämna dig? Ottilia, Adelaide, Hilma, Lina, Rosalie, Cuniguncfy? Dock, hvad betyder ett namn? Du står ju blottad och bar, skild från alla namn, alla fåfänga prydnader. Ditt namn är qvinna. Gudomliga, tjusande qvinna! trollande englasyn! ljufliga perla på gräsets siden! glimmande blomma vid stranden! snöhvita

ros i lundén! herrliga, ädla, vördnadsbjudande gestalt! du står der i solnedgången; i naturens stora tempel, hvilket i detta ögonblick endast tyckes vara upprest till ett tempel för din fagra bild; du står der rodnande, som Aurora, när hon uppgår ur Oceanen, och fipner sig förrådd af stjernornas nyfikna blickar; blyg, som qvällens tempeljungfru i vester; lätt andande, som vinden en Pingstdagsmorgon öfver leende blomsterfält . . . Jag helsar dig, sköna, fullgjutna, herrliga gestalt, och nedfaller i tankarna gråtande till dina fötter. Naturen liksom återhåller andan vid din åsyn. Vågen darrar. Stjernorna och lofven darra. Hvilken tjusande stund! Hvilket famntag af allt skönt och hänryckande! Röljan utrullar sitt af Hesperus purpurstickade täcke. Det ligger hviftande öfver viken, likt en femtonårig Sultaninnas brudslöja. Det höjes och sänkes af kärleksfulla aningar och suckar. Naturen är skön i denna stund, men blott genom dig och för din skull. Betäckt af lönnars fläktande skuggor, genom hvilka ljusstrålarne nyfikna framtränga, står du der^ smått darrande, mildt leende och åter rodnande. Månne ej för de högre verldarnes innevånare jordens sköna qvinnor synas såsom lysande himlakroppar eller såsom smälta silfverpunkter på den dimmiga jordslöjan. Månne icke, när dunklet, likt en flickas lätta andedrägt öfver en skinande spegel, betäcker de saligas lunder, månne icke då dessa lyckliggjorde48

äfven sända sina blickar hit ner, och betrakta med hänryckning jordens leende tärnor? Kanske lyser du nu för dem, lik en aftonstjerna. Skuggorna omkring dig tyckas dem vara vaggande moln, din skälfvande förtjusning aftonstjemåns dallring på rymden, ditt nedstigande i vågen, hennes nedgång i vattnet, och ditt långa, ljusa hår, hennes flytande silfverlockar öfver sjöspegeln. Tjusande flicka! hur englaskön är du icke! Det nedböjda hufvudet förråder blygsamhet, liksom liljans mot gräset Din panna är ren och klar som vattenytan under de lugnaste och blidaste sommardagarne. Ögonbrynen likna lätt uppdragna skyar, och dina ögons brinnande glans, hur oförliknelig! hur intagande! Den är för mig hvad solen och stjernorna äro för himlen. Känslans milda, talaude, blixtrande ljuspunkter! huru tänden I ej min själ i lågor! och din kind hur fager och herrlig! Snö och purpur och purpur och snö bilda dess täcka prydnad. Du suckar . . . Ack! om denna suck kunde skapa sig till en synlig gestalt, kanske iklädde den sig en blommas kropp, eller tog den formen af den skönaste fjäril.

Du ser dig åt sidan, och plockar på ett blad, hvarpå ei» tynande lysmask hänger. Han kan ej lysa. Stjernorna slockna i solens närvaro. Du ser på en blomma och småler och räcker åt henne handen. Ack! kunde hon röra sig, kunde hon förstå dig, bugande skulle hon då nalkas din glans, öfvergifva vattnets andar, den språksamma vassen, alla sina systrar och den smickrande böljans spegel, för att få vid din barm ännu en gång andas, höra, huru en Engels hjerta slåry luta sig med tårar till ditt bröst, se ännu en gång på dig, sucka och dö. Blida, himmelska flicka! Ännu en stund förunnar du mig att betrakta dig. Din mun är lik törnrosens halföppnade knopp: hur rund, hur täck, hur behaglig, hur röd! Hvarföre kan du ej kyssa dina egna purpurläppar, for att få i en brinnande kyss tydlig för dig sjelf din egen salighet i denna stund! Din mun liknar ett rödt morgonskimmer, som sväfvar öfver en rad hvita sippor. Tyst och stilla står du der. Du behöfver icke tala. Du är som sjelfva naturen. Hon talar äfven då, när intet ljud framgår ur hennes bröst. Dina runda, välbildade, snöhvita ar-49

mar likna ett famnande månsken, hvilket vinkar och lockar, hvälfver sig sakta, sänker och höjer sig mellan skuggorna. Nu sjanker solen i böljan lik en glimmande fröjdetår. Har din åsyn lockat henne, att så tidigt skynda sin kos? Hon bort* kastar sin spira, krona och mantel, för att nedgå i vattnet och badande omfamna dig.

Men se uppåt rymden. I spetsen för stjernorna tågar dess Drottning, »aftonstjernan. Vid din anblick stanna de på hvalfvet i ordnade chörer. Din invigningstimma slår. Skogen kring Brunnsviken liknar ett mildt grönskande sidenomhänge. Du rör din fot. Rädd blickar du äønu en gång omkring dig. Nu försvinner solen, sista kukuropet höres i Haga, vinden rullar ut vågen, hviskande böjer sig vassen, blommorna fyllas med perlor, längtande utsträeker du armarna mot böljan, och i en blink gömmer du de blottade formerna i dess famn. Vattnet ringlar sig omkring dig och smeker din tjusande bild.

Sköna svan på den gungande ytan! Täcka Anadyomene på den sälla, glittrande planen! Har böljan ett hjerta, hur mägtigf skall det ej slå mot ditt eget i denna stund! Hon omfamnar dig, hon kysser dig, hon brinner i eldslågor. Ditt buckliga hår flyter som en dimma öfver sjön, beglänst och geuombrutit af vesterns aftonrodnad. Hur tätt sluter sig ej vattnet intill dig! Det pressar sig mot ditt sköte. Det darrar och skälfver af förtjusning. Der uppporlar

en bubbla från botten. Var det en suck från de fängslade andarne i djupet? Sköna flicka! hvilken hänryckning ingifver du mig icke, och likväl måste jag gråta vid din åsyn. Vet du väl hvarföre? Ack! der du nu står, hur liknar' du icke en vattenros, som under blomningstiden prunkande höjer sig öfver ytan, men vid sitt förvissnande åter sänker sig ned under böljan! Ljufva, men sorgliga öde! Rosor och tårar är eder lott, I jordens tärnor! Vore jag deruppe, jag toge dig med mig öfver millioner stjernhaf. Jag skulle vid din anblick få solen att hejdas i sin fart och den vandrande månen att stanna öfver din hjessa. Förtärande, och dock ånyo lifgifvande gestalt! Är du en dödlig? Häftigt andande håller du handen på bröstet och blickar mot himlen. Ser du någon snö-

hvit, sväfvande dufva öfver dig? Hör du någon röst, som signar dig? Lyssnar du på Englarnes barpor? Du vinkar med handen. En tår faller från din kind. Jag förstår den. Du betraktar templet och de stora ljuskronorna, som hänga deruppe, du hör örgorna spela i dömen, och du tänker: ännu är min själ obefläckad som vattnets spegel, bibehåll mig, o himmel, i en oskymtad renhet! Herrlig var du i din jordiska glans, nu står du der i din himmelska, bedjande och stum. Solens fackla är släckt, afloiiklockan höres ur fjerran, ödmjukt böjer du ditt hufvud, blickar än en gång mot skyn, uppstiger och kastar den blaa, fladdrande slöjan omkring dig.

Min syn är försvunnen. Sitter jag ännu qvar på dig, o klippa? himmel! hvi kan jag icke med en mejsel forma dig, du hårda massa, till en afbild af hvad jag sett? Hänryckt ville jag famna om dig, tills jag kunde göra dig lefvande. — Det är natt för mitt öga. Ingen stjerna lyser mig mer. Väck mig icke, vind, i min dröm! Tystnen, flägtande löf! Viljen I med qvinliga, af afvund gröngula tungor smäda, hvad I. sett? Sköna flicka, farväl! Du tog mitt allt. Jag har icke mer något lif. Är jag vaken? Nej, det var*blott en dröm. Hur himmelskt att så drömma! Hvad är det som glimmar der borta i skuggan midt öfver sjön? Det är hon, det är hon! Himmel och afgrund, det är hon! Vind, för mig i blinken till henne! Våg, kasta mig på dina armar ned till hennes fötter! Gud! hon försvann. Evigt tjusande flicka! Jag bar sett dig, och jag har sett nog. Du är försvunnen, och med dig slocknade solen, stjernorna miste sitt sken, blommorna vissnade, lofven föllo af träden, allt blef liflöst och dödt. Dock, hvad hör jag? Hvilka toner är det väl, som framdansa öfver vågen ? Det är böljornas sånger, hvilka de diktat, när de buro dig i sitt sköte. Det är din brudsång, som utbreder sig öfver vattnet. Brunnsviken liknar ett glindrande fortepiano. Hvarje våg är en tangent. . Hvilken klang! Hvilken musik! Tyst, jag vill höra.

Dahlgren*51

Till §jøss!

Xill sjöss igen f ännu en gång till sjöss igen I — Ack, "det är angenämt «att kunna säga så nästan alltid, men i synnerhet då det, som nu, efter flera års bortovaro bär hemåt med fullt all-vare, rak kurs och fördevind, om bord på ett skönt linjeskepp med hundra kanoner, tusen mans besältniug och fjorton mils fart i timmen. O, huru starkt susar icke den vestiga stormen i strängarne på den kolossala Eolsharpan, huru högt brusa icke oceanens böljor omkring del ädla skeppet, och huru skönt harmonierar icke detta naturens sublima forte med de glada melodier, som vandrarens fantasi jemt spelar på dessa ljufva thema: Fädernesland och Hem! Hör huru duktigt det låter! se huru raskt det går! vildt dånar stormen i tacklingen och spänner väldigt de bottenrefvade merssegel, under det skeppet, darrande af ansträngning, susar genom den upprörda sjön; och bogen klyfver föraktligt de fraggande vågorna, hvilkas skum yrar öfver relingen, under det agterspegeln medlidsamt lägger än det ena, än det andra galeriet till, liksom för att höra hvad de vanmäk-tigt knota öfver. Besättningen nedäntrar från de refvade underseglen och tänker på en hastig passage öfver oceanen; vakthafvande officern blickar uppåt masterna och tänker på krysseglets bergande; capten betraktar regnbyarne akterut och den uppgående solen förut, samt tänker som mannen i sagan: «Det gar bra, ljust för mig och mörkt bakom mig;» och jag promenerar på hyttan, och tänker på at det går så fort åt öster åt gamla verlden, åt Europa, åt Sverige, åt Hem! och att, om någonsin, det nu i sanning

<tär lustigt på stormande har."

Goss elman.

4*52

Ciceros dröm.

- Under en blommande Acacia på sin sköna villa vid Tusculum insomnade cn afton Marcus Tullius Cicero. Det var just vid solens nedgång, då ännu naturens pulsar slogo varmt och högt efter den brinnande kärleksstunden; men svalare flägterlöste sig ur dagens boja och flögo glada omkring och lekte med dess hår. Cicero drömde, att en genius sänkte sig ned till hans läger och lade en iskall hand på hans hjerta. Det gjorde ondt, när handen först rörde dess veka fibrer; men då den längre hvilat deröfver, kom ett kallt lugn, liksom en död frid, i hans hjertas innersta, och han kände sig stark och hård. Och genien sade: «Stå upp och regera verlden!» Då reste sig Tullius upp och fattade med handen ett stort och väldigt roder: och han såg Tidens vågor brusa och svalla, och hela verlden flöt pä dem som ett prunkande skepp, och ville styras af hans roder. Men då kom en annan genius, som bar en klar låga i sin hand, och han lade handen på Ciceros hjerta. Då veknade det lugna, hårda hjertat: en ljuflig oro, en salig bäfvan genomströmmade det: han kände sig mild och öm; hans ögon glänste af tårar, och genom tårarna såg hau det ofantliga verldskeppet segla fram på Tidens haf, och öfver hafvet låg mörker, och det stora rodret fördes af en djerf och kraftfull man, och styrde hit och styrde dit; men för mörkrets skull viste han icke, hvart han styrde, eller hvart han skulle hamna. Men genien, som uppvärmt Ciceros hjerta, sade till honom: «Stå upp, var ljus och upplys verlden!» Och han stod upp, han lyftades upp af en osynlig kraft, och rymden blef ljus, och tidens vågor öfver-götos af ett ledande sken, liksom af millioner stjernor, och i strålarne af detta ljus seglade skeppet, fördt af styrmannens mägtiga hand, utåt det blåa hafvet, och ju längre det seglade fram mot sitt mål, en fjerran belägen elyseisk strand, dess klarare blef rymden.

Då drog sig äter liksom ett flor öfver den slumrandes ögon, och en röst frågade: «Vill du styra eller upplysa?»53

Och äniiu varm och försmält i rörelse af den sista geniens lågande hand, svarade Tullius darrande: «Jag vill upplysa.» Och i det åter framblänkande ljuset såg han den första genien fly på sträckta, molnhöljda vingar; men den andra, den milda, satt skön vid hans sida qvar och lutade sitt hufvud mot hans bröst och log. Och när Tullius vaknade, såg han det omätliga hafvet i horizonten glänsa i den fulla månens ljus; men Rom låg i skuggan af aftonens dimma. Han fick behålla lågan i sitt hjerta: han blef icke kall, ej herrskande, .icke stark och icke lycklig; han blef mild, vek, olycklig, stor: han blef ett ljus, som väl flägtades hit och dit af tidens stormar, men som derföre icke utsläcktes, utan så mycket klarare lyste, och som ännu lyser och skall lysa verlden genom seklerna.

Nicander*

Om Cicero.

......Cicero är uttrycket af hela sin tids politiska bildning.

Hans ideal i detta afseende är ett, som, märkligt nog, återkommit vid slutet af det politiska kretslopp, som den nyare Europeiska verlden genomgått, — en sammansättning och jemnvigt af samhällets monarkiska, aristokratiska och demokratiska elementer, — med ett ord, hvad vi kalla den Konstitutionella Monarkien, men sådan den under ålderdomens vilkor och förhållanden kunde fattas. Det är i de dyrbara, ej längesedan återfunna fragmenterna af hans böcker de republica, Som han utvecklar denna öfvertygelse, eller snarare denna fromma önskan. Ty han känner allt för väl, att detta ideal i den omstörtning, som förestod den Romerska verlden, skulle blifva utan praktisk kraft. För att rädda det, lägger ban det bakom sig, och idealiserar det förflutna, i synnerhet de stora Scipionernas tidehvarf; i hvilket han söker, ja diktar motsvarigheter till alla sina for-54

dringar. Det är samma älsklingstidehvarf, ar hrilket han hämtar de personer, som vanligen uppträda i hans litterära arbeten.

Huru mycket af ålderdomens litteratur är oss ej blott genom Cicero öfverlemnadt! Ty han, den störste, den mest omfattande af alla Romerska författare, är äfven representanten af sin tids hela litterära och philosophiska bildning. Den probabilitets-philosophi, som han följer, afvägande skälen med och mot, och slutligen nöjande sig med sannolikhet i stället för visshet, an-befallte sig naturligen åt Talaren, men var.äfven bäst passande för en man, som öst sin philosophi ur lifvet, mer än ur böcker. Han lefde i ett tviflets tidehvarf. Utslaget i menniskans

högsta angelägenheter hämter han slutligen ur sin känsla, sitt samvete, — ur bröstet, såsom han brukade kalla källan för sin vältalighet. Man förstår ej huru han fann tid för allt; och man be-undrar honom mest, då man ser hvilken tid det var, som han åt vetenskaperna egnat. Hans ädlaste verk äro alster af en oändlig politisk och oratorisk verksamhets mellanstunder, ej sällan frukter, hastigt mognade under förföljelser och faror. Det sista året af sin lefnad har han, hotad af det borgerliga krigets brand, under några månaders vistande på landet skrifvit flitigast: «Jag har kastat mig i Philosophiens armar,» skrifver han till Atticus, — «ty hvad skall jag annars göra! — och ut vecklar nu läran om plikterna i ett präktigt verk.» Det var dessa böcker de officiis, som han egnat åt sin son. 1 ett annat bref från samma tid heter det: «Statens olyckliga belägenhet och allt hvad som kan träffa en menniska bär jag, och är derföre skyldig philoso-phien erkänsla: ty hon undanrycker mig bekymren och väpnar mig mot alla ödets stormar. Gör du som jag; och håll ingenting för ondt, som är fritt från skuld.» Om en högre tingens ordning,4 och ett menniskans eviga hopp har ingen Hedning tänkt sublimare.

Egentligen är denna förmåga att idealisera Ciceros både styrka och svaghet. Den hade sin grund i en mäktig inbillningskraft, med hvilken ban herrskade, men af hvilken han rätt ofta beherrskades. Man återfinner den hos honom i det lilla, som i det stora. Verlden kallade det Öfverdrift. Han hade ett55

vackert ord för allt — äfven för sin svaghet, sin fruktan, sin häftighet, sitt vankelmod. Allt låter väl i hans ord, allt speglar sig i hans rika inbillning såsom en förskönad verklighet. Men detta samma snille, som idealiserade den närmaste verkligheten, ja gjorde honom ur dess synpunkt osann, upphöjde honom också öfver den. Vise män iblandt hans samtida sågo något profetiskt i hans blick. Det är denna blick öfver forntid och framtid, som gör, att det närvarande uppfattas af Snillet annorlunda, än af hvardagsmenniskan.

Det finnes, i förhållande till tiderna, tre slags menniskor. Vi vilja kalla dem morgonrodnadens, middagens o g aftonens män. De första bära inom sig nytändningen af kommande verldsåldrar — deras verksamhet, ofta oförstådd af det närvarande, gar vidt ut i framtiden, i efterverlden. — De medlerstas fält äf den verld, som lefver, för hvars behof de äro fullt utrustade och uträtta hvad tidehvarfvet kallar stora saker. — De siste, männen af nedgången, af aftonen, bära inom sig hela rikedomen af en till upplösning ilande verld. — För att äga något fast, vända de ofta sina blickar mot det förflutna. Men det finnes ibland dem själar, i hvilkas klarhet den eviga himmelens stjernor spegla sig.

En sådan man var Cicero.

Geijer.

Gustaf Adolfs Minne.

Få menniskor hafva i verldshistoria! efterlemnat ett sådant namn som Gustaf Adolf; ett namn, som återkallat minnet icke blott af alla den enskilde menniskans dygder, utan ock af snillets, statsmannens och hjeltens dermed icke alltid förenade egenskaper. Redan denna lika uvanliga som älskvärda personlighet skulle göra honom dyrbar för hvarje hjerta; men ännu mera har han56

blifvit det, genom sättet, hvarpå dessa egenskaper användes, genom den bragd, hvilken blef slutliga föremålet för hans lef-nadsverksamhet; nemligen Europas räddning från andligt och verldsligt slafveri. Deri herrliga dager af samhällsordning, kunskaper och bildning, som under dessa tvenne sista århundraden gjutit sig öfver och ifrån det nordliga Europa, har för sin tillvaro att tacka Gustaf Adolfs mod och Gustaf Adolfs svärd. Han var den som inom eget bröst kände kallelsen och kraften att framstå som ljusets och frihetens försvarare; och han fullbordade detta heliga värf och beseglade det med sitt eget blod. Hvad stort, ädelt och skönt dessa länders hjeltar och snillen hafva utfört, bildat och tänkt, låg redan som frö i den enda hjeltetankeu, att för ljusets seger våga både sig sjelf och sitt folk, och detta frö har efter hans död utvecklat sig i eviga bragder i statens likasom i snillets värf, hvilkas skönaste blommor må knytas till en krans åt befriarens minne, en krans fuktad af hela det Protestantiska Europas tacksamma tårar, men mest af det folk, som aktades värdigt att i sitt sköte uppfostra denna hjelte, att med honom offra sitt blod i den heliga striden, att med honom gå i välsignadt minne till den sednaste efterverld.

Och välsignelser hafva också ständigt följt hans minne, välsignelser af både furstar och folk, af hans egna och af

främlingar. För Tyskarna har han varit lika, om icke mera kär, än de största af deras egna regenter. Det rum i Weissenfels, som vid balsameringen fläckades af konungens blod, bibehålles ännu och visas som en helgedom, Nürnberg, som han kallade ^sin ögonsten, som han med så mycken ansträngning försvarade mot Wallensteins hotande svärd; Nürnberg, som hade den hugnaden, att det var en af dess innevånare, den unge Leubel-lingen, hvilken likasom ett ombud af stadens tacksamhet följde konungen ända in i dödsstunden; Nürnberg beslöt att uppresa sin välgörares bildstod, fastän inre förändringar och yttre tvång sedermera hindrade verkställigheten. En Gustaf Adolfs ridkneckt vältrade på Lützens falt en stor sten till innemot samma ställe, der det konungsliga liket blef funnit. Stenen har sedan bibe-57

hållit siii plats, jemte namnet Schwedenstein, samt blifvit omgifven af planterade träd och besökt af en hvar, som kommit till dessa nejder.

Bland Sverges allmoge står minnet af Gustaf Adolf uti en mindre ljus dager, än af åtskilliga våra andra konungar t ex. Gustaf Wasa, Karlarne, den nionde,, den elfte och den tolfte. Hans verksamhet och högsta värde låg egentligen öfver menighetens fattning, hvilken kände och bedömde den förnämligast efter de derunder ökade skattebördorne. Men ju djupare blicken inträнger i häfder och statsförhållanden, desto högre blir vördnaden för denne konung. Rådet beslöt formligen att tilllägga honom namnet «den store.9' Det har icke blifvit iakttaget Namnet Gustaf den andre Adolf har i och för sig sjelf inne burit en storhet, som icke behöft någon annan utmärkelse.— Konung Gustaf den tredje, alltid värm för fosterlandets minnen, var det i synnerhet för Gustaf Adolfs. På denna konungs födselsedag, skulle den af Gustaf den tredje stiftade och så innerligt älskade Svenska Academien hålla sin högtidliga sammankomst Hans bild upprestes på Stockholms förnämsta torg, och det sedan Karl den elftes tid igenmurade grafhvalfvet öppnades för att emottaga ättlingarne af Holstein - gottorpiska huset Gustaf den tredje lät till chorets prydnad och till förvarande af sin faders stoft beställa en dyrbar sarkofag från Italien. Men snart insåg ban, huru opassande det vore, att sätta Adolf Fredrik på högsta platsen uti Gustaf Adolfs graf. Han insåg å andra sidan, huru opassande det vore af honom sjelf såsom son, att ändra det en gång till fadrens ära fattade beslutet; och sakens afgörande uppsköts åt kommande åldrar: Sarkofagen lemnades tom; men koret pryddes uteslutande med Gustaf Adolfs minnesmärken, hans harnesk, svärd och vunna fanor.

Våra dagar hafva sett firandet af det stora tvåhundraåriga minnet Den konung, som bär Gustaf Adolfs spira, likasom han förut mot Europas förtryckare burit Gustaf Adolfs segrande och befriande svärd, kallade Swea folk till minnesfestens begående. Allt hvad fosterlandet ägde snillrikt, praktfullt oeh58

stort, framkallades att förherrliga den lyckliga dagen. Kyrkorne öppnades till tacksägelsefest efter den ,,starke hjelte, som Uer-rans befallning utförde^ att man dess ords röst höra skulle Sverges läroverk, Gustaf Adolfs verk, firade öfver allt minnet af sin stiftare och tillika af ljusets och bildningens seger. Likaså och med lika skäl Sverges härar, härförare och embetsverk. Uti Hufvudstaden samlades skarorna kring Riddarholmkyrkan och Gustavianska grafven, och under högtidlig gudstjenst och konungahusets närvaro uppflyttades Gustaf Adolfs lik till den honom i koret ämnade platsen. Hans trofaste medhjelpare och vän glömdes icke. Uti slottets pelarehvalf restes bilden af Axel Oxenstjerna, för Sverges växande furstar visande på historiens blad efterdömet af Gustaf Adolf ocb hans bragder.

JL. Jfryæell-

Historiens nytta.

Det är en fullkomlig synvilla, att anse Historien för en regellös massa, ett chaos af tillfälligt sammanträffande atomer; antingen man håller den rent af för ett gyckelspel utan betydelse, eller för en minnesvård af bofvars och dårars triumfer, en verldsgam-mal grafvård öfver de godas och. ädlas ofruktbara sjelfuppoffrin-gar. Hon är tvertom urbilden till dessa från medeltiden qvarstående göthiska tempel, hvilkas pelare trampa på vidunder, hvilkas murar hvila sig på kufvade vilddjur, men högt ofvantil, i luftigt sträfvande åt ljusets rymd, bära englar, helgon, pro-pheter blandt växtrikets oskuldsfulla blomsterformer. Ett archi-tektoniskt konstverk är hennes jättebild, om vi med en blick omfatta dess alla skepnader, i det stränga sammanhanget af deras renhet. Men ställer hon sig på en gång framför oss i egenskap af ett sådant med proportioner, hvilkas höghet närmar sig till

det öfvernaturliga, med prydnader, hvilkas sinnrikhet upplöser119

sig i det outgrundliga, så äger hon också uti sig någonting förfarande, någonting tillintetgörande, och man måste länge stanna Tid denna åsyn, innan den kan njutas med lugn och tröst. Sådan är verkningen af all slags storhet, hvars kraftmått omätligt öfverträffat åskådarens enskilda förmåga; sammanfattningen af så många storheter, skulle den kunna verka mindre, än hvarenda särskild? Likväl är denna förskräckelse sjelf en njutning, och en som vida öfverstiger hvarje annan; vi känoa djupt i det innersta af var själ, att menskligheten förmår vara och skapa något, som är oändligt förträffligare, än allt hvad menniskans enskilda personlighet är och skapar, och man för-skräckes i grunden blott deröfver, att denna herrlighet är i vår alldagslefnad så sällsynt och så främmande* Hade någon af de byggmästare, som uttänkte de förut nämda ryktbara templen, hvilkas fullbordade verkställighet ingen af dem upplefde, fått i ett ögonblick se sin inbillnings jättedröm stå förkroppsligad framför sina vakna ögon: säkert hade han då genast nedfallit på sitt anlete och ropat: «Herre, det fullkomliga i detta verk är ej af mig, ehuru Du har dortill betjenat dig af mina händer; endast bristema och felen derpå äro mina; men öfverskyl dessa med din kärleksmantel, och låt dem försvinna i djupet 'af Dina lagars hemlighetsfulla skönhet!" Sådan borde ock vara menniskoslägtets känsla, när det betraktar Historien såsom sin gemen* samma byggnad, såsom konstverket af sina sedliga bemödanden att i- samhällsform uttrycka det fullkomligaste menniskolif. Ingen generation har fått sätta tornkorset på detta verk såsom ett verk af sin uppfinning, den ena ätten efter den andra har nedstigit från ställningarne och lagt sig till ro i grafvarna vid dess fötter; men århundradens möda, vishet och tro hafva uppenbarat sig i de krafter, som djerft klättrat uppföre till arbetets fortsättning, under hopp att slutligen en sen efterverld skulle på den uppnådda spetsen få sammanstämma i en oförgänglig lofsång. Historien är för oss alla det majestätligt synbara vittnet, att åtminstone de bättre ibland oss påminnt sig om vår himmelska börd; hon visar, att mensligheten invärtes och utvärtes, viljande eller nödgad, anande eller vetande, sträfvar utan afbrott ett60

oändligt mål till mötes. Det er derföre, som Historiens ädlaste gestalter så innerligt, så väldigt henry eka oss; det är derföre, som sysselsättningen med historiska forskningar så gränslöst belönar. De gifva oss, å ena sidan, anblicken af en alldrig uteblifvande gudomlig Rättvisa, när verkmännerna missbrukat -den fria vilja, som de framför alla öfriga naturvarelser undfått i företrädesrätt; å andra sidan, anblicken af en alldrig uteblifvande gudomlig Godhet, som endast skenbart tillåter det onda att segra, och blot i korta mellanskåf tyckes undandraga sin medverkan. Ja, hon sjelf uppeldar oss, alt inom och utom oss eftersöka något varaktigt, att bilda något, som genom sin sanning och skönhet sträcker sig utom den närvarande tidens trånga gräns; hon styrker oss i den kamp, hvarmed vår högre natur vill återförvärfva den förlorade öfvervigten. Ur slägtförhållanden hafva de uppvuxit, de vidsträckta kretsar af personlig samverksamhet, som vi kalla folkslag och stater; men samma bestämmelse är de större, de mera sammansatta slägtföreningarnas pligt, som redan inom det husfaderliga lifvets enfald är de mindres, de enklares: att uppfostras till frihet, sanning, odödlighet, de gudalika egenskaper, hvilkas anlag i gudomens afbild ej förförelsen, ej synden mäktat utplåna. Den politiska verldens förhållande till den moraliska är, att vara den inre sedlighetens yttre verkställighet; allt, hvad i henne framglänser med egenskap af beundransvärdt, är derföre, på något vis ett budskap från Gud, som väcker och manar oss, en stråle från hans ljus, som träffar vårt öga, en bekräftelse, som hvarçegång ånyo upprepar det löfte han gifvit, att framdeles få skåda i klarhét, hvad vi ännu blott se i half dager.

Atterbom.61

Om Efterhärmning.

Imitera Homerus är icke att skrifva det, som Homerus {iår skrifvit; utan at skrifva så, som Homerus har skrifvit. Det är icke ett mer eller mindre artigt rafs af hans originala tankar och uttryck, utan det är att uppeldas af hans eld, att upplyftas af håns kraft, till samma lefvande uppmärksamhet på allt det, som i menskligheten och naturen är mest rörande och stort; hvarutaf inbillningen sedan, genom sammansättning och förhög-ning, skapar. Ett geni väckes af naturen: andre väckas af ett geni. Men de väckes icke till härmande apors gyckelspel, än mindre till en följande fänads lydnad, utan till den rena dygd att, genom den kraft geniet ger, sjelfve göra någonting godt och

stort;- så, som en här, ned till den lägsta kneckt, eldas af hjeltens eld och mödas af hans mod, icke till att härma hans rörelser, icke till att härma hans gudalika röst och bud, utan till att, hvar och en med sin egen bästa magt, såsom han, strida och segra. Hvar enda man i denna här syftar till samma ära och på samma väg: men med egen styrka. Denna styrka väcktes, det är sannt, af en viss gudomlig man, dock med denna lag: de imiterade hjelten, men de gjorde sjelfve«

Det är klart att trälagtigt apa efter en viss gjord sak, är helt annat, än följa den höga, af ett geni funna konst, att sjelf fritt göra något sådant. I förra fallet får ni se detsamma, af en fuskare bortskämdt: i andra fallet får ni se något liknande, något af samma slag,, men med en egen förtjenst af en egen mästare. Så att all sann Imitation rörer det allmänna, ocb icke det besynnerliga, rörer genus, och icke individuum: hvarigenom ock naturens stora mångfald af skönhet och dygd uppfylles. När ni följer en hjelte, ett geni, så gar ni samma väg: men åtminstone med egna steg, utan att} såsom en ärans och vettets krympling, låta er af honom släpas. Eller mägta icke edra knän ens så mycket, hvarföre våga er in uppå den högre förtjensten svåra och branta väg, för att visa oss, icke huru man går, utan huru man stapplar?62

Dock kastar ingenting större ljus på denna för menskliga snillet vigtiga lara, som alltid legat i mörker, än vårt sätt att imitera sjelfva gudomligheten, hvilken är alla dödligas och odödligas högsta Exempel. Denna Imitation består icke deruti, att med en eftergycklad tossaktig gudomlighet ropa hans Varde ljus, härma hans åskor, blixtrar och stormar, utan deruti, att hvar och en, i sin själs uppriktighet och sanning med sin egen bästa magt ock kraft, söker den högsta fullkomlighet, som är honom möjlig. Begäret till godt, hvars högsta original och förebild Gud är, får vara oändligt; men sträfvandet dertill måste vara eget och redligt: icke en gycklande och falsk konst, icke en tiggande högfärds prål, icke fina stölder af andras dygd, eller lånta strålar af deras ära.

Men bär uppstiger en slags Imitation, som fastän i sin natur en flärd, dock påstår sig vara öfver allt tadel, derföre att den är den vackra och den stora verldens hela Snille och Smak. Detta är den Imitation, som kallas vÖfverföra på sitt språk andra länders och tiders skönheter." På ett nordiskt sätt betraktadt, är detta endast en vitter vikingalek, som deruti består, att så fara ut på härnad efter Snillets ära, som våra fordna gripar efter guld, på det lilla barbariska villkor, att hvad-man röfvat i andra länder, aktas hemma för ett laga fang. Men i en mera mild och förtrolig styl är det att «stjäla frukt från grannen, för att fägna eder:" hvilket går förträffligen an, så länge ni som fägnas, har mera fin gom, än fin känsla af heder. Annars är det klart, att nation emot nation är såsom person emot person: ock att det ni stjäl, der solen går upp, gör er till tjuf, der solen gar ned, om ni ock kunde som solen göra en lika bastig och lysande bana.

Thorild.63

Christina.

Den lysande thron, som stod ledig för Christina, ren som barn; glansen af hennes faders ära, som omgaf henne redan i vaggan; hennes eldiga snille, som tidigt utveckladt, tidigt beundrades ; hennes fältherrars bedrifter; hennes rådsherrars vördnad för Gustaf Adolfs dotter; de lärdas djupsinniga samtal; konst-^ närernas hög* flygande bilder: allt detta gaf hennes mägtiga själ en för hög spänning. Hvad blef följden deraf. Att Gustaf Adolfs thron syntes henne för låg, hans rike för trångt, hans religion *för enkel, hans folk för babariskt, och hela norden en frusen vildmark. Men sjelfva Rom förnöjde icke hennes yppiga inbillning. Hela denna jord förslog icke för hennes höga själ. Lik en Paradisfogel föreställer hon sig sjelf, sväfvande högt Öfver stoftet. Allt hvad stort och skönt af menniskor är tänkt, vill hon tillegna sig. Stoisk i sin dygd, vill hon med Plato bryta sig ur sinnlighetens band, och med Pythagoras vistas i Empyreen, och lyssna till spherernas musik. Ej nöjd att umgås med sin samtids yppersta snillen, lefver hon ömsom i forntiden, ömsom i efterverlden. Hvarje hennes tanke blir en bild, som, stämplad i en öförgänglig metall, rullar kring verlden, och för de sednaste slägter tyder hennes själsstorhet, som, lik en Phoenix, på jorden finner ingen make, och är nöjd med ingen lägre^ liknelse än solens. Ulan rike, vil hon vara Drottning: utan diadem, den yppersta ibland dödliga. Sedan hon nedlagt en ärfd spira, vill hon genom val finnas värdig en annan: och hon nedsteg ifrån thronen, då hon till den kongliga ej kunde tillägga en kejserlig krona. 1 sjelfva sin förödmjukelse inför den Högste andas hon blott sin egen storhet. «Du har gjort mig så stor,1'

säger hon till Gud, «att, om du gifvit mig hela verldens rike, skulle du ej förnöjt mitt hjerta." 1 detta enda drag tecknar hon sig sjelf så talande, att jag till fullkommandet af hennes bild ej behöfver tillägga flera.

Wranaén.64

En Sjöman*

Sjömän äro flyttfoglar, like vattnet de segla uppl, i beständig rörelse. Ofta lägga de sig i ett klimat, och stå upp i ett annat Södra Polens hetta förfärar dem likaså litet, som Norra Polens köld. È̀n bistert tjutande storm, eller ed glädtigt susande medvind, är dem nästan ett och samma.

Verlden är Sjömannens fädernesland, luftkrotsen hans boning, himlen hans tak, och fiskarnes rike hans åker. Utan hem är han allestädes hemma. Naturen äger inga råmärken, dem han icke vågar öfverstiga, och sjelfva de långväga vädren gå ej längre än han. Långt från det höga Europa, letar han sig fram ända till Antipoderne. Japauen hälsar han för landsman, och till Grönländaren säger ban Broder. Ingen fläck på denna sidan solen är honom obekant. Med compassen i ena handen och rodret i den andra, flyger han jordklotet omkring, dricker the med Chinesen, köper markattor på Java, tar sig ett rus constantia hos Hottentotterne, och lurar gullklimpen ur näfven på den dumma Americanen, för en tälgknif, för en stekpanna, eller för en liten lumpen spegel. Lik en general uppbördsman hämtar han skatt af alla climater. Lik en nordkapare känner han alla vatten. Med ett ord; Neptuni söner äro själen i hela det stora allting.

Ho plåckar främmande blomster åt Europas Linuéer? — t Desse. — Hvilken hembringar silfver ifrån Peru och guld ifrån Chili? — Desamme. — Ho skaffar rhabarber åt förderfvade magar eller Chinarot för frossuslingar? — Äfvenledes de. — Huru skulle hans Excellence få kostbara vitter for sitt bord, och hennes Nåd en kopp mocka på4maten, om Sjömannen ej dristade' sig att gå derefter? Huru skulle den älskvärda Celinde få utbreda sina älskliga täckheter på en sidensofla, eller prunka på Ballhuset med rika glänsande tyger, om han icke uppsökte silkesmaskarnes fädernesland? Ock menar ni den stolte triumferande Corydon dendryou nånsin inkräktat så många hjertan, så framt han icke skaffat sig diamanter från Indostan till att upp-65

stråla Horizonten af ett brunett ansigt«? Nej Neptuns Söaer har ni att tacka för alltihop. Columbus var en hjelte. Alex-atider en slagtare.......

Wallenberg.

Floden och Bäcken*

Hvarföre går du så tyst, sade spotskt till floden en sorlande Bäck, son af gårdagens regn, och dansande mellan stenarna — Derför, svarade Floden, att mau känner mitt hemvist. De djur jag närer, de kölar jag bär, dessa fruktbara dälder, som omge

min bädd, dessa friska alar, som di min barm......allt säger

mitt lopp; allt vittnar min styrke, mitt djup, mitt gagn. Men du lilla Bäck! höj upp ditt sorl, för att byens barn än i dag må komma och se ditt skum, och höra ditt sus, och somna dervid, och i morgon, då solen förtorkat ditt sköte, kunna säga: Här flöt han.

KeUgren.

Isberget och Kullen*

Hvi stiger du ej hit upp, sade berget till Kullen; och sköt sin isiga hjessa mot skyn. — Du gäckar mig Broder, var kullens svar; men jag ler åt ditt förakt. Se ner från din höjd och betrakta den nytta jag gör naturen: mina blomstrande ängar, mina fruktbara trädgårdar, de feta hjordar, som beta mitt gräs, den lycklige skördarn, hvars svett jag belönar. Men du, tunga börda på en suckande moders bröst, hvad är ditt gagn?

SvMffk Laeseliog-. ö66

Ingen växt, intet djur kan finna ett skygd i ditt kalla skote. Ben välgörande solen gjuter fåfängt pl dig sina

närmsta strålar: du lånar dess glans, men ej dess värma att lifgifva verlden. Behåll din höghet! Var nöjd alt förvåna. Min sällare lott är att gagna och välsignas.

Kellgren.

Om Bellman.

(Företalet till Fredmans Epistlar.)

Ypperlige författare (om andra är ingen fråga) gjorde väl för vittcrheten och sin egen heder, att, medan de lefva, sjelfve samla och utgifva sina arbeten. Kanske finnes ett sätt, att göra ännu bättre: det vore att dela denna försorg med sina vänner.

En författares sanna vänner äro de, som förenade genom smak för samma yrken, äga en själ, att fullkomligen känna och värdera hans skrifter, mod att tillstyrka uppoffringar, hog att tjena mer än smickra; och som älska personen, men än mer hans ära.

Del är ofta icke nog för en auctors ära, att bli känd för hvad han skrifvit; men och att bli frikänd för hvad han icke skrifvit; eller, det som är detsamma, hvad han icke fullt gillar: tv hvilken är den författare, som vågar säga med Gud, att àllt hvad han gjort, var ganska godt? — Men nu är man, i den lärda som i allmänna verlden, icke far till andra barn, än dem man sjelf erkänner.

Man vill med dessa strödda reflexioner hafva sagt, att det verk, hvars böljan nu Öfverlemnas i Allmänhetens händer, är icke en obesedt sammanförd massa af allt hvad en Auctors hand författat, och endast bestämd af förläggarens vinst; men en upplaga för Snillet, men en af den lefvande Skalden sjelf, i råd med sina vänner, öfversedd, granskad och urvald samling af hans odödliga arbeten.67

Om hvarje auctors skrifter, spridde efterhand under en lång följd af år, i vansklige, lösa, kringflygande papper, lätt löpa fara att antingen förkomma, eller misshandlas, stympas och frånkännas sin upphofsman; huru mycket mera de snillefoster, som, sällan ^llstrade vid skrifbordets lugn, men i en stormande glädjes hvirfvel, straxt i deras födslostund, tagit sin flygt ur författarens hand utan att dit återvända, spridt sig omkring till Hof och Stugor, och läras af den okunniges som kunniges mun: skrifter, som således blott förvarades i ett otroget minne eller ock i några samlares afvundsamma gömmor, hvarur att dem draga, hopsamla, jämföra, fordrats författarens egen hand och öga.

Men hvad som allenast fortplantades genom minnet, hvad derföre med tiden skulle lättast förloras, växla, förskämmas, var musiken till des%sa arbeten. Man vet, att de fleste hafva gift sig tillsammans med förut kände melodier; andre finnas dock, som erkänna samme skapare med versen, och nästan alle hafva mer eller mindre emottagit Skaldens ändringar och förbättringar. Till evigt säker hugkomst, behöfde de således att af en skicklig hand en gång för alla omedelbarligen flyttas från Auctorns röst på papperet: detta är, hvad som ock skett

Säkert känner man ännu ej mer än till hälften dessa Poemers värde, om man blott känner dem som Poemer. Ålldrig ännu voro Skaldekonst och Tonkonst mera systerligt förente. Det är icke vers som äro gjorde till denna musik; icke musik, som är satt till dessa vers; de hafva så iklädt sig hvarandras behag, så sammansmält till en skönhet, att man föga kan se, hvilken mest skulle sakna den andra för sin fullkomlighet: Verserna, att rätt fat^; eller musiken, att rätt höras*

Olycklig den, som utan Öra och röst vill dömma om dessa arbeten; men brottslig den, som efter vanliga reglor vågar att granska hvad ej kan jämföras, hvad som varit ulan monster och skall blifva utan efterföljd. Och dessa skrifter af eget slag, söm icke blifvit anlagde på en öfvertänkt plan, icke vers för vers bildade, sammansatte, polerade; men ögonblicks skapelser, men tjusnings utbrott, men foster af sann ingifvelse, som, om jag så får säga, helgjutne frambrutit ur en lågande bildnings

5*68

sköte — har man väl rätt att kalla dem arbeten? att anse dem som författade? Ått pröfva dem efter verskonstens

allmänna lagar ? — Säg icke, kalla, läsande man! detta är fel mot språket,

smaken......Äg skaldens känsla, äg ynglingens hjerta, älska,

drick, sjung: och du skall se dessa fel förvandla^ till snilledrag; eller skall ej se dem.

Det gifves andra lagar, heliga lagar, Anständighetens, Se-dernes .... man förbiande ej dessa termer:

Anständigheten kom; och Sederne försvunno. Alldrig har man i någon tid mera ropat på anständighet, och alldrig hafva

Sederne......varit mera förskämde: skulle Declamateuren utropa.

— Det är falskt, öfverdrifvet; det har gifvits de tider, då både anständighet och seder försvunnit; ock hvad är den förra, om ej ett offer åt de sednare?*— men medgifvom ock, att de ej äro i tilltagande, under det att deras yta, deras drägt eller larf, deras synbara uttryck i skick, tal och skrifter, kort sagt anstän-digheten, dag ifrån dag allt strängare yrkas.

Hvad denna anständighet i Tal och Skrift angår, så synes härvid, som i många andra moraliska ämnen, vår Allmänhets begrepp ännu föga stadgadt. Sannt är ock, att det skall och bör växla från Stånd till Stånd, från class till dass, i förhållande till olika seder och upplysning. Men ofta händer b|apd folk i samma upphöjning i Samhället, att den ena fördömmer som högst oanständigt, hvad den andra gillar som en tilllåtlig frihet Hvad är skillnaden dem emellan? Jag vill med en berättelse säga min tanka.

«För en tid sedan befann jag mig i en talrik samling af båda könen, i hvad man kallar godt sällskap, till och med af god ton. En ung man inträdde: hans blotta utseende ingaf reddan en böjelse titi glädje. Han talade, man förtjustes. Han berättade vissa äfventyr af nog vansklig natur, han nyttjade uttryck i hög grad frie; men allt skedde med den qvickhet, som blott ådrog beundran, de yra språng, den Öfverlialkande lätthet, ;oçh framför allt den glädtighet, som ej lemnade tid att rodna förrn man skrattat; då det redan var för sent, och då minnet af ett skämt redan gifvit sitt rum åt uppmärksamhet på ett nytt129

Sjelfve Sedernes väcktare, vördige Ämbetsmän, ärbara matronor, åldern som ungdomen, alla hörde och logo, alla instämde i denna mannens beröm, och han bods att stadna qvar. — Förförd af exemplet trodde en annan bland Sällskapet genom samma slags skämt vinna samma framgång; men de likaste saker äro alltid mycket olika. Hvad naturen nekat, söker konsten fåfängt ersätta. Hans ansigte saknade dessa spelande drag, detta eldspråk af själen, som ofta talar mer eller bättre än sjelfva talet; än böjer ett uttryck, än fyller dess brist, än skyler den tydlighet, det för mycket skulle äga. Hans ton var släpande; hans åtbörder tvungne. Detta gaf åt hans skämt ett tycke af öfverläggning, som gör att ett infall alldrig roar, fast det är roligt, alltid sårar, när det är fritt Hans skick tycktes säga vid hvaije infall: hor huru qvickt! och sedan han fällt det: skrattar ni ej f det tycktes varna en för att rodna; och derföre rodnade man åt allt Det oskyldiga blef tvetydigt, och det tvetydiga plumpt Snart böljade nu alla solfjädrar att flägta, alla pannor att rynkas, alla munnar att jäspa. Fruntimren fingo migraine, oeh gingo ur rummet, den ena efter den andra. Karlame började andra samtal. Den misslyckade skämtara smög flat sin kos, och värden gaf honom tillkänna med en betydande min, att man undanbad sig hans återkomst» — Det är likväl visst, att den sednares skämt, hvad saken angick, icke sårade sederna mer, än den förres. Skillnaden låg i sättet.

Man hade först ämnat att utgifva dessa arbeten under en allmän Titel af Den Svenska Andcreon, ett namn, som redan länge blifvit tilldeldt författaren, men kan hända ej nog ärofullt •Det är sannt, dessa skalder hafva båda sjungit om samma ämnen, om Vin och Kärlek; båda sjungit förträffligt; men detta är allt hvad de äga gemensamt. De hafva målat på samma duk, varit ingifne af samma anda; men för öfrigt, hvad olikhet i teckning, i fargor, i figurernes former, deras ställningar, scenernas vall Den ena öm, ljuflig, intagande, fin: den andra yr, häftig, förvånande, rik. Att jämföra dem båda, är att jämföra Cascaden,70

dess språng, dess brusande svall kring fältet, med Källan, som lent genom ängens sköte ormar sig fram utan dån och boija.

Man skulle kanhända, hvad stylen beträffar, med mera skäl kunnat nämna vår Skald för den Svenske Pindarus: så

djerf är dess flygt, så rik dess bildning. Men förkastom dessa jämförelser. De äro ofta skadelige, alltid felaktige. Det är genom dem som författare, sedde på en enda förliknad svagare sida, af granskare dömts någon gång med en strängbet, som haft sken af orättvisa. Förgätom alldrig, att hvarje sannt Snille, måste äga sin egen ursprungliga form, vara sig och ingen annan; att den onyttiga frågan om författares likhet, leder som oftast till den förhatliga frågan om deras inbördes företräde; att denna icke kan afgöras; att Snillen äro att anse som oändliga storheter, således omätlige, och att allmänheten isynnerhet icke äger deras måttstock, t— Vi skola då finna, att det största beröm för hvarje ypperlig författare, för Bellman som för Anacreon, är att den ena var — Anacreon; den andra — Bellman.

Må mig förlåtas ännu en sanning.

Om enahanda artister, ehuru väl till naturen hvars andras vänner och sannaste domare, icke äro det alltid; så ligger utan tvifvel ett stort skäl härtill i en Allmänhets falska och inskränkta omdömen, dess vana att jämföra, dess högmod att utstaka Snil* lens rang, och dess alltför njugga förråd af aktning alt tilldela en, utan att fråntaga en annan.

Hellgren*

De Gamle och de Nyare.

Man har anmärkt om de Gamla, af hvilka vi föga känne andra än Romarena och Grekerna, att ibland deras företnäden, eller åtminstone olikheter med oss, vore en viss Enfald i.sederna, och deras historia stadfäster denna anmärkning på hvarje blad. Dehandlade för den tillfredstalltlse handlingen i och för sig sjelf eller genom dess naturliga följder gaf, förde dertill blott af sina krafters energie, och kunde alldrig rätt begripa, att de tillfälliga uttryck af egenskaperna, som'anses för deras tecken, kunde vara tillräckliga för den handlandes afsigter, eller äfven till någon del ersätta bristen af egenskaperna. Deras store män suckade ock efter äran, men de trodde, att deu vanns genom ärofulla egenskaper; och vi finna ej, att de i något fall hufvudsakligen räknade på åskådarens misstag, eller bortbytte sin egen verkliga caracter, for att blott synas. De använde ej stora medel, för att göra stort uppseende vid sina förrättningar, då dessa kunde verkställas genom små. 1 hela ålderdomen finnes ej en enda sentimental caracter \ med Reguli point d'honneur visste Romaren ej af dueller; och öfverallt i de gamla storverken framlyser en belt annan och, utan tvifvel, ädlare stil, än i våra. Våre störste män tyckas med fåfäng möda täfla med den originella storhet, som de, ehuru mot sin villja, hos de gamla, ännu i sjelfva den matta skuggan jde kasta igenom åidrarne, måste beundra. Sjelfva de gamlas laster äga mer caracter. Hvar och en äger en egen form, hvari hans särskillda tankesystem är gjutet, egna dygder och laster, och en egen physiognomie i hela sitt väsende; vi yttra blott vårt tidehvarfs, vårt lands, eller vår societets. Våra egenskaper tyckas vara mindre för vår egen skull. Man borde nästan säga, att våra själskrafter och våra böjelser upphöfsas, liksom kläderna, efter modet. Men de gamle kände ej hemligheten att köpa snille och skicklighet och talanger, dygd och förtjenster, och sjelfva äran som åtföljer dem.

Kunne vi förundra oss häröfver? De mångfaldiga uppfinningarne å ena sidan, som lärt menniskan lila på sina instrumenter i stallet för sina krafter: å andra sidan våra mindre föränderliga statsförfattningar: der den politiska byggnaden icke är i fara att ramla hvarje ögonblick, då den ej understödes af någon stor man; naturen af våra monarchier, okända för de gamle; som hvila på olikheter i Stånd, och der således äran ersätter med anseendet, oeh detta med penningar; — allt detta, tillika72

med dess följder och de öden nationerna genomgått, gifver skäl till afvikelserna.

Ått sederna och tänkesätten öfvergå till sjelfva språket, i de begrepp det föreställer och dess sammansättning, i författarnes skrifart och i sjelfva tonen af deras arbeten, är en gammal och ganska lätt gjord anmärkning. Äfven igenkänne vi i de gamlas skrifter samma enfald, samma styrka i känslan och samma originalitet, som den hvilken råder i deras seder. Det är liksom vi här skulle stå vid gränsen emellan tvenne särskillda verldar. Men utom de redan angifna orsaker, hvilka äfven till en stor del kunna förklara olikheterna mellan äldre och nyare författare, finnas andra, ifrån dem och naturernas olika läge härledda, som mera omedelbart yttra sin verkan.

De första nationer, som inträdde på den bana, höfsade folkslag äga att genomlöpa, måste, både i konsterna och vetenskaperna, vara .sina egna läromästare. Deras kunskaper kunde således ej vara vidsträckta; men de måste bero på egen individuell erfarenhet, de måste vara en omedelbar frukt af de olika ställningar, hvari hvar och en sig befunnit, och deras system blott utgöras af en tillfällig förening af föreställningar, dem behofven mera än deras egna inbördes förhållanden sam-manknutit De innefattas alla i känslan och voro ett resultat af ett slags förvärfvad instinct. De nyares kunskaper åter måste läras: de bestå i vidt omfamnande begrepp, de sammanhållas genom dem; då de gamlas deremot bestodo mera i åskådningar eller i mitidre afsöndrade begrepp, utan annat sammanhang, än associationernas. De gamlas kunskaper kunde således ej äga de nyares vidd och ordning, och måste tillika vara längre ifrån den vetenskapliga vissheten; men de voro ej lånade, som våre. De insigter de hade, voro deras fulla egendom; de voro inväfde med hela systemet af deras själs förmögenheter och utgjorde verkligen en del af deras caracterer; att borttaga de förre hade varit att förstöra de sednare. Men om kunskaperna hos dem voro mera inskränkte och qiindre sammanhängande, om de icke voro tillräcklige at leda sin ägare vid alldeles nya händelser,' om de i brist af dessa vidsträcktare utsigter ej kunde gifva för-73

måga att skapa sjelfva händelserna, ändra sjelfva läget, ooh öppna för nationerne nya verkningskretsar; så voro de dock mera riktige, emedan de omedelbart härflöto ifrån objecterna, mera säkre, emedan de tillika voro omedelbara verkningar af egen kunskaps förmåga, och iföljе 'deraf mera tillämplige, än våre. De hade sitt ursprung i verksamheten, men de återgingo äfven dit. De voro tillräcklige för de kända ställningarna, och ofta, genom sjelfva verksamhetens bana, genom den styrka och dristighet, och den rådighet, som åtföljer känslan af försökta krafter, äfven för nya uppträden, hvilka ej mera likna de gamla. I sjelfva föreställningarnes natur låg således den oundvikliga egenskapen hos de gamla, att de måste vara originelle; de härflöto alla blott af ägarens egna krafter. Huru skulle de förlora dem, då de icke meddelades? Men då åskådningarne alltid äro enskillda, begreppen åter allmänna, måste äfven särskillda menniskors föreställningar närmare likna hvarandra och förlora det caracteristiska, som de mera bestå i begrepp, och i samma mån, som dessa begrepp äro mera allmänna och således mera grundade i det gemensamma i kunskapsförmågan.

Men om de gamles'kunskaper och föreställningar eftergåfvo våra i synpunkternas vidd, så öfverträffade de dem åter i föremålens mångfaldighet Intet, som blott på längre afstånd interesserade menskligheten i deras läge, var för en bildad menniska främmande. Likheten i stånd och förrättningar, der hvar och en deltog i regeringen och lagstiftningen, och der behofvens och den yttre odlingens tillväxt» ännu ej verkat så stor skillnad i professioner, — lemnades tillfälle att lära känna alla menskliga lifvets förhållanden, och att i sina observationer samla de finare föreställningar om caracterer och egenskaper, som alldrig torde kunna bringas till begrepp. De hade en oføttfåftfiTTgare kännedom af menskliga själens driffjädrar, än vi — denna kännedom beror af begrepp —; men de kände den verkligt handlande menniskan bättre. De hade sjelfve medverkat, eller sjelfve sett andra, i alla vigtigare uppträden, och kände åtminstone af umgänget alla folkclasser: då vi, inskränkte inom våra bekantskapers och våra små syslors krets, om menniskor utom dem högst74

kunne göra oss allmänna begrepp, som, ehuru bestämda, dock i tillämpningen, utan enskilld erfarenhet, måste blifva falska och vacklande just derföre, att de ej äro enskillda. Vi känne con-tourerna, men de finare dragen och färgorna undfly oss. Och hvad är det mest allmänt' intresserande i ett arbete? hvilka skrifter finna de mesta läsare ? — Menniskan, utbrotten af hennes begär, utvecklingen af hennes moraliska värde under omväxlingen af hennes öden, föreställningen af de idealer, som i mån af förståndets verkliga odling lifligt sysselsätta inbillningskraften, detta endast kan gifva själen den fulla näring, som den fordrar, äfven då dess förmögenheter ej kallas till verksamhet af behofven. Detta är vitterhetens egentliga fält. Deri ligger äfven den mest utmärkande skiljaktigheten emellan gamla och nyare snillen. Hos de förre finne vi ett rigtigare ögonmått och en noggrannare blick vid enskillda observationer på menniskan, i en mängd varierade ställningar; de sednare röja en djupare kännedom af henne. De gamle följa henne nogare i verkningarna af de orsaker vi upptäckt. Det individuella i deras föreställningar gifver deras originalitet.

It. Höijer.

Midsommaren.

Midsommaren med all sin fröjd gör mig dock sorgsen. Den är vänningspunkten för solen, för lifvet. Båda taga efterhand sina håfvor tillbaka. När jag ser ett barn bredvid mig på vägen, då ser jag mig sjelf växa upp ånyo, då lefver jag tillbaka i lifvets sorgfria ålder, som ingenting vet om en myras stöp, som tar hvad den får, och ger hvad den äger. Hvad vinna vi på att blifva äldre? sällan annat än att blifva tunga jordiska kroppar. Se -på den ena som far efter ära och rykte och fröjdande sig i sin villa — huru efter allt detta, ur den ofantliga narrkåpan kryper en usel mask, och huru åt den75

fordna jätten i sin inbillnings verld ryktet reser vid grafven ingen annan stod, än ett kors såsom åt tiggaren. Se på en annan som i den jordiska trädgården griper efter frukter af guld och silfver på hvarje buske, om han på dödsbädden fasthåller i sin utsträckta benrangelshand ett enda glittrande korn af mullen, en enda utsugen stund af sinneslust, eller låtom oss fråga den, hvilken i detta skuggspel af tiden tror, att skuggan är kropp, hvilken faster sin lit och sin kärlek vid en boija, som sjunker, vid en vind, som ej stadnar, om ett Hf han så användt är honom ett hugneligt inträdeskort till evigheten. De döende skola alla gifva oss samma svar: varen på vakt mot verlden! 'De hafva vaknat ur sömnen, der de ej kände sitt onda; de hafva höjt sitt öga mot himlen och skådat dess sol — en annan sol än den de ilade efter i natten. Så måste döden och dödsförebuden rena menniskohjertat efter vandringen genom lifvets pestfyllda träsk och nattliga skogar, så måste barnahjertat åter, vid grafvens ingång, upprättas hos den fallna menniskan, hos den i rikedom, i ära, i klokhet stora ocli sjelfkära menniskan, eller hon klappar förgäfves på himlarikets port, på bröllopssalens, nar hon dignar trött och belåten på den hårda bädden, som spaden tillredte.

Ack! när jag möter ett barn på vägen och igenkänner, genom en gudomlig vink till forbättring, mitt eget fordna barna-hjerta, då är det som om en vårdag svalkande vände tillbaka öfver min brännande rötmånad, eller värmande öfver min kulna, fattiga bost — då suckar jag — o, alt det icke vore för sent — kunde du dock få tillbaka lifvets blomstrande vårtermin.

Erfarenhet! hvarföre kommer du haltande efteråt, sedan man lefvat?

Men erfarenheten svarar menniskan: jag gick framför dig hela liftet igenom, i menniskohäfden, i Gudsord, i ditt eget samvete.

Unge.7b

Det Sköna.

Det sköna i naturen är för ett tillgängligt sinne också en ledare från menniskans lif i det jordiska till hennes lif i andan, ty det sköna utöfvar ett prestembete. Det är anda och sinne, således menskligt; det är icke sjelft det heliga, men det heligas tolk. Huru har jag icke derföre gladt mig, då jag sett det taget i hägn på jorden. Jag ville nämna, bland många, ett af mina hviloställen på vägen, der jag njöt denna glädje i rågadt mått. Men namnet gör intet till saken. Nomenclaturen stadnar i örat. Det var i eu prestgård. Törnrosbuskarna hade stigit upp på väggen och klädt sig i brÖllopsdrägt, såsom ville de med sin hulda omfamning bevara ifrån allt ondt den glada trefliga menniskoboningen. Sjelfva kyrkogården med sina grafvar — de mörka rummen som gapa emot oss, som uppsluka allt hvad uslingen hinner utflytta ur sin koja och konungen ur sitt palats — utgjorde medelpunkten, utgjorde kärnan i det älskvärda landskapstycket, der för öfrigt i sommarens fulla prakt, tanken på död och förgängelse hade fått ligga oväckt. Lummiga trädkronor och derunder svällande blommor gjorde denna de dödas gård till en lustgård för de efterlefvande. Men i denna lust af att lefva ingeck äfven, liksom luften i blommans porer, en lust att dö. Så nära beslägtade äro i andestunderna, lifvet och döden, de växa från samma rot dessa båda ofvantill skiljda grenar. — När menniskan älskar naturen såsom skönhet, vill hon också af den blifva älskad tillbaka, och omsluten; och som hennes anticipation af framtiden sträcker sig till och med ned i grafven, tycker hon sig komma att sofva så godt, att drömma så ljufligt, under de kära träden och blomstren.

Unge*77

Vaccinationen.

Då man ihogkommer, att kopporna voro, med få undantag, en blott under barnåldera angripande sjukdom, synes det icke vara för mycket, om man antager, att det ungdomliga, evolutiva elementet i vårt nuvarande samfundslif fått genom vaccinationen en forböjning, hvilken, om den skall uttryckas i siffror, motsvarar åtminstone 25 procent. De, som akta på tidens tecken och efter yttersta förmåga söka uppfatta dess betydelse, torde väl äfven medgifva, att det närvarande tidskiftet, jemnfördt med de föregående, företer uppenbara verkningar af en sådan förhöjning. Tiden är varm ända till feberhetta, en djup oro skakar dess innersta, den vill framåt utan att räft veta hvarthän, den anar framtiden med hopp eller bäfvan och vill eröfra den, hvila och ostörd njutning betraktas af få för lifvets högsta mål, och det är för de sansade icke lätt att inom samhället bevara fri-hetens milda lycka. Alla säga: „Vi lefva i en tid af brytning!" och det är sanut, ty den kraft, som genombryter det gamla och skall förvandla det till nytt, är starkare än förr. Vi hafva fått ett större mått af framtidskraft att vårda, än på långliga tider våra föregångare, och äro vi väl denna vård vuxne? Skall det frambrytande starkare ungdomslifvet endast gifva fart åt den förstörings act, hvars tecken hota ifrån så många håll? Skall det misstaga sig på den stora skiljevägen, derföre att det måhända mer än fordom, både i följd af eget öfvermod och af andra skäl, saknar den menskliga visdomens ledning? Eller innebär dess eget innersta icke en andlig kraft, som är högre än all mensklig vishet och äfven starkare än den?

Koppornas uppkomst ligger inom det tidehvarf, som omfattar den gamla verldens slutliga undergång. Det djupa moraliska förderf, som, genomgripande samhällets innersta, utgjorde denna undergångs egentligen bestämmande kraft, understöddes af fruktansvärda yttre makter. Icke blott vilda, råa folkslag bröto härjande in på civilisationens gebet, utan ifrån sjelfva jordens inre trädde fiender fram, som voro mägtigare än de. Dessa78

åstadkommo icke endast omedelbart de mest förstörande farsoter, utan de framkallade ur den förderfvade menskligheten s sköte tvenne smittoämnen, som af alla hittills kända äro de mest fruktansvärda. Genom dessa har den förderfvade gamla tiden äfven, så till sägandes, ur grafven utsträckt sin mägtiga förstöringskraft långt in i den nya. — Det är utan tvifvel hårdt att "jemnföra vår tid, så väl i afseende på moraliskt förderf, som på det hotande i samhällslifvets yttre ställning, med den nu ifrågavarande slutafdelningen af den gamla. Men någon likhet finnes dock emellan dem. Nu, såsom då, har kunskapen uppnått den vidd, att den återverkar på det menskliga tänkesättet med en demonisk magt. Den säger till menniskan: «det är jag, den du med ditt eget förstånds ansträngningar sjelf förvärfvat, som gifver dig väldet Öfver verlden och öfver ditt eget öde; herrska och njut ocH utplåna ur ditt bröst undergifvenhetens och vördnadens känsla; den är din sjelfständighet icke värdig, endast en lemning af den omyndighet, ifrån hvilken jag befriat dig." Detta tal är rakt stridande emot den heliga verldsåsigt, som nu genomtränger det menskliga tänkesättets innersta, som upprätthåller det gemensammas kraft och helgar dess fordringar. Men sirensången gar dock fram genom tiden, och hvem kan räkna dem, som tjusas deraf? — Sjelfviskhetens söndrande magt har derföre trängt djupt, och den tvedrägt, som deraf fostras, har redan engång sölat verlden i blod, och hotar att snart fornya sina rysliga uppträden. Beväpnade, och kraftigt sammanhållna massor af halfvilda folkslag stå färdiga att begagna sig af de civiliserade nationernas inre söndringar, och den mordengel, som genomtågat verlden, har visat, det epidemiernas okända grundkraft nu är mera stark och hotande än vanligt. Då i en sådan tid de med sin sjuklighet kämpande folken fått emottaga den största skänk, som dem någonsin kan förunnas, skänken af en större och friskare ungdomskraft, är det väl förmätet att anse denna skänk såsom ett vördnadsbjudande löfte, att detta slägte icke skall förgås? Alt det slägte, som nu är culturens och civilisationens vårdare, icke skall, såsom dess föregångare, falla och förstöras förr än aftonen kommer, utan förvandlas, föryngras och79

förädlas, så att det erhåller kraft att utföra det stora verket af menskligh etens nyfödelse?

Men må denna historiska åsigt lemnas å sido. Det, som af alla måste såsom factiskt erkännas, är att, om vaccinationens pålitlighet och nytta äro sådana, som de ofvanföre blifvit uppgifna, vår tid fått genom densamma af Försynen emottaga en oändligt stor välgerning. — Menniskornas slägte får fortfara på jorden, utan att åt förstöringens demon behöfva offra fjerdedelen af sina barn. För något mer än 30 år tillbaka fortfor ännu den fruktansvärda sjukdomens välde och fyllde menniskornas boningar af alla stånd och vilkor, stundom med djup

sorg, stundom med bekymmer, fruktan och ångest. Men hans magt är nu förbi; Molochsbilden med de glödande armarna är krossad af en väldig hand, och på hans graf, som omslutar hans oräkneliga offer, vandrar ett ungt slägte, som ej mera fruktar honom, och som känner en ny, fri och stark helsokraft genomströmma sin varelse. Denna välgerning hafva dock menniskorna kunnat emottaga nästan utan tacksamhet. Om detta verkligen skulle härröra endast derifrån, att den föreställning, som i menniskans innersta upprätthåller tron på en högre styrelse, förlorat sin lefvande kraft, vore det väl ett af tidens bedröfligare tecken. Men i allmänhet har väl deniia brist på tacksamhet sin grund i tanklöshet och okunnighet. Koppornas4 förfärliga minne bör derföre bevaras, medan det för hvaije allvarligare tänkesätt måste innehålla en djup väckelse till en ädel och till känslan af det heliga upplyftande höjd. Ej nog att de förödde många menniskolif, att deras giftiga anda strök fram Öfver mensklighetens blomstergård och gjorde på flera af de barn, hvilka den icke omedelbart dödade, ett så djupt intryck, att deras förmåga att utveckla sig till mensklig gestalt och menskliga förmögenheter, blef för déras bela återstående lefnad hämmad. Äfven sjelfva formen af förödelsen var fara väckande. Den sjukes ända till afsky vanställda utseende, de förskräckande krampanfallen, den vidriga stanken, det oupphÖdiga, men af plågans egen öfvermagt dämpade och till ett svagt qvidande förvandlade klagoljudet, sjukdomsprocessens jemnförelscvis långsamma gång m. m. göra,80

att ibland alla de qvalfulla sätt, hvarpå sjukdom plägar utkräfva sina offer, detta med rätta blifvit ansedt för det mest hårda och förfärliga. Är det möjligt för dem, hvilka moderskärleken lifvar med hela fullheten af sin heligà värma, att erinra sig den tid, då kopporna voro den vanligaste af barnsjukdommarne och den rysliga bilden af deras förödelse den alldagliga gäst, som, ända tills eldprofvet var genomgånget, oupphörligt med hemska mörka moln bortskymde hoppets gryning, är det möjligt, säger jag, att erinra sig detta elände, såsom Öfvervunnit och förbi, utan att nedfalla inför Gud i den öfversvämmande glädjens och tacksamhetens hela förtjusning? Och de, som lärt känna den menskliga klagotonens alla förändringar och veta, hvilka af dem skära djupast, kunna väl svårligen utan den innerligaste fröjd ihogkomma, att den, som sannolikt var den mest missljudande* och hjertgripande af dem alla, för alltid tystnat; om de äfven icke kunna förena sig med dem, som anse detta friskare, gladare och starkare barnslägte, såsom budbärare ifrån en kommande, ädlare och lyckligare tid, förkunnare af en mensklighetens frid, som tillväxer och uppfostras i skötet af en ännu aflägsen framtid.

Z. Mwasser.

Tidens Oro.

«Det går en oro genom tiden.» Vårt slägte har så brådt om, är så ifrigt att komma till målet: det lefver med mångdubbelt lif, det rörer sig liksom efter högtryckningsmachin. Man skyndar sig att vinna och njuta, liksom anade man, alt lefnaden ej blefve lång. Huru snabba äro ej tanken och arbetet, huru flyktig mödan, huru ringa tålamodet? Snillet anstränger sig, för att liksom till illusion förvandla afstånden i den yttre verlden, och för att med ens utbreda alla den inres skatter. Hvad förr 2:ne händer gjorde långsamt och enstaka, gör nu det mechaniska81

konstverket skyndsamt och mångfalldigt: hvad man förr lärde sig under åratal, under svett och möda — detta läres nu både fort ocli lätt: ytligt, svagt, ipan fort och lätt. Man vet mycket, gör mycket; om vetandet är klart och moget, om handlingen bär frukter för århundraden, är en annan fråga. Hvad behöfs det ock? Vårt slägte lefver för dagen, lefver på fältfot: hela vår tid är blott «tills yidare.» Det kan till en del sägas om alla tider, men om vår företrädesvis och allmäut. Hastigt mognar numera en plan, en ryktbarhet; men hastigt försvinner den också; — det är en afklipt blomma, vågdrifven på meningarnes ström, eller vinddrifven af berömmets och tadlets stormar, — en lungsigtig skönhet med blossande rosor på en blek och matt grund: fägringen bär inom sig förgängelsen. Äfven der folket och stadsinrättningen gifva lugn och stadga, framsmyger sig orons ande, ehuru omklädd i methodikens skrud. Så i Preussen, der man i vissa fall icke går, utan rusar fram på förkofringens bana, men efter regel: der man planmässigt ockrar med menniskokraft, och söker undangöra allting för efterkommande, såsom vore det ej att påräkna en framtid, hvilken kunde sörja för sig.

-Den går djupt ned och vidt omkring, denna oro, denna ilande fart. Ängvagnen, ångskeppet, — detta är icke allt.

Det är samma snabbhet och jägtande i musikens ocb skaldens alster, i tonernas följd och ordbyggnaden, i seder, i nöjen. Den nyare musiken är full af oro och lynne, och hvad ång-vagnen är på jernvägen, är i danssalen galopaden, som gör bröstet flämtande, ådran spänd. Lugnet, behaget är borta, och der ordning fins, är det mathematikens stela linier, icke naturens fria, lefvande, samdrägtiga rörelser. Det fins lif, men feberlif, under mellanskof af matthet. Friskhetens, naturens jemnmått är borta, det, som borde vara normaltillstånd, har blifvit undautag. — Hos skriftställare, som den sista tiden nyskapat eller omskapat, är icke alltid, ehuru oftast, tvedrägt och oklarhet;v men nästan alltid brådska, — brådska i tanke eller ord eller beggedera. Man ger sig icke ro att uttänka något, utarbeta något, och orden äro bevingade. Löslig är sammansättningen, uti

bunden ock obunden stil. Läsaren slukar föden begärligt, men sällan mättar denna tunna spis. Man har orätt alt kalla den lättsmält, derföre att den lätt och i mängd kan förtäras; sallater och sötsaker äro i stället hårdsmälta. Man läser ofta med nöje de lätta artiklarne, första gången; men andra gången vill det sig icke. Hvem har också numera tid, att läsa någonting andra gången? Det kan i nutidens alster finnas rätt mycket snille, framfor allt talang; men de äro beräknade at vinna ögonblicket, och kunna ej vinna mer, än hvad ögonblicket kan gifva. Man ser blixt på blixt; men den välgörande solen, som närer med mildhet, som gör frukten mogen och saftig, det är detta som saknas. — Vår tid liknar en hysterisk qvinna, ojemn och nyckfull, med ett retande men ängstande behag. Hon eger sin styrka i sjelfva sin svaghet. Hennes önskningar äro den ena minuten icke desamma som den andra; ömsom glad, sprittande, sorgsen, dufven, fordrar hon alltid, at hela verlden skall sysselsätta sig med henne allena; utan att någonsin finna frid och lugn inom' sig, rusar hon, från den ena nyheten och njutningen till den andra, och kan alldrig mer än ögonblickligt döfva sina nerfretliga lidelser. — Klädedrägten, i sin art och vexling, röjer tidens lynne. Godtycklig, besynnerlig, en stöld från alla tider, är den med sig sjelf oense och^ lefver dagsländans lif: utan mening, utan skönhet, vanligen utan att uppfylla behofvet, går den anspråksfull och behagsjuk, förgängligheten till mötes. Under all vexling, med alla motsatser, råder en oändlig ento-nighet och flackhet.

MydqvM.

De Svenska Djuren.

.......Den som har sinne för naturens fysionomier, bör

engång riktigt betrakta oxens og kons profiler, huru de föra sig och kasta ögonen. De äro gestalter, som hafva en underbar83

prägel af aktningsvärdhet De se icke glada ut, ej heller melankoliska; sällan onda, men likväl också icke skämtsamma. De äro gravitetiska, och förekomma alltid som ginge de i värf. De icke blot äro af en stor ekonomisk användbarhet, men bära och på sig hela uttrycket deraf—äro skepnaden af sjelfva den jordiska nyttan. Man kan icke se någonting mera värdigt, mera embetsmanligt, än den anblick en oxe företer i hela sin gång, sättet att bära hufvudet och^ blicka omkring sig. Om någon tror dessa ord innebära ett skämt, så bedrar han sig. Härmed är intet löje kastadt eller åsyftadt öfver embetsmannalifvet, eller på det som man i verlden benämner «kallet.» Jag hyser för allt detta en så oskrymtad aktning, som någon kan och bör. Och ehuru jag har ett öga för naturens konfigurationer, så är dermed hos mig ingen känsla af åtlöje förenadt öfver några af dessa gestalter. Tvertom jag betraktar oxen och kon med en liflig rörelse. Jag finner en utmärkt ocb naiv tafla af «det i sitt kall gående,» «det under ålagd pligt (utan afseende på pligtens högre rättmätighet) sig subordinerende,» «det i jordisk mening värdiga, det ordentliga, stadiga, maxim-enliga, medelåldriga (d. v. s. icke ungdomliga och icke heller ålderstegna).» Betrakta denna oxe, som står framför dig och idislar, och ser så obeskrifligt tankfull ut, men på hvilken du likväl tycker, när du ser honom närmare i ögonen, att han tänker på alldeles ingen ting. Betrakta denna allvarsamma, förträffliga, holländska ko, som, begåfvad med ett utomordentligt juver, står stilla och låter mjölka sig och derunder ser uppåt rymderna med de mest re-sonabla blickar. Rätt som det är, gör hon någonting i grannskapet af mjölkningsprocessen, men hon gör äfven detta med ett orubbligt lugn och samma högtidlighet, som då mag lemnar en skyldig gärd åt samtid och efterverld. Om dessa väsendens värde således å ena sidan är

stort, så finnes deremot hos dem ej ett drag af grace, ingenting af qvickhet, och intet af det lifliga, karakteristiska undanvikande för föremål, som tillkännagifver en inre fjäder, ett elastiskt lynne; det vi sågo hos fisk och fågel. Kon och äfven oxen äro visserligen stundom rädda, men de gå då tillväga med en tafatthet, ett hyppjande, en tyngd.

6*84

Det är just så graviteten bär sig åt, när den faller ur gravitationen, och ingenting ger en ömkligare anblick, än då det förlorar jemnvigten, hvars bela sak består i att just hafva jemnvigt. Få naturscener äro så talande, som det öfver allt gängse sätt, hvarmed kor springa undan för resande, när de befinna sig på en väg. Om kon står på den högra renen, och en nalkas, så ger hon tillkänna häpnad och behof att akta sig; men den enkla saken, att stå stilla på sin sida och låta allt aflöpa utan något vidare, det är för henne en omöjlighet. Att springa undan rakt fram i en sträcka (såsom fåren göra) tyckes också strida emot hennes värdighet eller envishet: hon vill nödvändigt bibehålla sin plats. Med mysken ifver begifver lion sig derföre öfver till den andra renen, eller vägens motsatta sida, och gör det med fasoner, som visa den fullkomligaste frånvaro af behag. Hvad större säkerhet eller fördel hon vill finna på den andra renen kan väl icke upptänkas, men nogaf, del är afgjordt l:o att hvar och en, som åker fram på vägen, måste vara en ovän, för hvilken det är nödigt att akta sig — 2:o att om hon i mötets ögonblick befinner sig på den högra sidan, skall hon, kosta hvad det vill, öfver till den venstra, och tvertom — samt 3:o att hon just genom detta sitt undanhyppjande utsätter sig för den enda fara, som af mötet kan uppstå, och ej sällan af den förbi resande får stötar, som icke inträffat om hon hållit sig der hon var. Man skrattar vanligtvis åt hennes dumhet, och kallar det ko qvickhet. Oxen i sin qvickhet bär sig väl ej- alldeles så dumt åt, men när det händer honom att bli rädd, som nog inträffar, slår det honom aldrig felt att vara maladroit (förlåt mina franska ord, de passa här); man kan dra vexel på att han, af alla utvägar att hjelpa sig, väljer, om icke den sämsta, åtminstone den fulaste.. Jag har dröjt vid dessa anmärkningar, emedan de utgöra naturdrag, hvarmed Gud hemlighetsfullt, men dock tydligt för den, som det roar att se, uttalar några af sina högsta mysterier. Man ser i dem, hieroglyfiskt, den underbara verlds-ställning, hvari det jordiskt aktningsvärda, del perfekta, det ordentliga befinner sig. Det, som har Systematik till sitt huf-Vudmål, bär sig endast så länge och så vida som det ser sig i85

Systemet: — minsta grand på ena vågskålen, den sjunker och hela verket är stordt Det, för hvilket den yttre ordningen är saken sjelf, har sig förträffligt så länge allt fortfar i den ordningen; men af en inre oöfvervinnelig instinkt att onödigtvis radas för all framfart i verlden, bråkar det tillvägs och utsätter sig just härigenom för vådor, som icke annars inträffat; och alldrig är det olyckligare . än när det skall hje]pa sig. Ingen har plötsligen så alldeles mistat förmågan att dra sina raka streck, som den, hvilken förut dragit dem efter lineal, men nu i hast blifvit sin lineal beröfvad; och den, hvilken det så till sägandes ex officio just tillhör att aldrig vara förlorad, händer det företrädesvis att ett, tu, tre stå der.

Huru olika häremot äro ej de öfriga menniskan åtföljande -djurslag — hästar, hundar, kattor, svin? Hvilka förtjenster de må hafva, men för synnerlig ordentlighet i åthäfvorna kan man icke berömma dem. Se på Hästen — jag talar icke om de enskilda fall, då ban är stadd i djupt bekymmer och nöd såsom slaf under en åkare, eller så — men i vanliga och allmänna förhållanden. Visserligen är en väl inkörd häst högst snäll och beskedlig för åkdonet, men man ser så väl på halsens sjelfbehagliga krökningar, på ländens rörelser och i synnerhet framfötterna, att han en smula skämtar med sitt åliggande. Kommer han i en backe, då det gäller att dra upp sitt herrskap, så tar han nog uti, dugtiga tag; men har han icke derunder något ridderligt i fasonerna? är det icke, som satte han sin point d'honneur uti att komma upp ? får han en piskslängd, så emottager han den icke som en påminnelse om en försummad pligt, utan blir förargad — lättretlig för smärtan och för skammen. Han tycker mycket om att talas väl vid och få beröm, blir stolt genom.påsatta prydnader, gör mycket för syn skull och behandlar alla sina göromål, så ofta han kan få, som nöjen. Hästen är vanligen mycket menniskoälskande. Ställer du dig framför honom, så skall du f hans ansigte ej upptäcka mycken djupsinnighet, men en viss förnämhet, och han ser på dig med uttrycket af en «bon camerade:» han vänder sitt vackra hufvud at dig som åt en jemnlike, och tycks säga dig, att han har god86

lust alt göra dig sällskap genom lifvet, med vilkor att du vill vara hygglig. Aldrig, likt oxen, ser han ut som en filosof, men i bottnen på hans ögon spelar någonting, som om det icke kan kallas tankfullhet, kanhända er något ännu mer. Han uppeldas lätt till krigiska och raska bragder, han tilltar i energi som faran växer: att han sätter till lif och lefverne för någonting helt onyttigt, tyckes icke bekymra honom, men han gör icke sina sottiser af dumhet, utan af begäret att färdas framåt. Likväl har man anmärkt, att han förer sina fötter så vigt, nätt och uppmärksamt, att han icke gerna äfven i starkaste språng trampar på ett i vägen liggaude bättre föremål t ex. ett barn. Hästen är allmänt känd för sitt mod; det hindrar dock icke, att han stundom blinksnabbt skygger till, och när han går på bete, är han icke fallen för at låta ta sig, så vida du ej mutar honom med goda ord eller bröd. Han lystrar för de obetydligaste saker, och liknar fågeln så mycket ett fyrfota djur kan. Men aldrig är han rädd på oxens vis. När han spritter åt sidan, fins hos honom ingen skymt af det koqvicka. Han blir icke förskräckt (eller tappar koncepterna som nöten), utan skygger af lättretlighet och begär att icke råka i för nära grannskap med något obehagligt »eller smärtsamt Och när han viker undan, sker det med hållning och finhet; man ser att han icke blifvit bragt ur fattningen och ej ur sitt egentliga sätt Ty för honom var icke det göromål, han höll på med, sjelfva saken: ban har ej nånsin ett värf för sig: han är hemma i alla slag af linier, så rätta som krokiga, och bringas således icke ur sitt väsendes inre ordning, kvilka skutt han än gör. Hästen står aldrig tafatt Äfven utkörd, genompiskad och usel visar han dig gestalten, väl af en trött och olycklig varelse, du märker kanske, att han omsider icke mera känner eller bryr sig om de rapp du ger honom, han stapplar på fötterna, hans knän vilja ej mer bära honom eller dig sjelf, min vän, som åker med hans sista krafter; men om du for ro skull går utefter den tillryggalagde vägen och betraktar fjäten, som hans bofvar gjort, skall du ingenstädes finna detta ziksak, som utgör spåret efter en framvandrad oxes klöfvar. Låter du den trötta hästen87

stå litet och går fram till hans munlag, får du kanske icke nu af honom den vänliga kamratsblicken, men du skall se att han ännu höjer en stolt nacke, hans ögonvrår äro rödsprängda af sorg eller vrede, och han lägger sina öron tillbaka utefter halsen hotande. Så lätt med dig återförsonad är han likväl: du klappar hans hals och ger honom litet bröd eller gröpe. Snart glömmer ban då ditt tyranni och går sedermera allt vidare med dig tills ban stupar, och hans sista lott är att ligga för fåglarnes räkning. Lägger du nu hans egenheter tillsammans, så skall du upptäcka, att så ofta hästen icke far dra ditt lass muntert och som ett lustparti, så blir han i stället ond och tar saken som en börda. Sådant innebär, att han aldrig utför sitt göromål som ett kall» I det att «sköta sak som kall» ligger, att hvarken å ena sidan känna det som nöje eller skämt, men ej heller å den andra som en börda. Detta är det äkta och rätt embets-manliga i verlden, det är pligtens stämning, för hvilken del icke är frågan om lätt eller svårt, utan om hvad som skall vara; men så är icke det beskaffadt^ hvaraf hästen utgör naturfantomen. Det är icke derföre så gagnlöst i verlden eller så rasande, som du kanske utropar; det bär dig ofta fram till samma mål ändå, och stundom längre, ehuru det vämjes vid att göra som tvunget och ålagdt, hvad det vill göra dubbelt af glädje och kärlek. Och äfven du, min vän, är så underligt beskaffad, att du blott litet förtjusas af de tjenster din pligtgångare gör dig. Hvad är dina oxars lott? Du finner dem aldrig älskvärda, och du slutar med att äta upp dem. Om du icke behandlar det hä-stiga (chevalereska) stort bättre, så nekar du likväl högst sällan ditt högre tycke för tjenster, som du får af ett fritt, icke un-derokadt väsende; och du finner dyrbart att bekomma, hvad du är till hälften rädd att bli utan. Utan tvifvel är du rätt glad att hafva lydige, dem du med säkerhet räknar på; men huru gör du? Du unnar dem intet af ditt nöje. Den frimodige, deremot, som du ej kunnat bringa in på den öfvertygelsen, att han som sina värf bör sköta dina göromål — honom klappar du på länden och smeker hans hals: han står ännu litet älskvärd för dina ögon, och du har en försyn för att förtära honom.88

Åtminstone i Europa ätas sällan hästar ännu. Men låtom oss lemna delta. — Bunden — för att således nu komma till honom — är hvarken .oxe eller häst. Han uträttar visst icke göromålen som «värf,» och ej heller med en stämning, som afvexlar mellan nöje och vrede; ty han uträttar egentligen ingenting. Han älskar att gå i ditt sällskap, han är outtömlig i förmågan att göra tusentals krokvägar omkring dig, i stället för att gå raka vägen, och lika outtömlig är han att visa hvarenda buske sin enskilda uppmärksamhet*). Han besitter likväl hemligheten att kunna göra allt detta utan att det stöter någon, och oaktadt sina oräkneliga omvägar * och bugter, är han ständigt emot dig den trognaste. Han rör sig icke med hästens behag och icke heller så sjelfständigt; likväl går han aldrig

som en oxe. Han följer dig^ på jagt för sitt enskilda nöje, och för att tilläfventyrs få en bit med uppi skogen. Mer än du tror jagar han der af eget libhaberi, han nappar fågel och biter hararne sjelf, så ofta han hoppas vara obemärkt af dig; deremot är det för din räkning ban «kaller på fremmande. Ty utom någon enskild person,. emot hvilken han fattat antipati (merendels grundad i den personens elakhet), så är han alla menniskors vän, och att han för sin del icke har något emot det fremmande han skäller på, bevisas deraf, att om han blir antagen till dess hund, skall han med lika god smak skälla på dig, ifall du kommer till hans nya port. Skälla är visserligen hans sak, och han är stundom mer än billigt envis deruti; men så allvarsamt som det låter är det nästan aldrig mermdt, och det slutar ofta lika oförmodadt och utan reson, som det böljat. Hundskallet har väl icke det sprittande och etheriska i lätet, som en på afstånd i fria luften hörd gnäggning; likväl kan det icke jemföras med bol. Hör man en blandad och väl varierad råmning i ett landskap på afstånd och utförd af ett stort antal boskap, så låter det angenämt nog, isynnerhet om aftnarna och i echorika trakter; men ingenting är förargligare än att nära bredvid sig i hast få höra råmet af en oxe, hvilken med den drygaste myndighet ger sig

•) Se Linnæi Syst. Nat. under Canis familiaris.89

tillkänna, såsom om intet annat borde understå sig att kny i hans närvaro. Oxens och kons bröstttoner äro drägliga ändå, men de hafva ett begär att ideligen gå upp i falsetten, då de sannerligen låta som svin. — Jag skulle väl således i ordningen också komma till svinet. Derom vore mycket att säga — det är argsint, igeltändt och af alla våra husdjur det svinaktigaste. Dock är det tillika mycket trefsamt, hvarmed jag menar, attom det icke alltid förekommer andra trefligt, så trifves det dock sjelf ulan omständigheter. Det söker icke menniskan eller gläds af hennes sällskap,- som hunden. Det går helst på egen hand och småknottrar med en ganska ful röst, men utan anspråk. Svinets lefnadssätt och hela konfiguration visar oss den lägre jordiska trefnaden, som njuter afsides, inhumant, och ulan att generas af smuts; då deremot hunden är taflan af en bättre och renare treflighet, hvilken söker sin ro i menskligt umgänge, snygghet och liflighet 1 Oxen sågo vi den jordiska nyttan och ordningen, när de göras för deras egen skull; men Hästen är gestalten af det högre och ädla nöjet, som medför likaså mycken nytta, men icke för gagnets skull, ulan såsom ett ljuft bihang till lifvet ......

Almqvist.

Det gamla Norge.

Förr än någon sång af glädje eller sorg blifvit uppsänd ur Norges dalar, förr än någon rök uppstigit ur dess hyddor, någon yxa fällt ett träd i dess skogar, förr än konung Nor gick ut från Jotunhem för att söka sin bortröfvade syster och drog genpm landet och gaf det sitt namn, ja, förr än någon Norrman var till, stod höga Dovre med Snöhältan inför Skaparens anlete.90

Vesterut sträcker sig den gigantiska bergskedjan till Roms-dahlshorn, hvars fot Vesterhafvet badar. Söderut bildar den un« der olika namn (Langefjeld, Sognefjeld, Filefjeld, Hardangerfjeld m. fl.) den ofantliga fjellbygd, som på en sträcka af etthundrafemtio geografiska qvadratmil företer allt hvad naturen eger stort, fruktansvärdt, skönt och förtjusande. Här ännu som på verldens första dagar, står i öfre Tellemarken Fjellstugan, bygd af osynlig hand, och hvars isvallar och torn endast denna hand kan störta; ännu, som vid tidens morgon, mötas vid midsommartid på urbergens snötäckta tinnar „morgonrodnad och aftonrodnad till flygtig broderskapskyss"; ännu som då dåna forssarne, störtande sig ned i djupen, ännu återgifva Jöcklernas (glacierernas) isspeglar samma förçmål, än tjusande, än fasaväckande, och ännu i dag såsom då finnas alpräckor, aldrig af menniskofot bestigna, dalar och skogar, «ensliga naturceller,» dit blott örnen och midsommarsolen blicka ned. Här är det gamla, det evigtunga Norge, här häpnar betraktarens blick, men hans hjerta vidgar sig, han glömmer egen smärta, egen glädje, glömmer all litenhet, i det han med helig rysning anar att «Guds skugga genomvandrar naturen.» *

1 hjertat af Norge ligger denna bygd. Är din själ trött vid verldens buller, eller utnött vid småaktigheterna af ett fattigt hvardagslif, är den qvald af täppt kammarluft, af bokdamm, sällskapsdamm, eller annat damm (det finnes i verlden så många sorter deraf, alla betäckande själen med grå stoftkappà), eller är den söndersliten af djupa, frätande lidelser — då fly, fly till Norges hjerta, och der, lyssnande till naturens friska, mäktiga hjerteslag, ensam med de stora, tysta och dock så vältaliga naturföremålen, skall du inhämta nya krafter, nytt lif! Här faller intet

damm. Friska och klara stå lifvets tankar, som på deras skapelses dag. Vill du se det stora, majestätliga? Se Gausta höjande sig på sina kolossala knän, sex tusen fot öfver jordytan, se Hurrungernas, Fannaraukens, Mugnafjelds vilda jätteskepnader; Rjukan (den rykande), Vörings- och Ve-dals-forssarne skummande och dundrande störta sig utför bergen ned i afgrunderne! — Och vill du hvila dig vid det täcka, det91

ljufva? Det lefver midt ibland dessa fruktansvärda scener, i fredad enslighet. Säterhyddan står i den trånga dalen, flockar af kreatur beta på skona gräsmarker, säterpigan med frisk hy, blå ögon och ljusa hårflätor vallar dem, under det hon sjunger bygdens enkla, mildt vemodiga meloctter, och som en spegel för den täcka bilden, ligger midt i dalen en liten sjö (Kjörn), djup, stilla och af en klart blå färg, egen för de flesta glacier-vatten. Allt andas en idyllisk frid.

Men en aning om döden tyckes ren i skapelsens morgonstund ha tryckt sitt insegel på denna nejd. De mörka fjell-* massornas stora skuggor falla öfver dalar, der endast mossa växer, öfver sjöar, hvars stilla vatten äro fulla af aldrig smältande is — så Koldedalen, Koldesjön med dess döda, grå-gula bräddar. Dödstystnad herrskar i denna ödemark, afbruten blott af lavinernas åskor och af det brak, som glacierernes rörelser förorsaka. Ingen fågel rör sin vinge eller höjer sitt qvitter i denna sorgliga nejd; endast gökens melodiska suckar ditföras af vinden vid midsommartid.

M^p vill du se lifvet i dess prakt och ljufvaste herrlighet, se då vinterns och sommarens omfamning i det gamla Norge, gå ned till Svalems slätter, se Aamaadts och Sillejords dalar, eller den paradisiskt sköna Vestfjorddalen, genom hvilken Mån-elfven flyter, stilla och spegelklar, omfamnande i sitt lopp små ljusgröna öar, beväxta med blåklockor och välluktande skogsliljor, se huru silfverelfvarne bär slingra sig ned från fjellen mellan trädgrupper och bördiga fält, se huru bakom de närmaste bergen med deras löfskogar, resa sig snöfjellen, som vördiga patriarker blickande ned på yngre slägten; — betrakta i dessa dalar morgonens och aftonens färgspel på höjderna, i djupen; se ovädrens fruktansvärda prakt, se regnbågens stilla herrlighet,

der den hvälfver sig öfver vattenfallet--betryckta själ, se

detta, förnim och--andas!

JFr. Bremer♦92

Nordlandet.

En slor del af Norge har sit anlete liksom borlvändt från lifvet. «Den gamla Natten,» hon som fornverlden tänkte sig som alltings urmoder, håller här jettebarnet i sin mörka famn och sveper det hårdt, i trånga lindor, hvarutur det ej förmår utveckla sig till fröjd och frihet Nordlandet med Finnmarken se icke solen på flera månaders tid hvart år, och vägarnes svårighet och fara stänger umgänget med den sydligare verlden. Nordpolens ande hvilar förtryckande öfver denna nejd, och när den derifrån andas ut öfver det sydligare Norge, i stilla Augustinätter, då vissiia de halfmognade skördarne i dalarne och på slätterna, och hungrens isgråa anlete stirrar stelt från Nordan-fjells på arbetsamma men olyckliga menniskoskarer. Hafvet bryter sig vid dessa kuster mot en spetsgård af skär och klippor, dem polar-fåglarnes skaror med skri och skrän kringsvärma. Stormar afvexla med tjocka töcken. Klipporna långs med dessa stränder ha besynnerliga skepnader; än uppstiga de i torn, än likna de djur, än framvisa de gigantiska och ohyggliga menniskoprofiler, och man förstår väl hur.u folktron i dessa ser förstenade troll och jettar, och att våra förfäder i denna vilda ödemark förlade deras Jotunhem.

Och en dyster qvarlefva af hedendom vill ännu i dag icke lemna denna nejd. Den har frusit fast i menniskornas inbillning; den har förstenat sig i de hemska naturgestalter, som en gång gåfvo den lif. Evangelii ljus söker fåfängt skingra de tusenåriga skuggorna; den gamla natten qvarhållar dem. Fåfängt resa sig öfverallt på klipporna de heliga korsen; tron på trolldom och trollkonster lefver dock allmänt bland folket Hexan sitter ondskefull i sin håla och blåser upp storm för sjöfarande, så att de må förolyckas; och gasten Stallo, en slor, svartklädd man, med staf i handen, vandrar omkring i ödemarken, och inbjuder den enslige vandraren, som möter honom, till en kamp på lif och död.93

Lappen, nordens nomad, sträfvande fri med sin renhjord öfver odelta marker, framstår som ett romantiskt drag i

detta lif, men det måste då ses på afstånd. På närmare håll slocknar all skönhet, i brännvinets dunster och Lappkåtans rök.

Långs med kusterna, bland klipporna och skären och på de hundratals öar, som omgifva denna strand, lefver ett folk af fiskare, som i kapp med sjömåsarne plöja hafvet. Natt och dag, vinter och sommar hvimla deras båtar på vågorna; genom hvinande storm, genom skummande bränningar ila de oförväget med sina lätta segel, för att ur hafsdjupet uppfånga silfverstim-men — landets största rikedom. Många uppslukas årligen af djupet, men mängden kämpar med elementerna och segrar. Så under den dagliga striden, utvecklas mången kraft, utöfvas mången hjeltemodig geruing, och folket hårdnar för farorna och döden, men äfven för all lifvets mildare skönhet

Likväl är det i denna hårda natur, som ejderfågeln är hemma, det är i "dessa nakna klippor som den bygger sitt bo af dun plockadt från dess eget bröst, det silkesmjuka dun, som sedan sprides ut öfver verlden, att bädda varmt och mjukt åt menniskorna både i norr och söder. Huru mången lidande lem, huru månget tröttadt hufvud har ej fått sin hugsvalelse från Norges klippeskär!

Fr. Bremer♦

Ett örlogsskepp.

Med undantag kanske af ett stort natur-fenomen, är det visserligen ingenting så imponerande som åskådandet af ett stort örlogsskepp, under full manöver, i öppna sjön. Ett sådant fartyg är, i och för sig sjelft, ett så beundransvärdt ting, och ett så märkvärdigt föremål för en menniskas blickar, att, om det också ligger stilla i hamn utan segel, bör det ovillkorligen upp-94

▼äcka förundran hos den vid sådana spectakel ovande åskådaren. Men huru ojemförligt större är icke den effect, anblicken af detsamma frambringar, då det är under segel, i synnerhet under en frisk vind med hög sjö. I sådant fall, är en dylik flytande byggnad öfver all jemförelse med alla andra af menniskor uppförda, och likså den känsla, med hvilken man ömsesidigt åskådar dem. Om man hänryckes vid betraktandet af ett högt och majestätiskt tempel, eller ett stort och skönt slott, och andra dylika storverk, hvaruti det kolossala af sjelfva byggnaden, förenad med den arkitektoniska skönheten, aftvingar åskådaren en rättvis beundran — huru mycket mera skall man icke göra det vid åskådandet af. en byggnad, som, utan det den i storhet ock skönhet täflar med de förstnämnda, äfven för tillfallet äger de ovanliga egenskaperna af lif och rörelse, och, gungande fram på det upprörda hafvet, mera liknar ett lefvande ofantligt och majestätiskt sjödjur, än ett dödt, af menniskor sammanfogadt, ting. I detta afseende är onekligen elt stort skepp den största kraftyttring af menskliga förmågan, och betraktandet af detsamma, under det det uppfyller sin ädla bestämmelse, kämpande mot vinden och sjön, är lika säkert, på samma gång bland de mest reflexionsfulla, som bland de skönaste skådespel, en menniska någonsin kan få se.

Man föreställe sig ett sådant skepp, passerande så nära^ att äfven mindre föremål derpå äro synliga. Under beständiga gungningar banar sig dess ofantliga skrof en skummande väg genom de höga motsträfviga vågorna, hvilka än uppkasta sitt hvita skum öfver den bildprydda galionen, än åter stutsa tillbaka mot den rundade bogen och låta se den gröna, djupet skärande kopparbottnen: långs efter den svartmålade sidan löper ett bredt hvitt bälte, från hvilket den långa raden af batterikanonerna hotande utsticka sina svarta mynningar i skön harmoni med den trotsande styrka, som karakteriserar hela skeppskroppen : från öfra kanten af densamma uppresa sig dessa trenne svindlande torn, från hvilkas öfversta spetsar man snarare tyckes böra 9tå i beröring med himmelen än med hafvet, eller åtminstone borde vara mera beroende af skyarnes rörelse än vågor-95

nas: en fjerde dylik spir utspringer från den främsta ändan, hvilken, med sin lutande ställning ocb långt öfrer vattnet fram* skjutande spets, tyckes ämnad att klyfva luften och bana vägen för de trenne efterkommande: en obeskriflig mängd tåg löpa i alla tänkbara directioner, så väl emellan dessa fyra sinsemellan, som mellan dem och sjelfva skrofvet; och man vet icke, hvilket man mest skall beundra, antingen likheten eller ordningen i denna labyrinth, hvilken, ehuru förvillande och inveckladt den vid första påseende, tyckes vara, ändå vid närmare betraktande öfverallt framter en proportionerad och symmetrisk anordning, hvilken ända igenom bibehåller sig,

från de grofva tågen nere vid däcket, till de fina trådarne uppe på topparna. En lika besynnerlig ordning råder ibland de många rår och bommar, hvilka äro plaserade kors och tvärs på masterna; och ehuru olika än de vinklar äro, som de göra sinsemellan och med dessa, så råder ändå emellan hvarje slag af dem en sådan parallelité och likformighet, att de lika mycket likna lineer i en geometrisk figur, som stänger och rår på ett seglande v skepp. Emellan dem äro slutligen dessa ofantliga planer utspända, hvilka med sin bländande hvithet göra en skön kontrast, så väl emot den blå himmelen, som det svarta skrofvet och den mörka tacklingen; ochr ej olika vingarne på fogeln, både till verkan och utseende, förnämligast bidraga till det lif och den rörelse, som råder hos det seglande skeppet, hvilket slutligen, liksom krönt af den, med lysande färger prålande, flaggen, i stolt majestät beherrskande framtågar öfver den un-derkufvade oceanen.

Gosselman♦

Ed tropisk nat i.

En tropisk natt är ingenting mindre än obehaglig för den sjöfarande; och åtminstone bör den för naturens skönhet känslige9ti

passageraren med nöje utbyta dagens upphettande ljus för dennas svalkande mörker, som på så många sätt förskönas af de oräkneliga lysande kroppar, hvarmed himmel och haf äro beströdda. Det är kanske få scener i naturens stora skådespel, som i decorativt hänseende kunna jemföras med en mörk, klar natt på ett stormande haf emellan tropikerna; och om åskådaren deraf sitter i den onekligen förnämsta loeen, det seglande skeppet, hvarifrån illusionen är starkast, skall ban njuta ett af de skönaste skådespel, en menniskas ögon kunna njuta. Utom det himlahvalfvet här är så starkt illumineradt af sina tindrande stjernor, lysande konstellationer och månlika planeter, hvilka alla i denna höga atmosfär stråla på ett sätt, som knappt kan anas under en mörk vinternatt hos oss, visar sig äfven den upprörda sjön, med sina fosforiska sken, i en förtjusande trollglans af briljanta färgbrytningar, hvilka endast svagt kunna återgifvas af de så mycket mindre salta hafven uppe i våra nordiska latituder.' Lika ofantliga massor af blankt och matt arbe-tadt silfver, inkrusteradt med lysande guldpartiklar och strålande demanter, bryta sig de höga vågorna emot den svarta sjön, och den framforssande bogen bestänkes ideligen af ett blandadt guld-och silfverregn, hvilket en längre tid bibehållande sina små lysande kulor, rinner omkring på däcket, under det kölvattnet å sin sida endast utgöres af myriader dylika brillantlika klot, som i afvexlande glans rulla om hvarandra. Med ett ord, det hela är ej olikt en fée-resa i sagorna; och förtrollningen minskas åtminstone icke af dtt jemt gungande skeppet, hvars jättelika master och segel vidunderligt sväfva fram och åter i det omgifvande mörkret, under det topparne irra omkring i fantastiska kroklinier på den hvitt skinande vintergatan: vindens mystiska susande i tacklingen och det döfva dånet från den forssande bogen instämma harmoniskt i nattens högtidliga tystnad, och hela seglingen vaggar den förtjuste resande långt bort i fantasiens behagliga drömmar.

Gosselman*97

Den hemska taflan.

På en skön söndagseftermiddag i medlet af Juni månad hade några unga flickor till lekar och oskyldiga nöjen samlat sig på en blomsterdoftande äng i Östergötbland. Den äldsta, som också var chorförarinnan, var sjjitton år gammal: den yngsta, ett skönt och lifligt barn, hade ännu icke fyllt srtt nionde. Hon hette Emma. De plockade blommor, bundo kransar och krönte hvarandra, dansade och sjöngo; de firade en yppig blomsterfest i naturens sköte. Än drogo de utåt fältet, der guldgula solstrålar, förmälda med vestanvindarne, smekte Floras färgskiftande slägte: än hvilade de i harmoniska grupper på en skuggrik kulle. Gladast och yrast sväfvade dock Emma, lik en sy lf, omkring bland träden och buskarna, och så ofta hon funnit en ovanligt stor eller vacker blomma, hoppade hon af glädje, kallade kamraterna till sig eller ilade till dem för att skryta med det härliga fyndet. Efter en stund saknades hon alldeles. De andra flickorna begynte först sinsemellan fråga: «Jag undrar, hvart Emma tagit vägen.» — Mon då ingen Emma syntes till, grep dem alla en viss oro: de ropade, de skreko: «Emma! Emma! kom hit! hvar är du?»

Det dröjde dock icke länge, förrän Emma, med fladdrande hår kommer springande ur djupet af en björklund. «Ack! jag har sett ett stort, stort slott Det är visst icke långt dit Låt oss gå dit! Det är visst det samma, som pappa talar så mycket om. Det är ännu långt till qvällen, och vi behöfva icke vara hemma förrän klockan åtta. Kom, söta Amalia! kom, min lilla, snälla Gustafva —- kom, kom, goda Theresia! Om du vill, så komma nog de andra med.»

Efter en kort öfverläggning beslöts vandringen till slottet En slingrande gångstig ledde öfver ängen till en slätta, hvarest ett böljande sädesgärde mottog den glada skaran: och der vankades en rik skörd af blåklint och riddersporrar. De hunno snart nog fram till det gamla herrego(^et.J^wJ?^och fingo lätt tillåtelse att beskåda rummen.

Höga, stora salar, fulla af gammelmodiga möblar, omslöto snart de unga, lefnadsfriska tärnorna. Ärevördiga skilderier nedblickade från väggarna betydelsefullt 1 slottet voro också flickorna mycket tystare än de varit ute pl ängen. Emma i synnerhet såg med en viss bäfvan omkring sig, och önskade sig vara i den fria naturen igen. Emellertid fästade flera af porträtterna hennes synnerliga uppmärksamhet, och hon sade, skämtande, till sina leksystrar, att hon bland dessa hedersgubbar tänkte välja sig en fästman. Det dröjde dock länge och väl: hon fann icke någon fästman, som rätt behagade henne. Slutligen i ett af de mindre rummen stannade hon framför en bild af fältherren Johan Banér: betraktar honom nästan med förtjusning och synes just färdig att gifva honom sitt «ja!» — då en af de andra flickorna uppslog dörren till en stor, dyster sal och ropade: «Emma! här har du din fästman!» Emma lopp till dörren, men uppgaf i samma ögonblick ett anskri af fasa.

Der hängde på motsatta väggen en kolossal bild. Mannen var svartklädd: en guldkedja hvilade öfver hans hals, och ett diamantkors smyckade bröstet. En torr och lång hand omslöt hårdt det ofantliga svärdsfästet. Hans hår var rödt och uppstående; ögonen sågo ut som halfslocknade eldkol; skägget var rödare än håret, och i dess yttersta lockar sutto klimpar af stel-nadt blod.

Emma skyndar undan, men de glada systrarna, som af hennes rädsla fingo lust åt sin länge qväfda munterhet, fattade henne i armen, körde henne in i salen, ropande: «Der har du din fästman, Emma!» och så stängde de dörren till. Ett matt jemmerrop hördes der inifrån: och derefter ett starkt dån. Förskräckta öppna flickorna åter dörren: den stora taflan har nedfallit från väggen: ett moln af dam uppstiger mot gipstaket: och Emma ligger död under den stora taflan.

Det blef en rolig söndagsaflon.

Therena insjuknade samma afton i hetsig feber och afled på tredje dagen.

Wicander*99

Dödskallen.

__W

Kn gammal dödgräfvare gick en lördagseftermiddag, med spaden i sin hand, på socknens kyrkogård, och lagade sig lång-samligen till att uppkasta en graf för någon afliden, hvars själlösa stoft dagen derpå skulle invigas åt jorden. Som han först, med en mera van än stark hand, satte spaden till marken, fästade han händelsevis sina blickar på en för flera år sedan tillsluten graf, hvars nuvarande invånare han under dess lifstid väl känt och ännu icke kunnat glömma. Denna grift hade likväl sedermera mer än en gång blifvit omgräfd, och den första innehafvarens benknotor, hvilka måst lemna rum för efterkommande, lågo nu kringströdda på dödens åker. Emellertid visste gubben ganska väl, hvem som först blifvit på detta ställe her-bergerad, och suckade djupt, hvar gång han tänkte pä den beskedliga och gästfria gästgifvaren Lars Månsson, i hvilkens hus han ofta åtnjutit välfägnad, och om hvars plötsliga, nästan hem* lighetsfulla död en lång lid mycket glunkats i orten, till dess detta prat, liksom mycket annat, sedan folket ledsnat dervid, hunnit vandra till det tysta.

När nu dödgräfvaren en stund stått och bligat på detta för honom, och kanske för flera, minnesrika hvilorum, blir

han helt oförmodadt varse en dödskalle, som vaggade af och an, och i det han visade tänderna, tycktes hafva lust att spatsera ett stycke väg. Vid denna åsyn högeligen förvånad, och, ehuru kraslrg af ålder, oförskräckt till sinnes, går gubben fram emot dödskallen och ser tydligen, hur han rullar hit och dit, liksom af sig sjelf. Han fattar honom, efter någon betänkningstid, med handen, lyfter honom upp, och i samma ögonblick faller ur den ihåliga, numera hjernlösa hufvudskålen en groda ned till marken. Men der befann sig ännu något mer, som icke föll neder. Der satt nemligen en stor, rostig sextumsspik, säkert och djupt inslagen genom hjessan.

«Aha!» tänkte dödgräfvaren — «det här ser underligt ut» Och han gick genast, för att lätta sitt hjerta, med den genom-

7*100

spikade dödskallen, till församlingens kyrkoherde, en vördnadsvärd och äfven till ålders kommen man, hvilken icke litet förundrade sig, när dödgräfvaren framvisade detta sitt fynd.

„Hvar har du hittat den der, min kära Jonas?" frågade Prosten.

uPå kyrkogården, vördig Prost!" svarade dödgräfvaren.

uDet kan jag någorlunda föreställa mig; men vid hvilken graf? Jag vet, att du känner dem alla."

uVid den graf, der vördig Prosten, för elfva år sedan, jordfästade Lars Månsson."

ttTack, min gubbe!" sade Prosten. uGå in i köket, så får du dig litet till bästa. Den här behåller jag så länge."

Dödgräfvaren bugade sig och gick ut Men Prosten satt en lång stund i sin enslighet och betraktade den på bordet framför honom liggande dödskallen. Han hade natten förut haft en besynnerlig dröm, hvilken, jemförd med hvad han nu tydligen och med kroppsliga ögon såg framför sig, syntes i hans inre stadga en fast och orubblig öfvertygelse. Innan kort ringde han i en klocka. En piga kippade in i studerkammaren och erhöll befallning, att tillsäga stalldrängen, att han skyndsamligen skulle spänna för kareten. Så skedde, och Prosten reste ensam ut genom gårdsgrinden; ingen visste hvart.

Men Prosten visste, hvart ban for. Efter ett par timmars maklig färd, steg han af vid gästgifvaregården i socknen, der Lars Månssons enka, redan längesedan omgift, lefde i allsköns ro och välstånd.

Han träder in i den snygga stugan, helsar på Mor Maja, hvilken tycktes något förlägen vid ett så oväntadt besök. Det låg något i Prostens blick, som man kunde kalla förkrossande. Gästgifvaren var också inne, bugade sig och bad Prosten sitta ned.

ttHit är jag icke kommen för att sitta ned," utlät sig Prosten. uJag är kommen för att helsa eder från de dödas rike. Med mig förer jag och derifrån en gåfva, på hvilken jag önskar 1 måsten kunna se med lugn och torra ögon."101

Och dermed framdrog Prosten den grinande dödskallen, med spiken uti, och lade den på bordet i stugan.

På samma stund uppgaf hustrun ett anskri, omfattade Prostens knän och bad honom förskona henne för en sådan anblick. Mannen stod, blek som ett lik, lutad mot spisehnuren, med händerna sammanknäppta bakom ryggen.

4tGud förlåte Eder!" sade Prosten. uJag är icke eder anklagare, än mindre eder domare, och kan blott såsom Christi tjenare förmana eder till uppriktig ånger. I hafven mycket att afbedja. — Nu vet jag, hvad I gemensamt bedrifvit. — För menniskor yppar jag intet. Hållen inför detta vittne — (då pekade han på dödskallen) edra gemensamma botöfningar. Jag vill bedja den stränga, men milda guden för Eder."

Och när Prosten yttrat dessa ord, gick han ut ur stugau, satte sig i kareten och for hem igen.

Bestörta och mållösa stodo gästgifvaren och hans hustru ensamme qvar. Dödskallen låg på bordet. Hämnden blickade på dem ur de tomma Ögonhålen.

Följande dagen gingo de båda till Länsmannen och an-gåfvo sjelfva sitt brott

JWicander*

Vikingafärdernas inflytande.

Med grund kan sägas, att våra faders vikingafärder i mycket likna — hvad de oftast i sjelfva verket voro — vilda äfventyr, stormande utbrott af obändiga krafter. Emellertid hafva de till sina följder varit rika på verkningar af stor, omfattande art. Visserligen utgjorde de under tiderna af stormens rasande ett plågoris för menniskoslägtet; förskräckelsen gick före dem, blod och förhärjelse följde dem i spåren, och många tusen familjer sågo sin lyckas förstörelse. Men lagar, borgerlig ordning och102

fredliga konster uppblomstrade på Frankrikes vestra kust genom vård af samma händer, som krihgburit det blodiga svärdet. England, eröfradt af Normanniska härar och beherrskadt af hug-stora furstar, nedstämmande från Nordiska Vikingar, räknar från dessa tider titrjan af sin politiska verksamhet, siu betydenhet och storhet som magt. Af Skandinaviska furstar grundlagdt, af Skandinaviska härskaror befästadt, utvidgades det Ryska riket med jättesteg till en vidtomfattande magt, sammanenande till ett helt de i Norden af Europa, utan sambällighetsband mellan *ig lefvande Slavonska och Finska stammar. Det i Saracenernas våld varande Sicilien, det herrliga, mellan svaga, vanmägtiga furstar sönderdelade Södra Italien, länder, de der, utan enhet mellan sig och utan kraft, stycke för stycke tillkastades af den växande vapenlyckau än åt den ena, än åt den andra, sammansmältes af Normanniska äfventyrare till ett helt, organiserades till en ståt, ännu i dag beståndande till samma vidd och omfång, som dess Normanniska stiftare deråt gåfvo. Dessa från nordiska härskaror utgångna grundläggningar af nya välden ocli riken, och den med framgång krönta jättekamp, en ringa vid Rhenflodens källor coloniserad Nordmannahop med Vikingasinnets hela djerfva, frihetsstolta mod började mot eu förtryckande öfvermagt — äro händelser, de der för utvecklingen af det europeiska statsskicket, för hela gången af den europeiska bildningen varit af stor inflytelse. De i sin framfärd så förskräckande Vikingarne voro inga sådana barbarer, att de efterlemnat blott flyktiga hugkomster af vild förstörelse och kraft, men icke tillika varaktigare minnen af högre, ädlare betydelse för menskligheten. Väl spillde de blod, men de gåfvo ett friskare lif åt de af dem eröfrade stater, skapade, ordnade och med hugstort sinne ingrepo i verldshändelsernas gång.

Serskilt för de nordiska hemländerna voro dessa utfärder i mer än ett afseende helsosamma och inflytelserika. Ty hvar skulle eljest de inneboende, brusande, gasande krafterna funnit lägenhet till utstormande och till verksamhet? Eller om de varit inskränkta inom sig sjelfva och inbördes rasat mot hvarandra, skulle detta icke hafva förvildat sinnena ännu mer, heltrc103

an att afnöta den gamla råheten och bana ingång för Christen-domens välgörande inflytelse, till hvilket just Vikingatågen ledde genom sammanstötningen ocb gemenskapen med Europas sydligare, i cultur längre framskridna länder och folk? Något bättre medel att tygla ärelystna ynglingars obändiga kämpalust och stolta Öfvermod, än att låta den vilda kraften afmatta sig under vapen och i krigets faror, kunde icke gifvas. Att krafterna kastade sig utåt, var behöfligt för afledande af inre stormar och gäsningar, för samhällsordningens, för den lagbundna frihetens utbildning till mera säkerhet och stadga. I en tid åter, då*n-tet samband rådde mellan staterna, ocb då endast krig någongång dref de närmaste grannar mot hvarandra, men krigets verkan aldrig sträckte sig utöfver dem, som förde det, skulle de utan annat grannskap än med de vilda Slavonska och Finska stammar upp mot höga Norden boende Skandinaviska folken, om icke Vikingafärderna fört dem ut i verlden, varit från all beröring med densamma utestängda. Genom dessa färder blefvo de bekanta för verlden, och verlden för dem. De blefvo kunniga icke allenast om de närmast till dem gränsande länder, Venden, Estland, Lifland, Kurland, Semgallen, Ryssland och Tyskland, de kommo äfven till kunskap om okända länder och öar fjerran bort i omätligt vilda, obefarna haf; de lärde att känna icke blott Skottland och Irland med deromkring liggande öar, men äfven England med dervarande, öfvergifna Romerska läger, vallar och förskansningar; befarande Hollands, Belgiens, Frankrikes, Spaniens alla segelbara floder, gjorde de sig hemma med dessa länders natur och läge, sågo stora, folkrika, befästade städer, sågo borgar och slott och tempelbyggnader af sten, samt annat nytt och märkvärdigt i cultur, konst och vetenskap, dessa länder hade att framte; de kommo i erfarenhet af den milda, yppiga, omvexlande natur, som, i motsats mot Nordens frost och köld och njugga gåfvor, sprider en så rik välsignelse öfver de länder, hvilkas kuster sköljas af Medelhafvets vågor, och der mötte tillika deras ögon många herrliga verk från en förgången Grekisk och Romfersk forntid; de sågo den underfulla, af all prakt och herrlighet

lysande staden Miklagård, de sågo Jerusalem och alla104

de heliga orter, som lockade skaror af pilgrimer till det förlofvade landet; de lärde att känna Asiater och Afrikaner, Blåmän och Araber, Judar och Greker, Bulgarier, Chazarier, Batzinaker, Vaskiska, Keltiska, Germaniska, Slavonska stammar, vildar, half-vildar och menniskor af öfverförfinad bildning, folk af alla tungomål och alla religioner, med olika lagar, olika samfundsinrättningar och författningar. Anblicken af så många serskilta länder med deras serskilta naturmärkvärdigheter, af så mångfaldiga folkslags serskilta seder och bruk, i religiöst hänseende icke mindre än i lifvets alla öfriga förhållanden, från det vildaste och råaste ända upp till skön konst och vetenskap, måste naturligen vidga synkretsen och väcka en massa af ideer hos de irygirika, på allt uppmärksamma Nordboerna. De skatter af guld och öfriga kostbarheter, de som byte och rof hemförde från sina plundringståg, försvunno, såsom ske plägar med allt röfvadt, orättfanget gods, lika fort som de kommit, i det de på andra vägar under de följande århundraden åter gingo ur landet; det endast gjorde de, att de gåfvo väckelse och näring åt nationens lynne och håg för lysande prakt; i sig sjelfva, såsom rikedomar och såsom vinst af vikingatågen, voro de af föga vigt. Vigtigare voro de förbindelser, hvari dessa tåg bragte Nordens inbyggare till Öster- och Söderlänningar, och do vägar, som derigenom banades för en större handelsgemenskap mellan de södra och nordiska länderna, samt den öfning, vana, lust, som hos Nordbon inplantades för långväga färder och att bese främmande länder till kunskapers inhemtande icke mindre, än till vinnande af rikedomar och täfling med andra nationer i hyfsning och bildning. Det kämpalif dessutom, de gamla Nordboerna i en kedja af århundraden städse förde, vanan att färdas öfver omätliga rymder, att lefva i en oupphörlig strid med det vildaste af alla elementer, att genom ett trotsande förakt för döden utföra storverksbragder, i djerfhet den ena öfvergående den andra, och visande, hvad män kunna föitnå, som äro beslutsamma till allt, måste åt deras charakter gifva en art af vild storhet och rigta deras blick åt det omätliga. Det frö, härigenom i blodet inlades till sinne för stora, berömliga före-loä

tag, det trotsiga mod, det stolta, djerfva, för äfventyr fallna, krigiska lynne och den okufliga sjelfrådighets- och frihetsanda, som deraf föddes och stärktes, härtill den genom hundraåriga färder öfver alla haf och alla land vunna förfareuhet af verlden, ett i rön af mångahanda art uppöfvadt mannavett, en från verldslifvets stora skådeplats i verksam handling samlad skatt af lefnadsvishet det väckta kunskapsbegäret, den närda hågen för deltagelse och erfarenhet af hvad i verlden sig tilldrog — detta var för Skandinaviska folken det egentligen stora resultatet af Vikingalifvet och Vikingatågen.

Strinnholm*

Förtjenar Sverige att beresas, att ses, att kännas?

Denna fråga kan icke skäligen vara ställd till mina landsmän, ty i hvilket land som helst, der vi först skådat dagens ljus, , der vi emottagit den största af alla gåfvor, lifvet, der våra förfäders ben hvila, vid hvilket vår barndoms ljufva minnen äro fästade, och det vi äro skyldige att odla, försvara och frejda: ett sådant land bör för oss hafva ett så omätligt värde, det må heta Otahiti, Siberien, Italien eller Sverige, att det alltid förtjenar att noga kännas. För hvar och en, som antingen medvetslöst, hvilket troligen oftast är händelsen, eller också af en inre medfödd kraft och förståndsöfverlägsenhet känner sig kallad att inverka på sin tid, på sitt lands anseende eller på sina landsmäns belägenhet, det vara sig medelst stora allmänt nyttiga företag eller eljest genom ingripande ällmänna åtgärder och värf, hvilkas utförande hedra den närvarande generationen och gagna kommande, ofödda slägter; — en sådan man måste i första rummet äga en noggrann kännedom om sitt land. Detta106

är ett oeftergifligt vilkor, hvarförutan man äfventyrar att endast begå* misstag. Icke skulle Grefve Platen förvärfvat sig rättigheten att i historien öfver de sista trettio årens händelser i Sverige intaga första rummet, näst vår enhälligt valde, snillrike, bragdfulle och utmärkte konung, om ban icke jemte sin jernvilja ägt en noggrann lokalkännedom af landets beskaffenhet.— Frågan rörer således egentligen Utlänningar, och låtom oss derföre tillse, hvad vi hafva att erbjuda dem — hvad som skulle kunna locka dem att besöka den höga Norden. Afeende bör i sådant fall fästas på de olika föremål, hvilka vanligtvis bestämma Utlänningar att företaga en så lång resa som till Sverige, om det också skulle medgifvas, att ganska många, om icke de fleste, åtminstoue bland

Engelsmännen, icke kunna sa noga göra reda för resans ändamål, utan att motiverna snarast borde hänföras till ett infall, en nyck en obestämd åtrå efter ombyte och förändring i hvardagslifvets enfaldiga bestyr. Vi höra icke sällan Omtalas, att den och den Engelsmannen rest hit och vistas här för att meta lax, en annan för att skjuta björnar o. s. v. Således skulle jag i alla fall vilja sätta i första rummet behaget för en utlänning af att kunna säga: Jag har varit så högt uppe i Norden, så nära polen, att jag på Avasaxa (beläget tolf mil norrom Torneå) sett solen vid Midsommarssolståndet på 24 timmar ingen gång gå ned. utan beskrifva en cirkel på himlahvalfvet, så att vid midnatten glänste hennes eldröda skifva ofvan horisonten rakt i norr.

Ett annat enstaka, majestätiskt natur - phenomen, som väl förtjenar att ses, är den mäktiga vattenmassa som vid Trollhättan störtar sig utför klipporna. När man på den straxt derintill belägna sprängda kanalen ser fartygen, med fulla segel, trygga kringgå de dånande fallen, så glädes man på samma gång ål menskliga snillets djerfhet och förmåga.

Stockholms slott, hufvudstadens sällsynt vackra belägenhet, samt dess icke mindre täcka omgifningar, förtjena också att af fremlingar besökas.

For' vetenskapligt bildade män erbjuder den svenska jorden «fl mängd med ämnen och föremål att fasta sig vid. Hausmann107

har i sin 1806 och 1807 verkställda Reise durch Scandinavien, tryckt i Leipzig i 5 Tomer, med ett uppmärksamt öga betraktat och beskrifvit Sveriges mineralogiska beskaffenhet samt grufdrift och bergshandtering. Likaså hafva Engelsmännen Thomson och Clarke m. fl. gjort. I Vestergötland förekomma flogleriga berg, hörande till öfvergångsformationen, hvilka icke för längesedan varit beresta af Berzelius och Brogniart, och i hvilka vissa lager äro så öfverfulla med förstenade snäckor och hafskräk, alla hörande till en längst förgången organisation, att det ser ut, likasom om hela berget en gång varit lefvande. I Skåne äro lemningar funne af utdöda djurslägtena Plesiosaurus, Megalosau-rus och Ichtyosaurus m. fl., allt detta lönar fullkomligt mödan att undersöka. Sverige är, enligt min tanka, af en ganska stor mineralogisk märkvärdighet; ty oaktadt att dess bergbildningar bära vittne om, att de tillhöra jordens äldsta formationer, träffas dock den slags granit ganska sällan på den Skandinaviska Halfön, som man anser utgöra jordskorpans förnämsta och fastaste grundämne, utan gnejs är hvad som allmännast förekommer. Denna gnejs har likväl blifvit bildad under så våldsamma och oregelmässiga förhållanden, att det synes, likasom om den någon gång mjuka massan varit omrörd med eu käpp. De fleste Sveriges grufvor äro också af en stor märkvärdighet, så väl i geologiskt hänseende, som hvad sjelfva bergarterna angå. Sådan är Falu koppargrufva, Sala silfvergrufva, Dannemora jerngrufva, hvars ypperliga malm lemnar ämne till det bästa stål, Gelliwari, Ruotiware och Tabergs jernberg ofvan jord, de i Jönköpings Län nära Eckerholm nyligen upptagna brunstensbrotten, Sveriges ymniga under alla möjliga former förekommande jernmalmsförande grufvor, Elfve-dals porfyrbrott m. m.

Om således resor till Sverige för forskningars anställande i mineralogiskt och geologiskt hänseende väl löna mödan, så synes icke förhållandet vara det, till samma grad, hvad botaniska undersökningar angå. Att det mesta i detta hänseende måste vara undangjordt i det land, som fostrat Linné, Thunberg och Wahlenberg, ligger i sakens natur. För en utlänning åter*108

står likväl alltid ändamålet att förvärfva en allmän kännedom om landets beskaffenhet. Sverige företer så många egenheter, att en resa genom riket af en uppmärksam och forskande fremling, om han också icke vore vetenskapligt underbygd, det oaktadt icke gerna kan undgå att medföra både nöje och gagn för den som besluter sig att företaga en sådan. Att Sverige till natur och beskaffenhet är mycket olika det medlersta och södra Europa, äfvensom England, kan hafva sin grund i de stora afstånd, som skiljer Sverige från dessa länder, och i den mångfald af skaplynne, som snart sagdt hvaije del af jordklotets yta framvisar; men att samma förhållande äger rum med Sveriges begge närmaste grannstater, Danmark ochNorige, skulle man svårligen tro, utan att hafva sett det. Och likväl är det så. Om man från Danmark passerar Sundet och öfverreser till Sverige, utvisar Skåne visserligen nära samma utseende, former och jordmon som Sælland, och folket på begge sidor om Sundet har bibehållit mångfaldiga minnen och intryck af ett gemensamt ursprung; men om man aflägsnar sig några mil från

Helsingborg och beträder Småländska gränsen, varseblifver man en helt annan natur, egen för Sverige och den höga Norden i allmänhet. Att beskrifva hvari denna egenhet består, är svårare än man tror.

När man betraktar en någorlunda fullständig karta af Sverige, förvånas man öfver den stora mängd vattendrag, som i alla riktningar genomskära landet. Mängden af insjöar samt enstaka större och mindre kärr gränsar till det otroliga. Och ändå är Sverige icke något högt land, hvars berg, betäckta med evig snö, gifva upphof åt glacierer och talrika vattendrag. Det är måhända just denna tillfällighet, att landet blott höjer sig några hundra fot öfver hafvet, som vållar, att en obetydlig upp-dämuing i den föga lutande terrängen åstadkommer, dels den den otroliga mängden af små insjöar och gölar, dels de till antalet icke kända men icke mindre talrika kärren. Näst denna egenhet, som, hvad insjöarne angå, till icke ringe grad bidrager att göra Sverige till ett högst omvexlande, vackert land, brukar de resandes uppmärksamhet fängslas af de öfver hela riket spridda samt öfver allt i dagen framträdande större och mindre109

gråberg, hvilka blott sällan ega karakteren af bestämda bergsträckningar, som fortsättande deras lopp många mil genom flera provinser blifvit benämnde jordens refben. Det är den så kallade Kölen, hvilken utgör gränseskillnaden mellan Sverige och Norige, och som, uppnående 3 à 4000 fots höjd, förtjenar namn af fjell, men äfven Kölen har en så bred basis och. sänker sig, åtminstone på svenska sidan, så långsamt, och i så afrundade former, att de pittoreska företeelser, som Alperna och Pyrenéerne erbjuda, icke få sökas här. De svenska bergshöjderna, de må vara enstaka eller samlade i grupper, äro för det mesta betäckta med ett tunnt lager af grus, sand eller mojord, och således äro de vanligtvis beklädde med skog, väl icke af reslig beskaffenhet, men dock tillräcklig att förtaga eller dölja den vildhet och ödslighet, som de nakna bergen eljest skulle ådagalägga. Det är i bergens fördjupningar, som dalgångarne mellan dem, som stenar och grus, under jordskorpans senare bildningsperioder, blifvit nedsköljde, hopvräkte och slutligen med sand jemnade till dessa moar, der än i dag Sveriges ansenligaste skogstrakter finnas. Det är i synnerhet den norra hälften af landet, som är mest betäckt med dessa torra, magra, med kärr och myror fyllda, till allt annat än skogsfång odugliga sandmoar. Det synes såsom om den norra hälften af landets directa sluttande i en enda riktning från Kölen ned till Bottniska Viken förorsakat, att de elementära vattenflöden, som sannolikt i flere epoker ägt rum i Norden, erhållit ett friare lopp att afskölja jordmon en s bättre beståndsdelar, hvarigenom denna vidsträckta del af landet, oberäknadt dess nordliga läge samt således från klimatiska förhållanden mindre tjenlighet till odling, också i sig sjelf blifvit af magrare beskaffenhet än den södra. Verkningarne se vi, men när och huru de tilldragit sig kunna vi blott gissningsvis angifva. De 6 norra länen kunna icke räkna mer än 48 Q mil till åker och ängskötsel upptagen jord, när deremot de i 8 sydliga länen, eller södra hälften af riket, hafva nära 200 Q mil under odling varande jord. I norra delen af riket är det således blott ^ del af landels yta, som bär stämpeln af en vårdande menniskohand; och i den södra ‡ del. Också är110

landet i allmänhet så beskaffadt, att, med undantag af några fa delar af Skåne, Vester- och Östergötland, hvarhelst en vandrare går upp på ett högt berg för att skåda den kringliggande trakten, visar sig de af inbyggarne upptagne hemmanen, åkrarne och ängstegarne icke annorlunda än som oaser i ett haf af skog. Om man går upp i Observatorium eller i Katrin a kyrkotorn i Stockholm, kan man öfvertygas om sanningen häraf, ty trakten kring sjelfva hufvudstaden gör härifrån icke något undantag.

Om man således sammanfattar begreppet om de 3:ne huvudbeståndsdelar, hvaraf Svenska jordens skaplynne bestämmes, nemligen: ett med skog, berg och höjder samt en otalig mängd insjöar beläckt land, så måste ovilkorligen taflan af ett sådaut land vara högst omvexlande och intagande. Den är det också i sanning, och att blott angifva namnen på alla de ställen i Sverige, som med grundade skäl kunna göra anspråk på att anses äga en naturligen vacker belägenhet, skulle ensamt fylla en hel bok. Ett landskap eller rättare en dal — för ändlösa slätter har Förf. intet sinne — omgifven af lagom stora och på lagom afstånd belägna höjder, af hvilka den liksom bekransas, och sjelf utgörande de sagta vågformiga sluttningarne deraf, öf-verströdd med vexelvis yppiga åkrar och ängar samt skyddad och prydd af högstammiga, lummiga skogsdungar, kan vara ganska vackert; men om, såsom händelsen för det mesta är i Sverige, lägsta fördjupningen af den lagom stora, stundom knappt märkbara dalgången utgöres af en täck insjö, i hvars spegelklara yta en asurblå himmel nerblickar, och när denna

insjös uddar, näs och stränder ömsom betäckas af skog, åkrar, ängar heller hagar med betande hjordar; — då är väl ett sådant landskap ännu vackrare. Och detta är hufvudkarakteren af Sverige. Författaren innebegriper icke Norige under denna målning, ty der äro bergmassorna större och högre, utgörande för det mesta fjell; dalarne äro trängre och djupare samt vattenfallen högre och brantare, hvilket allt gifver åt det hela ett mera vildt, men också ett mera storartadt utseende. Också böra de Utlänningar, som ännu besöka Norden, ställa deras resetour så, att de antingen i fram- eller återresan kunna genomfara Norige, åtmin-111

stone i en rigtning, vare sig från Christiania öfver Gudbrandsdalen till Trondhjem, eller från Christiania öfver Fillefjell till Bergen. Hvilkendera af dessa begge rigtningar väljes, skall säkert hos den resande lemna intryck som icke hastigt förgå.

Utom Sveriges stora rikedom på täcka och behagliga naturscener, hvilkas beskådande böra återgälda en resande dess mödor och besvärligheter, bör också klimatet tagas i betraktande; ty om man en regnig, blåsig, dimmig och mulen dag också genomreste det vackraste landskap i verlden, så är sinnet ned-stämdt och tungt, man skyr att gå ur sitt åkdon, skådar med likgiltighet omkring sig, och är icke böjd att inleda något samtal. Man blott önskar, att både dagen och vägen ma ha en ända. Af dessa skäl afråder jag Utlänningar att besöka Sverige, och landsmän att företaga resor, under djupaste hösten, under öfvergången från höst till vinter, d. v. s. under November och första hälften af December. Vårmånaderna, d. v. s. senare hälften af Mars och större delen af April äro också stundom besvärliga och otrefliga i anseende till den gallblåst, som i senare tider synes bestämdt hvarje år återkomma. En vacker vårdag äger visserligen genom den återvändande solens kraft, värme och ljus, samt genom dagarnes förlängning, något för menniskosinnet så ljuft, gladt och lifgifvande, att den blott kan jemföras med vår barndoms oskuldsfulla minnen; men dessa dagar äro icke att med säkerhet påräkna. Den omnämda blåsten synes bärröra af snöns och isens smältning om vårtiden i skogarne, på insjöarne och kärren, och det luftdrag, som då genom solens värme uppkommer, och som genom skogarnes årliga uthuggning fått ett friare lopp, kännes såsom varande indrucken med bitande och genomträngande köldpartiklar. Detta är i synnerhet händelsen med provinserna kring Mälaren och de närmast norr om dem belägna landskaper. När isen i Bottniska viken brustit och af nordostliga vinder drifves ned mot Gefle-bukten samt hopar sig der, har man ingen värme att förvänta förrän långt fram i Juni. Också upplyser tabellverket, att Mars månad är i Sverige den månad, i hvilken de flesta personer dö.112

Om således sjelfva vårbrytningen, samt öfvergången från höst till vinter, äro de årstider, då man bor söka undvika att företaga resor i Europas norra länder, så äro deremot hos oss högsommaren äfven som en ren och frisk vinter med sitt slädföre obeskrifligt vackra och inbjudande. En sommardag i Juni, Juli och början af Augusti, med sin yppiga, fortskyndande vegetation, sin ljumma luft, siua ljusa nätter under hvilka afton-skymningen och morgonrodnaden syskonlikt räcka hvarandra händerna, då bela naturen likasom synes fira sin bröllopsfest, och allt inbjuder menniskan att njuta lifvets behag, är ovärderlig, och öfverträffas icke af Europas sydliga länder, som eljest i så rikt mått framför Norden äro begåfvade. Blott 4 à 5 timmar efter sedan trastens rena, harmoniska toner, lika en aftonbön, inledt naturen till hvila, är redan lärkan med hela sån-garhären färdig att börja sin glada morgonsång. En sommarnatt i Norden är ingen natt, det är blott en obeskrifligt ljuf skymning, hvarunder naturen icke sofver, blott slumrar. Men allt är snart åter lif och rörelse; äfven menniskan är redan kl. 3 på morgonen med lian i hand färdig att börja sitt långa dagsarbete.

En vacker och klar vinterdag, ehuru så olik till beskaffenhet sommaren, äger dock, åtminstone för Nordens innebyggare, ett stort behag. En Utlänning har kanske svårt att sätta tro härtill, men så är det dock. Det är sant, att dagarne då äro korta, - och solen höjer sitt lifgifvande anlete blott obetydligt öfver horisonten, att, om det blåser, är blåsten kall och genomträngande, att all vegetation upphört, att hela naturen synes liksom död, klädd i hvit svepning, men luften är klar, frisk och uppmuntrande, som gör sinnet lätt och gladt; alla sjöar äro tillfrusna, alla afstånd, i anseende till det lätta och beqvämliga sättet att på släda Öfverfara dem, förkortade. Träden äro öfverströdde med rimfrost, och, belyste af solen, tindrande såsom om de vore fullsatte med diamanter; stjernorna glänsa med ett obeskrifligt vackert magiskt sken; menniskan, skyddad mot kölden genom pelsverk, icke endast trotsar vintrens besvärligheter, utan njuter af att äfven då vistas i fria luften. Vintern är i Sverige113

nöjenas och sällskapslifvets carnaval. Sinnet så väl som krop-# pen, långt ifrån att vara nedtryckt, är då mera upprymdt och spänstigare än om sommaren. Alla vägar hvimla af folk och transporter. Bjellrorna klinga, slädarne ila förbi hvarandra, och, inkommen i boningarne, mötes man öfverallt af den trefliga, sprakande brasan. Långt ifrån att vara insvept i en vinterlik dvala, är Norden denna tid full af lif och rörelse och dess innevånare af mod och lefnadslust.

Man må resa och betrakta ett lands natur under hvilka synpunkter som helst, den vigtigaste och den enda, hvarigenom taflan får sin fulländning, är och blir dock alltid betraktandet af skapelsens förnämsta verk, menniskan. Således att besöka ett folk hemma hos sig i dess egna hyddor, att utforska dess egenheter och mest utmärkande karaktersdrag, att jemföra de former hvarunder det nu styres med dem, hvarunder det utvecklat sig till den ståndpunkt, det för närvarande i det Europeiska statsförbundet innehar; att granska våra politiska institutioner med dylika eller likartade antingen i den besökandes hemland eller i andra närgränsande stater; allt detta kan icke vara annat än ganska inbjudande. Hvad som dock icke fordrar så stora insigter att bedömmas, och icke heller är af en så invecklad beskaffenhet, det är familj-lifvet, eller nationens husliga förhållanden, hvilka alltid måste interessera hvarje resande af ett ädelt och menniskoälskande sinne. Man kan invända, att sambandet mellan föräldrar och barn är sig temligen lika öfver hela jorden, hos en Patagon som hos en Lapp, en Turk eller Svensk, och att således föga är härifrån att hämta. Om man noga betraktar familjlifvet, hvartill naturligtvis äfven barnens uppfostran bör räknas, skall man deruti igenfinna de flesta grunddragen af hvad den ena nationen kan hafva utmärkande för den andra. Detta är i synnerhet händelsen med Svenska Folket, hvars äldre historia just i detta afseende förtjenar största uppmärksamhet Hvad Strinnholm säger i sin historia om våra hedniska förfäders husliga lif, är ganska anmärkningsvärdt och kan alltid med nöje omläsas.

En utlänning, som ernår besöka Svérige, bör nödvändigt förut ha inhämtat en allmän öfversigt af svenska folkets historia. Sedan han hunnit långt in i landet, midt ibland oss, upptagen af bestyret om en fortskyndande resetour, har han icke tid dertill, och likväl skall mycket visa sig under en annan dager, om han på förhand äger någon kännedom om nationens framfarna öden. Grunddragen till Svenska Folkets närvarande karakters-beskaffenhet och politiska belägenhet går långt tillbaka iif i hedendomen. Ett folk måste såsom en naturnödvändighet bära stämpeln af det lands beskaffenhet det bebor, 9amt de klimatiska förhållanden detta land är underkastadt. Och som Sverige, hvad vextlighet och jordmon beträffar, är temligen kargt utrustadt samt äger ett sträft klimat, så måste inbyggarne i ett sådant land, hvarest blotta lifnärandet fordrar stora austrängningar, vara till deras lynne allvarlige och betänksamme, samt till deras fysik härdade. Derifrån härflyter också ostridigt den sunda och lugna reflexionsförmåga samt tillit till egna krafter, som utmärker Svenskarne. De äro icke, som Geijer säger, af en gifmild natur bortklemade, som gifver mycket och fordrar intet. Sett ur en poetisk synpunkt torde äfven från den omgifvande naturen samt behofvet att vara sig sjelf nog böra härledas den milda, elegiska anda, hvaraf Sveriges äldsta folkvisor äro genomträngde. När man som barn mångfaldiga gånger vandrat ensam öfver skog och mark, berg och dal, strömmar och vatten, nödgas man för sitt sjelfbestånd vara uppmärksam på allt som förekommer, och huru mången gång händer det icke då, att den spända inbillningen tycker sig varseblifva qågot, som skymtar mellan träden, och hvem kunde detta väl annat vara än Skogsfrun? På samma sätt tycker man sig stundom höra aflägsna, ljufva toner, som tillskrifvas Necken. Går barnet ut bittida om morgonen innan daggen försvunnit, letar det uti gräset efter Älfvornas ringlar. Begreppet att vi oupphörligt äro omgifne och underkastade inflytandet af yttre, mägtiga, obetvingliga naturkrafter, ingjutes redan i vårt sinne, då vi äro barn, och vinner vid tilltagande ålder ny styrka af religionens tröstande sanningar om en Försyn, som ständigt vakar öfver oss,115

så att grunden för svenska allmogens erkändt religiösa sinnesstämning synes icke endast böra tillskrifvas politiska institutioner, utan i betydlig mon den oss omgifvande naturens beskaffenhet«

Svenskarne hafva förvärfvat sig namnet att vara ett frisinnadt och tappert folk. Der, hvarest ett hårdt klimat tvingar till stora kroppsansträngningar, samt en njugg jordmon till en sparsam lefnad, der har lifvet icke ett så stort värde, att man är nöjd dermed, likgodt under hvilka inskränkningar och villkor det förflyter. Der fördrager

man icke länge tåligt våld och orättvisa. När Odén införde sin gudalära i Norden, och stadgade såsom en grundsats, att det för en man var nesligt att dö på annat sätt än för svärd och spjut, der måste tapperhet och förakt för döden blifva på det innerligaste förenade med nationens tänkesätt och vanor. De på många ställen i landet förekommande ättestupor, ehuru i sitt ursprungliga ändamål obesökte på mer än 1000 år, hafva dock 1 folkets minne bibehållit sin betydelse. Det var der, som de gamla, heldre än att till det yttersta utsträcka en skröplig och hjelplös ålderdom, kastade sig med gladt mod utför lodrätta bergväggen, för att med ens sluta ett lif, som för dem icke mera egde något behag.

I häfderna, höge minnen! än I stån,

Som tomma harnesk, dem ingen kan fylla på jorden.

Ben slappa tiden skygger med skräck derfrån, , Och hjeltelifvet är endast en saga i Norden.

Att ett folk, som på detta sätt fostrades, skulle, när det icke var tillbakahållit af Jesu milda lära, som bjuder: du skal) älska din nästa som dig sjelf, varda förfärligt för sina grannar, är påtagligt och bevittnas af historien. Vikingafärderna voro i 8:de, 9:de och en del af 10:de seklet det medlersta Europas bäfvan och skräck till den grad, att i Fransmännens litania stod: för de nordiska Vikin&arnes besök bevare oss milde Herre Gud!

Dessa härfärder omfatta onekligen en likaså märkvärdig period af svenska folkets historia, som den näst efter dem följande tvåhundraåriga striden mellan Hedendomen och Kristendomen. Det är först sedan denna strid blifvit utkämpad, och

sedan en sund och naturenlig, men illa och olyckligt haudhafd

8 *116

förening emellan de trenne nordiska rikena hade upphört, som Sveriges historia erhåller ett ökadt interesse, och förtjenar hvarje forskares synnerliga uppmärksamhet Hvilket land i Europa kan i sina annaler framvisa motstycket till den sällsynta händelsen, att tvenne gånger, i tre på hvarandra följande generationer, d. v. s. far, son och sonsons regeringstid, äga så utmärkta regenter, som Gustaf d. Iste, hans son Carl d. lX:de och sonsonen Gustaf II Adolf — epoken från 1520 till 1632; eller sådana som Carl d. X:de, dess son Carl d. Xl:te, och sonsonen Carl d. XII:te — epoken från 1654 till 1718? — Ett högt värde hämtar Svenska Folket från de ädla, folkrätten beskyddande och stadgande grundsatser, som tvenne gånger ledt dess härars inblandning i Europas angelägenheter, nemligen protestantiska lärans befästande genom SOåriga kriget, från 1618 till 1648, samt hämmandet år 1813 af Napoleons sträfvande att bilda en universalmonarki. 1 begge dessa märkliga tilldragelser har Sveriges deltagande utgjort den ledande principen samt nedtyngt vågskålen till fördel för den sak det biträdt.

Om man besinnar, att Svenska nationen under dess deltagande i de stora händelser, som skakat verlden, blott utgjort ett ringa antal, så ledes man till den slutsatsen, att dess styrelse vetat rätt uppfatta sin sannskyldiga ställning, samt att denna nation måste vara mägtig af en viss spänstighet i lynnet, förenad med en ihärdig uthållighet. Också säger E. M. Arndt i sin Reise dur ch Schweden åren 1803 och 1804, att om friheten skulle blifva bannlyst från jorden, skulle man dock återfinna den bland Svenskarne i Nordanlandets dalar.

Att taga kännedom om den Skandinaviska halföns beskaffenhet och tillgångar, samt om dess inbyggares bildning, egenheter, sympatier och sinnesstämning, bör, enligt Författarens tanka, vara af ett stort interesse för hvaije utlänning, äfvenledes ur den enda synpunkt, att denna dubbelstats geografiska läge är sådant, att dess deltagande och inflytande måste ovillkorligen i framtida politiska brytningar blifva af en oberäknelig vigt Med blicken fästad på Sveriges framfarna historia och på vårt slägtes framskridande förädling, må den önskan vara ursäktlig,117

att de som fått sig anförtrodd ledningen af Sveriges kommande öden, må söka bereda dess innevånares sällhet och trefnad under fredens välgörande skiften, men deremot icke hellor spara dess krafter eller dess söners blod, när det ovillkortigen gäller att kämpa för sanning och ljus, för frihet och rätt Om vi i denna kamp gå under, så dö vi dock med ära. Så täukte äfven de gamle Svenskar (Havamal):

Egendom förloras,

Vänner dö bort,

Sjelf du ock dör.

EU icke dör:

Det är ryktet efter döden,

Om ett godt du förvärfvat.

C. af W ors* ell.

Nicander.

Nordens skalder — både de, som längta dädan, och de, som trifvas i sitt land — skildra mera naturen än menniskolifvet, såsom mången gång blifvit af recensenterna anmärkt; och ehuru sydländsk i mycket, bibehöll Nicander härutinnan sitt nordiska skaplynne oförändradt, så att han framför allt och hufvudsakligen besjöng naturens prakt och härlighet, dess fröjd och frid, och ifall han dervid kom att nämna en menniska, blef hon något likgiltigt samt liksom i förbigående observerad. Men nu kan naturen besjungas på många olika sätt. Det beror på, om den poetiska blicken kommer från religionens ståndpunkt eller filosofiens; om den ilar utefter vetenskapens, måleriets, sentimentalismens synlinier; om den söker eremitlifvets ostördhet, eller nöjer sig med det lugn, som landtlefnaden har att bjuda, eller springer öfver i det underbara och med fantasiens öga beskådar en trollverld; det kommer med ett ord derpå an, från118

hvad sida naturen betraktas. Men ibland dessa olika sätt att se lågo Nicanders åskådningar nära intill måleriet, hvarföre också ban sjelf kunde lämpligen jemföras med en landskapsmålare samt hans stycken vid taflor, en jemförelse, den vi vilja vidare utveckla.

Den, som vill bedömma en landskapsmålares talang, torde förnämligast ha att besvara följande frågor: För hvilket slag af naturskönhet hade ban mesta sinnet? Hur valde han sin vue? Hvilket afseende gjorde han på färg, på form och på afstånd?

Första frågan — eller hvad slag af naturskönhet den hädangångne skalden med förkärlek uppfattade — har redau fått sitt svar i hans nämnda längtan till söder. En sydländsk omgifning var hans glädje och sällhet. Endast der kände han sig rätt lycklig, der naturen gifver för intet åt menniskan det hon behöfver, der hon fördenskuld har få behof, fredad från ifvern efter egendom, emedan hon känner sig aldrig kunna bli fattig. Och Nicander (efter han skulle vara i Sverge) kunde svårligen finna en mera passande uppehållsort än Stockholm, hvars syd-artade omgifningar andades öfver honom en lifsflägt, en flägt för den södersjuke från hans hälsas land, Italien. Der hade både han sjelf och hans stycken deras rätta hemvist. Hans stycken voro luftiga, bevingade väsenden, hvilka, likt Tegnérs flyttfoglar, sträckte kosan mot söder, mot söder. 1 södern hade de sitt rätta lif, sin rörelse och varelse, hvaruppå, såsom bevis, må tjena den anmärkningen, att, ehuru författaren var idel trånad, märkes dock ingen sådan i hans poesier, derför att ban under inspirationens ögonblick förflyttades till söder, var der verkligen, och kunde således ej tråna dit Man läse hans uMinnen från Södern," der han utan trånad eller vemod går fram genom de härligaste ödemarker, och läsaren följer honom med en egeu känsla att finna det så yppiga landet menniskotomt

I att välja rätta punkten för en utsigt var han mästare. Den sällsynta förmågan — ty oftare finner man naturhärmningar än taflor, aggregation än organisation, får på en gång tusende ting i stä]ilet för ett enda — den sällsynta gåfvan att kunna se enheten i en utsigt var i hög grad gifven åt Nicander, hvarom119

hans kompositioner bära ett, af ingen jäfvadt, vittnesbord.. Man behöfde föröfrigt ej mer än följa honom öfver Norrbro eller Skeppsbron samt dervid iakttaga, på hvilka ställen ban stadnade; eller gå med honom genom Djurgårdens park och i tysthet observera, hvar hans steg fördröjdes som längst; så måste man öfvertygas om, att ingen kunde snabbare och säkrare uppfatta hvarje märklig point de vue, än han.

Men ehuru häri begåfvad med ett så godt öga, hade han det ännu förträffligare i allt, som angick koloriten. Vi komma här till hans starkasto sida. Huru förtjusande äro icke hans färger och likväl så milda! Hvilken harmonisk fördelning, hvilken djup känsla af det rätta! Efter denna färgen borde den komma, som kommer, den och ingen annan. Och dertill denna friskhet! Sjelf plägade han säga: uSaftig färg/' ocli det kan sägas om hans egen, hvilken, ehuru sydländsk, var sval och saftig, ej brinnande torr. Huru han nästan lefde i, och, lik strålen, bestod af förgör, kunde man äfven deraf förmärka, att den, som följde honom på en vandring, njöt derunder samma färgprakt, som vid läsningen af hans versar. Öfverallt träffade han sina älsklingar, de glada färgerna i lek. Föllo skuggorna underligt från taken, sken solen på ett snöbetäckt torg eller månan bakom kyrkornas massor, aftonrodnaden purprade slottets façad, eller stjernehvalfvet stod likt en dome öfver borggården; allestädes, hvar ett färgspel fanns, såg han det och visade det leende för sin följeslagare. Och när man vid hans sida skördade så mycket på kala stadsgatan, hvad skulle då icke den finna, hvilken med honom fick gå genom fält och skog?

Dermed kan det icke nekas, att man kommer till en svagare sida, om fråga blir, om hvad som rör form, nemligen naturformerna, ej versformen, hvarom här icke blir fråga, emedan vi önske hålla oss qvar vid den en gång antagna motbilden, en tafla. Den flacka ytligheten eller ett gömdt djup, det långsamma docerandet eller brådstupningen eller milda böjningar, skarpare afbrott, hetsiga utsprång, sammanvirade konturer — allt sådant träffas sällan i hans skrifter, äfvensom orden: lång, kort, uddig, zickzack, cirkelfbrmad, m. m., der ej ofta före-
120

komma, mot ordeii: himmelsblå, guldgul, gräsgrön, hvit och svart. Vid målandet af en tafla ville han ha så litet som möjligt att göra med konturteckningens kala linier, utan böljade genast, som fordom Rubens, med färgläggningen. En gång beskref han omständligt alla skiftningarna i den rosenfärgade röken ur en skorsten, då han syntes passera öfver ett vid horizonten stående, af samma purpur glödande, moln; men icke med ett ord nämnde han de sköna formerna hos dem båda. En annan gång — ban vandrade hem från Rosendal — njöt han mycket af löffällningens praktfullhet och stadnade slutligen framför en guldl^adig rönn med purpurröda klasar. Trädet stod i en backe, och mellan dess rötter hade en rännil bildat ett litet ispalats, ett tempel med kolonnader, interiörer och trappsteg, och solen, som gick ned bakom Ladugårdslandet, kastade sina sista strålar in i det lilla templet, der de fram- och återstud-sade, fantastiskt brutna. Nicander stadnade och gjorde en skildring, värd att ord för ord skrifvas i bok, men om trädets eller palatsets former sade han intet; och när strax derefter talet föll på qvistarna i några pilar utmed Djurgårdsbron, samt i allmänhet om skönheten i grenarnas lager, utbrast han, efter en lång stunds tystnad: uMen de är kala ändå!"

Afståndet — vår sista fråga — sysselsatte honom minst, ty han älskade mera taflans för- än bakgrund. Derföre undvek han med sorgfällighet breda bottnar och sträckta perspektiver, både synrör och fjerrglas, allegorier, hänsyftningar, i oändligheten utlöpande parallelismer, bela lointängs poesien, all tidspoesi, så väl den, hvilken förlorar sig i forntidens dimmor, som den, hvilken in i framtidens ställer sin flygt. Ett blom-sterkransadt nu, sådan var hans skaldmö, aldrig anträffad med det fel, som blifvit kalladt longe petitum, och genom att frånskilja hvartenda fjermande ord, var hon i stånd att flytta sina taflor oss så nära inpå lifvet, att vi tycka oss i sanning vandra uti lunderna och nästan med handen kunna afbryta deras blommor.

Dessa äro nu den förklarade skaldens egenheter i valet af objekter, platsen för deras betraktande och färgläggning, före-121

målens aftecknande samt inbördes ordhing. Skulle man här till slut vilja i sin helhet jemföra dem med någon uss, bestämd tafla, så veta vi väl icke något svenskt stycke dertill passande, men bland utländska skulle vi, med tillägg att all liknelse haltar, kunna välja ett idyllstycke, mycket berömdt och af Pünacker komponeradt, hvilket finns här i Stockholm på slottets målar-galleri. En herde och en herdinna i en skofe, hon går och sjunger, han dricker ur en bäck, och litet derifrån syns kojan på en kulle. Hvem, som älskar saftiga färger, bör gå till denna tafla, der safterna ännu tyckas röra sig i lefvaude växter och genomlöpa hvartenda blad. Skuggrik och stal är skogen, och likafullt flägtar der eu luft, så ljum och sommarartad, att åskådaren frestas knäppa upp västen och låna dryckeskärlet ur herdens hand.

Efter Ruysdaal finns en tafla, som af en flod genomsling-ras, och denna bildar i dess midt en udde med lummiga träd, skuggande öfver en fiskarestuga. Utmed dess dorr sysslar en qvinna vid floden, under det hennes, man sitter på uddens spets och metar, en sysselsättuing, hvilken bland alla ligger närmast intill il dolce far niente. Aftonrodnaden, som smyger under träden, förenar de båda makarna med ett blomsterband, begges bilder glänsa leende ur djupet, friden breder Öfver dem sina vingar etherblåa som en dufvas, floden ligger spegelklar, och röret står rakt på dess stränder. Det doftar ur lunden, det ångar ur vattnet, udden skimrar tusenfargad, och qvällsoln Öf-verstryker alltsammans med sin varma teinte. Ljufliga frid! I milda böljor, lund som icke bladas af, udde som ej nedsnöas, sälla hem der ingen nordanvind rasar — ack, söder, söder!--

Hvad här i Sverge är kallt!---

Jag kommer från fönstret. Hvad här i Sverge är kallt! Snön ligger på alla tak, och menniskorne sofva under drifvor. Intet tecken till lif och intet så mycket som en insekt i denna ofantliga rymden, så stor, så tom, så mörk! Blott ur ett oåtkomligt fjerran tindra stjernorna fram. Karlavagnen skiner mellan skorstenarne. Sju gyllene verldar! Är du på någon af dem? Du hette Karl! Dock bättre än detta kärfva, nordartade122

namn passar dig det sydligt milda August, och, goda August! på Karlavagnens stjernor är du visst icke, ty de ligga ju ännu längre i norr.

Nej! söderut under solen, värmens och fargornas moder, sjelfva yppighetens upphof, der vill jag söka spåren efter dig, du varma, ädle ande, stråle från en högre sol! Får jag en gång se dagen i guld öfver Tysklands gröna skogar — eller den bepurprade himlen bakom lsola bella — om jag får betrakta Die Jungfrau i morgonrodnadens prakt — eller Romas ruiner i månsken — då vill jag i det böljande ljuset se vink-ningar från dig och glädjas i mitt hjerta.

Men när jag här, i mitt hemland, går förbi en blomma med knopparne afbitna utaf vårens jernnatt — ser jag den for-hungrade sparfven från taket falla maktlös i snön — eller hur en sårad and (den grymt sårade anden) dyker ned i botten och biter sig fast i dess beska gräs, att ej dagsljuset må glöda i såret, och för att dernere i djupet osedd förblöda — då — jag vet på hvems lidande jag då tänker, hvilken betryckets bild då framstår för milt minne.

Olof Wryxell*

En återblick på den Svenska Poesiens Historia.

Ännu en blick tillbaka på de skiftande taflor, som jag upprullat, taflorna af mitt fäderneslands yppersta skalder, de lager-krönta furstame i den manligt djupa, den skönklingande svenska sångens häfder, och —sedan en blick genom de dimmor, som hölja dess framtid.

Eddan var stammoder för all skandinavisk, ej blott svensk, skaldekonst; genom forntidens skymning fiamsväfva öfver tidernas flod dess djupa, allvarsamma, underbara toner. Med helig rysning tycka vi oss än i dag höra den grålockiga Völan med123

nordanvindens döfva röst tälja sin visdom, som omfattar ej mindre, än himmel och jord, ej mindre än Gudars och menniskors skapelsesaga; än tycka vi oss höra den gudomlige Asahöfdingen, den gamle Odin, från sin höga thron, hvarifrån hans blick spejar kring nio verldar, tolka sitt Havamal, dessa kärnspråk fulla af nordmannakraft och nordmannavishet, en forngammal sedolära, som dock gäller för alla generationer; än åter hör man sorgligt dystra, än glädtigt skämtande scener ur Valhalla-lifvet om den döende Balder och den gäckande Loke, än Sæmund den vise, gränsväktare mellan tvenne tidehvarf, i den isländska bildningen, lifvad af de gamle skalders anda, som med hans tid började försvinna, sjunga den hemlighetsfulla Solsången; än fälla vi medlidandets tårar vid den bår, vid hvilken den nordiska hjeltesångens herrligaste qvinnogestalt gret den hug-fullaste af Nordlandens drottar, den herrliga Fafnersdödaren, då vi dela den ömma Gudrunas sorg Öfver den fallne Sigurd, eller beklaga den sköldmödrottning, som föll offer för svartsjukans dæmoniska svart-Alfer. — Sedan följa vi hofskalder och sagoskämtare kring Norden, än till hofven, der de sjunga stora och vänsälla furstars idrotter, än till slagfälten, der de med eldande kraft mana nordiska kämpar till strid för Konung och fädernejord, för segrens

fröjd och för bragdens ära, än under sotad ås, den kalla vinterqväll, då brasan sprakar på den nordiska härden, och alla himlens stjernor lyssna utanför, ty der täljer en sagoman underbara berättelser om oförlikneliga kämpaidrotter, om öm, tyst, men djup kärlek och i döden trogen vänskap, under en följd af de skiftesrikaste härnads- och vikingaäfventyr. Hvart sagans ord är adladt af sublim enkelhet och sammanträngd fåordig kraft. På Norna Gest lyssna vi om bättre dagar, tills hans lefnad slocknar med det ljus, den goda Nornan lagt i hans harpa, med Yilkina sagans många hjeltar, med Ragnar och hans söner, med Rolf Krake, med Frithiof hin fräkne lefva vi om, ömsom en Iliad, ömsom en Odyssé. Täckelset faller. Sekler försvinna. En ny tafla upprullas, en ny akt af den svenska sångens drama börjar.

Den gamle Odin har nu längesedan ristat sig med Gejers-124

odd, han lefver nu mera blott i sången; den hvite Krist för spiran öfver verlden. Den stormande yttre kraften har vändt sig inåt, till en strid för och mot inre magter. Svärdet byts ut mot korset; i de tempel der förr göts offerblod åt suöda Gudar, gjutas nu fromma tårar af ånger oeh längtan. Jungfrubären, vittne till så många blyga älskogstankar, blir nu en klostercell, vigd åt tanken på den himmelska brudgummen. Fridens Evangelium är gånget ut Öfver verlden och hvarje glafven är signad till strid för Kristus och hans Moder. Hedendomen måste fly. Nu höra vi derföre den sista skaldens hemskt förklingande toner vid sidan af den döende Kämpen, som båda öfverlefvat sin tid och längta hem till Odin. Men sången dog ej ut i Norden, ty hör! från borgen sora från kojan klinga vemodsfulla, innerligt rörande ljud. De sjunga ej om kämpars blodbestänkta väg till Valhalla, utan om flygtigheten af all jordisk fröjd, af kärlekens och ärans korta sommarmånad på jorden, och stämma ett lof för troheten, som öfverlefver dem begge. Hela nationen är i sången som en mon, hela folket är skald. En ridderlig, en poetisk tid, rustad på en gång med svärd och lyra, på en gång riddare och sångare, då alla lifvas af samma anda, brinna af samma kärlek, hvilken jemnar alla förhållanden, för Konungen i armarna på det sköna, det ljuftsjungande vallhjonet, riddaren till Hafsfrun, Konungadottren till den silfver-skäggiga Necken, den rika Bergakonungen och den händige Dvergadrotten till dödliga tärnor, för Englar ned från himmelen att hämta upp till sig den förföljda oskulden, och jungfrun till den gudomliga blomstermästaren. — Några sekler förrinna. En ny akt

Den tjusande sångens drottning, med det förtrollande vemodsdraget öfver det bleka anletet, sitter instängd i de djupt grubblande lärdes bokkammare, tvingas att lära grekiska och latin och fryser, endast klädd i lärdomens kalla, fastän brokiga, harlekingskappa; hon är omdöpt till tro på Jupiter Saturni son och Cupido samt hela det-olympiska herrskapet, som med tvång blifvit öfverskeppadt från det soliga Hellas lagerlunder till den kalla, fremmande Norden. Då inträder i stugan en man, af125

nordisk kraft, ett ideal af lärdomens och humanitetens innerligaste förening, och lossar fångens bojor, och lär henne tala den manligaste svenska. Räddaren var Stjernhjelm. Han glömde beklagligtvis endast att borttaga från dess skuldror den grekiska och romerska manteln. På den blef den räddade snart ertappad och igenkänd, samt inspärrad som förr och sänd att genomgå en kurs i Italiens och Tysklands och sedan i Frankrikes Poesi, hvarigenom hon glömde nära nog all sin svenskhet. En kort tid fick hon tillflygt hos Nordens Milton, Spegel, och hos den döende skaldeynglingen Frese. Ifrån skolstoftet togs hon och flyttades af Dalin i pension hos Lovisa Ullrika och cote-rierna, der hon lärde hofvets ton och stela manér och endast några ögonblick fann en själafrände i Sveriges Sappho, Fra Nordenflycht. Snart inrättades åt henne ett tempel med 18 öfversteprester men templet blef blott ett fängelse med annat, med heligare namn. Öfver dess portar stod med gyldene bokstäfver Snille och Smak. Der måste den arma fången än predika torra sedoreglor för allmänheten, som dock samlats dit att höra lifvets djupaste mysterier i diktens tjusande drägt uppenbarade; än måste hon stiga ut på Hedningarnes förgård för att i moralsatirer och skämtsamma berättelser begabba alla som stodo utom den vigda tempelgrunden. Dock slog snart befrielsens timma. Det började likna sig till vår på Parnassen. Några lärksånger drillade i luften, och mellan drifvorna framtittade de blyga sippor. En ljum vårflägt gick fram, och man hörde tonerna om Atis och Camilla. Men våren var blott ögonblicklig, tills behagens och skämtets vän, Kellgren, öppnade utsigten öfver Inbillningens verld, och lärde den svenska sångmön uttrycka den mest glödande kärlek; Oxenstjerna förde henne upp på tin-narne af templet för att derifrån i Guds fria natur låta henne bese den nordiska skördefestens gladaste

lekar för gammal och ung och betrakta den verkan, som dygnets flyende stunder utöfva på Svenskens natur — och menniskolif. Ännu var dock ej räddaren kommen, som förde henne ut ur tempelmurarne. Men se, då kom der en Orpheus, hvilken, liksom den gamla förde sin Eurydice från underverlden, frälsande henne med sin126

säng, med sin lyras rusande toner förde den svenska sången ut genom de af lyrans magt öfverväldigade tempelväktarnes leder, till Stockholms alla mest romantiska nejder, alla dess gladaste folkfester, och då kände hon första gången rätt att hon var svensk, att hon var kallad att styra med sångens milda blomsterspira en ädel nation, som hade inre rikedom för att kunna lefva på egen bekostnad, utan att behöfva vara en apa af ut-ländningen, och hon sjöng orfeiska sånger fulla af yrande jubel. Men det vemodsfulla draget genomskimrade ännu kindernas lågor och gjorde henne ännu mer förtjusande. Hvarföre söqde sångens drottning? Fruktade hon att bli återförd till sitt kalla tempelfängelse, eller att möta andra bojor i en dimmig framtid? Nej, hon var medvetande af Nordens och af lifvets djupa allvar, som alltid bildar bakgrunden af allt, som Sveas sångmö målar. Under dessa tankar mötte hon en lustig salle, Min son på Gallejen, som kom hem från ett roligt vikingatåg, hvarifrån han hemförde gedigna skatter af skämt och qvickhet. Han var svensk, men föga fin i sitt skämt; hon rodnade och vek bort. Med Lidner lärde hon rigta sin blick till en inre verld af känslor och passioner, som stormade i hans svenska bröst och dref sitt dämoniska spel i hans innersta hjertkammare. Ifrån denna, i längden pinsamma, ställning frälsade henne Thorild, som öppnade för hennes blick vuer Öfver verldslifvets afslöjade mysterier och lärde henne dyrka Gud i den omätliga, outgrundliga naturkraft, som lika starkt talar i passionen och fantasien i menniskans bröst, som i jordskalfvet och vårdrömmarne i naturens. Men dessa taflor nr känslans och ideernas Pantheon voro visserligen sublima, men blefvo i längden tråkiga, ty den nordiska sångmön älskar liksom Nordens folk mera det i verkligheten eksisterande och lefvande hos slägtet, än det blott tänkta och drömda och suckande. Hon följde derföre gerna den glädtiga Fru Lenngren, och blef af henne införd i tidens societetslif, som dock förefallit henne bra stelt och tungt, om hon ej hade af Bellman och Min son på Gallejan lärt sig skämta, hvarföre hon nu uppfattade föremålen ur det nobla och borgerliga lifvet med skämtsam blick och aftecknade dem med den finaste, den'127

uddigaste satir. Äu gaf hon derföre odödliga caricaturbilder af det svenska sällskapslifvet, än tog hon sin tillilygt till det husliga och barnsliga lifvets hjertligare krets, och besjöng dess anspråkslösa, men idylliska fägring. 1 denna umgängeskrets helsade svenska sångens Gudinna första gången Franzén. Hon blef nu hans drottning, som han på ett så förtjusande sätt besjungit än under namnet Fanny, än under namnet Selma. Ljufvare, oskuldsfullare och enklare toner, liksom strömmande från en Engels lyra, hade Svenska folket aldrig förr hört Vid sidan af denna milda, vänliga Genius stod en kraftfullare skald, WaUin, med Davids harpan på sin arm, och anslog strängar, som under sekel varit orörda, och väckte toner, som ännu sekler skola genljuda i Sveriges tempel och ge vingar åt svenska folkets husliga och offentliga andakt

Nu öppnas helt nya utsigter öfver diktens förlofvade land. Åt alla sidor af bildningens historia, alla mensklighetens lef-nadstaflor kastade sången sin siareblick. Först vallfärdades den tillbaka i tiderna, för att ifrån seklernas fjerran och det forngamla Sverige hämta medel till på nytt födelse, till skapelse af ett sångens unga Sverige. Tvenne sångarchörer tågade samtidigt åter med reliqvier och byten från sina peligrimståg till andra försvunna tider; den ena Choren kom från Medeltidens romantiska regioner, och hemförde som spolia opima en rik skatt af djuptänkt lyrik, en fin spiritualistisk lefnadsåsigt, rik på tankar oeh känslor, men esoterisk, ty en och hvar kunde läsa på dess änne de stolta, men osvenska orden: Procul este profani. Denna sång var också sällan rent svensk. På färden från Romantikens källådror i det södra Europa, hade Karavanen bésökt Dantes, Tassos och Åriostos, ja Petrarchas grafvar, i Tyskland gjort bekantskap med Cervantes och Calderon, med Shakespeare och Milton. Frankrike beträdde den ej med sin fot, om ej för att trampa på den Ludvigska sångartidens trofeer. Den stannade längst i Tyskland, ännu i dag speculationens och glosornas, djupsinnighetens och tråkighetens, den djupaste poe-sies och den äkta kälkborgerlighetens förnämsta tillhåll. Ej under derföre, om den romantiska sångchörcn hade svårt för'128

att i Sverige finna sig hemmastadd. Den lefde derföre till stor del på utländska lån, mest af poesiens tyska bankirer. Detta var så mycket underligare, som den hade rikedom nog inom sig, om den velat framtaga den och

dragit en poetisk sundhets cordon omkring sig mot utländsk smitta, mot tyskeri och dylikt Emellertid skola landets djupaste naturer alltid med behag lyssua till den Åtterbomska sångens djupaste toner, liksom folket till dess folkmässigaste. Med honom besteg den räddade sångmön Lycksalighetens tjusande Ö, med honom plockade hon på svenska jorden evighetsblomster, en krans af oförvissneliga Blommor. Uuder tiden vandrade skaran kring Sveas åldriga sångartempel, vanligen i fornfransk stil byggda, men icke derföre utan sin skönhet i construction och sirater, hvarom än i dag Leopolds bär vittne: skaran kastade dock sten in i sångartemplen, derföre att de icke voro göthiska, och öfverkritade med kritik Minnes-stenarne der utanföre, som nationens kärlek rest. Nästa kritiska snöglopp rentvådde dem dock. Under detta vapenbrak, detta hamrande på sköldarne kom en man och bad dem beskedligen tygla sin skaldeglöds honungstrånad, sin aningsmaning, och låta templen stå der de stodo, för att af sig sjelfva falla i ruiner. Men med skämtets finaste gissel hudflängdes den utsända, och Sömnlösa nätter fick han mer än en. Sjelfva byggde de väl äfven tempel åt skönheten och konsten, meu ej af marmor, ej af guld, ej af murtegel, utan af Theorier oeh frusna toner. Dock hafva dessa ännu icke blifvit upptinade af sens communs ljumma väderkast; Tankarne voro bestånjlande, Theorien var sann. Några skiljde sig från den bildstormande skaran och lefde i allsköns fred för sin sång, hvars grundtoner mera anslogo folkets käiisla: t ex. den naturfriska Hedborn, och den * behaglige Grafström, den sinnrika Euphrosyne, moder till den tjusande Jungfrun i det Gröna.

En annan sångarehär hade gjort en längre resa, än Romantikerna. De återkommo från Odin och hans tidehvarf; de hade lefvat med Valhallas kämpar och skalder, och druckit . Suttungs mjöd, som gaf märg i själen och fasthet åt Sångens senor; de hade lyckats att vinna Idunas odödliggörande frukter;'129

atl finna den svenska sångens guldtallor på den fornnordiska häfdens Idavall. En af dem, Geijer, satt än på den stormslagna klippan med den skeppsbrutna Vikingen, som sjöng sin egen drapa och kastade sig i afgrunden; än uppträdde han med den sista kämpen, än sjöng han med den sista skalden, än qvad ban förnöjsamhetens och frihetens lof under Odalbondens sotade as, — under det Tegnér blef Frithiof den tappres hofskald, ocb båda förhjelpte hvarandra till odödligheten. 1 hans kraftfulla och inspirerade skaldebröst var der rum för annat än Valhalla. En den svenska sångens Carolin i kraft och anda, svärmade han än med ung Axel, än knäföll han, ett fromt Guds barn, med Nattvardsbarnen kring altarrunden, eller sjöng han på det slagtfäll, der tvenne tidehvarf i verldshistorien drabbade samman, för att mana Svea till strid mot all flärd och till sträfvan att bli värd sina höga fäder. '— Vid deras sida stod en väldig kämpagestalt med lyran i de seniga armar bch sångens väldiga Tirfing vid sin sida, han, Åsarnes sublima sångare, sjelf en kristnad Ase, som dock i sin ungdom var af vekare lynne och besjöng kärlekens lof. — 1 den göthiska chören hördes för öfrigt många toner, endast icke käbblets, ty skolan var ej onödigtvis stridslysten, den lät hvarje furste i sångens verld behålla sin rätt, uhvar förtjenst taga sin krona." — Många toner hördes i dess sångkrets* Än sväfvade öfver den silfverskummiga floden ljuden af Neckens visa, än blixtrade Runosvärdet i samma hand, som från strängarne framlockat sången om tidehvarfvets Prometheus, och framdrifvit tjusande Hesperider i Norden, samt väckt minnet af den sköna Enzio. Än upprullades för oss lysande taflor ur det anerika Sveas historia: om den slore Thorkel Knutson, den svage Birger och hans ätt, och om Nordens helgon, den store Gustaf Adolf.

Unga män hade lyssnat till båda skolornas sånger och af dem lärt sig sjunga diktens skala, utan att derföre egentligen tillhöra någon skola. De tillhörde åtminstone icke trivialskolan, ty de voro sjelfva snillen, utrustade med kraft att bygga sina egna sångartempel, som under sekler skulle sträcka sin spira mot Nordstjernan. I ett af dessa tempel uppfördes en concert,

Sreuilt Laesdtog. 9'130

dèr de djupaste aceorder förenades. Det var ett Panharmonion af alla de djupaste känslor oeh tankar, som fa rum i ett poetiskt menniskobröst, ty der var rum för himmel och helvete. Ej blott jordlifvet, äfven underverlden upplät lör Stagnelii blick sina hemligaste mysterier. Lyrikernas Konung hade icke blott förmåga att sjunga Vladimirs qval, vålnadens besök hos Glädjeflickan i Rom, och att i underverlden visa två älskandes kärlek efter döden, han kunde äfven visa huru Felicitas lärde sin son bedja ocb vann Martyrkronm, huru Mathilda stötte dolken i sitt eget bröst, sedan hon med en tvungen blodskam räddat sin moder ur Riddartornets natt; han kunde beskrifva för oss

det inre stormande lifvet hos vissa af Sveriges Åsakonungar, en Sigurd, en Visbur och Svedger, och framställa skapelsens suckan efter försoning genom befriaren, döden, och längtan till Kristus, aeonernas Konung i Ljusverlden. — En närbeslägtad natur, en ensling i den stora verldsöckuen, uttryckte än i sönderslitande toner sitt stolta språk för denna lumpna verld af dårar, ropade åt den samma liksom sitt noli Tangere, än sjöng han den frommes stilla lif, med undergifvenhetens hela storhet, och var mild som en Englarnes, en Blommornas broder; än sjöng han med saknadens rörande toner den Lauras behag, som ej blommade för honom, än åter målade han caricaturbilder af den hvardaglighels prosalif, som oftast lägger sina bänder på skaldens mest ätheriska förhoppningar. — En annan ser i hela verlden ett stort Danviken, hvarifrån ban skrifver genialiskt galna bref om Spader Dame, under det en annan lustigmakare stiger om bord på Noachs ark och gör en verldsomsegling med fäderne för verldens folkstammar, hvilka han i sin loggbok med bitande skämt afconterfejar, så humoristiskt träffande, att ättlingarne i sista led beklagligtvis kunna känna igen sig. — I Nordens Paradis, det romantiska Djurgården, har åter Dahlgren uppslagit sitt tält, utsiradt med all den brokighet, som en humoristisk natur vet att samla hop. I hans skaldeverld ser man ett yrande hvimmel ocb sprittande lif i hvar mask. Se der Bellmans druf-V ok r ön ta bild, der leende landskapstador, idylliskt ljufva och pastoraliskt trefliga, der vankar den sista dryckeskämpen fram'131

med den sista Fosforisten, vid sidan af dem stå Fader Mollberg och bror Movitz, der borta dör Ulla Vinblad så skönt, och Argus gör sin lustiga himmelsfärd till Olympen. Ett nytt Babels torn af skämt och lek reser sig emellertid ända till forbistringen; Odalgumman går och plockar opp efterskorden, Jungfrun spatserar i det Gröna, och Nordens vår får för tjugonde gången lof att infinna sig och låta Dahlgren hålla bouppteckning öfver sina blyga, flygtiga, men tjusande behag.

På annat håll förefaller det oss, som hade sången blifvit mätt på detta sentimentala och djupsinniga inre samt detta stormande yttre lif och, för att hämta nya krafter, för en tid dragit sig in till Hemmet, den fridlysta plats, der hvar menniska har sin tryggaste hamn undan verldslifvets bitterhet och skeppsbrottet af lysande beräkningar. Odyssén vidtager ju, der Iliaden slutar. Hemmet och det enskilda lifvet bli nu sångens mest älskade vistelseort Genrebilder och Stilllebensstycken ur denna verld t är det vackraste, som vår sista tid skapat Så målade Runeberg, som än fört oss med Elgskyttarne in i den trefliga finska stugan och på jagt i de finska skogar, än till den sköna Hannas frid-sälla hem, än uti Guds fria natur på jagt, på fiske, på skogsvandringar, på segling, och bland byggdens ungdom, der Graften i Pertho påminner om en tragisk händelse, Ziguenarens lada om en stor trolöshet, och der Tavastländarn Ojan Pavo fängslas — i sin flickas famn. Allt är så trefligt, så friskt, så oskulds-Ijuft Skalden suckar ej öfver lifvet, han njuter det i lugn. — Se der en annan tafla. En blek, en sjuklig skaldeyngling blickar från ett fönster i den stjernklara natten upp till Emmas stjerna, och utgjuter sin saknad i sköna, veka, milda, nästan qvinnliga accorder. — Åter andra taflor! Hvilken ljuf, men tillika frisk sångton; hvilken klar och fridfull himmel blickar icke der fram öfver allt ur taflans bakgrund, hvilken själsskönhet i de handlandes anleten! Hvem har ej sett Grannarne, Familjen J7.., Nina, Presidentens döttrar!—Der åter andra scener. Se hvad täcka, nästan sinnligt rusande, qvinnogestalter, vackra unge herrar, gamla tanter, trätaktiga äkta män! Se idel bekanta ansigten:

Baron Axel, Blenda, Tant Lisbeth.--Nu kunde vara tid, att

9*'132

gå bort från galleriet, men se, der upptäckes elt underbart trollslott, som vi först måste besöka. Det är ännu ej färdigt; dess kolossala och fantastiska former höljas till en del af dimmor. Det är visst framtiden, som skall blåsa bort dem. Låtom oss dock inträda! Hvad prakt, hvad rikedom, hvilka mystiska toner, hvilka besynnerliga former! Än känna vi oss så varma om hjertat, och än så hemska. Allt bär spår af en splitter ny smak, som visst ännu ej är gillad. Det ser ut, som hela verldens nationer skickat hit sina representanter in i palatset; allt är omvexling, stickande colorit, dramatiskt lif, och öfver det hela hvilar en dämonisk ton. Sådant sällskap I Glädjeflickor och helgon, bönder och riddare, Afrikaner och Stockholmare, Japanare och Gustavianer, Italienare och Spaniorer, Assyrer och Araber, Don Juan och Ninon L'Enclos, Jan Carlson och Semi-ramis, Columbine och Signora Luna,

Tintomara och Kung Arthur, Schems-el-Nikar och Granriskajsa, Marjam och Vargens dotter, Isidorus och Amorina, Ferrando Bruno och Mamsell

Rönqvist, Ormuds och Ahriman--är ej detta omvexling!

öfver palatsets port kunde man derföre sätta Dantes ord öfver helvetet: Diverse lingue, oribile favelle, gemiti di dolore, ac-centi cf trå, men tillika måhända Grekens skrift öfver sitt nya hus: jjltjSsv eiaiTO xaxov: måtte här intet ondt inträda. Jag har icke heller önskat något bättre, när jag nu dristar mig in några steg i Svenska Poesiens framtid?

Öfver denna den Svenska poesiens framtid kan man yttra både förhoppningar och fruktan, ty anledningar till dessa båda känslor förefinnas, och i rikt mått. Glädjande är åsynen af en och annan utmärktare vitter talent bland det yngre slägtet, hvilken lofvar fäderneslandets vitterhet sköna frukter af en en gång mognad skaldeverksamhet, så väl i den lyriskt beskrifvande skaldearten, som i romanen, i en alltmera spridd ästetisk bildning hos våra konstdomare, hvarigenom de mer än förr ega förmåga, att med billighet och rättvist lofordande mottaga allt det sköna, som framtida Svenska skalder i olika arter torde kunna erbjuda; samt i den företeelsen, att de poetiska skalderna och coterierna med sin ensidighet nu försvunnit, och det'133

goda bos desamma först nu kan opartiskt uppskattas och njutas. Anledning till» sorgligare känslor forefinnas dock äfvenledes. Motser man nämligen den tid, då våra stora skalden, som redan hunnit sin äras solståndsdagar, bortgå, så ser man för närvarande få, som äro genom genialisk själsdaning och djup bildning kallade att värdigt träda i dessas fotspår. Svenska sången behöfver dock sina framtidens män så mycket mer, ju flera skaldearter det gifves, i hvilka vi Svenskar ännu stå efter andra nationer t ex. de dramatiska, ty hvad ega vi för tragedier eller komedier, hvad för Svenska romaner och noveller? Anledningen till sparsamheten på de förra ligger dock ej så mycket i brist på dramatiskt skaplynne hos nationen, eller brist på dramatiska .anlag hos våra skalder, som i saknad af en Svensk nationaltheater, som uppmuntrade inhemska talenter att försöka sig, i stället för att nu endast införskrifva obetydliga dussinfabrikater från Paris. Hvarföre vi ege få eller inga rent Svenska d. v. s. till ämne och anda ur folkets eget sköte hämtade, romaner, ligger i öfverdrifven kärlek till det utländska och aristokratiska, hvilket sednare öfver hela Europa är sig bra lika och utan bestämdt uttryckt nationalitet Kärleken för det utländska befordras ock af den stora mängden af öfversättningar af utländska romaner och theaterpiecer, merendels af den art, att Svenska författare kunde lemna lika goda. Dertill äro nationens medelklasser af folket i det hela ännu ej nog bildade, för att befordra vitter odling af nationell halt. Dock vilja vi hoppas, att dessa mörka utsigter skola klarna; vi vilja hoppas, att en allmännare utbredd kärlek for diktens lekar och samhällelig odling skall befordra uppkomsten af en i roten fosterländsk litteratur. Framförallt måste de politista striderna och slitningarna upphöra genom en grundlig försoning af båda statsmagterna i en välordnad konstitutionell monarki, en allmännare och djupare religiositet motarbeta tidehvarfvets kräfta, den egoism, som i ståt och litteratur söndersliter alla föreningsband till sann verksamhet i stort för stora mål, samt en lågande kärlek för allt fosterländskt, allt äkta Svenskt, i fornminnen, i tanka och handling, i dikt, forskning och lif till högre grad af värma och ljus stegras.'134

Endast genom denna stegring af nationalkänslan* genom inre och yttre krafters samverkan, kan äfven vitlerheten bli genomträngd af en rätt nationell anda och med förtjusning mottagas af hela folket, ty så länge en nations vitterhet är till endast för landets, blott genom boklärdom och salongsbildning odlade, klasser, så länge är den ej rätt nationell, hela nationens kraftigaste förtjusnings- och bildningsmedel. Dock vilja vi hoppas, att under den uppgående solens strålar, framtidens käraste namn, Oscar, litteraturens varma vän och höge beskyddare, den Svenska poesiens sköna vårdagar, som de fleste af oss öfverlefvat, skola efterträdas af eo nordisk sommar, en ny den Svenska vitterhetens och konstens, liksom det Svenska nationallifvets, gyldene ålder.

C- J. Wenström.'135

Den nya Skapelsen, eller inbildningens verld.

Du. som af skönhet och behagen En ren och himmelsk urbild ger! Jag såg dig — och från denna dagen Jag endast

dig i verlden ser.

Död låg naturen för mitt öga, Djupt låg hon för min känsla död — Kom så en fläkt ifrån det höga Och ljus och lif i verlden bjöd.

Och ljuset kom, och lifvet tändes, En själ i stela massan flöt; Allt tog ett anletsdrag, som kändes, En röst, som till mitt hjerta bröt.

Kring rymden nya himlar sträcktes, Och jorden nya skrudar drog, Och bildningen och snillet väcktes, Och skönheten stod upp och log.

Då fann min själ sig himlaburen, Sig sprungen af en gudastam, Och såg de under i naturen, Som alldrig visheten förnam.

Ej endast storhet och förmåga Och glans och rymd och rörelse, Ej blott i dalens djup det låga, Och endast höjd i klippor ne.'136

Men liflig till mitt öga fördes De höga spherers harmoni; På berget änglars harpor hördes, Ur djupet mörka andars skri.

På fältet logo fridens löjen, Skräck omsmög i den mörka dal, Och lunden hviskade om nöjen, Och skogen suckade om qval.

Och vrede var i hafvets vågor, Och ömhet uti källans sus, Och majestät i solens lågor, Och blygsamhet i månens ljus.

Hämd gick att blixtens pilar hvässa, Mod skakade orkanens arm, Och cedern lyftade en hjessa, Och blomman öppnade en barm. —

O, lefvande förstånd af tingen! O, snillets, känslans hemlighet! , Hvem fattade dig, skönhet? — Ingen, Förutan den, som älska vet.

För mig, när du naturen målar Till himlar utaf ljus och väl, Hvad är du? — Återbrutna strålar Af Hilmas bild uti min själ.

Ilon är det i min själ, hvars stämpel Till skapelsen förtjusning bär, Och jorden uppstod till ett tempel, Der hon gudomligheten är.'137

Du, som af skönhet och behagen En ren och himmelsk urbild ger! Jag såg dig — och från denna dagen Jag endast dig i verlden ser.

I allt din lånta teckning kannes, O, evigt samma, evigt ny! Din vext blef liljans vext, och hennes Den friska glansen af din hy.

Din blick i dagens blickar blandas, Din röst fick näktergalens sång ; Jag dig i rosens vällukt andas, Och veslanfläkten har din gång.

Ej nog — du sjelfva fasan gläder, Du fyller afgrunden med ljus; Du öknarna i blomster kläder Och tjusar i ruinens grus.

Och när min tanke hänryckt hvimlar Och flyr och söker, trängtande, Oçh söker genom jord och himlar Det sälla stoftets skapare.

Och frågar: i hvad skepnad fattas, Att, öm och god och glad och mild, Vår högsta dyrkan värdig skallas? — Då visas han mig i din bild.

1 kungars slott, i hof och städer, Jag ser bland tusende blott dig; Och, när min fot i hyddan träder, Är du der redan före mig.'138

Jag gick att visdomsdjupet spörøa; Din tanka ref mig ur dess famn; Jag gick att hjeltars qväden börja; Men zittran lärde blott ditt namn.

Jag ville ärans höjder hinna, Men bortvek i det fjät du gick; Jag ville lyckans skatter finna, Och fann dem alla i din blick.

Du, som af skönhet och behagen En ren och himmelsk urbild ger! Jag såg dig — och från denna dagen, Jag endast dig i verlden ser.

Förgäfves ur din åsyn tagen, Mig blott din tanka unnas mer: I dina spår, af minnet dragen, Jag endast dig i verlden ser.

Kellgren.

Sommarsang.

Oupphörligt, dag från dag, O natur, du dig förnyar! Jordens grönska, luftens skyar, Allt har ungdom och behag.

Evigt, gyldne sol, densamma, Låter du, omätligt spridd, Dina röda strålar flamma Deras guld kring fältens vidd.'139

Klara flod, än slår dia bölja, Glittrande, den strand hon slog, När hon såg den första plog Dina blomsterbräddar följa.

Skog, af samma foglars sång Evigt dina grenar ljuda, Evigt samma skuggor bjuda Åt den gömda tänkarns gång.

Utan vällust, utan smärta, Allt sin första daning har: Endast jag, som fått ett hjerta, Är ej mera den jag var!

heopoid♦

Fiskafånget.

Upp, Amaryllis, vakna, du lilla! Vädret är stilla, Luften sval; Regnbågen prålar Med sina strålar, Randiga, målar Skog och dal. Amaryllis, låt mig utan våda 1 Neptuni famn dig frid bebåda! Sömnens gud får icke mera råda I dina ögon, i suckar och tal.

Kom nu och fiska, noten är bunden, Kom nu på stunden, Följ mig åt!'140

Kläd på dig tröjan, Kjorteln och slöjan! Gäddan och löjan Ställ försåt! Vakna, Amaryllis lilla, vakna, Låt mig ej ditt glada sällskap sakna! Bland delphiner och sirener nakna Sku1 vi nu plaska med vår lilla båt.

Tag dina metspön, refvar och dragen! Nu börjar dagen, Skynda dig! Söta min lilla, Tänk icke illa! Skulle du villa Neka mig? Låt oss fara till det lilla grundet, Eller dit bort till det gröna sundet, Der vår kärlek knutit det förbundet, Hvaröfver Tirsis så harmade sig.

Stig då i båten, sjungom vi båda, Kärlek skall råda 1 vårt bröst! Eol sig harmar; Men när han larmar, 1 dina armar Är min tröst. Lydig uppå hafvets vreda hölja, 1 din stilla famn kan jag ej dölja, Hur i döden hjertat vill dig följa. Sjungen, Sirener, och härmen min röst.

Bellman*'141

Aftonqväde.

Träd fram du nallens Gud, att solens lågor dämpa, Bjud stjernan på din sky mot aftonrodnan kämpa,

Gor ljumma böljan kall, Slut ögats förlåt till! Kom, lindra qval och krämpa, Och blodets heta svall!

Ditt täcke gömmer allt. Betraktom Floras gårdar! Här skönsta höjder fly, der mörka griftevårdar

På svarta kullar stå, Och, under ufvars gråt, mullvador, ormar, mårdar Ur sina kamrar gå.

Vid källan allt är tyst, knappt rör sig minsta myra, När mot dess klara djup Timantes i sin yra

Bespeglar månans klot På grenen af en alm Alexis hängt sin lyra, Och slumrar vid dess fot

Det späda vattensorl, som ned i mossan spelar, Och uti rännlars språng kring fältet sig fördelar,

Gör ögats sömn så söt, Att döden liksom käns hvar droppa blod förstela 1 sjelfva hälsans sköt.

En ljum och kylig blåst emellan lofven susar, Och under trädens rusk den mörkblå böljan krusar

Kring roddarns blanka år. Mot klippan, vid ett plump, dit strömmen inåt frasar, Den glupska gäddan slår.'142

Der ligger jägarn trött, med hatten under öra;

Vid bössan mot hans arm, att minsta buller höra, Sig hunden lagt i ring.

Och fiskarn nyss begynt sin not i vassen snöra, Och plaska stranden kring.

På trägårdssängens brant, som ned åt viken drager,

Den trefne åbon syns, vid månans halfva dager, Med vattenkannan fylld.

Hans täppa syns så grön, hvar planta frisk och fager, Försilfrad och förgylld.

Vinrankans dufna prål åt muren vill sig luta,

Tulpanens skrumpna blad sig mer och mer tillsluta Vid regnets glesa skur.

Längst ut åt ängens rymd hörs sista gången tuta Vallhjonet i sin lur.

Nu sitter lärkan tyst, sin gröna dörr tilltäpper,

1 rågskyln någon gång den svarta fogeln knäpper Vid syrsans fräna ljud.

Helt låg syns svalans flygt, när Pan dess vingar släpper, Till regnets förebud.

Ur gräset skymtar fram ringblomman och hvitsippan,

Just der sädsärlan sprang, den skogens nippertippan, Med sina snabba tripp.

Hör sparfvens späda qval och ungarne på klippan, Kip kip kyp kyp kip kip!

Kring nattens majestät sig allt i dvala sänker,

Mot rodnan af ett moln en åldrig urna blänker Uppå en ättehög.

Bland drakar der på gods, bland gyldne bloss och skänker, Sig Plutos skugga smög.'143

Nu råder nattens frid, och ögat \ill sig sluta. Lägg bort din pipa, Pan! Alexis, tag din luta,

Och sjung i skogens hvalf! Cyiloper, Fauner, tyst, hålt, gastar, opp at| tjuta, Vid storm och jordeskalf!

Bjud Eol vid ditt spel att vädrens ras förvilla, Bjud tystnad upp i skyn, bjud Neptun sitta stilla

På sina mörka gruud! Befall, att klippans spets må tysta floder spilla På denna dyra stund!

Tillåt Najaden ej vid stranden sig få löja,

Bryt den Tritonens arm, som brottas om dess slöja,

Och grumlar flod och älf! Må sunnanvädret ej den minsta ilning röja; Apollo spelar sjelf.

Arachne, fäll din nål och låt din ränning stanna! Kan du ditt ömma bröst mot lutans våld bemanna?

Nej, lyssna vid hans slag! Vulcan, lägg släggan ner, håll handen för din panna! Men hu — nu somnar jag.

Hellman*

Et Soliloquium,

då Fredman låg vid krogen Kryp-In? gent emot Banco-husetj en sommarnatt år 1768;

Ack du min Moder! s^j hvem dig sände

Just till min Faders säng. Du första gnistan till mitt lif upptände; Ack jag arma dräng!'144

Blott för din låga Bär jag min plåga, Vandrar trött min stig. Du låg och skalka'; När du dig svalka", Brann min blod i dig. Du bordt haft lås och bom För din jungfrudom, För din jungfrudom.

Ett troget hjerta platt jag föraktar;

Tvi både Far och Mor! Här ligger jag i rännsten och betraktar Mina gamla skor Tvi tocka hasorl Rocken i trasor! Skjortan svart som sot! Si på halsduken, Lamskins peruken, Och min sneda fot Det kliar på min kropp; Kom och hjelp mig opp, Kom och* hjelp mig opp.

Känn mina händer, magra och kalla,

Darra vid larm och dån; Se dem af vanmakt vid min sida falla, Liksom vissna strån. Ögon och kinder, Allt sammanbinder Dubbel skröplighet. Himmel, min tunga Orkar ej sjunga Om den fröjd jag vet; Om kärleks ro och qval, Och en full pocal, Och en full pocal.'145

Läska min tunga, ack! söta safter,

Spriden i kärlen ljud! Jag är en hedning, hjerta, munn och krafter Dyrka Vinets Gud. Fattig, försupen, I denna strupen Fins min rikedom. I alla öden, I bleka döden Läskar jag min gom, Och i min sista stund Glaset för till mund, Glaset för till mund.

Men krogdörrn Öppnas; luckorna skrufvas;

Ingen i staden klädd. Stjernan af morgonrodnan liksom kufvas Ned i molnens bädd; Solstrålar strimma, Kyrktornen glimma, Luften blir så ljum. Hvar är nu kappan? Här ser jag trappan Ned till Bacchi rum. Gif mig en sup, min själ Törstar snart ihjäl, Törstar snart ihjäl.

Nå så gutår, jag vill mig omgjonfe,

Ragla till bord och stop. Nu ska de styfva leder blifva smorda, Smorda all ihop. Hurra Courage! Lustigt Bagage! Friskt i flaskan, hej!

Svensk f.assrlioç.'146

Nu är jag modig, Tapper och frodig, Och jag fruktar ej. Ännu en sup ell' par. Tack min Mor och Far! Tack min Mor och Far!

Tack för hvart sänglag, skål för hvar trogen,

Som gjort vid brudstoln sväng; Tack du, som virket högg och drog ur skogen Till min födslosäng; Tack för din låga, För din förmåga, Du min gamla Far, Kunde vi råkas, Skulte vi språkas, Supa några dar; Min bror du blifva skull", Och som jag så full, Och som jag så full.

Bellman*

Morgon-Scener.

Storm och böljor tystna re'n, Himlahvalfvets matta sken Mer och mer försvagas: Re'ii det börjar dagas, Molnen simma, Qvalm och dimma Bådar solens bleka strimma. Vädren spela fritt och täckt,'147

Fönstren ristas vid hvar flägt; Lönn och aspar susa, Kärr och källor brusa, Orren spelar, Tömmar, selar, Bonden åt sin fåle delar. Re'n i hvar spis Fladdrar och fräs" , Spånor och ris, Stickor och gräs, Redan vällingsgrytan kokar. Re'n med yfvig lugg Torparn uti mjugg Efter tobakselden snokar; Och på ängen re'n, Lutad mot en sten Dalkarln i sin skyffel tar.

Krögarn stöfveln på sig drar, Skurar brännvinspannan klar, Re'n i stopet fattar, Står i dörrn och skrattar; Pipan blossar, Gubben trotsar

Bygdens kämpar, barn och gossar.

Gumman på sin vagn vid grind

Håller handen under kind,

Af och an hon vickar,

Slumrar in och nickar;

Solen sticker,

Gumman qvicker

Vaknar och ur stopet dricker.

Qvarnar och hjul

Börja sin fart;

Hör, från ett skjul

Hörde du klart'148

Första slaget uti smedjan; Smeden, smal och lång, Med en glödgad tang Naken ända upp till medjan, Mellan eld och sand, Med en pust i hand Sjunger nu sin morgonbön.

Luften spelar frisk och skön; Minsta blomma, växt och frön, Öppna sina knoppar, Le åt daggens droppar, Prägtigt randas, Vällukt andas,

Med zefirens flägtar blandas. Skogen skymtar mörk och blå Berg och kullar prydda stå, Med båd' lam och qvigor; Bygdens barn och pigor Gå ocli valla, Le och tralla, Sina hjordar sammankalla. Lärkan i skyn Flägtar så sval, Tuppen i byn, Flaksar och gal; All naturen börjar vakna Till ny glans och prål, Nya göramål.

Och, att ingen skönhet sakna, Steg nu Movitz opp, Tog sin färge-kopp, Satt sig vid sin tafla ner.

Mellman.'149

Ulla Winblads hemresa

från Hessingen i Mälaren en sommar-morgon 1769.

Solen glimmar blank och trind, Vattnet likt en spegel; Småningom uppblåser vind I de fallna segel; Vimpeln sträcks, och med en år Olle på en höbåt står; Kerstin ur kajutan går, Skjuter lås och regel.

Stålet gnistrar, pipan tänds, Olle klår sitt öra; Rodret vrides, skutan vänds, Gubben har att göra; Under skarpa Ögonbryn Grinar han mot soln i skyn; Kerstin, gubbens hjertegryn, Skall nu seglen föra.

Seglen fladdra, skutan går, Jerker lar sin lyra, Lyran brummar, böljan slår Allt med våld och yra; Skutan knarkar, bräcklig, gles, Vimplens flägt i toppen ses: Tuppen gol så sträf och hes. Nu slog klockan fyra.

Movitz stöt åt dem i larn, Som på skutan fara, Olle du, hvad kostar tjurn? Lyssna, hvad de svara.'150

Hör! hvar är ni hemma, ni? tllfrån Lofön komma vi Med grönsaker, sillen, Mjölk och äpplen^klara."

Si, en julle skymtar fram, Marjo årån lyftar, Med sin löfbrodd, mjölk och lam Hon åt tullen syftar, Ilar i knä en bytta smör, Kersbärskorgar frammanför, Marjo nu sin lofsång gör, Snyter sig och snyftar.

Ulla Winblad skratta, sjung, Spritt vid solens strålftr, Jäspa ej, lös upp din pung, Tag fram band och nålar; Fästa din salopp igen, Nös du? Prosit, lilla vän! Si, der har dü Hessingört, Gröna trän och pålar.

Lilla Fästman på dig ser, Kom, min Norström lilla, Sätt dig bredvid mej, sitt ner, Fritt din låga stilla; Vi ha alla lika rang. Lustigt! hör basuners klang, Prosit och contentcment! Dyrbar ögonvilla!

Kon i vassen skylt sin kropp: Snärd i våta tågen, Bruna oxen kastar opp Himmelsblåa vågen,'151

Ängen står i härlighet, Kalfven dansar, yr ocb fet, Hästen tumlar, stolt och het, Svinet går i rågen.

Vid ett träd uppå en slätt Syns en skytt förbida Dagens gryning, klar och lätt, Fåglens sång och qvida; Bakom trädets tjocka siam Bössan syns och skymtar fram; Hunden, trogen som ett lam, Står vid skyttens sida.

Morgonsupen, Movitz, går; Ljufligt böljan svallar; Ser du Ekensberg? Gutår! Hör, hur folket trallar; Der framsätter en sin fot, Klotet käglorna slår mot; Hör du dunsen af hans klot Uti bergen skallar ?

I en löfsal, kring ett stop, Några bussar skratta, Ropa trumf, och allihop Uti stopet fatta; Somliga med sträckta ben Sofva godt och snarka re'n, Hvila hufvud mot en sten På en blomstermatta.

På den klippan, der vid strand, Sjelf Chinesen målar, Bildar af en näfva sand Skönsta blomsterskålar;'152

Uti leret brännes in En Apelles pensel fin, . Ulla Winblad, min Cousine! Ser du, hur det prålar.

Såg du nu Marieberg, Så se längre neder, Med en gul och bleknad färg Sig ett tjäll utbreder. Fönstren glittra, kännen 1 Ej Salpeter-sjuderi? En gång, Ulla, railleri! Palteri dit #) dig leder.

Fällom lodet på vårt djup, Jäspa ej och nicka, Sof ej, öppna flaskan, sup, Bjud mansellen dricka; Vakna, Movitz, ser du ej Lazaretts-palats, så säj? Akta näsau du på dej FÖr hvar vacker flicka.

Tornens spetsar blänka re'n, Kors och tuppar glimma, Morgonrodnans klara sken Syns i vattnet strimma; Barnet leker gladt vid strand, Samlar stenar i sin hand, Slungar, stenen dit ibland, Der som gässen simma.

*) Då detta skrefs var pä Kongsholmen ett salpelersjuderi, och dervid ett tukthus.'153

Lossa tågen, seglen fåll, Re'n syns Skinnarviken, Med dess kojor och kastell, Branta berg och diken; Under små kolsvarta tak Gnälla pumpar, eld och Ijrak, Hästen sträcker foten spak, Gnäggar, rädd för spiken.

Med sitt klappträd ner vid strand Pigan står så kåter, Knyter till sitt förkläds-band, Och sin barm upplåter; Barbent hon på bryggau står, Räknar slagen, klockan slår, Flitigt sig på benet klår; Svettig, sur och våter.

Allstäds godt, men hemma bäst! Sagta lät oss unna Vattukörarn med sin häst Hvälfva om sin tunna; Kärlet glittrar, hjulet går, Sprundet sprutar, hästen slår. Om den pragt, för ögat står, Sjunga de som kunna.

Jeppe tutar, trumman gar, Böneklockan klämtar; Sotarn svart i skorsten står, Hvisslar, sjungar, skämtar; Bagarn sina korgar kör, Smeden re'n sin slägga rör, Re'n båd' kneckt och granadör Vid geväret flämtar.

.Bellman*'154

Afsked till Matnmorna,

synnerligen till Mor Maja Myra i Solgränden vid Stortorget, Anno 1785.

Charon i luren tutar, Stormarne börja hvina, Trossar och tåg och klutar Lossna nu till slut; Månan sin rundel slutar, Stjernorna sorgligt skina, Till sin förvandling lutar Snart min lifsminut; Snart nu mitt timglas utrinner, Charon rör allt hvad han hinner, Vattnet vid årån Pollrar i fåran, Och på det blanka Sväfvar en planka, Kolsvarta lik-paulunen gungar floden fram, Vid rök och dam :,: Och gastars tjut

Krögarmadamer raska, Starken mig på min resa, När jag till Fädrens aska Samlas skall i natt. Krögarne stå så baska, Rödblommiga och hesa, Borga mig knappt en flaska, På min gamla hatt. Mor der, på taflan vid disken, Stryk ut två öre för fisken;'155

Dito, det öret För gamla smöret; Noch för de» ålen I gröna skålen; Noch för den der potates, som jag i mig drar, Hvad den var rar :,: Och trind och plaft.

Jag gör mitt testamente, Der jag vid stånkan sitter; Läs du sjelf opp patente, Läs Mor Maja sjelf; Bort verldsligt regemente, Verlden blir mera bitter, Stjernklara firmamente, Mig nu öfverhvälf. Men mer jag stånkan nu skakar: Klang, hvad den vörten mig smakar! Skummet det gäser, Fradgar och fräser, Dropptals från truten, Ned på surtouten. Det gör mig godt, Mor Maja, det var öl med rang. Klang Mutter, klang! :,: Vid Charons älf.

Hufvud på axeln hänger, Kroppen sig framåt lutar, Nacken den slår och slänger. Men, o Gudar! men Ögat med tårar blänger, Uppå de granna klutar, Som fordom med Ducriner Knäpptes trångt igen; , Men sc på byxorna bara; Säj ä de plaggen ej rara?'156

Söndrig är västen, Lappig är resten, Strumporna korta, Hälarna borta, Och den der dyra skjortan var, Mor Maja märk! Beckmanskans särk :,: För tu år se'n.

Nu står jag midt i båten, Kors, hvad det roret gnisslar, Skuggorna hela bråten, Sqvalpa bak och fram; Eolus

qväfver gråten, Gharon på pipan hvisslar, Hjelp! hör den mörka ståten För ett hiskligt larm; Blixt, norrsken, dunder och fasa, Ruudt kring om skyarne rasa, Karlvagnen hvälfver, Glimmar och skälfver, Stjernorna slockna, Stränderna tjockna, Tills i den svarta skuggan inga himlar syns; Mitt qval begyns :,: God natt Madam!

Hellman.

De små på Landet*

Raska barn på blomsterfält, Anblick af hvad mest är sällt! Med förtjusning vid ert nöje, Vid ert oskuldsfulla löje, Skådas af en känslig vis Lifvets #korta paradis.'157

Runda kinder, mod och marg, Trefligt hull och liflig färg, Luft och frihet, berg och backar, Frisk aptit och nötta klackar; Ingen skymt af koristens tvång, Lust och lekar, fröjd och språng.

Spring du lilla tacka groupe; Snart en bok med ris och lupp Skall i stugans qvalm dig stänga: Sök din frihetstid förlänga, ßarndomsgtädjen lifligt känn; Alldrig återkommer den.

Gosse! bygg ditt skepp af flarn, Tumla, skalkas, goda barn! Ledsnan, den der fula häxan, Kommer tids nog fram med läxan: Snart din skrifbok bunden är, Början gjord till verldsbegär.

Hoppa flicka, yr och späd, Lammets hals, med blomster kläd, Fröjda dig vid dockans nipper! Mamma snart en märkduk klipper: Redan, vid din första fåll, Glädjen flytt på längre håll.

Sälla, korta barndomstid, Stund af mcnlöshet och frid! Än i åldren, Öm för minnet, Sorgligt ljuf du tjusar sinnet, När min tanka återgår Till din evigt flydda vår.

Æjenngren♦'158

Lycklig den.

Lycklig den med sorgfrit hjerta Fridsamt helsar morgonen, Och förutan ångrens smärta Återskådar aftonen!

Lycklig den, hvars lefnad flyter

Bäckens lugna bölja lik, Och, fast lyckans ynnest tryter, Är af egna dygder rik!

Lycklig den, som orädd lyder, När hans sista timma slår, Och hvars graf en blomma pryder, Vattnad af en ömhetstår!

]Lenngren.

£ k 1 o g.

I en koja, kring sin spis, Satt en menlös slägt på bygden, Gubben grånad, from och vis, Gumman god som gamla dygden, Nöjde sig vid tända ris.

Matmors gerning hurtigt led, Karin nystade på garnet; Jerker slöjdade en sked,

Och pfi golfvet lekte barn ei, Husets barn i tredje led.'219

Drängen med sitt sista lass Kom från skogen trött till qvällen; Gårdshund, gamla trogna Pass, Makligt låg i ring på hällen; Katten tvättade sin tass.

Moster Gunnil i en vrå, Talte sagor, bandt på noten; Gamla Lustig då och då, Husets vän, Soldat af Roten, Finska fejden minde på.

Hastigt husbondfar man såg Pipan emot spisen knacka; Rörd var ban i själ och håg, Tog så brådt sin Almanacka, Som i stora Bibeln låg.

Vänner, ropte han, se faar,

Med en fröjd, som ej var tvungen:

Denna dagen är oss kär,

Låt oss be till Gud för Kungen;

'Det hans dyra högtid är!

Kungars kung, som allt förmår, Gif hans ungdom mod och lycka! Utbrast Gubben, och en tår Föll uppå hans nötta krycka, Stödet för han sjutti år.

Gumman sade: rätt och lag Skall han skydda för de ringa. — Sverges ovän skall en dag Bäfva för hans tappra klinga, Inföll Lustig, det svär jag.im

Jag i Stockholm sett min kung For de flinka blaa gossar; Skölden blir ej honom tung, Tapperhet ur ögat blossar, IJan är rask, som han är ung.

Doter Karin fick nu ljud; Hennes Önskan var för freden Och en kärlig kunglig brud! Jerker lade från sig skeden, Och bad samma bön till Gud!

Gunnil, fattig fromma själ, Tog till orda så gunådligt: Folket för allt split och gräl, Kungen för allt krankt och vådligt, Store gud, bevara väl!

Nu forentes allas röst, Nu upphöjdes allas händer: Sverges Kung, till Sverges tröst, Styre lyckligt sina länder Till dess sena ålders höst!

Tänd din lusteld, lyckans son, Låt kanonen glädje dundra, Fröjda dig med stoj och dån! Låt oss små din prakt beundra, Dina murar vidt ifrån.

Då palatset upplyst står, Glindrande i lustbarheten: Blott en suck från kojan går; Högre dock än fröjdraketen Dette tysta offer når.

;Jj enn gren♦'161

Kärleken och Dårskapen.

Gudaskaran i all gamman, Efter slutadt lottospel, Satt en kulen qväll tillsamman, Vid en brasa af kanel.

Jofur tummade på åskan, Sorgfri mellan skål och vägg, Drack med ifver, och i brådskan Spillde nektar i sitt skägg.

Juno värmde sina fötter, Fina, retliga och små; Knaprade på peppaniötter, Smekte moppa då och då.

Venus knypplade manchetter (Till julafton något spratt); Gracerna på tabouretter, Hvar en vid sin båge satt

Mars, som ögnade gazetten, Stötte hatten på tre qvart, Skrek, förljust, till gudaätten: Bravo, bravo, Bonaparte!

Herr Vulcan att maka bränder Stod med eldtången i hand, Svor emellan sina tänder På herr öfversten ibland*

8vt»»k Lancbog.'162

Bacchus skalkades i yran, Glädtig, vek och känsloöm; Phoebus gnolade vid lyran: uGoda gosse, glaset töm."

Mercur, sysslolös ej heller, Gaf ut ordres till soupén; Astrild sög på karameller, Och red käpp på caducéen.

Gamla Fröken med egiden Höll ett kort och lämpligt tal Öfver pojkar nu för tiden Utan aga och moral.

Men så när jag satt åsido, Att också en annan pilt Språng på golfvet med Cupido, Och for fram än mera vildt.

Det var Dårskapen, en broder Till hans lilla Kärlighet, Alstrad utaf samma moder, Men en skurk, som hvar man vet.

Först en lek ocbr så en träta (Mellan pojkar vanlig sed), Lilla Astrild fick ej äta Karamellerna i frid.

Lugg och knuff i hår och hufven, Tapper strid och ömkligt slut; Dårskapen (hvad tycks?), den lufven, Klöste Astrilds ögon ut.163

Skrik i tak, alarm och väsen, Svimning, eau de luce och gnäll; Flux i första åkarchaisen Efter gudarnes AcreL

i

Ryck på axeln, svaren korta — Venus skrek: fins intet råd? — Jngen hjelp — pupillen borta, Pojken blir stenblind, Ers Nåd."

Venus gret, och gudaskaran Svor åt Dårskap hämnd och död. Syndarn skalf; men, midt i faran, Öfverguden tystnad böd.

i(Blodig hämnd (så föllo orden) Gör ej skadan mindre stor; Straffet blir: att han på jorden Leda skall sin blinda bror."

Ära for de högas välde, * Jupiter i all respect! — Men, när denna dom ban fällde, Visst var gubben litet knäckt.

Mjenngren.

Pojkarne.

Jag mins den ljufva tiden, Jag mins den som i går, Då oskulden och friden Tätt följde mina spår;

11»'164

Då lasten Tar en häxa, Och sorgen snart försvann; Då allt, utom min läxa, Jag lätt och 'ustigt fann.

Uppå min mun var Iöjetr Och helsan i min blod, I själen bodde nöjet, Hvar menniska var god; Hvar pojke, glad och yster, Var straxt min hulda bror; Hvar flicka var min syster, Hvar gumma var min mor.

Jag mins de fria falteny Jag matt så mången gång, Der ofta jag var hjelten 1 lekar och i språng; De tusen glada sprätten^ 1 sommarns friska vind, Med fjärlarne i hatten Och purpurn på min kiniL

Af falskbeten och sveken Jag visste intet än, I hvar kamrat af leken Jag såg en trogen vän; De långa, lömska kifven. Dem kände icke vi; När örfilen var gifven, Var vreden ock förbi.

Ej skilnad till personer Jag såg i nöjets dar; Bondpojkar och baroner,

Allt för mig lika var;'165

I glädjen och i yran Den, af oss raska barn, Som gaf den längsta lyran, Var den förnämsta karln.

Ej sanniug af oss döljdes Uti förtjenst och fel; Oväldigheten följdes Vid minsta kägelspel; Den trasigaste ungen Vann priset vid vår dom, När han slog riktigt kungen, Och grefven kasta1 bom.

Hur hördes ej vår klagan! Vårt späda hjerta sved, Vid bannorna och agan, Som mången lekbror led. Hur glad att få tillbaka Den glädje, riset slöt! Min enda pepperkaka Jag med den sorgsna bröt,

Men, mine ungdomsvänner, . Hur tiden ändrat sig! Jag er ej mera känner, I kännen icke mig. De blifvit män i staten, De fordna pojkarne, Och kifvas nu om maten, Och slåss om titlarne.

Med fyrti år på nacken De streta i besvär, Tungt i den branta backen, Der Lyckans tempel är. —'166

Hvad ger då deuna tärnan, Så sökt i alla land? — Kallt hjerta under stjernan, Gul hy och granna hand.

Mjenngren.

Guds Lof, Konung Davids 104 Psalm*

Sjung, min själ! Den eviges lof.

Oändlige! Allsmägtige! AU verldens Gud! 1 evigt Majestät och ljus Med stjernor du beströr din skrud, Och himlars himlar är ditt hus, Och verldar hvälfva på ditt bud: Oändlige! Allsmägtige! All verldens Gud! Ditt ord gar ut af skyarne, Och thordön är dess återljöd, Och lågor dina tjenare, Och stormar dina sandebud: Oändlige! Allsmägtige! O Du, vår Gud! Jorden ej sjöng ditt eviga välde Än i de himmelska härars förbund: Men ett allmaktsord Du fällde, Och hon frajtøgick,. hmj, sig slaltøc Trygg, orygglig på sin grund.'167

Mörkret omhöljde, svallet beklädde Hennes obanade, ödsliga rund:

Men Du böd — och skön hon trädde Ut ur djupet, och sig glädde Af sin första morgonstund.

Då sköto de opp,

De trotsige fjällar, Sin skyhöga topp: Der störmarne ryta, Oeh forssarne bryta

Biand dånande hällar Sitt fradgande lopp.

Då sänkte sig den stilla dal,

i gräs och blommor klädd, Dar lunden kransar, lugn och sval,

Den friska källans brädd; Der bäcken leker, klar och blå,

Omkring den gröna mark, Och luftens härar nederslå

Uti en löfrik park; Och under hjordars fröjdesprång

Och näktergalars ljud All nejden stämmer upp sin sång, Och lofvar dig, o Gud!

Dig, som dock åt menskan unnar

Största nåd och högsta tröst, Lofve alla menskomuniiar, Täcke alla menskobröst! Du, som med allt godt oss kröner,

Fredar, frälsar,-lycklig gör, Du, som hörer våra böner, Gud! vår lofsång äfven hör.'168

Sjung, min själ! Den eviges lof. Du sträcker ut din starka hand Till berg och dal och sjö ocb strand — Ocb must och saft Ocb lust och kraft Kring berg och dal och sjö och strand

Strömmar från himmelen neder. Skyhög Du reser Libanons ceder, Och örnarne trygga Dess grenar bebo. Vällukt från Hermons cypresser du breder, Der bägrarne bygga Sitt näste i ro. Carmel Du bjuder bland åskor sig lyfta, Och djupt i dess klyfta Gazellerne fly: Medan kring Sardon, till grönska och gröda, Välsignelser floda På sommarens sky.

Solen går ner: En dag är förliden: Den kommer ej mer.

De vaksamma djur, I skogarnes iden, Nu draga derur.

Med girigt behof, Si! parden framljungar Och aktar på rof.

Med rytande mod> Gå lejonets ungar Att dricka dess blod.'169

Solen gar opp — De fly, de fly, till skogens mörka vrår: Och menskan med förnyadt hopp

Utur sin hydda går; Med munter flit, i jordens mull

Sitt korn hon lägger ner, Och blickar upp, förtröstansfull, Till dig, som vexten ger.

O Du, som var! O Du, som är och varar! O Evige! hur högt, hur skönt, hur tusenfaldt Din vishet, nåd och kraft, i allt, All jorden, häpnadsfull, förklarar!

Och hafvet svarar — Det grundlösa djupa, Det gränslösa vida: Der böljor på böljor stupa, Der vindar mot vindar strida: Der härar af lif, utan tal, utan namn, Krälande, hvimlande om hvarandra, Fylla omätliga afgrunders famn: Der de tunga hvalar vandra Ur den stumma nattens gommen. Och menniskan, ej mätt af jordens bröd, Jagar kring dödens herradömen Efter lifvets öfverflöd.

Till Dig, till Dig, Du allas Far!

Vår tröst vi alla ställe: At allt, hvad lif och anda har,

Du gifver uppehälle. Din milda hand du låter opp, Och lif, lycksalighet och hopp Till alla väsen strömmar.'170

Ack! när Du icke mer ifrån det höga, Oss mättar med din hand, oss lifvar med dit öga, Vi tråne bort, Vi dö ... Ack! innan kort Vi tråne bort — Och vinden skall vårt stoft förströ? Men si! öfver jorden din Anda går ut — Och

jorden sig kläder i skönare drägter; På våra grafvar nyfödda slägter Sjunga din ära till dagarnes slut!

Till alla folk och tider Din kärlekshand, o Gud! är sträckt, Kring verldens rymd sig sprider Din sannings ljus från slägt till slägt. Si! jordens grundval skälfver För dina ögonkast; Din blotta vink omhvälfver Dess yta i en hast: Men under alla öden, Är du den frommes tröst, I lifvet och i döden Till dig han höjer glad sin röst.

Så länge hjertat andas, Och tungan stamma kan ett ljud, Skall och min stämma blandas I verldars lof till härars Gud. Förstummen, snöda sinnen, Som hafven synden kär, Från jordens krets förs vinnen, Ty jorden Herrans är. Må glädjens rena toner ifrån dess hela rund; Dess hyddor och dess tlironer, Hans lof förkunna hvarje stund!'171

Sjung, min själ! Den eviges lof: Halleluja!

Wallin*

Menniskans Anlete*

Redan hann sin purpurslöja Öfver cederskogen höja

Tidens sjette dag. Guldbevingad, öfver bäcken Fjäriln flög till rosenhäcken, Kysste dess behag.

Pärlan sken i vattnets spegel; Hvita glänste svanens segel

I ett skuggrikt sund; Vinet glödde rödt i drufvan, Öm och menlös, lekte dufvan Uti Edens lund.

Men den högsta skönhet feltes I naturen: — Kronan feltes

Än i skapelsen: Till dess menniskan ur gruset Hof sitt anlete i ljuset, Hof opp ögonen.

Snön på fjellen höll ej färgen, Morgonrodnan bakom bergen

Sönk fördunklad ner; Stjernan, som i dagens panna Satt så skön, ej ville stanna Öfver jorden mer.'172

Djuren hyllande sig böjde För de ögon, som sig höjde

Ifrån stoftet opp; Der behag och kärlek myste, Der, bland sorgens tårar, lyste Ett odödligt hopp.

Englaskaran står betagen, Ser de talande behagen, Och på skaparn ser. Skaparn tryckte sitt insegel På sitt verk; och i dess spegel Ser sin bild, och ler.

I som ropen: det är ingen, Ingen själ, fördold i tingen:

Allt är stoft, ej mer. Dårar! blott till källan stigen, Sen ert anlete, och tigen, Rodnen, höljeu er.

Se den gamle vises panna, Se en tafla af det sanna, Som ger sekler dag. Se en blick ur hjeltens öga, Se ett elddrag af det höga, Som ger verldar lag.

Och det sköna, milda, ljufva? — Lyft min Selmas morgonhufva

Från dess rosenkind; Se dess ögon, ömma, blyga; Se dess mörka lockar flyga Sorglöst för en vind.'173

Eller följ den hemligt flydda, Då hon lyss, i sorgens hydda,

Till dess klagoröst. Se, hur själen, genom tåren På de svarta ögonhåren, Blickar fram med tröst

Skymt af himlen i naturen, Englavålnad ibland djuren,

Menskoanlete! Pryder du blott dödligheten? Skall du ej i evigheten Tåras än och le?

Ack jo! englar än skall röra Selmas uppsyn, då de höra Hennes röst bland sig; Selma! än i himlens salar, Än i Elysecns dalar, Får jeg se på dig.

Wranatén.

Till ëo ung Flicka.

Unga flicka! i din vår

Bind dig myrtenkransen. Dansa, medan du det får: Snart du är ur dansen.

Innan morgonen sin kos Smyga sig behagen; Då en annan yngre ros Tränger dig ur dagen.'174

Spegla dig, så länge än Spegeln dig berömmer:

Denna oförstälda väu

Nog en dag du glömmer.

Medan du omkring dig ser Ynglingar i låga,

Flicka, sjung vid ditt klaver, Skämta vid din båga.

Snart en Herre återstår Af den slaf, der smilar.

Barnet gråter, vaggan gar, Och klaveret hvilar.

Lek med diktens drömmar än, Och dess blommor plocka,

Lek med sjelfva kärleken; Såsom med en docka.

Snart med en förvissnad barm, Såsom fru, du vaknar,

Vaknar till besvär och harm, Och din krona saknar.

Rosorna i hymens bädd Taggar ha, som sticka.

Värre dock, att tvär och hädd Gråna bort som Flicka.

Medan lifvet blommar än, Hvar minut värdera.

Dina femton år igen Får du aldrig mera.

Wranzén.'175

Till en Yngling.

Goda Gosse, glaset töm, Gerna ser din flicka Någon gång dig glad och öm

Ibland vänner dricka, Som med hjertats sympathi,

Eldiga och unga, Klinga glädjens harmoni, Lifvets sötma sjunga.

Gerna vill hon i din hand

Se kristallen glindra,

Se din kind i purpurbrand,

Se ditt öga tindra, Se din känsla, ditt behag

Lifligt sig förfina,

Och i* hvarje anletsdrag

Själen genomskina.

Drick, — och lifvets väg ej mer

Går igenom heden. Se i glaset; och du ser, Jorden är ett Edén. Drick: i glaset sanningen Plär sig naken måla. Drick: i glaset kärleken Ser sin himmel stråla.

Drick — men sällan och med mått.

Mins, hvad Syrach skrifvit: "Vin och vänskap smaka godt, Då de gamla blifvit."'176

Tänk, hvad fröjd på gamla dar

Gubbens hjerta känner! Gammalt vin har gubben qvar Än för gamla vänner.

Wransèn.

De småt

Vet, söta Pappa, då jag for Ijåns så snällt till ottesangen, Och lyste med mitt hvita flor Som en prinsessa första gången — Det floret, som den bocken bar Åt mig till Jul: och ville stånga, Och jag skrek till, och tänk! det var Bror Wills med horn så långa, långa!

Det floret, hvad det klädde mig Med lilla rosenröda tröjan! Och Mormor sad: Gud signe dig! Du är så vacker med den slöjan, Som Magdalena, der hon står Inunder Christi kors och gråter — Och vid det ordet föll en tår På Mormors stora bibel åter.

Och Pappa slog mig med sin vant, Och sad9, jag var en liten näbba; Ocb Stella såg så obekant Uppå mig, och begynte bjebba; Och Pappa lyfte sjelf mig opp I breda släden bredvid Mamma; Och klatsch! for Brunte med ett hopp Ut genom porten i det samma.'177

"Jeannette! se intet på dig så; Sitt rak" — sad' söta Mor i racken, Och när jag lyfte hufvut då: Putsveck! var hufvan öfver backen, Ocb flög i vädret opp och ner, Just som vår stora hvita dufva, Och aldrig tänkte jag, att mer Få se min enda granna hufva.

Men ett tu tre! kom en så nätt, Så vacker gosse: och i blinken, Fast ingen bad, for han så lätt, Som Wilhelms snurra, öfver brinken, Och fick så qvickt i bandet fast, Som Mormors stygga katt i vingen På svalan, då hon skrek så hvasst: Jo pytt! jo pytt! och flög ikring'en.

Der satt vi flata i vår rack, Just som två bilder, midt på vägen; Och intet sad' jag en gång tack: Vet Pappa! jag var så förlägen. Men han var just som min kusin, Så egen, och tog af sig hatten, Och sad' med en så burtig min: Nog flög hon bra; men jag fick fatfen.

Och sen i kyrkan, bäst jag satt

Och såg ett hål på nya floret!

Och sad åt Mamma: tänk! hvad spratt! —

Så står han midt för oss i choret.

Och hade Pappa sett hans hår!

Så långt det hängde, som en kappa;

Och brunt som kaffe, när jag slår

Helt litet grädda i för Pappa.

Svensk Law*bo{j.]2'178

Och hvit ocli röd, som mjölk och bir, Han stod der, splitter bar i barmen; Och rocken var som himmeln der, Och hatten låg så nätt på armen. Tänk! att jag än i all min dar Sett ingen så'n! —• jo tyst! — min amma Beskref Guds englar, och det var I drömmen en — ja, just densamma.

Men hör nu Pappa! — bäst jag ser, Så brinner jag så röd i synen; Och dosan far i bänken ner, Pladask! med alla sockergrynen. Och han i choret såg sig om Med sina stora, sköna ögon. Jag vet nu intet, hvad det kom Ifrån de sköna, bruna ögon.

Det var så godt, det var så ömt! Jag hade lust att ta'n i fam'en; Det var, som om jag hade drömt, När Presten i en hast sad' Amen. Hvar är min handske? sad jag då; Du har ju honom på dig, flicka! Sad' Mamma, och jag skämdes sä; För ban gick just förbi och nicka.

Och sen, när jag kom hem, och låg, I fönstret: gick han otta gånger På gatan af och an, och såg Hit opp, och hälsa alla gånger. Det ringer! tyst! hvar är mitt flor? Vi ska väl, Mamma, dit vi ärna. Vet Pappa, att jag aldrig for I någon aftonsång så gerna.

Franken.179

Vårlängtan«

Din sol, natur, gar opp så skon, Och alla dimmor fly.

Hvar mask får lif, hvar flack blir grön, Och himlen sjelf är ny.

Jag ensam tynar utan hopp: Min sol går aldrig opp.

Det ras af drifvor syns ej mer, Der vädren stridde nyss.

Till bröllops allt omkring mig ler; Hvar flägt är blott en kyss.

Men ack! i detta hjerta rår En evig vinter utan vår.

I dalen öppnas knopp vid knopp Med tusen färgers glans;

Och fjäriln långs de skönas tropp Far opp och ner i dans.

En enda blomma jag begär; Den enda fins ej här.

Bofinkens maka kom i skyn ifrån sin pelgrimsfärd,

Och glömde vid sin älsklings syn Levantens sköna verld«

Vår eller vintren: aldrig mer Jag här min flyckting ser.

N Der sitter det i hvar sin topp, Det himmelsk fria par.

Vid hvar en drill ban håller opp, Att vänta hennes svar.

Ack! obesvarad blir min sång: Den blir ej hörd en gång.

12*'180

Hvem skrämde opp de sälla tu?

Dock se. De mötas reu I närmsta lund, och sitta nu Och kyssas på en gren. Ack! när vi stördes, for jag hit, Och hon for evigt dit.

Dem skilja icke rang och guld,

Som bryta ed och tro. Är han blott kär, är hon blott huld,

De sörja ej för bo. Mitt bo är grafven, äfven den Besöks ej af min vän.

Wransén♦

Champagne Vinet#

Drick! de förflyga, de susande Pärlorna: drick!

Skynda! det ljufva, det ädla, det höga Söker du fåfängt, sen anden förgick.

Dåren, som fäste vid skummet sitt öga, Vatten, blott vatten på läpparne fick.

Njut, de försvinna, de tjusande Stunderna: njut!

Ytterst förfinade, känslan och löjet Heta och domna i samma minut

Snappa i dyck ten behaget och nöjet:

Högst är raketen, i det han går ut.'181

Snar är på jorden, den rusande

Glädjen, ack! snar. Fångad af ynglingens spända forhoppning,

Än ur en drufva, förädlad och rar, Än från en munn, lik en ros i sin knoppning. Straxt till sitt hem öfver molnen

hon far.

Vranmèn♦

Gossen«

"Se Mamma! hur det brinner der Så många ljus på himmeln!

Men är det sanning, att det är Hvar afton jul i himmeln!

Der sitter salig syster nu

Och leker med Guds englar;

Dit kommèr också jag ännu, Och vi bli sjelfva englar."

Så talte Clas, en liten en,

Och såg på himlens stjernor,

Men glömde alla englar sen, I dans med jordens tärnor.

Wranatén.m

Stjernorna.

Lilla Fanny såg så glad Upp åt stjernorna och sad*: "Med hvad många ögon ser Gud på Fanny ner."

"Gud också har nere är, Fanny! ser du blomstren der? Som Guds ögon, äfven de Vänligt på oss se."

"Mamma! nu först skön och klar Står han för mig, vet du hvar? Der! i dina ögon ser Gud på mig, och ler."

Vranxèn.

Blommorna.

"Sprang du ei kring ängen Hela dan dig trött? Nu den lilla sängen Väntar dig. Sof sött." Fanny, af sin Mamma kysst, Stod vid fönstret tyst.

"Luta på din dyna, Barn, ditt hufvud ner; Ack! jag ser dig tyna Dag från dag allt mer." Fanny, mera själ, äu kropp, Säg åt himlen opp.'183

"Blomstren stå i vatten,

Dem du burit hem;

Vill du hela natten

Vaka öfver dem?"

Mamma! se, hvad präktig syn!

Blommor har och skyn.

"Nöjd med dem på jorden, Sof och väx, som de. Sjelf en blomma vorden, Glad åt våren le." Fanny mot en evig vår Smålog med en tår.

Tusenskönor blinka I det mörka blå, Och dit opp mig vinka Bland de englar små. Mamma, om jag saknas här, Gråt ej: jag är der.

Blommor der jag bryter Af odödlig glans. Dig till mötes knyter Jag af dem en krans. Mediertid uppå mitt stoft Strör du dessas doft.

Wranaén*

Glädjeus ögonblick.

Sörj ej den gryende Dagen förut. Njut af den flyende Hvarje minut.'244

Rosornas doft, Drufvornas ånga, Skynda att fånga: Yngling! de vissna: du sjelf är ett stoft.

Fatta det blinkande Glaset förnöjd. Sjung om den vinkande Kärlekens fröjd. Men då du ler, Munter för dagen, Skräm ej behagen: Flydda en gång, de ej följa dig mfer.

Drick ur den sparade Ungdomens bål, Drick den bevarade Oskuldens skål. Glädje och dygd Elda hvarannan. Kransad om pannan, Visheten skämtar i vinrankans skygd.

Klinga med roliga Vänner i lag. Tryck den förtroliga Handen i dag. Kanske du den Aldrig mer trycker, Härjaren rycker Brud ifrån brudgom och vän ifrån vän.

Glad må du somna i Grafven, du ockç Känslorna domna i Tiden ändock.'185

Efter en qväll, Måttligen njuten, Hjertligen sluten, Sofver man roligt, och vaknar man säll.

Wranxën♦

Nyårs-Visa.

Jag sitter i mitt fenster här Och ser på tidens å:

Den far och far, och lika när Är mig dess ström ändå.

Der dö väl många bubblor bort, Som glänste för min syn;

Men nya växa innan kort Med lika bild af skyn.

Och lika falska? — Ja, än sen! Låt bubblorna förgå:

Det ljus, de brutit, strålar än Och skall allt högre nå.

Jag sitter i min stillhet här

Med handen mot min kind,

Och ser de nya segel der, Som svälla för sin vind.

Och mången köl, som nyss der for Så stolt med dån och skum,

Ur vägen nu i tysthet ror, Och ingen ser dess rum.'186

Säll den, som endast långt ifrån Betraktar- verldens gång

Och gör sitt arbete i vrån, Med munterhet och sång.

Han vet ej af, att tiden går, Om ej i tornet der,

Och säger åt det nya år: Ha! är du redan här?

Ja, det är här, det nya år, Som tänder Sverges hopp:

Hvar dag på himlen högre står Den unga solen opp.

Tills ljus och värma på en gång Den väckta säden får.

Och hamnens stoj och lundens sång Förkunna: det är Vår,

fransen*

Epilog

vid Magister-promotionen i Lund, den 22 Juni 1820.

Den glada fest, den lagerfest är slutad. Till älskad krets af syskon och föräldrar, Som räknat månader och dar och stunder, Den efterlängtade, den kära yngling Tillbakavänder, nu en bildad man, Med mästerbrefvet och med segerkransen. Betydningsfull bör festen vara för Er,'187

1 lagerkransade, I nyinvigde I 1 ringa bilder har det högsta gått Förbi i dag för edra glada ögon. Ty detta är det

herrliga hos menskan, Att hon kan fatta tingens inre väsenT Ej hvad de synas, men hvad de betyda; Och verkligheten, hvart vårt öga ser, Den är symbolen endast af ett högre. Parnassens tinnar hafven I bestigit, De solbeglänsta Mensklighetens höjder; Ty högre stiger icke menskan opp, Än Vetenskap och Konst ledsaga henne. Förr stod Parnassen i en hednisk verld, Och kring dess dubbla toppar dansade I evigt solsken ungdomsfriske Gudar; Men vid dess fot låg verldens medelpunkt, Apollostaden med sitt vishetstempel. Ingifvelsen, den gudasände, hade Sin källa der, och ur OråkelhåUn Det mörka Ödets anderöster stego, Från jordens hjerta skickade i dagen. Nu står Parnassen i den Christna kyrkan, Men vigd och helgad, renad och förädlad. Ty i dess granskap tydas Hintferis under, Och lammets hvita fana öfverskygger Med änglavingar gamla gudaberget; Och orgelns toner brusa derutöfver, Den stora orgelns bild, som ingen ser, Hvars silfverpipor gå igenom verlden, Och till hvars toner, spelade af Gud, Naturens hjerta slår och sferer dansa. En lagerkrans 1 hämtat från Parnassen, Bevaren den, och glommen ej hans anor. Från Phæbus stammar han, från ljusets gudom. Ty Idealet under Daphnes skepnad, För Guden flydde, som det flyr ännu,'188

För vishetens och sångens vän på jorden.

Andtruten följde han dep flyende,

Den älskade, utöfver berg och dalar,

Med lyran på sin arm, och aftonvinden

Slog ett adagio i dess silfversträngar,

Och Gudens suckar svarade dertill.

Och redan är förföljarn henne nära,

Hans andedrägt ren bränner hennes skuldra,

Hans armar öppnas re'n att famna henne.

Då bad hon opp till Zeus med sträckta händer:

ltFörbarma dig, o gif mig ej till pris

Åt snillets Gud, ej sådan som jag är

Låt honom fatta mig: förvandla förr,

Hur helst du vill, den lefvande gestalten!"

Och se, på en gång (underbart att höra!)

De späda föttren växte fast i jorden,

Det smärta lifvet reste sig till stam,

Till grenar bredde sig de sträckta händer,

Och håret susade som löf i vinden.

Rörd tryckte Phoebus den förvandlade

Intill sitt bröst: ännu var trädet varmt,

Och hjertat slog ännu inunder barken.

En qvist ban bröt sig utaf nyfödd Lager

Och flätade den in i gyllne lockar,

Och bar den jemt till tecken af sin kärlek.

Och från den stunden (det är sagans .mening)

Nå Phæbi söner ej det högsta Sköna,

Det högsta Sanna: det flyr undan för dem,

Och när det stannar, är det re'n förvandladt,

En ringare natur, en fallen engel;

Den rätte engeln bor uppöfver stjernor.

Men ur den fallnes anlet genomskina

De höga dragen af ett himmelskt ursprung,

Och Daphnes hjerta klappar under barken.

Bevaren derför eder lagerkrans,

Ty den betonar edert mål i lifvet.'189

Han binder Eder vid de högre makter, De eviga, som vistas uti ljuset, Och nu sitt tecken på er panna fåst.

Men tecknet är ej saken, vägen är Ännu ej målet, det står fjerran borta. Hvad dagens högmod kallar mästerbrefvet, Ack! det är ju ett städjobref allena, En pantförskrifning af ert bela väsen Till ljusets tjenst, till sanningens. 1 dag 1 hafven svurit hennes adelsfana. Ty Mensklighetens adel samlar hon, Och ingen ofrälst kämpar under henne. En stormig tid, en vild emottar eder; Eu väldig valplats, lika vid med jorden. Det murkna Gamla, det omogna Nya, Med blind förbittring kämpa nu om verlden. Hvart striden lutar, det vet menskan ej, Dess lotter vägas på de gömda vigter, Som hänga dallrande imellan stjernor; Men ljusets vän vet lätt sin plats i striden. Det sägs, att solen sänks, att dagen grånar: Välan, så kämpen under aftonrodnan; dag är det nog ännu att vinna slaget. Tron ej hvad håglösheten hviskar till Er, Att striden är fot hög för er förmåga, Och att den kämpas ut väl Er förutan Hvad mensklighetens herrlige ha sökt, Sitt hela sköna, rika lif igenom, Väl är det värdt att sökas af oss alla. O! det är skönt att sluta sig till dem, Om också som den ringaste, den siste. Men för de höga makter ofvan skyn Är intet ringa, intet stort här nere. Härförarn ensam vinner icke slaget, De djupa leder vinna det åt honom.'190

Verldsanden verkar genom menskokrafter, Och af det spridda ringa, fogar ban Med konsterfarna händer hop det stora. Så bringom villigt till hans haf af ljus Vår ringa gnista, titt hans gudakrafter Vår menskokraft —

Ty det år Kraft och Klarhet, Som Phoebus fordrar af de kransade. Den samme Gud, sora tände dagens fackla Var äfven Guden med det gyllne svärd, Med silfverbågen, hvilken fällde Python. Sjelfständig kraft är mannens första dygd. Fast skall ban stånda som en Herculsstod, På klubban lutad, höljd i lejonhuden. Det lösa vacklandet, den blinda lältron Är dagens kräfta uti unga sinnen; Hon fräter tanken bort ur hjernans kamrar Och mod och styrka ur det fria bröst En hvar kan icke bli en Genius, På säkra vingar stigande mot ljuset; Men hvem som vill, kan pröfva, forr'n han dömmer, Kan fatta sjelf den sanning han besvärjer, Kan känna sjelf det sköna ban beundrar. Helt visst i tankens stilla verldshaf än Der ligga många obekanta öar, Och mången stjerna speglas der kanske, Ej hittills upptäckt utaf forskarns öga. Kan du ej plöja sjelf de djupa vågor, Så lyssna villigt till de vises röster, De vidtberestes, som med säkra tecken Tillbakavända från de nya landen. Men tro ej allt, hvad skeppare förtälja Om oerhörda ting, som de erfarit, Om verldens gåta, ändtlig löst af dem, Och om den vises sten, som de ha funnit. De arme dödlige! Den vises sten'191

I knappen sitter på AUfaders spira, Och menskohänder bryta den ej lös. Förgäfves mana de den höga Sanning Med mörk besvärjningsformel; just det mörka Fördrar hon icke, ty bon bor i ljuset* I Phæbi verld, i vetande som dikt, Är allting klart: klar strålar Phæbi sol, Klar var hans källa, den Castaliska. Hvad du ej klart kan säga, vet du ej; Med tanken ordet föds på mannens läppar: Det dunkelt sagda, är det dunkelt tänkta. Den sanna vishet liknar Diamanten, En stelnad droppe utaf himlaljuset; Ju renare, ju mera värd ban skattas, Ju mera lyser dagen och igenom. De gamla byggde Sanningen ett tempel, En skön Rotunda, lätt som himlahvalfvet, Och ljuset trängde in från alla kanter Uti den öppna rund, och himlens vind Melodiskt lekte i dess pelarskogar. Nu bygger man ett

Babelskt torn i stället, En tung, barbarisk byggnad; mörkret kikar Igenom trånga fönstergluggar ut Till himlen skulle tornet nå, men hittills Har det dock stadnat vid forbistringen. — I Diktens riken är det, som i Tankens. All dikt är genomskinlig. Af Krystall Dess stad är byggd, och ljuset lusendubbladt Tillbakastrålar från dèss spegelmurar. Men på dess gator vandra upp och ner Ovanskliga, olympiska gestalter, Af strålar väfda och af rosendoft; Det fins ej fläck på deras gudalemmar, Och himlens stjernor skina dem igenom. Allt snillrikt träffar som en blixt: det är'192

Ett ögonblickets barn; men ögonblicket Utaf dess verkan gar igenom sekler. Tro ej det mörka är betydningsfullt, Just det betydningsfulla är det klara. Betydelsen är som en spegelbild: Den är ej till, då intet öga ser den. I många strålar bryter sig det Sköna För menskans syn: till alla sidor blickar Det rika ljuset med sitt Janus-anlet. Den boga konsten är så rik som ljuset, En stor månghörning är dess tempelbyggnad. All färg fördrar hon, endast mörkret ej; livar mörkret finnes, der har konsten felat, Och solen, himlens snille, har gått ner.

Så lefve ljuset! Sprides det af Eder I fosterbygden, i det kära landet, Der barndomsvänner bo, och fadren hvila; Frid öfver deras stoft: Ett minnets land, En stor stamtafla är det höga Norden. Hvart helst vi blicka, står en hågkomst för oss. 1 Hjeltars aska gro de Svenska skogar, Om äfventyr från fordom sjunger vågen, Och Nordens himmel skrifves full hvar qväll Med gyllne runor om de store döde. Der blickar Vasa till sitt frälsta folk, Linné ser ner till sina blommor alla, Och Kellgrens öga söker än sitt land, Hvar gång han stämmer in i stjcrnesången. Förtörnen ej de väldige deruppe, De himlaklara! Siaren har sett dem Betänksamt skakande de visa hufvud At tidens tecken, åt de feberdrömmar Som spökade i kärnfrisk Nord, åt töcknet, Som lagt sig kring den fordom klara himmel.'193

Men Nordanvinden är ej död ännu,

Jag hör på afstånd slagen af dess vingar;

Han flägtar smittan bort från berg och dalar,

Och sopar stjernehvalfvet rent igen,

Och Nordens sinnen klarna med dess himmel.

Med detta hopp jag hemförlofvar Er,

I ädle ynglingar, I ljusets svurne,

Det Evigas Apostlar uti Norden!

I Fosterlandets namn, i Mensklighetens,

Jag lyser deras frid utöfver Eder.

Gån ut, prediken Evangelium,

Det Sannas Evangelium, det Skönas,

Det glada budskap från den bättre verld,

Der allt är gudafrid och himlaklarhet.

Och när I en gång (gälle det Er alla!)

Igenømstridt den femtiåra striden

För ljusets sak, när er guldbröllopsfest

Med Sanningen är redo till att firas,

Och evighetens gränssten, grafvens häll,

Som vigselpall står öfverhängd med blommor:

Välkomne då, I silfverhårade,

I Phæbi svanor, o! välkomne åter

Till samma tempel som i dag Er rymmer,

Till samma lager ej förvissnad än,

Men blott ett halft århundrade mer mogen!

Ack! icke jag emottar Eder då,

Förstummad läugesen är då min stämma,

Och detta hjerta, som slår nu så varmt,

Är stoft, och någon vänlig stam deröfver

I vinden skakar sina gröna lockar.

Men anden (hoppas jag) ser ner ännu

Till jorden, till de välbekanta ställen,

Der tåget skrider öfver Lundagård

I templet opp att hämta sina kransar.

Och sakta orda mellan sig de gamle

Om flydda dagar, om sin ungdoms drömmar,

Och jemte dem ett slägte, ofödt nu, Med vördnad lyssnar till de visa röster; — Då gläds jag än en gång åt eder högtid.

thegner*

Solsången.

Dig jag sjunger en sång, Du högtstrålande sol! Kring din Konungastol, Djupt i blånande natt, Har du verldarna satt Som vasaller. Du ser På de bedjande ner; — Men i ljus är din gång. Se, naturen är död, Natten, vålnaders vän, På dess bleknade pragt Har sitt bårtäcke lagt. Mången nattlampa ser Uti sorghuset ner. Men du stiger igen Utur östern i glöd. Som en ros ur sin knopp Växer skapelsen opp. Den får lif, den får färg, Men du nedblickar glad På de gnistrande blad, På de flammande berg. Lifvets rinnande flod, Som var frusen och stod, Nu framsorlar han mild'195

Med din vaggande bild, Tills du nedblickar sval Mot den vestliga sal, Der for anande hopp, Der för uttröttad dygd Till de saligas bygd Springa portarna opp. O du himmelens son ! Hvadan kommer du från? Var du med, var du med Då den Evige satt Och i ljusnande natt Sådde flammande sad? Eller stod du kanske Vid hans osedda thron (Öfver verlden står hon) Att som engel tillbe; Tills du stolt ej fördrog Hvad från thronen befalls, Och ban vredgad dig tog Öfver strålande hals, Och dig hof med förakt Som en boll i det blå, Att förkunna ändå Hans förnekade makt? Derför ilar du än Så orolig, så snar; Ingen tröstande vän Bjuder vandraren qvar. Derför ännu ibland Drar du skyarnas dok Öfver kindernas brand. Ty du sörjer den dag Då dig hämnaren vrok Ur sitt heliga lag,'196

Och du föll från Hans knän Uti öknarna hän.

$äg mig, blir du ej trött På din ensliga gång? Blir ej vägen dig lång, Som så ofta du nött? I mång' tusende år Har du kommit igen; Och dock gråna ej än Dina gullgula hår? Som en hjelte går du På din glänsande stig, Dina härar ännu Hvälfva trygge kring dig. Men det kommer en stund, Då din gyllene rund Springer sönder: dess knall Manar verlden till fall. Och som ramlande hus Störta skapelsens hörn Efter dig uti grus; Och den flygande tid, Lik en vingskuten örn, Faller död der bredvid. Far en engel då fram, Der du fordomdags sam Som en gyllejie

svan Genom blå ocean, Se, då blickar han stum ' Kring de ödsliga rum; Men dig finner han ej, Ty din pröfning har slut, Och försonad alltnog Dig den Evige tog Som ett barn på sin arm,'197

Och nu hvilar du ut Invid faderlig barm. — Väl, så rulla ditt klot Uti ljus, och så gladt Din förklaring emot. Efter långvarig natt Skall jag se dig en gång I ett skönare blå; Jag skall hälsa dig då Med en skönare sång.

Wegner*

Det Eviga.

Väl formar den starke med svärdet sin verld,

Väl flyga som örnar hans ryckten;

Men någon gång brytes det vandrande svärd,

Och örnarne fällas i flygten.

Hvad våldet må skapa är vanskligt och kort,

Det dör som en stormvind i öknen bort.

Men sanningen lefver. Bland bilor och svärd

Lugn står hon med strålande pannan.

Hon leder igenom den nattliga verld

Och pekar alltjemt till en annan.

Det sanna är evigt: kring himmel och jord

Genljuda från slägte till slägte dess ord.

Det rätta är evigt: ej rotas der ut Från jorden dess trampade lilja. Eröfrar det onda all verlden till slut, Så kan du det rätta dock vilja. Förföljs det utom dig med list och våld, Sin fristad det har i ditt bröst fördold.'198

Och viljan, som stängdes i lågande bröst, Tar mandom lik Gud, och blir handling. Det rätta far armar, det sanna får röst, Och folken stå upp till förvandling. De offer du bragte, de faror du lopp, De stiga som stjernor ur Lethe opp.

Och dikten är icke som blommornas doft, Som färgade bågen i skyar. Det sköna du bildar är mera än stoft, Och åldern dess anlet förnyar. Det sköna är evigt: med fiken håg Vi fiske dess guldsand ur tidens våg.

Så fatta all sanning, så våga allt rätt, Och bilda det sköna med glädje. De tre dö ej ut bland menskors ätt, Och till dem från tiden vi vädje. Hvad tiden dig gaf, må du ge igen, Blott det Eviga bor i ditt hjerta än.

Tegnér♦

Hjelten. 1813.

Hvarför smädar du mig ständigt, Ögonblickets lumpna skara, Utan vilja, utan merg? Fånga fjärlarna behändigt, Men jag ber, låt örnen fara Fri kring sina blåa berg.'199

Ser du, kring den starke anden Växa alltid starka Tingar. Hyad rår örnen väl derför? Dufvan plockar korn i sanden, Men Han tar sitt rof och svingar Mot den ban, der solen kör.

Frågar stormen, när han ryter, Frågar himlens höga dunder, När det öfver jorden far, Om det någon lilja bryter, Om det i de gröna lunder Störer ett förälskadt par?

Evigt kan ej bli det gamla, Ej kan vanans nötta lexa Evigt repas opp igen. Hvad förmultnadt är, skall ramla, Och det friska, nya, växa Opp utur förstörelsen.

Icke jag har häijat fälten, Ej bvälft Södern opp och Norden, Det hör högre makter till. Skalden, tänkaren och hjelten, Allt det herrliga på jorden, Verkar blindt, som anden vill.

Uppe bland de höga stjernor Skrefs den väldiga bedriften, För hvars skull jag kom hit ner. Icke tidens kloka hjernor, Ej den falska lyckans skiften Hämma hennes fortgång mer.'200

Derför gar jag, trygg och lika, Huru ock mitt ryckte ljudar, Hvart mig ock mitt öde för. Ej för meoskor vill jag vika, Endast för de höge Gudar, Hvilkas tysta röst jag bör.

Låt dem flyckta, låt dem fara, Mina slafvars hop, som rysa Vid den högre kraftens bud. Ensam går jag. Natt skall vara 'Innan himlens stjernor lysa, Innan hjelten blir en Gud.

* Falla kan jag. Under månen, Den omvexlingsrika, bodde Ingen fri för ödets kast. Lejontämjarn, gudasonen Föll, när svekets klädning grodde Vid hans breda skullror fast

Men han reste sig, och tände Sjelf sitt bål på höga Oeta Och flög hän gudomliggjord, Så min hjelteban och ände. Och vill bålets namn du veta Söder heter det, och Nord!

Vegnér♦'201

Mjelt^jukan.

•

Jag stod på höjden af min lefnads branter, Der vattendragen dela sig, och gå Med skummig bölja hän åt skilda kanter, Klart var deruppe, der var skönt att stå. Jag såg åt solen och dess anförvandter, Som, sen hon slocknat, skina i det blå, Jag såg åt jorden, hon var grön och herrlig, Och Gud var god och menniskan var ärlig.

Då steg en mjeltsjuk svartalf opp, och plötsligt Bet sig den svarte vid mitt hjerta fast: Och se, på en gång allt blef tomt och ödsligt, Och sol och stjernor mörknade i hast: Mitt landskap, nyss så gladt, låg mörkt och höstligt, Hvar lund blef gul, hvar blomsterstängel brast, All lifskraft dog i mitt förfrusna sinne, *

Allt mod, all glädje vissnade derinne.

uHvad vill mig verkligheten med sin döda, Sin stumma massa, tryckande och rå? Hur hoppet bleknat, ack det rosenröda! Hur minnet grånat, ack det himmelsblå! Och sjelfva dikten! Dess lindansarmöda, Dess luftsprång har jag sett mig mätt uppå. Dess gyckelbilder tillfredsställa ingen, Lösskummade från ytan utaf tingen.1'

Dig menskoslägte, dig bör jag dock prisa, Guds afbild du, hur träffande, hur sann! Två lögner har du likväl till att vka, En heter qvinna och den andra man.'202

Om tro ocb ära fins en gammal visa, Hon sjunges bäst, när man bedrar hvarann. Du himlabarn! hos dig det enda sanna Är Kainsmärket inbrändt på din pannf.

%

Ett läsligt märke af Guds finger skrifvit! Hvi gaf jag förr ej på den skylten akt? Det går en liklukt genom menskolifvet, Förgiftar vårens luft och sommarns prakt „ Den lukten är ur'grafven, det är gifvit: Graf muras till, och marmorn ställs på vakt. Men ack! förruttnelse är livets anda, Stängs ej af vakt, är öfver alk tillhanda.

Säg mig, du väktare, hvad natten lider?

Tar det då alldrig något slut derpå?

Halfätne månen skrider jemt och skrider,

Gråtögda stjernor gå alltjemt och gå.

Min puls slår fort som i min ungdoms tider,

Man plågans stunder hinner han ej slå.

Hur lång, hur ändlös är hvart pulsslags smärta!

0 mitt förtärda, mitt förblödda hjerta.

Mitt hjerta? I mitt bröst fins intet hjerta, En urna blott, med lifvets aska i. Förbarma dig, du gröna moder Hertha,

Och låt den urnan en gång jordfäst bli; Hon vittrar bort i luften: jordens smärta

1 jorden är hon väl ändå förbi,

Ocb tidens hittebarn, här satt i skolen, Får, kanske, se sin fader — bortom solen.

Tegnér♦'203

Elden.

Mörkt låg djupet uti död forstening, Outgrundligt, som Allfaders mening, Formlöst, utan ande, utan kropp. Ingen själ tog upp uti sin spegel Tingens bilder, skapelsens insegel Var ej brutit opp. %

Evigheten, lik en orm i ringar, Låg och rufvade med svarta vingar Uppå verldar icke ännu till. Rymdens tält låg ouppspändt. För tiden Var ej ännu någon stund förliden, Och dess ur stod still.

Se, det blixtrar! Se, hur' natten randas! Lifvet vaknar, känner sig, och andas I den graf, der fordom döden frös. Tingen skilja sig med skild förmåga. Himlen lyfte sig till hvalf. I låga Slet sig solen lös.

Öster rycker sig med våld från Vester, Gent mot Norr sin boning Söder fäster, Himlens rosor spricka ur sin knopp. Dagen vexlar öfver land och vatten, Månan, rodnande och blyg, i natten Slår sitt öga opp.

Plantan skjuter ur den värmda mullen, Skogens kronor susa öfver kullen, Blomman stadnar vid dess fötter qvar. Djuren leka. Ensam, utau like, Framstår menskan, och till dubbe]t rike Jord och himmel tar.'204

Puls i ådrorna utaf naturen, Växt i plantorna, och lif i djuren, Gudalåga, hvem har tändt dig an? Jo, Allfader, ännu känd af ingen, Ville en gång spegla sig i tingen, Och hans spegel brann.

Ingen harpa stämmes till din ära. Tiden ler åt«Zendas höga lara, Vestas altar flammar icke mer. Men ett väldigt tempel än dig hyser, Och ditt öfvergifna altar lyser Ifrån solen ner.

Öfver allt är du, lik himlaanden, Utan föda lefver du i granden, Verldar äter du, och hungrar än. Fåfängt forskarn vill ditt väsen fråga: Han förklarar ej din gudalåga, Men han värms af den.

Säg oss, säg oss, är du ej densamma, Känd som snillets eller solens flamma, Uti skaldens dikt, i vårens prakt? När vulkanen eller hjelten ryter, Är det icke samma eld, som bryter Ut med samma makt?

Blickar månen på den öde borgen Ner i natten, o så blickar sorgen Ner på grafven af en ungdoms vän. Bådas qvällen utaf Frejas stjerna, O, så blickar mången Nordens tärna I sin brudstol än.'205

Himlalåga, när den trötte anden En gång flyger till de blåa landen, Der han kanske bott för längesen; Härbergera du den vilsna gästen Och gör honom, som du gör asbesten, Mera skön och ren.

Vegner♦

Floden.

Vid flodens källa sitter jag, och stilla Betraktar himlabarnet, nyfödt der. I fjällens vagga hvilar än den lilla, Och diar målnet, som dess moder är.

Men se, i skogen växer gudasonen, Och drömmar redan om bedrifters larm. Han gungar solen, och han gungar månen, Med evig längtan i sin unga barm.

Men icke trifs han under furens grenar, Ej mellan bergens trånga väggar mer. Hur yr han jagar efter dalens stenar! Hur vild han hoppar ifrån klippan ner!

Kom ned! kom ned! Så till hvar bäck han talar, Här bränner solen, dricker sanden er! I bröder, kommer! Genom fält och dalar Jag för er alla till vårt ursprung ner.

Och regnets söner höra det och följa Med sorl den unge äfventyrarn åt. Likt kungars hjertan sväller högt bans boija, Och skog och klippa störta i hans stråt.'206

Nu ner på slätten stiger segerhjelten, Med mörkblå hären, hyllad af en hvar. Hans ande lifvar de förbrända fälten,

Han döper länder med sitt namn — och far.

Och skaldens sånger till hans ära ljuda, Och skepp och männer dra med honom hän. Till gäst de rika städer honom bjuda, Och blomsterängar fatta om hans knän.

Men ej de hålla honom qvar, han hastar De gyllne torn, de rika fält förbi, Och hastar oupphörligt, tills ban kastar Sig i sin faders famn och dör deri.

Tegnér.

Sången.

Har du betraktat diktens lunder Med gyllne frukt i löfvens skygd? Och silfverbäckar gå derunder Och leka i den gröna bygd. Hur skönt de glada landskap skifta I morgonrodnans purpurfärg! Hur hoppets gröna fanor hvifta Uppå de solbeglänsta berg!

Hvi klagar skalden då? Hans flamma Är hon ej gode Gudars lån? Hvi sörjer ban, den otacksamma, Det Edén han ej drefs ifrån?'207

Har han ej qvar ännu dess dalar Med grönklädd Tar, med gyllne host? Ocli sjunga ej dess näktergalar Alltjemt ur djupet af hans bröst?

Med himmelsk fröjd den gudasände Omfamnar lifvet som en brud. Hvar inre syn, bans hjerta tände, Han preglar ut i bild och ljud. Den verld, som i hans barm låg fången, Se, fram i dagen har hon gått. En evig längtan är ej sången, Han är en evig seger blott.

Gif akt! Den böga Genius svingar Med klang utöfver haf och jord; Med morgonrodnaden till vingar, Med manteln af en majsky gjord. Så glad som fågelns morgonqvitter, Så stark som åskan, då hon slår, Och evighetens cirkel sitter, Bland rosor gömd, omkring hans hår.

Han vet ej af den mörka sagan Om trånad utan mod och hopp. Han känner ej den veka klagan, Ej missljud, som ej lösas opp. Hans saknad är en flod, som brusar Melodiskt mot det sökta haf; Hans suck är vindens lek, som susar Emellan blomstren på en graf.

Hans tempel står i ljus och lågor, En källa sorlar vid dess mur: Från tidens botten gå dess vågor, Och skalden dricker kraft dcrur.'208

Mot hvarje qval, hans hjerta sårar. Dess hälsodryck en läkdom fått. Den källan är ej jordens tårar, Nej, bon är himlens spegel blett.

Välan, ur källan vill jag dricka Med mod, om jag är drycken värd. Med friska ögon vill jag blicka Omkring mig i den sjuka verld. Den gyllne lyran skall ej klinga Om qval, dem sjelf jag diktat har, Ty skaldens sorger äro inga, Och sångens himmel evigt klar.

Så länge öfveV tappra fäder Det stjernerika grafhvalf hängs, Så länge friska nordan väder Än sjunga Sveas barn till sängs: — Så länge Nordens bröst bevare Sin undersköna stämmas gång, Och berg och dalar återsvare Den manliga, den Svenska sång!

Vegnér.

Carl XII.

På Hans Minnesfest 1818.

Kung Carl, den unga hjelte, Han stod i rök och dam. Han drog sitt svärd från bälte Och bröt i striden fram.'209

"Hur Svenska stålet biter, Kom låt oss pröfva på. Ur vägen, Moscoviter, Friskt mod, 1 gossar blå."

Ocb en mot tio ställdes Af retad Vasason. Der flydde, hvad ej fäldcs, Det var hans lärospån. Tre konungar tillhopa Ej skrefvo pilten bud. Lugn stod han mot Europa, En skägglös dundergud.

Grähårad statskonst lade De snaror ut med hast: Den höga yngling sade Ett ord, och snaran brast. Högbarmad,

smärt, gullhårig, En ny Aurora kom: Från kämpe tjugeårig Hon vände ohörd om.

Der slog så stort ett hjerta Uti hans Svenska barm, 1 glädje, som i smärta, Blott för det rätta varm. 1 med- och motgång lika, Sin lyckas öfverman, -Han kunde icke vika, Blott falla kunde ban.

Se, nattens stjernor blossa På grafven längese'n, Och hundraårig mossa Betäcker hjeltens ben.

Svensk Laescboß. 14'210

Det herrliga på jorden Förgänglig är dess lott. Hans minne uti Norden Är snart en saga blott.

Dock — än till sagan lyssnar Det gamla sagoland, Och dvergalåten tystnar Mot resen efterhand. Än bor i Nordens lundar Den höge anden qvar, Han är cj död, han blundar: Hans blund ett sekel var.

Böj, Svea, knä vid griften, Din störste son göms der. Läs nötta minnesskriften, Din hjeltedikt hon är. Med blottadt bufvad stiger Historien dit och lär, Och Svenska äran viger Sin segerfana der.

Tegnér.

Vid Svenska Akademiens Jubelfest.

Jag stod på skeppsbron under kungaborgen, När dagens oro ändtlig' somnad var« Och öde voro gatorna och torgen, Och på kung Gustafs stod sken månen klar.'211

Der låg ett uttryck i de milda dragen, Som när'det åskat i en fredlig dal, Och hjelten var der, men jemväl behagen, — En segerkrans, men som bland blommor tagen, En blick till hälften örn, till hälften näktergal.

Förunderliga magt, som konstnärn eger!

Se Anden, färdig så till strids som sångs,

En bild, som oss sin egen saga säger,

En lefvande Gustaviad i bronz!

Ja, sådan var han, när han kom ur striden,

Men sådan var han, då han göt sin själ

I folket in, bland konsterna och friden;

Ty stora andar ge sin form åt tiden,

Och Gustafs tidehvarf bär Gustafs drag jemväl.

Min barndom föll uti hans solskensstunder. Jag mins den tiden, hur' den är mig kär Med sin förhoppning, sina sångar-under Och allt det nya lif, som rördes der. Det var som våren, när hans värma droppar Ur blånad sky och löser vintrens tvång; Då leka djur, då svälla lundens knoppar, Och kinden färgas, menn skohjertat hoppar, Och allt omkring är lust och mod och fogelsång.

De gamla Garoliner hade somnat

I blått och kyller, ifrån splitets dar,

Som allt försökt och ingenting fullkomnat,

Då ingen kung och ingen ära var.

Hvad Norden evigt vill: en kung, som känner

Sin egén kraft, stod åter fram i glans,

Och der vart ordning ibland fria männer,

Och magt och lydnad blefvo åter vänner,

Och allt var gladt och tryggt, vid tanken att han fans.

I purpur salt förtjusaren på thronen, Och spiran var en trollstaf. Med hvar stund Der växte nya hjertan i nationen Och nya blommor, fast på jernmängd grund. Vår gamla dröm om bragder och om ära Förflyttades till någon fredlig trakt, Der ek och lager sina kronor bära, Och milde vise ljus och seder lära, — Och styrkan skar sitt skägg, och vettet blef en magt.

Den Svenska äran brot sig nya banor I tankens obesökta land: Linné Stod segersäll bland sina blomsterfanor, Oskyldig, älskvärd, konstlös, liksom de. Melanderhjelm beräknar himlafärden För månens skifva, för planetens ring, När Scheele skedar skapelsen i härden, Och Bergman drar grundritningen till verlden, Och häfdernas rnystér ransakar Lagerbring.

Och här, der Mälarn gjuts i östervågor, Och kungastaden midt i skogen är, Hvad sydligt lif inunder norrskenslågor, Hvad sångartempel på de öde skär I Det språk, hvars toner ligga midt imellan Hvad norden djupt, hvad södern klangfullt har, Ett bortglömt barn, som kom i samqväm sällan, Steg fram och speglade sin bild i källan Och häpnade att se, hur* högt, hur' skönt det var.

Och då sjöng Gyllenborg, en mägtig ande, Fast stundom rimfrost på hans vingar låg. Ack, klippor finnas, der vi alle strande, Och äfven dikten har sin frusna våg.'213

Men vågen smälte, våren återvände I skaldens barm, som ingen kyla tål, Och allt, hvad menniskohjertat djupast kände, Steg fram, och grät i Menniskans Elände, En djup, oändlig suck, vårt slägtes modersmål.

Bredvid hans sida, drömmande och stilla,

Satt Creutz och band på rosor utan tagg,

Och diktade om Atis och Camilla,

En sång af vestanvind och morgondagg.

Den sången är en dröm ur gyllne åren,

En gång i lifvet af hvart hjerta drömd,

Fast ej så skön, fast ej så himlaboren, —

En sång så ljuf som lärkornas om våren,

Öm, enkel, oskuldsfull — och derför är ban glömd.

Gif plats, gif plats, ty Nordens vingud nalkas, Och sången raglar kring hans vigda mun! Hör, hur9 han skämtar, se, hur' ömt ban skalkas Med nympherna uti den gröna lund! Men ack, hans glädje ligger ej i kannan, Ej i idyller, som han kring sig strött, — Hans druckna öga söker än en annan, Och märk det vemodsdraget öfver pannan, Ett nordiskt sångardrag, en sorg i rosenrödt!

I Djurgårdsekar, susen vänligt öfver

Den största sångarns bild, som Norden barl

Det fins ej tid, som dessa toner sofver,

Det fins ej land, som deras like har.

En sång, som vexer vildt och likväl ansad,

Bär konstens regel, men forsmår dess tvång,

Till hälften medvetslös, till hälften sansad,

En gudadans, på gudaberget dansad

Med Faun och Gratie och Sångmö på en gång.'214

Dernäst hör Lidner: "grafvens portar knarra På tröga gångjern; Domeu förestår, Och lampans bleka sken på marmor darra, Och midnattsklockan ifrån tornet slår/' Förstörd, förvirrad före mogningsstunden, En rik, men sönderbruten harmoni, En genius, ack, för djupt i stoftet bunden, Hur' ömt begråter han i lagerlunden Hvar likes qval! Du hör hans eget deruti.

Men som en stilla sommarqväll på landet, När daggen darrar uti blomsterskåln, Och aftonrodnan knyter rosenbandet Kring vesterns lockar, kring de lätta moln: På ängen samla sig till dans de unga, De gamla till rådplägningar i byn; Sitt matta guld i vinden skördar gunga; Hvar blomma doftar, alla foglar sjunga, Och frid och salighet se ner ur aftonskyn.

Så är det i din sång, o Oxenstjerna,

Italiens himmel öfver Nordens berg!

Din Sångar-Gratie är en sydlig tärna,

Och sydlig äfven glöden af din färg.

Hvad solglans ligger öfver Dagens Stunder,

Hur klangfull lian genom Skörden går!

Och Hoppet, lifvets tröst och diktens under,

Hur' blef det diktadt under furulunder?

Jag undrar mången gång, men gläds, att du var vår!

Och Kellgren, som af skönhet och behagen Oss än en ren och himmelsk urbild ger! Se'n Nya Skapelsen stått fram i dagen, Hvad ha \i andra till att skapa mer?'215

Hur' klingar Svenska lyran i hans händer, Hur9 ren hvar ton, hur" skön, hur' silfverklar! Ack, i mitt öra, hvart jag också länder, Den diktens grundton ständigt återvänder, En dunkel melodi ifrån min barndoms dar!

Men hvad är lyrisk klang på silfvervågor Och evigt blomdoft uti blånad luft? Den ädle skalden har ocb andra frågor, Och skönhet vill han, men jemväl förnuft. När Kellgrens snille slog de stora slagen, De blixtrande, för sanning, rätt och vett, 1 skämt och allvar, hur det flög för dagen Kring land och rike, och en hvar betagen, Sprang upp och undrade, att han ej förr det sett!

Och han, som slöt den långa sångarraden

Och lefde länge, för att sörja den,

En rosenkrans med taggar mellan bladen,

Behagens, skämtets, tankens, Gustafs vän,

Han, som bar kronan i de vittras gille,

En lagrad veteran i vettets sold,

Kanske ej främst som skald, men främst som snille,

Som ville ädelt, kunde hvad han ville,

Den blinde Siaren, Tiresias — Leopold.

Jag sjöng bans drapa; Minnets döttrar sjunga En dag, och bättre, hvad han Sverge var; Ty der var oväld uppå framtids tunga, Och all förtjenst till slut sin krona har. Han stod imellan tvenne sångartider, Den enas varning och den andras stöd, Och steg ej neder uti deras strider; Men solen bröt utur sitt moln omsider Och sjönk förstorad ner i gull och purpurglöd.'216

De gamla, gyllne lyrorna ha tystnat,

Och deras klang är klandrad eller glömd,

Till många toner ha vi sedan lyssnat,

Och hårdt är Guslafs sångartid bedömd.

Naturen vexlar, äften snillet träder

I vexladt skick för skilda tider fram,

I Grekisk enkelhet, i gallakläder,

Med lejonmahn, med skiftrik turturfjäder;

Men ett dess Väsen är: väl den, som det förnam!

\

I Himlens vindar, stormen friskt och stormen Till vädervexling genom diktens verld! Men — snille rymdes i den fordna formen, Och derför är ban och sin āra värd.

0 vinglös lära, friska sångarlifvets Urgamla mask, i ny och nedan rönt,

Hvad ofog drifs med dig och ständigt drifvils! Det gifves ej och det har aldrig gifvits En allmän sångartyp: hvad snillrikt är, är skönt.

Der låg ett skimmer öfver Gustafs dagara

Phantastiskt, utländskt, flärdfullt, om du vill;

Men det var sol deri, och, bur9 du klagar,

Hvar stodo vi, om de ej varit till?

All bildning står på ofri grund till slutet,

Blott barbari var en gång fosterländskt;

Men vett blef plantadt, järnhårdt språk blef brutet,

Och sången stämd, och lifvet menskligt njutet,

Och hvad Gustafviskt var, blef derför äfven Svenskt.

1 höga skuggor, ädla sångarfäder, Jag lägger kransen på ert stoft i dag. En eflter antian bland oss alla träder Snart upp till eder uti sljeroströdt lag;'217

Der låt oss sitta och se ner till Norden, Förtjusta af hvad skönt som bildas der, Och strophvis om hvarandra sätta orden Till stjernmusiken om den fosterjorden, Som väl förgätit oss, men dock är oss så kär.

Tegnér.

Axel.

Den gamla tiden är mig kär, Den gamla Carolinska tiden, Ty glad den var som samvetsfriden Och modig såsom segren är. Än ligger i de norra landen Dess återsken kring himlaranden. Och mägtiga gestalter gå Med bälten gula, rockar blå, 1 aftonrodnan upp och neder. Med vördnad ser jag opp till eder, I hjeltar från en högre verld Med kyller och med långa svärd!

En af de gamla Caroliner Jag kände i min barndomsdar. På jorden stod han äiiuu qvar, Ett segertecken i ruiner. Från hundraårig hjessa sken Allt silfver, som den gamle hade, Och ärren på hans panna sade, Hvad runor på en bavtasten. Väl var han fattig, men förtrogen Med nöden, lekte han med den, Som förr i fält han lefde än, Och bodde i ett torp i skogen.'218

Doch ägde ban klenoder två,

Mot dem han ansåg verlden ringa:

Sin bibel och sin gamla klinga

Med Gari den tolftes namn uppå.

Den store konungens bedrifter,

Som letas nu i hundra skrifter

(Ty vida kring den örnen flög),

De stodo i den gamles minne,

Som kämpeurnorna stå inne

Uti en grönklädd ättehög.

O! när han talte om eu fara

För kungen och hans gossar blå,

Hur högt han bar sitt hufvud då,

Hur tindrade hans ögon klara,

Och kraftigt som ett svärdshugg klang

Hvart ord, som från hans läppar sprang.

Så satt han ofta, långt på natten,

Och talte om den fordna tid,

Och hvar gång Carl blef nämnd dervid,

Han lyfte på den slitna hatlen.

Förundrad stod jag vid hans knän

(Ty länger upp jag då ej räckte),

Och bilden af hans hjelteslägte

Den har jag från min barndom hän.

Och mänget dunkelt sagominne

Bor sedan dess uti mitt sinne,

Svärdsliljan likt, när i sitt frö

Hon sofver under vintrens snö.

Den gamle hvilar hos de döde. Frid med hans aska I Sagans ord Har jag af honom. Tag den, Nord, Och gråt med mig vid Axels öde! Mot gubbens ord min sång er matt, I enkla rim tillhopasatt.'219

Den store Kungen låg i Bender. Förödda voro ren hans länder, Beledt hans namn, nyss ärorikt Hans folk en sårad kämpe likt, Som ren af döden känner kölden, Stod, fäktande på knä, bak skölden, Och intet hopp om räddning fans 1 något annat bröst än hans. Fast stormen bläddrade i bladen Af ödets bok, fast jorden skalf, Lugn stod ban, som ett bombfritt hvalf Står qvar i den förbrända staden, Som klippan i det vilda haf, Som sinnesstyrkan på en graf.

En afton han till Axel sade: "Här är ett bref" — et bref ban lade Uti hans händer — "Axet, tag Och rid igenom natt och dag Till Sverge opp: när dit du länder, Du lemnar det i Rådets händer. Far hän med Gudi, än i qväll, Och helsa till de gamla fjäll!" —

Ung Axel älskade att rida.
Glad tog han brefvet, sydde in
1 bältet det. Vid Koloszin
Hans fader föll vid kungens sida,
Och öfvergifven, lägrets son,
Uppväxte ibland vapnens dån.
Det var en skön gestalt, som Norden
Dem föder ännu någongång,
Frisk som en ros, men smärt och lång
Som tallar i den Svenska jorden.
Som himlen på en molnfri dag
Var pannans hvalf, så fritt och herrligt,
Och alfvarsamt och bottenärligt
Hvart enda af hans anletsdrag.
Det syntes på hans klara öga,
Att dett var gjordt att blicka opp
Med redlig tillförsigt och hopp
Till ljusets fader i det höga,
Och blicka utan fruktan ner
På honom, som blott natten ser. —
En plats bland konungens drabanter
Han fick ibland sin själs förvandter.
En ringa hop, ty deras tal
Var sju, som Garlevagnens stjernor,
Högst nio, såsom Minnets tärnor,
Och strängt var deras fria val!
De pröfvades med svärd och lågor.
Det var en kristnad vikingstam,
Ej olik den, som fordom sam
På drakar öfver mörkblå vågor.
De sofvo aldrig uti säng,
Men på sin kappa, brädd på jorden,
Bland storm och drifvor ifrån Norden,
Så lugnt som på en blomsteräng.
En hästsko kramade de samman,
Och aldrig såg du dem kring flamman,

Som sprakar ifrån spiselns häll;

De eldade med kulor gerna,

Så röda, som när dagens stjerna

Går ned i blod en vilterqväll.

Det var en lag i stridens våda,

Att en fick vika först för sju,

Med bröstet vändt mot dem ännu,

Ty ryggen skulle ingen skåda.

Och slutligt var det och ett bud,

Helt svårt, det svåraste kanhända,

Till ingen mo de fingo vända

Sin håg, förrn Carl tog $jelf en brud.'221

Hur himmelsblått två ögon lyste, Hur rosenrödt två läppar myste, Hur barmens svanor summo på Sin insjö, likaledes två, De måste blunda eller springa: De voro vigde vid sin klinga.

Ung Axel sadlar gångarn gladt Och rider genom skog och natt Så kom han hän längs Ukräns gränser, Då plötsligt det i skogen glänser Af spjut och sablar rundtomkring. På en gång knapps den blanka ring Ihop. "Du för ett bref från Bender, Stig af, gif det i mina händer, Gif, eller dö!" — Ett svärdsslag var Hans tydliga, hans svenska svar, Och talarn, plötsligt ödmjuk vorden, sig bugar i sitt blod till jorden. Med ryggen stödd emot en ek, Den kämpe leker nu sin lek. Hvartut det tunga slagsvärd susar, Der böjs ett knä, och blodet frusar, Och ärligt löste han sin ed. Ej en mot sju — det vore ringa — Men en mot tjugu flög hans klinga. Han stridde, som Rolf Krake stred. Der var ej mera hopp i nöden, Han stred för sällskap blott i döden, Och månget sår med purpurmund Ren hviskar om hans sista stund, Och blodet kring hans hjerta somnar, Och handen, grodd vid fästet, domnar; Det svartnar för hans öga. Matt Han sjunker i den långa natt.'222

Halloh! det skallar genom skogen,

Och falken dristig, hunden trogen

Förfölja rofvet. 1 galopp

En jägarskara svänger opp.

Främst på en tigerfläckig fåle,

Med riddrägt grön, med rosenkind,

Framsusar som en hvirfvelvind

En sköldmö, skön som dagens stråle.

Förfärad jägarhopen flyr,

Men gångarn for de döda skyr,

Och med ett språng står hon på jorden.

Der låg han, som uti en däld

En ek utöfver småskog fälld,

När stormen rasat ifrån Norden.

Hur skön han låg uti sitt blod!

Och lutad öfver honom stod

Maria, liksom förr Diana

Nedstigen från sin himmelsbana,

På Latmos, långt från jagtens dån,

Stod öfver sin Endymion.

Den slumrarn, som förtjuste henne,

han var ej skönare än denne.

En gnista lif ännu förspörjs

Uti hans barm, fast sönderskjuten,

Och på en bår af qvistar knuten,

Som i ett ögonblick besöijs,

Den bleknade de varsamt bära

Till hennes boning, som var nära.

Hön satt bredvid hans hufvudgärd, Af ömkan och af sorg betagen, Och faste på de bleka dragen En blick, ett kungarike värd. Hon satt liksom i Greklands lurtder (Den sköna verld, som nu går under) En yppig ros, som växer vild'223

Bredvid en fallen Herkulsbild. Till slut han vaknar ur sin dvala, Och ser sig om, och böljar tala. Men ack! hans öga, förr så mildt, Nu var det stirrande • och vildt. "Hvar är jag? hvad vill du mig, flicka? På mig får ej en qvinna blicka. Jag hörer till kung CarL Din tår Får icke falla i mitt sår. Min fader bor i Vintergatan, Han vredgas, han har hört min ed. Hur skön är dock den frestarn led! Hur lockande! Vik från mig, satan! Hvar är mitt bälte? Hvar mitt bref? Med egen hand kung Gari det skref. Min faders svärd är godt, det biter I synnerhet på Moscoviter. Det var en glädje till att slå, Jag önskar, kungen sett derpå. Som mogna ax för lian strödde! Mig tyckes nästan sjelf jag blödde. Och brefvet jag till Stockholm för, Min ära står i pant derför.

Upp! ögonblicken äro dyra."--

Så talar han i feberyra,

Och dödsblek sjunker stridens vän

På fredlig kudde ner igen.

Och lif och död de stridde båda Om ynglingen, men lifvet vann; Och faran småningom försvann, Och Axel kunde nu beskåda Med sansad blick, fast skum och matt, Den engel vid hans sida satt. Hon var ej som idyllens sköna, Som gå och sucka i det gröna,'224

En evig trånads konterfej,

Med lockar gula såsom solens

Och kinder såsom nattviolens

Och ögon som förgätmigej.

Hon var ett österns barn: de rika,

de svarta lockar växte lika

En midnatt kring en rosengård,

Och glädjens mod, det enda sanna,

Stod stolt ock ädelt på dess panna,

Som segrens bild på sköldmöns vård.

Dess färg var frisk, som konstnärn målar

Auroras i en krans af strålar.

Växt var hon som en Oread,

Och gången dansande och glad.

Och höga gingo barmens vågor,

Af ungdomen och helsan häfd:

En kropp af ros öch lilja väfd,

En själ af idel eld och lågor,

En sydlig sommarhimmel, full

Af blomsterdoft och solens gull.

Der stridde i dess dunkla öga

En himmelsk och en jordisk brand.

Hon blickade så stolt ibland,

Som Jofurs örn ifrån det höga,

Och åter som det dufvopar,

Som Afrodites skyvagn drar.

O, Axel! snart är sårens smärta

Förbi, blott ärren återstå.

Ditt bröst det läkes utanpå,

Men ack! hur går det med ditt hjerta?

Se ej så kärligt på den haud,

Som ständigt dina sår förband.

Den marmorhvita hand, den fina,

Hon får ej hvila mellan dina.

Mer farlig är hon, än i fjol'225

Vid Cabbaliken uti Bender De hårda Ottomanska händer Med krokig sabel och pistol» De röda läpparne, de friska, Som öppnas endast för att hviska Om tröst och hopp en andesång: Det vore bättre, att du hörde De åskor, som Zar Petter körde Vid Pultava, ännu en gång. Och går du kring i sommarvärmen, Än stapplande och blek och tärd, Så stöd dig, Axel, vid ditt svqrd, Och icke vid den runda armen, Den Amor just beställt sig så Till örngått att få hvi|a på.

0 Kärlek! jords och himmels underl Du salighetens audedrägt! Gudomlighetens friska flägt

1 lifvets qvalmuppfylda lunder! Du hjerta i naturens bröst,

Du menniskors och gudars trost! i hafvet söker droppe droppe, Och alla stjernorna deroppe De dansa ifrån pol till pol En bruddans blott omkrinjg sin sol. Du är ännu i menskans sinne En aftonglans, ett bleknadt minne Af skönare, af bättre dar, Då hon ännu på barnbal var I himlen, i det blå gemaket Med silfverkronorna i taket, Och

sof, sen hon sig dansat v^rrø, Hvar afton på sin faders arjn. På var hou rik som bildqingsgåfvan, Och hennes språk var blott en bön,

Svensk l.ararbog. 1&'226

Ocb hennes broder var hvar skön,

Hvar vingad himlason derofvan.

Men ack! hon föll hit ner, och sen

År icke hennes kärlek ren.

Dock hos den älskade hon känner

Ett drag af fordna bimlavänner,

Hör deras stämma än en gång

I vårens eller skaldens sång.

Då glades åter hennes sinne

Likt främlingen från Schweitz, som hör

En hemlandston, som återför

Hans Alpers ocb hans barndoms minne. —

Det var en afton. Qvällen låg Och drömde på sin bädd i vester, Och tysta som Egyptens prester Begynte stjernorna sitt tåg. Och jorden stod i stjerneqvällen Lycksalig som en brud, som står Med kronan i de mörka hår, Och ler och rodnar under pellen. Af dagens lekar trött och varm Najaden stilla låg och myste, Och aftonrodnan satt och lyste, En präktig ros, i hennes barm. Hvar kärleksgud, som legat bunden, När solen sken, blef lös och red På månens strålar upp och ned Med pil och båge genom lunden, Den dunkelgröna äreport, Der våren nyss sitt intåg gjort. Ur ekarne slog näktergalen, Ben sången klingade i dalen Så öm, så oskuldsfull, så ren, Som något qväde af Franzén. Det var som om naturen sade,227

Att nu sin herdestund hon hade, Så lifligt och så tyst ändå,

Du kunde hort dess hjerta slå.--

Då gingo med förtjusta sinnen

Bredvid hvarann de unga två.

Som brudpar vexla ringar, så

De vexlade sin barndoms minnen.

Han talte om de glada dar,

Då i hans moders hus ban var,

Det furutimrade, det röda,

Som stod bland tallar högt i Nord,

Och om den kära fosterjord,

De kära syskon, alla döda.

Han talte om hur mången gång

Den gamla djupa kämpasång,

De läderbundna sågo skrifter

Hans längtan väckte till bedrifter,
Och hur i drömmen mången natt,
En kämpe utaf stål, han satt
På tolffotshöge gångarn Grane
Och red som Sigurd Fafnisbane
Igenom Yafurlågor hän
Till minnets mö, hvars borg på fjällen
Stod flammande i månskensqvällen
Uti en lund af lagerträn.
Qväft blef hans bröst, qväf blef hans kammar,
Han flydde mellan skogens stammar
Och steg med barnslig glädje opp
Till örnen uti furens topp,
Och gungade för nordanvinden,
Det svalkar hjertat, svalkar kinden.
O! den som finge åka i
Den vagn af moln, som far förtø,
Och draga fjerran öfver fjärden
Långt bort uti den sköna verlden,
Den segren vinkar, ryktet står

12*'228

Med kransen for den tappres hår, Och der knng Gari (han har allenast Sju och ett halft år mer än du} Med .svärdet plockar kronor nu, Och, gudasként! ger hort dem genast. Vid femton år min moder höll Mig längre ej, med gråt jag föll Till 'hennes barm, och drog till Pohlen. I lägret sen mitt lif försvann, Och troget som en vakteld brann Det bland kanonerna och stålen. Men såg jag fåglarna ibland, Som närde sina små och smekte, Såg jag ett barn, som låg och lekte Bland blommorna vid bäckens rand: Då syntes tomt mig krigets dunder, Och fridens bilder växte strax Uti min själ, med gyllne ax, Med glada barn, med gröna lunder. Och vid en stilla hyddas dorr En flicka stod, och qvällens flamma Låg på dess anlet, just detsamma Jåg stundom sett i drömmen förr. Nu på en tid de bilder fara Beständigt kring uti min själ: Jag sluter ögat, och likväl Jag ser dem lefvande och klara, Och flickan, som står midt deri, Hon är din spegelbild, Marie!" —

Förvirrad svarade Maria: "Hur lycklig likväl mannen är I Den starke ingefi boja bär, Han hör från början till de fria, Och farans tjusning, ärans glans Och jord och himmel äro hans.'229

Men qvinnans öde det är gifvet Till mannens bihang genom lifvet, Förbindningen uppå hans sår, Förgäten, sedan de grott s&mman: Hon offret är, han offerflamman, Som präktig emot hinilen går. — Min fader föll i Zarens härar, Jag minnes knappt min moders bild, Och öcknens dotter växte vild I detta slott, der slafven ärar, I herrskarns nycker, som han tål, Sin egen uselhets idol. Ett ädelt sinne måste vämjas Vid väsen, som så villigt tämjas. Såg du uppå oändlig slätt Vår sköna, vilda gångarätt? Som hjelten modig, lätt som hinden, Hon hörer ingen herre till; Med örat spetsadt står hon still Och vädrar faran, vänd mot vinden, Och plötsligt i ett moln af dam Hon jagar öfver fälten fram, Och strider sina egna strider Med oskodd hof, och gläds och lider. I öcknens fria barn, hur sällt, Hur skönt ert lif på gröna fält! Så ropte jag och bad dem bida Hvar gång min gnäggande

Tartar, En betslad slaf, mig lydigt bar Vid sina fria bröders sida; Men skaran lydde ej, och gick Förbi oss med föraktlig blick. Odrägligt för min fria anda Blef slottets evigt enahanda; Och kriget har jag flitigt lärt Mot skogens ulf, mot bergens gamar,'230

Och ofta köpt ur björnens ramar Ett lif, som då blef något vardt Men ack! natur, vi öfvervinna Ej dig: i hydda som på thron, Som sömmerska, som amazon, Din qvinna blir ändå en qvinna, En ranka vissnad, om ej stödd, Ett väsen, hvartill hälften felas: Hon har ej sällhet, som ej delas, Och hennes fröjd är tvilling född. Det klappar i min venstra sida En oro, ljuf ändå att lida, En längtan till, jag vet ej hvad, Så smärtsam och ändå så glad. Den har ej gräns, den har ej syfte, Det är, som om mig vingar lyfte Från jorden, från det låga grus, Till stjernorna, till Gudars hus; Och åter, som jag fölle neder, 1 kära varelser, till eder, 1 trän, som jemte mig växt opp, Du kulle, med din blomstertopp, Du bäck, med dina kärlekssånger! Jag hört, jag sett èr tusen gånger, Men liknöjd, som en bildstod ser, Nu först, nu först jag älskar er. Det är mig sjelf jag älskar minder, Det är en känsla mera hög, Mer ren än förr, alltsen . . här flög En rodnad öfver jungfruns kinder, Och meningen, som ej fick slut, Uti en halfsuck taltes ut. —

Och näktergalen slår i skogen, Och månen står bak skyn och lyss; Och med en lång, en evig kyss,'231

Som lifvet varm, som grafven trogen, Upplöstes deras själar i En enda salig harmoni. De kysstes, som, när offret brinner, Två flammor kyssas; de bli en, Som strålar med ett högre sken Och närmare mot himlen hinner. För dem var icke verlden till, Och tiden i sin flygt stod still. Ty hvarje stund i dödligheten Af tiden mäts och har sin gräns, Men dödens kyss och kärlekens De äro barn af evigheten. De lycklige! Om jorden all Gått upp i rök, ej de sett flamman, Och fästet kunde störtat samman, De hade icke hort dess fall. Som Söderns Genius och Nordens Med mund mot mund de hade stått, — Och icke vetat, att de gått Till himlens salighet från jordens.

Tillbaka från sin himmelsfärd

Rom Axel först. "Nu, vid mitt svärd,

Vid Nordens ära, vid de stjernor,

Som stå likt hvita bröllopstärnor

Och lysa genom lunden in!

För jord och himmel är du min.

O! den som långt, rätt långt från striden

1 någon vänlig dal, der friden

Emellan bergen bosatt sig,

Fick lefva och fick dö med dig!

Men ack! en ed, en ed mig binder.

Med hotfull blick, med bleka kinder

Hon .lägger stum sin kalla hand

Emellan våra bröst i brand.'282

Förskräcks ej: än kan allt förbytas, Den ed vill lösas, icke brytas. Jag måste hän. När Maj härnäst Oss bjuder till sin blomsterfest, Då är jag säkert här tillbaka, Då hämtar jag min brud, inin maka. Farväl, du hälften af mm själ, Farväl till dess, ett långt farväl!"

Med dessa ord han bort sig vänder, Han tar sitt bälte, tar sitt svärd, Och börjar oförskräckt sin färd Igenom Zarens hundra länder. 1 skogen göms han, dagen lång, Men natten om han styr sin gång Allt efter himlahvalfvets kärna, Vår Nords orubbeliga stjerna, Och efter Garlevagnen huld, Som icke vet af nedergången, Den vagn med blanka tistelstången, Med hjulspik smidda utaf guld. Så kom han genom tusen faror Emellan fiendernas skaror Till Mälarns kungastad, der allt Med updran hör den djerfves frälsning, Och lemnade båd bref och helsning I Rådet,

som kung Carl befallt.

Emellertid i öde salar Maria suckar Axels namn. Hon suckar det i skogens famn Och lär dess ljud åt berg och dalar. "Hvad var för ed, som honom band? En flicka i hans fosterland, En äldre kärlek? ges det mera Än en? mitt hjerta jäfvar flera.'233

Du snöbetäckta Nordens mö, En af oss begge måste dö! Du känner icke Söderns lågor. Långt bakom dina frusna vågor, Långt bakom dina fjällars snö Jag söker dig, du måste dö. Dock — kom ej Axel ifrån Norden Som barn? Han såg ej fosterjorden Sen dess, och långt från lägrets gny Den skygga kärlekéii plär fly. Ack! intet svek, blött tro och heder Bo på en panna hvälfd som hans. Jag såg ifrån hans ögas glans I botten på hans hjerta neder, Som dagen ser i botten på En källa frisk ocb süfverblå. Hvi flyr du då? Hvad förestafvar Din ed? Att krossa detta bröst? Hvad — men i rymden dër min> röst, En enka suckande bland grafvar, En dufva, som med klagan far Kring jord och himmel utan svar. Ack! skogar susa, böljor rinna Emellan oss, han hör mig ej. Hvad? om jag följde honom? Nej Det passar icke för eü qvinna. En qvinna? hvem vet det? jag bär Ett svärd, och mannen färdig än Med faran har jag ofta spekt, Om lif och död, ett tärningsbast. Vid gångarn är jag vuxen fast, Och aldrig än mitt lod har felat. Den tanken ger en Gud mig in, Nu Axel, Axel, är du min* «Jag söker dig i höga Norden, Jag söker dig kring hela jorden,'234

Från dal till dal, från strand till strand, Och eden från din mund jag tvingar. Tag mig, o krig, på dina vingar, Och sätt mig ner i Axels land."

Så sagdt, så gjordt Beslut ocb handling Är ett hos qvinnan. Sin forvandling Hon skyndar. Under krigarns hatt Hon gommer sina lockars natt Den rika barmen snors i kyller, Med krut och bly hon renselu fyller, Och öfver skullran, mjell och fin, Hängs dödens synrör, en karbin. Ur gördeln, känd af Grekens fabel, Nerblixtrar nu en krokig sabel, Och rundt kring läpparne hon drar En skuggning, som skall skägg betyda: Det var som om du ville pryda Med sorgeflor ett rosenpar. Hon liknade, med svärd och bälte, Gud Amor sjelf, förklädd till hjelte, Som Glinias son den målad bar På skölden blank og spegelklar.

"Farväl, du faderliga boning! En gång med kärlek och försoning Jag kommer väl till dig igen. Nu kan jag icke längre dröja, Tag mig, o natt, uti din slöja, Och för mig till mitt hjertas vän!" — — Der låg ren då på vundna stränder I ögonvrån af somnad Nord Zar Peters stad, dit«nu en jord De pantförskrifna kronor sänder. Då var han ringa. I sin vik Han låg, en nyfödd drake lik.'235

Men arten röjes hos den ufaga, Som ringlar sig i solvarm sand; Ren kokar giftet i hans tand, Ren hväser han med klufven tunga. Der lastades mot Svea strand En flotta då med mord och brand. Dit styrer nu Maria färden, Och mellan fanorna och svärden Hon framstår och en plats begär På flottan emot Nordens skär. En höfding för de vilda hopar Betraktar henne skarpt och ropar: "Mer farlig syns du, ungersven, For Nordens mor, än för dess män. Hvart helst emot dem vi dig skicke, I skägget gripa de dig i eke. Men kriget kan du lära dig Af dem i grund: det är ett krig På lif och död; men öfver båda Gud ensam och St Niclas råda." —

Och seglen svälla, kölen far I skum utöfver östervågor, Och snart i aftonsolens lågor Stå Sveas berg: än slå de qvar Bland böljornas och tidens tummel, Naturens gamla jättekummel. De landade vid Sotaskär, En strand för trogna hjertan kär. Der skildes fordom sista gången Ung Hjalmar och skön Ingeborg, Der dog hon sedan utaf sorg, När kämpen var till Odén gången, Och hennes ande sitter än På klippan, söijande sin vän. Du Nordens Leucas, Norden glömmer'296

Ditt namn, i sagans dar berömdt, Men Hjalmars dödssång dig ej glömt, Och skaldens bröst dig evigt gömmer.

Men redan brinner by vid by, Och barnen skrika, qvinnor dy; Den känna väl den Ryska fejden, Och klockorna gå ruudt i nejden Båd natt och dag förutan ro: Men ack! de väcka ej de döde. Ve dig, du arma land, du öde, I grafven dina kämpar bo! Doch samlar ännti landets fara Af gubbar och af barn en skara Med svärd, som på Germaniens fält Tjent under Gustaf Adolfs fana, Och hillebarder, segervana, Den tid de gingo öfver Belt, Och en och annan muskedunder Med rostadt lås och itändt tunder. Det var hvad Svea ägde då, En ringa hop, och illa väpnad, Men utan tvekan, utan häpnad Den gick mot fienden ändå. Men icke man mot man han strider, Sitt moln

han vidt kring fälten sprider, Och ljungar ifrån klippans topp, Dit intet mod kan tränga opp, Och döden slår beständigt neder Ohämnad i de glesa leder.

Då kommer som den vrede Thor Med hammaren, med Biahdomsbäket, Så kommer Axel öfver Fältet Der flykten sprids, och fasan bor, En hjelpens engel sänd i nöden:'287

Hans bröst är stål, hans arm är döden»

Han ordnar striden. Hit och dit

Han flyger uppå gångar hvit.

"Stån, Svenskar, sluten efra leder,

Kung Carl har skickat mig till eder,

Hans helsning jag till eder bär,

Gud och kung Gari vår lösen är."

"Gud och kung Gari!" kring fältet skallar:

De höra, när den tappre kallar,

Och klippan, hvarfrån döden gick,

Är stormad i ett ögonblick.

Då slockna alla afgruadsgapen,

Och fälten sås med lik och vapen, •

Och svärdet rasar blindt, men tryggt,

I nacken på den vilda flykt,

Och häpne skynda röfvarbanden

Med kappadt ankartåg från stranden.

Ett mättadt rofdjur likt låg ten Den slagtning still och sof på fältet, Och månen göt från himlafältet Ner på förödelsen sitt sken. Längs utmed nattomhöljda viken Går Axel suckande bland liken. De ligga parvis, man vid man, Hur hårdt omfamna de hvarann! Vill du ett trofast famntag skåda, Se ej på kärlekens, der båda Omarma ömt hvarann och le: Gå på ett slagtfalt hän, och se Hur hatet, undér dödens smärta, Sin ovän trycker till sitt hjerta. — "Ack! kärlekens och glädjens rus, De flykta, som en vårvinds sçs, Men hatet, sorgerna och nöden, De äro trogna uti dödenr."'238

Så suckar han, och plötsligt hör En stamma klagande i natten: "Jag törstar, Axel, gif mig vatten, Och tag mitt afsked, förrn jag dör." Vid denna röst, den välbekanta, Han störtar fram bland klippor branta Och ser — en okänd yngling, stödd Mot berget, sårad och förblödd. Men månen går nr moln, och lyser På bleka anletsdrag: då ryser, Då skriker han med fasans ton: "O Herre Jesus, det är hon!"

Ack! det var hon. Med kufvad smärta Hon hviskar, med en röst så matt: "Godafton, Axel, nej godnatt, Ty döden sitter vid mitt hjerta. Spörç icke, hvad mig hit har fört, Min kärlek blott har mig förfört. Ack! när den långa natten skymmer, Och menskan står vid grafvens dorr, Hur annorlunda då än förr Syns lifvet och dess små bekymmer, Och blott en kärlek skön som vår Tas med, när man till himlen går. Den ed du svor jag ville veta, Nu skall jag den bland stjernor leta, Der står hon skrifven, jag skall sa Din oskuld lika klar som de. — Jag vet, jag handlat oförsigtigt, Jag vet, du sörjer mig uppriktigt; Förlåt mig, för min kärleks skull, Hvar tår, du fäller på min mull. Jag har ej bror, ej far, ej moder, Du var mig far och mor och broder, Du var mig allt — o Axel, svär'299

I döden, att du har mig kär. Du svär: hvi skulle jag väl klaga? Det skönaste utaf sin saga Har lifvet mig förtäljt: Din mö Får hon. ej vid ditt hjerta dö? Och blir ej hennes stoft förvaradt Uti det land, du nyss försvarat? Se, Axel,

öfver månen far Ett moln, när det försvunnit har, Då är jag död, då sitter anden Förklarad på den fjerran stranden, Och beder godt för dig, och ser Med alla himlens ögon ner. Men sätt en utländsk ros på grafven, Och när hon dör, i snön begrafven, Det solens barn, tänk på din mö, Som sofver under Nordens snö. Dess blomningsdagar voro korta. — Se, Axel, nu er molnet borta, Farväl, farväl!" — En suck hon drog Och kramade hans hand, och dog.

Då steg från underjordens floder Ej döden, men hans yngre broder, Det bleka Vanvett opp, som gar Med vallmokrans kring spridda hår, Och ömsom stirrar mot det håga, Och ömsom ner till jordens grund, Med löjet kring förvriden mund Och tårar uti balfsläckt öga. Vid Axels hufvud rörer det, Och sedan irra jemt hans fjät Kring grafven, som i forntidssagan Den döde kring sin gömda skatt, Och stranden hörer dag ocb natt Hans rörande, hans hemska klagan.m

MVar tyst, var tyst, 4« bötøa bl£! Du får ej så mot stranden slå. Du störer endast mina drömmar; Jag älskar icke dina strömmar* De skummande, med blod ibland, Du förer döden till min strand* Här låg en yngling nyss och blödde, Hans graf med rosor jag beströdde, Ty han var lik, jag vet väl hvem: Till våren för jag henne hem. De säga mig, att jorden sofver Min brud, och gräset vaxet öfver Det trogna bröst, det är çj sant: Hon satt i natt på klippans brant. Blek var hon, som man döden målar, Det kommer sig af månens strålar, Och kall om läppar og om kind, Det kommer sig af Nordanvind. Jag bad den älskade att stanna, Hon strök med fingret på min panna, Det var så tungt, så mörkt i den : Då blef det åter ljust igen. Och fjerran utur öster klarna De dagar, ack! de hädanCarna, De sköna dar, de himmelsblå: Hur säll var stackars Axel då! Det stod ett slott i lundar gröna, Det slottet hörde till den sköna. Jag låg i skogen mördad nyss, Hon gaf mig lifvet med en kyss, Hon gaf sitt hjerta åt mig arma, Det rika hjertat, och det yarina! Nu ligger det och fryser i ; Förvissnad barm — det är förbi! 4 I stjernor, som på himlen brinoen, Jag ber er, slocknen och forsvinnen!241

Jag vet en morgonstjerna god, Ner gick hon i ett haf af blod. Det luktar blod ännu frän stranden, Och blodig är jag sjelf pà handen." — —

Så klagar han på Sotaskär, När dagen tändes är han der, När natten sänks, går han ej åter: Han sitter ständigt der och gråter. En morgon satt han död vid sjön, Med händren kuäppta hop till bön, Och tårar på den bleka kinden Halfstelnade i morgonvinden; Och emot grafven, der hon låg, Ännu det brustna ögat såg. —

Så var den saga, som jag hörde. Hur djupt, hur ömt hon då mig rörde! Fast tretti vintrar snögat sen, Hon lefver i mitt minne än. Ty med bestämda drag, med skarpa, l)e barndomsbilder tryckta stå I skaklens själ: der bo de små, Som Aslög i kung Heimers harpa; Till dess, som hon, de träda fram, Förrådande sin gudastam Med präktig drägt, med låter höga Och gullgult hår och kungligt öga. Ack I barnets himmel hänger full Med lyror af det röda gull, Och aHt hvad mannen diktar sedan, Som hjeltar stort, som blommor smått, I skönare gestalter gått Förbi hans barndomsöga redan. Ännu ibland, när vakteln slå*

Sreask LmtAoff.2

Melodiskt i den gröna vår, Och månen går *ir östørhafven, En vålnad stigande ur grafven, Och målar dalar, målar berg Bedröfligt med de dödas färg: Då susar det uti mitt öra, Då tycker jag mig äunu böra De gamla, välbekanta ljud Om Axel och hans Ryska brud.

Tegnér*

Nattvardsbarnen.

Pingst, hänryckningens dag, var jnne. Den landtliga kyrkan Stod hvitmenad i morgonens sken. Pä spiran af tornet, Prydd med en tupp af metall, vårsolens vänliga lågor Glänste som tungor af eld, dem Apostlarne skådade fordom: Klar var himlen och blå, och Maj med rosor i hatten Stod i sin helgdagsskrud på landet, och vinden och bäcken Susade glädje och frid; Gudsfrid! med rosiga läppar Hviskade blommornas folk, och muntert på guögande grenar Fåglarna sjöngo sin en jubtønde bymn tiU den Högste,

Kyrkogården var sopad och ren. Så grapp som en löfsal Stod dess åldriga port, och der innanför på hvart jernkors

Hängde en doftande krans, nyss bunden af älskande händer. Sjelf solvisarn, som stod på en kulle emflljaa .de döde (Hade väl stått der i hundrade år>, var sirød med blommor. Liksom den åldrige fyr, ett orakel, i byn qch i slägten, Som på sin födelsedag bekj^nsas af barn och af; barnbarn: Alltså stod der den gamla profet, och. stum med sitt jefnstift Pekte på taflan af sten, ophr paätte den vexlande tideu, Medan rundt om hans fot egn eyigjhet , slumrade redigt, ,243

Innantill var kyrkan ock prydd; ty i dag var den dagen, Då de unga, föräldrarnas hopp och himmelens kärlök, Skulle vid altarets fot förnya sitt döpelsekifte. Derför hvar vinkel och vrå var fejad och putsad, och dammet Blåst från väggar och hvalf och från oljemålade bänkar. Kyrkan stod som en blomsterparterr: löfkyddones högtid Såg man i lefvande bild. Ur adliga vapnet på muren Växte en buske af löf, och predikstolen af ekträd Grönskade ännu en gång, som fordom stafven för Aron. Bibeln derpå var sållad med blad, och försilfrade dufvan, Fästad inunder dess tak, ett halsband hade af sippor. Men i choret framför, kring altartaflan af Hörberg, Kröp en ofantelig krans: ljuslockiga hufven af englar Tittede fram, som solen ur moln, ur det skuggiga löfverk. Messingskronan jemväl nyskurad blänkte från hvalfvet, Och i stället för ljus pingstliljor i piporna sutto.

Redan klockorna gått, och den hvimlande skaran var satiilad Fjerran från dalar och berg, att förnimma det heliga ordet. Hör! då brusa med ens de mäktiga toner frän orgeln, Sväfva som röster från Gud, som osynliga andar i hvalfvet. Liksom Elias i skyn, då han kastade manteln ifrån sig, Alltså kastade sinnet sin jordiska drägt, och med en röst Föll församlingen in, och sjöng ett evärdeligt qväde Af den höge Wallin, af Davidsharpan i Norden, Stämd till Luthers choral, och sången på väldiga vingar Tog hvar lefvande själ och lyfte deu stilla mot himlen, Och hvart anlete sken som den heliges anlet på Thabor. Se, då trädde der in i kyrkan den värdige lärarn. Fader han nämndes och var i församlingen: kristelrg enfald Klädde från hufvud till fot den sjuttiårige gubben. Vänlig var han att se, och glad som bebådelsens engel, Gick han bland skarorna fram, men derjemte tänkande allvar Låg på hans panna så klart, som på mossiga grafvar ett solsken. Som i ingifvelsens stund — (en aftonrodnad, som |bieknad Skimrar i menniskans s|äl ännu af skapelsedagen) —

16*244

Konstnärn, himmelens vän, sig tänker Johannes på Patmos, Grånad, med blicken mot himmelen höjd, så syntes den gamle, Sådan var ögonens glans, och sådant lockarnas silfver. Hela församlingen reste sig opp i numrerade bänkar. Men med hjertelig blick den gamle till höger, till venster,, Vinkade helsning och frid, och försvann i det innersta choret.

Enkel och högtidsfull gick nu den kristliga gudstjenst, Sånger och bön och till slutt ett lågande tal af den gamle. Mångет bcvekligt ord och förmaning, tagen ur hjertat, Föll som morgonens dagg, som manna i öcknen, på folket Sedan, då allt var förbi, framträdde lärarn i choret Följd af de unga dit opp. Till höger gossarne slälldcs, Smärta gestalter med lockiga hår och med rosiga kinder. Men till venster om dem, der stodo de darrande liljor, Stänkta med morgonrodnadens färg, de sediga tärnor, Händerna knutna till bön och* ögonen fasta på golfvet. Nu med frågor och svar begynte förhöret I början Svarade barnen med brydd och stapplande stämma, men gubbens Vänliga blickar dem muntrade snart, och de eviga läror Flöto som källornas våg så klart från oskyldiga läppar. Hvar gång svaret var slut, och så ofta som frälsaren nämdes, Gossarna bugade djupt sitt hufvud, och flickorna nego. Vänlig läraren stod som en ljusets engel ibland dem, Tydde för barnen det hehga ut, det högsta, i få ord, Grundligt, men enkelt och klart, iy allt det höga är enkelt Både i lära och sång, ett barn kan fatta dess mening. Liksom den grönskande knopp utvicklas, när våren är inne, Blad framsticka vid fclad, och värmda af strålande solen Målas med purpur och gull, tills sist fulländade blomman Öppnar sin doftande kalk och vaggar med kronan i vinden: Så utvicklades bär den kristliga salighetslära Stycke för stycke ur ungdomens själ. Föräldrarna alla Stodo i tårar bakom och giäddes åt träffande svaren.

Nu steg gubben för altaret upp: förvandlad på en gång (Alltså syntes det mig) var då den vänlige lärarn.245

Hög som en Herrans profet, allvarlig som döden, som dornen', Stod ban, ett Guds ombud, ett pröfvande, skickadt till jorden. Blickar, skarpa som svärd, igenomskådande hjertan, Sköt han, hans stämma var djup, var dof som en åska pl afstånd. Alltså förvandlad med ens, ban stod der och talte och sporde.

uDetta är Fädernas tro, den tro, som apostlarna lärde, Detta är äfven den tro, hvartill jag har döpt er, då än I Lågen vid mödrarnas barm och närmre till himmelens portar. Slumrande lyfte er då den heliga kyrkau i skötet: Vaknade ären 1 nu, och ljuset med strålarna alla Regnar från himmelen ner: i dag på ungdomens tröskel Ställer hon ärligt er fria igen, att pröfva och välja, Ty hon vet ej af tvång, blott öfvertygelse vill bon. Detta är pröfningens stund, det är vändningspunkten af lifvet, Fröt till de kommande dar: oåterkalleligt flyger Ordet från läpparna nu: besinnen er, innan I svaren! Tänken ej heller med svek att gäcka den spörjandë lärarn, Skarpt är hans öga i dag, och förbannelse hvilar på lögnen. Böijen ej lefnadens väg med en lögn: församlingen hör er, Syskon, föräldrar och slägt, hvad kärt och heligt på jorden Finnes, det står för er syn som vittnen: den evige domarn Blickar ur solen till er, och eugeln, som står vid hans sida, Ristar bekännelsen in i evärdliga taflor med eldskrift. Alltså tron 1 på Gud, på Fadren som skapade verlden, Sonen som frälsade den, och på Anden som enar dem båda? Viljen I lofva mig här (ett heligt löfte!) att älska Mer än det jordiska Gud, och hvar menniska såsom en broder ? Viljen I lofva mig här att bestyrka er tro med er lefufed, Kärlekens himmelska tro, förlåta, fördraga och hoppas, Huru ert öde må bli, och att redliga vandra för Herran? Viljen 1 lofva mig det för Gud och för menskor ?" —

Med klar röst Svarade gossarne ja, och ja med hviskande läppar Svarade flickorna ock. Då smälte på lärarens panna246

Molnet med åskorna i, och han talte med mildare stam»*, Ljuflig som aftonens Häkt, som harpor vid Babylons elfver,

Våren mig hälsade då, välkomna till himmelens arfskap, Barn ej mer från i dag, men bröder och systrar i trone! Dock — hvarföre ej barn? Till barn hör himmelens rike. Nere på jorden en samling af barn, och i himlen en fader Styrande dem som sitt hus, förlåtande, straffande ömsom, Detta är menniskolefnadens bild, som Skriften har lärt oss. Salige äro de rene för Gud! På renhet och oskuld Hvilar den kristliga tro, hon sjelf är ett barn ur det höga. Starka som männer och fromma som barn, är summan af läran, Som den gudomliga lärt, och lidit och dödt för på korset Ack! då I vandren i dag ur barndomens heliga fristad Ned och allt djupare ned i årens kyliga dalar, O! hur kommen I snart, för snart, att längta tillbaka Upp till dess kullar igen, till de solbqglänsta, der strafTet Stod som en fader för er, och förlåtelsen, klädd som en moder, Gaf er att kyssa sin hand, och det älskande hjertat var skuldfritt, Lifvet var lek, och er hand grep efter himmelens rosor! Sjuttio år har jag lefvat alltren, den evige fadren Skänkte mig glädje och sorg, men lifvets skönaste stunder, När jag blott såg dem i ögonen rätt, jag kände dem genast, Kände dem alla igen; de voro min barndoms bekanta. Derföre, tagen derfrån till ledare — lifvet igenom Bönen med blicken mot skyn, och oskuld, menniskans barnbrud» Oskuld, älskade barn, är en gäst från säHare verldar, Skön med sin lilja i hand: på lifvets teusande vågor Gungar hon trygg, hon märker dem ej, hon sofver i skeppet. Lugn hon ser sig omkring i menniskohvimlet: i öcknen Stiga englarna fram och tjena henne, hon sjelf vet Ej sin herrlighet af, men hon följer trogen och ödiqjuk, Följer, så länge hon får, sin vän: förskjuten ej henne, Ty hon är kommen från Gud, och hon har himmelens nycklar. — Bönen är oskulds vän, och den villiga flyger beständigt Mellan jorden och skyn, hon är dufvoposten till himlen.247

Anden, en evighets son, landsflyktig och fjettrad i tiden, Rycker på kedjorna jemt och sträfvar som lågorna uppåt. Ty än miunes han rörd sin faders boningar många, Minnes sitt fädernesland, dër det blomstrade friskare blommor, Lyste en skonare sol, och han lekte med vingade englar. Då blir jorden för liten, för qväf, och till himmelen hemsjuk Längtar den viHsne igen, och andens längtan är andakt, Andakt hetcfr hans skönaste stund, dèss tan ga är bönen. Ack! när lifvets oändliga tyngd nedfaller uppå oss, Trycker till jorden vårt hopp, och inunder jorden, i grafven, Väl är det skönt att bedja till Gud, ty de klagande barnen Visar han ej från sin ddrr, men han tröstar och läker och hjelper. Skönare är det likväl att bedja, när allting oss väl går, Bedja i lyckones dar, ty lifvets skönaste lycka Ligger på knä för den eviges thron, och med händerna knäppta Prisar hon, tacksam och rörd, det godas gifvare ensam. Ëller veten I, barn, ett godt som ej kommer från Herran ? Hvad har menniskan väl, den arma, som icke hon undfått? Derföre fallen i stoft, tillbedjen I Seraferna tillbe, Skyla med vingarna sex sitt anlet for glansen af den, sorti Hängde på intet sitt mnrarelod, då han murade verlden. Jorden bevittnar hans makt,

och fästet förtäljer hans ära. Slägten blomstra och dö, och stjernorna falla från himlen Neder som vissnade blad, årtusen med döende tolfslag Lägga sig ned för hans fot, och han ser dem, men räknar dem icke. Ho består for haas syn? Förfärligt är domarens allvar, Störtar de trotsiga ned med en vink: när han talar i vrede, Höjderna hoppa som kid, och bergen springa som rådjur. Dock — hvi frukten I eder, I barn? Den förskräcklige hämnarn, Ack! han är kärlekens Gud: Guds röst var icke i jordskalf, Icke i eld eller storm, men hon var i den susande fläkten. Kärlek är skapelsens rot, Guds väsen: oändliga verldar Ligga som barn vid hans barm: han skapte dem endast fördenskull. Endast att älska och älskas igen, lian blåste sin anda In i det slumrande stoft, och upprätt stod det och lade Handen på hjertat oeh kände det varmt af den himmelska lågan.Släcken den, släcken den ej l hon är andedrägten af lifvet, Kärlek är lif, men hatet är död. Ej fader, ej moder Älskade eder som Gud, ty att I må salige varda Gaf han sin endaste son. När han böjde sitt hufvud i döden, Firade kärleken glad sin triumf; fullbordadt var offret. Se, då remnar med hast förlåten i templet, som skilde Jorden och himmelen åt, och de döde stiga ur grafven, Hviskande sakta hvarann i örat med bleknade läppar Ordet, blott anadt förut: till skapelsens gåta: försoning! Kärlekens djup är försoningens djup, försoning är kärlek. Derför, du menniskobarn, du älske förbarmande Fadren, Yill hvad deu helige vill, och af kärlek men icke af fruktan: Fruktan är slafvarnas dygd, men det älskande hjertat är villigt; Var fullkommen för Gud, fullkommen är kärleken ensam. Älskar du Gud som du bör, då älskar du bröderna äfven: Solen på himlen är en, och en är kärleken också. Bär ej hvar mensklig gestalt det gudomligas tecken på pannan? Läser du ej i hans drag ditt ursprung? Seglar han icke Vilsen som du på ett främmande haf, och leda ej honom Samma stjernor som dig? Hvi skulle du hata din broder? Hatar han dig, tillgif! Det är skönt att dock stamma en bokstaf Fram af den eviges språk: förlåtelse nämns det på jorden. Känner du den, som förlät med törnekronan kring hjessan, Bad för sin fieude ömt, för sin bödel? Känner du honom? Ack! du bekänner hans namn, så följ hans exempel tillika, Tänk om din broder ej argt, men öfverskyl med hans brister, Yisa den irrande rätt: ty den gode, den himmelske herden Tog det förvillade lam på sin arm och bar det till modren. Detta är kärlekens frukt, och på frukterna känna vi honom. — Kärlek hos Gud är de skapades väl, men kärlek hos menskan Är cn oändelig suck, han längtar och tål och fördrager, Lider, men glädes ändå, och med tårar i ögonen ler han. Hopp, så heter hans jordiska lön. Det vänliga hoppet, Gör hvad det kan, ty det pekar alltjemt åt himlen, och trofast Hugger sitt ankares taud i grafvens djup, och derunder Diktar en skönare verld, ett dunkelt, men äiskeligt skuggspel.219

Slägten, bättre än Ti, sig stödt vid dess vacklande löften, Hade ej annat än hopp. Så prisom vår Fader i höjden, Hvilken, har gifvit ess mer, ty for oss är hoppet förklaradt, Famlar ej längre i natt, det är tro, det är lefvande visshet Tron är det klarnade hopp, hon är ljus, hon är kärlekens öga, Tyder den längtandes dröm och hugger dess syner i marmor. Tro är lefnadens sol, och dess anlete skiner som Ifosis, Ty hon skådade Gud: den välbefastade himlen Drar hon med kedjor hit ner, och det nya Jerusalem sjunker Präktigt med portarna tolf, i gyllene skyar, till jorden. Hänrykt vandrar hon der och betraktar de höga gestalter, Räds ej det vingade folk, hon är hemmastadd bland dem alla. Derföre, älsken och trdn: då följer och gerningen sjelfmant Likasom dagen med sol: det rätta är son af det goda, Kroppen till kärlekens själ; den kristliga gerning är endast Lefvande kärlek och tro, som blomman är lefvande våren. Gerningen följer oss alla till Gud, der står hon och vittnar Ej hvad hon syntes, men blott hvad hon var: lycksalig är den, som Hör dess bekännelse trygg; hon är stum på jorden, tills döden Öppnar den tigandes mon: 1 barn, ej frukten 1 döden? Döden är kärlekens bror, är dess tvillingbroder, allenast Mera allvarlig att se: med en kyss på bleknade läppar Tager han anden och far, och vaggadt på kärliga armar Ställer det frälsade barn, ett nyfödt, fram för sin Fader. Redan jag hörer den kommandes dån, jag skymtar hans vingar, Svarta som natt, men med stjernor uppå: jag fruktar ej honom. Död är befrielse blott, är förbarmandet stumt: vid hans hjerta Lättare andas mitt svalkade bröst, och anlet mot anlet Skådar jag Gud som han är, en sol uppklarnad ur dimmor, Skådar jag seklernas ljus dem jag älskat, de mäktiga själar, Ädlare, bättre än jag; förklarade stå de för thronen, Klädda i hvitt och med harpor af gull, och sjunga en lofsång, Diktad i himmel ens luft, på det språk som talas af englar* Eder jemväl, 1 älskade barn, upptager han en gång, Glömmer de tröttade ej: välkomna, I älskade, efter! Glömmen till dess ej edernas helgd/ förgäten ej löftet,250

Vandrea i saligtet häa och till salighet, akten ej jordén, Jörden är stoft, men himlen är ljus; jag har vigt Iwr Ull

himlen. Hör mig, du verldarnes Gud, du kärlekens eviga källa, Hör på din tjenares röst, jag skickar iniö bön i din- himmel! IM mig ej sakna en dag för dki lhrqn en enda af dessa* Dem du förtrodde mig här, som en far jag älskat dem alla. Måtte de vittna för mig, att jag lärde dem vägeu till lifvet, Redligt, så långt jag förstod, af ditt ond, må de kinna migäanu, Falla till lärarens bröst, och jag ställa dem framför ditt anlet Rena som nu, men blott profvade mer, och ropa med glädje: uFader, si, jag är här, och barnen, som du mig har gifvit l" —

Gråtande talte han så, och nu på en vink af den gamle Knä vid knä de knöte en krans kring altarets rundel. Knäböjd läste han då den heliga bönen, och sakta Läste de unge den med, och till skit med darrande stämma, Lyste ban himmelens frid, välsignelsen, öfver dem alla. — — Skulle nu ändas hans värf för i dag; den kommande söndag, Var för de unga bestämd att begå den heliga nattvard. Plötsligt, som träffad ur skyn, stod läraren stilla och lade Handen på pannan och blickade upp: gudomliga tankar Flögo igenom hans själ, och förunderligt glänste haàs ögom uNästa söndagr hvem vet, kanske jag hvilar i grafven, Kanske någoit af er, en lilja bruten i förtid, Sänker silt hufvud till jord; — hvi dröjer jag, stuuden är inne! Hjertat är varmt; jag vill så, ty i dag gror himmelens säde. Hvad jag begynt, fullbordar jag nu: för hvad feladt är deri, Svarar jag gamle för Gud och för högvördige fadren. Sägen mig endast, I barn, I himlens medborgare nya, Ären I redo i dag att begå försoningens måltid? Hvad den betyder, I veten det väl, jag sade det ofta. Nya förbundets symbol är hon, är försoningens tecken, Stiftad emellan himmel och jord. Den syndiga menskan, Bort är hopkommen från Gud, från hans väsen. I dagarnas början Föll hon vid kunskapens träd, och det hänger sin krona utöfver Fallet 'ännu: i tanken är fall, i hjertat försoning.251

Fallet oändeligt är, otadlig försoningen äfven* Se, tillbaka så långt lom det gamla minnet, och framåt •

Långt som det flygaade hopp kaa nå på tröttade vingar, Synd och försoning alltjemt gå menniskolifvet igenom. Fullväxt synden är fögd, tnen försoningen slumrar m hjertat, Tyst som det vaggade barn, och drömmer om hiriimel och englar^ Mäktar ej vakna till sans: hon är som de toner i harpan, Fängslade andar, som vänta alltjemt på befriarens finger. Derför, älskade barn, nedsteg försoningens Förste, Väckte den slumrande opp, och nu står hon «»ed strålande ögon,' Klara som himmelens hvalf, och kämpar med synden och segfar. Neder till jorden han steg, och förklarad vände hau derfrån, Icke från hjertat likväl, ty der lefver han ännu i anden, Älskar, försonar alltjemt. Försoningen varar som tiden. Derför, anammen med vördnad i dag dess synliga teckeu. Tecknet är dödt, om ej saken har lif. Det eviga ljuset Är för de blinde tj till, men det föds af det seende ögat Icke i bröd ocfy ej heller i vin, i det renade hjertat Ligger förlåtelsen gömd: uppsåtet till bättring allena Adlar de jordiska frukter till himmelska ting, och förtager Synden och syndenes lön. Blott kärlek med öppnade armar, Ångren som gråter och ber, den profvade viljan, hvars gull går Sofradt ur lågorna fram, med ett ord, den försonade menåkan Bryter försoningens bröd och dricker försoningens vinkalk. Men den som stiger hit fram, ovärdig, med hatet i hjertat, Gäckande menskor och Gud, han är saker på Herrans lekamen, Saker på Medlarens blod, han äter och dricker sig sjelfvom Döden och domen: derför bevare oss, himmelske Fader! — Ären I redo, I barn, att begå försoningens måltid?" —

Alltså han frågade rördj och på en gång svarade barnen Med högtsnyftande ja! Då läste han bönerna alla, Läste instiktelsens ord, och in föll orgeln och sången: uO! Guds helige lam, som förtager verldenes synder, Hör oss, gif oss din frid, varkunna dig öfver oss alla!" Gubben med darrande hand och med himmelska perlor i ögat252

Fyllde nu kalk och patén, och delte de mystiska gåfvor.

O! då syntes det mig, som Gud med middagens dga

Klarare såg i fönsterna in, och träden derute

Böjde sin grönskande topp, och gräset på grafvarna skälfde.

Men hos de unga (jag märkte det väl, jag kände det) for en

Rysning af salighet hän igenom isade lemmar.

Prydd som ett alltar för dem stod grönskande jord, och deröfver

Öppnade himmelen sig, som för Stephanus fordom: de sågo

Fadren i strålande glans, och Sonen till höger om honom.

Under dem böra de harpornas klang, och englar ur gullmoln

Nicka dem broderligt till, och hvifta med vingar af purpur.

Slutadt var Lärarens värf, och med himlen i blick och i hjertan beste de unga sig upp, och gråtande böjde en hvar sig Neder att kyssa den vördades hand: men han tryckte dem alla Rörd till sitt hjerta och lade med bön välsignande händer Nu på de saliga bröst, nu på hufvudets lockiga oskuld.

Tegnér*

Stycken ur Frithiofs Saga.

Thorsten Vikingssons son, Frithioffostras tillsammans med Kung Beles dotter Ingeborg, hos Bonden Hilding. De unga förälska sig mer och mer i hvarandra, oaktadt fostcrfadrens varningar.

Kung Bele och Thorsten Vikingsson.

Kung Bele, stödd på svärdet i kungsal stod, Hos honom Thorsten Vikingsson den bonde god, Hans gamle vapenbroder, snart hundraårig, Och ärrig som en runsten och silfverhårig.13

De stodo, som bland bergen två offerhus, Åt hed na Gudar vigda, nu halft i grus, Men visdomsrunor många på muren täljas, Och höga forntidsminnen i hvalfven dväljas.

44Det lider emot qvällen," sad' Bele kung, uEj mjödot vill mig smaka, och hjelm käns tung. Inför mitt öga mörkna de menskoöden, Men Valhall skiner närmre, jag anar döden.

Jag kallat mina söner och din också, Ty de tillsammans höra, liksom vi två. En varning vill jag gifva de örnar unga, Förrn orden somnat alla på död mans tunga." —

Då trädde de i salen, som kung befallt, Och främst bland dem gick Helge, en mörk gestalt Han dvaldes helst bland spåmän kring altarritadeii, Och kom med blod på händren ur offerlunden.

Derefter syntes Halfdan, ljuslockig sven, Hvart anletsdrag var ädelt, men vekligt än. Till lek han tycktes bära ett svärd vid bälte, Och liknade en jungfru förklädd till hjelte.

Men efter dem kom Frithiof i mantel blå, Ett hufvud var han högre än begge två. Han stod emellan brödren, som dag står mogen Emellan rosig morgon och natt i skogen.

söner, sade kungen, min sol går ned. I endrägt styren riket, i brödrafred ; Ty Endrägt håller samman: fa ön är som ringen På lansen, den: förutan hans kraft är ingen.264

Låt Styrkan stå som dörrsven vid landets port, Och Friden blomstra inom å hägnad ort Till skygd blef svärdet gifvet, men ej till skada, Och sköld är smidd tiH hänglås for bondens lada.

Sitt eget land förtrycker dåraktig man, Ty kungen kan allenast hvad folket kan. Grönlummig krona vissnar, så snart som mergen I stammen är förtorkad på nakna bergen.

På pelarsloder fyra står himlens rund, Men thronen hvilar endast på Lagens grund. — När väld på Tinget dömmer, står ofärd nära, Men rätt är landets fromma och kungens ära.

Väl dväljas Gudër, Helge, i Disarsal, Men ej som snäckan dväljes i slutet skal. Så långt som dagsljus skiner, som stämma ljud&r, Så långt som tanke flyger, bo höge Gudar.

Nog svika lungans tecken i offrad falk, Och flärd är mången runa, som skärs på balk*. Men redligt hjerta, Helge, och friskt tillika, Skref Odén fullt med runor, som aldrig svika.

Var icke hård, kung Helge, men endast fast, Det svärd som biter skarpast är böjligast. Mildt sinne pryder kungen, som blommor skölden, Och vårdag bringar mera än vinterkölden.

En man förutåa vänner, om än så stark, Dör hän, som stam i öcknen med skalad bark. Men vänsäll man han trifves, som träd i lundén, Der bäcken vattnar roten, æfa storm är bunden.355

Yfs ej af fadrens ära, en hval* hur dock blott sin Kau du ej spänna bågen, är han ej din. Hvad vill du med dèt värde, som Sr begrafvet? Stark ström med egna vågor går genom hafvet?

Du Halfdaft, glättigt sinne är vis mans vinst, Men joller höfves ingen, och kungen minst. Med humle brygges mjödet, ej blott med honung Lägg stål i svärd och allvar i leken, konung!

För mycket vett fick ingen, hur vis han het, Men litet nog vet mången, som intet vet Fåkunnig gäst i högbänk försmås* men vitter Har ständigt lagets öra, hur lågt han sitter.

Till trofast vän, o Halfdan, till fosterbro* Är vägen gen, om också ban fjerran bör. Men deremot afsides, långt hän belägen, Är oväns gård, o tia äfven han står vid vägen.

Välj icke till förtrogen hvem helst som vill; Tomt hus står gesrna öppet, inen rikt stängs till. Välj en, onödigt är det den andra leta, Och verlden vet, o Halfdan, hvad trenne, vete."

Derefter uppstod: Thorsten och talte så: JEj höfves, kpttg! att ensam till Odén gå. ; Vi delati lifvets skiften ihop, kung Bele, '

Och döden, vill jag hoppas, vi ocksåi dele. * /

Son Frithiof, åldefrdomefi har hviskatmig : I örat mången »varning, deii i ger jagi dig. På ätthög Odeus; fågter slå ned i Norderi* Men på detø uamløs föppdr niångyise orden.256

Främst vörda höga Gudar, ty ondt och godt, Som storm och solsken, komma från himlen blott De se i hjertats lönnhvalf, fast det är slutit, Och långa år få gälda hvad stunden brutit.

Lyd kungen. En skall styra med kraft och vett; Skum natt har många ögon, men dagen ett Helt lätt den bättre, Frithiof, fördrar den bäste, Och egg har svärdet nödig, men äfven fäste.

Hög kraft är Gudars gåfva; men Frithiof, mins, Att styrkan båtar föga, der vett ej fins. Tolfmannakraft har björnen, *f en man slagen; Mot svärdshugg hålles skölden, mot våldet lagen.

Af få den stolte fruktas, men hatas af en hvar, Och öfvermod, o Frithiof, är fallets far. Högt såg jag mången flyga, nu stödd på krycka, Ty vädret rår för årsväxt, och vind för lycka.

Dag skall du prisa, Frithiof, sen bergad sol sig döljt, Och öl, när det är drucket, och råd när följdt På mången sak förlitar sig ungersvennen, Men striden profvar klingan, och noden vännen.

Nattgammal is tro icke, ej vårdags snö, Ej somnad orm, ej talet af knäsatt mö; Ty qvinnans bröst är svarfvadt på hjul som milar, Och vankelmod bor under de liljekullar.

Du sjelf dör ban, och hän dör hvad dig tillhör; Men en ting vet jag, Frithiof, som aldrig dör, Och det är domen öfver död man: derföre Hvad ädelt är du vilje, hvad rätt dü göre." —257

Så varnade de gamle i kungasal, Som skalden varnat sedan i Havamal. Från slägt till slägte, gingo kärnfulla orden, Och djupt ur kumlen hviska de än i Norden.

Derefter lalte begge mång hjertligt ord Allt om sin trogna vänskap, berömd i Nord; Hur trofast intill döden, i nöd och gamman, Två knäppta händer lika, de hållit samman. —

4<Med rygg mot rygg vi stodo, och hvarifrån Som Nornan kom, hon stötte på sköld, min sonl Nu före Er till Valhall vi gamle ile, Men edra fäders ande på eder hvile!" —

Och mycket talte kungen om Frithiofs mod, Om hjeltekraft, som mer är än kungablod. Och mycket talte Thorsten om glans, som kröner De höga Nordlands kungar, de Asasöner.

MOch hallen I tillhopa, I söner tre,

Er öfverman — det vet jag — skall Nord ej se;

Ty kraft till kungahöghet osvikligt sluten,

Hon är som mörkblå stålrand kring guldsköld gjuten.

Och helsen till min dotter, den rosenknopp; I lugn, som det sig höfdes, har hon växt opp; Omhägnen henne, låten ej stormen komma Och fästa i sin hjelmhatt min späda blomma.

På dig, o Helge, lägger jag fadrens sorg, O! älska som en dotter min Ingeborg. Tvång retar ädelt sinne, men saktmod leder Båd' man och qvinna, Helge, till rätt och heder. —

Sve«k Laseboff. 17258

Men läggen oss, I söner, 1 högar två, På hvar sin sida fjärden vid bölja blå; Ty hennes sång är ljuflig ännu för anden, Och som ett drapa klinga dess stag tid stranden.

När månen strör kring bergen sitt bleka sken, Och midnattsdaggen faller på Bavtasten, Då sitta vi, o Thorsten, på högar runda, Och spraka öfver vattnet om ting som stnnda.

Och nu, farväl I söner l Gån mer ej hit, Vår gång är till Allfader, vi längta dit, Liksom till hafvet längtar den trötta floden, Men Frej välsigne Eder och Thor och Odén.

Derpå tagerFrithiof arf efter sin fader,"och Helge och Haffitan bli sam-kontragar. Frithiofs frieri mottages med håu. Kung Riag anfaller bröderna, för de icke vilja gifya honom sin syster. De sätta henne i Balders tempel, skicka Hilding till Frithiof att begära hjelp af honom mot Ring, men Frithiof, som dä spelade schack, vägrade sitt biträde. Under tiden besöker han sin Ingeborg och tager sedan afsked af henne, såsom det besjanges i följande tvä stycken: Frithiofs Lycka och Afskedet

Frithiofs Lycka.

Mung Beles söner gerna dragé Från dal till dal att be om svärd. Mitt få de ej: i Balders hage Der är min valplats, är min verld. Der vill jag ej tillbaka blicka På kungars hämd, på> jordens sorg, Men endast Gudars glädje dricka Tvemännings med min Ingeborg*259

Så fånge ärtnu solen tömmer Sin purpurglans på blomstren varm, Lik rosenfårgadt skir, som gömmer En blomsterverld, min Ingborgs barm Så länge irrar jag på stranden, Af längtan, evig längtan tärd, Och ritar suckande i sanden Det kära namnet med niitt svärd.

Hur långsamt gå de tröga stunder! Du Dellings son, hvi'dröjer du? Har du ej skådat berg och lunder Och sund och öar förr äfi nu? Bor ingen mö i vestersalar, Som väntar dig för längesen, Och flyger till cfitt bröst och talar Om kärlek först, om kärlek sen?

Dock ändtüg, trött af vägens möda, Du sjuriker ner ifrån din höjd,. Och qvällen drar det rasenröda Sparlakanet för Gudars fröjd. Om kärlek hviska jordens floder, Om kärlek hviskar himlens fläkt. Välkommen Natt, du Gudars moder ! Med perlor på din brö&topsdrägt.

Hur tyst de höga stjernor skrida, Likt älskarn till en mö på tå! Flyg öfver fjärden, min Ellida, Skjut på, skjut på, du boija blå! Der borta ligga Gudens länder, Till gode Giidar styra vi, Och Balderstemplfet står derunder, . Med kärlekens Gudiitna L260

Hur lycklig träder jag på stranden! Du jord, jag ville kyssa dig, Och Er, 1 blommor små, som randen Med hvitt och rödt den krökta stig. Du måne, som ditt skimmer tömmer Kring lund och tempel, hög oeh vård, Hur skön du sitter der och drömmer, Lik saga i en brölloppsgård I y ^

Hvem lärde dig, du bäck, som talar Med blommorna, min känslas röst? Hvem gaf Er, Nordens näktergalar, Den klagan, stulen ur mitt bröst I Med qvällens rodnad Alfer måla Min Ingborgs bild på mörkblå duk; Den bilden kan ej Freja tåla, Hon blåser bort den, afundsjuk.

Dock gerna hennes bild försvinne, Der är hon sjelf, som hoppet skön, Och trogen, som ett barndomsminne; Hon kommer med min kärleks lön. Rom, älskade, och låt mig trycka Dig till det hjerta, du är kär. Min själs begär, min

lefnads lycka, Kom i mm famn och hvila der.

Så smärt som stjelken af en lilja, Så fyllig som en mognad ros! Du är så ren, som Gudars vilja, Och dock så varm, som Freja tros. Kyss mig, min sköna! Låt min låga Få genomströmma äfven dig. Ack! jordens rund och himlens båga Försvinna, när du kysser mig.261

Var icke rädd, här lins ej fara; Björn står der nere med sitt svärd, Med kämpar nog att oss försvara, Om det behöfdes, mot en verld. Jag sjelf, o att jag strida finge För dig, som jag dig håller nu! Hur lycklig jag till Valhall ginge, Om min Valkyria vore du!

Hvad hviskar du om Balders vrede ^ Han vredgas ej, den fromme Gud, Den älskande, som vi tillbedc, Vårt hjertas kärlek är hans bud; Den Gud med solsken på sin pauna, Med evig trohet i sin barm: Var ej hans kärlek till sin Nanna, Som min till dig, så ren, så varm?

Der står lians bild, han sjelf är nära, Hur mildt han ser på mig, hur huldt! Till offer vill jag honom bära Ett hjerta varmt och kärleksfullt. 6öj knä med mig: ej bättre gåfva, Ej skönare för Balder fans, Än tvenne hjertan, hvilka lofva Hvarann en trohet, fast som hans.

Til! himlen mera än till jorden Min kärlek hor, försmå ej den! I himlen är han ammad vorden, Och längtar till sitt hem igen. O den, som ren deruppe vore!

0 den, som nu med dig fick dö, Och segrande till Gudar fore

1 famnen på sin bleka mö!282

När då de andra kämpar rida Ur silfverportarna till krig, Jag skulle sitta vid din sida, En trogen vän, oeh se på dig. När Valhalls mör kring bordet bringa * De mjödhorn med sitt skum af gull, Med dig jag ensamt skulle klinga, Och hviska öm och kärleksfull.

En löfsal ville jag oss bygga På näset vid en mörkblå bugt Der låge vi i skuggan trygga Af lunden med den gyllne frukt v När Valhalls sol sig återtände, CfC' (Hur klart, hur herrligt är dess bloss!) Till Gudarne vi återvände Och längtade dock hem till oss.

Med stjernor skulle jag bekransa Din panna, dina lockars glöd; 1 Vingolfs sal jag skulle dansa Min bleka lilja rosenröd; k Till dess jag dig ur dansen droge Till kärlekens, till fridens tjäll, Der silfverskäggig Brage sloge Din brudsång ny för hvaije qväll.

Hur vakan sjunger genom lunden! Den sången är från Valhalls strand. Hur månen skiner öfver sunden! Han lyser ur de dödas land. Den sången och det ljuset båda En verld af kärlek utan sorg; Den verlden ville jag väl skåda Med dig, med dig, min Ingeborg!23

Gråt icke: änou lifvet strömmar

I mina ådror, gråt ej så.

Men kärlekens och mannens drömmar

Kringsvärma gerna i det blå.

Ack! blott din famn du mot mig bteder,

Blott diua ögon se på mig,

Hur lätt du lockar sVättnarn neder

Från Gudars salighet till dig!--

i4Tyst, det är lärkan." Nej, en dufva I skogen kuttrar om sin tro; Men lärkan slumrar än på tufva Hos maketi i sitt varma bo. De lycklige! dem skiljer ingen, När dagen kommer, eller far, Men deras lif är fritt, som vingen, Som bär i skyn det glada par.

4tSe, dagen gryr." Nej, det är flamman Af någon vårdkas öster ut. 7 r >/ Ännu vi kunna spraka samman, Än har

den kära natt ej slut. Försof dig, dagens gyllne stjerna! Och morna sen dig långsamt till. För Frithiof må du sofva gertia Till Ragnarök^ om du så vill.

Dock, det är fåfängt till at hoppas: Der blåser ren eil morgo>n‡ind, Och redan österns rosor knoppas Så friska, som på Ingborgs kind. En vingad sångarskara qviUrar (En tanklös hop) i klarnad sky, Och lifvet rörs, och vågen glittrar, Och skuggorna och älskarn fly.264

Der kommer bon i all sin ära! Förlåt mig, gyllne so), min bön! Jag känner det, en Gad är nära, Hur präktig är hon dock, hur skön!

0 den, som fram i banan trädde Så väldig, som du träder nu,

Och, stolt och glad, sin lefnad klädd»

1 ljus och seger liksom du!

Här ställer jag inför ditt öga Det skönaste, du sett i Nord. Tag henne i din vård, du höga, Hon är din bild på grönklädd jord. Dess själ är ren som dina strålar, Dess öga som din himmel blått, - -Och samma gull din hjessa målar, y Har hon i sina lockar fått. — '

Farväl, min älskade! £11 annan, En längre natt vi ses igen. Farväl! — Ännu en kyss på pannan, Och en på dina läppar än! Sof nu, och dröm om mig, och vakna Vid middag; och med trogen själ Tälj timmarna, som jag, och sakna, Och brinn, som jag. Farväl, farväl t

Afskedet.

Ingeborg.

Det dagas ren, och Frithiof kommer icke! I går likväl var redan Tinget utlyst På Beles hög: den platsen valdes rätt;265

Hans dotters öde skulle der bestämmas. Hur många böner har det kostat mig, Hur många tårar, räknade af Freja, Att smälta hatets is kring Frithiofs hjerta, Och locka löftet från den stoltes mund, Att åter b|uda handen- till försoning! Ack! mannen är dock hård, och for sin ära (Så kallar han sin stolthet) räknar han Ej just så noga, om han skulle krossa Ett troget hjerta mera eller mindre* Den arma qvinnan, sluten till hans bröst, Är som en mossväxt, blommande på klippan Med bleka färger: blott tiied möda håller Den obemärkta sig vid hällen fast, Och hennes näring äro nattens tårar.

I går alltså blef då mitt öde afgjordt, Och aftonsolen har .gått ner deröfver. Men Frithiof kommer ej! De bleka stjernor, En efter annan, slockna och försvinna, Och med hvarende utaf dem som släcks, Går en förhoppning i mitt bröst till grafven. Dock, hvarför också hoppas? Valhalls Gudar Ej älska mig, jag har förtörnat dem. Den höge Balder, i hvars skygd jag vistas, Är förolämpad, ty en mensklig kärlek Är icke helig nog för Gudars blickar; Och jordens glädje får ej våga sig Inunder hvalfven, der de allvarsamma, De höga makter ha sin bouing fast — Och likafullt, hvad är mitt fel, hvi vredgas Den fromme Guden öfver jungfruns kärlek? Är han ej ren, som Urdas blanka våg, Ej oskuldsfull, som Gefions morgondrömmar ? Den höga solen vänder icke bort Från tvenne älskande sitt rena öga;266

Och dagens enka, stjernenatten, hor

Midt i sin sorg med glädje deras eder.

Hvad som är lofligt under himlens hvalf,

Hur blef det brottsligt under tempelhvalfvet?

Jag älskar Frithiof. Ack, så långt tillbaka

Som jag kan minnas, bar jag älskat honom;

Den känslan är ett årsbarn med mig sjelf;

Jag vet ej när hon börjat, kan ej ens
Den tanken fatta, att bon varit borta.
Som frukten sätter sig omkring sin kärna
Och växer ut och rundar omkring henne
1 sommarsolens sken sitt klot af guld;
Så har jag äfven vuxit ut och mognat
Omkring den kärnan, och mitt väsen är
Det yttre skalet endast af min kärlek.
Förlåt mig, Balder! Med ett troget hjerta
Jag trädde i din sal, och med ett troget
Vill jag gå derifrån: jag tar det med mig
Utöfver Bifrosts bro, och ställer mig
Med all min kärlek fram för Valhalls Gudar.
Der skall han stå, en Asason som de,
Och spegla sig i sköldarna, och flyga
Med lösta dufvovingar genom blå
Oändlig rymd uti Allfaders sköte,
Hvarfrån han kommit. — Hvarför rynkar du
1 morgongryningen diu ljusa panna?
1 mina ådror flyter, som i dina,
Den gamle Odens blod. Hvad vill du frände?
Min kärlek kan jag icke offra dig,
Vill det ej ens, ban är din bimmei värdi
Men väl jag offra kan min lefnads lycka;
Kan kasta bort den, som en drottning kastar
Sin mantel fråu sig, och är likafullt
Den samma,, som hon var. — Det är beslutadt!
Det höga Valhall skall ej blygas för<
Sin fränka, jag vill gå emot mitt öde,207
Som hjelten går møt sitt. — Der kommer Frithiof:
Hur vild, hur blek! Det är förbi, förbi!
Min vreda Norna kommer jemte honom.
Var stark, min själ! —- Välkommen, sent omsider!
Vårt öde är bestämdt, det står att läsa
Uppå din panna.
Frithiof•

Stå der icke äfven Blodröda runor, talande om skymf Och hån och landsflykt?

Ingeborg.

Frithiof, sabsa dig,1 1 Berätta hvad som händt: det värsta anar Jag längesen, jag är beredd på all ty

Frithiof.

Jag kom till Tinget uppå ättehögen, Och kring dess gröna sidor, sköld vid sköld, Och svärd i handen, stodo Nordens män, Den ena ringen innanför den andra, Upp emot toppen; men på domarstenen, Mörk som ett åskmoln, satt din broder Helge, Den bleke blodman med de skumma blickar; Ocli jemte honom, ett fullvuxet barn, Satt Halfdan, tanklöst lekande med »värdet. Då steg jag fram och talte: ^kriget står Och slår på härsköld invid hndets gränser: Ditt rike, Konung Hèlge, är i fara: Gif mig din syster, Och jag lånar dig Min arm i striden, den kan bli dig àyttig. Låt grollet vara glömdt emellan oss, Ej gerna när jag det mot Ingborgs broder. Var billig, Konung, rädda på en gång Din gyllne krona och din systers l^erta.268

Här "är min hand. Vid Asa-Thor, det är

Den sista gång hon bjuds dig till försoning." —

Då blef ett gny på Tinget. Tusen svärd

Sitt bifall hamrade på tusen sköldar,

Och vapenklangen flög mot skyn, som glad

Drack fria männers bifall till dfct rätta.

itGif honom Ingeborg, den smärta liljan,

Den skönaste, som växt i våra dalar;

Han är den bästa klingan i vårt land;

Gif honom Ingeborg.*' — Min fosterfader,

Den gamle Hilding, med sitt silfvèrfekägg,

Steg fram och höl ett tal, af vishet fullt,

Med korta kärnspråck, klingande som svärdshugg;

Och Halfdan sjelf ifrån sitt kungasäte

Sig reste, bedjande med ord och blickar.

Det var förgäfves; hvarje bön var spilld,

Liksom ett solsken, slösadt bort på klippan,

Det lockar ingen växt från hennes hjerta;

Och konung Helges anlet blef sig likt,

Ett bleklagdt Nej på mensklighetens böner.

4<Åt bondesonen (sade han föraktligt)

Jag kuiinat Ingborg ge, men tempelskändarn

Syns mig ej passa för Valhalladottern.

Har du ej, Frithiof, brutit Balders fred,

Har du ej sett min syster i hans tempel,

När dagen gömde sig för edert möte?

Ja, eller nej?" — Då skallade ett rop

Ur mannaringen: uSäg blott nej, säg nej,

Vi tro dig på ditt ord, vi fria för dig,

Du Thorstens son, så god som kungasonen:

Säg nej, säg nej, och Ingeborg är din." —

uMin lefnads lycka hänger på ett ord

(Sad jag), men frukta ej för det, Kung Helge!

Jag vill ej ljuga mig till Valhalls glädje,

Och ej till jordens. Jag har sett din syster,

Har tält med henne uti templets natt,29

Meo Balders fred har jag ej derför brutit." — Jag fick ej tala mer. Ett sorl af fasa Flög Tinget genom: de som stodo närmast, Sig drogo undan, liksom för en pestsjuk; Och när jag såg mig om, den dumma Vantron Förlamat hvarje tunga, kalkat hvit Hvar kind, nyss blossande af glad förhoppning. Da segrade kung Helge. Med en röst Så hemsk, så dyster som den döda Valans 1 Vegtamsqvida, när bon sjöng för Odén Om Åsars ofärd och om Helas seger, Så hemsk han talte: JLandsflykt eller död Jag kunde sätta, efter fädrens lagar, Uppå ditt brott; men jag vill vara mild, Som Balder är, hvars helgedom du skymfat. I vesterhafvet ligger det en krans Af öar, dem jarl Angantyr'beherrskar. Så länge Bele Jefde, jarlen gaf Hvart år sin skatt, sen har den uteblifvit. Drag öfver böljan hän och indrif skatten-; Det är den bot, jag fordrar för din djerfhet. Det sägs, tillade han med nedrigt hån, Att Angantyr är hårdhändt, att han röfvar Som draken Fafner på sitt guld, men hvem Står mot vår nya. Sigurd Fafuersbane? En mera manlig bragd försoke du, Än dåra jungfrur uti Balders hage. Till nästa sommar vänta vi dig här Med all din ära, framfor allt med skatten. Om icke. Frithiof, är du hvar mans niding, Och för din lifstid fridslös i vårt land." — Så var hans dom, och härmed löstes Tinget.

Ingeborg.

Och ditt beslut?2Ä)

Frithiof.

Har jag väl mer ett val? Ar ej min ära bunden vid lians fordran? Den skall jag lösa, om och Angantyr Förgömt sitt lumpna guld i Nastrands floder, I dag ännu far jag.

Ingeborg.

Och lemnar mig?

Frithiof.

Nej, icke lemnar dig, du följer med.

Ingeborg.

Omöjligt!

Frithiof.

X Hör mig, bör mig, förrn du svarar. Din vise broder Helge tycks ha glömt, Att Angantyr var vän utaf mhi fader, Liksom af Bele; kanske gifver han Med godo hvad jag fordrar; men om icke, En väldig öfvertalade, en skarp, Har jag, han hänger vid min venstra sida. Det kära guldet skickar jag till Helge, Och dermed löser jag oss begge från Den krönte hycklarns offerknif för alltid. Men sjelfve, sköna Ingborg, hissa vi Eliidas segel öfver okänd våg; Hon gungar oss till någon vänlig strand, Som skänker fristad ål en biltog kärlek. Hvad är mig Norden, hvad är mig 4tt folk, Som bleknar för ett ord af sina Diar, Och vill med fräcka bänder gripa i Mitt hjertas helgedom,

mitt väsens blomkalk? Vid Freja, det skall icke lyckas dem.271

En usel träl är banden vid den torfva, Der han blef född, men jag vill vara fri, Så fri som bergens vind. En handfull stoft Utaf min faders hög, och en af Beles, Få ännu rum om skeppsbord; det är allt, Hvad vi behöfva utaf fosteijorden. Du älskade, det fins en annan so! Än den, som bleknar öfver dessa snöberg; Det fins en himmel, skönare än här, Och milda stjernor med gudomlig glans Se ner derfrån i varma sommarnätter, 1 lagarlundar på ett troget par. Min fader Thorsten Vikingsson for vida Omkring i härnad, och förtaide ofta, Vid brasans sken i långa vinterqvällar, Om Greklands bal och öarna deri, De gröna lundar i den blanka böljan. Ett mäktigt slägte bodde fordom der, Och höga Gudar uti marmortempel. Nu stå de öfvergifna, gräset frodas Å öde stigar, och en blomma växer Ur runorna, som tala forntids vishet; Och smärta pelarstammar grönska der, Omlindade af Söderns rika rankor. Men rundt omkring bär jorden, af sig sjelf, En osådd skörd, hvad menniskan behöfver, Och gyllne äpplen glöda mellan lofven, Och röda drufvor hänga på hvar gren, Och svälla yppiga, som dina läppar. Der Ingeborg, der bygga vi i vågen Ett litet Norden, skönare än här; Och med vår trogna kärlek fylla vi De lätta tempelhvalfven, fägna än Med mensklig lycka de förgätna Gudar. När seglarn då med slappa dukar gungar (Ty stormen trifs ej der) förbi vår ö272

I aftonrodnans sken, och blickar glad Från rosenfärgad bölja upp mot stranden — Då skall han skåda uppå templets tröskel Den nya Freja (Afrodite tror jag Hon nämns i deras språk), och undra på De gula lockar, flygande i vinden, Och ögon ljusare än Söderns himmel. Och efter hand kring henne växer opp Ett litet tempelslägte utaf Alfer Med kinder, der du tror att Södern satt I Nordens drifvor alla sina rosor. — Ack! Ingeborg, hur skön, hur nära står AH jordisk lycka för två trogna hjertan! Blott de ha mod att gripa henue fatt, Hon följer villigt med och bygger dem Ett Vingolf redan här inunder molnen. Rom, skynda! hvarje ord, som talas äu, Tar bort ett ögonblick ifrån vår sällhet. Allt är beredt, Ellida spänner redan De mörka örnavingarne till flygt. Och friska vindar visa vägen från, För evigt från den vantrosfyllda stranden. — Hvi dröjer du?

Ingeborg.

Jag kan ej följa dig.

Frithiof

Ej följa mig!

Ingeborg.

Ack, Frithiof, du är lycklig! Du följer ingen, du går sjelf förut, Som stammen på ditt drakskepp, men vid rodret Din egen vilja står och styr din fart Med stadig hand utöfver vreda vågor.273

Hur annorlunda är det ej med mig! Mitt öde hvilar uti andras händer, De släppa ej sitt rof, fastän det blöder; Och offra sig och klaga och förtyna I långsam sorg, är kungadottrens frihet.

Frithiof.

Är du ej fri, så snart du vill? I högen Din fader sitter.

Ingeborg.

Helge är min fader, Är mig i faders ställe, af hans bifall Beror min hand, och Beles dotter stjäl Sin lycka ej, hur nära ock den ligger. Hvad vore qvinnan, om hon slet sig lös Ifrån de band, hvarmed Allfader fäst Invid den starke hennes svaga väsen? Den bleka vattenliljan liknar hon; Med vågen stiger hon, med vågen faller, Och seglarns köl går öfver henne fram Och märker icke, att han skär dess stängel. Det är nu hennes öde; men likväl, Så länge roten hänger fast i sanden, Har växten än sitt värde, lånar färgen Af bleka syskonstjernor ofvanfrån, En stjerna sjelf uppå de blåa djupen. Men rycker hon sig lös, då drifver hon, Ett vissnadt blad, omkring den öde böljan. — Förliden natt — den natten var förfärlig, Jag väntade dig ständigt, och du kom ej, Och nattens barn, de allvarsamma taukar, Med svarta lockar, gingo jemt förbi Mitt vakna öga, brinnande och tårlöst, Och Balder sjelf, blodlöse Guden, såg * Med blickar, fulla utaf hot, på mig. —

Förliden natt har jag betänkt mitt öde,
Och mitt beslut är fattadt; jag blir qvar,
Ett lydigt offer vid min broders altar.
Dock var det väl, att jag ej hört dig då
Med dina öar, diktade i molnen,
Der oftonrodnan ligger ständigt kring
En enslig blomsterverld af frid och kärlek..
Hvem vet, hur svag man är? Min barndoms drömmar,
De länge tystade, stå upp igen
Och hviska i mitt öra med en röst,
Så välbekant, som vore det en systers,
Så öm, som vore det en älskares.
Jag hör Er icke, nej, jag hör Er icke,
I lockande, I fordom kära stämmor!
Hvad skulle jag, ett Nordens barn, i Södern?
Jag är för blek för rosorna deri,
För färglöst är mitt sinne för dess glöd,
Det skulle brännas af den heta solen,
Och längtansfullt mitt öga skulle se
Mot Nordens stjerna, hvilken står alltjemt,
En himmelsk skildvakt, öfver fädrens grafvar.
Min ädl$ Frithiof skall ej flykta från
Det kära land, han föddes att försvara,
Skall icke kasta bort sitt rykte för
En sak, så ringa som en flickas kärlek.
Ett lif, der solen spinner år från år
Den ena dagen alltid lik den andra,
Ett skönt, men evigt enahanda, är
För qvinnan endast, men för mannens själ,
Och helst för din, blef lifvets stiltje tröttsam.
Du trifves bäst, när stormen tumlar kring
På skummig gångare utöfver djupen,
Och på din planka, uppå lif och död,
Du kämpa får med faran om din ära.
Den sköna öcltaen, som du målar, blefve

En graf för bragder, icke födda än,275

Och med din sköld förrostades jemväl Ditt fria sinne. Så skall det ej vara! Ej jag skall stjäla bort min Frithiofs namn Ur skaldens sånger, icke jag skall släcka Min hjeltes ära i dess morgonrodnad. Var vis, min Frithiof, låt oss vika för De höga Nornor, låt oss rädda ur Vårt ödes skeppsbrott dock ännu vår ära; Vår lefnads lycka kan ej räddas mer. Vi måste skiljas.

Frithiof.

Hvarför måste vi? För det en sömnlös natt förstämt ditt sinne?

Ingeborg.

För det mitt värde räddas bör och ditt.

Frithiof.

På mannens kärlek hvilar qvinnans värde.

Ingeborg.

Ej länge älskar han den han ej aktar.

Frithiof.

Med lösa nycker vins hans aktning ej.

Ingeborg.

En ädel nyck är känslan af det rätta.

Frithiof.

Vår kärlek stridde ej mot den i går.

Ingeborg. t I dag ej heller, men vår flykt dess mera.

18»36

Frithiof.

Nödvändigheten bjuder henne, kom!

Ingeborg.

Hvad som är rätt och ädelt, är nödvändigt.

Frithiof.

Högt rider solen, tiden går förbi.

Ingeborg.

Ve mig, han är förbi, förbi för alltid!

Frithiof.

Besir.na dig, är det ditt sista ord?

Ingeborg.

Jag har besinnat allt, det är mitt sista.

Frithiof.

Välan, farväl, farväl, Kung Helges syster!

Ingeborg.

O Frithiof, Frithiof, skola så vi skiljas? Har du ej någon vänlig blick att ge Åt barndomsvännen, ingen hand att räcka At den olyckliga, du älskat förr? Tror du, jag står på rosor här och visar Min lefnads lycka leende ifrån mig, Och slitar utan smärta ur mitt bröst Ett hopp, som växt tillhopa med mitt väsen? Var icke du mitt hjertas morgondröm? Hvar glädje, som jag kände, hette Frithiof, Och allt hvad lifvet stort och ädelt har, Tog dina anletsdrag inför mitt öga. Fördunkla ej den bilden för mig, möt Med hårdhet ej den svaga, när hon offrar277

Hvad henne kärast var på jordens rund, Hvad heune kärast blir i Valhalls salar. Det- offret, Frithiof, är nog tungt ändå; Ett ord till tröst det kunde väl förtjeua. Jag vet, du älskar mig, har vetat det, Allt sen mitt väsen började att dagas, Och säkert följer dig din Ingborgs minne 1 många år ännu, hvarthelst du far. Men vapenklangen döfvar sorgen dock, Hon blåser bort uppå de vilda vågor, Och törs ej sätta sig på kämpens bänk, Vid dryckeshornet firande sin seger. Blott då och då7 när uti nattens frid Du mönstrar än en gång förflutna dagar, Då skymtar fram bland dem en bleknad bild: Du känner honom väl, han helsar dig Från kära trakter; det är bilden af Den bleka jungfrun uti Balders hage. Du må ej visa honom bort, fastän Han blickar sorgligt, du må hviska honom Ett vänligt ord i örat: nattens vindar På trogna vingar föra det till mig, En tröst likväl, jag har ej någon ann|in! — För mig är intet, som förströr min saknad, I allt, som omger mig, har hon en målsman. De höga tempelhvalfven tala blott Om dig, och Gudens bild, som skulle hota, Tar dina anletsdrag, när månen skiner. Ser jag åt sjön, der sam din köl och skar I skum sin väg till längterskan på stranden. Ser jag åt lunden, der står mången stam Med Ingborgs runor ritade i barken. Nu växer barken ut, mitt namn förgås, Och det betyder döden, säger sagan. Jag frågar Dagen, hvar han såg dig sist, Jag frågar Natten, men dc tiga still,278

Och hafvet sjelf, som bär dig, svarar' på Min fråga endast med en suck mot stranden. Med aftonrodnan skall jag skicka dig En helsning, när hon släcks i dina vågor, Och himlens långskepp, molnen, skola ta Om bord en klagan från den öfvergifna. Så skall jag sitta i min jungfrubur, En svartklädd enka efter lifvets glädje, Och sömma brutna liljor uti duken, Tills en gång Våren väft sin duk, och sömmar Den full med bättre liljor på min graf. Men tar jag harpan för att sjunga ut Oändlig smärta uti djupa toner, Då brister jag i gråt, som nu--

Frithiof.

Du segrar, Beles dotter, gråt ej mera! Förlåt min vrede, det var blott min sorg, Som för ett ögonblick tog vredens drägt, Den drägten kan hon icke bära länge. Du är min goda Norna, Ingeborg; Hvad ädelt är, lär bäst ett ädelt sinne. Nödvändighetens vishet kan ej ha En bättre förespråkerska än dig, Du sköna Vala med de rosenläppar! Ja, jag vill vika för nödvändigheten, Vill skiljas från dig, men ej från mitt hopp; Jag tar det med mig öfver vester vågor, Jag tar det med mig intill grafvens port. Med nästa vårdag är jag här igen, Kung Helge, hoppas jag, skall se mig åter. Då har jag löst mitt löfte, fyllt häris fodran, Försont jemväl det brott, man diktat på mig, Och då begär jag, nej, jag fordrar dig På öppet Ting emellan blanka vapen, Ej utaf Helge,.men af Nordens folk;279

Det är din giftoman, du Kungadotter! Jag har ett ord att säga den som vägrar. Farväl till dess, var trogen, glöm mig ej, Och tag, til! minne af vår barndomskärlek, Min armring här, ett skönt Vaulunderverk, Med himlens under ritade i guldet: Dett bästa undret är ett troget hjerta. Hur skönt han passar till din hvita arm, En lysmask, lindad kring en liljestängel! Farväl, min brud, min älskade, farväl, Om några månar är det annorlunda!

Ingeborg.

Hur glad, hur trotsig, hur förhoppningsfull! Han sätter spetsen af sitt goda svärd På Nornans bröst och säger: du skall vika! Du arma Frithiof, Nornan viker ej, Hon går sin gång och ler åt Angurvadel. Hur litet känner du min mörka broder! Ditt öppna hjeltesinne fattar ej Det dystra djupet utaf hans, och hatet Som glöder i hans afundsjuka barm. Sin systers hand ger han dig aldrig; förr Han ger sin krona, ger sitt lif till spillo, Och offrar mig åt gamle Odén, eller. Åt gamle Ring, som nu ban kämpar mot. — Hvart helst jag ser, fins intet hopp för mig, Dock är jag glad, det lefver i ditt hjerta. Jag vill behålla för mig sjelf min smärta, Men alla goda Gudar följe dig! Här på din armring dock sig räkna låter Hvar särskildt månad af en långsam sorg; Två, fyra, sex — då kan du vara åter, Men finner icke mer din Ingeborg.280

Efter Frithiofs afresa utgjuter Ingeborg sin saknad och Ifingtan i en Klagan, men Frithiof kämpar under tiden med

storm, uppväckt af Helges trolldom, landstiger sedan hos Angantyr, tillbringar der vintern, återkommer till sitt land med skatten; men ßnner då sitt hem uppbrändt af Kungarne, hvarföre han söker upp dem i Balders tempel och föranleder dess brand, hvarefter han går i landsflygt, svärmar som Viking, tills han blir ledsen vid sjö och våg, besöker Kung Ring förklädd, och vistas der en tid, hvarunder följande händelser tilldraga sig.

Frithiofs Frestelse.

Våren kommer: fågeln qvittrar, skogen lofvas, solen ler, Och de lösta floder dansa sjungande mot hafvet ner. Glödande som Frejas kinder tittar rosen ur sin knopp, Och i menskans hjerta vakna lefnadslust och mod och hopp.

Då vill gamle Kungen jaga, Drottningen skall med på jagt, Och det hela hof församlas, hvimlande i brokig prakt. Bågar klinga, koger skramla, hingstar skrapa mark med hof, Och med kappor öfver ögat skrika falkarna på rof.

Se, der kommer jagtens drottning! Arma Frithiof, se ej dit! Som en stjerna på en vårsky sitter hon på gångaru hvit. Hälften Freja, hälften Rota, skönare än bägge två, Och från lätta purpurhatten svaja högt de fjädrar blå.

Se ej på de ögons himmel, se ej på de lockars gull! Akta dig, det lif är smidigt, akta dig, den barm är full! Blicka ej på ros och lilja, skiftande på hennes kind, Hör ej på den kära stämman, susande som vårens vind.

Nu är jägarskaran färdig. Hejsan! Öfver berg och dal! Hornet smattrar, falken stiger lodrätt emot Odens sal. Skogens åbor fly med ångest, söka sina kulors hem, Men med spjutet sträckt framför sig är Valkyrian efter dem.281

Gamle Kungen kan ej följa jagten, som den flyger fram, Ensam vid hans sidà rider Frithiof tyst och allvarsam. Mörka, vemodsfulla tankar växa i hans qvalda bröst, Och hvart hälst han än sig vänder, hör han deras klagoröst.

uO! hvi öfvergaf jag hafvet, för min egen fara blind? Sorgen trifs ej rätt på vågen, blåser bort med himlens vind. Grubblar viking, kommer faran, bjuder honom opp till dans, Och de mörka tankar vika, bländade af vapnens glans.

Meii här är det annorlunda; outsäglig längtan slår Sina vingar kring min panna, som en drömmande jag går; Kan ej glömma Balders hage, kan ej glömma eden än, Som hon svor — hon bröt den icke, grymma Gudar bröto den.

Ty de hata menskors ätter, skåda deras fröjd med harm, Och min rosenknopp de togo, satte den i vinterns barm. Hvad skall vintern väl med rosen ? Han förstår ej hennes pris, Men hans kalla ande kläder knopp och blad och stjelk med is.1' —

Så han klagade. Då kommo de uti en enslig dal, Dyster, hopträngd mellan bergen, öfverskyggd af björk och al. Der steg Kungen af och sade: ttSe! hur skön, hur sval den lund, Jag är trött, kom låt oss hvila, jag vill slumra här en stund."

tiIcke må du sofva, Konung, kall är marken här och hård. Tung blir sömnen, upp! Jag för dig snart tillbaka till din gård." — uSömnen, som de andra Gudar, kommer när vi minst det tro," Sade gubben; — Uunnar gästen ej sin värd en timmas ro ?" —

Då tog Frithiof af sin mantel, bredde den på marken hän, Och den gamle kungen lade tryggt sitt hufvud på hans känn; Somnade så lugnt, som hjelten somnar efter stridens larm På sin sköld, så lugnt som barnet somuar på sin moders arm.282

Som han slamrar, hör! Då sjunger kolsvart fågel ifrån qvist: uSkynda, Frithiof, drap den gamle, sluta på en gång er tvist. Tag hans Drottning, dig tillhör hon, dig har hon som brudgum kysst, Intet menskligt öga ser dig, och den djupa graf är tyst." —

Frithiof lyssnar: hör! då sjunger snöhvit fågel ifrån qvist: 4tSer dig intet menskligt öga, Odens öga ser dig visst. Niding, vill du mörda sömnen? Vill du värnlös gubbe slå? Hvad du vinner, hjelterykte vinner du dock ej derpå." —

Så de bägge fåglar sjöngo; men sitt slagsvärd Frithiof tog, Slängde det med fasa från sig fjerran i den mörka skog. Kolsvart fågel flyr till Nastrand, men, på lätta vingars par, Som en harpoton den andra klingande mot solen far.

Straxt är gamle kungen vaken: uMycket var den sömn mig värd, Ljufligt sofver man i skuggan, skyddad af den tappres svärd. Dock, hvar är ditt svärd, o främling? Blixtens broder hvar är han ? Hvem har skilt er, I som aldrig skulle skiljas från hvarann ?" —

uLika mycket," Frithiof sade: wsvärd jag finner nog i Nord; Skarp är svärdets tunga, Konung, talar icke fridens ord. Mörka andar bo i stålet, andar ifrån Niffelhem, Sömnen är ej säker för dem, silfverlockar reta dem." —

uJag har icke sofvit, yngling, jag har blott dig pröfvat så: Obepröfvad man och klinga litar ej den kloke på. Du är Frithiof, jag har känt dig, alltsen i min sal du steg, Gamle Ring har vetat länge, hvad hans kloka gäst förteg.

Hvarför smög du till min boning, djupt förklädd och utan namn? Hvarför, om ej för att stjäla bruden ur den gamles famn? Äran, Frithiof, sätter sig ej namnlöst uti gästfritt lag, Blank är hennes sköld som solen, öppna hennes anletsdrag.283

Ryktet talte om en Frithiof, menniskors och Gudars skräck; Sköldar klöf oeh tempel brände deri förvågne lika käck. Snart med härsköld, sa jag trodde, kommer han emot ditt land, Och han kom, men höljd i lumpor, med en tiggarstaf i hand;

Hvarför slår du ner ditt öga? Jag var också ung en gäng, Lifvet är en strid från början, ungdomen dess Berserksgång. Klämmas skall hon mellan sköldar, tills det vilda mod är tömdt; Jag har pröfvat och förlåtit, jag har ömkat och förglömt.

Ser du, jag är gammal vorden, stiger snart i högen in; Tag mitt rike då, o yngling, tag min drottning, hon är din. Blif min son tilldess, och gästa i min kungssal som förut; Svärdlös kämpe skall mig skydda; och vår gamla tvist har slut."

uIcke," svarar Frithiof dyster, Mkom jag som en tjuf till dig, Ville jag din drottning taga, säg, hvem skulle hindrat mig? Men min brud jag ville skåda, en gån g, ack! blott en gång än. O! jag dåre, halfsläckt låga lände jag på nytt igen!

I din sal jag dröjt för länge, gästar mer ej der, o Kung! Oförsonta Gudars vrede hvilar på mitt hufvud tung. Balder med de ljusa lockar, han som har hvar dödlig kär, Se han hatar mig allena, ensamt jag förkastad är!

Ja, jag stack i brand hans tempel; Varg i Veum heter jag, När jag nämnes, skrika barnen, glädjen flyr ur gästfritt lag. Fosterjorden har förkastat en förlorad son med harm, Fridlös är jag i min hembygd, fridlös i tnin egen barm.

Icke på den gröna jorden vill jag söka fridén mer, Marken bränner under foten, trädet ingen skugga ger. Ingeborg har jag förlorat, henne tog den gamle Ring, Solen i mitt lif är slocknad, bara mörker rundtomkring.284

Derför, hän till mina vågor! Eja, ut, min drake god! Bada åter becksvart bringa lustigt i den salta flod; Hvifta vingarna i molnen, hväsande de vågor skär, Flyg så långt som stjernan leder, som besegrad bölja bär!

Låt mig höra stormens dunder, låt mig höra åskans röst! När det dånar rundtomkring mig, då är lugn i Frithiofs bröst Sköldeklang och pilregn, gubbe! Midt i hafvet slaget står, Och jag stupar glad, och renad till försonta Gudar går."

Kung Bing dör derefter, bans drapa sjunges, hans son väljes till Konung under Frithiofs förmynderskap. Denne söker försoning, innan han vill äkta Ingeborg, hvilket besjunges i följande sånger.

Frithiof pa sin faders hög.

ttHur skönt ler solen, huru vänligt hoppar Dess milda stråle ifrån gren till gren! Allfaders blick, i aftondaggens droppar, Som i hans verldshaf, lika klar och reii! Hur röda fårgor har ej bergens toppar! O! det är blod på Balders offersten! I natt är snart det hela land begrafvet, Snart sjunker hon, en gyllne sköld, i hafvet.

Först låt mig dock bese de kära ställen, Min barndoms vänner, dem jag älskat så. Ack! samma blommor dofta än

i qvällen, Och samma fåglar än i skogen slå. Och vågen tumlar sig som förr mot hällen, — O! den som aldrig gungat deruppå! Om namn och bragder jemt den falska talar, Men fjerran för hon dig från hemmets dalar.285

Jag känner dig, du flod, som ofta burit Den djerfve simmarn på din bölja klar. Jag känner dig, du dal, der vi besvurit En evig tro, som icke jorden bar. Ocb björkar I, uti hvars bark jag skurit De runor många, I stån ännu qvar, Med stammar hvita, och med kronor runda, Allt är som förr, blott jag är annorlunda.

Är allt som förr? Hvar äro Framuäs salar Och Balders tempel på den vigda strand? Ack! det var skönt uti min barndoms dalar, Men derutöfver har gått svärd ocb brand, Och menskors hämd och Gudars vrede talar Till vandrarn nu från svarta svedjoland. Du fromme vandrare, ej hit du dragé, Ty skogens vilddjur bo i Balders hage.

Det går en frestare igenom lifvet, Den grymme Nidhögg ifrån mörkrets verld. Han hatar Asaljuset, som står skrifvet På hjeltens panna, på hans blanka svärd. Hvart nidingsdåd i vredens stund bedrifvet, Det är hans verk, är mörka makters gärd; Och när det lyckas; när ban templet tänder, Då klappar han uti kolsvarta händer.

Fins ej försoning, strålande Valhalla? Blåögde Balder! tar du ingen bot? Bot tager mannen, när hans fränder falla, De höga Gudar sonar man med blot. Det sägs, du är den mildaste af alla, Bjud, och hvart offer ger jag utan knot* Ditt tempels brand var icke Frithiofs tanka, Tag fläcken bort ifrån hans sköld, den blanka.286

Tag bort din börda, jag kan den ej bära, Qväf i min själ de mörka skuggors spel; Försmå ej ångren, låt en lefnads ära Försona dig för ögonblickets fel. Jag bleknar ej, fast Ljungarn sjelf står nära, I ögat kan jag se den blekblå Hel. Du fromme Gud med dina månskensblickar, Dig ensam räds jag och den hämd du skickar.

Här är min faders grafhög. Sofver hjelten? Ack! ban red hän, der ingen kommer från. Nu dväljs han, sägs det, uti stjernetälten, Och dricker mjöd och gläds åt sköldars dån. Du Asagäst, se ner från himlafälten, Din son dig kallar, Thorsten Vikingsson! Jag kommer ej med runor eller galder, Men lär mig blott, hur blidkas Asa-Balder?

Har grafven ingen tunga? För en klinga Den starke Angantyr ur högen qvad. Det svärd var godt, men Tirfings pris är ringa Mot hvad jag ber, om svärd jag aldrig bad; Svärd tar jag väl i holmgång sjelf, men bringa Du mig försoning ifrån Åsars stad. Min skumma blick, min gissning blott du lede, Ett ädelt sinne tål ej Balders vrede.

Du tiger, Fader! Hör du vågen klingar, Ljuft är dess sorl, lägg ner ditt ord deri. Och stormen flyger, häng dig vid hans vingar, • Och hviska till mig, som han far förbi. Och vestern hänger full af gyllne ringar, Låt en af dem din tankes härold bli. — Ej svar, ej tecken för din son i nöden Du äger, fader! o hur arm är döden!" —287

Och solen släcks, och aftonvinden lnllar För jordens barn sin vaggsång utur skyn, Och aftonrodnan körer opp och rullar Med rosenröda hjul kring himlens bryn. I blåa dalar, öfver blåa kullar Hon flyger fram, en skön Valhallasyn. Då kommer plötsligt öfver vestervågor En bild framsusande i guld och lågor.

En hägring kalla vi det himlens under (I Valhall klingar hennes namn mer skönt), Hon sväfvar sakta öfver Balders lunder, En gyllne krona på en grund af grönt. Det skimrar öfver, och det skimrar under, M«d sällsam glans ej förr af menskor rönt Till slut hon stadnar, sjunkande till jorden, Der templet stått, nu sjelf ett tempel vorden.

En bild af Brejdablick, den höga muren Stod silfverblank på klippans brant och sken. Af djupblått stål hvar pelare var skuren, Och altaret utaf en ädelsten; Och dömen hängde, som af andar buren, En vinterhimmel, stjerneklar och ren, Och högt deri, med himmelsblåa skrudar, Med gyllne kronor, suto Valhalls Gudar.

Och se, på runbeskrifna sköldar stödda, De höga Nornor .uti dörren stå: Tre rosenknoppar i en urna födda, Allvarliga, men tjusande ändå. Och ürda pekar tyst på det förödda, Det nya templet pekar Skulda på! Och bäst som Frithiof nu sig sausa hunnit, Och gläds och undrar, så är allt försvunnit288

u0 jag förslår Er, mör från tidens källa, Det var ditt tecken, hjeltefader god l Det brända templet skall jag återställa, Skönt skall det stå på klippan, der det stod. O! det är herrligt alt få vedergälla Med fredlig bragd sin ungdoms öfvermod! Den djupt förkastade kan hoppas åter, Den hvite Guden blidkas och förlåter.

Välkomna stjernor, som deruppe tågen! Nu ser jag åter glad er stilla gång. Välkomna norrsken, som deruppe

lagen! 1 voren tempelbrand för mig en gång. Uppgrönska, ättehög! och stig ur vågen, Så skön som förr, du underbara sång! Här vill jag slumra på min sköld och drömma, Hur menskor sonas, och hur Gudar glömma."

Försoningen*

Fulländadt nu var Balders tempel. Deromkring Stod ej som förr en skidgård, men af liamradt jern, Med gyllne knappar på hvar stång, ett värn var rest Kring Balders hage: som en stålklädd kämpchär Med hillebårder och med gyllne hjelmar, stod Det nu på vakt kring Gudens nya helgedom. Af idel jättestenar var dess rundel byggd, Med dristig konst hopfogade, ett jätteverk För evigheten, templet i Upsala likt, Der Norden såg sitt Valhall i en jordisk bild. Stolt stod det der på fjällets brant och speglade Sin höga panna uti hafvets blanka våg. Men rundtomkring, en präktig blomstergördel lik,289

Gick Balders dal med alla sina lundars sus, Med alla sina fåglars sång, ett fridens hem. Hög var den kopparstöpta port, och innanför Två pelarrader uppå starka skulderblad Uppburo hvalfvets rundel, och han hang så skön Utöfver templet, som en kupig sköld af guld. Längst fram stod Gudens altar. Det var hugget af En enda nordisk marmorklyft, och deromkring Ormslingan slog sin ringel full med runeskrift, Djuptänkta ord ur Vala och ur Havamal. Men uti muren ofvanföre var ett rum Med gyllne stjernor uppå mörkblå grund, och der Satt Fromhetsgudens silfverbild, så blid, så mild, Som silfvermånen sitter uppå himlens blå. — Så templet syntes. Parvis trädde nu derin Tolf tempeljungfrur, klädda uti silfverskir, Med rosor uppå kinderna och rosor i Det oskuldsfulla hjertat Framför Gudens bild Kring nyinvigda altaret de dansade, Som vårens vindar dansa öfver källans våg, Som skogens Elfvor dansa i det höga gräs, När morgondaggen ligger skimrande derpå. Och under dansen sjöngo de en helig sång Om Balder, om den fromme, hur han älskad var Utaf hvart väsen, hur han föll för Höders pil, Och jord och haf och himmel greto. Sången var Som om den icke komme från ett menskligt bröst, Men som en ton från Brejdablick, från Gudens sal, Som tanken på sin älskling hos en enslig mö, När vakteln slår de djupa slag i natteus frid, Och månen skiner öfver björkarna i Nord. — Förtjust stod Frithiof, lutad vid sitt svärd, och såg På dansen, och hans barndomsminnen trängde sig Förbi hans syn, ett lustigt folk, ett oskuldsfullt. Med himmelsblåa ögon 6ch med hufvuden Omflutna utaf lockigt guld, de vinkade Svensk Lætetxv. 19290

En vänlig helsning till sin fordna ungdomsvän.

Och som en blodig skugga sjönk hans vikingslif

Med alla sina strider, sina äfventyr,

I natten neder, och han tyckte sjelf sig stå,

En blomsterkransad Bavtasten på deras graf.

Och allt som sången växte, höjde sig hans själ

Från jordens låga dalar upp mot Yalaskjalf;

Och mensklig hämd och menskligt bat smalt sagta häri,

Som isens pansar smälter ifrån fjällets bröst,

När vårsol skiner; och ett haf af stilla frid,

Af tyst hänryckning göt sig i hans hjeltebarm.

Det var, som kände han naturens hjerta slå

Emot sitt hjerta, som han ville trycka rörd

Hejmskringla i sin broderfamn och stifta frid

Med hvarje skapat väsen inför Gudens syn. —

Då trädde in i templet Balders Öfvcrprest,

Ej ung och skön, som Guden, men en hög gestalt,

Med himmelsk mildhet i de ädla anletsdrag,

Och ned till bältestaden flöt hans silfverskägg.

En ovan vördnad intog Frithiofs stolta själ,

Och Örnevingarna på hjelmen sänktes djupt

Inför den gamle; men ban talte fridens ord:

MVälkommen hit, son Frithiof! Jag har väntat dig. Ty kraften svärmar gerna vidt kring jord och haf, En Berscrk lik, som biter blek i sköldens rand, Men trött och sansad vänder hon dock hem till slut. Den starke Thor drog mången gång till JoUmhejm, Men trots hans Gudabälte, trots stålhandskarna, Utgårda-Loke sitter på sin thron ännu; Det onda viker icke, sjelf en kraft, för kraft. En barnlek blott är fromhet ej förent med kraft: Hon är som solens strålar uppå Ägirs barm, En löslig bild med vågen stigen eller sänkt, Förutan tro och hållning, ty han har ej grund. Men kraft förutan fromhet tär ock bort sig sjelf,291

Som svärdet tärs i högen: hon är lifvets rus, Men glömskaus häger sväfvar öfver hornets brädd,' Och när den druckne \aknar, blygs han för sitt dåd. All styrka är från Jorden, ifrån Ymers kropp; De vilda vattnen äro ådrorna deri, Och hennes senor äro smidda utaf malm. Dock blir hon tom och öde, blir hon ofruktbar, Tills solen, himlens Frombct, skiner deruppå. Då grönskas gräs, då stickas blomstrens purpurduk, Och trädet lyfter kronan, knyter fruktens gull, Och djur och menskor näras vid sin moders barm. Så är det ock med Askers barn. Två vigter har Allfader lagt i vågskaln för allt menskligt lif, Motvägande hvarandra, när den våg står rätt; Och jordisk Kraft och himmelsk Fromhet heta de. Stark är väl Thor, o yngling, när han spänner hårdt Sitt Megingjard utöfver bergfast liöft och slår. Vis är väl Odén, när i Urdas silfvervåg Han blickar ner, och fåglen kommer flygande Till Åsars far med tidningar från verldens rund. Dock bleknade de begge, deras kronors glans Halfslocknade, när Balder, när den fromme föll, Ty han var bandet uti Valhalls gudakrans. Då gulnade på tidens träd dess kronas prakt, Och Nidhögg bet uppå dess rot, då lossades Den gamla nattens krafter. Midgårdsormen slog Mot skyn sin cttersvällda stjert, och Fenris röt, Och Surturs eldsvärd ljungade från Muspeihejm. Hvarthelst sen dess ditt öga blickar, striden går Med härsköld genom skapelsen: i Valhall gal GuIIkammig hane, blodröd, hane gal till strids På jorden och inunder jord. Förut var frid Ej blott i Gudars salar, men på jorden ock; Frid var i menskors, som i höge Gudars barm. Ty hvad som sker här nere, det har redan skett 1 större mått deruppe: menskligheten är

19*292

En ringa bild af Valhall, det är himlens ljus,

Som spegla sig i Sagas runbeskrifna sköld.

Hvart hjerta har sin Balder. Mins du än den tid,

Då friden bodde i ditt bröst, och lifvet var

Så gladt, så himmelskt stilla, som såiigfåglens dröm,

När sommarnattens vindar vagga hit och dit

Hvar sömnig blommas hufvud och hans gröna säng?

Då lefde Balder ännu i din rena själ,

Du Asason, du vandrande Valhallabild!

För barnet är ej Guden död, och Hela ger

Igen sitt rof så ofta som en menska föds,

Men jemte Balder växer i hvar mensklig själ

Hans blinda broder, nattens Höder; ty allt ondt

Föds blindt, som björnens yngel föds, och natten är

Dess mantel, men det goda kläder sig i ljus.

Beställsam träder Loke, frestam, fram alltjemt

Och styr den blindes mördarhand, och spjutet far

1 Valhalls kärlek, i den unge Balders bröst.

Då vaknar Hatet, Våldet springer opp till rof,

Och hungrig stryker svärdets ulf kring berg och dal,

Och drakar simma vilda öfver blodig våg.

Ty som en kraftlös skugga sitter Fromheten,

En död ibland de döda, hos den bleka Hel,

Och i sin aska ligger Balders gudahus. —

Så är de höga Åsars lif en förebild

Till mensklighetens lägre: begge äro blott

Allfaders stilla tankar, de förändras ej.

Hvad skett, hvad ske skall, det vet Valas djupa sång.

Den sång är tidens vaggsång, är dess drapa ock,

Hejmskringlas häfder gå på samma ton som den,

Och mannen hör sin egen saga deruti.

Förstån I ännu eller ej ? spor Vala dig. —

Du vill försonas. Vet du hvad försoning är? Se mig i ögat, yngling, och blif icke blek. På jorden går försonarn kring och heter Död.293

All tid är från sin böljan grumlad evighet, Allt jordiskt lif är affall från Allfaders thron, Försonas är att vända renad dit igen. De höge Asar föllo sjelfve; Raguarök Är Åsarnas försoningsdag, en blodig dag På Vigrids hundramila slätt: der falla de, Ohämnade dock icke, ty det onda dör För evigt, men det fallna goda reser sig Ur verldsbålslågan, 1 utträdt till ett högre lif. . Väl faller stjernekransen blek och vissnad ner Från himlens tinning, väl försjunker jord i sjön; Men skönare hon återföds och lyfter glad Sitt blomsterkrönta hufvud utur vågorna; Och unga stjernor vandra med gudomlig glans Sin stilla gång utöfver den nyskapade. Men på de gröna kullar styrer Balder då Nyfödda Asar och en renad menskoätt. Och runetaflorna af gull, som tappats bort I tidens morgon, hittas uti gräset då På Idavallen af försonta Valhalls barn. — Så är det fallna Godas död dess eldprof blott, Är dess försoning, födslen till ett bättre lif, Som återflyger skäradt dit det kom ifrån, Och leker skuldlöst, som ett barn på fadrens knä. Ack! allt det bästa ligger på hinsidan om Grafhögen, Gimles gröna port, och lågt är allt, Besmittadt allt, som dväljes under stjernorna. — Dock, äfven lifvet äger sin försoning ren, En ringare, den högres stilla förespel. Hon är som skaldens löpning på sin harpa, när Med konsterfarna fingrar han slår sången an Och stämmer tonen, sakta pröfvande, till dess Alt handen griper väldigt uti strängens gull, Och forntids stora minnen lockas ur sin graf, Och Valhalls glans omstrålar de förtjustas syn. Ty jorden är dock himlens skugga, lifvet är294

Förgården dock till Balderstemplet ofvan skyn. Till Asar blotar hopen, leder gångarn fram, Gullsadlad, purpurbetslad, för att offras dem. Det är ett tecken, och dess mening djup, ty blod Är morgonrodnan till en hvar försoningsdag. Men tecknet är ej saken, det försonar ej; Hvad sjelf du brutit, gäldar ingen ann för dig. De döda sonas vid Allfaders gudabarm, Den lefvandes försoning är i eget bröst. Ett offer vet jag, som är Gudarna mer kärt Än rök af offerbollar, det är offret af Ditt eget hjertas vilda hat, din egen hämd. Kan du ej döfva deras klingor, kan du ej Förlåta, yngling, hvad vill du i Balders hus? Hvad mente du med templet, som du reste här? Med sten försonas Balder ej; försoning bor Här nere, som deruppe, blott der friden bor. Försonas med din fiende och med

dig sjelf, Då är du ock försonad med ljuslockig Gud. —

1 Södern talas om en Balder, jungfruns son,

Sänd af Allfader att förklara runorna

På Nornors svarta sköldrand, outtydda än.

Frid var hans härskri, kärlek var hans blanka svärd,

Och oskuld satt sora dufva på hans silfverhjelm.

From lefde han och lärde, dog han och förlät,

Och under fjerran palmer slår hans graf i ljus.

Hans lara, sägs det, vandrar ifrån dal till dal,

Försmälter hårda hjertan, lägger hand i hand,

Och bygger fridens rike på försonad jord.

Jag känner ej den läran rätt, men duukelt dock

I mina bättre stunder har jag anat den;

Hvart menskligt hjerta anar den ibland, som mitt.

En gång, det vet jag, kommer hon och hviftar lätt

De hvita dufvovingar öfver Nordens berg.

Men ingen Nord är längre till för oss den dag,295

Och eken susar öfver de förgätnas hög. — I lyckligare slägten, 1 som dricken då Strålbägarn af det nya ljus, jag helsar Er! Väl Eder, om det jagar bort hvar sky, som hängt Sitt våta täcke hittills öfver lifvets sol. Förakten likväl icke oss, som redligt sökt Med oafvända ögon heunes gudaglans, En är Allfader, fastän fler hans sändebud. —

Du hatar Beles söner. Hvarför hatar du? Åt sonen af en odal bonde ville de Ej ge sin syster, ty hon är af Semings blod, Den store Odensonens, deras ättartal Når upp till Valhalls throner, det ger stolthet in. Men börd är lycka, ej förtjenst, invänder du. Af sin förtjenst, o yngling, blir ej menskan stolt, Men endast af sin lycka; ty det bästa är Dock gode Gudars gåfva. Är du sjelf ej stolt Af dina hjeltebragder, af din högre kraft? Gaf du dig sjelf den kraften? Knöl ej Asathor Dig armens senor fasta såsom ekens gren? Är det ej Gudens högre mod, som klappar gladt 1 sköldeborgen af ditt hvälfda bröst? Är ej Det Gudens blixt, som ljungar i ditt ögas brand? De höga Nornor sjöngo vid din vagga ren Drottqvädet af din lefnad, din förtjenst deraf Är större ej än Kungasonens af sin börd. Fördöm ej andras stolthet, att ej din fördöms.

(Derefter underråttas Frithiof, att He!ge fallit, försonas med Halfdan, och förenas med Ingeborg.)

Tegnér.296

Man hem.

Det var en tid, det bodde uti Norden En storsint ätt, beredd för fridd som krig. Då, ingens slaf och ingens herre vorden, Hvar Odalbonde var en man för sig. Med svärd han röjde våld, med plogen jorden, Med lugn för Gud och mail han gick sin stig. Sig sjelf sitt värn han visste andra skydda, Och Kungasöner växte i hans hydda.

Till honum ej, från vidt aflägsna stränder, Med skeppen flöto konstiga behof. Ej krämarn musten sög utur hans länder, Ej flärdens yppighet hans vinst begrof. Men åkern plöjde han med egna händer, Hans tillit var hans arm, hans skatt var hof. Vår konst att njuta är, hans var umbära, Och sjelf sig vara nog, var all hans lära.

Om han ej öfvad var att sirligt tala, Hans handslag gälde mer än ed och skrift. Han drog ej agg inunder löjen hala: Hans hand bar svärd, men ej hans tunga gift. Han ej förstod med ord en skuld betala, Och språka om sitt hjertas Ömma drift. Hans hat var eld, hans vänskap gick i döden, Och med sin fosterbror han delte öden.

Hans lärdom var ej stor — Han vista lida Och lefva som en man. Hvad vet* vi mer? Vi veta, huru sol och stjernor skrida — De öfver veklingar gå upp och ner.297

Vi apa åskan, kunna vapen smida, Men ej det mod, som emot faran ler. För lyckan krypande vi slåss om brödet. Han upprätt stod och brottades med ödet.

Och föll han äfven — ej han hördes qvida, Han tåligt drog hvad lag som menskan fått1 Med fåfäng suck han bad ej plågan bida. Han tiggde ej om lifvets usla lott. Med färdigt mod att lyda och att strida, Han böd ett stålsatt bröst mot lyckans skott. Allt kan dess nyck förta och allt beskära, Ej makt att lefva fri, och dö med ära.

Af dessa dygder fordom Manhem nämdes, Ty det var Fosterland för manlig dygd. Vid blotta namnet vekligheten skrämdes, Och kände rodnande sin egen blygd. Här, der ur klippans hällar jernet tämdes, Hon grundades, den evigt fria bygd; Och när åt bojan folken tycks sig lemna, Då kommo Nordens söner att dem hämna.

Så tänkte man i våra fäders dagar. Du är försvunnen, tid af dygd och makt! Hvad mer, om Tysklands lärdom oss behagar, Och Gallien kläder oss med lust och prakt, Och Indiens krydda våra rätter lagar, Om lika många band de på oss lagt? Hvad mer, om tusen skatter till oss hvälfva, Och vi då äga allt och ej oss sjelfva!

Och Nordens son Europas flärd församlar, Och känner allt, men ej att vara fri: Af ljus ej ser, af idel visdom famlar, Tills lust och maklighet hans herrar bli;208

Och då hans sköra lycka slutligt ramlar, Än vekligt höjer hopplöshetens skri, Än trotsigt vill åt ödet vördnad lära, Och talar högt om sina fäders ära!

En slaf är den, som usla lustar jaga, Om kedjan aldrig skramlat kring hans fot. Blott det är dygd, att handla och fördraga Med enfald och med kraft och utan knot Det blott en vishet finns — alt emottaga Med lugn sin lott oaktadt ödets hot: Du fåfängt söker den kring vida jorden, Om i ditt bröst den ej är nedlagt vorden.

På segerrika marker Svensken träder, Der berg och skogar tala forntids bragd. Han ropar dig den sång, som stormen qväder Kring kämpars aska, djupt i högen lagd: Kan du förgäta dina stora fäder, Och ibland deras skuggor stå försagd? Steg då med deras ätt och deras seder Ock Nordens kraft i grafvens sköte neder?

Nej! renom det, de fordna dygders tempel, För evigheten rest på denna jord! Är hon ej med naturens egen stempel Till manlighetens starka boning gjord? Upplifvom dem, de forntida exempel Af ära, kraft och tro uti vår Nord. Då skola i vårt fall vi äfven hämnas, Och Manhems namn på jorden åter nämnas.

Geijer.299

Odalbomleu.

A bergig ås, der står mitt hus, Högt öfver skog och sjö. Der såg jag första dagens ljus, Och der vill jag ock dö.

Må ho som vill gå kring verldens ruijd: Vare herre och dräng den det kan! Men jag står helst på min egen grund, Och är helst min egen man.

Mig lockar icke ärans namn. Hon bor dock i mitt bröst. Min skörd ej gror i ryktets famn. Jag skär den lugn hvar höst.

Den jorden beherrskar har tusende ben Och väll tusende armar dertill. Men svårt är dem röra — min arm är ej sen Att föra ut hvad jag vill.

Jag tror ej böljans falska lopp, Som far förutan ro. Den fasta jord, hon är mitt hopp, Hon visar evig tro.

Hon närer mig ur sin hulda barm,

Den tid som mig ödet gaf.

Hon fattar mig säkert, hon håller mig varm,

Då jag dör, uti djupan graf.

Ej buller älskar jag och bång. Hvad stort sker, det sker tyst. Snart märks ej spår af stormens gång, Af blixten, sc'n den lyst.300

Men tyst lägger tiden stund till stund; Och du täljer dock icke hans dar. Och tyst flyter böljan i hafvets grund; Fast regn-bäcken skrålande far.

Så går och jag en stilla stig: Man spor om mig ej stort. Och mina bröder likna mig, Hvar en uppå sin ort.

Vi reda för landet den närande saft. Vi föda det — brödet är vårt. Af oss har det hälsa, af oss bar det kraft, Och blöder det — blodet är vårt.

Hvar plåga har sitt skri for sig, Men hälsan tiger still; Derför man talar ej om mig, Som vore jag ej till.

De. väldige Herrar, med skri och med dån, Slå riken och byar omkull; Tyst bygga dem Bonden och hans son, Som så uti blodbestänkt mull.

Mig mycken lärdom ej är tung, Jag vet blott hvad är mitt. Hvad rätt är ger jag Gud och Kung, Och njuter resten fritt.

De lärde, de rika de bråka sitt vett

Att röna hvars rätt som är god.

Mig ren är den rätt, som man värft med sin svett,

Och som man värjt med sitt blod.301

Jag går ej stadigt stugan kring; Ty blir mig hågen varm, Jag vandrar opp till Svea Ting, Med skölden på min arm.

Med mång' ord talar vår Lagman ej För Kungen i allmän sak. Men kraftigt är Allmogens Ja eller Nej, Under vapnens skallande brak.

Och om till krig Han uppbåd ger, Så gå vi man ur gård. Der Kungen ställer sitt baner, Der drabbar striden hård.

För älskade panten i moders famn, För fäder, för hem vi slåss. Och känner ej ryktet vårt dunkla namn, Svea Konungar känna oss.

Så sjunger gladt vid sprakande spis, I den kalla vinterqväll, Den gamle man uppå bonde-vis, Med söner sin' i sitt tjäll.

Han sitter och täljer sin ålders staf. Må hans ätt ej i Sverge se slut! Väl Bondens minne sänks uti graf; Men hans verk varar tiden ut.

Geijer.302

Vikingen.

Vid femton års ålder blef stugan mig trång, Der jag bodde med moder min. Att vakta på gettren blef dagen mig lång. Jag bytte om håg och sinn. Jag drömde, jag tänkte jag vet icke hvad, Jag kunde, som förr, ej mer vara glad Uti skogen.

Med häftigt sinne på fjället jag språng, Och såg i det vida haf. Mig tycktes så ljuflig böljornas sång, Der de gå i det skummande haf. De komma från fjerran, fjerran land: Dem hålla ej bojor, de känna ej band Uti hafvet.

*

En morgon från stranden ett skepp jag såg, Som en pil in i viken det sköt. Då svälde mig bröstet, da brände min håg, Då visste jag hvad mig tröt. Jag lopp ifrån gettren och moder min, Och Vikingen tog mig i skeppet in Uppå hafvet.

Och vinden med makt in i seglen lopp; Vi flögo på böljornas rygg. 1 blånande djupet sönk fjällets topp, Och jag var så glad och så trygg. Jag Faders rostiga svärd tog i hand, Och svor alt eröfra mig rike och land Uppå hafvet.308

Vid sexton års ålder jag Vikingen slog, Som skällde mig skägglös och vek. Jag sjö-konung blef — öfver vattnen drog, Uti härnadens blodiga lek. Jag landgång gjorde, vann borgar och slott, Och med mina kämpar om rofvet drog lott Uppå hafvet.

Ur hornen vi tömde då mjödets must Med makt på den stormande sjö. Från vågen vi herrskade på hvar kust — I Valland jag tog mig en mö — I tre dagar gret hon, och så blef hon nöjd, Och så stod vårt bröllop, med lekande fröjd, Uppå hafvet.

En gång äfven jag ägde länder och borg, Och drack under sotad ås, Och drog för rike och menighet sorg, Och sof inom väggar och lås. Det var en hel vinter — den syntes mig lång, Och fast jag var kung, var dock jorden mig trång Emot hafvet.

Jag ingen ting gjorde, men hade ej ro, För att hjelpa hvar hjelplös gäck. Till mur vill man ha mig kring bondens bo, Och till lås för tiggarens säck. På sakören, edgång och tjufvar och rån Jag hörde mig mätt — Vor' jag långt derifrån Uppå hafvet l

Så bad jag — men hän gick och vintern lång, Och med sippor stränderna strös. Och böljorna sjunga åter sin sång, Och klinga: till sjöss, till sjöss Iaoi

Och rår-vindar spela i dal och i höjd, Och strömmarne frie störta med fröjd Uti harvet.

Då grep mig det fordna osynliga band, Mig lockade böljornas ras. Jag strödde mitt gull öfver stader och land, Och slog min krona i kras.

Och fattig, som förr, med ett skepp och ett svärd, Emot okända mål drog i Vikinga-färd Uppå hafvet

Som vinden frie vi lekte med lust På fjerran svallande sjö. Vi menniskan sågo, på främmande kust, På samma sätt lefva och dö. Bekymren med henne städs bosätta sig; Men sorgen, hon känner ej Vikingens stig Uppå hafvet

Och åter bland kämpar jag spejande stod Efter skepp i det fjerran blå. Kom Vikinga-segel — då gällde det blod, Kom Krämarn — så fick han gå. Men blodig är segren, den tappre värd, Och Vikinga-vänskap, den knytes med svärd Uppå hafvet.

Stod jag mig om dagen å gungande stäf, I glans för mig framtiden låg. Så rolig, som svanen i gungande säf, Jag fördes på brusande våg. Mitt hvar då hvart byte, som kom i milt lopp, Och fritt, som omätliga rymden, mitt hopp, Uppå hafvet.305

Men stod jag om natten å gungande staf, Och den ensliga vågen röt; Då hörde jag Nornorna virka sin väf, I den storm genom rymden sköt Likt menskornas öden är böljornas svall; Bäst är vara färdig för medgång som fall Uppå hafvet

Jag tjugo år fyllt — då kom ofärden snar: Och sjön nu begärar mitt blod. Han känner det väl, hau det för druckit har, Der hetaste striden stod. Det brinnande hjerta det klappar så fort; Det snart skall få svalka å kylig ort Uti hafvet

Dock klagar jag ej mina dagars tal: Snabb var, men god, deras fart. Det går ej en väg blott till Gudarnas sal: Och bättre är hinna den snart. Med dödsång de ljudande böljor gå; På dem har jag lefvat — min graf skall jag få Uti hafvet.

Så sjunger på ensliga klippans hall,

Den skeppsbrutne Viking bland bränningars svall —

1 djupet sjön honom rifver —

Och böljorna sjunga åter sin sång,

Och vinden vexlar sin lekande gång:

Men den tappres minne — det blifver.

Geijer.

Svensk Laesekog.

30306

Omständigheterna.

En blick i Andeverlden.

Och vill Du veta hvad vårt slägte heter, Det kallas med sitt namn: Omständigheter, Ock Legio; förty vi äro många, Af mångfall art, små, stora, korta, långa, Utaf den gamle Adam komne alla, Och stort är rikets makt, der vi befalla.

Hvar något är i olag här i verlden, Det vädra vi, och ställa ditåt färden. Der nästla vi oss in, få kropp och lifvas Till en ohyra, som kan svårt fördrifvas. Som rost i lås, som mal i gamla kläder, Vi dagligt ses, och mögel högt oss gläder.

Men i de stora, gamla statsmachiner,

Der bo vi bäst, som ugglor i ruiner;

När deras alla gångjern, knarra, sträfva,

Och vilja sig af sina krokar bäfva,

När efter gammal häfd allting går krokigt,

Otympligt, långsamt, sömnigt, stelt och brokigt;

Då ser man vise män peruken ruska,

Och lappa här och böta der och fuska:

Vet ingen noga hvad som skadan heter;

Men säges komma af Omständigheter.

Ja, utan pss i välbeställda länder Ej något vågar ske, ej något händer. Märk! Vi ock föda böcker, tjocka, tomma, Mèd lefnadsvishet i, till barnens fromma.907

Vi äro fulla gå af smak, som vishet; Blott med omständigheter vinnes priset Men Snillet hata vi, hur det ock heter, Som en Natur utan Omständigheter.

Kring menskan ifrån vaggan, liksom spindlar, Vi draga fina trådar, spinna bindlar. I början vill hon ej vårt nätt fördraga, Men måste slutligt låta sig behaga. När som då gikt och ålder henne hinna, Så är hon van, och hjelper oss at spinna; Kan sist ej röre sig och salig heter, Och förs till jorden med Omständigheter.

Men när vi då på grafven sedsamt sitta, Som läderlappar, och i natten titta; Då händer oss en syn: — si, ljuset stänker I heta droppar kring oss, allting blänker, Ur marken svälla, röda, runda rosor, Som föra tal med Underliga glosor. Ett englahufvud ur hvar stängel bräcker Och ser, som ett nyvaknadt barn, med klara Och blåa skalkhetsögon på vår skara, Och undrar, hvilka vi väl månde vara, Och brister sist i skratt, som oss förskräcker. Hvad är det väl? — af svärmare är skrifvit, Att sådant är symptom af ungdomslifvet, Som i naturen jemnt poetiserar. Vi åter tro volcaniska produkter Och underjordisk eld om slika frukter, Och omgå det med många lärdomsbugter; Och så det dör; bäst som man demonstrerar.

Geijer.

20*908

Wäinämöinens*) Sång.

<tNord! Bland dina berg och böljor

Ställde mig den starke anden.

Men min hog var mild som månen,

Och min sång så varm som solen.

Tingens väsen, verldars upphof,

Eldens födelse besjöng jag.

Dervid dallrade all luften.

Dervid klang i djup och klyfta.

Flärdens fara, flyktigheten

Af allt jordelif jag qvädde.

Fram då qvällde qvalets tårar.

Vreda sinnet vekt jag gjorde,

Sorgsna sinnet starkt jag gjorde.

Fordna fäders kraft jag qvad för

Hyddans häpna hyresgäster.

När jag stämde silfversträngen,

Strax de stolta skogens åbor

Förde fort de fyra fötter,

Luffade på långa läggar,

För att lyss till ljufva leken.

Ej fanns fjädradt djur i fjellskog,

Som då icke drog till dansen,

Vigare än vindens hvirfvel.

När jag slog på silfversträngen,

Allt hvad uti vilda vågen

Med sex fenor far och framåt

Flottar sig med åtta åror,

Kom att lyss till lätta leken.

Sjelfva hafsfrun häftigt hof sig,

bröstgängs sträckt mot strandens stenar,

*) Den finske Sängens Gud.309

.Med besvär sig opp, att bättre Lyssna till den lätta leken. Trillade ock tunga tårar Från mitt eget ögas källor Ned åt breda bröstets bugtning, Ned åt knä och genom klädnad, Ned åt fot och genom fållar. Jordens sällhet så jag gjorde. Nu vill Wäinämöinen hvila, I det -dolda djupet stiga, Der hans toner evigt tiga.

JLing•

Den nya Blondel.

Der de ljusa björkar stå På en enslig höjd, Såg jag först Auroras kind, Såg jag först for stilla vind Silfverböljan

gå, Mellan ängar böjd.

Ingen delade med mig Lifvets unga lek; Dock, min fader till mig bar Sagor från förflutna dar; Hvarje saknad vek, Och min själ blef varm.

Ensam följde Du min stig, Hulda fantansi! Dvergar små med elfenhorn, Slott af glas med perletorn, Féer deruti, — Fyllde gossens barm.310

Och för äfventyr jag brann, Drog i härnad ut; Red igenom skog och hed, Stötte troil och resår ned Med mitt blanka spjut, Som en riddersman!

Med en Kung jag blef bekant, Dottren bjöd mig vin; Blåa ögon, gyllne hår, Liljans bröst och hiiideus spår, Kinder af carmin! Klädd i diamant.

Då jag till min cittra tog, I den höga sal; Och prinsessan mot mig log, Och det lilla hjertat slog Trångt af lust och qval, När en blick jag smög.

Och på hvita gångarn flög Hon med mig i fält; Följde vigda fanans lopp, Slogo under lagrar opp Våra silkestält, 1 en Emirs park.

Damascener-sabeln hven I min haud så stark; Bland Jordanens palmer se'n Qvällen på min cittra sken, Och vid månans blick Sammanknöts vårt band.311

Ack! — så säg mig, hvart hon gick? —

Har hon ömsat land?

Har en jette henne gömt? —

Har jag kansfce henne drömt?

Cittran i min hand

Likväl än jag har? —

Ensam är Du hos mig qvar, Trogna Fantasi! Ännu klingar i min harm, Lika frisk och lika varm, Själens melodi, Evigt ung och klar.

Atterbom

Sparfven.

Muntra sparf i linden,

Gungande för vinden,

Kan du säga mig ditt ödes gång?

Herrligt må det vara,

Att kring verlden fara

Luftens väg, så strålande och lång!

Sitt på grenen stilla,

Hvila vingen lilla,

Qvitlra om ditt lif en sommarsång! —

uJo, när böljan dansar Mellan skogens kransar, Jorden står i rosenkronan gratin: Pappa lockar mamma, Mamma gör detsamma,312

Ljud och lågor leka med hvarann. Lofven bäddas redan, Mamma sjuknar sedan, Pappa bergar sig så godt ban kan.

Jag blir kläckt med möda,
Pappa skaffar föda;
Innan kort en mogen man jag är:
Stolt i glans och fjäder,
Luftens sångarkläder,
Söker jag mig sjelf en hjertanskär.
Det kan synas tidigt;
Likväl är, ostridigt,
Kärleken den enda slöjd, jag lär.
Toppar, dunkelgröna,
Visa mig min sköna;
Hastigt nog vi bli ett artigt par:
Nyttja blott vår tunga,
Duga blott att sjunga;
Ingendera till vårt hushåll spar.
Sommarn för oss sätter
Tusentals med rätter.
Hösten har ännu ett förråd qvar.
Att på axen sitta,
Läckra gullkorn hitta,
Dricka se'n de silfverdroppar små:
Det är all min möda, —
Får jag också blöda
Någongåug för bordets nöjen då.
Sedan, Gud att prisa,
Höjer jag min visa;
Annan utskyld ej ban lagt mig på.313
Skyttar mig förfölja;
Svårt det är, att dölja
Undan hån och svek ett menlöst lif:
Och, när skotten knalla,
Många bland oss falla
Under våra ljufva tidsfördrif.
Dock, man hurtigt svingar
Sina snälla vingar;
Sångarslägten er ej stark i kif.

När det mörker blifver,

Jag till sängs mig gifver,

Lilla hjessan under vingen böjd;

Orkar mer ej drilla,

Sofver sött och stilla,

Och i morgonskimret vaknar nöjd.

Skyn sin ban mig bjuder;

Och i blodet sjuder,

Ljudande, den nya dagens fröjd."

Atterbom*

Fjäriln.

Ser du Sylfen, hvar han far? Nöjets suck, som varm och snar Från naturens läppar andas? Se, hur skimmerdrägten randas, Gyllne, blå och purpurklar: Sådan väf blott modren har!

Evigt rörlig, evigt ung, Blomstrens lilla, granna kung,314

Sjelf en vingad blomma, fladdrar, Lyssnar till, hur vestan pladdrar; Bädd och skygd för ljusets barn Spinns af Floras gröna garn»

Fri ban är för hvart behof; Ingen föda, jordiskt grof, Söker ban, när ut han kryssar; Daggens vin och rosens kyssar Tindra, locka öfverallt, Nära lätt hans luftgestalt.

Född blott för ett enda mål, Ser ban i hvar nektarskål Speglas dragen af en maka; Blickar framåt och tillbaka, Skakar lilla hjessan, brydd: Är hon kommen? Är hon flydd?

Se! den sippa tärnan re'n Väntar, på en späd syren; Flyger opp, när han vill stanna, Följs i sträck, och näns ej banna . • • Snart, vid blåa källans rand, Nekar hon ej mer sin hand.

Dofter, strålar utan tal,

Gilla friarns tysta val; •

Solen ler från himlabågen,

Klang är luften, sång är vägeu;

Lunden står så blid,och still;

Vil|den hviskar: Lycka till!

Blott en oro tär haas bröst: Ej han kan med ton och röst315

Anförtro sin ljufva smärta; Han har vingar blott och hjerta, Ej ett välljud för sin vän — From, som blomman, stum som den!

En förtjenst dock ödet gaf: Han bar mod, att se sin graf 1 sin älskarinnas skötS; Blott för detta enda möte Spratt han fram ur jordens dröm, Stänktes han af ljusets ström.

Lif och död i sällt förbund Bilda nu hans herdestund; Famn i famn är makan hunnen, Famn i famn är flamman brunnen! Lifvet blott en längtan är, Slockna bör med sitt begär.

Lundens alfer, stora, små, Fira hans begrafning då: Klaga med små röda läppar, Ringa flinkt med blåklocks-kläppar. I en mussla svept, hans lik Jordas vid en trasts musik.

Himlens azur, sommarns lust, Solens glans och rosens must, Ljusets prakt på vingen strålad, Lifvets fröjd för

ögat målaà; Sist en sömn, när kärlek bjöd: — Hvilken lefnad! hvilken död!

Atterbom.316

Mina Önskningar.

Till min Mor. 1805.

Hulda Moder! allt omkring oss grönskar; Allt med längtan upp mot Ljuset gror; Allting fröjdar sig — men allting önskar: Gifs ett lif, der ej en önskan bor?

Och så önskar äfven jag, som Vårens Alla andra barn, hvart i sin stad; Tankans vingar hasta framom årens, Och de söka — vill du veta, hvad?

Allrafrämst en lönn-omskuggad hydda, Snarlik den, der först jag dagen såg; Kullar rundtomkring, af björkar prydda, Dal, med tegar böljande af råg,

Mellan dessa, hundrafaldigt vriden, Lik en perltråd slingrar sig en å, — Här och der bland alar gömd och vidén, Tvingande min lilla qvarn att gå.

Toge himlen mig härvid på ordet, För mitt hushåll se'u visst sörjde den; Att hvar dag en kraftig rätt på bordet Kunde delas med en hjertlig vän.

Lika täck med hyddan, vare smaken, Som dess bohag ordnar inuti: Men ett bläckhorn dock blir hufvudsaken, Outtömligt, som mitt rimmeri.317

Oförtyngd af lärda vurmars griller, Innerst skall en hylla stå af en, Rymlig nog för Bürger, Hölty, Schiller, Rymlig nog för Lidner och Franzén.

När vid deras sång hvar nyväckt aning Vecklar nt sin känslodruckna knopp, O, hur ljuft, att sträcka sjelf sin spaning Till den rymd, der Konstens sol går opp!

Men dertill en vandringsban behöfves, Skuggig, luftig, rik på träd och berg, Sjöar, som, när dagen väcks och söfves, Spegla stjerneglans ocb purpurfärg.

O, när vinden friskar upp sin anda Vid convaljens och linnéans kyss, När sin vallukt alla flägtar blanda, Och till lifvets glädje-sus du lyss:

Hvem vill icke låta då sitt hjerta Till det vida blå med lärkan fly, Att i menlös fröjd och salig smärta Klart mot Skaparns blick, som dagen, gry?

Kommen, hjeltar ifrån Nordanfjällen, Kommen, tärnor ifrån Söderns park! Hvimlen nu för vandrarns syn, tills qvällen Träffar honom än i skog och mark!

Hemmets fönster då tillbaka locka, Fjerran, gul I rödt, aflonskimra de ; Kring dess dorr syrener tätt sig flocka, Och ur den — o, hvilka ögon le?318

Mån en Makas? — Ja bos henne sätter Skalden sig i gudahägnadt bo, Och i månskensljusa strömkarls-nätter Prisar vågens stilla sång vår ro.

Hulda Moder! Nu min lott är färdig — Färdig? Nej! det bästa felas äu: Skall en lycka bli min önskan värdig, Lef, ack lef, med mig att dela den!

Atterbom*

Glädjen.

I varelser, kännen I Glädjen? En colibri flygtingen är; Från blomma till blomma, i vexling, Sitt smek och sin hyllning han bär,

I sprittande rörlighet flägtar De skimrande vingarnas par; Och blommornas läppar han kysser, Men blott tills de hviska; ((BIif qvar T

Då bort, efter friskare läppar, Till främmande bygder han far: 4(Hur lockande var han! Hvad skada, Att ock så bedräglig han var!"

Så hör han de lemnade klaga; 1 flygten han svarar de små: <,Ack! lefver jag, tills jag blir gammal, Nog blir jag då trogen också!"

Atterbom»819

Ur Blommorna.

Tillegnan.

Om för din blick det unga Ljuset tindrar Ur Östern fram, och strålen kysser dig, Minns, i det fjerran, som vårt möte hindrar, Att Du blott är den sol, som lyser mig. Om bortom dagen, när han bleknad glindrar, Du himlen ser i sorgflor svepa sig, Påminn dig då den natt, som innesluter Den flykting, Ödet från din famn förskjuter.

Om för din fot en ros af vestan höjes På ängens duk, som vårens färgor bär, Säg för dig sjelf: så i min älskling röjes Ett stillat evigt blommande begär. Om af en bäck din morgonstig fördröjes, Läs i hans gråt det qval, som mig förtär; Om mina tårar må han till dig tala, Och sorla se'n till mig och mig hugsvala.

Om kring din hals en kedja af rubiner Och på din barm en diamant du ser, Minns då min blyga tro, som högre skiner, Än perlorna dem Österlandet ger. Och om vid festen, i kristall. och viner, Ditt sköna anlet speglar sig och ler: Vet, i min själ långt klarare, hvar timma, De helga dragen af din gudom glimma.

Om du din moders marmorsal beträder, Tänk på den hydda, som mig fostrat opp: Men framför bilderna af dina fäder Säg: äfven han har Ärans drift och hopp.320

Om dit clavér i skymningen dig gläder, Hvar silfverton, som väcks af fingrens lopp, En fantasi fråa mig, en känsla bringe; Och din musik min trånad återklinge!

Och om ditt öra, smekt af Hesperider, Ej Svenska Harpans yngsta klang försmår, Och Diktens måna glans i skuggan sprider, Som skymmer ögat med en lycklig tår: Erinre dig min krans om gudatider, I blomstren se vår andelefnads spår! Min Sångmö blommar i de Blommor alla; Hon sjelf en blomma är, som snart skall falla.

Ett lif i cirkeln af det Hela tågar,

Naturen evigt dess prestiuna är;

Hon bönhör moderligt hvart bröst, som frågar,

Och blomsterspråket svaren återbär.

1 hvar gestalt en egen känsla lågar,

Hvar planta har sitt lefvande begär,

Och för hvar urbild, af vårt hjerta buren,

En motbild föds ur hjertat af Naturen.

Så öfverallt, af hvad dig rör och tjusar,

O, låt din hulda tanka måla mig,

Och se mig, när min suck omkring dig susar,

Ur alla lifvets former helsa dig.

Lycksalig jag, om, när på fästet brusar

Den svarta våg, der Dagen dränker sig,

En ödmjuk dröm, som till din bädd sig närmar,

Min irrande och sorgsna vålnad härmar*321

Sippan.

Härold for den unga Flora, Niger blygt min knopp för dig; Vårens gryende Aurora Med sin nektar fostrat mig. Jag far kyssa Floras fingrar, När hon kläder sig till brud, Och af bäckens silfver slingrar Skärpet om sin gröna skrud.

Zephyr från Olympens branter Till sin trogna skönhet går, Morgondaggens diamanter Strör han i gudinnans hår. Upp stå ur den hvita vaggan Hennes barn, till fadrens smek, Och från sjö och källa fraggan Bjuda de på namnsdagslek.

Vingen hviftar, trädens gångar Öppa vårens portar vidt: Lärkan sjunger: aVintrens fångar, Lyften edra hjessor fritt!" Knack! der ligger isens fjettra, Och der smalt den sista snö — Jag vill upp på tufvan klättra, Se mig om från lycklig ö!

Tusen sinnens längtan hvilar Tankfull än i skogens famn, Men från topp till topp re'n ilar Ljud af månget älskadt namn. Bäst jag på mitt eget grundar, Prydd i blått och hvitt jag står, Och om lifvets fröjd, som stundar, Med en lialfskygg aning spår.

Snart är häckeo fullt belÖfvad, Till ett hvalf för sälla par; Snart är trastens visa öfvad ln, och väntar dig till svar. Snart med blom-betyngda qvisten Appeln slår ditt fönsterglas, Tubbar dig, med fromma listen, Ut till bis och fjärlars ras.

Ack! Jag sjelf, som nu dig bådar Hjertats vår i gladt behag, Blott en morgopskymt jag skådar Af din njutnings långa dag. Nöjd, att förutse din lycka, Fort och lätt jag tynar af: Går, när strålarne mig trycka, Tålig ned i stilla graf.

GuUvifvan.

uDen späda sylphiden med lockar af guld

Tror sig hvila i gudarnes lund;

Den lyckliga känner ej smärta, ej skuld;

Förtrolig och huld!

Lätt målas på ögats spelande grund

De unga känslornas spår,

Och morgonens yngling med rosenmund

Bortkysser hvar vällustig tår

Med vin kommer bäcken och sjunger: Drick! Och bjuder sitt kyliga bad; Till hafvet försvann <ban undan din blick, Till modren han gick!as \

Han skyndar tillbaka, berättar dig glad De sagor i hemmet han lärt, Och gräsen dela, med lyssnande blad, Den ro han de Små har beskärt.

Hvad längtar du, lilla, hvem väntar din knopp?

Ser du Maj i fjärilsgestalt?

Räck vingade blomman din saffrankopp,

Hon är trött af sitt lopp!

När natten stundar, och hjertat blir kallt,

Hon dör vid ditt stelnade sköt;

Och Psyche, som gissa vill^gåtan af Allt,

Är ej längre den Psyche, som njöt."

Hvad talar du, främling? Hvad grubblar du, tung,

Om mitt öde, om framtid och qval?

Är himlen ej blå? är du sjelf icke ung?

Lef, älska och sjung!

De gyllne små nycklar till sommarens sal

Mig himmelens drottning har räckt:

Kom! tag dem; läs opp den; der står, till dit val,

Otaliga skönheters slägt!

Narcissen.

Son af en flodgud och en lilja, Jag lutar öfver dammens rand, Och ser, när skyarna sig skilja, I vattnets djup ett himmelskt land. En skepnad, af min tanka lånad, Ljuft tindrar der på azurgrund, Och fängslar min bedragna trånad Med hopp om stundande förbund.324

Förgäfves mig i fjerran kallar En varnande och trogen röst: Af vågens sång, som höjs och svallar, Är känslan lockad ur mitt bröst Bland vattnets andar nu hon glimmar, Bekant och dock så underbar, Och när den hulda mot mig strimmar, Är blott min kropp på jorden qvar.

En siare, som såg min våda, Förkunnade mitt öde så: Att blott jag ej mitt Sjelf fick skåda, Jag skulle länge lefva få. I mina barndomslekar följde En trofast skyddsgudinna mig, Och vexlande förtrollning höljde Mitt inres förberedda krig.

Men då jag ville se, förmäten, Med sinnlig blick min sällhets halt, Försvann hon, och i dunkla läten Förbyttes gudomens gestalt. Än ofta ropar hon mig åter, Från dal till dal, från höjd till höjd, Och min förvillelse begråter Med toner från min fordna fröjd.

En sinnebild af Konstens söner, Jag blomstrar endast i min dröm, Och, döf för lifvets varma böner, Ser blott mig sjelf i Diktens ström. När stormen öfver vattnet jagar, Mitt inre smärtfullt darrar der, Och Echo från förflutna dagar Min sorg och dock min vällust är.325

När parkens unga Herrskarinna Besöker sina blomsterland, Och hennes elfenfingrar hinna Den längtande på enslig strand: Jag sorgsen ser mitt öde bådas, Dock, Grymma! jag förgudar Dig; Ty blott jag med din blick benådas, Min dröm i blicken speglar sig*

I morgon skådar du förkolnad Den prakt, du förbisåg i går; Ty under denna hvita vålnad Ej längre blommans hjerta slår. O, hellre vid ditt bröst förunna Mitt korta doft en aftonverld, Och kyss till sömns mig, och förkunna Din cittra blommans himmelsfärd!

Rosen*

Den lefvande fullhetens yppiga prakt, Den eldiga kyssens berusande makt, Sötman af lifvets festliga dag, — Skänkte mig hulda Nornors behag.

Spinnande årens ändlösa garn, Smycka de vårens skönaste barn: Kinder af purpur! mun af korall! Perlor om halsen af daggens kristall!

Bestrålar ej skarlakans-slöjan min barm? ' Omlindar ej klara rubinen min arm? Af grönskande sammet min lifklädnad är, Och skor af smaragd jag på fötterna bär.326

En näktergal plågar mig, tidigt och sent, Med sånger, der Himlen blott vet, hvad ban ment! Hans svärmiska

längtan mitt bröst ej förstår, Och blindt är mitt öga för sångarens tår.

Men kommer min Fjäril, så grann som till dans, Då sänker min törn-vakt bad9 sabel och lans; På solstrålar rider han in i min borg, Och aldrig gör Rosa den riddaren sorg.

I ensliga hvalfvet af bok och af lind, Han kysser skön jungfrun på glödande kind; Den rodnar, lik jorden, af vällustens vin, Vid brudqvälls-musiken från surrande bin.

Jag vet, att den flygtige lemnar mig snart; Som vattnets och ilens, är kärlekens fart! Men tröttsam på längd är en enformig vän, Och fagrare lockar min fägring igen.

Gemensamt, som solens, är skönhetens sken: En dåre blott vill henne njuta allen! Bland stjernornas andar så friast, som störst, Oändligt hon stillar det ändligas törst.

Ett hjerta blott slår i det eviga Allt! En lag blott jag lyder: hvad detta befallt! 1 tusende skepnader klappar dess blod, Och alla sig läska ur Varandets flod.

Så délar jag med mig, till tidens fördrif, Den flödande strömmen af tjusande lif; Hvad mer, om der skummar Förgängelsens våg, Blott rbythm är i störtande timmarnas tåg?327

Så kyssens i ådrorna blixtrande kraft, Ocb nektar-champagnens astraliska saft, Och ambran, som böjs från milt purprade bräm, Förklara dig blommornas drottnings system.

Förgät-mig-y.

Jag föddes vid en liten spegelkälla. Najaden gret en balsampoppels fall; Af Zephyr smekt, hon kom en tår att fälla På friarns vingar, under turtur-skall.

Han flägtade den opp på gröna stranden, Och Solen log, och skapte mig deraf; Gestalten fick jag från de ljusa landen, Men lifvet från den sorgsna böljans graf.

Derför jag lyfter mig från jorden föga, Fast eldad af oändeligt begär; Ty kraften bor ej i mitt blåa öga, Blott trånaden i tårar skimrar der.

Min fader Solen knappt sin dotter känner, Ty minst hon står bland sina syskons tal; Han ljusets krona bär, bland gyllne svenner, Bekymmerslös i fästets riddarsal.

Min stolta syster Rosen vet förtjusa Den gamle Kungens älskogsfulla syn, Yid hennes barm hans blickar sig berusa, Och purpurn får hon af hans mantels bryn.328

Och dock, mitt ursprung trogen, from jag målar 1 ringa omfång blåa himlens dag, Ocb på min kind, der stilla smärta strålar, Skref Ljuset sina helga anletsdrag.

När herden vid den lilla källan vaknar, I vattnets glas min späda fägring ser, Han tror sig se den älskade ban saknar, Tror, att den blonda flickans öga ler.

Han bryter mig, och går till hennes boning, Framräcker stum en talande symbol; Mitt klara öga ber så blygt om skoning, Och tåren perlar i min blomsterskål.

Den stolta Sköna kan ej längre neka, Hon trycker lindrigt vännens trogna hand, Och i sin barm, den unga, fulla, veka, Hon öppnar mig ett paradisiskt land.

I svallningen af tvenne hvita vågor, På ljusblå snäckan gungad ned och opp, Dit seglar Troheten, med älskarns frågor, Och evigt! ljuder svaret mot hans hopp.

Tulpanen.

En drottning från Saba i österländsk språt, Din visdom jag frestar med gåtors försåt, Min Harem är all denna rosengård, Förtrodd åt de vresiga hagtorns vård; Min lifvakt är kejsarekronornas tropp, Och tärnor med damspel vakta mig opp.329

Yi komma, vi komma från fjerran bygd, Der lifvèt är hvila och glädjen dygd; Der Jorden sig smyckar, för Solens

sultan, 1 skrud af en enda omätlig tulpan, Och färgor vid färgor, i njutande brand, Förkunna den eviga sommarens land.

Så nämn mig den verld, der en knoppande vår Förmäls med en sommar, som aldrig förgår; Der mandelblomman parar sin lukt Med gyllne orangens svällande frukt, Der floden slingrar sin perlbindel, varm, Kring drufvo-kullarnas jungfrubarm!

Och nämn mig det språk, som med gudasvar, Fast stumt, är tolk mellan älskande par; Hvar bokstaf en doftande blomma är, Som i knippe den listiga småtärnan bär, Och kallar riddarn, på hingsten svängd, Att vaka vid fönstren i nätters längd!

Och nämn mig den kraft, som ur granens natt

Din själ så ofta bland palmer försatt;

Som från Norden, der hjertat förgäfves brann,

Ledsagar det åter till Ginistan;

Och till ljuset på myrrho-ångorna far,

Lik paradisfågeln, melodisk och klar!

När himlen af längtan är dunkelblå, Och djuren i skuggan smäktande gå, Då klappar min puls mer eldig och full, Då strålar min krans som juveler och gull: Jag tror mig hvila i Sabas lund, Ocfr kyssa en saknad colibris mund.390

Kung Karls Spira.

Det är så skönt i skog att bo, i enslig Nordanskog; De höga furor susa der, och jag förstår dem nog.

Med tusen tungor tala de, men blott en enda roat; I forsens vilda fall och qval de blanda suck, men tröst.

De tala om en sommarsol, som skapar natt till dag; De tala om en kraft, som bryts, men aldrig böjs till svag.

Om eld, som tinar isen upp, om sträng till ömhet stämd; Men ock om kamp för rätt och tro, för skymfad äras hämd.

Min starka stängel skakar då sin gullhjelm, blodbespilld; Af dina Karlars spira, Svensk! en helig sinnebild.

Hvad denna spira rar, — ej ord derom jag har; du ser, Att sluten är den mun, som blek och blodig här sig ter.

Nog, att till sist hon brast i tu mot hårda Frcdrikshall: Och när och fjär, i vidan rymd, det gaf ett dystert skall.

Ett giftigt jätteträd då strax rann upp vid österbaf; Det slog sin rot, sin djupsta rot, i svenska ärans graf.

Men jag försmår dess lömska skygd, så rik på svekfull dunst; Dess hot bär död, men dödlig dock än mera är dess gunst.

Mig når dess ånga ej; der fri bland fjäll och träsk jag står, Med gyllne hjelm och blodig läpp om än en Karl jag spår.

Af tusen sinom tusen bröst i nöd och lust begärd, Den fordna spiran hittar han bredvid det fordna svärd.331

Och öfvar in, af Hildurs kyss belönt, på räfstens dag Den fordna lek, som alltid slöts med Jättars nederlag.

Blåklockan.

Vakna opp, vakna opp, du vallhjon i mark,

Vakna opp, i Guds heliga frid!

Klinglingling! jag dig bjuder på blommande park;

Klinglingling! på skogen så vid!

Se! solen allt börjar sin morgongång,

Och dimmorna sjuuka vid fågelsång;

Vakna opp, vakna opp, du vallhjon i mark,

Vakna opp, i Guds heliga frid!

Kläd dig på, gack dig ut bland knoppar och gräs,

Drif framför dig din väntande hjord!

Hör på jägarens knall från det vassiga näs,

Af genljud i klyftorna spord!

Blås kraftigt din lur, till svar på hans horn;

I sätran, der lyssnar ditt hjertekorn. —

Kläd dig på, gack dig ut bland knoppar och gräs,

Drif framför dig din väntande hjord!

4tNu, välan! jag vill blåsa mitt tulullilull, Tills jag har allrakärestan väckt: Titta ut, hur i kronor och ringar af gull Står skogsfrun med hela sin slägt! Upp! elfvorna ringa de klockor blå; Upp! älskar du mig, nog svarar du då! Nu, välan! jag vill blåsa mitt tulullilull, Tills jag har allrakärestan väckt!"332

aAck, hvi väcker du mig? ack, hvi »tör du min ro?

På mitt örngått var sömnen så söt!

Hvad har dagen att ge åt min älskande tro,

Som ej bättre i natten jag njöt?

I drömmen jag såg den jag aldrig glömt,

Men tänk ej likväl, att om dig jag drömt!

Ack, hvi väcker du mig? ack, hvi stör du min ro?

På mitt örngått var sömnen så söt!"

Lycka till, lycka till, du vallherde-par, Till ditt möte på grönskande brink! Der förkunnar dig göken sin spådom så klar, Vid glittrande bäckarnas blink. Och skällorna pingla i hage och mo, Att sommaren än får hos kärleken bo; Lycka till, lycka till, du vallherde-par, Till ditt möte på grönskande brink!

• O dröj qvar, o dröj qvar hos blommor och skog, Flytta aldrig till by eller stad! Vet, att vi, endast vi, förstå dig fullnog; Vi göra dig menlös och glad. När till helgsmål jag ringes i höstlig qväll, Låt oss Iyckta tillsammans en dag så säll! — O dröj qvar, o dröj qvar hos blommor och skog, Flytta aldrig till by eller stad!

Lindblomman.

Jag gungar mig åter, jag gungar mig fram

I taket af grönhvälfd sal; Bland vördiga fastrar, med stam invid stam, Der hviskas ett underligt tal,

Under linden.333

Det hvisket blir glam, det glammet blir sång, Om tider, som farit sin kos;

Och fjärilar bära dess sagor mång9 Till lyssnande lilja och ros,

Under linden.

Om kärleks-möten, om elfva-dans,

Om kamp, som mot bergtroll vinns,

Om lindormen, ringlad i månans glans, Af en kyss förvandlad till prins;

Under linden.

Jag andas de lj ufliga minnens doft

Och strömmar det från mig igen,

I suckar, som stiga till himmelens loft, I flägtar, som söka en vän,

Under linden.

Då komma hit upp, genom gången så grön, De flittiga bi från sitt bo;

Då kommer en jungfru, som litar, i lön, Allt uppå sin riddares tro,

Under lindén.

Sist kommer en man, i det brutna sken, Som solen bland löfskuggor stänkt;

Och bäst han så vandrar, dyster, allen, Utbrister i ljud hvad han tänkt,

Under lindén.

«Jag irrar i midnatt, som leker dag, Af mareld och lyktgubbar full;

En lemning jag är från det skalde-lag, Som längese'n sofver i mull,

Under linden.334

Gengångare, ser jag blott grift vid grift

Der Diktens paradis var; Det nutida slägtet, det älskar blott gift, — Och hvad, att besjunga, står qvar?

Under lindén."

Då sliter jag lös mig i vredesmod,

Att midt på hans näsa jag fälls, Att däggen af regnets förmiddags-flod Från]öfven på drömmaren hälls,

Under lindén.

uBefara ej du" — så hör han mitt ord — ((Att diktningens dagar ha flytt!

Se upp! se omkring dig den brudliga jord, Och säg, om ej lifvet är nytt?

Under linden.

Än Skaparens verld, lik en ros, i hans hand, Uppfriskas alltjemt af hans blick;

Du sjelf är ett blad der; ej kyla, ej brand Låt störa ditt blommande skick!

Under linden.

Så länge, som solen på fästets rund Än körer sin gyllene vagn,

Så länge, som fåglar än hvimla i lund, Och qvittret är allt deras gagn,

Under lindén.

Så länge, som thordönets vilda bedrift Än följs af en regnbåges frid,

Så länge, som heliga stjernors skrift Än läses i aftonen blid,

Under linden.835

Så länge ett endaste hjerta blott

Än klappar af längtan och fröjd,

Ett endaste öga af tåfar blir vått, En endaste mysning blir röjd,

Under lindén.

Så länge, var viss, har Dikten ock vår, Har skalden i verlden sin plats;

Så länge behöfves, från år till år, Hans harpa i tjäll och palats,

Under linden.

Med henne då gack till mötes din höst, Och tänk ej, att ensam du går:

Der minst du förmodar, i svenska bröst Mångt hjerta ännu för dig slår,

Under linden/'

Solrosen.

Högt ofvan alla dessa svaga själar De känslor fly, som i mitt hjerta brinna; Jag kan ej luta mig till jordens trälar; Mig kallar Solens gud sin älskarinna. Hans egen eld mitt anlete besjälar, Hans egna strålar min beklädning spinna; Som tärnor nalkas de, på miorgonflägten, Och räcka mig den rika saffirandiägten.

Och när Auroras purpurröda fana All verlden kungenä kröningståg förkunnar, Och lifvets hymner stiga till hans bana Från land och haf, ur millioner munnar:336

Mig värdigas ändock hans blickar spana, En morgonkyss han åt sin Trogna unnar, Och efter Helios, ehvart han tågar, Min stängel vändes och mitt öga lågar.

Blott den, .som älska djerfs en Gud, kan tala Om evig kärlek, om oändlig trånad; En guds omarmning endast kan hugsvala De vilda flammorna af snillets brånad. Må andra leka bort, i veklig dvala, I skuggans lugn, sin korta sommarmånad: Det enda skygd mig lockar, är af lager; Mitt element är middagssolens dager.

Högt klappar bröstet, när trumpeten skallar, När jagtens born i berg och dalar ljuder; Mig Äran till sitt himmelrike kallar, Odödlighetens lust i hjertat sjuder. I vågor då den unga kraften svallar, Jag följer blindt den röst, som mägtigt bjuder; Än fängslar stoftet; men den inre branden Skall lossa snart de sista, glesa banden.

Hyacinten.

Den döende Kraftens hjertblod jag är, Dess rop på min urna står skrifvet Förstår du mitt dunkelt glödande qval? Är Du ock en främling i skuggornas dal, Bedragen på drömmen om lifvet? Vet, blott åt de eviga stjernomas tal Blef Nöjet, föryngrande, gifvet! De fira sin ungdom i sphärisk dans; Oss lyser från vaggan fram deras glans Till grafven.337

Hvi syftar då längre din)>edjande blick Till himlen, den ödsliga, kalla? Af ljus är dess borg, men med port af demant; Hvad brygga förmår från dess svindlande brant Till jordens afgrunder falla? Der thronar, kanhända, allt Saligt och Sannt; Men kan du väl Ödet befalla? För stoftet blef Smärtan det verkKga blott; Hvem steg, att förvissa dig sällare lott, Ur grafven?

Väl visar dig Hoppet sin gröna strand, Der de fagra Sirenerna sjunga; De slå sina harpor i solens sken, Men kusten är hvit af mördades ben, Och svek bor på hafsfruens tunga. De villor, som spinnas på Nornornas ten, Omyndiga själar betunga: Men vis är den man, som ej fruktar, ej ber; Och kronan bär den, som hoppas ej mer Än grafven.

Dock, flammar i dig en skapande eld, Som kämpar mot ödet och tiden, Hans låga förtär det förgängligas tvång; Och, höljes af moln planeternas gång, Ditt ljus är din stjerna i striden! Snart hinner dig natten, lycklig och lång, Och med henne den lagrade frideu. Den, som himmel och afgrund bär i sitt bröst, Är nog för sig sjelf och behöfver till tröst Blott grafven.

Srcnftk Læsrbofj.

22838

Vallmon.

Tiii hafvet solen ilar, Af dagens bragder säll; Den milda sömnen hvilar I skuggans stilla tjäll* Jag fäst min purpurbindel Omkring hans dufna hår, Och för min andas svindel Allt lidande förgår.

Det vilda hjertat tystnar Med löfvens sista flägt, Och i natura, som lyssnar, Är minnets vemod väckt. Det fordna fosterlandet Med månan tindrar opp, Ocb Dikten löser bandet Af Verklighetens kropp.

Se aftonrodnans fjerran, Dit blicken tårad flyr; Det är ett sken från Herran, Som ur hans portar gryr. Der, vallmokrönt, i glansen Står Döden, huld och snar, Och från den röda kransen Den röda strålen far.

Hans fromma öga blinkar Igenom nattens flor, Hans hand med palmen vinkar Till hemmet, der han bor; Små glada englar smeka Hans bleknande behag, Och bjuda dig, att leka Med dem en sommardag.339

M«n, tills den dagen nalkas, Som drömmar komma de, Och för din själ, som svalkas, I ljuggestalter le. Din barndom återvänder Till den förlåtne än, Och grafven återsänder Hvar nedergången vän.

På hjertats skära strängar En flyktad oskuld slår, När än på fagra ängar Det sälla barnet går; Ett älskadt echo svarar Din gömda saknads gråt, Guds herrlighet förklarar Det tomma lifvets stråt.

Var lugn! Cypressen susar På dina gudars graf, Men genom rymden brusar Den storm, dem frihet gaf. Snart äfven oss han skickar Till Fabelns ljusa land, Och morgonsolen blickar På våra grifters sand.

Liljan.

Lockar dig min silfverhvita stjerna? Sköna pilgrim, kom! din tår må gerna På min bleka krona hvila sig.

2*2*340

Nattens lampa tänds, och poppeln hviskar, Daggens rika manna mig förfriskar; Mina veka nerver lifvas åter, Och en stilla suckning helsar dig.

I min bild du ser en fängslad Engel: Minnet tynger, smärtande, min stängel; Blott min tro bevittnar, hvem jag var. Der på sjön du svanen ser, min broder; Och min syster, högt på azurns floder, Månan, andeverldens stora lilja, I Guds Moders stjernkrans tindrar klar.

Vet du, hvarför Liljans hjerta klagar? Ack, hon minns de fordna oskuldsdagar, Då hon stod på Gihons ambrastrand: Edens luft, den skära, balsamijufva, Var min boning, och en turturdufva Söng bredvid mig, i orangelunden, Om en andekärleks rena band.

Stilla satt på bergen morgonstunden, När jag flög igenom himlarunden; Lycklig kände sig hvar närmad sphär; Ljuft hvar åder slog i kreaturen, Menlös låg på rosenbädd naturen; Alla andar följde mig, och söngo: ((Fromhet Skaparns sköusta tanke är."

Kom så Adam: uHuldå Engelinna," Klang hans röst, Mlåt mina böner finna uNåd hos Dig, o Lilith, blif min brud! uSe, jag irrar ensam, utan maka".... Djerfve jordson! ropte jag, tillbaka! Sök en brud, som du, af mullen buren; En gudinna älskar blott en gud.341

Skaparn af sin sons förtviflan rördes, Vredgad Zebaoth i stormen hördes: uStolta! tag ock Du en jordisk lott l uFörst vid tidens ända öppnas åter u£dens port, och Domaren förlåter; uEj, att du försköt ett lägre väsen, — uAtt du såg din höghet, var ditt brott!"

Mina vingar nu från skullran falla Såg jag? hörde icke längre skalla Jubelchoreu kring Jehovas thron. Ur en dvala väckt, mig bojan tryckte; Ögat sig för högre syner lyckte; Och förgäfves lyssnar mer mitt öra Efter någon öfverjordisk ton.

Kort är lifvets sommar; kalla ilar Störa tanken, som i minnet hvilar Af det fordna paradisets vår: Blott när aftonflägten kring mig bäfvar Lik en cherubsharpas echo, sväfvar Hoppet till den rymd, der näktergalen Sjungande den Högstes thronpall når.

Är, som mina kinder, hvitt ditt sinne, Bor en tro, som aldrig släcks, derinne, Är din vilja, som min krona, klar: Då i fallet äro vi förvandter, Sände, att försköna jordens branter; Och, vid slutad pröfning, våra vingar Återfå vi, och vår barndoms dar.

Milda himmel, och Du, nattens öga! Vid er hulda åsyn smärtar föga Hvarje blad, som från min stängel bryts.342

Blåa ätber! dig jag ritt betrakta, Stjernor! vinken glimmande, nfir sakta Mina veka blomsternerver domna, Och till mull min tomma fëgring byts.

När ditt bröst, som vidgas af förtjusning,

Genomträugs af en elysisk susniug,

Rösten lik af en förgudad vän;

När ur vesterns brand, som sänks förkolnad,

Någon moderlig, begråten vålnad,

Likt ur evighetens gullport, skymtar,

Och din famn förgäfves söker den:

Högre då, än någon jordisk tärna, Lockar er min silfverhvita stjerna, Adams barn, med underbart begär; Med den hvita tempeljungfruns strålar Hvar sin tänkta huldgudinna målar, Och hvar helig längtan åter ljuder: t(Fromhet Skaparns skönsta tanke är."

Nattviolen

Den lilla nunnan ensam vakar än;

Re'n hennes vän Igenom nattens vida grafchor blickar; Det stumma hopp, som fröjdar och som bryr,

Till himlen flyr, Der månan moderligt sitt bifall nickar.

Om dagen, lutad under solens brand,

Ett stilla land Jag önskar mig, der nattens drottning myser, Der andar blott i dunkla lundar gå,

På fästets blå Den högstes diadem af stjernor lyser.343

Och, bäst jag längtar, byts naturens tjäll

Till rymlig cell, Med crucifixer, ljus och rosenkransar; Min klostergård betäcks af ekars makt,

En riddarvakt Med gröna hjelmar på sin jättepansar.

En forntid väcks, af midnattsklockans ljud,

I hemlig skrud, Och evigheten öppnar sina salar: Guds Helige då gå, i drömmars drägt,

Till jordens slägt, Och Dygden med en synlig urbild talar.

Då vecklar själen sig ur dufnad knopp,

Och strömmar opp I dofter till de goda makters säten; De tolka der min oskuld och min tro,

Min anings ro, I månans sken bland näktergalars läten.

Så må jag dö, af verlden oförstådd,

Men ej försmådd Af den, som en gång löser lifvets gåta: Han, som mitt lif en himmelsk syftning gaf,

Skall i min graf Mig ej åt stoftets mörker öfverlåta.

Lik eolsharpans stilla sammanklang,

När strängen sprang, Och vinden blott försvunna tonen saknar: Så blifve ock från kylans rymd min gång;

Så klinge sång Vid blommans bädd, när hon i Edén vaknar!

Atterbom.344

Visa.

De lindar stå nnder borgatorn, Der sömma de jungfrur tolf; Der leka två ädla konungabarn Tillsammans på höga lofts golf. När dag rinner opp, sofver kärestan djupt under linden.

Ung Astolf håller stolt Svauhvit i famn Och slår stålhandsken mot bord: ttDen yppersta konung jag blifva vill, Som någonsin lefvat på jord!"

<tAck, blefve den yppersta konung du, Som lefvat i alla de land! Och jag ville vara en ring af gull Och sitta på konungens hand."

JDet blir dig så svårt att vara en ring Och sitta på konungens hand; Han tvår den så ofta i mannablod Och mister ett finger ibland.1'

uDå skulle du vara den käckaste sven, Som nånsin i gullsadel satt, Och jag ville vara en fjäder så hvit Och vaja från riddarens hatt/'

uDet blir dig så svårt att vara en fjäder Och vaja från riddarens hatt; Der gnistra på stål de svärdshugg så lätt, Som stjernor i vinternatt."345

i(Då skulle du vara den klaraste å, Som flöte på gullsands bädd, Och jag ville vara så liten en and Och simma från brädd och till brädd."

<tDet blir dig så svårt .att vara en and Och simma från brädd ocb till brädd; När jägaren arla går ut på jagt, Den skjuts eller bortflyger rädd."

uDå skulle du vara den stoltaste hjort, Som lopp genom villande skog, Och jag ville vara så liten en hind Och dansa vid kronhjortens bog."

uDet blir dig så svårt att vara en hind Och dansa vid kronhjortens bog: 1 spåret brummar den ludna björn, Han grepe den hinden fullnog."

uDå skulle du vara den fagraste lind, Som grönska kunde på jord, Ocb jag ville vara ett strå af gräs Och gro Öfver lindens rot"

(iDet blir dig så svårt att vara ett strå Och gro öfver lindens rot; Det spädaste lam, som i marken går, Kan trampa det under sin fot.11

uDå skulle du vara den högsta ek, Som stånda kuude på äng, Och jag ville vara en qvittraude trast Och reda i toppen min säng.1'346

uDet blir dig så svårt att vara en trast Och reda i toppen ditt bo; Det lyssnar så mången på trastens sång Och skrämmer den opp i sin ro*"

uSå blif då en kyrka på Nordanhed, En kyrka, så härlig som stor; Och jag vill blifva ett altar af solf, Och stå i dess heliga chor."

Helt listigt de talte då, tärnor tolf: uOch glöm ej den mö, du har fäst! Af alla, som varit i verlden till, Hon unnar dig aldra bäst." När dag rinner opp, sofver kärestan djupt under linden.

Atterbom.

Visa.

Ungmön i lunden på jagtnätet band, Morgonfrisk, morgonklädd; Snöfogeln satt på dess hand. Jägaren ropte: uMin flicka, sitt still! Fogeln af handen nu skjuta jag vill; Blif ej så blek, se, hans lott är ju sot: Hårda bädd, hulda bädd! Hur ljufligt att dö i ditt sköt!"

Skjut! sade mön; men för blixten så brådt Spratt hon opp, späd och rädd; In i dess barm flög hans skott; Gerna, hon suckade, kysste du mig;347

Döden blef också en kyss ifrån dig! Stå ej så blek, äfven denna är söt: Hårda bädd, hulda bädd! Hur ljufligt att dö i ditt sköt!

Jägarn tog bössan, i mynningen såg; 1 en blick från dess brädd Lydde en kula hans hog. Nu till sin mo, i den grönskande skog, Sjönk han mot blodiga barmeu och log: Var ej så blek, se, vår lott är ju söt: Hårda bädd, hulda bädd! Hur ljufligt att dö i ditt sköt!

Jttterbom.

Visa.

Hulda Rosa I — fjäriln frågar 1 den dunkla qvällens stund: — Säg, hvi afsked jemt oss plågar, När från hvalfvet solen tågar? Först i nattens skymning vågar Trohet helga sitt förbund.

Rosa börs i tårar svara: uFly, Papiiio, från mig! Mörkret, ack! är hjertats snara, r Kyssar locka mången fara ... Låt mig dem tills dager spara, Slumra, drömma blott om Dig!"348

Lunas milda öga faller På en jord, för henne kär: Till sin sköna, der hon hvilar, Glad Papilio nu ilar, Hviskar mellan tornets galler: itVakna! se, det dager är."

Atterbom•

Suckarnas Mystér.

Suckar, suckar äro elementet,

I hvars sköte Demiurgen andas.

Se dig om! Hvad glädde dina sinnen?

Kom ditt hjerta fortare att klappa,

Och med fröjdens milda rosenskimmer

Flyktigt stänkte dina bleka kinder?

Säg! hvad var det? Blott en suck af vemod,

Som, ur andelifvets källa fluten,

Yilsefor i tidens labyrinther.

Tvenne lagar styra menskolifvet, Tvenne krafter hvälfva allt, som födes Under månens vanskeliga skifva. Hör, o menska! Magten att begära Är den första. Tvånget att försaka Är den andra. Skilda åt i himlen,' En och samma äro dessa lagar 1 de land, der Achamot befaller, Och som evig dubbelhet och enhet Fram i suckarnes mystér de träda. Mellan lifvets sorgesuck och dödens Menskohjertat vacklar här på jorden, Och hvart enda andedrag förkunnar Dess bestämmelse i sinneverlden.349

Ser du hafvet? Ilande det kommer, Vill med blåa, längtansfulla armar Under fästets bröllops-facklor sluta Till sitt bröst den liljekrönta jorden. Se, det kommer! Hur dess hjerta svallar Högt af längtan! Hur dess armar sträfva! Men förgäfves. Ingen önskan fylles Under månen. Sjelfva månens full het Är minutlig. Med bedragen väntan Dignar hafvet, och dess stolta böljor Fly tillbaka suckande från stranden.

Hör du vinden? Susande han sväfvar Mellan lundens höga poppelkronor. Hör du? växande hans suckar tala, Liksom trånsjukt han en kropp begärde Att med sommarns Flora sig förmäla. Dock re'n tyna rösterna. På löfvens Eolsharpa klingar svanesången Ständigt mattare och dör omsider. Hvad är våren? Suckar blott från jordens Duukla barm, som himlens Konung fråga, Om ej Edens Maj en gång begynner? Hvad är fjäriln och hans purpurblomma? Hvad är lärkan, morgonstrålens älskning? Näktergalen, skuggornas förtrogna? Suckar blott i vexlande gestalter.

Menska! vill du lifvets vishet lära, O, så hör mig! Tvenne lagar styra Detta lif. Förmågan att begära Är den första. Tvånget att försaka Är den andra. Adla du till frihet Detta tvång, och, helgad och försonad, Öfver stoftets kretsande planeter, Skall du ingå genom ärans portar.

Stagnelius-880 Dialog.

Ängeln och Själen.

Ängeln.

Träd närmare gallret, O sörjande Nunna! Så vill jag dig räcka De bäfvande sippor, De tårande liljor, De röda pioner, Som Christus dig skickar, Äonernas konung, Ur himmelens park.

Själen.

Hur saligt du glimmar,

0 strålande yngling! Skönt tindrar ditt ögas Olympiska skimmer, Ljuft kinderna glöda Af helsa och oskuld, Och sirligt sig hvälfver Kring mjölkhvita pannan Det krusiga hår.

Mig tyckes, som ofta Jag hörde din rena, Melodiska stämma; Mig tyckes, som ofta Jag hänryckt betraktat Ditt glänsande anlet. Dock vet jag ej hvar.

Ängeln. Väl ofta du såg mig

1 Allfaders rilæ,351

I skönhetens verldar, Den eviga vårens Elysiska land; Af Gudomens öga Med kärlek bestrålad, På gyllene skyar 1 fullhetens salar Du byggde din tron. 1 sysande kransar Af palmer och lagrar, Omgördlad af blåa, Kristalliska floder, Ditt rike, Naturen, 1 majsolars skimmer, Låg under din fot* Från uppgångens portar Till skuggrika nejder, Der aftonen slumrar I doft af violer, Från nordstjernans hembygd Till molnen*), som kransa Med darrande skimmer Den sydliga polen, Du bjudande vände Ditt strålande öga Och fyllde olympiskt Med Allfaders kärlek, Med enhetens dyrkan, Det lif-fulla rummets Oändliga vidd. Då steg jag med blommor Från himlen och neder Till Animas häkte:

*) Stora och Lilla Molnet, 2:ne constellationer i Södra hemisferen, nära Yerldspolen.asa

Då steg jag med blommor Från lägre Jordaner, En offrande ängel, Till Anima opp.

Själen.

Hur lefver den sälla Odödliga skaran Deruppe i elhern? Ack! tungt är mitt hufvud Al jordiska dunster. Knappt gjuter ett minne Af flygtade dagar Sitt månbleka skimmer I tankarnes natt. Bekransar Maria*) % Än festligt med stjernor De guldgula håren? Säg, tronar ej Ghristus, Äonernas Konung, Bland saliga andar, Bland ljungande solar, I kärlekens purpur, I magtens tiar[? Säg, minnes den Höge Sin Animas kyssar? Säg, har ban förgätit Sin längtande brud.

Ängeln.

Evärdligt Maria Med gyllene stjernor Bekransar de blonda. Ambrosiska håren.

*) Intellcctualverlden, Himmelriket — Pleroma.113

Evärdligt Han tronar, Äonernas Konung, 1 kärlekens purpur, 1 magtens tiar.

o

Otaliga skaror Af qvinliga andar For Honom sig kröna, Med vårliga rosor ' Och härligt sig kläda ! oskuldens rena Snöglänsande drägt. Dock kan Han ej glömma Sin förstfödda kärlek. Än hoppas han ständigt, Att Anima kommer I solkrouans skimmer, Försonad, förskönad, Till Honom igen.

Själen.

Träd närmare gallret, O strålande gosse! Så vill jag försöka Att genom de kalla, Att genom de täta Och fuktiga jemen Dig gifva en kyss.

Ängeln.

0 snöbleka flicka! Blott högröda läppar, Blott kinder af purpur, De eviga kyssa.

Skön blänkte du fordom, Likt ångande rosen

1 himmelens trädgård,

Bednggad af känslans Olympiska tårar. Nu är du, o arma! Som vårdalens lilja, Så tvinsjuk och blek. Hvad helsningar sänder Du Chrislus tillbaka?

0 svara! jag trifs ej

1 skymningen här?

Själen.

Ack! slöte ej galler Och bommar af koppar Mig inne från vårens Hesperiska dalar, Hvad blommor jag skulle Åt brudgummen plocka! Nu har jag ej annat Att gifva tillbaka, Än brudgummens egen Gudomliga skänk. Kom! tag denna sippa, Bär henne, o ängel! Åt Christus tillbaka: Berätta, att perlan, Som darrande glimmar 1 silfrande skålan, Är Atiimas tår. Säg Honom, att evigt Hon ångrar sin villa, Begråter den stunden, Då, lockad af ljuden Från Achamots harpa*), Hon steg i den låga

*) AchamoUMateriens idé, den ursprungliga synden, Deiiiiurgens Mor.

Materien ned. Nog länge åt tidens Och rummets äoner I brännande tårar Den friborna tärnan Har skatten betalat: Nog länge, af solens Cherub med det höga, Det flammande svärdet Från litsträdet jagad, Hon suckande irrat, Bland dunkla gestalter, I djurkretsens natt. Skall Psyche då aldrig Med Amor försonas? Skall Phoenix ej uppstå Förskönad från bålet? Ack! brister ej verldsäggets Högblåa skal?

Stagneiius

Brudgommen.

Ur kyrkans moders armar jagad, At bleka minnen blott ledsagad, Går Psyche, höljd i sorgens flor, På stränderna, der döden bor.

Än ses hon mot Olympen häfva Sin blick, der vemodstårar bäfva; Än slår hon, tynande och matt, Den långsamt ned till jordens natt.

Af rosor kransad sitter qvällen 1 purpurdräkt på vestra fjellen. Ett återsken af glädjens land Ser själens öga i dess brand.

Af stjernor glimma etherns zoner. En här af saliga äoner l nattens klara ljus hon ser Ur dunkelt fjerran blicka ner.

Tyst knoppas blomstren, dalens stjernor. Försvunna syskon, kyrkans tärnor, I örtgestalter fängslade, Tror Psyche mystiskt kring sig le.

En tår i liljans kalk hon gjuter, Till sina läppar henne sluter Och hviskar: uär vor moder ej Med dottren än försonad, säg?

Hvad? Eller vredgas än den höga, Der inför Gud, med hänryckt öga Och solens krona om sitt hår, På månens silfverklot hon står?

När höjs jag, frälsad, öfver tingen? När skimrar jag i syskonringen ? När famnar mig, i gyllne ro, Han, mina tankars A och O?

Hvars kropp från åkrens guldhaf kallar, Hvars blod i vinets drufvor svallar, Hvars blickar, ömt välsignande, Ur alla stjernor på mig se?397

Hvar mossig häll, som hvila gifver Åt vaiidrerskan, Hans altar blifver, Hans tempel hvarje skuggrik lund, Der tyst hon dväljs en middagsstund.

I alla verldar och naturer 1 stilla blommors signaturer, 1 nattens silfver, dageus gull, Hans namn jag läser, vördnadsfull.

O bleka andevålnad, svara! Skall han ej snart sig uppenbara? Nar famnar mig, i gyllne ro, Han, mina tankars A och O!"

En helsning klingar bortom tärnan. Hon ser sig om, och Morgonstjernan, Som går i Österlandet opp,

0 ljusets kärlek! för ditt hopp,

Den klippa, hvarest dygden hvilar, Odödligt trygg för ödets pilar, Det Lifsens Träd, hvars krona står

1 blomman af en evig vår,

Den Herde, som i gröna dalar Ömt leder hjorden och hugsvalar, Den Väldige, som nyckeln har Till jord och himmel och Tenar,

För hennes blick Han saligt blänker. Sin hjessa törnekrönt Han sänker, Och korsets nattliga rnystér På blodbestänkta skullror bär.358

Af purpurstrålande rubiner, Af martersårens glans Han skiner.] presterlig forsomngsskrud Han blickar på sin fallna brud.

Och silfverstämman himmelskt ljuder: uTill Lammets bröllop jag dig bjuder, Till himlarna jag leder dig — Kom, följ min dunkla rosenstig!"

Och blek af glädje själen känner, Dtn Helige igen. Då bränner Ett tusenårigt qval dess bröst, Men svalkas snart af himmelsk tröst.

Till Hjeltens fot hon störtar neder, Omarmar rörd hans knän och beder, Hvad ej till stoftets öra hann, Hvad harpans språk ej nämna kan.

Stagnelius.

Rosen i Verldsfnrstens park.

Se blomman! på smaragdegrunden Hon blänker oskuldsfull ock skär. En själ i stoftets kedjor bunden Och Psyches morgondröm hon är.

Om solens rika tempelsalar, Om glänsande Cherubers sång Hon drömmer i materiens dalar, 1 tusenårig dvalas tvång.359

Dock sväfvar äfven för dess Sinne En dunkel hågkomst af sitt fall, Och kronan svigtar, tung af minne, Utöfver bäckarnes kristall.

Och blygselns rosenfarga målar

Den jungfruliga kindens vår,

Och ur det späda Ögat strålar,

Mot dagens strimma, ångrens tår.

Gråt, sköna blomma! så allena Du älskad blir af ljusets Gud. Gråt, sköna blomma! tårar rena Hvar fallen själ till ljusets brud.

Än är du lycklig. Mildt dig skonar Än för sitt eldprof frestelsen. Gestalten än ditt lif försonar, Och medvetslös är skönheten.

Snart skall du vakna ur din dvala, Snart dig på öckenfärden ge, Der inga flägtar dig hugsvala, Der inga syskonsjälar le.

I drakars boning skall du fästa Det lätta vaudriiigstältet då. 1 lejonkulor skall du gästa, Bland leoparder skall du gå; —

Tills magtlös du omsider hinner Den höga Demiurgens borg, Ett brokigt sällskap der du finner Af sminkad fara, kransad sorg.3tn>

Ett moriskt glänsande Alhambra Den stolta kungaborgen är. I hvalfvet sväfva moln af ambra, Och guldet tak och väggar klär.

Qvicksilfrets forssande cascader Tas der i jaspisbäcken mot, Och under skinande arcader Bär yppig mosaik din fot. —

Här tronar sonen af den häxa,

0 arma! som förtrollat dig.

1 bergens natt hans ådror växa, Jernmenniska han kallar sig.

O, vänd ditt öga från Sultanen, Hans drägt är som en morgon klar. Tolf stjernor glimma i turbanen, Sju Kungar dra hans segerchar.

Fem blomstrande Furstinnor glänsa Omkring hans rika baldacbin, Och honom leende kredensa, I perisatt guld, astraliskt vin.

I rosengården hasta neder! Klart skimrar, i violers krans, Oinhägnad af en väldig cederr En källa der med azurglans.

Betraktelse hon kallad blifver. Förtroligt, som en barndoms-vän, Hon ur sitt blåa sköte gifver Din bild och himlarnas igen.861

Dio fordna skönhet der betrakta, 1 vissna rosor nu förbytt. Rys för de härar, son dig vakta, Begråt äonerna, som flytt.

Från minnets näktergal din saga Här mystiskt återljuda hör, Och lär af bönens dufva klaga Uppå det språk, som himlen rör.

Stagnelius.

Bönen.

Med bönens qvist i purpurmunden

En menlös dufva far Från jorden upp, då midnattsstunden Höjs i sin elfenchar.

Som månen hvit dess vinge strålar,

Lik skum af elfvens fors, Och på det ljusa bröstet prålar Ett mystiskt purpurkors.

Snabbt, liksom kämpens djerfva pilar

Från silfverbågen fly, Hon öfver bergens toppar ilar Och öfver nattens sky.

Och ej den bistra tolfmaoskara,

Som ytterst står på vakt Vid Furstens borg i brynjor klara, Nå henne med sin magt.302

Förgäfves klinga deras bågar; Glad sväfvar dufvan ren,

Der gudaverldens morgon lågar Med tusenfargigt sken.

Ren Ghristus ilande hon flyger 1 himlarna emot,

Och suckar, och symboler smyger Ned till den Höges fot.

Straxt Ghristus tar det gröna bladet Med bifall upp, och se!

Han går, der rosorna i badet Af himlens Jordan le.

En underblomma der han bryter, I nya Sarons vår.

Ljuft is den nya kalken flyter En salig änglatår.

Med svaret flyger dufvan åter

Från ljusets fosterland, Till Anima, som tröstlös gråter 1 Demiurgens band.

StagneUuM.

Aftonen.

När dagens Gud i Thetis blåa salar

Från gyllne charen gått att hvila njuta, Straxt mörknar polen, aftondimmor sluta, 1 dufna floret, höjder, fält och dalar.363

Men lundens famn af ömma näktergalar Melodiskt ljuder, lik en klagoluta; Med tusen blickar, som ur skyn sig gjuta, Om Herrans under stjernehvalfvet talar.

Så, när vår himmel glädjens sol förlåter, Försvinna färgen, bilderna och ljuset, På verldens tafla, för vårt skumma öga.

Blott minnet än i sångens lunder gråter, Och hoppets stjernor vinka oss ur gruset Till andars Fader i det etherhöga.

Stagnelius.

Kreaturens Sockan.

Hvad suckar häcken? Hvad nordans storm, som i tallen gnyr?

Hvad hviskar bäcken, Der genom dalen ban sakta flyr? Hvad talar solen Från kungastolen ? Hvad nattens måne, som från polen Stum blickar ner 1 dalens vår? Hvad tänker rosen eller sippan?

Hvad menar klippan, Der hotande och mörk hon står?

uVi mena, vi tänka, vi sucka, vi tala:

0 menska! statt upp ur din nesliga dvala Och höj dig till urlifvets riken igen.

Om sjelf till idéernas verld du vill flytta,

1 ljusets idéer från mörkrets förbytta, Som du vi förklarade följa dig än.om

Du sjelf i materiens bojor dig lade. Ack! samma förfarliga öde vi hade, Ty följa vi måste hvarthelst du oss för. Gemensam är kraften, som magiskt oss drifver. Befria blott tingen, och frigjord du blifver; Befria dig sjelf, och du fria dem gör T

Stagnelius.

Stjernorna.

Se stjernorna! Se, hur' de, evigt unga,

Beskrudade af glans, Kring rymdernas kristallesalar ljunga I härlig fackeldans!

Hans lof, som öfver rummet, öfver tiden,

Dväljs mellan Gherubim, De sjunga gällt, som, i den högre friden, En chor af Seraphim.

Ej seklers allmagt deras kraft försvagar.

1 dag de följe än De samma heliga och visa lagar, Dem gafs i skapelsen.

Odödlighet dem derför himlen skänker,

Ej vissnar hårens gull, Ej ungdomsblomman, som på kinden blänker, Eldfärgad, skimmerfull.

När slägter tallöst blomstra upp och falla

1 jordens låga dal, Sin bardasång de lika modigt skalla I fästets kuugasal.3<i5

Så lönar himlen dem, som själen rena

Från jordiska begär, Hvars hjertan slå för gudomen allena, För allt hvad evigt är.

Olympisk glans skall hvar och en förklara,

Som vandrat dygdens stig. Vill du en ros, vill du en stjerna vara? O yngling! svara mig!

Stagnelius.

Tanke och Känsla.

Tanken är en örn. Med spända vingar, Från sitt hem, på cederkrönta berg, Han mot solens gudabloss sig svingar, Vinkad upp af glans och azurfärg; Oförskräckt mot himlens gyllne öga Vänder han ett jordiskt ögas blick, Plöjer ethern, sväfvar kring den höga Segercharen snart i trotsigt skick.

Känslans hvita, oskuldsfulla dufva Lemnar stilla sin cypressclund, Hvarje gång, då silfvermåriens ljufva Anlete beskimrar nattens grund; Städs af nya himlar emottagen, Öfver bleka midnattssolars chor Ilar hon, af namnlös trånad dragen, Mot den höjd, der hennes urlif bor.

%366

Fjerran bortom gränsorna för tingen, Bortom rymdens tempelhvalf hon far, Hvilar sen bland fridens palmer vingen, Skådar hänryckt alla väsens far. Mörkrets suckar bringar hon till ljuset, Tröstens svar hon för till qvalens strand, Och emellan himlarna och gruset Knyter så ett mystiskt rosenband.

Monn, o jätte, gudars borg du hinner, Om på berg du staplar berg? — O, nej! Tankens flygt i all dess spänning hinner Öfver Demiurgens moln verld ej. Känslan ensam till den sanna höjden Lyfter oss vid englaharpors ljud; Känslan ensam ger den sanna fröjden, Känslan blott förenar .oss med Gud.

Stagnelius*

Ur Wladimir.

Wladimirs qval.

Alla sågo det qval, som tärde Monarken; men ingen Vågade tala och ropa hans själ ur drömmen tillbaka.

Andligen höjde sin röst den till loftal färdige Iwan: aNowgorods Furste! hvi plågar Du så dina trogna Bojarer? Bjud dem förskingras, de moln, som hemskt din panna betäcka, Och från ditt kungliga hufvud de svarta bekymren förjaga! Ängsligt vårt hjerta slår af bäfvande väntan, då Herrskarns Solansigte i moln fördöljer sin lysande klarhet, Och ej andas vi förr, än den alltupplifvande strålen7

Gläder vårt öga på nytt, ar förintelsen kallar oss åter. Säg, hvad qväljer din själ? Så vidt den grönskande jorden Hvilar i hafvets blånande famn; så vidt som de höga Skyarna tåga, hvar fins en dödlig, i sällhet din like? Se! ifrån Röriks tron beherrskar Du blomstrande länder, Dem, i ormande lopp, väl hundrade elfver beströmma, Och det trognaste folk, som dagens fackla beskiner, Vaktar din Konungastol med tättomglimmande lansar. Hvimlande hjordars tal de rodnande ängarna betar. Och beströdde af dagg, för vestanammade flägtar, Yppiga kornfält gå i långbans vallande vågor. Tallöst silfrade fiskar bebo dina haf, dina elfver, Bergen med lysande guld ocb silfver hafvande äro, Med mångnyttiga kopparn och mannamördande jernet. Skogar dem kransa, der tätt, i tusenåriga

skuggor, Kostliga villbråd svåfva, med brokiga fäliar beklädda, Och från håliga träd nedqvälla bäckar af håning. Nowgorods 1) sande stad, som i Wolkofs försilfrade vågor Speglar sin åldriga prakt, och Pleskow och Kiow och lsborsk, Vörda din lag; Dig tjena de folk, som bygga i Kasans Bördiga trakt och vid Bog, den stora, gudomliga floden. Se! vid din fot har Polens monark sin krona ju nedlagt: Bjarmernas rika land af Polariska hafvet och Dwinas Kyliga vågor sköljt, der i Jumalas heliga tempel Drakar ligga på gyldene ägg, tillbeder din spira, Och, vid Europas sydliga gräns, snart Tauriens halfö. Ingen njutning förmår det menskliga hjertat sig önska, Som ej Gudarna Dig med ymniga händer beskärde: Skrämd eller kufvad af Dig all verlden offer Dig bringar. Archipelagens öar Dig tulla ljufliga viner, Och Cirkassiens bygd och Greklands unga slafvinnor, Sköna, med gyldene hår och rosiga kinder, samt lärda Än att i hänryckt, lockande dans, vid det»festliga målet, Väcka ditt hjertas bégär, och än, vid stjernornas blickar, Vagga med sånger din själ på svandunsbäddar i slummer. Vidt öfver jorden skallar ditt lof: för ditt hjerta i striden368

Blixtrar Gudomens sköld: vid din fot i kedjor de ligga Alla, som vågat att trotsa din makt: för ditt svärd, dina åskor Bäfvar det stolta Byzanz och korset och kejsaretroneu. Sist, när till himlen en gång, att öka Gudarnas samqväm, Undan ditt trogna folks tårduggande blickar, Du stigit, Skall i ett tempel din tron, i evigt brinnande offer Slavernas vördnad och tro sig byta, samt gyldene harpor Klinga i rullande sekler ditt lof, förgudade Hjelte!"

É

Detta Bojaren. Och nu med sörjande stämma Monarken: ulwan! hör upp att prisa mig säll: de himmelske endast Sälle må nämnas: i ro ur evigt brusande kalkar Diicka de gudom och sef, med liknöjd öga, i tidens Elf, huru år och sekler och folk ocb ätter försvinna. Upp öfver stjernorna sällheten bor, om dess väsende finnes; Men förbannelsens hem är den hafomgördlade jorden. Menniskans glödande själ, en gnista från ljusare rymder Irrar i lifvets natt, från sitt höga, sitt himmelska ursprung Ständigt allt längre bort, och slocknar omsider förlorad. Alle, fast purpurns drägt och magtens krona vi bära, Fast med vår träldomssvett vi fremmande tegar befukta, Böjas suckande dock i samma ödes demant-ok. Nakne och utan värn, med tårade blickar vi helsa Dagens qväljande sken; genom lifvets törniga dalar Gå vi med blödande steg, af sorgerna följde, och digna Sist i en nattfull graf, och sofva den eviga sömnen. O! det är rysligt att kasta sin blick i förruttnelsens boning! Harpor och skimrande bägare der omklinga ej segrarn: Aldrig en kyssande mö till njutning den multnande kallar, Aldrig basunernas skri, af härmande klippor besvaradt, Ropar till kamp och seger den djuptinslumrade hjelten.

Ångest betager min själ, så ofta på menniskolifvets Sorgliga lott jag tänker och ödets nattliga gåta. Dock ej tysta jag kan de qväljande frågor, som Auden Evigt sig gör. Ej blot i nattens ödsliga timmar,309

Äfven på segrens fest, i nöjets bedöfvande armar Fatta dä Blig, øm$i(%Ja n^ü tyjfck qch d£da mitt löje. Vänner! 1 tron mig säll, I skåden min lycka med afund. Ack! I ej kännen de qval, som under den yppiga skruden Fräta mitt bröst: I kunnen ej se den hemliga oro, Hvilken till Konungens innöta rum, till Ronupgen^ hjerta Banar rig väg, gM härarnas vakt, genom riglade portar, Och vid yppig* bard, på elastiskt svällande Räddar, Griper med armar af jern det aldrig förfelade rofvet* O! när det inträdt har, det ryslig? spöket, då bripna Lamporna svqfvelhlå \ dep skimrande borgen, då sitta Gästerpe bleke som lik, d$ strömma från harporna dödsljud, Och i ett grafhvalf byts den höga, festliga salen, Ack! en förkasta*) jag Hr, ett mål för himmelens vrede. Ofta, då tygtøa<føu rår i jordens hyddor, och patten Spänner kring länder qc(i haf den af stjernor glimmande pellen, Blodiga skuggor jag ser oms väfva mitt furstliga läger, Och tijl mitt ör* nå, som ur grafvar, klagande toner. Ofta, när dagen sjtt klaraste sken kring rymderna jprider, Och i skarornas krets jag den gyldene tronen bestiger, Tror jag ipjg höra en röst, doft hviskande; uFur$te! en afgrund; Gapar upder din fpt, ett svärd, med blodiga strålar, Öfver din hjessa blixtrar i skyn och är färdigt att falla." ; Vänner! Ett medel likväl jag vet att förjaga min oro Och aU $juta mig sjelf. När de sträfva lurarne skalla Härligt från bergen igen, när fålarne gnäggande stampa Marken i fcrjgiskt begär, och fanorna svaja, och svänjep Blixtra i kärøparnes hand, och kppparbågarne spännas; O! då svallar mitt bröst af tjusning, då jublar min Ande."

Prinsessan Anna föres Ängslig inför Wladimir.

Dörrarna hastigt öppnas man såg; för den hvilande Dtoften Trädde högtidligt in två vapenbärande Ryssar, Mellan de två en bäfvande Mö — hvem målar den hulda? Hvit som dess glänsande hals, dess liljefingrade händer, Var den slöja hon bar; på den kyska, suckande barmen Hängde ett gyldene kors; den lidande Gudomens tecken. Fritt kring skuldrorna flöt det saffransfärgade håret, Kinden var daggig af gråt, och mot himmelens eviga rymder Bedjande såg hennes blåa, i tårar slocknande öga. Men till jorden för Herrskaren ned sig krigarne böjde, Stego så långsamt upp, och den ene begynte att tala: MVärdes betrakta, o Nowgorods Drott! det byte vi bringa: Se hvilken tjusande Mo! Så länge den strålande Solen Himmelens guldvagn kört, ej en skönare flicka hon skådat. Djupt i ett klosters dystra kapell vi funno den halda. Knähöjd, tårad och stum, med kinderna bleke af fruktan, Bland svartmantlade Nunnor hon låg i darrande böner, Skön, som bland nattens moln den silfverhornade Månen: Och vi beslöto straxt att föra det härliga fyndet, Furste! till Dig, ty Herrskarens är det skönaste rofvet." Teg: men från hufvud till fot, under känslor af bäfvande vällust, Wladimir Flickan besåg: för Hjeltens lågande blickar Mild som en Christen Venus hon stod och smälte i tåtar. Redan af kärlekens eld brann Wladimirs trottsiga hjerta, Ren af sin fånge besegrad han var: hur gerna kring Flickans Blomstrande lif han lindat sin arm och med brinnande läppar Kysst från dess ljufva anlete bort den skimrande daggen! Dock han vågade ej, ty äfven i tårar och bojor Öfvar skönheten ut sitt från himlen stammande välde. Rörd, med förvekad röst, tog Nowgorods Furste till orda: ^Himmelska Flicka! hvi bäfvar du så? hvi tåras ditt öga? Icke jag vill dig ondt. Du känner ej Wladimirs hjerta.371

Männer jag kallt ser lida ocb dö, men en Skönhet i tårar Härdar min blick ej ut. O! torka den sorgliga daggen Bort ifrån kinden och le, om segrarn skall njuta sin seger. Ack! dina suckar skaka mitt bröst, ej af striden förfäradt, . Och som ett eldregn faller din gråt på mitt älskande hjerta."

Honom svarade nu den milda, den söijande fången: ^Nowgorods mäktige Drott! om endast mot väpnade männer, Icke mot qvinnor härnad du för, så förbarma Dig, Hjelte! Sänd mig till fädernas bygd, till dyra förvandter tillbaka."

Teg:- då begynte på nytt den väldige Fursten af Kiew: uTjusande Flicka, hvad land, hvad föräldrar ha gifvit dig lifvet? Säg, på hvad blomstrande fält som barn du lekte. O! säkert Glimmar deröfver en skönare sol och mildare stjernor. Bure mitt hufvud ren ej Nowgorods lysande krona, Vore om verldens största Nation ej vården mig lemnad, Genast jag följde dig hem och, glömsk af min flyktade storhe^ Skötte ditt altar och blefve din prest i helgade lundar."

Wladimir detta; och så med rosiga läppar den fångna: uO! att en dag med fridens oliv i handen du komme Hem i min fadernestad, mellan jordens ädlaste folkslag, Frideus gyllene band att knyta för kommande tidhvarf! Wladimir! vet då allt, ty hvarför längre mig dölja? Constantinopel mig födt. Mitt namn är Anna. Min Broder Heter Basilius. Stolt i maktens lysande purpur, Sitter han, härlig och stor, på den verldsbeherrskande tronen, Hvilken af Constantin från Tiberns strand till Bosforens Flyttad för sekler är. O Nowgorods Drott! åt de mina Värdes mig skänka. Med perlor och guld min Bror kan mig lösa. Dock ej perlor och guld dig fresta, o segrande Furste! Dubbelt mera det är för ditt stora, ditt kungliga hjerta, Fienders aktning att fa, af fiender älskad att blifva."

»__

24*372

Wladimir meddelar sina känpar sitt beslut att antaga" ChristendomeHé

ttÄ.dle Bojarer! bepröfvade Männer i fejder ocb rådslag!

Ej att stridernas råd af Eder taga, att åter

Öfver fredliga folk besluta det blodiga kriget,

Kallar jäg Eder i dag. Mig qväljer ett högre bekymmer. —

Sen I, hor Solen, gyllne och röd, framlj ungar i öster?

Så ur villornas natt, för tio sekler tillbaka,

Uppgick sanningens dag för i mörkret irrande ätter.

Fjerran, der Jordans heliga flod med si]frade vågor

Vandrar i palmernas skygd, der Libanons härliga cedrar

Susa i himmelens vind, och det tornade Zion sig höjer,

Lefde en Gud, och blödde och dog, och försonade verlden.

Allt nu förvandlar sitt skick. En väg mellan himlen och jorden

Öppnar sig vänligt på nytt, och, på ångerns och reningens bana,

Vandrar de dödliges ätt till ursprungslifvet tillbaka.

Dufvan förföljer den blodiga örn. Mer väldig än alla

Krigares svärd, än hjeltars triumf och Beherrskares kronor,

Flyger, från strand till strand, korsfanan af Englar b?skydda<t;

Och en lysande stad från himlen till jorden sig sänker,

Vattnad af lifvets elf, omhvärfd med skyar ock rökverk,

Sjelf dock symbol af den stad, som högt öfver stjernorna glimmar*

Ljuset besällar allt. Blott Ryssland suckar i mörker,

Slagtar hånligt ännu åt Peraun blodiga offer.

Wladimir gör det ej mer. Han längtar att rena från syndens

Brännande fläckar sin själ, att ur Nya Födelsens vågbad

Stiga föryngrad opp och hvila i skuggan af lifvets

Evigt blommande träd, vid kärlekens stora kristallhaf.

Ädle Bojarer, hören min röst! I mig kännen, I veten

Allt hvad för Rysslands ära jag gjort, för min egen och eder. ;

Greklands Kejsartron med väldiga armar jag skakat,

Kufvat de folk, som bygga vid Bog, i det bördiga Kasan.

Glad vill jag lemna ändå • edra händer tillbaka373

Krona ocli scepter och svärd, och magtens lysande purpur Byta i munk drägt bort, om mitt exempel I följen. Innan den Sol, 1 skåden, sitt bloss i böljorna ka$t$t, . Träder jag resan an tåU det höga Constantinopel, Dopet att motta der, och svära lydnad åt Korset. Mäktiga kämpar! till mord och segrar I fordom mig följden. Viljen I nu min väg till lifvet och helgelsen följa? Sorgligt I tveken! Välan! sitt beslut har Wiadimir fattat."

Stagnelius.

Natur-Sonen.

Oändligen stort mitt rike är Och mägtig min herrskarestaf. Med stjernor prydd är den krona, jag bär Och min moder i födseln mig gaf.

Som Solen man ser öfver molnen stå På etherns förklarade fält, Så högt öfver tidens dårar också Min moder Naturen mig ställt.

Bland dvergaätten jag står så allen Med kraft och med mandom full, Som bland ättehögar med död<nansben En skyhög klippa med gull.

Ty mig naturen tog på sia arm, Sin jernmjölk hot»-gaf mig att di. Hon ammade mig vid sin egen barm, Att jag en man skulle bli. *374

När de andre som asplöf darrande stå, Står jag, så fast, som en ek. Jag bjuder mitt bröst mot hvad komma må, Som en klippa mot böljornas l*k.

En man jag var i min ålders vår, Och joller jag aldrig förstod, Och förvandlar tiden än hy och hår, Han förvandlar ej lynne och mod.

En vekling ordar om nödens band; Jag kläder och föda har, Och högre vinst af krona och land Den största Monark ej drar.

Säg mig det palats, som skönare är Än det höga, stolta gemak, Som blommor och gräs till golfmatte bär Och den blåa himlen till tak.

Der kring mig träden, som tjenare stå Och svalka och vällukt strö, Och foglarnes toner i luften blå Omkring mig af vällust dö.

Hur ljuft att störta kring dal och k ling höjd, Den mägtiga stormen lik, Och slumra derpå, mot gräset böjd, Som en vilde vid bäckens musik.

Natur, ack lyft den slöja, du bär, Och mildt mot din sångare le! Min vällust är att vara dig när Och dit sköna anlete se.

VUalt*.375

Den frommes lif.

Evig tomhet, evigt mörker breder Sig kring djupet, förr'n i vestans sus Herrans ande stilla sväfvar neder Och förklarar natten med sitt ljus.

Men, när Herrans ande ned sig sänker, Bildar lifvet sig till skön gestalt. Då först solens prakt på fästet blänker, Doftar blommans ljufhet, lefver allt.

Menskans själ den Högstes anlet röjer Utau slöja. Som sin längtan fri, Öfver tid och rymd sin flygt hon höjer Och förnimmer spherers harmoni.

Leende hon ser, hur former falla, Liksom löf om hösten falla af. Lugn hon hör, hur tidens vågor svalla, Lugn hon ser sin egen hyddas graf.

Aldrig mer, som under fordna drömmar, Lockas hon af sina sinnens röst. Det är Guds musik, som genomströmmar I hvart andedrag den frommes bröst.

Tecknad står hon med sin Guds insegel, Sjelf den Högstes milda återsken, Ock ser Gud, liksom uti en spegel, I sitt hjerta, salig, skön och ren.876

Som en droppe uti hafvets skote, Som i solen strålen, forrVl ban. far Neder darrande till jordens möte, Så sitt lif i Gud deu fromme har.

ntmu*.

if i Ii I ' i I i -1

Lifvet och Döden.

Står jag om en morgon på fjällets topp Med sin grönskande Majkrona krönt, Och ser dagen i guld och purpur gå opp; Jag ropar: Hvad lifvet är skönt!

Liksom uti lunden foglarnes röst, Då ljusningens timma är när, Uppvakna till sång i mannens bröst De mägtiga

hjeltebegär.

Då känner min själ en osläckeåig lust Att fjerran från hem och från hus, Som solen, vandra från kust till kust Och skapa blommor och ljus.

Står jag om en afton på fjellets topp, Försjunken i andakt och bön. Och ser natten i silfver och purpur gå opp, Jag tänker: hvad döden är skon!

Och nalkas en smekandte aftonvind Med blommorna^ doft i sm &tøt>, Då tror jag naturen kyssa min/ kiiui " * " 11 rtuamru877

Ser jag den oändliga himmelen stå Med stjernor, som barn, i sin £amnr Alla menniskobragder tyckas mig små; Blott stort den Oändüges namn*

Ack, hur de förlora sin trollande röst, All jordens fruktan och hopp, När de eviga tankar, i skaldens bröst, Som stjernor på himlen gå opp!

ritat*.

Under en fpkdoin.

Till Laura.

Se, vissnande de unga rosor luta : 1 dem mitt öde förebildadt är. Till afsked klinga då, min fromma luta ! Ännu en gång mitt skönaste begär En tår skall öfver dina sträagar, gjuta. Det är ett regn, som hjertat svalka bär. Jag många tårar utaf ömhet gråtit; Det var den skatt, Natura mig öfverlåiit.

Af dödens kyssar ren min panna svalkas: Med öppen famn min moder, jorden, står. Ju närmare jag hennes hjerta nalkas, Dess stillare mitt eget hjerta slår. Om ej bland kindens rosor löjet skalkas, När ned jag i det stilla ;djnpet går, Dock döden skönt min vestra himmel fiargar Med rosorna, som på min kind han härjar.378

Ett ögonblick jag äfiren glädjen kände: Jag den, o Laura, vid ditt hjerta fann* När du din ömma blick ned till mig sändè, Min lott af guld och silke Parcen spann. På dina läppar låg hvad hälst mig hände, Och i din blick min varelse försvann. Som hamnar förbiflögo lifvets öden; Ty i din famn jag reu var bortom döden.

Dp danat mig med dina blickars flamma, Till hvad som helst ditt hjerta mig beslöt. Jag älskar dygden, ty du var densamma: Din kyss på mina läppar sången göt. Från dig, från dig de blyga liljor stamma, Som sig den qnga Fantasien bröt, Då för min själ Naturn, med mystisk tunga, Om qval och nöje började att sjunga.

0 jord, låt i ditt sköt en flykting finna Det lugn, som åt hans irrlif blef förnekt. Tag mig i famn, du dystra fostrarinnal Nog lifvets drömmar med mitt hjerta lekt. Du på din barm känt mina tårar rinna: Ha de ditt modershjerta ej bevekt?

Mig vämjes vid det usla lifvets skiften : Har du tillreds, o moder, åt mig griften?

Dock skall jag icke din fullkomligt vara. Tag ditt. Det hindrar mig att vara fri. Mig lyster till de ljusa verldar fara, Der hvarje andedrägt är harmoni. Der himlen härlig skall sig uppenbara

1 högre skönhet, än min fantasi

Uti min Maj, i lifvets diktningstimma, m.Mnftf| s<kft j aftonsolen fflimma.379

Om du, o Laura, närmar dig till lindén, Hvars skugga svalkar stoftet af din van; Och då en himmelsk rodnad höijer kinden, Det är din älsknings kyss, som färgar den* Det är min sång, som klagar uti vinden, Del är min själ, som går till dig igen, Och uti dina läppars rosenkalkar Ännu en gång den sköna törsten svalkar.

När med mitt stoft de leka, himlens väder, Och lifvet intet mer har qvar af mig, Om dig din älsklings minne sorgligt gläder, Oeh i en tår det vaknar opp hos dig, — Min anda, när du till klaveret träder, 1 en af dina toner gömmer sig, Och, tröstande, när du din stämma höjer, På dina läppar^bland de sista dröjer.

Vitalis*

Enslingens klagan.

Jag trampar hvar blomma i lifvets lund; Ack! ingen bär sanningens namn. Och, som irrsken på grafven i midnattens stund. Det sköua flyr undan min famn.

O! främling, en menska, som jag, du ej är. Att ej du så är, dig gläd! Den höga Atlas himmelen bär, Men han bär dock ej hclfvetet med.380

Lotlis hustru! dia rysliga lott jag förstår. Jag såg mig tillbaka, som du. Derför som en saltstod i öcknen jag står, Jag skall stå der länge ännu.

Jag såg försvinna hvar barndomsfröjd Och hvar Engel, som hjertat har, 1 flammor och rök mot himmelens höjd, Och blott aska de lemnade qvar.

Och röd, som afgrunden, stod himmelens rund, Ack! det var af mitt hjertas blod! Af min drömverlds brand var han röd. Den stund Förstenades jag till stod.

Ack! ohörd förklingar min bedjande röst, Och osedd faller min tår. Jag förgås som en blomma i stormig höst, När af SoFn ej mer lif hon får.

Mig törster, men djup är sanningens brunn, Jag det svalkande vattnet ej når, Och när ned jag böjer min brionamjc *nun, Som för Tantalus, undan det går.

Dock, bristande hjerta, hvi klappar du så? Du på jorden till svar far blott hån. Du tänker att höras till himmelen blå; Men långt är ditopp härifrån.

Vitalt381

Zephyr och den gungande Flickan.

Zephyr.

Do, som der gungande svingar i gran Len som ett sammet om rosenehyn! Säg, får jag följa med dig på din ban Högt upp i skyn?

Smärt är din vext, lik en björk uppå fjell, När i sin grönskande klädning hon står, Lockigt och rikt, som den stjernstrÖdda qväll, Böljar ditt hår.

Flickan.

Smicker och skämt Det har han jemt: Åter mig bry , . . Fy!

Zephyr.

Se, hvilka blommor du har der på kind, Friska, som hade de nyss kommit till. Rigtigt på dem kan man skåda sig blind, Bland dem gå vill. Säg, får jag se i ditt ögä en stund, Eller och gunga i locken den der, Sätta mig opp på din rosenemund, Just se så här?

Flickan.

Zephyr, hvad nojs! Vet han ej tojs? Kyssa mig så . . . Nå!Zephyr.

Ack! såsom honung den kyssen var söt! O! jag mig tycker i himmelen an . • Var icke grym, och ifrån dig ej stöt Zephyr, din vän!

Flicka, o tyst med ditt brummande larm, Hör hvad som Zephyr ödmjukast dig ber: Säg, får han gungande uppå din barm Sätta sig ner?

Flickan.

Hvad han är led! Sätt sig då ned! Bara var still. Zephyr, nå hör! Se, hvad han gör, Säg, hvad han vill? .Kors, hur ban drar, Krånglar och far, Liksom en haj . . . Aj!

Dahlgren•

Nordanvindens Sång för Böljan.

Vyss, vysseri vyss! Du blåögda barn, Ligg ej längre och lyss På löfvenas fall Och stormvindens svall , 1 den skyhöga ek. Ligg ej längre och lekm

Med fiskarens garn Och det gungande flarn. Du till sömns nu skall gä 1 din vagga bil.

Vyss, vysseri vyss! Var snäll och mig kyss, Och så somna sen I min famn, på min arm. Slut nu ögat igen, Jag vill snöra din barm, Jag vill linda din hand Med små silfverband, Kringom halsens smaragd Skall kristallen bli lagd, Med sin glittrande rand.

Vyss, vysseri vyss! Nu Flora till bys Vallat hem ifrån äng. Nu björnarne nog Brummat om; uti skog De bäddat sin säng. Nu fiskan spelt ut, I det gulnade trä't. Nu är majdansen slut Och sephirernas fläkt. I spindlarnes nät Hänger fjärilens drägt.

Vyss, vysseri vyss! Ditt öga helt nyss Så glänsande sken. Nu slumrar det rèn, Ja, det sofver så sällt Hvad det barnet är snällt,384

Som vill lindas i hand, Och ej gråter dervid! Sof nu sött i din frid, Till dess vårdagens brand Glimmar opp öfver land!

Vyss, vysseri vyss! Nu till afsked en kyss. Den är kall, men en gång Du en varmare får Af den eldiga vår, När talltrasten slår I linden sin sång. Nu god natt och adjö! Du min älskade mö, Sof nu sött och lef väl I din vagga — Farväl!

Dahlgren.

Vårbäcken»

Hopp sa'n! nu så är jag fri!

Lyckligt slapp jag ur min boja.

Vintren, i sin tränga koja,

Sad', jag skulle hemma bli.

Nej sa'n! sad' jag.

Derpå en dag

Utur hans glugg

Sprang jag i mjugg:

Klättra så fermt utför Qälüsens vägg:

Stundom jag höll mig i klipporoas skägg.385

Tänk, hvad verlden dock är skön! Ser man på! Der ner i dalen Blomstrar redan piln och alen: Hela nejden står helt grön. Hopp sa'n! Se så! Hej! låt det gå Utför hvar brant! Det gick galant.

Här uppå gröngräset, munter och rapp, Vill jag med vindarne springa i kapp.

Hvad är det för pip jag hor? Vill mig, hvad flax med vingar? Ha! det trasten är, som svingar: Han rätt täcka drillar gör. Tänk, att hans sång Lifvar mitt språng. Hopp sa'n! Se der! Åter besvär!

Är det vintren, som går i mitt fjät? Mig vill han taga? Jo pytt! får han det

Hm! det gamla drifvor är,

Tänka sätta, mig i klämma;

Fåfängt dock, att de mig skrämma;

Ej respect för dem jag bär.

Drifvor, god natt!

Ha! hvilket spratt,

Uuder jag kröp,

Stundom dem nöp.

Nu är jag åter helt fri på min fot.

Pah! der en gärdsgård mig grinar emot.

Farbror Gärdsgård! låt bli mig! Kors, att farbrors skägg ren grönskar! Käre! hor nu hvad jag Önskar:

I.aescl.og.tm

Låt mig gå min jemna stig. Se der en äng: Dit uti fläng, Hurtig och snar, Genast jag far.

Åt mig små flickor der nicka så godt: Kjortlarne skifta i snöhvitt och blått.

Tjenare, 1 Fröknar små!

Törs jag kyssa er på handen,

Röra vid de blåa banden,

Klappa kindren då och då?

Får liten bäck,

Muuter och käck,

Dansa roed er —

Ödmjukt han ber —

Kanske en vals eller en menuett?

Båda han dansar behändigt och lätt.

Gammalt folk, som kullen der,

Rustibus alltjemt mig kallar.

Rår jag för, att blodet svallar, -

Och att jag är yr och kär?

Hjertat det går,

Pickar och slår

Endast för skämt,

Jemt, jemt, jemt, jemt.

Uff! skall man hänga då läppen så der,

Gråta och lipa vid minsta besvär?

Sjön han är en dummer gös, Jemt i bo han går och kurrar, Fräser stundom opp och murrar — Hjelpe Gud! jag tror, jag nös. — Jag åter, jag Kan med behag387

Dansa » mg, Hoppa ikring,

Uppför och utför båd backar och berg: Derför jag har en så lefvande färg.

Nu är tårens sköna tid; Nu man allt bör se och njuta. Snart kanske mitt lif skall sluta, Under sommarns heta strid.

Solen blir varm, Ängarnes barm, Under mitt lopp, Bränner mig opp.

Strå!ames kyssar förblekna min mund Och jag förtvinar i sommarens lund.

Dahlgren.

Det nya Edén.

Paradis hade vist Adam och Eva, Der de på tu man hand gingo i skog, Plockande enbär, att derutaf lefva; Middagslur sedan på tufvan man tog. Snart likväl började Eva att finna Sorgsna och tråkiga lustgårdens dar: Konstig ocb nyckfuli är hvar och en qvinàa, Och så, gunås, är det ock med en karl.

Hade blott Adam sig lärt till att snusa, Dito förstått till att röka aigarr, Eva sitt hår gom en statsfru att krusa, — Kanske nian glömt för momenten allt knarr;

25*38Hr

Men att så der gå och suga på tappen, Tålamodspåsame pröfvat* min själ; Godt gjorde dock den der ärliga klappen, Engelen gaf till ett trofast farväl.

Eva först fann det, som aldraförst sträfva . Efter det äpple, som Belzebub gaf. Netto fann Adam detsamma som Eva: Snart de från Edén begåfvo sig af. öfver staketet med benen de tlöjde In uppå tardalens törn strödda stig. Han tämde stutar och ljunghedar plöjde, Hon sydde lakan åt Adam och sig.

Snart liten kind i hvar backstuga gungar: Så föddes Ryss, Turkoman och Kossack: En boija löspengar samla i pungar, En af potatiscr lagade rack. En åt Collegier, lackstänger stöpte: En tog som Hållkarl på Märsta sitt rus: En uti skorsten som sötare löpte: En på en handqvarn tillverkade snus.

En bredde häftplåster, en gjorde piller:

En blef mössmakare, gick i kaskett:

En satt för vargarne gropar och giller:

En fick peruk för att skaffa oss rätt.

En fick en spira, att slå folk i nacken:

En fick en spade, att mylla oss ner. En åt gardister skar käppar i backen:

En gjorde muggar och krukor af ler.

Barnhus sen stiftadés, gallaspectakel, Riksgäldscontor och en Brandcommité: Vedskutor byggdes med segel och tackel: China man införskref, caffè och the:*389

Pumpade myror och spoade skälmar, Garfvade hudar och uppfann compass: Slipade solglas och hamrade hjelmar, Gjorde concurser och åt à la glace.

Stfor vid hin onde och slöt alliancer, Bultade biffstek, granrisade lik: For opp till himlar och mätte distancer, Spelade riksdag och log mosaik: Satte på biribi, vann millioner, Reste af papper ett Babylons torn, Blankade stöflor och skref recensioner, Stal uti kyrkor och messade tron.

Hvarför oss barnsligt och narraktigt önska Åter tillbaka i lustgårdens dar? Ha vi ej solsken och månsken och grönska, Dito välfägnad, och den soui är rar, Fikon och krikon, corinther, citroner, Conjak och arrack och tjära och blår, Evor, Adamer, krutgubbar, Baroner, Och dito Tidningar, så det förslår?

Wahlgren.

Vårvisa.

Våren slår ut sina vingar af gull. Himmel! Hvad hvimmel 1 skog och i haf och i djupaste mull! Luften af lärkor är full.Och hvart hjerta

Det slår, Fullt af kärlek oeh tröst, Och hvar smärta

Förgår Vid den älskades bröst; Ty med våren Läkas såren, Och hvar sorg och hvart qval Smälter bort, liksom drifvan för solen i dal,

Björken sin glittrande slöja af snö Kastar, Och hastar

Att ordna sia majdrägt vid spegelklar sjö. Skällorna höras på ö. Och hvart hjerta m. m.

Gullvifvan blommar, och bäcken så sval Porlar, Ocb sorlar

Med glittrande vågor bland pil och bland *1. Barnen små dansa i dal. Och hvart hjerta m. m.

Göken i toppen och myran i sand. Dufvan Från tufvan Uppsvingar med makan mot molnens rand. Valthornen klinga vid strand, Och hvart hjerta » Det slår

Fullt af kärlek och tröst, Och hvar smärta Förgår391

Vid den älskades bröst; Ty med våren Läkas såren, Och hvar sorg och hvart qval Smälter bort, liksom drifvan för solen i dal.

Dahlgren.

Till min Flicka.

Vore du elt ax Och en fogel jag, Flög jag till dig strax, Tog dig i min mund, Flöge sen på stund Bort med dig till skog.

Vore du ett blad, Skulle jag som vind Fläkta kring dig, glad; Sjungande ditt namn, Gunga i din famn Som ett litet barn.

Vore du en ros, Aldrig från din famn Rymde jag min kos. Fjärilslätt och varm Vid din hulda barm Låg jag alla dar.992

Vore du en våg Och jag sjelf dess strand, Jemt jag på dig såg. Tänk, hvad kyssar då Natt och dag att få, Af dig, lilla våg!

Men ack! fåfängt hopp! Bort från mig du flyr, Som cn hind i lopp. Strömma tåreflod! Rinn mitt hjerteblod! Bort du flyr från mig.

Dahlgren.

Kärlekens snaror.

Nej! jag vill ej bli kär ...

Kärleken medför så många besvär.

Än skall man gråta

Ögonen våta:

Än skall man slå

Barmen helt blå:

Sjunga duetter,

Skrifva biljetter:

Se uppåt mån';

Måla på plån

Herdar och kojor,

Hjertan och bojor;

Gå se'n till fästmön och sucka: use här!"'. . NejJ jag vill ej bli kär. —aas

Hvad? Du vill ej bli kär?

Jo, du skall bli det, jag deruppå svär!

Tänk blott på våren,

När ban i spåren

Förer, som Gud,

Till dig en brud,

Skön och ungdomlig,

Mild och gudomlig,

Både i skick,

Åtbörd och blick:

Tro mig, din låga

Blir ingen plåga.

Ljufvaste nöje oss kärleken bär... Ja du måste bli kär. —

Nej! jag vill ej bli kär...

Kärleken medför så många besvär.

Ej far man sofva:

Jemt skall man lofva

Vara så kär

Mot sin ma chère.

Än skall man löpa

Ut för att köpa

Florshatt och shawl

Till någon bal.

Jemt skall man krusa,

Ej får man snusa,

Nyttja tobak och hvad mera det är... Nej! jag vill ej bli kär.

Hvad? Du vill ej bli kär?

Jo, du skall bli det, jag deruppå svär!

Tänk dig en tärna,

Mild som en stjerna,

Klar som ett ny

Derupp i sky:

Ros uppå kinden,394

Gång såsom vinden,

Blick som kristall,

Växt af en tall.

Barm som en drifva,

Hals som en skifva

Hvit alabaster, just som denna har...

Ja, du måste bli kär.

Nej! jag vill ej bli kär...

Kärleken medför så många besvär.

Än skall hon putsas,

Än skall hon skjutsas

Uti en schäs,

Eller kalesch:

Sitta i tuan,

Se pä Don Juan:

Hela dess slägt

Spisa confect.

Så får hon tandvärk,

Snufva och bröstvärk, ,

Och spanska flugor än här och äri der . • •

Nej, jag vill ej bli kär.

Hvad? du vill ej bli kär?

Jo, du skall bli det, jag deruppå svär!

Flickan har pengar,

Kuskar och drängar,

Hästar och hus,

Stakar och ljus;

Trädgård, som grönskar;

Allt, som du önskar,

Genast då fås,

Till och med gås.

Allt far du äga,

Blott du vill såga

Ja till det Amor af dig begär •..

Ja, du måste bli kär.m>

Nå, jag vill då bli kär...

Fastän ock Kärleken medför besvär,

Skall jag försöka

Fästman att spöka:

Höjd på min klack,

Sucka: ack! ack!

Vändas och ängsläs,

Slutligen fängslas.

Ett jag dock ber,

Förrn jag mig ger,

Att den der gåsen,

Jemte den såsen,

Som dertill hörer, nu genast, mon frère, Utan förskingring man fram till mig bär.

Carl den Tolfte.

Hvar är du — Hvar är din anda, jette? Stormen frågande kring fjeHen far. Med din blick Europas hälft du mätte, Och dess dom du på din panna bar. Jorden bäfvade, då ljust sig bredde, Som ett norrsken, flamman af din h&rffi, Och din klinga, lik magneten, ledde

Åskan mot dess barm.

Hastigt, som en Nordens vext uppsprungen, Straxt din syn mot hullen riktad var; Så ifrån sin klippa örne-ungen Blåa rymden till sin bana tar.QAø

ÖBO

Ensam var du. Inlet jordiskt sinne Fattat dig och makten som dig sändt. Solen flammar; hvad han sluter inne

Ännu ingen känt.

Fråga icke jorden, då hon remnar, Spor ej bottnen af det svällda haf, Hvi hon mer ej odlarns tegar jemnar, Hvarför vinstens julle går i qväf. Lavan slocknar; dubbla skördar hölja Fåran, der dess blåa åder lopp; Hafvet renas ej, om ej dess bölja

Stundom röres opp.

Sparsamt blommar skönheten i Norden, Kraften endast finner här sin vår; Enkel, praktlös var du, Carl, på jorden, Men din vagn en stjerneflock nu står. Blott för Tro och Rätt, ditt höga syfte, Bröt ditt lejon fram ur fridens lund, Skakade sin mahn, och ramen lyfte

Öfver globens rund.

Såsom dundret, föddes du att tåga, Hämnande, dit stålets skymt dig drog; Icke blomman söktes af din låga, Ekens trötts du endast nederslog. Fjerran föll du, höga blixtens like, Då han sänkes i den djupa sjö, Fann, som han, uti ditt eget rike,

Icke ruin att dö.

Hjelten sjunker — hjelte-andan flyktar; Stjernan slocknar ut — och natt blir natt. Samma himmel står der flamman -lyktar, Samma hällar der ditt lejon salt.m

Samma fjell sig kring din aska sträckte, Samma namn var kämpens, samma arm, Men det Sverge, som en verld försträckte,

Var uti din harm.

t>. Beskow-

Ungdomen.

Lifvet förgår som en flod. På dess boija Åldrarne fly eller dränka sig der. Alle dess svall och dess störtningar följa: Föras och veta ej rätt hvart det bär. Ungdomen står som en blomma, och tjusar Stilla på stranden, som först henne bar: Böjer sig undan för böljan, som brusar, Speglar sig tyst i den våg, som är klar.

Kärleken purprar dess doftande krona, Grönt är, som Hoppet, dess yppiga blad. Stormarne mildt hennes varelse skona: Lycklig hon är; hon är frisk, hon är glad. Men, om hon rycks af en hvirfvel från stranden, Sjunker hon icke, hon gungar derpå: Vaggas af vestan till skönare landen, Sväfvar på djupet och blommar ändå.

A

Härligt är endast det unga och rena: Skönaste fröjden är oskuldens fröjd. Ungdomens oskuld eröfrar allena Lifvets förklarade, strålande höjd.388

Ljufvaste drömmen om säMhet och ära, Kronan af lifvet, o Ungdom är du. Lycklig är den, som i åldren kan här» Glad dina törnfria rosor ännu.

Nicander.

Napoleons Monolog.

(Han sitter vid en af tvenne sorgpilar beskuggad källa i en romantisk dal p& St. Helena. Bredvid honom slumrar i gräset den unga Las Casas.)

Det lider —— till sitt mål min lefnad lider, Ej tiden; han ej mera går framåt. Med tunga steg han ned tillbaka skrider, Och stannar lyssnande emellanåt. Han lyssnar väl om dagen och om natten, <Om ingen kommer med ett kraftens bud, Om ej utöfver hafvets stora vatten Condorens spända vingar gifva ljud. Nej! Kronos! du får hjelpa dig allena; Condoren fjettrad bor på Sanct Helena.

O! om ännu en gång ban flyga finge Kring verlden, stolt och fri, som förr han fick, Med tvenne stormar, en på hvarje vinge, Med tvenne solar, en i hvarje blick: I lifvets bok han skulle vända bladen, Tillbringa än, i ofördunkladt sken, r En bragdfull dag, så stark som Iliaden, Och snart en afton, mild som Odyssén. Då skulle fridens gyllne bin få komaa, Och mätta sig ur segrens purpurblomma*99»

Om blott naturen lydde min befallning, Så visst som men'skor jag beherrakat har, En våg mig kasta skulle med sin svallning Intill den kust, der jag min krona bar. Millioner skulle täfla om den ära, Att mina fanor, mina örnar bära, Att dö for mig. Jag skulle dö för dem, Och for mitt otacksamma Kejsarhem. — Nej! intet af allt detta. Här jag hvilar, Förbi mig alla hafvets böljor gå; Min graf skall öppnas under dessa pilar, Som sörjande med sänkta grenar stå Vid blåa källans rand, på hvar sin sida, Och skugga Öfver Hjeltens skugga sprida.

Som fordom, i den mörka poppellunden,

Invid Egerias källa Numa satt,

Och helig vishet drack i högsta stunden

Af mången stjernfull och högtidlig natt:

Så sitter, efter många heta öden,

Jag vid Helenas kalla källa här,

Och dricker hvad som mer än vishet är,

Och mer än jordens klot; jag dricker döden —

Välsmakande och svalkande han är.

Med hvar pokal mig Vatten-nymphen räcker,

En plåga i mitt hjertas djup hon släcker.

Sol! lys ej mer på mig. I fordna dagar Du var mig kär, då du mig handla såg, När jag med svärdet tydde fridens lagar, Och väckte allt, som uti dvala låg. För verk och handling blott har menskan ljuset: När hennes själ blir trött och kraftfen matt, Och hjertat af en långsam pina fruset, Då är hon mogen för Tartarens natt. Natt? — ltøiga natt! du natt förutan dager!400

Intill ditt sköte snart, o snart mig slut. Jag vet, hos dig ej blommar någon lager, Och lnst till lagrar icke dit mig drager ; Jag har ej rum för dem, jag fått förut. Släck blott med mörker mina tankars svindel, Nog har jag tänkt: för mycket har jag hört: Och lös, så fort du kan, den trånga bindel, Som lifvets små Pygméer kring mig snört. I djupet vill jag tåligt se'n förbida, Om äfven griften har sin ljusa sida.

Den, som har skapat verk för evigheten, En verld af hjeltar upp ur stoftet väckt, Som vakat dag och natt för menskligheten, Vidskepelsens och mörkrets spira bräckt, Som segrande gick fram i solens länder, Fick tempel på den gamla Nilens stränder, Och hette Kebir eller Eldens Far — Som sedan sett ett ögonblick förstöra Sitt Pantheon, som nära fullbyggt var, Förskingra, trampa ned, till intet göra Sin hjelteverld, sin prakt, sin härlighet: Den högste Vise svare, om han vet, Hvad den bör tro om lifvets evigbet.

Men om det varar än på Stygens stränder, Och själens malm ånyo glödgas het, Förmodar jag, att ödets Herre sänder Min ande ut att styra en comet. Då skall han gå som här sin egen bana, Och ingen astronom förmå att ana, Hvar han är hemma, hvad som är Hans kall, Hvarfrån han kommer, och hvarthän han skall; Men kommande och gående densamma, Af seklerna han kännes på sin ßammaV401

Lik dig, Las Gases! min landsflykts bästa gåfva, Så tyst, så oskuldsfull ocb skon som du, Historiens Engel på min graf skall sofva Helt säkert ett århundrade ännu. Och mèdan verlden smädar eller glömmer: Ur minnets flod, som djupt och stilla går, Om mig en uppenbarelse han får. Och när en gång ban allt att veta hunnit, Och nyckeln till min lefnadsgåta funnit — En blixt den blåa rymden genomskär, Och honom väcker med en kyss så här. (Han kysser den unga Las Cases, som vaknar hastigt och uppreser sig.) Historiens Genius lyfter sina vingar, Och när han flyger, från hans läppar klingar *

Ett sannt och oförgängligt gudasvar, Förkunnande för verlden, hvad jag var. (Ban fattar ynglingen vid handen och går bort ur dalen.)

Nicander.

Tycho Brahes Syo.

En gång —då midnattstimman ljöd högtidligt Från uret i Uranieborg på höjden — Omgifven af sin hedersvakt, den trogna Och vördnadsfulla unga lärj ungs skara, Gick Tycho Brahe upp till Stelleborg, Der mången natt förut hans öga vakat, Med själens tankar och med himlens stjernor*-Re'n stod han i rotundan. Genom fönstren, Som ifrån hvalfvet ned till golfvet nådde, Han såg den skönsta tafla i naturen. Mildt logo Seelands löfbeprydda kuster:

Svensk Laeseboff. 26402

De hvita husens mängd i Helsingör Som tärnor, samlade på gröna ängen, Framblinkade så klart i månens ljus. Men som en jerngrå kämpe reste sig Uppå sin holme fastet Gronoborg, '

Och sände med en blixtfull knall ibland En nattlig helsning till den Svenska sidan, Der Helsingborg vid stranden stilla låg, Beskyddadt af ett upplyst torn på berget. Men söderut sig höjde stolta spiror Fråu kyrkorna i Danmarks hufvudstad: Och som en enslig stråle lyste matt, Men skönt, ett kors på Lundagårdens tempel,

»

Och pa Landskronas murar syntes vakten

Gå af och an med blixtrande gevär.

Blå, utan moln, låg himlen hvälfd kring jorden,

Och millioner stjernor prydde hvalfvet,

Och millioner stjernors återsken

Som silfverfiskar glittrade och summo

I stilla, hvälfda vågor utan vindar,

Uti det spegelklara Öresund.

Men klarast månen sken. Som menskans Öga

I stunden före dödens klarast glänser,

Så äfven han. Han skulle snart förmörkas,

Och att betrakta nu hans öfvergång

Från högsta ljus till högsta mörker, stodo

De stjernförfarne i sin höga borg.

Och Tycho Brahe tog sin tub i handen, Och hvilande uppå en enkel bädd, Emot hvars sköt ban ej på trenne nätter Sitt hufvud lutat — fäste han sin blick På månens glob, och såg hur mörkrets härar Inkräktade allt mer utaf dess yta: Han märkte tiden, märkte skuggans form, Som öfcr spetsarne af månens berg403

Ocb uti sänkningen af minens dalar, Skot fram och fram — till dess ej mer en rand Af ljus blef qvar* Nu blef det mörkt på himlen, Och mörkt på jorden: nu för Tychos blick Ett dunkelt och chaotiskt hvimmel röjdes: Hans öga, icke mer af ljuset lifvadt, Slöts till, och tuben föll utur hans hand, Och han uti en stilla slummers armar.

Då tycktes honom, att han uppåt fördes På ljusa vingar, mellan tvenne Englar. Som helte Tanke och som hette Känsla. Ju högre upp han kom, dess mera ljust Han fick, men äfven svårare att andas. Men när de tvenne Englarna till slut Försvunno, och ban fann sig helt allena På en förskräcklig höjd, och såg omkring sig Ett härligt verldssystem, som stilla stod, Han häpnade af glädje och af fasa. En röst till honom ropade: (tSe upp, uDu stjernors spejare, du jordens stoft uOcb himlens Vise! Verlds-systemet väntar: uSätt det i gång; du känner ju dess lagar.'*

Då sade Tycho: MSol! begynn din gång t(Kring jorden i en klar och afmätt cirkel. <(Du Måne! rör dig i en mindre ring uKring samma jord: Planeter, rören eder ul stora cirklar omkring sol och jord; Jtøg är er Herre; jag befaller eder." Men allt stod stilla: ingen enda stjerna, Ej en atom förändrade sitt läge: Och solen, skön, men hetare än elden, Göt ut ett gyllne haf af blanka strålar; I hvar secund, som Verlds-systemet stod, Hvar stråle mördade en verld af verldar.

24*164

Förskräckt den store Astronomen såg Sin vanmagt och den rysliga förstöring, Som var hans vanmakts verk. Hans hjerta brann Af qval.och fruktan, blygsel och af ånger. För hvarje gång som en planet försmälte, Och hvaije gång en månes kula sprang Med återkastadt dån kring gränslös rymd, Han led en dubbel död. — Nu föll en stråle Till jorden ned, men långsamt.

Stjernetydarn Sönk ned på knä och bad: uNaturens Herre! ^Barmhertighet! O, jag är intet — intet — ^Barmhertighet för verldarne i rymden! ^Barmhertighet för jorden och för mig/'

Dä slöt sig en regnbåge omkring solen, Och i dess strålar gingo upp och neder Snöhvita Englar vänligt hand i hand. Men utur solens medelpunkt blef synlig En ljus gestalt, till bilden lik en yngling, I fägring skönare än hvad Johannes Som skönast känt och allt hvad Plato tänkt. Till stjerneskådarn, som med böjda knän Afbidade sin sista dom och verldens, Med himmelsk stämma talade han så:

uBefall ej solen gå: hon vandrar ej uOmkring ett stoft, ett solgrand såsom jorden. uEj Sanningens och Ljusets höga Sol uKring dina tankars medelpunkt sig vrider; JSfen om du vis vill varda, menska! låt uDitt tanksystem

kring Sanningen sig hvälfva, uSom verldarna omkring naturens sol, «Till dess en gång de blifva ett med henne, uOch allt blir Ljus och Frid."405

Vid dessa ord En sång af Englarna i rymden hördes, Och alla himmelskropparne begynte En skon harmonisk gång kring solens glob: Och allt försvann.

När nu den drömmande slog upp sitt öga, Kom solen tågande ur Österns port, Och foglar qvittrade i mullbärsträden, Och hvita segel glänste uti sundet, Af morgonvinden fyllda. Tycho Brahe Stod hastigt upp: sitt anlet han betäckte, Och tänkte djupt på verldarna och solen; Men vid lärjungarna, som honom tjente, Han denna dag ej talade ett ord.

När sedan ofta han, i milda samtal, Förklarade för dem naturens under, Och dem invigde i sin visdoms djup, Han sade alltid: uTron ej blott på mig: \tJag är ej mästare: jag ban bedragas; uMen profven sjelfve: profven eder sjelfva! <40ch den af eder alla ypperst är, uSom minst af allt sin egen klokhet älskar, JMen älskar Ljus och Sanning öfver allt."

Nicander•

Venedig,

Jag hälsar dig, Venedig! hjeltars amma, Af frihet född, af egen styrka närd, Som, räddande din helga oriflamma, Vek hjeltemodigt undan Huunens svärd.406

Då du ej fann på jordens land en hydda, Som kunde dig för våldets stormar skydda, Att vara fri med fred I hafvets fria sköt du slog dig ned.

Men äfven hafvet trolöst är. Det tjusar Med himmelsblåa ytaus lugn* och ler; Men tro det ej, i nästa stund det brusar Ock rycker land och stad i djupet ner. Af nycken styrdt det slutar frid och strider, Det inga band och ingen herre lider. Högt skummande af barm Mot jord och himmel häfver det sin barm.

Det såg med vrede, att uti dess rike Du grui\dade din unga stat Det fann, Att du i djerfhet redan var dess like, Och kunde snart i makt bli dess tyrann. Det väpnade sin krigshär. Millioner Det sände ut af fraggande Tritoner, Och vågor utan tal Uppvällde digra ur Neptuni sal.

De slingrade, de hvälfde sig, de röto, Kameleonliskt skiftande i färg. De spredo sig: de sig tillsamman slöto, Än sönko de, än reste sig till berg. Anförare var stormen: med sitt mummel Han lifvade de vilda vågors tummel. Så tågade de af

Mot dig, Venedig! — öppnad är din graf.

Men lugnt betänksam deras tåg du röjde, Du vinkade — øch faran var förbi. Uppå din vink en jettemur sig höjde Emellan dig och hafvets raseri;407

Och deruppå blef denna inskrift skuren: ((Hit skall du komma, haf! till denna muren. Här skall du hejda dig; Här skola dina böljor lägga sig."

Se, hafvets härar sig mot muren hvälfva Hed samlad kraft, att bryta den itu. De bryta halsarna utaf sig sjelfva; Men muren trotsar dem, oeh står ännu: Och i dess skygd, med flydda farors minne, Med sin förhoppning och sitt fria sinne, Venedig växte fort,

Blef starkt och mägtigt, ärofullt och stort.

Och Konsten log, och fröjdades i glansen -Utaf Venedigs ära. Sångens klang Gaf mod åt unga krigarn, då med lansen Han glad om bord till segrens möte sprang: Och Gondolieren på lagunens vågor Söng Tassos sång vid månens silfverlågor, Söng om Armidas land, Och makau svarade från närmsta strand.

Med dygd till grund och äran till sitt syfte Venedig blomstrade i seklers lopp. Dess slott, kupoler, torn sig stolta lyfte Som vattenliljor ur lagunen opp. Dess flagga segrande kring verlden svävfar: Halfmånen flyr, ja sjelfva hafvet bäfvar Och tystnar, då det ser Det vingbeprydda Lejonets baner.

Venedigs Doge far vågorna till möte På Bucentauren, klädd i furstlig skrud. En ring han kastar uti hafvets sköte, Och säger: uHaff jag tager dig till brud.4€6

Mig underdånig, trogen skall du vara PT Och hafvet börs med stilla brusning svara: uSom brud jag hör dig till. Var stark, var fri — och jag dig lyda vill."

Ziani, Dandolo och Contarini

Och Loredano bo i grufvan» farna.

Af Foscari, Veniero, Morosini

Stå endast åter ärofulla namn:

Och Staden, den de älskat och förskönat,

Med minnets lager deras dygd belönat

Den Staden tinnes än;

Men Staten, o Venedig! hvar är den?

Och väldet öfver Oceanens spegel, Och dina sjötågs glade Odyssé, Ditt rike i Levanten, drna segel, Ditt segrande standar — hvar äro de? En del af dem har Musulmännen tagit; Uppå en del har du dig sjelf bedragit, Och hvad som öfver vardt, Manino gaf till skänks åt Bonaparte.

Ej mer i salen Dogens stämma ljuder: Försvunnet är ditt Tiomanna-Råd. Nu Austria öfver dig och hafvet bjuder: Du lefver tarfligt utaf Kejsarns nåd. Förvissnad, saftlös är din handels blomma Och dina präktiga palatser tomma Stå på kanalens strand, Och gnagas hörbart ned af tidens tand.

Dock än din skönhet fremlingen förtjusar Och af din åsyn han ej mättas kan. Orientaliskt du hans själ berusar; Europas uuderbara Ispahan!409

Du är för fautasin étt eget rike: Bland jordens städer ser du ej din like, Och ingen stod ännu I sin förnedrings <tøup så högt som du.

I dina tempel, dina stora salar

Det är så mystiskt, aningsfullt och skumt;

Men tydligast det höga minnet talar

Och hörs, då det närvarande är stumt.

Ej vagnars buller vandrarns känslor störa;

Det enda ljud, som hinner till hans öra.

Är af gondolens gång,

Guitarrens klang och menskorösters sång.

Hvar stund bär melodi på sina vingar:

Med sång och spel man mäter dag och natt.

På böljan och på platserna det klingar:

Ja! hela lifvet är i toner satt.

Frid sväfvar öfver dessa tysta .vatten:

En fest är dagen och en fest är natten,

Jemt ny och jemt sig lik:

Musik och solsken, månsken och musik.

Fast Staten föll, sönk Folket dock ej neder; Om det sitt sjelfbestånd förlorat har, Det äger sina attiskt milda seder Och många dygder af sin frihet qvar. Stolt Venetianaren än på fädren tänker; Men i hans uttrycksfulla öga blänker En melankolisk frid, Som frukten är af en förlorad strid.

Nicander.410

Jungfrun i det gröna.

När aftonstrålen faller På Floras rosenhy, Kring mina fönstergaller Jag ser en fjäril fly. mDu lilla sammetsblomma." Jag hviskar rädd, och lyss; aAck! om du ville komma Med nöjets första kyss."

Men förr'n den ystra sprätten Har valt sitt föremål, Jag blyg vid toiletten Mig ser i daggens skål: Hvad löjen kring mig lekaT I spegelns skära glas! Hvad milda vindar smeka Min fina blomstergaz!

Se! hvad min brudgum svingar, Så glänsande och grann; Ack se! hvad gyllne ringar — Till vigsel kommer han! I skygd af gröna lansar Jag står så skälmsk på lur, Och tänker: fågeln dansar Snart i min jungfrubur.

Han nalkas. Hjertat bäfvar ... Jag fönstret sluta bör . .. Men — om jag husrum jäfvar, Den späda sylfen dör? — 411

Så, tvekande, jag dröjer, Tills i min famn ban far; Och kyss på kyss nu röjer Hvad tacksamhet han har.

En lysmask i det gröna Re'n bröllopsfacklan täudt, Och många blommor, sköna, Till vittnen Flora sändt Beställsamt Klockarn springar, Herr Vestan, liten skalk, Och till vår högtid ringer Med blåa klockans kalk.

Prestkragar kring oss vicka Med sina strukna fräs, Och för sin embetsbricka De fordra litet fjäs; ^ Den blyga Nattfiolen Vill vara anonym, Men strör kring kullerstolen Den finaste parfym.

En päll så skön man finner Visst ej i Hindostan, Som den Naturen spinner Högt öfver hjessan grann: Dock kronans myrt begjutes Med sakta perleregn, Och Jungfruns lycka slutes 1 höga makters hägn.

Tulpanerna så raka, Brud riddare, i rad Stå i gevär och vaka, Som på en stor-parad;412

Narcissen, blek om kinden, De tappras officer, Står smal och böjd för vinden Och nåd af Astrild ber.

Vid aftonrodnans skimmer Fylls klara nektarbåln: Man glädjesorl förnimmer Kring vida bröllopsgåln. Små systrarna, de nicka Med vänlig bifallsmin; Och Flora sjelf ses dricka Min skål af daggens vin.

Ett prydligt brudtal håller En trast i närmsta al; Af tusen rösters joller Genljuder lundens sal. Rågskäran på sin giga Der knarrar i en vik; Der syrsan, liten piga, Hörs drilla sin musik.

Och dansande nu surrar En myggsvärm, yr och glad, Och ner i gräset kurrar En humla kring hvart blad. Ack, hvad mitt hjerta spritter Vid glädjens symfoni! Allt hvimlar som ett glitter, Allt hviskar: ulycklig bli!"

Men dunkla slöjan höljer Nu skog och haf och strand; Då jag min brudgom följer Till Amors gömda laud.41$

Hvad sälla drömmars skara; Hur9 ljuf min framtid ler! Dock — ho kan väl förklara, Övad endast natten ser? —

Snart syns Aurora glänta På österns gylldne port, Och Phæbi fålar vänta Alt föra Guden fort; En flägt då, flydd ur fållen Af purpurmanteln, rör Yid Kavaljers-parolen Och den i luften strör.

Knapt ser min Älskling detta, Förr'n otacksam han flyr, På blomstervingar lätta, Till nya äfventyr. Den glömda bruden gråter I lilla hufvan än, Och suckar: 4taldrig åter Fås denna natt igen."

JEuphrosyne.

Trasten.

En hemlig längtan, tänd af ljusets fader, Mig bär till Nordanskog, så tyst och sval, Och der bland sångens flyktiga nomader Jag kallad är dess glada näktergal.414

Der svärmande i ljusa sommarnatten På klippans borg i vänlig alfa-glans, Jag Brages harpa hor kring falt och vatten Från fordom klinga mången skön romans.

Med tystnaden är sången hälst fortrogen: Från stojets missljud flyr han rädd sin kos, Och obemärkt i höga furuskogen Jag är Linéas lilla virtuos.

När hennes milda, ljufva blomsteranda Från mosskllädt altar höjs till himlens tjell, Hörs vindens brusning djupa suckar blanda Med min choral i Tärnans bön-kapell.

Men när jag för min brud vill uppenbara I glädjens drill min sälla själs musik, I bergen skälmska dvärgarna mig svara, Och Näcken spelar i den klara vik.

Och Elfvorna, när de vårt bröllop spöija, Med silfvervingen klar i månans glans Och med små lysvedsbloss, de parvis börja På ängens plan en glättig fackeldans.

Så flyr min skona sommardröm i norden Med lifvets glada, vingade minut, Sjelf blott en liten sångarscala vorden, Som snart på tidens strängar spelas ut.

Jag flyr till Dig.

Jag flyr till Dig, då molnet stilla seglar Till vesterns rymd, der hjertats aning bor; Jag flyr till Dig, då aftonstjernan speglar Sin ljufva blick i hafvets silfverflor.

Jag flyr till Dig, då harmonien strömmar På känslans vågor till mitt tjusta bröst, Jag flyr till Dig, i fantasiens drömmar Och hör ännu ett genljud af din röst.

Jag flyr till Dig, då smickrets joller tvingar Att lyssna till det tomma gycklets flärd; Jag flyr till Dig, och trohetsbandet slingar Från mitt sig hemligt kring Ditt hjertas verld.

Jag flyr till Dig, då timman sakta skrider Af plågan fjettrad i sin mulna gång; Hvar hjertats suck, när sorgens dag förlider, Dig når bevingad i min lutas sång.

Jag flyr till Dig, då ögat stilla slutes, Och dagen för min blick sin fackla släckt; Hvad minnet skänkt, i diktens färgor gjutes, Och Din, blott Din är drömmens rosendrägt.

Kärlekens Symbolik.

När lärkan sjunger på hvart moln deroppe, Och solen speglar sig i daggens droppe, Hvar är den blick, som till milt hjerta når? Hvar är den himmel, der ett svar jag får?

Ditt ögas himmel! — O, när strålen flyter Ned i min själ, och der sin låga bryter, Då hör jag, ljufvare än vårens röst, Ditt hjertas genljud i mitt sälla bröst.

Och känslor vakna, — deras suckar blandas, Som morgonvindar öfver blommor andas, När offerstrålarne mot dagen le, Och fjäriln törstande sin nektar ge.

Som foglar lockande hvarandra svara, Så tankar vingade sin fröjd förklara, Om kärlek drömmande kring himmel, jord, Om kärlek hviskande i blick och ord.

O, såg du dufvorna i lunden kyssas, O, såg du blommorna i slummer vyssas, Af qvällens vind och bäckens tysta våg? Du af mitt hjertas dröm symbolen såg.

Ditt bildspråk, kärlek, o, hur skönt du talar! I hjertats välljud och i vårens dalar 4 Du lefver, andas, en idyllisk ton, Tillbedjande och säll vid ljusets thron!

Neckens Visa.

Djupt i hafvet på demantebälleu Necken hvilar i grönan sal.

Nattens tärnor spänna mörka pellen Öfver skog, öfver berg och dal.

Qvällen herrlig står i svartan högtidsskrud;

När och fjerran ej en susning, intet ljud Stör det lugu öfver nejden rår,

När hafvets kung ur gyllne borgen går.

Ägirs döttrar honom sakteliga

Gunga fram på den klara sjö.

Harpans ljud de gå så sorgeliga, Söka fjerran eu våg att dö.

Fast hans öga står åt dunkla himmelen;

Ingen stjerna bådar Nattens drottning än: Freja smyckar sitt gyllne hår,

Och Necken så sin sorg på harpan slår.

uO hvar dväljs du, klaraste bland stjernor! I den blånande skymnings stund?

Du, som fordom, en af jordens tärnor, Var min brud uti hafvets gründ,

Och, när hjertat brann vid mina ömma slag,

Smög så skön och blyg de tjusande behag Mot min barm i den svala flod,

Och gyllne harpan stum på vågen stod."

uMen dig Oden böd högt öfver jorden Evigt stråla från Gimles famn.

Med sin harpa sångarn enslig vorden, Qvar blott äger din bild, ditt namn.

Men en dag när Midgårdsormen reser sig, Gudar väpnas, allt förlossas — då hos dig

Skall jag åter på vågor blå För nya verldar gyllne harpan slå."

Så den sorgsne. Men vid himlaranden

Freja huldt genom natten ler. Evigt på den guldbeströdda stranden

Sina tårar hon glänsa ser. Och sin vän på hafvet helsar hon så mild; Vågen speglar darrande den huldas bild;

Necken höres på böljan blå Så gladelig sin gyllne harpa slå.

Nattens tärnor, klara stjernor alla

Gå till dans i den stilla qväll, När de skära silfvertoner skalla

Öfver stranden från häll till häll. Men när blodig Dagens drott i östern står, Bleknande och rädd den blida stjernan går;

Sorgligt afsked hon blickar ner, Och gyllne harpan klingar icke mer.

AfwcUus.

Aftonrodnan.

Ren solen sunkit bakom bergen, Men aftonrodnan flammar der Så skön ännu i purpurfärgen, Och morgondaggens budskap bär.419

Så sjunker lifvets fröjd, men Hoppet Oss lyser än i qvalens natt, Och bådar, efter vandringsloppet,

En högre, oförgänglig skatt. •

Det längtansfulla hjertat trånar Till aningens fördolda land, Och fantasiens vingar lånar, Men fjettras qvar af

tankans band.

Hvar vill du fly? Bland jordens dimmor, Förmätna I är din blick för svag. Se Aftonrodnans gyldne strimmor, Och hoppas på en morgondag.

Ingelgren*

Platos Dröm.

Tis d'otdtv, èt £tjv tovB* o xixXt/tai Säveivy to tøv $è dvqoxetv tor*.

Plato.

Med ögat hvilande på hafvets spegel, En qväll vid sluttningen af berget Sunion, Satt Plato sänkt i skuggan af en lager. Han hade slutat nyss i tempel-lunden För Greklands ynglingar sin visdoms läror: Nu var han ensam i den stund, då himlen För jordens hvila sakta öppnar famnen Och lutar purpurkinden mot sin älskning, Och sitter tyst, liksom en mor, att barnet Ej vakna skall, som sofver i dess sköte. Re'u öfver vågen aftonvinden, sömnig,

24*420

Med vingen slog de sista matta slagen:

Re'n natten knöt tillsamman stjernekransen,

Och stänkte dagg i dalen, och dess tårar

På rosens barm, som perlband, klara lågo.

Då sönk en stilla sömn på Platos öga: ^

1 drömmen tyckte han, att tvenne stjernor

På nattens himmel började att röras

Och komma närmare och blifva större.

Och snart han såg, att det var två Dämoner,

1 Ijusdrägt klädde af odödlig skönhet.

På aftonmolnen, som på purpurtrappor,

De nederstego sakta till hans läger;

Och då de för hans häpna öga staunat,

Med himmelsk röst den ena Dämon sade:

uDig, Plato, nämna jordens barn den Vise:

För dem i lundens gröna salar ofta

Du talt om oss, om Kärleken och Döden.

Du känner oss väl då? Vi stå framför dig.

Betrakta väl vår bildning; båda lika,

Vi bära båda facklor, båda vingar;

En lika krans i våra lockar hvilar;

Och samma ungdom strålar från vår panna.

Så skilj oss nu, du Vise I säg nu, hvilken

Af oss är Kärleken och hvilken Döden?" —

Och länge Platos öga tveksamt dröjde

På dessa höga himmelska gestalter;

Till slut han sade, vänd till den, som talat:

<tDu syns mig vara Kärleken.1' — uNej" — svartes

Af Engeln leende: — wNej jag är Döden." —

Vid dessa ord en blixt slog Platos inre;

Han skakades af evighetens aning;

Och vaknade — och drömmen var försvunnen.

Grafström.421

Norrland.

Veielsång.

Han.

Jag vet ett land, der tysta stjerneqvallén Den mörka himlen klär i norrskens prakt; Der, under molnig hjelm, de gråa fjellen Med isad pansar stå kring dal'n i vakt; Der mången flod sig tumlar vild från hällen Och dånet rullar vidt till fjerran trakt. — Der Strömkarlskarpan klingar än på vågen, Då månan kysser våta harpobågen.

Hon.

Jag minns den natt, så ljuslett varm, som dagen:

För blommans slummer har den ock en sol.

Då qväll och morgon le i syskondragen,

Och båda mötas öfver samma pol.

Då vakan *) stämmer vemodsfulla slagen

Och nejden doftar af en ängsviol;

Der ljusa elfvor sväfva om i ringen

Och Öfver tufvan glänser silfvervingen.

Han.

Jag minns de gamla skogarna och landen, Der dånande man under klippor far; Jag minns den sjö, der dunkelgröna stranden Sin höga mur kring blåa djupet drar. Der stod en gran och nickade på sanden Och hjessan lutad Öfver djupet bar, Der låg vår faders hydda invid fjärden, Och frid och lugn var denna vrå af verlden.

*) Vaka eller nattvaka, en Norrländsk sångfågel.422

Hon.

Jag minns de många holmarna och dalen, På blommor och på sångare så rik. Ack! står ban qvar ännu, den gamla alen, Är hyddan än den fordna hyddan lik, Den mången gång jag stod och såg i salen Hur solen sönk i guld bakom en vik! — — Kom, Broder! kom och räck mig vänligt handen, Yi vilja åter till de sköna landen.

Grafström.

Harpan.

I ensliga stugan, en kulen qväll,

Steg Gunnar med bark ifrån skogen:

Till bröd skall den bakas på ugnens häll;

Men icke ett mjöldoft fanns i hans tjell,

Och icke ett ax uppå logen; nej, icke ett ax uppå logen.

Då kommo emot honom barnen två, Med bleknade kinder — de arma! <4Gif bröd åt oss, fader! — Vi hungra så: Ack! låt oss allenast en smula få." — rtJag har intet: Gud sig förbarma!" :,:

ttNär moder bars bort på den svarta bår, Och ner under mullen dess kista Blef gömd uppå vallen, der kyrkan står, En kaka du gaf — den var vätt af din tår — Säg, fader! O var det den sista?" — :,:423

ttAck, barn! Jag bar ingen att ge er i dag; Men Gud skall i morgon väl sända Den hjelp, vi förbida af hans behag. O, våren blott stilla och nöjda, som jag; I morgon här bakas kanhända." — :,:

Då tog ban från mossiga väggen ner Sin harpa — hvad makt i dess stämma! De hungrande små icke klaga mer; På infallna kinderna glädjen ler, Och klangen kan plågarna hämma. :,:

Med ansigtet bortvändt att dölja sin tår, Att icke sin ängslan förråda, Nu fadren en muntrande polska slår: Och barnen, de dansa, och qvällen förgår: Tills trötta de somnade båda. :,:

Vid bädden af strå, der de slumrade än, Då bad ban: uO Gud! ifrån nöden Befria dem du, alla lidandes vän!" Det skedde: de vaknade aldrig igen: Befriaren kom — det var döden.

Grafström.

Välkommen och Farväl.

Säg mig ej: välkommen, när jag kommer, Ej: farväl, du hulda! då jag går; Ty jag kommer icke, när jag kommer; Går ej heller från dig, när jag går.424

Bett är villa blott, att du så tyckeri Blott min skuggbild du försvinna ser, Då mig pligten från din sida rycker. Icke jag kan skiljas från dig mer.

Ack! mitt hjerta, hur jag det må banna, Mina tankar jag ej far med mig: Qvar hos dig de till i morgon stanna; De ha varit se'u i går hos dig.

Säg då ej: välkommen, när jag kommer, Ej: farväl, du bulda! när jag går; Ty jag kommer icke, när jag kommer; Går ej heller från dig, då jag går.

Grafström.

Tiggaren Arons historia.

Kangas ligger i Soini, ett hemman som fyra att skattas, Skogrikt, åkerbegåfvadt, med träsk och gräsiga stränder. Detta hade min far med gårdens blomstrande dotter Ärft, och ban grånade der, som en sommarafton att påse. Åter från honom kom dett till mig. Jag började äfven Gråna i ro, der jag satt som kung på det bördiga Kangas. Tjenare ägde jag, härdige män vid plogen och yxan, Pigor i stugan också, men söner och döttrar, sin moders Tröst och min ålders hopp, uppväxte som plantor omkring mig. Sådan satt jag, betalande skatt och tunga med lätthed, Är från år, afundad af många och prisad af alla, Tills olyckan dock kum och förstörde min glädje. En frostnatt Härjade åkern, ej skuren ännu; för förödande rofdjur Blödde min jord. Så gick dock den kommande vintern med möda.425

Råg uppl|nte jag då och ville betala om hösten; Hösten skänkte ej råg, men gaf ispiggar på axen. Drängar och pigor föiiäto min gård, ogörlig var skatten, Lifvet fordrade bröd, och i ugnen var torkande bark blott. Dagen förnöttes ändå; så länge de skonade korna Skänkte oss mjölk, nedgick barkbrödet med denna och närde. Så skred Julen sin kos; fast tynande, höllo vi dock ut. Men då en dag från skogen jag kom, barkbördan pl ryggen, Mötte mig främmande män i min dörr. Vän, sade den ena, Gälda din skuld, att du icke må se utmätning i dag har. Häpen svarade jag: låt vara det, ärade Herre, Låt mig betala, då Gud mig unnar förmåga; af barkbröd Lefva vi nu. Ej svarande gingo de åter i stugan, Togo från väggarna ned det ringa förrådet af verktyg, Togo hvad öfrigt som fanns af kläder och buro i slädan. Gråtande satt hon i säugen på halm, min värderade hustru, Seende på, men hon

teg, och sökte att stilla allenast Barnet, som qvidande låg vid dess barm, dygnsgammaltochhjelplost. Männerna följde jag ut med det sista, som kunde förpantas, Stel i min håg som tallen, då yxorna dåna vid roten. Men då på gården jag kom, uppskattades bytet, till hälften Skylde det icke min skuld. Vän, sade mig Fogden ånyo, Ringa är detta, men har du ej mjölkande kor i din ladgård? Sade, och redde sig till, med lätthet hittande korna, Der de i spiltorna stodo och bölade, saknande foder. Klafvarna lossades snart, ut leddes den ena och andra Stretande mot, oroliga, lemnande sorgsna sitt ställe. Sex utleddes till slädan, den sjunde, som mager och kraftlös Vägrade följa, förunnades mig; så foro de alla. Tigande vandrade jag till stugan och öppnade dörren. Aron, min vän, så talade då min hustru i sängen, Se dock, att något jag får, som stillar min hunger! eu mjölktår Vore mig ljuf; jag törstar, och barnet finner ej mat mer. Så hon sade; men mig slog mörker för ögat. Med möda Kom jag till spiltan fram. Der stod med hängande hufvud Kon och tuggade halm och sörjde. Det torkade jufrets426

Spenar med darrande hand jag fattade, ömsom den ena, Ömsom den andra försökte jag då; förgäfves; en — droppe Skänkte de ej. Förtviflad jag pressade hårdare, blod blott Trängde sig ut, och röd bestänkte den botten af-stäfvan. Hasande, björnen lik, när jägarens spjut i hans barm trängt, Gick jag till stugan och tog från spettet ett bröd, med ett yxhugg Slog jag det sönder, och svart flög. barken ur remnorna kringspridd. Bitarne förde jag fram till min hustru: se der, hvad oss lemnats, Sade jag, ät och mätta ditt barn. Ett stycke hon mottog, Vände det tigande kring i sin hand, såg på det, och tryckte Barnet mot barmen och föll vanmäktig tillbaka på kärfven. Skidor tog jag pä föttren i hast och for till min granne, Han, som bodde mig närmast, en pipas väg, då man skyndat; Och då till honom jag kom och begärde ett lindrande bistånd, Gaf ban det, broderligt delande med, hvad besparadt han hade. Åter jag skyndade hem med mjölk i en flaska på ryggen, Hann till gården och hann stugdörren. En sorgelig klagan Mötte mig der, in gick jag och såg af barnen de tvenne Äldre, som gråtande högt omgåfvo sin moder, det ena Skakande henne vid handen, det andra vid lockiga hufvet; Men orörlig och stum låg hon, dödsdrifvan var utbredd Öfver den stelnade kinden, och natt betäckte dess ögon. Så var det ute med allt, och förödt var det herrliga Kangas. Händerna sträckte jag upp mot himlen, och fattade sedan Stafven och tågade af; barnhopen på kälke bakom mig Drog jag, och gick gråhårig från socken till socken och tiggde. Tiden läkte dock sorgen, och nu, i främmande gårdar, Blomstra de älskande barnen på nytt; men sjelf, med förnöjsamt Sinne, begär jag mitt bröd och spelar min giga, som syrsan, Sitter, fast solen är knapp, på det vissnade bladet och sjunger.

Missvext drabbade landet; i socknarna saknades föda, Bonden knappade, tiggaren svalt. I staden, jag tänkt*, Finns ett rikare folk med fetara åkrar och ägor. Så jag tänkte och tiggde mig fram med möda; den gamla427

Foten vägrade ofta att gå, och påsen på ryggen Tyngde, fast blottad och tom. Uthungrad, med svikande krafter, Kom jag till staden omsider och såg ett under af alla, Såg, förståudige vänner, hvad ej jag tillförene skådat: Gårdar, men ej kring gården ett fält med åkrar och ängar, Icke vid knuten en teg, som burit en pipa tobak ens. Gårdar funnos der blott, högtimrade, fönsterförsedda, Målade, stolta att se, framsträckte de brokiga rader Långt, och emellan dem korsade hundrade vägar hvarandra. Åter på vägarna hördes ett dån, som af åskor och stormar; Kärror rullade fram, fyrhjuliga, silfverbeslagna, Präktiga, byggda som hus: af de trafvande fålarnas hofvar, Piskornas smällar och kuskarnas skri och bjulenas buller Dånade luften, och darrade fönster och väggar omkring dem. Men långt undan bekymran,' med fröjd förnötande dagen, Suto i hvarje af dem guldsmyckade herrar och fruar, Fjerlarne lika, som sitta i skimrande skrudar på blomstren, När solstrålen är varm, och sommarens vindar dem gunga. Häpen gick jag på sidau och strök mot väggarne mäckan, Mössan i handen jag bar och stannade oi]ta att helsa, Ingen såg mig dock an; men alla de skyndade fram blott. Sedan kom jag af ingen bemärkt till ett öppnare ställe, Jemt, med stenar belagdt, af lysande gårdar omkringhvärfdt. Der afbröt jag min färd och stod i bebagelig trygghet, Armarna slagna i kors, och beundrade. Främst dock af alla Lyste ett hus, som en by till sin vidd, till sin höjd som en bergås. Detta beundrade jag, och kunde ej mätla milt öga, Seende jettarnes verk, ty af menniskor var det ej uppbygdt. Men der stod vid min sida en man, som sopade flitigt Vägen, och sköt med sin qvast den ymniga smutsen i högar; Honom, med önskan att fråga om allt, tilltalte jag slutligt: Säg dock, min vän, om en kyrka det är, eller annars för kungar Ärnadt och byggt; af förvåning är hela mitt sinne betaget. Så jag sade, men han teg stilla och bet sig på läppen, Leende slugt, och ett skändeligt spratt ban närde i hågen; Ty då jag

vände mig om, att åter beundra och skåda,428

Sänkte han qvanten i dyn och slog mig på ryggen, en svart fläck Stannade efter, och styggt nedsmordes den tvättade mäckan. Sorgsen begynte jag gå och ville ej strida i otid, Rädd i min håg och forsagd, som tuppen på främmande sophög, Men af en svårare strid jag möttes, en gosse i trasor Höljd, uthungrad och svart, såg slaget: med ljudande gapskratt Smällde han händerna hop, högt hoppande: hitåt och ditåt Vände han blickarna sen, och kallade vänner. I blinken Ljöd till höger och venster ett sorl: barfotade ungar Trafvade fram, kringyrde af smuts; med jublande fröjdrop Sågo de mig och sprungo på svingande fötter omkring mig. En lopp djerfvare fram och slet mig i mäckan, en annan Hotade blott och sparkade opp, som en fåle, den tredje Slog sig på knäna och skrek i sin fröjd spetsfundiga speord, Medan den rörliga flocken allt mer förstärktes och stundligt Käckare blef att nalkas och fly. Af skam och förbittring Svor jag och rusade fram nu åt ett håll, nu åt ett annat. Ändtligt fick jag med list en fången, och slängde i flocken Honom, och slog en annan omkull, som en kägla; på en gång Grep jag dem båda igen och agade båda med tung hand. Skriande sprattlade dessa, med nödrop sprungo de andra Vida omkring; folk skockades snart; två männer med sablar Togo mig fatt, och snart, af en sorlande skara omkringhvärfd, Fördes jag bort långs vägen och blef i ett fängelse insatt. Men då jag såg mig häktad, och såg, hur dörren igenslöts, Greps mitt hjerta af sorg, och jag satte mig neder att gråta, Tänkande rörd på den tid, då jag lefde värderad af alla, Tänkande rörd, hur jag nu med gråhår skulle, som fånge, Sitta bland fångar och ej få glädjas af himlen och ljuset. Bittert jag satt och gret, men nära min sida på bänken, Hvilade två förståndige män med fjettrade fötter, Glädtiga, språkande tyst om egna bedrifter och andras. Dessa fördrogo ej länge min sorg, men svuro i hast till, Snäsande båda; och så tilltalte mig bittert den ena: Kyrktjuf, sjung dig ej hes, att din stämma må ljuda behagligt, När sångmästaren snart slår takt på din rygg, och du åter429

Tvingas att hålla till fyratio par den vanliga tonen. Så den ena, och straxt tog äfven den andra till ordet; Gråskägg, trifs du ej här, så bjöds du ej heller att komma! År dock fördömdt, att en hvar, som taklös irrar i landet, Sist skall tränga sig in, att störa en man i sin boning. Sådant talade dessa, och mycket, som liknade detta, Ändlöst gäckande mig och bespottande dagen igenom. Men när solen försvann från fönsternas galler om qvällen, Kom fångvaktaren in och gjorde på trätan en ända. Mat inbragte han äfven och satte på bäcken ett soppfat, Satte dit bröd, men se'n försökte ban fötternas bojor, Om oskadde de voro, och slog med en hammare på dem. Åter när allt var bestyrt, som sig borde, begaf han sig dädan, Bister att se, men lian manade mig att äta, och sade: Ät, björnhufvud, och salta dig nu, se'n får du måhända Sitta vid vatten och bröd en månad och släcka din törst här! Sade, och bommade dörren igen. Af rädsla betagen Genast till maten jag lopp, att bereda min måge till fastan. Mycket belopp sig dock icke på mig, tf'som hungriga vargar Kommo de andra i hast, och snart sågs bottnen i fatet. Men då de ätit, och jag satt ensam och gtiagade benen, Talte de sakta en stund i hvarandras öron betänksamt, Hvälfvande stora förslag: på en gång uppsprungo de båda, Grepo mig, svingande högt blanktslipade knifvar, och sade: Ropar du, hugga vi till, men svär vid Gud att oss icke Röja i natt, då vi ärna att fly, om du älskar att lefva. Dessa jag svarade åter med fröjd och hopp i mitt hjerta: Vänner, ej vågade jag en pipa tobak på ert vett Kostligt, menen I, knifvar och ed behöfves att tvinga Fången från vatten och bröd till menuiskoföda och frihet: Men dock svär jag, vid Gud, att ej röja er, utan er bistå. Sagdt, och de lemnade mig, framtogo ur gömmorna filar Båda, och satte sig ned att nöta på fötternas bojor. Arbetet gick dock ej fort, af männerna droppade svetten, Men jernbojan var stark; fast filad tillförene höll den: Begge jag hjelpte i vexling och delade mödan med glädje,430

Längtande ut; så kufvades vid midnatten omsider Jemen, och männerna svängde med löje de lediga föttren. Snart uttogo de då en stock lösskuren ur väggen, Gömd för spejarens öga af halm, som pöste i sängen, Denna togo de ut, och vi kröpo med glädje ur rummet. Skyndsamt hunno vi smygande fram till ändan af staden, Men der stannade tvärt den ena kamraten och sade: Vänner, ej höfves det oss, att springa som harar till skogen, Rädda och toma, men mig Synes bäst, alt vi borgarelåsen Pröfva förut, och taga hvad nyttigast är för vår resa. Sagdt; och den andra jakade straxt. Mig lysste att skuldlös Vandra min väg; och jag tog af männerna hjerteligt afsked. Tårögd skiljdes jag från dem, och gick lättfotad; men desse Dröjde och vandrade af, att stjäla i närmaste gårdar. Så, förståndige vänner, förlopp stadsfärden; en dylik Gör jag ej sjelfmant mer, och fruktar ej heller att tvingas, Ty

fast jag noga beskrefs från prediksstolen, och alla Mautes att taga mig fatt, och föra mig fångslig till staden, Skyr dock en hf ar att plåga den åldrige Aron, och lyssnar Hellre på grgan, då glad jag knäpper en polska om qvällen, Än han min^ gråt vill' skåda, och höra min jemmer och klagan.

Muneberg.

Zigenaren.

(Efter en tradition.)

Bland Zigenare, i Finland sedde, Störst och käckast var den mörka Adolf. Inga Tavastlänska moar födde Bommar, starka nog att honom stänga. Häckten genombröt ban, såsom skogsnår, Männer slog han, liksom harfven kokor.431

Ilen hans lif var som en björns i skogen; Hvad den väldige behöfde, tog han, Hvad han ej behöfde, lät han vara.

Nu från tinget, der sitt straff han utstått, Sårad, sjuk och smidd i jern han fördes Öfver Rangasalas ås tillbaka. Midt på vägen, der som smalast åsen, Tvenne fjärdar skiljande, sig höjer, Slog hau ögat opp och såg omkring sig, Såg och talte stilla till sin fångvakt: wNå, vid Gud, har icke Finland sjöar, Stränder, skogar, lunder, berg och ängar, Mäktiga att trolla qvar Zigenarn. Om vid slutet af den långa bergbron, Der, hvar mellan dunkelt gröna granar, Strandens glesa gula björkar svaja, Om jag der min hustru skulle möta, Ville jag till henne säga: qvinna! Dröj och föd ditt foster här till dagen, Att mitt barn må se, i födslostunden, Hur vår Herres verld är glad och herrlig; Fast att dröja är oss tungt som döden." Så han sade: utan akt på talet, Åkte förarn fram i lugn sin kärra.

Stranden hann, i sakta rullning, kärran, Och ett stycke framför den, på vägen, Gick en ensam qvinna långsamt framåt. Djupt på hennes randigt väfda klädning Föll en gråhvit duk af lärft från skuldran, Och på den, i svarta bucklor, håret. — Förarn åkte fram och upphann henne.

Men med ena handen på ett spenbarn, Med den andra emot barmen hållet,432

Viste bon och talte så till förarn: t(Låt mig följa på ditt lass ett stycke; Jag är trött af bördan vid mitt hjerta." Och han tog den bedjande på lasset, Och hon satte sig bakom med fången.

Knappt så långt, som bjerpen uppskrämd flyger,

Sen hans grenkamrat för kulan fallit,

Åkte förarn aningslös och säker,

När en dolk, i dukens veck förborgad,

Leende Zigenar-qvinnan framdrog,

Och, mot mannen lutad, talte sakta:

uPassa på, min man, när hugget faller,

Skuffa förarn ned från kärran genast!"

Sade, och med all sin styrka samlad,

Slog bon i sin oväns skuldra knifven.

Genom jackan, gjord af vallman, trängde Stynget mellan nyckelben och nacke, Och ur förarns hand föll tömm och piska. Men i blinken, stött af Adolfs axel, Sjönk han sanslös mellan hjulen neder.

Glad till marken sprang Zigenarns maka, Tög ifrån den slagne alla nycklar Och befriade sin man och herre. Lätt från hand och medja löstes jernen; Fötterna allenast löstes icke. Fempunds-tunga bultar, icke lästa, Utan smidda fast med eld och hammar, Tyngde dem och lydde inga nycklar. Och han stod likväl, Zigenarn Adolf! Glad på marken ren och eftertänkte, Hvart sin färd ban skulle styra dädan; När, ur dödens slummer vaknad, förarn Öppnade sin blick och mötte röfvarns.193

Genast sprang emot sin ovan Adolf Och, med knifven höjd i luften, sade: uAldrig skall du mera återvända, För att säga, hvart Zigenarns maka, Hvart Zigenarn Adolf tagit vägen.'1

Sade, men den fallne bad och sade: JHåll med hugget opp och skänk mig lifvet; Aldrig vänder jag ändå tillbaka, Aldrig går jag, att med spö odi bojor Plikta för mitt oförstånd och hädas. Helire lemnar jag mitt rika hemman, Dragande med er i ödemarker^ Om mig Gud vill dertill unna styrka."

Så ban bad — och öfvertalt Zigenarn Höll med hugget opp och skänkte lifvet. ..Om vid Gud du lofvar brödratrohet, Skall ett hår ej på din hjessa krökas, Ej så länge röfvarn Adolf andas, Och med dessa båda ögon ser dig."

Så han sade: för ett slag flög hästen, Skenande, den långa milen framåt; Men han sjelf tog af till skogs från vägen, Bärande, fast sjuk, sin slagne broder, Och i spåren af sin maka åtföljd.

Tvenue solar ren från hvalfvet stupat, Tvenne nätter hade klarnat redan, Från den stund de veko af till skogen, Men vid qvällen af den tredje dagen Valde de till hviloplats en lada, Fjerran från ett menskligt hem belägen»

När de der på höet satt sig neder, Började Zigeuarn Adolf tala: uNå, i sanning mina trogna vänner, Många hårda dar jag genomlefyat, Aldrig .har jag svultit dock så länge. Vore jag till mina fötter ledig, Mat jag hade skaffat längesedan; Nu i ödemarken kring vi irrat, Glade, om ett bär, en droppe vatten För vår värsta törst och hunger funnits. Dock, vid Gud, min dyra, sköna maka, Ej för din skull, ej för min jag sörjer Så, som för vår gode, sjuke broder!" Så han sade; och hans maka svarte: uLåt ej slikt ditt stora hjerta ängsla; Vill du dröja här i natt, o herre, Skall mitt bröst vår sjuka broder nära." Talte så, och, efter lemnadt bifall, Mot den hungertärde svage lutad, • Bjöd hon moderlig den bruua barmen.

Och när äfven denna natt förlidet, Och på topparna af skog och fjällar Höstens sol sin första rodnad spridde, Väcktes förarn styrkt af sömn och föda, Steg ifrån sin stråbädd upp och sade: ttNu, min vän och gode broder Adolf, Vill jag gå och söka menskor åter, Att oss skaffa mat, i fall jag mägtar. Om jag följer spången genom skogen, Hinner jag till middan väl ett hemman, Och är här i qväll med mat tillbaka. Ingen, om ban här i nejden ser mig, Skall åt förarn Anton neka bistånd,"435

Prisande hans mening, svarte Adolf: 44Val, så långt, som mina krafter tåla, Skall jag villigt bära dig på spången; Sedan gå, och fore Gud dig åter!"

Och de gåfvo sig på färden båda, Den ena tågande, den andra buren, Tills, vid berjjan af en bättre skogsväg, De i vänlig brodersämja skilj des. Till sin lada gick tillbaka Adolf. Förarn gick, fast svag, att hemta föda.

Men med ständigt växlad gång och hvila Hann han, innan middan, liil ett hemman, Gick derin, och tog sig plats på bänken. Honom kände värden straxt och talte: <tNå, förunderligt min gamla granne, Hvadan så till fots, och så förbleknad?"

Djupa suckar drog af trötthet förarn, Och, med lyggen stödd mot väggen, svarte: uGranne, underlig har färden varit, Underligt jag kommer till ditt hemman, Ensam, så till fots och så förbleknad; Men låt mig först stilla törst och hunger, Sedan hör hvad skett, och hvad bör göras." Så han sade, i sitt hjerta redan Stämplande försåt emot Zigenarn, Mot Zigenarn Adolf och hans maka.

Mat och dricka hemtades på stunden, Syradt kalja i ett stop af furu, Mujkor, kött och bröd och smör och bränvin, Och han sträckte glad sin band till maten. Men när törst och hunger han tillfredsställt, Sträckte han sig hvilande på bänken,

Och till värden, med en vink, begynte; ttSkicka, granne, bud till fogden genast, Att med folk och vapen han må komma Och Zigenarkungen Adolf gripa» Se, emellan nyckelben och nacke Bär jag knifstyng, af hans maka hugget, Nödgad sedan, för det kära lifvet, Att dem följa genom ödemarken, Hur jag lefvat trenne dygn i skogen,

På det fjerde kommit hit omsider. Men i natt, då månan sjunkit, smygen Till den lilla ladan, mellan bergen, Der mot skogssjön Mätäkoski krökes, Der är stället, der skall röfvarn finnas, Hvilande i natt bredvid sin maka, Der skall jag ock finnas käck till bistånd."

Sagdt, och värden åter: ttlngalunda, Gamle granne, får du gå tillbaka; Låt de friska styra, och blif hemma."

Honom svarte förarn Anton åter:

uOm jag ej dem mat och bränvin bringar,

Om ej jag, som lofvadt, återkommer,

Fåfängt skall man söka dem i ladan.

Låt mig gå, och du! bestyr hvad öfrigt" —

Så han sade, lastade sin påse,

Och, fast trött, begynte återfärden.

Men i samma stund satt röfvarn Adolf 1 den glesa ladan med sin maka. På sitt späda barn, till barmen slutit, Höll sin blick orörligt fästad qvinnan, Mannen såg mot spången oupphörligt, Längtande att der sin broder varsna. Ej ett ord blef taladt, endast syrsan437

Skrek i höet, och i skogssjön anden, Och någongång i modersfamnen barnet

Så gick dagen småningom till ända. Men när solen sjunkit bakom bergen, Satt Zigenarn Adolf, der han sutit, Ej som förr, med filen sänkt på bojan, Men med ögat fäst på spången ständigt. Och han såg omsider förarn komma. Opp han sprang, och stora tårar sköljde, Rullande, hans väderbitna kinder; Men i glädje brast ban ut och sade: «Ingen nöd, mitt dyra barn och maka, Ingen nöd, ty se! vår bror är trogen!" -Straxt den kommande till mötes gick han. Nådde honom, och på starka skuldror Bar den trötte fram till ladan åter.

Men när förarn framtog maten sedan, Brast Zigenarqvinnan ut i tårar, Och Zigenarn Adolf satt och talte: uÄten nu, men jag vill fila bojan, Sen hvad öfrigt lemnas, vill jag äta/' Men när hungern alla stillat hade, Sökte de med fröjd i höet hvila.

Ren med mörker hade natten kommit, Långsamt vandrande sin stilla bana, Vaken låg likväl Zigenarn Adolf, Vaken låg också hans trogna maka, Tyste båda dock, tills qvinnan sade: uHvad kan nu i vida verlden handlas, Efter syrsan sjunger så beständigt?

Henne svarade Zigenarn åter: uSvrsan, qvinna, gläds åt höets vällukt,438 ,

Gläds åt värmen i den fulla laden; Gläds åt menniskornas goda sällskap ; Jag åt stjernan mellan molnen skådad, Jag åt friheten förvärfvad åter, Mest dock, att vi fått en trogen broder."

Åter talade Zigenarqvtnnan:

itBed att stjernan ej i molnet skrider,

Att ej friheten i boja lägges,

Bed9 alt brödratrohet ej må svika!"

Knappast var det sista ordet taladt, När af sorl den glesa ladan omgafs, Och en röst i dörrens mörker ropte: ^Finnas menskor här? och hvilka? svaien!"

Ingen svarte, och då roptes åter: uSätten eld inunder ladan, vänner, Ty Zigenarkungen har sin thron här!"

Då sprang röfvarn Adolf fram till dörren* Och med dolken höjd i handen sade: <tHär är mannen; ingen född af qvinna Skall ohämnad tränga fram till thronen, Innan ett beting han gett och svurit. Svärjen lejd och vård åt förarn Anton, Då med barn och maka är jag fången."

Men igenom dörren smugen redan, Talte förarn, der han stod bland männen: uSörj för dig, Zigenare, ditt bistånd

Tarfvar icke förarn Anton mera."

Ändtligt genomskådande försåtet, Med en blick, som gnistrade i natten,439

Med en mund i fradga, ropte Adolf: uNå, vid Gud, har jag ej skådat bofvar, Röfvare, som plundrat sina bröder, Mördare, som ryckt ur spenbarn hjertan; Ingen har dock gjort, hvad förarn Anton " — Så han sade, och till förarns hjerta Trängde med hans ord den slängda kuifven.

Muneberg.

Idyll och Epigram.

Flickan kom ifrån sin älsknings möte, Kom med röda händer — Modren sade: Hvaraf rodna dina händer, flicka? Flickan sade, jag har plockat rosor, Och på törnen stungit mina händer. Åter kom hon från sin älsknings möte, Kom med röda läppar — Modren sade: Hvaraf rodna dina läppar, flicka? Flickan sade: jag har ätit hallon, Och med saften målat mina läppar. Åter kom hon från sin älsknings möte, Kom med bleka kinder — Modren sade: Hvaraf blekna dina kinder, flicka? Flickan sade: red en graf, o Moder! Gömm mig der, ocb ställ ett kors deröfver, Och på korset rista, som jag säger: En gång kom hon hem med röda händer; Ty de rodnat mellan älskarns händer. En gång kom hon hem med röda läppar; Ty de rodnat under älskarns läppar.440

Sednast kom hon bém med bleka kinder; Ty de bleknat genom älskarns otro.

I sin fästmans armar gret en flicka Och beklagade sitt hårda öde: Under sista natten, gode ynglingr Brann min hydda, brunno mina hjordar, Allt, ack allt, hvad jag i verlden ägde. Gossen giäddes i sin själ och tänkte: Har den trogna flickans hydda brunnit, Dubbelt skall hon då min hydda älska; Hafva hennes många hjordar brun o it, Dubbelt skall hon fagnas då af mina; Har hon mistat annat allt i verlden, Dubbelt, dubbelt är jag henne dyrbar.

Edvard talade till morgonstjernan: Hulda morgonstjerna, himlens dotter! Säg, hvad gör Amanda, när hon uppstått, Och kring skuldran kastat lätta slöjan? Morgonstjernan svarade och sade: Goda Gosse, när Amanda uppstått, Och kring skuldran kastat slöjan, går hon Till sitt fönster, ser på mig och tåras, Oeh sen vänder bon sin blick mod vester. Edvard åter talade och sade: Godt är, att hon ser på morgonsyernanT Det bevisar hennes hjertas renhet; Men det bästa, att hon ser mot vester, Ty i vester ligger Edvards hydda.441

Till en bondes koja kom en krigsman, Tung af år och vandrande på träben, Bonden fyllde lugnt ett glas för honom, Bjöd, och talte till den gamle knekten: Fader, säg, hur var det dig till sinnes, När i striden fiender dig omhvärft, Skotten knallade, och kulor hveno? Gamle knekten tog sitt glas och sade: Såsom dig, när, någon gång om hösten, Hagel kring dig hvina, blixtrar ljunga. Och du bergar tegen för de dina»

Högt bland Saarijärvis moar bodde Bonden Pavo på ett frostigt hemman, Skötande dess jord med trägna armar; Men af Herren väntade han växten. Och han bodde der med barn och maka, Åt i svet sitt knappa bröd med dessa, Gräfde diken, plöjde opp och sådde. Våren kom, och drifvan smalt af tegen, Och med den flöt hälften bort af broddén; Sommarn kom, och fram bröt hagelskuren, Och af den slogs hälften ned af axen; Hösten kom, och kölden tog hvad öfrigt. Pavos maka slett sitt hår och sade: Pavo, Pavo, olycksfödde gubbe! Tågom stafven; Gud har oss förskjutit,. Svårt är tigga, men att svälta, värre. Pavo tog sin hustrus hand och sade : Herren pröfvar blott, han ej förskjuter. Blanda du, till hälften, bark i brödet, Jag skall »gräfva dubbelt större diken, Men af Herren vill jag vänta växten. Hustrun lade hälften bark i brödet,442

Gubben gräfde dubbelt flera diken, Sålde fåren, köpte råg och sådde. Våren kom, och drifvan smalt af tegen, Men med den flöt intet bort af broddén; Sommarn kom, och fram bröt hagelskuren, Men af den slogs hälften ned af axen; Hösten kom, och kölden tog hvad öfrigt Pavos maka slog sitt bröst och sade: Pavo, Pavo, olycksfödde gubbe! Låt oss dö, ty Gud har oss förskjutit; Svär är döden, men att lefva värre. Pavo tog sin hustrus hand och sade: Herren pröfvar blott, han ej förskjuter. Blanda du, till dubbelt, bark i brödet, Jag vill gräfva dubbelt större diken, Men af Herren vill jag vänta växten. Hustrun lade dubbelt bark i brödet, Gubben gräfde dubbelt större diken, Sålde korna, köpte råg och sådde, Våren kom, och drifvan smalt af tegen, Men med den flöt intet bort af broddén; Sommarn kom, och fram bröt hagelskuren, Men af den slogs intet ned af axen; Hösten kom och kölden,

långt från åkern Lät den stå i guld, och vänta skördarn, Då föll Pavo på sitt knä och sade: Herren pröfvar blott, han ej förskjuter. Och hans maka föll på knä och sade: Herren pröfvar blott, han ej förskjuter. Men med glädje sade hon till gubben: Pavo, Pavo, tag med fröjd till skäran; Nu är tid att lefva glada dagar, Nu är tid att kasta barken unnan, Och att baka bröd af råg allena. Pavo tog sin hustrus band och sade: Qvinna, qvinna, den blott tål att pröfvas,443

Som en nödställd nästa ej förskjuter: Blanda du, till hälften, bark i brödet, , Ty förfrusen står vår grannes åker.

Stor var Tavastländare Ojan Pavo,

Stor och väldig ibland Finlands söner,

Stadig som en granbevuxen klippa,

Djerf och snabb och kraftig som en stormvind.

Tallar hade han med rödder uppryckt,

Kufvat björnar med sin blotta armkraft,

Lyftat hästar öfver höga gärden,

Och, som strån, förmätne männer nedböjt

Och nu stod den starke Ojan Pavo

Stolt och väldig jippå Lagmanstinget,

Midt på gården stod ban ibland folket,

Som den höga furan ibland småskog;

Men han hof sin stämma opp och sade:

Finns här en af qvinna född och ammad,

Som förmår att hålla mig på stället,

Blott ett ögonblick på samma ställe;

Den må taga straxt milt rika hemmau,

Den må vinna mina silfverskatter,

Den må äga mina många hjordar,

Och med kropp och själ är jag dess egen.

Så till folket talte Ojan Pavo;

Men förskräckte stodo bygdens drängar,

Tigande i nejden af den stolte,

Och der trädde ingen fram till honom.

Och med undran och med kärlek sågo Bygdens flickor på den unga kämpen; * Ty han stod, den starke Ojan Pavo, Som den höga furan ibland småskog, Och hans Öga brann, som himlens stjerna,444

Och hans panna lyste klar som dagen, Och hans gula hår föll på hans skuldror, Som ett solglänsl strömfall öfver fjellen.

Men ur qvinnohopen framsteg Anna, Hon, den skönaste af bygdens flickor, Vacker som en morgon till att påse. Och hon fremsteg raskt till Ojan Pavo, Slog omkring hans hals de mjuka armar, Närmade sitt hjerta till hans hjerta, Pressade hans kind mot sina kinder, Och så bjöd hon honom slita lös sig. Men den starke gossen stod besegrad, Kunde icke röra sig af stället, Ulan sade svigtande till flickan: Anna, Anna, jag har tappat vadet, Du må

taga straxt mitt rika hemman, Du må vinna mina silfverskatter, Du må äga mina många hjordar, Och med kropp och själ är jag din egen.

På silfvermolnets kant satt aftonstjernan, Från lundens skymning frågte henne tärnan Säg, Aftonstjerna, hvad i himlen tänkes, När första kyssen åt en älskning skänkes? Och himlens blyga dotter hördes svara: På jorden blickar ljusets englaskara, Och ser sin egen sällhet speglad åter, Blott döden vänder ögat bort och gråter.445

Bannande sin dotler talte modren: "Flicka, jag för tärleken dig varnat, Och jag finner, att jag varnat fåfängt." Dottren sade: uVar ej oblid, moder: Stängde jag mig in, att undfly honom, Flög han med hvart solgrand in i rummet Gick jag åter ut oeh rymde undan, Hörde jag hans suck i hvarje vindflägt; Slöt jag båda ögon till och öron, Sprang han skälmsk uti mitt eget hjerta."

Hur jag satt med pannan sänkt mot armen Såg en munter sparf från fönsterkarmen: Pickade på rutan lätt og sad": ttGosse, hvarför söi^a der, var glad I Med ett frö, som våren röjt på vallen, Med en droppe regn, nr drifvan fallen, Och en ton af kärlek från min brud, Är jag rik och säll, som Gud!" — Arma sparf! men har jag vingar, svara, Att, som du, från jord till himmel fara? Har, som du, jag för min kärlek ljud, Och af allt det värsta — har jag brud?

På den lugna skogssjöns vatten Satt jag hela sommarnatten, Och för böljans tropp, ur båten, Slängde tanklöst ut försåten, Men en talltrast sjöng på stranden,446

Att han kunnat mista anden; Tills jag halft förtörnad sade", Bättre om din näbb du lade Under vingen, och till dagen Sparde tonerna och slagen. Men den djerfva hördes svara: Gosse, låt ditt metspö vara I Sig du opp kring land och vatten, J&anske sjöng du sjelf om natten. Och jag lyfte opp mitt öga, Ljus var jorden, tjust det höga, Och från himlen, stranden, vågen Kom min flicka mig i hågen. Och som fågeln spått i lunden, Sjöng jag denna sång på stunden.

När om qvällen han i stugan inkom, Bannade sin son den gamla modren: uSon, du går hvar dag till dina snaror, Och hvar dag du kommer tomhändt åter; Vårdslös är du, eller oförståndig, Efter andra få, och du blir utan."

Henne svarade den yra gossen: tlHvad om än ej lyckan är den samma, Då vi ej för samma fåglar gillra. — Bortom mon der? vid det lilla torpet, Vistas, gamla mor, en sällsynt fågel; Under hösten har på den jag lurat, Under vintern har jag nu den fångat, Men till våren vill jag föra hem den. Underlig är fågeln der; den äger447

Icke vingar, men en famn i stället, Icke dun, men silkeslena lockar, Icke näbb, men tvänne runda läppar.

Muneberg.

Svanen.

Från mplnens purpurstänkta rand Sjöng Svanen lugn och säll, Och satte sig vid elfvens strand Och sjöng, en Juniqväll.

Om Nordens skönhet var hans sång, Hur glad dess himmel är, Hur dagen glömmer, natten lång, Alt gå till hvila der.

Hur skuggan der är djup och rik Inunder björk och al; Hur guldbestrålad hvarje vik, Och hvarje bölja sval.

Hur ljuft, oändligt ljuft, det är Att äga der en vän; Hur troheten är hemfödd der, Och längtar dit igen.448

Så ljöd, från våg till våg, hans röst, Hans enkla lofsång då; Och snart han smög mot makans bröst, Och tycktes qväda så:

ttHvad mer, om än din lefnadsdröm Ej sekler tälja får; Du älskat har på Nordens ström, Och sjungit i dess* vår."

Muneberg♦

Den Döendet

Den långa nattén gått till ända snart: Blir icke hvalfvet redan ljust och klart? Och får ej träskets snö ett högre

sken? Var det ej orrens rop, som hördes ren?

När morgonsolen glöder innan kort, Och snön på taket börjar smälta bort, Och droppa efter droppa ren jag ser Förbi den öppna gluggen falla ner.

Och syrsan tystnat inne, och jag hör Den muntra sparfven qvittra utanför; Då hållen mig en annan säng beredd, En kärfve halm, på stugans trappa bredd,449

Ty jag vill ledas dit, och hvila der, Och se, hur skön och glad naturen är, Och fröjdas än en gång åt land och sjö, Och sen i våren, der jag lefvat, dö.

Muneberg.

Morgonen.

Solen några purpurdroppar Ren på österns skyar stänkt, Och på buskar, blad och knoppar Daggens perleskur sig sänkt.

Skogens alla* fåglar svinga Jublande från topp till topp; Tusen glädjeljud förklinga, Tusen stämmas åter opp.

Fjärden krusas; böljan rundas, Lunden rörs af flägt på flägt; Ljf och blomsterdofter blandas 1 hvarenda andedrägt

Engel från det fjerran höga, Hvarje väsens blida vän, Gryning! har ett mulnadt öga Mött din ljusa anblick än? Sveusfc Læsebog. 29450

Ingen lider, ingen saknar, Allt är glädje, frid och hopp. Med naturens morgon vaknar Hvarje hjertas morgon opp.

Muneberg♦

Helsningen.

Fästet klarnar opp; den dunkla skuren Lemnar rum åt aftonsolens sken, Och på fjärden, i en svallsjö buren, Vaggas dagens storm och sofver ren.

Hon, som saknat mig på många dagar, Ser ej än min julle styra dit; Kanske står hon nu vid sjön och klagar, Och med låradt öga blickar hit.

Ej ett vindkast fyller dock mitt segel, Och det vill ej skrida, om jag ror, Och så långt, långt bortom fjärdens spegel Skymtar udden, der den hulda bor.

Svala, du som rör så gerna vingen, Med ett tröstens bud till henne flyg! På dess skuldra sitt och, sedd af ingen* Dessa ord i hennes öra smyg:

uGoda flicka, om din vän du saknar: Hör hans trogna helsning genom mig! Nästa morgon, endast vinden vaknar, Lossar han sin båt och söker dig.451

Lang är vägen, och han sjelf hehöfver Vindens hjelp att klyfva fjärd och sund; Men, hur lugnt det är, som jag, deröfver Sväfvar lätt hans tanke hvarje stund.

Några fagelljud, i skogen väckta,

Blott en källas sus bland strandens fjäll,

Blott en myggsvärms lätta vingslag fläkta

Den med blixtens snabbhet till ditt tjäll."

Muneberg♦

Mötet.

Flickan satt en sommarafton Speglande sig sjelf i källan: uGode Gud, hvad jag är vacker! Men hvad båtar mig min fägring, Då den yngling, som jag älskar, Icke ser mig, icke hör mig? Ros, som blommar vid min sida, Tag du mina läppars rodnad! Purpurstänkta moln i luften, Tag du mina kinders purpur! Bleka stjerna ofvan molnet, Tag

du mina ögons klarhet! Sist, o graf, tag hvad som lemnat."

#

Detta har den skälmska gossen Lyssnat till i närmsta buske, Och han springer fram till henne, Just den sökte, just den fundne,

28*452

Men han kysste hennes läppar: uNu log rosen läppens rodnad!" Och han smog sin kind till hennes: wNu tog molnet kindens purpur!" Och han såg i hennes öga: aNu tog stjernan ögats klarhet!" Och han slog sin famn kring henne: aNu tog grafven hvad som lemnats, Ty, o flicka, det är grafven, Hvarur ingen mera slipper."

Runeberg♦

Paralleler.

1. Kungen och Tiggaren.

Jag byter icke med någon Kung Mig till hans Scepter emot min krycka; Ty gyldne kronan är mig för tung Och skulle ge mig mer harm än lycka.

En kung bär siden och jag buldan; Hvad knäfveln gör det, hvad alnen kostar? Jag linkar fritt omkring hela stån, Han har en här, som omkring sig postar.

Jag dricker vatten, Han dricker vin; Hvad raggen gör det, hvad glaset kostar? Min skål är: helfveternas ruin! När Han för Staternas välgång toastar.453

Af lismare plågas Han och jag; Men mina äro mig dubbelt trogne, Fastän jag afrättar hvarje dag Så många, som bli för nägel mogne.

Jag håller aldrig min vänskap fal För Statsmannens considerationer; Han värfvar vänner i hvarje sal, Och vid hvart Hof soldar Han spioner. -

Visst blir jag snäst, när jag borgar mat, När jag blir torstig och borgar dricka: Men förrn en snäsa har gjort mig flat, Skall Majestätet väl dö af hicka.

Min tunga flyger med hvad den vet, Och qvittrar friare än en svala; Då Kungen, pinad af Stats-klokhet, Står stum och lyssnar, när åsnor tala.

När Luna åker på fästets hvalf, Jag snarka ärna in i hålet. Hur mången Kung låg då ej och skalf, Som Sanct Ambrosius, på samvets-bålet.

Ett Kejsarlik är en kött-ruin, Och skall förvandlingens vägar vandra; Blir det ej doppadt i terpentin, Så ruttnar det, liksom alla andra.

Men Minnet? — Minnet är blott ett ljud, En efterklang af den dumma flärden. Som krukor stå vi der inför Gud — Och tiggarn fnyser åt Efterverlden.454

2, Mäster Schmidt.

När Kungar och Kejsare tåga

Med hundrade tusentals man,

Att sätta en verldsdel i låga

Och mordiskt förfölja hvaran;

Då sitter jag krokig och svafvel-insmord

Med benen i kors på mitt Mästare-bord

Och styr hela verlden — med Saxen.

Grötmyndiga männer predika:

Att klädningen gör ingen karl,

Och Skalder och sångare skrika,

Fast armbågen än skiner bar;

Men jag sitter krokig och svafvel-insmord

Med benen i kors på mitt Mästare-bord

Och lyser opp verlden — med Saxen.

Med grofva och knöliga händer,

I vadmal från toppen till tån,

Från Oxie härad anländer

En otrogen Gårdsfogdes Son.

Men jag sitter krokig och svafvel-insmord

Med benen i kors på mitt Mästare-bord

Och adlar Patronen — med Saxen.

Monarkerna våga ej ljuga, Ty Kungsordet gäller, som Lag, Och hvilken, som helst, kan sig truga Till rätt — på det löftet — en dag. Men jag ljuger fritt på mitt Mästare-bord, Förty ingen litar på Skräddare-ord, Besvurit vid Nålen och Saxen.455

3. Kungen och Skomakaren.

Ingen vördar mer vår Rung, Hvarken gammal eller ung; Än jag gör det; Men jag byter ej min Syl Mot hans Spira, ej min pryl. — Mån' jag bör del? .... :,:

Kungen i sitt stolta slott ' Vill, men kan ej göra godt Emot alla.

Jag gör skor åt en och hvar, Som contanta medel har Att påkalla----:,:

Klädd i ägta gullgalon Sitter Kungen på sin thron, Prydd med Krona. Min röck vadmal, boxen skinn, Stolen träd, Nattmössan min Hufvudbona.... :,:

Men en Kung knapt i sitt hus

För sitt Råd får ta sitt rus,

När Han vill det.

Jag — en fattig Borgersmän —

När — och hvar — och hur jag kan

Komma till det....

Kungen måste natt och dag Göra rätt och skipa lag Åt allmogen.456

När fyrabendstimman slår, Fri, som en Baron, jag går — Uppå Krogen.... :,:

Många barn har Landets Far; Kungen magrar alla dar Af omtanka.

Jag blir hvar dag fetare, Fast de feta stekarne Sällan vanka.... :,:

Uppå Kungens gyldne fat Ligger fin och liten mat, Mest sirater.

Ur en stor krukmakar-skål Äter jag båd fläsk och kål Och potater.... :,:

Kungen äfven på sin fisk Sköljer vatten, vin och slisk Genom strupen. När jag första tuggan fatt, Tycker jag, han

gör så godt — Gamla Supen.... :,:

Med de Store — om vårt väl — Ligger Kungen jemt i gräl Hela året.

Kommer liten, kommer stor; Är mitt tal: Gutår, min Bror! Nå hur står det?.... :,:

Kungen bråkar ofta mer Med en trögkörd Stats-sekter, Än Han gitter.457

L askar |lårten sömmen sned, Får han spannrem till besked, Så han spritter.... :,:

Blåser fienden allarm, Måste Kungens vanda arm Ut med svärdet Jag blir hemma, der jag bqr, Och betal's för Commis-skor Öfver värdet •... :,:

Jag ber Gud: O Herre gif Kungen långt och lyckligt l|f, Magt och ära!

Dock en gång båd Han och jag, Kanske just på samma dag, Svepning bära.... :,:

Konstnärn öfver Kungens ben Hvälfver Marmor-Mausolén Till Hans minne.

På en Kyrkgård, längs vid dörrn, Står att läsa i ett hörn: Mäster Pinne.... :,:

Ännu efter tusend år Kungens namn i boken står, Prisadt, had ad t. Efter ett — två eller tre Tiga alla lymnarne, Som mig smädadt.... :,:

Vadman*458

Auction pä mitt røerta*

Hvem vill ha mitt hjerta, Qvinnor,

Som ett laga fång? Pass på slaget, älskarinnor, Första, andra gång.

Hvem vill ha det? Skåden bara,

Det är ömt och sött; Inte just förlegad vara, Fastän lite nött.

Blott i kanten lindrigt såradt,

Cypris, af din lek, Aldrig smärtadt, endast dåradt, Amor, af ditt svek.

Straxt en sockerstämma klingar: (iJag vill ha det, men — ttMen ett vilkor jag betingar uÖppet köp min vän."

<tJag vill ha det, mitt var budet" —

Hviskar tyst en fru; t.Kontraband är strängt forbudet, Men — det brukas ju?"

MSlå för mig" — hörs Leda säga

Flygtig, yr och lätt: uEj för nyttan, men att äga ^Samlingen komplett."4ö9

Enkan ropar < uJaf vtö ha det,

uStort är mitt behof; uMen förlåt mig,.får jag ta det uNågra dar på prof?"

uJag ett hjerta» väfde känner" —

Läspar Fryne stolt;. uDet ett lappri:är, god' vänner, JSom jag ofta sålt."

Sist en tjock matrona gnäller:

ttSlå för mig också :— uJag betalar hvad det gäller, uOch kontant ändå."

Tag mitt hjerta, goda gumma,

Det ej mer blir falt; Ty med en försvarlig summa Har du det betalt.

Valerius.

Medeltiden.

D u diktens varma, gyllne ålder! skicka Till oss en fläkt ifrån din blomsterverld. Värm våra själar, vi som stå och blicka På dina harpor, dina riddarsvärd.460

Af undersyner hvilka rika flockar 1 Der slog ett hjerta under trädets bark, I kronan fladdrade en jungfrus lockar, Och skogsfrun vinkade i grönklädd park.

Och Necken satt på silfverklara vågor Och slog sin harpa i den tysta qväll, Och elfvor dansade i månans lågor, Och dvergar skämtade i bergets häll.

När runesången klang från gyllne strängar, Då steg Armidas ö i öcknen opp, Med blomster, glödande på gröna ängar, Med frukter, skimrande i trädets topp.

Den glada riddarn for i fjerran länder; På gångarn grå han red sig under ö. Tolf tusen hofmän hogg han ned i sender Och fäste sig en skön och kunglig mo.

Hon älskade den tappraste, den bäste; Han brann för kärleken i lust och nöd: Och kärleken, den evigt trogna, fäste Två hjertan samman uti lif och död.

O, sköna tid! O, underbara minnen! Vår barndomshimmels milda stjernebloss! När alla drömmar svika oss, — försvinnen I ljuse alfer! likväl ej från oss.

J. hindeblad.461

Skandinavisk ynglingasång.

En själ, ett hjerta uti Norden vare, Och sångens dufva öfver Sundet fare Med oljolöf emellan bröder blott: Normannakraften, ljungande med svärden, Går som ett blodigt rykte än kring verlden, Och sin odödlighet i skaldens sånger Ännu som förr den vilde berserk fått.

En högre kraft i trofast kärlek ljungar, I viljor, djerfva såsom vikingskungar, Men såsom fosterbröder eniga. Låt verlden nu den unionen spörja: När landens genier famnats först, då börja De ädla folken slutas till hvarandra, Och frid och bildning ock sin ära ha.

Välan, i stilla taflingskamp vi draga: Som segerbyten må vi vänligt taga Hvarandras bildningsläror vexelvis, På våra berg, på våra slätter stiga Vi dristigt fram och våra fanor viga I ljusets strålar: hur de svaja herrligt! Hur vårt förbund tar sångens högsta pris!

Hvad anden stiftar, det skall evigt gälla; Blott drufvor blöde, när vi nu oss ställa Emot hvarandra utan agg och harm! Den ädlaste ibland oss är den förste, Ocb högst i bildning är du här den störste; Ty våra anor gå till ljusets fader, Och Riddarhuset är vår egen barm.4Ö2

O hvilken vänskap, skön som dagens öga! När somrar blomma, och när vintrar snöga, Vi flyga till hvarann, som till en fest. ideer bytas, hjertan sammangjutas, Och Nordens sköldar till hvarandra slutas, Och folkeu, barn af samma hjeltemoder, Hvem splittrar, hvem besegrar dem härnäst?

A* léindeblad*

Stjernarpa-Fiskare.

Der lyser ett bloss både höst och vår Hvareviga qväll, hvarteviga år, Så blekt uti dimman på svartan sjö, Och flämtar på ängsliga strandens snö.

På stranden ståndar ett adeligt slott, Se'n Folkungatid så gammalt och grått, Med väldiga murar och fönster mång, Som dagar på året, den tid så lång.

Och Stjernarp, så heter det adliga hus; Med gammaldags konst, utaf sten och grus, Af manliga armar muradt och bygdt, Och står i evärdliga lider tryggt.

Och Roxen, så heter den svallande sjö: Der finnes ej holme, der finnes ej ö; Tre rinnande vatten hvar timma och stund Der råkas tillsamman och stifta förbund.463

I forntiden var det vid gården en man, Och §tjernatpa-Fiskare kallades han. Han rodde i nickande vassen sin båt Båd1 dagar ocb nätter, så våt, så våt.

Han lade ut nät och krokar med svek, I vattnet för menlösa fisken i lek, Och gäddan i lönliga snaran han dref, Och fångade ålen på silfvqrref.

Och blef uti borgen på glänsande fat Af svenner framburen den kräsliga mat, Och främmande gäster vid Herrskapets bord De tala om Fiskarn berömliga ord.

Skön Fröken hvar natt genom fönstret såg Från högan loft på villande våg; På underbart sinne och tankar så rik, Och såg på den ensliga facklan i vik.

Så koipmer en Jungfru med rosenkind, Ocb åker på böljan i nattlig vind, Hon åker i blänkande silfverkorg: Skön Fröken hon anar en morgondagssorg.

De mörkgröna hingstar frusta nu svårt, Och skaka de guldsmidda remtygen hårdt; Af loddriga mahnar blir sjöböljan hvit, Och dånar och hvälfver båd hit och dit.

Den listiga hafsfru tyglar sitt spann, Så smal var hon snörd som en lilja, och grann I skimrande gördel som azursten, Och axlarne lyste som elfenben.464

Kring ådrigan hals, kring snöhvitan hand, Klart blänkte de rader af skönaste band Med dyrbara perlor båd röda och blå, Och rika guldringar på fingrarna små.

Och fiskaren var både modig och varm, Han hade ej sofvit på jungfruarm: Hvarendaste tärna i slottet som fanns, Hon drömde om fiskarn, om krona och krans.

Men ve er, I arma, olyckliga mor! I famnen af Hafsfrun kärasten dör; När ottan är kommen, och hanen gal, Då vaknen I opp till tårar och qval.

Den Hafsfrun bortröfvar den fagraste ros: Han ror, och han ror, men ej hinner sin kos, Hon hvälfver omkull sin brudgumes båt, Som firar sitt bröllop med rop och med gråt.

Hos bruden han somnar i blåhvitan säng, Och strömkarlen slår på sin festliga sträng; Det vågiga sparlakan sänker sig matt, Och brudfacklan lyser i mörkan natt.

Hon lyser ännu både höst och vår, Hvareviga qväll, hvarteviga år, Så blekt uti dimman på svartan sjö, Och flämtar på ängsliga strandens snö.

Mcdborn.465

Regnbäcken.

Vid midnattens timmar, ur molnens bädd
Han fallar med tårar, den lilla;
Han gråter ej länge . . • Han blef litet rädd,
Men gjorde sig allsicke illa.

I blomsterparken går Solen opp,
Att vandra sin vanliga bana;
Då ser hon, bur gossen, från bergets topp,
Så lustigt har lärt sig att kana.

Se*n bygger han dammar af flarn ocb strå
Och hvad han till bygget behöfver,
Men när han har färdigt, I skullen se på,

Ilur hurtigt han hoppar deröfver.

Se n springer han yster och leker i sand,

Och jollrar helt lågt och allena:

Han hittar små stenar, och tar dem i hand,

Och skurar dem blanka och rena.

I ängen, på skönaste blomsterstig,

Nu lyster det gossen spatsera,

Der blottar han barmen, der svalkar han sig

I busken, och orkar ej mera.

Men gossen han trifs icke länge att bo

I skuggan och vara så stilla;

Det spritter i blodet, han har ingen ro,

Förrän han får tumla och trilla.

Ur lummiga vidén, der tyst han stått, Nu tittar han ut med sitt öga, Som molnfria himlen, så klart och så blått, Han vänder det huldt mot det höga.

Bevars! hvad den lilla har klädt sig så grann! Blå kjortel med blommande prickar; Skön Jungfrun i löftet åt Riddarn, minsann, Ej skönare mantelen stickar.

Till gärdsgåln han springer, och nyfiken står Och ser genom springan åt hagen; Men hjertat nu pickar allt hvad det förmår, Af oro han känner sig slagen: Fast flygtig, han lemnar ej gerna sin lund, Så vann med små blommor att leka, — Han stannar helt litet, men vänder på stund; Den älskande kan icke tveka.

Violer och liljor, de fagra små,

Kring gossen sig skocka tillsamman;

Och alla de blommor, på marken der stå,

De hafva med honom sin gamman;

De kransa hans hufvud och rundt kring hans lif

Den skönaste gördel de väfva,

Och snart om hans kyssar de komma i kif,

Att gossen så nära de qväfva.

Men solen nu bäddar sin rosensäng Och sjunker från fästet så stilla, Från slumrande blommor, på doftande äng, Då vaknar och rymmer den lilla; På dimman i dalen han klättrar så snällt, Att hinna de vandrande skyar, Och hoppar se'n neder på okända fält Och barndomens öden förnyar.

Hedborn*227

Emmas s^erna.

Jag gerna upp mot himlen ser, När solen går i molnen ner; Ty jag en liten stjerna har, Som lyser der så skon och klar.

Den stjernan är min Pappas blick. Jag honom sjelf ej skåda fick: På jorden hans besök blef kort; När jag kom dit, så for han bort

Hans öga följer mig ändå, Hans vinkar nog jag kan förstå; Ty jag har märkt, att vissa dar Så lysar stjernan mera klar.

Det var en dag, då jag ej gjort Och tänkt detsamma, som jag bort; Det var en qväll — ack! just i går — Då stod i Pappas blick en tår.

Rätt sorgsen tycktes stjernans mine, Men jag drog genast för gardin Och tänkte: aldrig, aldrig ger Jag himlen skäl att sörja mer!

Och säkert blef han åter glad; Ty se'n, när aftonbön jag bad Och slöt med några tårar den, Då såg jag stjernan le igen.

28*228

Du lilla stjerna I åt milt lif En spegel af din klarhet gif! Att lugn jag alltid mot dig ser Och aldrig rodnar, när du ler.

När bakom grafvens skumma tjäll Min lefnads sol går ner en qväll, Visst lyser du mig då till den, Som är den faderlöses vän.

Böttiger.

Trubadurens Dödssång.

Hvem sjöng jag för? — hon var i skilda länder Den samma alltid lika huld och ljuf. Om henne sjöng jag vid Salernos stränder, Om henne än vid kratern af Vesuv: Jag lärde hennes namn åt näktergalen, it alpens echo uti Sveizerdalen, /Li minsta kaskatell vid Tivoli; ---Men allt det der är nu förbi, förbi!

Hvem led jag för? — Jag älskade en blomma, En orm sitt gift smög i mitt hjerta då. Han suger blodet. Ådrorna bli tomma, Och rosen ler, och ormen ler också. Men när i långa nätters qval jag kände Hur giftet spreds och i mitt inre brände, Ack! dubbelt skön mig tycktes rosen bli: ---Men allt det der är nu förbi, förbi!469

Hvem dör jag för? — Min graf man bäddar redan.

Med hälften blommor och med hälften snö.

Det kyler såren och det läkar svedan;

Men glad, som svanen vill i sång jag dö.

Väl är farväl det svåraste af orden,

Och mycket skönt det funnes än på jorden,

Och kall är grafven, mörker deruti.

---Men allt det der är snart förbi, förbi!

Böttiger.

Färjekarlen.

I sjutton år låg min boning på strand, Men sjelf har jag lefvat på vågen den blå: Att hjelpa den ena och andra i land Jag måste väl ut, fast böljorna gå Uti qvällen.

Jag sår inga tegar, jag skär ingen skörd, Men plöjer med årån det klippiga sund; När fäijan ur stormen är lyckligen förd, Jag glad går till stugan att hvila en stund Uti qvällen.

Snart åter hörs rop. Väl är mörkt ut på sjön, Men hurtigt jag gungar på djupen igen. Vid spinnrocken beder min hustru en bön, Och lägger nytt bränsle på spiselden se'n, Uti qvällen.470

Der borta jag är lika mycket som här, Men länge der heller jag dröja ej får. Min egen strand är dock mest mig kär, Och bäst jag trifs der min hydda står, Uti qvällen.

Så fly mina dagar. Min färd är ej lång, Och alltid densamma i år som i fjol; Men ungt är mitt mod, fast jag sett mången gång, Hur vågorna släcka den stupande sol Uti qvällen.

Och när jag till slut blir gammal och grå, Och årorna sjunka ur tröttnande hand, Så kommer väl bättre färjeman då Och hjelper mig Öfver till andra strand, Uti qvällen.

Böttiger.SVENSK-DANSK

ORDBOG,

INDEHOLDENDE

SAADANNE SVENSKE ORD,

SOM DET VILDE TÆRE VANSKELIGT FOR DANSKE AT FORSTAA

UDEN HJÆLP AF ORDBOG.473

A.

Ad erton, adj., atten. En af de Aderton, et Medlem af det svenske Akademi, hvis Antal kan er atten ind fedte Svenske, af, præp., af, itu, f. Eks. slå af

käppen, af och an, adv., af og til, frem

og tilbage, afbalka, 1., afdele ved Bjælker, afberga, 1., afhøste, afbida, 1., oppebie, vente, afbild, -er, m. (Abbild Tysk.),

Billede, Afbildning, afbita, 3. (bet, bitit), afbide. afbrott, i.pf.,n. Afbrud,Forskjel, af b ön, -er, f., Afbigt, afbörda sig, v.r, 1., befri sig fra,

tilfredsstille, betale (Gæld), afdagataga, 3. (tog,tagit), berøve Livet, afdanka, 1.,aftakke, give Afsked, a fdå n a d, part, besvimet a ff äl lig, adj. (T. abfällig),

frafalden, oprørsk, affärd, tn. (Isl. Ferd), Afrejse, Ende; -a, 1., affærdige, afskedige, a f fö da, †., Afkom, Yngel, afkastning, -ar, f., Indkomst, afkomling, -ar, tn., Ætling, aflelse, m., Undfangelse, aflida, 3. (afled), de. aflägsen, adv., afsides, fjærn, fraliggende; -sna, 1., bortf|ærne.

afnämare, i.pJ.,n. (T. Abnehrner), Heber, a fa ö ta, v.a., £.2., afslide, opslide, afrätta, v. a., 1., henrette, afrette,

oplære, a f rö ja (afrödja), rydde, afse (såg, sett), tage Hensyn til; - e n d e, -n. n., Henseende; -i g t, -er, ni., Hensigt, a f s k udd a, 1., afryste, afkaste, afstyra, 1., afvende, afstyrka, £.2., fraraade, afsvimmad, p.p., besvimet, aftyna, 1., hensvinde, hentæres. afvund, Avind, Misundelse, afvakta, 1., oppebie, a f vi g, adj., vrang, bagvendt, ugunstig, hadsk, aga, f., Ave, Tugt. agg, »., Nag, hemmeligt Had. agnar, pL, Avne. aktning, Agtelse; -svärd, adj,, agtværdig; -sam, adj., agtsom, al, -ar, f., Ælletræ, Older, Or. alfer, pl, Eliefolk. all, adj», ude, forbi med, dod. all, allt, pl. atle, alla, adj, al, alt; -deles icke, adv., slet ikke; -den st und, konj., fordi; -enast, adv., alene, konj.,naar kun, for saa Yidt kun; -i h o p, adj., alle tilhobe; -a red an, adv., allerede; -män, adj., almindelig; -allo, med allo, ganske, aldeles, for bestandig; -alls, adv.,474

aldeles; -sköns, adv., alskens5 alltför, altfor; — allt framgent, fort, för ett, jemt, adv., altid, stedse, idelig, uden Ophold. c allmoge, m., Almue, alfvar, n., Alvor, almosa, -or, f., Almisse. ain, -ar, f,Alen. alster, -ren, n.y Avi, Produkt, an, i Sammensætninger; sede enkelte Verber, som anbringa, af bringa, o.s.v. anblick, m., Aasyn, Öjekast. and, f., -etid, Hest, Aan. ande,-ar, m., Aand; -a n om, dat5 -eliga ståndet, den gejstlige Stand; -e rum, Pusterum; -fådd, stakaandet; -truten, det samme; -täppa, Trangbrystigbed; -as, 1., respirere, aande, andra, adj, enkelt; annan, den

anden, de andre, a ned ryg, adj., anestolt. anförtro, £.1. (T.an v er trau en), betro.

anförvandt,-er, c. (T.Anver-

wandter), Slægtning, angelfigen, adj. (T. angelegen), magtpaaliggende, angenäm, adj. (T.angenehm),

behagelig, anhang, n. (T. Anhang), TU-

hæng, Parti, anhörig, Paarørende, beslægtet. anka,-or,/.,tam And;-un ge,-a r, Ælling.

anlag, s, pl, n., Anlægy naturlig

Færdighed., anlete, -n, n., Ansigt; -sdrag,

S' pl, n., Ansigtstræk, anlita, 1., anmode, bede.

anmäla, #.2., anmælde; -an, /*.,

Mælding. annars, adv., ellers, annorledes, adv., I ^^ annorlunda, adv.,I annorstädes, adv., andensteds, anropa, 1., anraabe. ans, m., -sning, f,Pleje, Røgt. anseende, n.y Anseelse, Udseende, Hensyn -enlig, adj., anseelig.

anspråk, t. p/., n., Paastand, Fordring (T. Anspruch). antingen, Aonj., enten, apa, -or, f., Abe.' apel, aplar, 11».,Æbletræ, Abild, arbete,-n, n., Arbejde, arfvode, -n, A., Arbejdslön. arg, adj., arrig, ond, slet, vredladen; -allst, Underfundighed; -sinfit, arrig, «r mb å ge, -ar, m., Albue, a r r e n d e, -fl, fi., Forpagtning, ask, »ar, m., Æske. Astri ld, n.p.j Kærlighedsguden.

B.

Backstuga-hjon, s.pl^»., Indsidder, bak dan ta, Jf., bagvaske, bakgata, -or, fafsidesliggende Gade.

bak slug, adj, underfundig, balk, -ar, Lovtavle, Lovbog. ban dros, -or, 11»., Baandslöjfe. banna, -as, 1., skælde, skænde;

-or, pl,, Skældsord, barnsäng, Barselseng; barnsöl, Barsel; barnmorska, -or, f.9 Jordemoder.475

barrskog, Skov af Naaletræer, bask, adj., barsk, bister, bedyra, t. (T. betheuren), forsikre med Ed. befara, Jf., befrygte, berejse, be fläcka, t., beplette. befogad, adj., beföjet. befrynda sig, 1. (T. be fre unden), træde i Slægtskab, befrämja, 1., fremme, befordre, befäl, n. (T. Befeh 1), Kommando, begabba, bespotte, forhaane. begagna, 1., betjene sig af. be gåfva, 1., begave, behjerta, lægge paa Hjertet ;

-ad, adj., modig, behållen, adj., velhavende, behörig, adj., tilhørende, beifra, Jf., vise sin Vrede, straffe»

tiltale for noget, bekajad, adj., beladt, bebyrdet bèkröna, 2.2., krone, smykke.] belacka, i., bagtale, beljuga (ljög, lög), 8., belyve. belopp, »., Beløb, belåten, adj., fornöjet, b ei ä g e n (T. b e 1 e g e n), beliggende, belägra, 1., belejre, beläte, -n, «., Billede, bemantla, 1. (T.bemäjnteln),

bedække, søge at skjule, bemedla, 1., bilægge, forlige, be m[o da sig, 1, umage sig. bemöta, behandle, opføre sig mod.

benrangel, s.pl, n., Benrad, benägen, adj., tilböjeligtil, gunstig, be vaage ii. bergsbygd, -er, m., Bjergegn; -skrefva, f., Bjergkløft; -lag, -er, m, Bjergegn; -trakt, -er, det samme.

berga, bjerge, rumme,underholde sig, bare sig, indhøste $ solen bergas, S. gaar ned. berådt, adj., ».; med b. mod,

med beraad Hu. bes.agd, adj., bemældt. besanna, 1., bekræfte, beskåda, 1., beskue, bes k änka, £.2., begave, beslutsam, adj., hurtig til at beslutte sig. bestiga sig, 3. (steg), belöbesig. bestyr, »., Herredömme, Forretning.

be s tå, 3. (stod, stått), bestaa, give. beställa, £.1., bestille; »sam,

adj., geskæftig, bestört, adj., forbavset, besutten, adj., bosiddende, som

har faste Ejendomme, bete,-n, »., Græsning; -sm a r k,

-er, tn., Græsgang, bete, -ar, tn., Hjörnetand. bete sig (tedde), opføre sig. betsel, s.pl.,n., Bidsel, bett, *.p/.,n., Bid. betyg, 8. pl., n., skriftligt Bevis; -a,

Jf., bevidne, bevaka, 1., bevogte, beveka, £.2., røre, formaa, bevista, 1., bivaane. bevåg,«.,Drift,Risiko; -en, adj, gunstig.

bifoga, 1., vedföje, ho9lægge. bihang, «., Anhang, Tillæg, bikt, m , Skriftemaal, bila, -or, f,, Bile, Bredøkse.

bilda, i., danne; -samhet, Dygtighed til at kunne lade sig danne,udvikle; -stod, -er, tn., Billedstøtte, bill, -ar, m., Plovjern.476

biltog, adj., landflygtig, bindande skäl, overbevisende, Grunde.

bindel, -diar, wi,Bind,Bindsel, bindmössa, -or, Hne, som brages

af Kvindfolk, binge, -ar, m., Dynge, Hob. binnikemask, -ar, m.,Bændelorm.

bispringa, 3. (ang, ungit), ile,

komme (il Hjælp, biträda, 9.1. (trädde), træde til,

bistaa, bittida, adv., tidlig, bi vista, 1., bivaane. bjebba, bjæffe. bjefs, #»., Flitterstads, bjellra, -or, Bjælde. bjert, adj., afstikkende. bjesse, -ar, m.,stor, rig, haand-

fast Karl. b juda, 3. (bjöd, böd), byde. björk, -ar, tn., Birk. blanksmörja, i. Blanksværte. bleck, n., Blik. blidka, blidgöre, formilde, blifva (blef); bl. qvar, bl. igjen, tilbage; -utom sig, ifrån sig, bl.afsindig; -öfver, bl. tilovers, bliga, 1., blikke, stirre, blinksnabb, hastig som et Blink, blixt, -ar, m., Lyn; på blixten,

i et öjeblik. b 1 o n d e r, pl, vævet Silkeknipling, bloss, i.p/., n. Blus. blot, s.pL, «., Offer, Ofring; -a, öfre. blottställa, 1., blotte, give til Pris.

blyg, adj,, bly; blygd, Blussel, Skam; blygsam, adj., unsee-lig, bly.

blåklint, ™., Blaaurt, Kornblomst;

-sippa, -or, /*., Blaasimmer, Lcverurt. blånad, -*er, m., blaaslagen Piet blåsa, -or, f., Blære; -a, 1., blæse, bläckhorn, n., Blækhus;-plump,

m., Blækklat, b länga, £.1., kaste stirrende Blik. blänka, £.2., blinke, skinne.| b lä s, m., Blis. blödig, adj., bledsindet. bo,-n, n., Bo,Bede; -lag,n., Interessentskab ; -lagsstämma, fSammenkomst af Interessenter; -s t ä 11 e n, n., Bolig for Embedsmænd, Embedsgaard ^uppteckning, tn., Registering; -f ä I-1 i g, adj., brøstfældig; -hag, n., Bohave; -ning, m., Bolig, bock, -ar, m., Buk, Fejl. bof, -var, m., Skurk, bog, -ar, m., Bov. boja, -or, f, Lænke, bok, -ar, m., Beg. bok, böcker, Bog; -dam, Bogstav ; -lunta, Papirskrolle; -synt, adj., boglærd; -vett,n., Lærdom.

bom, adv.; det slog bom for honom, det slog fejl for ham. bortklema, 1., forkæle, b or tom, adv., hinsides, forbi, bortåt, adv.; så b. saa omtrent, boskap, in., Fæ, Kvæg. boss, pl, Avner, botten -tnar,m.,Bund;-refvadt märssegel, bundrevet Mærssejl; dricka ib., dr. til Bunds; på nedersta b., i nederste Stokværk; stå på egen b., staa paa egne Been; bottna, 1., forslaa, brack, Sporhund, bragd, - er, n., Bedrift.477

braka, 1.,brage; b. lös, sönder, bryde las, gaa itu med Bragen. bran I, adj'., bråt, stejl, skraa;

subst.. Brink, Hand. brasa, -or, f., Laeild. braxen, -ar, m., Brasen, breda,1.; b.nppsängen,rede Sengen.

bredvid, adv., ved, ligeved. brist, m., Mangel, brodd, m., Sædspire. brokig, adj., broget, brosk, m., Brusk, brottslig, adj., skyldig i en Brede, bruk, s.pl.,n., Jernværk, brunn«, -ar, m., Brönd. bry, 2.1., bryde, plage, besvære, brygga, f., Bro. bråd, adj., b rad, hastig; -tom, adv., Hast; -mogen, adj., fortidlig moden; -ska, f., Il, Hast; -stupa, f:, stejl Brink, bråk, i. p/., n., Brek, Hovedbrud;

-a, 1., bryde, plage, stöje. brånad, m., hæftig Lidenskab,

Elskov, Betændelse, bråte, m., Hob, Dynge, bräcklig, adj. skrøbelig, svag. brädda, 1., fylde til Randen, bräde, -n og -r, n., Bræt; slå

ur br., stikke en ud. bröllop, s.p., «., Bryllup, bröms, -ar, m., Brems, Klæg. bröst, s.p.,n., Bryst; -ganges, adv., lige les paa, ind paa Livet bubbla,-or, f., Boble, Luftblære. bula, -or, f, Bule, Bugle. b uld an, n., Sejldug, bulla opp, 1., opdække med herlige Retter, bult, -ar, m., Jernbolt, Bylt.} bulta, v a,/., banke, slaa, stede, j

burskap, fBorgerskab, buss, -ar, m., et Hjulnav; en modig Gut; et Sted; en Skraa, butter, adj., but, tvær. b y, -ar, m., Landsby, Iling, Byge. bygd, -er, m, Böjgd. bysätta, 2.2., fængsle for Gæld. båd, 5.pl.,Bud; -a, /., bebude,

båda, adj., begge, båge, -ar, m., Bue. båk, -ar, m., Fyrtaarn. bål, -ar, in., Bolle, Drikkekar. bål, adj., umaadelig, for meget, bång, »., Stöj, Larm. båtnad, f., Baade, Gavn. bädd, -ar, m., Leje, Sængested; -a, 1., berede et Leje; bädda in, ned, indhylle, tilhylle» bältestad, m., Bæltested, bära, 3. (bar, burit, buren), bære; b. händer på, lægge voldsom Haand paa; b. sig, lykkes, bestaa; b. ihop, komme i Uenighed, rime sig. böfvel, -flar, m., Djævel, böka, v. n., i., röde. böla, v.n.,1., bröle. böld, -er, m., Byld. böra, 1. (borde, bort), burde, börd, m., Byrde, börd, m., Ret at indtese en Gaard, som nærmeste Slægtning har solgt, börda, -or, f., Byrde, bördig, adj., fedt, byrdig, frugtbar, b ö rj a, i., begynde; -n, Begyndelse. -böxor, pl., Bukser; böxficka, †., Lomme; -hängsla, -or, Buksesele.

D.

Dag, -ar (dar), m. Dag; dags, Tid paa Dagen; endera da-478

gen, om faa Dage; här om dagen, for nogle Dage siden5 d a g n i n g, m., Daggry, Dæmring ; dagjemning, Jævndegn; -a-karl, m., Daglönn er 5 -sled, Dagrejse; -spenning, Daglön; -slända, Dögnflue; -sverk, Dagarbejde; -ssanning, soleklar Sandhed, dager, m., Dag, Lys; det blir dager, det begynder at dages, dagg, m., Dugg; Kat, Skibstamp, dallra, Jf., dirre, ryste, bæve. damm,n., StoY;-borste,-viska,

Stavekost. damm, -ar, m., Dæmme, Dige. daning, Tildannelse, dank,-ar, m.,Praas; slå d., gaa

ledig, drive. Da nr i k en, Galehus aden for Stokholm.

darra, 1., skælve, dirre, dater, pl, Daad. deg, -ar, ro., Dejg. degel, -glar, ro., Digel. delo, f., Tvist; -man, ro., Voldgiftsmand. der,a<fø., der; -est, dei som; -för att, fordi; -intill, nær derved. -J em te, derhos, desuden, tillige; -'m[edelst, derved, dess,adv.; innan,till dess, tii den Tid; till dess att, indtil at; -förinnan, inden den Tid; -likes, deslige, ligesaa, dessa, pron.pl., disse, diger, adj., tyk; -döden, den

sorte Ded. digna, 1., segno, synke til Jorden, dike, -n, n., Groft, Dige. dimma, †., Taage; -ig, taaget, djerfva s, fordriste sig til, vove.

djup, adj., dyb. djurgård, -ar, ro., Dyrehave, docka, -or, f., Dukke, dof, adj., lammer, kvalm, dov. do f hj ort, -ar, ro., Daahjort. doft, »., Duft, fint Stov. dok, i. pl, n., Siar. dold, adj., dulgt, domna, bedoves, tabe Folelsen. don, i.p/.,n., Redskab, dosa, -or, f., Daase. dotter, döttrar, f., Datter, drabba, 1.,naa, ramme; -ning,

ii»., Strid, Træfhing. drag,», pl, n., Drag, Træk; -k r a f t,

Tiltrækningskraft drag, -en, en större Krog at fänge

Gjedder paa uden Mading. drifbänk, -ar, ro., Mistbænk. drifva, -or, †., Drive, Dynge, drinkare, t. pl., ro., Dranker, droppa,/"., Draabe; -a, i., dryppe« drufva, -or, f., Drue. dryck, -er, ro., Drik. dryg, adj., dröj, stolt dråp, n., Drab; -l i g, adj., drabelig, d r fi g 1 i g, adj., fordragelig, taalelig. dr ägg, ro., Bundfald, Bærme, dräll, -er, ro., Drejel. drälla, 2.1., lade noget fälde hist og her.

dräng, -ar, ro., Tjener, Karl. dränka, 2., drukne, dröja, tove, dvæle, d r ö n a r e, ro., Smal, Sinke; Yandbi. dubba, t., slaa til Ridder, dufna, 1., dovne. dufva, -or, fDue. duga, «.»,/., due, nytte, duka, i., dække Bord; - under,

ligge under, bukke under, dumbe, -ar,m., en, som er stum»479

dunge, -ar, n., Skov, Land. dons, m., Fald, Slag. dväljas, 2.1. (dvaldes), dvæle, dy, f., Dynd; -Ig, -full, dyndet, dygd, -er, Dyd. dygn, s. pl, ti., Degn. dyka (dök), t?.»., J.2., dukke, dylik, adj., ligedan, slig. dymedelst, adv., desformedelst, dynga, f., Mag ;-bänk, Mistbænk. dyning, -ar, m., Dölling, dyrk, -ar, in., Dirk; -a, dirke, dyster, ad/., mörk, skammel. d& och då, adv., af og til» na

og da. däf, adj., damp, bal. d&lig, adj, assel, slet, syg. dån, Dön, Bragen, Bulder, dåd an, adv., derfra, deden. dä gg ande djur, Pattedyr, däld, -er, m., liden Dal, Jol. döds, till d., til Dede. dös, -ar, m., Ho-eller Halmstak.

E.

Efsingar, p/., Garn- ei. Traad-ender.

efterdöme, -n, n., Eksempel,

Monster; -ig, monsterværdig, efterhängsen, adj., paatrængende, klæg. efterlemnad, part., efterladt, ef ter lå ten, adj., efterladen, for-

sömmelig. eftersläng, m., Eftersmæk, efter st, adj'., bagerst, sidst, efterstå (stod,stått), efterstræbe, eftersätta,«, a , 2, forsömme. efterträda,]., folge efter, egendom, -ar, m., Ejendom.

egna sig, 7., bestemme sig til no-

get, sömme sig. eho, pron., ihvo. ehuru, konj., hvorvel, |hvor. ehvart, adv, hvorhen end. ej der, m., Ederfugl, ekorre, -ar, m., Egern, ekra, ^ar, Hjulege. elak, adj., ond, slet, daarlig ; -h e t, Slethed.

e 1 d, -ar, tn., Hd; -bras a, f.y Lue-ild; -don, Fyrtöj; -ig, adj'., ildfuld; -rum, «., Yærelse, hvori der er Ovn. elg, -ar, tn., Elsdyr; -oxe,Han-

Elsdyr; -skytt, Elsdyrsskytte. eljest, adv., eliers. em bar, *.p£,n., Yandspand. emedan, konj., fordi, efterdi, emellan, prop., imellem; -åt, adv., engang imellem, undertiden, emot,prop., imod; midt emot,

lige over for. enahauda, adj'., ligedan, af samme Beskaffenhed, enda, adj'., eneste, endast, adv. alene, kun, blot; konj., naar kun, om blot, dersom blot. endera, ettdera, pronen af

to, enten, enfald, /. (T.Einfalt), Simpelbed, Naturlighed, Taabelighed, enhällig, adjn enstemmig, samdrægtig.

enkannerlig, adj., besynderlig, særegen.

enkom, adv., ene og alene, med Forsæt.

enlig, adj., overensstemmende med.

ens, adv.; icke ens, ikke engang; med ens, med et.4se

enskild, adj., særskilt, for sig

selY, privat enslig, adj., ensom; ensling,

enestaaende, Eneboer, enstaka, adj. og adv., afsondret, enstöring, *-ar, m., Eneboer,

særsindet, Pebersvend, enträgen, adj., indstændig, ved-

boldende. envig, n., Tvekamp, Duel. envis, adj., egensindig; -as, i.,

vedblive med Egensindighed, en fir, konj., naar, naar som helst, erbarmelig, adj., ynkelig, erbjuda, 8. (bjöd), tilbyde, erg, m., Ir, Ejr, Kobberrust. erna, v. a. og n., J., tilsigte, ernå, 2. 1., opnaa, err, ». pl.r n., Ar. ersätta, 2., erstatte, er tappa, 1., tage fat, gribe, eröfra, 1., erobre, etter, n., Edder; -svälld, ed-

dersv ullen, evärdelig, adj., evig.

F.

Fack, »., Skriftkasse, Lædike. fager, adj., fager, smuk, yndig; fagra ord, löften, tomme, intetsigende Ord. fal, adj., til Salg. fa I lh att, den Hat, som smaa Börn bære, at den kan tage af for Hovedets Sted. „ fallna, v. n., 1., falme, visne, famn, -ar, m., Favn. fan, m., Fanden, farhåga, -or, m., Frygt, fa r ko st, m., Fartöj.

f ar led, -er, m., Rote, Farvand.

farsot, -er, m., Omgangssyge i

et Land, Smitsot. fasa, -or, Skræk, Gru. fast, fastfin, konj., uagtet, end-skönt.

fastighet, -er, f., fast Ejendom, fastna, v. n., sidde fast,

blive hængende, fastne, fastställa, v. a., 1., fastsætte, feja, 1., feje, rense, polere, fel, t. pl, n., Fejl; -slaa, slaa fejl.

femti, halvtresindstyve.

fena, -or, f., Finne.

fet, adj., fed; -lagd, fetladen;

-tisdag, Hvidetirsdag, ficka, -or, f., Lomme, fika, hige efter; -ken, adj.j

begjerlig efter, fikon, i. pl., »., Figen, filbunke, -ar, m.] tyk Mælk filbytta, -or, f. | med Fløde filmjölk, s. pl, f.' paa. fint, -er, m., Kneb, List; -lig,

adj., opfindsom, fira, v o., fejre, fiske, -n, n., Fiskeri, Fiskerleje, fjerma, v. a., (jærne. fjesk, n., Stundesloshed,affekteret

Geskæftighed. fjetter, m., -trår, Lænker,

Bojer; -trå, v. a., ilænke, fjol, fjor, adv., i Fjor. fjoll, -eri, n., Fjanteri. f jun, n., Dun, förste Skæg.

fjäll, 5. pl., nSkjel; -a, skjelle, fjär, stolt; adv., tjærn, fjärd, -ar, Fjord, fjäril, -rlar, tn., Sommerfugl, fjäs, n., overdrevne Høflighcdsyt-ringer.481

fjät, pl, n.y Fodspor, Fodtrin, fladdra, v. «., 1 1 flaksa (flax[a), 1. f Uagre' ftarn, n., Granbark, flat, ad/., flad; skaansom. flicka, -or, Pige. fl i ii, n., utidig, usömmelig Latter, flinga, -or, /., Flage, Stykke;

snö fl., Sneflage, flint, tn., Pandeskal; -skalle, tn., Skaldepande; -skallig, adj., skaldet, floglerig, ad/., fuld af Flötser, flott, t»., Fedt; -ig, fuld af Fedt. flotta, -or, f., Flaade, fluga, -or, f.. Flue. flundra, -or, f., Flynder. fl un sa, -or, tyk og fed Kvinde;

-ig, lasket, kvapset, fluss, ♦»., Snue, Flod. fly, n., Dynd, sumpig Jord. flyga, 3. (flög, flugit), flyve;

-gt, tn., Flugt, Flyven, flygel, -glar, tn., Flöj. flyta (flöt, flutit), v.n., 1., flyde, flåsa, v. n., i., puste; -nde,

aandepusten, stakaandet, tläck, -ar, tn., Piet. fläkt, -ar, tn.,%Vift, Vindpust;

-ta, v. a. og n., vifte, puste, flämta, v. n., 1., puste tungt,

være stakaandet, flänga, v. n., 1., bevæge sig hæftig. flärd, m., Tant, Daaiiighed, Svig. flöda, v.n,, I.,stige (medFloden);

fl. öfver, ovcrsvomme. flög ei, -ar, tn., Flöj, Vejrhane, fl öja, 2., springe over et Gærde, fnask, n., Fnug, Flokke. fnöske, nM Fyrsvamp, Knesk. fog, n., Föje, Skjel, Aarsag, Billighed.

Svensk Læsebog.

fogel (fågel), -glar, m., Fugl; -bo, Fuglerede; -fri, fredløs; -skräma, Fugleskræmme, forn forskare, tn., Oldgransker. forntid, tn., Fortid, Oldtid* fors, -ar, tn., Fos; Skum. forsedel, -dlar, tn., Fragtbrev, fortkomst, tn., Fortgang, Fremgang.

fortskaffa, v. a., 1., fore frem. fosterbarn, s. pl., n., Plejebarn, fos teri and, n., Fodeland. f o t, fötter, m., Fod; -s t e g, s. pl., n., Fodtrin; -stig, -ar, n., Fodsti, frack, -ar, tn., Livkjole, fradga, -or, f.(fragga), Fraade,

Skum; -as, fraade, skumme, fram, frem; ända fr., rätt fr., rakt fr., lige frem; -gent, herefter, i Fremtiden; -i, adi\, foran, fremme i; -ifrån, adv., forfra; -man, adv., foran, fortil; -om, forbi, fremfor; -på, foran paa, fortil; -till, fortil; -åt, adv., fremad, framdel, -ar, tn., den forreste Deel, Fordel; -deles, siden, i Fremtiden, herefter, framfaren, adj., forgangen, forsvunden, hedengangen, framhärda, v. n., vedblive, fremture; - i g, adj.9 vedholdende, fram forsa, v. a., fremstyrte,

flyde med Voldsomhed, fram I emna, v. a., f., levere frem. f r a m I i d a, 9 (led), forgaa, forlobe;

rinde hen; cfo. framrusa, v. a., f., styrte frem. framskjuta (sköt), v. a. og «.,

3., fremrage, fremskyde, framskymta, v. n., 1., fremrage, fremskygge.

31 '482

framstam, -mar, ro., Förstam, framsteg, *. pl, «., Fremskridt, framstupa, adv., næsegrus, framt, s& fr., dersom, saafremt "framte, v. o., 2. 1., fremvise, fremstille, frans, -ar, ro., Frynse, frasa, v. n., 7., knitre, fresta, v. a., 7.,

friste, forsege. fria, v. n., 7., fri, bejle til. frodas, v. d., 7., trives, være i

god Stand, bringe Frugt fru sa, 7.1 fremspringe, frem-frusta, 7.1 strömme, pruste, frusen, adj., frussen. fryntlig, adj. (T. freundlich), munter, glad, omgængelig, venlig, frlga, v. o., 7., spörge; -vis,

adj., nysgjerrig, från, præp., fra; -sida, f., Bagside, Vrangside; den höjreSide. från rycka, 2. 2. (röck), frarive, f r å n v a r o (-varelse), f., Fraværelse, frägd, ro., Rygte, Navn; -a, 7.,

bringe i Ry. fr ä 1 s e, adj., fri, fribaaren; fritagen

for Skat, adelig, frå m j a, v. a., 7., fremipe, befordre, f r & m r e, adj. ,comp., forrest, fremre;

fr fim st, forrest, fornemst, från, adj., skarp, ram, stram, fränka, -or, f., kvindelig Slægtning, Frænke. fräsa, 2. 2., suse, bruse, hvisle, fräta, v.o., 2.2., tære; -medel, *. pl, n., Ætsemiddel; -sten, ro., Helvedesste»; -sår, s»pl, n., Ædder. fröjd (frögd), ro., Fryd, Lyst ful, adj., hæslig, styg; -het, f. fullborda, v. a., 7., fuldbringe, fuldføre, opfylde; -an, /.

fuUfö |j a, 2.1., fuldfere, fortsætte, fullo, adv., tilfulde,'ganske, funder, pi., Kneb, Kunstgreb ; -a, 7., eftertænke, pønse paa; fundera ut, udtænke; -ifrg, f., Pensen; -sam, ad;., eftertænksom, furu, s.pl, n., Fyrretræ; -fnat-

ten, ro., Egern, fyllan, i f., i Fuldskab, fyllnad, †., Fylde, Udfyldning, fynd, n., Fund, Hittegods; -ig,

opfindsom, kløgtig; righoldig, fyr, i f., i Firspring, i^Gallop. fyr, n., Spas, Speg. fyr, -ar,ro.,Fyr, Vagtild; —bål 1, -ar, m., Brandpil; -båk, -ar, ro., Fyrtaarn. fyr fota, od/., firbenet fyrk, -ar, ro., en liden, længst

ubrugelig Pengesort, en Hvid. fåfäng, adj., unyttig, forfængelig;

-t, adv,, forgæves, fåkunnig, adj., taabelig, uvidende; -het, f., Uvidenhed, fåle, -ar, m., Fole, Føl. fåll, -ar ei. -er, ro., Fold, Læg. fåne, -ar, ro., Taabe; -ig, ta»«

belig, fjantet fånga, v. a., 7., fange, fåra, - o r, f. (fåre, -er, ro.), Fure. få visk, adj., taabelig, fägna, v. a., 7., glæde; beværte godt; -ad, m., Förnöjelse; -esam, adj., glædelig, gæstfri« fägring, /*., Skönhed. fäll, -ar, ro., Hud, Skind, fälla, v. a., 2. 1., fælde; -bro, ro., Faldbro; -knif, -var,Foldekniv;-skifva, -or, Bordflöj* fält, -en, n., fri, aaben Mark; Felt; -kista, f., Feltapotek.483

N ffinad, m., Fæ, Kvæg. ffinta, -or, f., lille Pige. ffirg, -or èl. -er, fa Farve, f firs, m., Farse.

ffissing, -ar, ut., Halmmadras, ffiste, -n, n., Fæste; Firmament; fä f. på> faa fat; blive var, opdage; -hjon, p/., Kærestefolk, födkrok, m., Næringsvej, föga, adj. og adv., föje, ringe, liden; falla till f., krybe til Korset.

föl, i. pl., ni., Fel; -a, v. n., 7., fole; -stind, adj., drægtig, med Fel; -sto, n., Felhoppe. följa, v. a. og 2. 1., følge;

-kteligen, felgelig. följd, -er, f»i.9 Folge; till f.

af, i Følge, följe, n., Følgeskab; -s la g are,

s. pl, m., Ledsager, fönster, *.p/.,n.j Yindae; -galler, n., VindueSgitter; -lucka, -or, fa Vinduesskodde, för, præp. og adv.; f. dët att, fordi; f. detta, forhenværende, föranlåta, v. a., 9. (lät, låtit),

foranledige, fö r b an d, *. pl., «., Forbinding, förberga, v. a., 7., dølge,skjule, för bida, v. a.* 7., oppebie, förbis trå, v« a., 7., forvirre;

-ring, f., Forvirring, förbrylla, v. a.^ 1., forvirre, forvilde; -lelse, f., Forvirring, förbråka, v.«., 7., sønderbryde,

knuse; -bråkning, f. förbygel, -glar, m., Brystrem. fördom, -ar, m., Fordom, fördrag, s.pl., n., Foflig; Taal-modighed; -sam, adj, forligelig overbærende.

föt-è, priBp. og adj., for, fore; framf., foran, fortil; ned an f., nedenfor; n e d f., nedad; o f v a n f., ovenfor; uppf., opad. förebrå, v. a., 2. 1., bebrejde, forekaste; -else, fm, Bebrejdelse, för eb åd, s.pl, n., Forbud, Forvarsel; -a, 7., varsle, bebude, förebfira, v. a , 3., foregive, föregångare, t. pl., m., For- *

gænger, Formand, förehafva, 2. (hade, haft), have for, have i Sinde; foretage, förekalla, v. a., 7., Jtélde frem.

föremål, s. pl., n., Formaal,

öjemed, Gjenstand, fören, m., de fa Forstavnen, föresats, -er, m., Forsæt; For-sætning.

förespråk, s. pl., n., Forord,

Fortale; Forbön. föresyn, n., Eksempel, Mønster, företal, pl, n., Fortale, föréte, 2. 1., forevise; -elsé

(-ende), Fremstilling, Skue. företräda, 1., gaa forud; forvalte; træde i en andens Sted; træde frem; -e, -n, *»., Avdi-ens; Fortrin, föreve ta, v. «., være af en Yis Beskaffenhed, forbundet med 1 visse Omstændigheder; ehuru dermed må f., hvorledes Sagen end kan forholde sig. före vi ta, v. a., 7., forekaste, bebrejde; -else,/"., Bebrejdelse, förevända, v. a., 2. L, foregive;

-dning, -ar, f., Paaskud« förfall, n., Forfald; laga f., lovligt Forfald; råka i f., forfalde ; -o 1 ö s, uden lovl. Forfald, förfara, v. a., 8. (for, fant), 31*484

erfare; fare frem; ved Skødesløshed forøde, förf I ugen, adj., forfløjen, ubetænksom, förfluten, adj., henrunden, förflyga, v. n., 7. (flög, Augit),

flyve bort; bortdunste. för feta, v. a., 7., forfødde, förfråga, v. r., 7., forespörge. förfång, «., Forfang, Afbræk, Skade.

förfära, v. a., 7., forfærde, før-, skrække.

förgaddring (-gattr.), -ar,f.,

Rappel, Revelje, förgriplig, adj., ærerørig, förgrymma, v. r., 7., opbringes, harmes; -nde, n., Forbitrelse, förgå sig (gick, gått), forseesig;

förgås, v. d., gaa til Grunde, ftirgångs-jungfru, Brudepige, förhetsa sig, 7., tage sig en

Ting for varmt, fare øp. förhoppas, v. d., 7, haabe, för häda, 7., forhaane, bespotte, för hafva sig, 7., blive overmodig, förintelse, f., Tilintetgörelse. förklena, 7., forringe, formindske; -are, s. pl., m., Bagvasker; -niig, ærerørig, f ö r k n a p p a, v. o., 7., formindske,

indskrænke, förknippa, v. a., 7., sammenknytte, nöje forbinde, förkofra sig, v. r., 7., göre Fremskridt, tage til; -kofran, - f r i n g, †., Fremskridt, Opkomst, förkolna, v.n., 7., blive til Kiri; slukkes.

fö r k r o s s a, v. a., 7», sønderknuse, lör k un na, v. a., 7., forkynde, förkyla, v. «., 2. 1., forkøle.

förlegad, adj., forligget, gammel«

för li da, v. «., 3., forløbe, henrinde; -en, p. p., forleden, förlig, adj.; f. vind, Medbør,

gunstig Vind. förliknings-rätt, Forligclses-

kommissjon. förlitan, f., Tillid, Stolen paa. förljudas, v.imp., forlyde,rygtes, förljufva, v.a., 7., forsøde, be-

hageliggöre. förlofvade landet, det forjættede Land. förlopp, *. pl, n., Forløb, för lossa, v. a., 7., forløse; -ning, -ar, Forløsning; -sare, s. pl., Forløser, Frelser; Fødselshjælp per; - sn i ngs-konsten, Fød-selsvidenskaben. förlust, -er, m., Forlis, Tab;

-ig, berøvet; tabende, förlusta, 7. , forlyste, förlåt, *»., Forhæng, förlåta, 3. (lät, låtit), forlade, tilgive.

förlöjliga, v. a., 7., lattcrliggöre. förmak, «. pl, n., Forgemak, förmedla, 7., mægle, bilægge, förmer, vigtigere, anseeligere, förmildra, v. a., 7., formilde, förmultna, v. n., 7., muldne,

hensmuldre, förmåga, f., Formue, Ævne, Kraft,

Magt; i f. af, i Kraft af. förmån, -er, m., Fortrin, Fordel, Forrettighed; Prioritet; -1 i g, fordelagtig, förmäten, adj., formastelig, förmögen, adj., som har Kraft, er i Stand til; formuende, velhavende, bemidlet.485

f ö r m ö g la d, adj., skimlet, maggen, förneka, v. a., 7., fornægte, förnamstig, bruges spegende for

förnuftig, förnämligast, adv., især, fornemmelig, för nöta, v. a., 2. 2., forbruge,

opslide; tilbringe (om Tiden), förorda, v. a., 1., forbeholde sig,

betinge sig. förpickad, ad;., forhippet, förpåla, /., indslutte med Pæle. förr, adv., för, tidligere, förre, -ig, adj., forrige; hin. förruttna, v. n., forraadne. förrycka, 2., forrykke; forvride, forstrække, f ö r r y m m a, 2.1., undvige, römme. för r änka, i., forvride, forstrække, försaka, i., forsage; frasige sig; -ande, n., -else, f., Forsagthed ; Selvfornægtelse, församling, -ar, fForsamling; Menighed; Sogn. förse (såg, sett),forsyne; forsee sig. försilfra, v. a., 7., forselve; för s ina, v. n., 1., udtörke, for-törres.

försinnliga, v. a., 7., sanse-liggöre.

försitta (satt, sutit), miste ved Stillesidden, forsömme sig, ikke paatale i Tide. förs kap a, v. a., /., omskabe, fö r sk ede, n., Forspring, förskingra, /., adsprede; forede, försko (föresko), 2. 1., forfødde;

fö r s k o r, pl., forfeddede Stövler. förskott, t. pl, n., Forskud.' förs kyla, v. a., 2. 1., skjule. förskämma,t>. a., 2.1.,fordærve, förslöa, v. a., 1., slevgöre.

förslösa, v. a., /., bortedsle,

forede; -nd®, n., Foredelse. försnilla, v. a., 7., svige, bedrage; forvanske, försoffa, v. a., 7., nedsænke;

bedeve, beruse, förspridа, v. a., 2.1., udbrede, försprång, 4. pl., n., Forspring, förste, -ar, m., Fyrste, försteg, n., Forspring; Fortrin. Törstiga sig, 3., træde fejl. förstling, -ary m., Ferstegrede. förstone (i f.), i Ferstniugen. förstora, 7., forstörrc; -ings-

glas, Forstørrelsesglas, förströ, 2. I., adsprede; -else,

-ende, Adspredelse, förstympa, v. a., 7., lemlæste,

afstumpe, första f, -var, m., Forstavn, förställa, v. a., t. Iudskæmme,

vansire; f. sig, forstille sig. förständiga, 7., tilkjendegive,

underrette, förstöra, v. a., 2. 1., forstyrre,

edelægge. försumma, v. a., 7forsömme. försupen, adj., fordrukken, försvagande, ».-, Svækkelse, försyn, /., (Guds) Forsyn; Undseelse, Beskedenhed; -nt, beskeden , undseelig, försåt, s. pl., n.y listig Efterstræbelse, Snare, Fælde, Baghold; -lig, listig, lumsk, rænkefuld ; -1 i g t m o r d, Snigmord, förs äga sig, v. r., fortale sig. försämra, v. a., /., forværre, gore slettere.

försätta, 2.2., forsætte; forede,

tilsætte; fordærve, edelægge. försötma, v. a., /., forsede.486

förtaga, 9. (tog, tagit), betage,

borttage; f. sig, tage fejl. fortal, n<, Fortale; Bagtalelse, för thy, con/., thi, fordi, forti gen, adj., tavs, som kan tie* förtjusa, 2. 2., indtage, benrykke, fortrylle, förtorka, v. a., 7., fortörre. fö r t r a m p a, v. a., 7., sendertrsde,

træde itu, undertrykke, fö r t r e t, ro., Fortræd; -a, fortörne. förtrogen, adj., fortrolig, förtrolla, v. a., 7V, fortrylle, för tr uten, adj., uvillig, fortreden,

seen, doven, förtryck, n., Betryk, Undertrykkelse, förtvina, e. n., 7., hensvinde,

henvisne, förtycka, 2. 2., fortryde paa,

tykkes ilde om. förtyda, v. a., 2. 1., mistyde, förut, adv., forud; forhen; -an, foruden; dess f.-an, desuden. förvändt, -er, m., Slægtning, förvansklig, adj., forgængelig, förvar, n., Forvaring; -a, bevare, förverka, 7., forbryde, fortabe, förveten, adj., nysgjerrig, förvis, adj., selvklog, förvita, 7., bebrejde, irettesætte;

-elig, strafværdig, för vunnen, p. p., overbevist orø. förvåg, -ar, ro., Vognhammel, förvåna, v. a., 7., forbavse, förväg, (i f.), adv., i Forvejen, förvägen (vågen), adj., forvoven, förvägra, v. a., 7., nægte, afstaa, fö r yttra, v. a.,

7., afhænde,

sælge; sætte overstyr, föråldras, v.n., forældes, gaa af Brug; -ad, adj., forældet.

föröda, 1.1., edelægge, fordærve, fösa, 2. 2., drive, jage; f. vall, drive Kvæget paa Græs.

G.

Gadd, -ar, m., Braad. Sagn, fi., Gavn; -ei i g, nyttig, galen, adj., gal; -Inas, 7., rase. gall, adjgold, ufrugtbar, galler, s. pl., Gitter, Gitterværk; -Ira, v. a., 7., afsondre, ind-gitrc; vrage, gallskrik, n., höjt Skrig, gam, -ar, in., Grib. (Rovfugl), gan, -ar, ro., Fiskegjelle. ganska, adv., ganske, meget,

saare, overmaade, gap, s. pl., n., Gab.; -a, gabe; skrige, skraal e; -ig, adj,, ppa-lerisk; pluddervurn; -lolla, -or, f., Skrighals; -skratt, n., Skoggerlatter; -skrik, «., Skrig af fuld Hals; -stock, m., Gabestok, garnhärfva, -Qr, et Fed Garn; -fvel, -flar, m., Garn-vinde.

gassa sig, v. r., 7., gotte sig. gast, -ar, ro., Spøgelse; -a, v. a., 7., skrige, skraale, stöje; -kramning, Marerid, gata, -or, f., Gade; indgreftet Vej; -1 o p p (gatulopp), n., Spids-, rod; r 1 ä g g a, v. o*, 7., brolægge; - m å n g 1 a r e, m., Gadekræmmer; -ulysning,/'., Gadeoplysning, gelbgjutare, s. pl,, ro., Gertler, gemen, i gemen, almindeligvis; -sam, fælles; -skapen, deo simple Månd.487

gen (gin), adj., nær, snar; imod; -a, 1., gjenne, holde imod, hindre; -ast, straks; -gifva, -or, f., Gjengjeldelses-Gåve; - k a s t, n., Indvending; <*l j u d a, v. n., 3., gjenlyde; -saga, f.9 Modsigelse; -sträf vi g, adj., gjenstridig; -s t ö r t i g (-störrig), adj., gjenstridig; -s va r i g, adj., modsigende; ansvarlig; -sä-gelse, -r, f., Modsigelse; -vördig, adj., uærbødig, genom,prøp.,igjennem; -bläddra, 7., gjennemblade; -bidt, adj., gjennemvaad; -b y r d (pyrd), adj. , gjennemtrængt; -lärd, adj., grundlærd; - s k i n I i g, adj., gjennemsigtige -ögna, i Hast gjennemsee. gent, adv.; g. emot, g. öfver,

lige over for. g e s ä 11, • e r, m., Haand værkssv end. get, -er, fGjed; -bock, Gje-debuk; -appel, Korsbærtorn; -killing, Gjedekid; -rag, Gje-dehaar; -vallhjon, Gjedehyrde. geting, -ar, m., Gedehams, Hvespe; -b o, -n, n., Hvesperede. gifmild, adj., gavmild.

giftblåsa, -or, ... > Giftblære.

giftsàck, -ar, m.)

gifte, -n,n., Giftermaal; >*oman, En, som kan bortgifte en Pige; -orätt, id., Ægtefælles Lod i Boet; -vuxen, mandbar,' giftefærdig.

gifva, 3. (gaf, gifvit), give; g. till, tilgive; g.upp, opgive; g. öfver, overgive, opgive; -nde, adj., frugtbar, indbringende, gigeltand, f., Hugtand, gikt, m., Gigt; -fluss, m.,

Gigtfeber; -knöl, -ar, m., Gigtknude, gilla, v. a., i., billige, bifalde, giller, s. pl, n., Fælde, Snare;

-Ira, 1., sætte Fælde for Dyr. gillstuga (f. gå I dst.), Gældsfængsel; -bjon, Gældsfange. giltig, a<&\, gyldig, gimsa, v. n., 1., gumle, gipa, -or, f:, Hjörne, Krog, Bugt; munn g., Mundvig; gipa,v.n., i., vrænge Mund. girig, adj., gjerrig; -as, være gjerrig; -buk, -ar, n., Gnier, gissa, 1., gætte, formode, slutte, gissel, -siar, m., Pisk, Svabe, gi sta, v. o, i., törre; -en, utæt. gitta, 3. (gatt, gittit), kunne,

formaa; gide. gjuta, v.a., 3. (göt, gjutit), gyde, stabe; -gods, n.f Stabemalm. gladlynt, adj., lystig, «hunter. glaf, -var, Glavind, Lanse, glafs, n., dæmpet Geen. glam, n.y Sfodderstadder, Snak,

höjrastet Tale« glasögon, pl, Glaröjne, Briller, gies, a<$., tynd, spredt; -tänd, faris Tænder staa vidt fra hinanden, glimma, v. n, 7., glimre, glindra, v. n.y 1., glimre, glinse, glisa, 2. 2., vise Tænder ad. glitter, n., Flitter; -trå,

glimre; -trig, at#., glimrende, glop, -ar, m., Laps. g lo p p, n. (gloppande), Slud, Regn og Sne; -»ord, Skose, Stikpille, glosögd, adj., som har Okseöjne*. glufsa, 1., sluge, æde. glugg, -ar, «i., Glug f Tagvindue; Skydehul, glunk, -ar, m., Nys, Ymten,m

hemmelig Hamlen; -a, mumle om; det glunkas, der ymtes, glunt, -ar, m., Dreng, glupa, 7sluge; -ande og -sk,

adj., glubende, slugeu, grisk, glutta, v. n., /., titte, glåmig, adj., bleg, blaableg. gläd tig (glättug), adj., glad,

munter, opromt. gläfs, n., dæmpet Gøen. glänt, adv.; på g., paa Klem. gläpa, 7., sladre, lade Munden

løbe; -ig, sladdervurn. glöda, v. n., 2. l.j glödga, v. a., 7. J 8 glömma, 2. 1., glemme; -sk,

glemsom; -ska, f., Glemsel, gnabb, n., Smaakævlen; -as, 7. gnag, n., Gnaven; -ig, adj., gnaven; -spån, m., Knurre-potte, Gnav. gnat, n., Knurren, Brummen,

Skænden; -ig, vranten, gned, n., Slendrian, gnet, -er, f,L, Gnidder; -ig,adj. gnissla,/., knirke; skære Tænder, g no, v. a., 2. 1., gnide, gnola, 7., larme, buldre, gnugga, 7., gnide; -ning, Gnidning.

gnägga, v. n., 7., vrinske, g n ä 11, n., Skrig, Knirken, Klynken, god, adj., god; gå i g., gaa i Borgen for; i godo, i Mindelighed; hålla till godo, tage til Takke; komma t. g., komme til Nytte; -bit, -ar, Lækkerbisken; -känna,£. I., bifalde; -lynt, adj., oprömt; -rå, Go-deraad, Bakkelse; -talig, som taler venlig; -tycke, n., Godt-befindende, Vilkaarlighed.

golf, s. pi., ti., Gulv. gom, -ar, m., Gane. gona sig, v. r., /., gotte sig. gorm, n., Larm, Stöj, Kævl. gorr, n., ond Vædske i Saar og

Bylder, Materie, gosse, -ar, m., Dreng, Gut. grabba, 7., snappe, gramse, g rabb la, v.n., 7., röde omkring, grafvård, -ar, w., Gravminde, gramse, adj., gram, fjendsk, gran, -ar, †., Gran; -kegla, f., -kotte,m., Grankogle; -kåda, Gran - Harpiks, granadill, †., Passjonsblomst. grann, ad;., pyntet, pæn, fin; nøjeregnende; -eligen, adv., nöje, opmærksomt; -hörd, lydhør; -laga, punktlig, vanskelig; -låt, -er, m., Pynt, Prydelse; Artighed; -synt, nöjeseende; -tyckt, nöjeregnende, prippen, granne, -ar, tnGranne, Nabo; -skap, n.,Naboskab; -sämja, f., Naboenighed, gre f v ens tid (ironisk), den rette,

belejlige Tid. gren, fSkræv; -a ut, skræve;

-sle, adv., over Skrævs, grift, -er, m., Grav; -vård,

Gravminde, g r i n, n., uhøvisk Latter; - m i g g a,

/"., -olle, m., Grinebider, grind, -ar, tn., Led. grisa, 7., kaste Grise, fare. gro, 2.1., gro; det g. i honom,

det kaager i ham. groda, -or, f., Frø; -blad,

Vejbred (Plante), grodd; tn., Spire, Kime. groll, n., Nag, dulgt Had. grolle, -ar, m., Graaskimmcl.489

grop, -ar, /l, Grube, Groft,

Gray; Smilehul, grossa, /., handle i det store, grufva, -or, f., Grube, grufva sig, 7., gyse, grues; beklage sig. grummel, «., Grums; -la, göre

grumset; -ig, grumset, grund, -er, m., Grund; -drift, HovedtiIböjelighed;-fä 11 e, Bundfald; -lag, Grundlov; -ränta, Grundskat; - v a I, m., Grundvold; -yta, f., Grundflade; -ämne, »., Grundslof. grym, adj., grum, grusom, grymta, v. n., /., grynte, gryning, f., Daggry, Morgengry, gryt, n., Malm; Gehalt; Jordhule, grå, adj., graa; -randig, adj., graastribet; -sp i uk, -ar, m., Graaspurv; -s p r ä c k 1 i g(-skym-lig), adj., graaspættet. gråta, 9. (gret, gråtit), græde; -ig, -mild, grædenæm, græde vurn; -ögd, forgrædt, grädda, v. a., 1., bage, grisle, grädde, m., Flöde; -a sig, sætte Fløde; -panna,/"., Tærtepande, gräfsvin, s. pl., n., Grævling, gräfva (grof, gräfde, gräfvit),

grave; -ande, n., Gravning, gräl, n., Kiv, Trætte, Klammeri. gr än, et Gran. g r än d, - er, m., Stræde, Tværgade, gränja, skære Tænder, skrige, gränsskillnad, m., Grændse-skjel.

gräs, n., Græs; -lupen, græsbevokset; -månad, April; -plan, -svål,-vall, Grönsvær. grön, adj., grön; göra sig g., göre Hoserne grönne; -saker,

pl., Grönt, Haveurtér; -sjuka, Blegsot; -ska, f., grönnes. gröpa, v. a., 1., udhule, gröpe, n., Skraa, grovmalet Korn. gröta i bop, 1., smöre sammen, grö ti g, adj., grødet; utydelig, grötmyndig, adj., pralende,

stortalende, guckn, m., Gog, Kukkuk. gud a sig, 7., anstille sig from

og andægtig, gudslån, n.. Guds Gaver, gud unge, -ar, m., Edderftigl. gul, adj., gu'; -hare, -ar, m., Kællingetand (en Plante); -s ik-t i g (- s j u k), gulsottig; -sippa, Anemone; - s pi n k (-sparf), tit., Gulspurv; -äfla, f., Vipstjært, gulan, def.x Æggeblommen. gull (gnid), n., Guld; -bagge, Guldbille; -horste, Evighedsblomst; -dragare, Guld trækker;.-gosse, kær Dreng;-hane, Kællingetand; - tr a f, m., Natlys (Plante); -vifva, f., Kodrive. gumma, -or, f., gammel Kone« gumse, -ar, m., Vædder, Bede. gunga, or, f., Gynge; Hængedynd; v. a. og n., 1., gynge, gu nåd lig, adj., som lader from. gunås, interj., Gud naade os. guppa, t?, n., 1., vippe, gimpe, gyckel, n., Gøglen. gynna, /., ynde, beskytte, understøtte; -ande, -sam, gunstig; -are, pl., m., Velynder, gyttja, f., Dynd, Mudder, gyttra, v. a., 1., sammensætte, forbinde; g. s i g, klæbe sig sammen, vokse sammen, gå (gick, geck, gått, gången), gaa;

I g. igenom med, drive igjen-490

nem; g« lill sig sjelf, gaa 1

sig selv; g. ihop, lade sig göre; g. miste om, gaa glip af;'g. om, gaa forbi; g. om hvarannan, krysse hinanden; g. om intet, blive til intet; g. till väga, gaa. til Verks; g. utmed, udholde, drive igjennem; g. åt, medgaa, fortæres; g. illa åt någon, medtage, mishandle En. gåfva, -or, f., Gåve. gål (i daglig Tale) for gård. gång, -ar, ro., Gang; -are, Fodgænger; Ganger, Hest; - faste, Gænger, Led; -stol, Stol med Hjul under; -vecka, Fasteuge; -ämne, Gangerts. gåra, -or, f., Aare i Træer, g år d fa r i h a n d e I, ro., Bissekræmmerhandel, gårkock, -ar, ro., Spisevært. gårtjuf, -var, ro., Kvægtyv. gåtlik, ad/., gaadefuld. gäcka, t). a., 7., gække, drille, gädda, -or, Gjedde; -drag,

Gjeddenæt; -snip.a, lille Gj. gäf, adj., gangbar, gälda, 7. (gälde, guldit), betale, erstatte; -stuga, Gældsfængsel, gäll, adj., klartlydende, gjennem-trængende; -a, skingre, gjalde, gänglig, adj♦, tynd, smal; slingrende.

gärd, -er, ro., Skat, Tribut, gärde, -n,n., indhegnet Ager; -se(stor, -ar, m., Gærdestav; -sgård, Gærde, Skigaard. gasa, 2. 2., gære,, kaagej -deg, Surdej; -mjölk, oplagt Mælk; -t, m., Gær; -tbröd, Surbred. g äspa, v. a., 7., gispe, göda, 2. 1., gode, fede, mæske;

-kølf, Fedekalv; -sel, Gödning, Gedske; -sla, gede, gedske; -stia, Fedesti. göjemånad, m., Februar, göl, -ar, m., dyb Meddingepel. gömma, 2. 1., gjemme; gömsla

f-s le), Gjemmested, göpen, -pnar, ro., den bule

Haand; Haandfuld, Gævn. göra, 2.1., göre; må g., lad saa være; g. om intet, tilintetgöre; g. undan, rede fira sig; g. åt, udvirke; det g. å t, det hjælper; -lig, adj., mulig; -lös, ørkesløs; -omål, Forretning, gördel, -diar, ro., Gjord, gös, -ar, ro., Gøs; Klump Jern.

H.

Hackho, -r, f., Hakkebræt, hackkorf, -var, ro., Kødpølse* hafsa, 7., handle skødesløst og

overilet; -ig, adj., skødesløst hafskräk, s. pi., n., ethvert lidet Havdyr, hafvande, adj., svanger, frugtsommelig, hage, -ar, ro., til Græsgang indhegnet Jordstykke, hagelskur, -ar, ro., Hagelbyge, hagtorn, ro., HvidtjÖrn. haj, adj., forfærdet, bange, haka, -or, f., (Ansigtets) Hage« hake, -ar,, ro., Hage, Krampe,

Krog; -ring, Osken, Malle, hal, adj., glat, slibrig; -ka., 7., glide; -ke, ro., Glathed, glat, slibrig Vej. halfvåning, -ar, f., lavt Stokværk.491

ball, m.9 Kontor, hvor Manufakturvarer besigtiges og stæmples. hallon, 9, pl., n., Hindbær, hals knöl, -ar, m., Halsby ld 5

Adamsæble, b a Iss ty f, adj., stivhalset; hal-

starrig, stivsindet, hal ster, pl., n., Rist. halt, m., indvortes Værd, Gehalt, halt, m., Standsning, Holdt, hamn, -ar,Havn; Skygge, Skyggebillede; följa i h. och häl, folge i Hælene, hampa sig, /., flaske sig, lykkes. hand, händer, f., Haand; för h., ved Haanden; lägga h. vid, lægge H. paa; h. emellan, fra Haand til H.; gifva vid h., tilkjendegive; -rdnk, Haandklæde; -fallen, ctfj., modfalden; -fat, Vaskefodr; -skas, prøve Styrke; - s k ä r a, f., Sigte; -slog, adj,, fingernæm; -söl, Handsel; -veta, Plovstjært, ha pp I a, 7., hakke, stamme, vakle, hardt, adv., tæt hos, nær ved. hare, -ar, m., Hare; -kona, Hunhare; -hynda, Hunmynde; -munt, som har Hareskaar; -äpple, Trøffel;

taga till harvärjan, smöre Haser, harka, v. a., /., Inget rive. harkla (h'arska), v. n*, 7., harke; -ing (-ning), Harken, harmsen, adj., harmfuld. I| arts, »., Harpiks, hatt, -ar, m., Hat; -kull, tn, Hattepulf -skyfve, n., Hatteskygge; -tof, ni., Hattefilt. heder, f., Vedbende« heder, m., Hæder, Ære; -sam, hæderlig.

hejd, m., Maadehold, Betvingen; -a, l.% holde tilbage, standse,, tæmme.

helbregda, adj., sund, karsk, helg, f., Fesl, Helligdag; -d, f., Hellighed, Uforkrænkelighed; -erån, n., Kirkeran; -esmål, n., Helligaften, helgjuten, adj., massiv, helgryn, s, pl., n., Byggryn, he Iki öfvad, adj., som bar hel Hov.

helsa, v. a. og n., 7hilse, helsa (hälsa), f., Sundhed;

-osam, sund. helst, adv., helst; conj., fordi,

eftersom, hem, s. pl., nHjem; -bygd* Hjemstavn; -fred, Husfred j — följd, -Medgift; -förlofva, v. a., /., give Hjemlov; -gång, Brud paa Husfred; -masiadd,. adj., hjemmevant; -qvarn, f Haandkvætn; -s k j uta(-s t ä 11 a), overlade til; -synd, Skede-synd; -vist, Hjemsted, hemman, s. pl., n., Gaard paa Landet; -sränta, Grundskat; -tal, Matrikkeltal. hemsk, adj., vild, gysenopvæk-

keude; nedslagen, forstyrret hemul, Hjemmel; -a, hjemle, herde, -ar, mHyrde; -inna,.

-or, Hyrdinde, h e s sj a, 7., puste, være stakaandet het le f r ad, adj., hidsig, ilsindet hetsa, v, a., 7hidse, hetta, f., Hede; -blemma,

Hedeblegne. h e t v ä g g, m., Fastelavnsboller j med Mælk.

i bide (hid), -n, n.f Dyreleje, Hi.492

hil ka, -or, f., Barnehue, Hyllik. hiller, -Irar, m., Ilder, himla sig, 7., løfte Öjnene mod Himlen.

himmelsbryn, n., Synskreds,

Horisont. hin håle (o: hårde), Fanden, ^hinna (hann, hunnit), naa, blive færdig; h. till, strække til; h. undan, undslippe; h. upp, indhente, hisklig, adj., gyselig, gruelig, hisna, v. n., 7., gyse. his ta sig, 7., holde sig tilbage. hitom,prcep., her, paa denne Side. hitta, 7., hitte, finde; -ig, adj., opfindsom; -ord, vittigt Indfald, hjelte, -ar, m., Helt. hjesse, -ar, m., Isse« hjon, s. pl, n., Person, Tyende;

-eiag, Ægteskab, Ægtepar, hj ord vall, -ar, m., Græsgang

for Kvæg. hjortron, s. pl, n., Multebær, bjula, 7., slaa Hjul; -häfte, n., Hold^æde; -löt, m., Hjulfælg, ho, -r, f. Trug. hof, -var, m., Hov. hof, n., Maadehold; -sam, maa-

deholden. ho g, d. samme som håg. hoj; i en h., i cn Hast. hop, -ar, m., Hob; adv., sammen; -krumpen, sammenkrympet; -tals, adv.y hobevis; -trassla, 7., bringe i Urede; -vräka, drive sammen, styrte s. hopp, n.y Haab; Hop; -a, 7., hoppe; -as, v. d., 7., haabe, hopptossa, -or, f., Fre. horn, n., Horn; -boskap, Kvæg, -klyft, Hovklyfl; -oxe,

Eghjort; -qvicka, Hornmarv; -skata, Næshornfugl. hot, n., Trussel; -a, true. buckle (hufVudkläde), -n, n.,

Hovedklæde. hud flänga, v. a., 2. 1., hudstryge, hudflette, hudömsning, /"., Hudskifte, huf, -var, nt«, Bedækning, Skærm.

hufva, -or, f.9 Hue, Kappe, hufvad; kun i Sammensætninger;

som: tjockh., tykhovedet, hufvud, -en, n., Hoved; kort om h., kort for H.; -bonad, -er, Hovedtöj; -bry og-bråk, Hovedbrud; - f 1 u s s, m., Hovedgigt; -kulle, Isse; -skalle-platsen, Golgatha; -skål, Hjærncskal; -stupa, adv., hovedkuls; -s vål, den tykke Hud paaHjærneskallen; -värk, Hovedpine ; - y r, svimmel; -yrke, Hovedbeskæftigelse, h u g f ä 11 a s, v. dt, være tilböjelig til. hugna, v. a., 7, glæde, tröste; -ad, m., Glæde, Trost; -elig, trøstende, hugsa, v. a., 7., huske; besinde, hugskott, s. plf n.y Indfald,

Indskydelse, pludselig Tanke, hugstor, adj.y stolt, opblæst, h u k, - a r, m., Krog, Éjöme, Huk. huka, adj,', sitta h., sidde paa

Hug, huge. huller om buller (hummel om

tummel), hulter til bulter, hul lig, adj., kødfuld, trivelig, hum, interj., hm; h. få, ha h.

om, komme under Vejr med. humlepepla (-koppa), -or, f., Humleknop.23

huiidfila, v. a., 1., overskælde, hur, huru, adv., hvorledes,

hvordan; h. vida, hvor vidt. hus, s. pl., n., Hus; -aktig, huslig;-bondkast, n., Herredömme i H.; -hyra, Husleje; -lärft, hjemmegjort Lærred; -röta, Forfald paa H«; -varm C-van), hjemmevant, hul, interj., bort, væk; vet h., skam dig; icke veta h., ikke skamme sig; -1 ö s, uforskammet, hvaba, daglig Tale for: hvad

behagas, hvadan, adv., hvorfra; hvoraf. hval, -ar, ro., Ol, Antal af 80. hvalf, s. pl., n., Hvælving; -båge, hvælvet Bue; -gäng, Buegang. hvar, hvart, pron., hver, hvert; h. och en, enhver; -annan, hinanden; -derå, enhver især; -ende, hver eneste. hvar, adv., hvor; h. om icke, hvis ikke; h. vid lag, hvor omtrent; -est, hvor; - förutan, desuden; -hän, -t, -ut, -tåt, hvorhen; -jemte, hvorhos; -medelst, hvorved. hvarf, s. pl., n., Rad; Lag; för b., Raden rundt; -tals, lagvis. hvarf, s. pl., n., Skibsværft, hvarje, adj., enhver; -handa,

adj., allehaande. hvars {Gen. af hvem), hvis. hvilkendera, adj., hvilken afto. hvita, †., Æggehvide; det Hvide i Öjet.

bvitlim, n., Hvittekalk; -mma,

v. a., 1., hvitte, kalke, bvitmena, v. a., /., hvitte, kalke, hvi trot, Kvæk (Plante).

hvitsippa, -or, f., Hvidsimmel,

Skov-Anemone, hvitten, -tnar, *»., Hvid, ‡ Skilling.

hvä|fva, 2. 1., hvælve; omvælte, hvätlja, v. a., 1., hvæsse; -esten,

fi)., Hvæssesten, Slibesten, hy, ro., Hud, Ansigtsfarve, hybbje, -n, n., usselt Værelse, hydda, -or, f., Hytte, lidet Hus. hyfsa, /., slibe, pudse; sætte Skik

paa, danne, hyfvel, -flar, ro., Hövl; -tand, Jernet i enH.; -fia, 1., hovle, hygglig, adj., tækkelig, behagelig, hynda, -or, f., ^Tæve, Tispe, hyppja, 1., hoppe, springe, hysa, v. a., 2. 2., huse; nære,

vedligeholde, hyskja, -or, f., øsken, Malle, hytta, -or,/", Smæltehyite; Kahyt. håf, -var, ro., Fiskegarn; Kirketavle; -va, v. a., 1., fiske, h å f v or, pl., f., Ejendomme, Midler, håg, ro., Hu; -as, -fällas, hige efter, have Tilböjelighed til; -ad, -full, adj., tilböjelig til; -komst, ro., Erindring; -lös, adj., utilböjelig, ligegyldig; -skott, Indfald, Tanke, Grille; - stor, opblæst, ærgjerrig. Håken, ro., Satan, hål, s. pl., n., Hul; -a, -or, f., Hule; -ig, adj., hullet, udbulet; -ka, v. a., 1., udhule, håll, interj., holdt, håll, $. pl., n., Skydsskifte; -karl, Skydsskaffer; -stuga, Krostue paa en Poststasjon. håll, n., Afstånd, Frastand; pl.,

Side, Kant, Sted. håll, s.pl., n., Hold, Sting; -la,494

9. (höll, hållit), holde; h. efter, feige, holde i Ave; h. på, være i Færd med; h. till godo, tage til Takke; h. sig undan, holde sig skjult; -botten, tri., god Ankergrund; - f a s t, varig, stærk, håra ifrån sig, fælde Haarene, h å r d I ä s t, adjvanskelig at lukke, hårdnad, /*., Haardhed, Forhærdelse.

hårdsmfilt, adj., vanskelig at

smælte; vanskelig at fordøje. h å rd v a 11, tn., höjt liggende Æng-land.

àfirlugga, v. a., i., trække En

i Haaret, häck, -ar, tn., Hække; Vogn-

baver, Yognhæk. häda, v. a., 7. (hädad, hädd), haane, spotte; -isk, adj., spottende, gudsbespottelig. hädan, adv., heden, herfra, häfd, tn,, Hævd; Jordens Dyrkning; BesYangrelse. häfder, pl, Aarbøger, Krønnike;

-datecknare, Historieskriver, häfkonst, f., Mekanik, häfoffer, s. pl., n., Ofring, forenet med Løfte (bibelsk), häfta, f., Bindsel; haardt Liv. häger, -grar, tn., Hejre, hägra, 7., fortone sig, afspejle

sig; -ing, Luftspejling, häkta, 7., hæfte, fængsle; -e,

-n, n., Fængsel, häll, -ar, tn., skraanende Klippestykke; Jernplade; Hæld, Fald; -eberg, n., Klippe; -esten, Klippesten; -a, £.1., hælde, øse; -regn, Skylregn, hälsa, f., Sundhed; -ot, Helsot. hämd, m., Hævn; -mna, hævne.

hämpling, -ar, m., Irisk, hämta, 7., bente, indsamle; fe. sig, komme til sig selv; -are, s. pl, m., Bud; Madspand, händig, adj., nævenyttig, fingern æm; hand ti ig. hänföra, 7., henrive, henrykke;

anvise Plads, hängdy (hängfly),n., Hængedynd, hänge, -n, n., Blomsten paa Pil

og Hassel, b äng la, 7, skrante, hive; h. sig

fram, slide sig igjennem, h ä n g s j u k, adj., sygelig, skranten • h ä n g s 1 or, pl., Bærebaand, Bugse-seler.

häpen, adj., forundret, forbavset;

- p nad, m., Forbavselse, här, adv., her; h. om dagen, forleden Dag; -jemte, herhos; -näst, næste Gang; -tilis, hidtil; -å, herpaa, härad, -er, n., Herred, härd, -ar, tn., Arne, Hærde, härda, 7., hærde; h«ut, udholde, härdig, adj., hærdet, haardfør» harf, -var, tn., Bive. här fia, v. a., 7., haspe, härflyta, $. (flöt, flutit), hidrøre, härfva, -or (härfvel, -flar, m.),

†., Haspe, Garnhaspe, härfärd,-er,nu, Leding* Krigstog, härraä, v. cl, 7.* efterabe, efter göre ; - a r e, slavisk Efterligner, härnad, -er, m., Krig, Leding, härs och tvärs, paa Krys og

paa tværs, härsk, adj., härsk; -na, bliveh. härsvängäre, s. p*, m., Hirs-fænger.

häst, -ar, m., Hest; -botare, Hestelæge; -bytare (^mång-495

lare), Hestehandler; -galen, kaad; -qvarn, Hestemølle, hätsk, adj., hadsk, hö, n., Hø; - and, Høhøst; -bol, Høæng; -gaffel,Høfork; -lider, Hølade; -skrinda, -or, †., Høvogn; -skulle, -ar, id., Høloft; -sträng, -ar, m., Høskaar; -såte (-vålm), Høstak; -tapp, Høtot, Høknippe. höft, -er, m., Hofte; på h., paa

Lykke og Fromme, b öfva, f,Maade, Tilbörlighed;

—s, 2.-1., anstaa, sömme. hög, -ar, m., Höj, Dynge, Hob högdjur, s. pl, n., stort Vildt, högdragen, adj., hoffærdig, höger, adj., höjre; på h., paa h. Haand.

högfärd, m., Hoffærdighed. högljudd, adj.^ höjrøstet. högmod, m., Hovmod; -a s,v. d., i. högmål, n., Statssag, Livssag;

-s br o 11, Mqjestætsforbrydelse. hö gm ögen de, adj., opblæst, högvakt, -er, m., Hovedvagt, höja, 2. 1., hæve, förhöje, løfte, hölj a, 2. 1., hylle, bedække, hö Isa, -or, fHylster, Balg. hörn, s. pl, n., Hj örn e. hörsel, m., Hørelse; -rör, Hørerør; -lös, adj., døv. h ö r t u b, -a r, m., Hørerør, Ørehorn. hössja, -or, Osken, Malle, hö ta, 2. 2,, bøde, true.

I.

Ibland, adv., undertiden, id (-egran, -eträd), Takstræ, id, -ar,. «n., et Slags Karpe.

ida, -or, †., Vandhvirvel, idas, v. d., 2. I., gide. ide, -n, «., Björnens Vinterleje, Hi.

i di sia, drøvtygge, Jorte, idka, 1., drive, udøVe, sysle med; -are, m., En, som driver noget; -elig, idelig, uafbrudt; flittig, idog, adj., vindskibelig, dulig. idrott, -er, m., Idræt, ifrån, præp., fra; vara i. sig,

være fra sig selv. i föl, adj., drægtig, med Føl. igel, -glar, m., Igle, Blodigle, igelkott, -ar, m., Pindsvin, igel tänd (gigeltänd), adj., dobbeltandet; arrig, ig en sm eta, v. a., 2. 1., tilkline, ihop, adv., tilhobe, tilsammen, ihåg, adv., i Hu; -k o m m a, v.a., 9. ihålig, adj., hul; -het, Hulhed, ihållande, n., Vedholden, ihängsen, adj., vedholdende, ihärdig, adj., vedholdende, standhaftig; -het, Udholdenhed, ijåns, adv., nylig, nys, istad, i ka I f, adj., drægtig, med Kalv. ikorre, -ar (ikorn), m., Egern, ikring, præp., omkring, il, -ar, m., Iling, Vindbyge; -a, 7., ile, haste; stikke, smærte; -ig, ilfærdig, stormende; - ing, f., Kastevind; Gigtsmærte. i 11 a, adv., ilde, slet; slemt, ondt; blifva (taga) i. vid, blive for* skrækket; må i., befinde sig ilde; -bragd,Udaad; - fun di g, underfündig, lumsk; -

fänas, i^ være utaalmodig, længes efter; -grep, Rænke; -listig, -pari g, listig, underfundig; -plik-tig, træsk; -villig, skadefro.496

ilsk, adj., ond, arrig, bidsk; -a, f., Ondskab; -nas, opbringes, imma, f., Damp, Emme, A ånge;

-bad, Dampbad; -ig, taaget, inbetsa, v. a., 1., indbejse. inbiten, adj., gjennemtrængt, inblåsa, v. a., 2. 2., indblæse, in brått, s. pl., n., Indbrud, in byrå (inpyra), 2. 1., indsylte,

gjennemsete, indbejse. indelning, -ar, f., Inddeling;

en Militærs Embedsgaard. indragningsstat; vara på i., slaa paa Vartpenge; lefva på i., leve indskrænket, indgetogenC. indrägt, -er, wi., Indtægt; -ig,

adj., indbringende, inelfva, -or, †., Indvold, inemot, præp., henimod, infoga, v. a., 1., indfalse, indpasse; -ning, f., Indfalsning. infälle, -n, n., Indfald, införlifva, v. a., /., indlemme, inge (-ifra), indgive; -ifvelse

(-ifvande), Indskydelse, ingendera, pron,, ingen af begge, ingröpt, p. p., udhulet, in gälde r, pl., Indtægter, Henter, inhemsk, adj., indenlandsk, inhysa, 2. 2., give Bolig; -es, adj., som sidder til Huse hos; -eshjon, n., Inderst, Indsidder, i n i, adv. og præp., inde i, inden i. inkast, s. pl., n., Indvending. inknåda,n>. al, 1., indælte. in k råm, n., Fylding, Indmad,

Indvolde, inkräkta, v. a., 1., usurpere, uretmæssig erobre; -nings-lystnad,, Bovsyge. inlaga, -or,/:, Gælds-Segsmaal. inlinda, v. a., i., iadsvebe.

inlopp, s. pl., n., Indlob, inläsa, v. a., 2. 2., indeslutte,

indelukke« inmäte, n., Indmad, innan, adv., konj. og præp., inden; i. kort, om foje Tid. innandöme, n., det indvendige, innan rede, n., de indre Dele. innanmäte, n., Indmad. > innantill, adv., indentil, indenad;

läsa i., læse indenad (i Bog), inne, adv.% inde; sitta i., sidde fængslet.

innebara, v. a., 3., indeholde, innästla sig, v. r., 1indsnige sig, sætte sig fast. inom, præp., inden, forinden;

dragen i. sig, indesluttet, inplugga, v. a., 1., drive ind. inreda, v. a., 2. 1., indrette, inrida, v. a., 1., tilride; ride ind. inrita sig, v.r., 7., indsnige sig. inrop, s. p., n., Tilslag ved en Avksjon; -a, /., faa Tilslago.s. v. inrota s i g, v. r., 1., rodfæste sig. i nr å da, 2. 1., tilraade, tilskynde, insjukna, v. n., 1., sygne,

blive syg. inskeppa, v. a., t., indskibe, inslag, n., Islæt, Varp. i n s 1 e k a s i g, 2.2., indsmigre sig. insläppa, 2m 2., indlade, slippe En ind.

i n s m y g a, 3., indsnige, indsmugle, insnärja, v. a., 2. 1., indsnære,

besnære, i ns o ekne, adj., indensogns. insomna, v. r., /., sove ind. insteg, n., Indpas, Adgang, inställa, 2. 1., indstille, fremstille; undlade, forsömme; indsmigre sig; -else, f., Mede.497

instänga, 1.1., indhegne; indestænge, indeslutte, insvepa, v. a., 2. 2., indsvøbe, in sö f va, v. a., 2. 1., sövndysse. insörpla, v. a., 1., indslubre, intaga, -or, Indhegning, intala, v. a., /., overtale, tilraade, intrassla, v. a., indvikle, intrång, n., Forfang, Afbræk, intyga, v. a., i., bevidne, bekræfte; -ande, n., Bevidnelse, inuti, præp., inde i. inviga, v. a., 1., indvie, invira, indvikle, indsvøbe, invälja, v. a., 2. 1., indvotere. invärtes, adj. o% adv., indvortes, in yrd, adj., tilsneet, inåt, prtep., indad, in ögd, adj'., hulöjet. irra, 1., vildlede, fore vild; fare vild; i. sig, tage fejl; -bloss* Lygtemand; -gång, Labyrint; -ing, -ar, m., Vildfarelse, Fejltagelse; -lära, f., Kætteri; -sken, Lygtemand; -stjerna, Planet; -väg, m., Afvej, ts, m., Is; -bit, Isstykke; -lupen, bedækket med Is; -not, Isgarn; -sättning, Frysning; -sko, Sköjte; -sörja, glatis; -vrak, Drivis; -yta, Isflade. i slå, v. a., slaa i, iskænke. istadig, adj., stædig. isterhaka,~-or', Dobbelhage. itända, v. a., 2. 1., antænde.

J.

Jag, pron., jeg; det är jag, det er mig.

jagta, v* a., 1., jage firem og tilbage.

jaka,!., bejae; -kare,Jabroder;

-kord, n., Jaord. jama, v. n, mjave; -mning. jembredd, m., lige Bredde;

sätta i j., sammenligne, jemföra, 2. 1., jævnføre, sammenligne; -eisev i s, sammenligningsvis, forholdsvis. jern g od, ad;., af lige Godhed, jemka, i., jævne, forlige, ordne;

-kning, Jævning, Ordning, jemlike, -ar, m., Ligemand, jemlikt, adv., i Følge. jemt, jævnt, ligelig, bestandig; j.

eller udda, effen eller ueffen. jemte, præp:, hos, med, ved Siden af. jemvigt, m., Ligevægt, jemväl, adv., ligeledes, ogsaa,

fremdeles, jernbindig (-bunden, -haltig),

adj., jærnholdig. jernbråte, m., gammelt Jærn-skrab.

jernvandling, -ar, pl., jærnholdig Forstening« Jo fur, tn., Jupiter, Tordenguden, joller, fi., Lallen; -Ira, i., lalle« jord, f., Jord; -afång, Gaard-Erhvæivelse; -bryn, Jordflade; - b ä f n i n g, Jordskælv; -e g uroma, Jordmoder; -ekons t, m., Jordmoderkunst; -fynd, Jord-fund ; -fästa,/., jordfæste, begrave ; - g u b b a r, pl., store Jordbær ; -1 ä g e, Jordbund; - m ä r g, Mærgel; -p ä r o n,Kartoffel; -r a s, Jordskred; -refning, Jordudstykning; -rum, Værelse i Kælderen; -ränta, Grundskat; -skalf, Jordskælv; -våning, ,ncdcrsleStokværk;-y t a,Jordilade.

32498

Ju, adv., Jo.

Jiicka, v. »., 7., vippe, glmpe. Jude, -ar, ro., Jøde; -isk. juft (jukt), ro., Ryslæder. jufver, 8. pln., Yver. Jul, ro., Jul5 -klapp, Julegave; -os, Julerus, Julesvir j - o 11 a, Julemorgen, julle, -ar, ro., Jolle, ju tv agn, -ar, ro., lille Enspændervogn.

jäf, n., Indsigelse, Forkastelse; -a k ti g, -vig, adj., forkastelig, ugyldig; -va, forkaste, eksipere. Jägta, v. a., jage, forfølge. jSkel, -klar, ro., Djævel, j S mf o ta (-fottes), adv., Fod for Fod.

jämmer, ro., Jammer, järg, n., Snakken om et og det

samme; -a, v. h., 1. jäsa (gäsa), 2. 2., gære, kaage. jäspa (gäspa), v. n., gispej

K.

Kabitjo, ro., Kabliav. k af, adv., aldeles, füldkommen; k. död, stendöd; k. emot, stik imod. »

ka fl a, v. o., 1., rulle, mangle, kagge, -ar, ro., Bimpel, Dunk. kaja, -or, f., Allike, Kaa. kajman, -män, n., Krokodil, kajuta, -or, f., Kahyt, kaka, -or, /*., Kage; Efterbyrd; k. söker maka, Krage seger Måge.

kakel, n., Teglsten til Ovne; Kaglen, Klukken, Snadren; Sladder; -ugn, Kakkelovn.

kakspade, -ar, ro., Ovnskaffe. kal, adj.f skaldet, nogen; flav,

mat; -lufven, Kalot, Paryk, kalas, s. pl., n., Gilde, Gæstebud.

kal ja, en Drik, som laves af gæret Surmælk, kalkband, n., Murkalk. kall, s. pl., n.\ Kald, Embettø; -else, -r, f., Udnævnelse; Drift, Kald; Stævning, kall, adj., kold; -brand, Koldbrand; -kök, koldt Køkken; -na, blive kold; -skål, Kold-skaal.

kamma, v. a., 1.,. kæmme, kamp, -ar, ro., Hest. kana, v. n., 1., glidél kan is ter, ro., Knaster (Tobak), kannskottet; f.E. komma i k.,

komme, som man var kaldet, kap, s. pl, n., Fangst, Bytte, Kaperi; Puds; -a, kapre, Opbringe; kappe, overhugge, kapp, i kapp, adv.,.omkaps, kappe, -ar, ro., Tønde, kapprak, adj., rank, Ifge, opret kappråck, -ar, ro., Kappe, kappsäck, -ar, ro., Vadsæk, kapris, -ar, rö., Kapers (Frugt), k a p r i s, - e r, ro., Egensind, Nykke, kara, v. a., f., rage om i Ilden* k ar a f in, -er, ro., Karaffel, karamell, -er, ro., Brystsukker, karbas, -er, tf*., Krabask, karda, v.

a., 1., karte, karg, adj, karrig, karmstol, -ar, ro., Lænestol, kart, ro., umoden Fragt;.,-ig,

adj., umoden, karta, - o r, f., Landkaaft, Kaart $ Stempelpapir.409

kasse, - ar, m., lidet Næt, Gam. kastby, -ar, m., hæfUgt Vind-

stød, Byge. ka t ig, adj., gjenstridig, haardnakket, kjephöj. k a t s e, - a r, m., Fiskegarn, Raae. katt, -or, /\, Kat; -ankar,In., Varpanker; -fot, /., Evigheds^ blomst; -guld, n.,Glimmerguld; -klo, f., Kællingetand (Plante); -lo, m., Los; -ta up, haleop. kaxe, -ar, tn., en vigtig Person, ked, kedja, -or, f., Kæde. kek, keke, -ar, m., Kæve, Kindben; -drag, «., Ansigts-krampe.

kela med, v. n., 1., kæle for. k esa, v. n., 1.9 hoppe, springe;

v. a., kejse, kaare. kesmage, -ar, m, Løbe, Kæse. kikna, 7., tabe Aandedrættet. killa (kila, kidla), 7., kaste Kid. kim, -ar, m., Stav«, Tende~ stave.

kimrök, m., Kønrøg. kindpust, -ar, y»., Kindhest,

Ørefigen, kink, n., Blødagtighed, Forkælelse; -er, tn., Kærling; -ig, adj., blodagtig; vrippen, vanskelig; betænkelig, kippa, v. a., 7., slæbe; k. på sig, brage Skoene som Tofler, k irr, n., Kvidren, Kurren, kisa, v. «i.,.!., plire medöjaene; -ögd, pliröjet; som kaster forelskede Öjne. • kitla, v. a., 7,, kildre; -ig, adj kilden; betænkelig; kaad, vild. kittel, -tlar, m., Kjedel, kjortel, -tlar, tn., Skört; -säck(kjolsäck), Skörtelomme.

klabb, -ar, m., Klods, Blok. klaek, -ar, m., Stövlehæl; Afsats; -lapp, Bagflik. klaff, -ar, m., Klap; Opslag, klafve, -var, tn., Koklave. klake, tn., frussen Jord, Tæle. k |an]der, n., Dadel, Indvending > Indsigelse; - dra, v. ti., 1., dadle, klappa, 7., klappé, banke, slaa;

-trä, n., Banke træ. klem, n», Kæleri; -a, forkæle; -er, m., forkælet Menneske $ -ig, bladagtig, forkælet, klen, adj., spæd, fin, tynd, svag, slet; -modig, adj., forsagt, modles;-trogen, svag i Troen; -ögd, svagöjet. k I en et, n., Klejne (Bakkelse), klera, -or, f^ Maaltrost (Fugl), klia, v. a., 7-, kle. klibb, Sejhed; -bba, klæbe, k lifs, n., Slikkeri, Lækkerbisken, klifstötta, -or, f., Stænte. klimp, -ar, m., Klump, blinka, v. n., 7., klimpre, klint, -ar, m., Toppen af en Bakke.

klipsk, adj., listig, slu, skjelmsk, klokgubbe, -ar, tn., Spaamand. klossa, -or, Frø, Frosk;

klosset Kvinde, klot, $. pL, t»*, Klode, Kugle, klubba, -or, f., Kølle, Hammer, kludda, v. n., 7., gnidre, kludre, klunga, -or, f.9 Klynge. klyfva(kl8f, klufvit), v, o., kløvej

-fta, -or, f., KløfL klyka, -or, f,Spalte, Sprække« klå, v. a., 2. 1., kløø; rapse, snyde; -da, f., Kløe; -ådig, adj, fnattet, klådra, -or, f., Sangtrost(Fugl).

32*500

klåfve, -af, in.-, ßkruestok. kl A mask, -ar, m., Ostemaddik. k I åpa, 7., kludre f -arc, Fusker, kläck, ro., Skræk, Bestyrtelse, kläde, -n, n., Klæde; -bonad, Klætlemon; -mäklare, Pjaltekræmmer, Bissekræmmer, Marskandiser ; -stånd, Klædebod, Marskandiserbod;-streck,*. pl, n., Klædesnor, klänga, t>. n., 1klavre, klyve, klatre.

kläpp, -ar, ro., Klokkeknævel. klättra, v. »., 7., klatre, klavre, klöf, f. pl, Pakke, Bylt. klösa, v. th, 2. 2., klo, krasse, knacka, 7., banke sagte, pikke, knafve, -ar, ro., Stemmegaffel, knalle, -ar, ro., Tvebak; Vest-gote; -bygden, Egnen om Borås, knapra, v. »., 7., gnave, gnaske, knastra, v. *., /., knarke, kn ek, -ar, m., Knæböjning; på

kneken, paa Knæerne, knekta, 7., anholde ydmyg om. knifvas, 7., slaas med Knive, knoga, v. fi., 7., naie, smole,

drasse med. knoge, -ar, m., Fingerkno. knop, ro., Knude; -silke, Floksilke; -a, /., logge, lodde, knorl, «., Krusen, Krusning;

-a, v. 7., kruse, krelle, knorra, v. n , 7., knurre, kn o ster, s. pl, »., Kelle, Hammer; -trå, v. 7., knuse. knot, n., Knurren, Skænden, Gnaven; - a, v. n., 7., være gnaven, knota, -or, f., Knogle, Hvirvelben.

knuff, -ar, m., Puf, Sted. knurla, v. n., 7., kuii-e.

knut, -ar,m.,Knude; Hushjørne;

Svobe; Knut. kny 1 r-er, ro. (kny la, /<),Knude, . Knogle.

knyte,' -n, n., Bylt, Pakke, knåda, v. a., 7., ælte, knede$

-tråg, t. pl., n., Dejtrug, knä, -n,f».,Knæ; Sked; -kamrat, -er, m., Sidemand; -ros, Knæslöjfe; -rå, -n, n., Grænsesten ; - v e ck, s.pl, n.,Knæhase, knåfvel, -flar, ro., Djævel;

-bår, -borre, Knebelsbart knäppa, t>. w., 2. 2., pikke, dikke (om et Ur); -are, 8.pL, m., Næsestyver, knäppa, v. a., 2, 2., knappe, knöl, -ar, ro., Knude, Knogle,

Knort, Bule, Pukkel. knös, -ar, ro., Jordhöj, Jordklump; rig og mægtig Månd. koftan, -er, ro., Præstekjole, kofva, -or, †., Hytte; Kave^

Flok (f. E. Sneflok), ko f vet, n., Stakaandethed. koja, -or, /., Hytte, koj ta, t>. *., 7., rejse, flakke, koka, -or, Jordklump, Jordknold.

kol, s.pl, »., Kul; -a, v. a. og n., 7., brænde Kul; blive til Kul; -are,s.pl, Kulsvier;-ax, Brandaks; -bädd, -flo, Kulgang; -ig, adj., sveden;kulsort; -mjöl,».,Kulstev;-stig, m^ en Læst Kul; -1 r a s t, ro., Solsort; -ämne, n., Kulstof, kolna, v. »., 7., blive kold,

kølne, isne; slukkes, kolt, -ar, ro., Slöjkjole. koppärr, «. pl, n., Ar efter Kokopper.501

korf, -var, m., Pelse; -slicka,

f., Pelsepind. korg, -ar, m., Karv; -grepe,

-ar, m., K arvehan k. korka,!, proppe, tilstoppe; - a d,

proppet, dam. kor la, v. »., 1., ralle, korn, t. pl, n., Kora, især Byg; -gryn, Byggryn; -gröt,Byggrød ; -gad, Kornpager, korp, -ar, m., Ravn« kerttänkt, adj., abesindig, ubetænksom, kostlag, p/., n., Bordselskab, kostnad, -er, wi., Bekostning, kostsam, adj., bekostelig, kostbar, kotte, -ar, m., Kögel, Fragt paa

Naaletræer, krafs, n., Smaatteri, Ripsraps;

-a, t>. a., f., krasse, skrabe, krage, -ar, m., Krave, kral la, v. ti., mylre, krybe, kram,klam; -a, -la, v. a.,

7., beføle, trykke, gramse, kras; gå i k., gaa itu; v. n., 7., knase; -la, v. n, I., skrante; -lig, sygelig, brystfældig. krasse, -ar, m., Karse, kratta, -or, Rive. k r ep s k, adj., tvær, uomgængelig, kresk (krisk), adj; syrlig, vinsur. kri, »., Skibssnabel. kria, -or, f., Opgave, Udarbejdelse.

krikon, t. pl., »., et Slags

Blomme, kringhvärfva, v.a., 2. 1., omringe, krita, f., Kri de. kritel (krittel), m., Kirtelsyge. krog, -ar, m., Kro, Værtshus, krok, -ar, m., Krog, Krumning;

-bent, krumbenet; -ig, kro* get; -na, v.n., fkramme sig. k ro ma sig, 1., kro sig, bryste sig. kronogods, $. pl, n., Statsejendom, kroppslig, adj., legemlig, kroppås, -ar, m.,Aas, Mønning, Tagryg.

krossa, v. a., 7., knuse, sønderknuse, kruka, -or, Krukke, Lerpotte; Kryster, Kujon; Græs-smutte (Sangfugl), krampen, ad/., krum böj et; lam. krus, p/., n., Kras, Drikke-kar; Krusning; Blomsterkrone; Komplimenter; -a, kruse; göre Kompl.; - b ä r, s. pl., Stikkelsbær; rerlig, fuld af Kompl.; -ig, kruset, krøllet; egensindig pallat, Sikorie. kry, ad/., munter, livlig, frisk, krydda, -or, f., Urt; Krydderi; -bod, Urtebod; -gård, Køkkenhave; -kramhandel, Urtekramhandel; -sång, Urtebed; -täppa, lille Køkkenhave, krympling, -ar, m., Krøbling, kryphål, s. pl., w., Smuthul, kråka, -or, f., Krage, kråm, n., Fylding, Fyldemad. krångel, n., ondskabsfuld Streg;

Kiv, Strid, Klammeri; Forvikling, kräfta, -or, Kræbs; Kræft, kräfva, -or, f., Fuglekro; - f s t i n d r adj., som har overfyldt Kro; opblæst, hovmodig, kräk, f. pl, n., Kræ, Kryb, Krik. kräkas, t>.d., 2.2., brække sig,

kaste op. kräkla, -or, f.9 Krumstav, Bi« spestav.sos

krikla, v. 7., knorte, bramme. kr fi la, v. n., 7., krybe, mylre. kr Sm pa, -or, f., Svaghed, Skrøbelighed; Sygdomsanfatd. kränga, v.a. ogn., 2. I., binde,

spænde, krænge, vrænge, k r ä s I r g, adj., kræsen, lækker, kro g a re, s. pl, m., Kromand, kröka, v. a., 2.2., kramme, b(fte,

krøge; -ande, Krumning, kudde, -ar, m., Pade. • kufva, v. o., 7., kue, tvinge, tæmme; - a it d e, Undertrykkelse, kugge, -ar, m., Tap, Tand;

- g a, 7., rejisere; -i g, adj^ tagget, kula, -or, f., Kugle; Forhöjning,

Bule; Jordhule, kulen, adj., kølig, tyk og taaget, kull, -ar, m., Kuld, teltes Afkom; Top, Isse, Pul. ku 11 a, -er, f., Bondefruentimmer, kulle, -ar, tw., Top, Höj, Bakke, kultersten, -ar, m., Rullésten. kullerstot, -ar, in., Stol uden

Bygsted, Taburet, kal lig, adj^ kuHet (uden Horn);

bakket kulting, -ar, Dunk. kul tje, ut.," Kuling, frisk Vind. kummel, s. pl, n., G rav höj. kuiig (konutig), -ar, ut., Konge, kunnig, adj., knndbar; kyndig, k uns k a paré, s. pl, m., Spèjder. kupa, -or, fi, Jordhéj; Bikube; a., 7., hyppe; -ig, adj., rundagtig. kurla, v. ti., 7., kurre, kurra* 7., knurre, rumle, mumle* kurran, f., Fafagehul. kust, -er, rø., Kyst. kut, -ar, w., Pukkel; -ig, adj., puklet, kroget.

kattra, v. «., f., kurre, kyffe, -n, n., ussel Hytte, simpelt Værelse, kyla, f., Keie, ^ulde. kyller, m., Læderkøllert kyl sa, -or, f., Pakke, Bylt,

Bundt; v* n., 7., indhylle, kylsvulst, -er, m., Frostbyld. kynne, -n, fi., Aand, Karakter, Naturel, Gemyt, Tilböjelifctred. kypare, #. pl, m., Vinkyper, kyrka, -or, f., Kirke; -k sam, som er en flittig Kirkegænger; -kstöt, Kløkker, Pedel, kysse, -n, *., Rldehynde. kyta och-byta, tuske, bytte, kyttra, v. n., 7«, skære Tænder

af Kulde, kåda, -or, f., Harpiks, kåk, -ar, m., Kag, Gabestok, kål, m., Kaal; -land, Kaalhave| -ro t, Kaalrabe; - sän g, Kaalbed. kålt, -ar, m., Slöjkjole. kåta, -or, f., Hylte, LapgamÄie. käbbel (dagl. T.), n., Kævleri;

-bla, t>. t*, 7., kævle, käfling^ -ar, m., ung Okse;

smaahugget Stykke Brænde, käfs, «., Skæpden,Knurren, Kævlen«

kila, v. fli, 7., dryse Ul, fryse stiv; -e, nu, Frost I Jorden, Tæle; -drag, n., -lossning, f., Jordens Optening. kälke^ -ar, m., Kælke; -bor-i

gare, s. pl, m., Spidsborger, källa, -or, f., Kilde;-drag,

Kildeleb; -kar, Brendkarm. kält, n., Skænden eg Brummen;

Overhæng, känga, -or, f., Snörestèvle. känna, 2. I., kjende; fele; k.503

på, smage, forsag«; k. åt, undersøge, forsøge; k. åt sig, anmasse sig; - nedom, Kundskab, Indsigt; -sla, Følelse; -slosträng, Nærve. kära, v.«.', 1., anlægge Sag imod,

klage; -omål, Klagemaal. kärf, adj., sur, snærpende,skarp,

ubehagelig, stræng; tör. kärfve, -ar, m., Neg, Kærv. käril (kärl), s. pl, n., Kar. käring, -ar, m. og fn Kælling;

-kål, m., St. Hans-Urt. kärlek, m., Kærlighed, Elskov, kärn, i. pl., fi», Dam, Kjern, kärr, $• pl, n., Sump, Mose,Myr, Kær; -botten, sumpig Grund, käs, t. pl, n., Kraas, käsmage, -ar, »., Løbe, Kæse;

Løbemave. kättja, f., Kaadhed, Gejlhed. kätte,-ar,m.,Kvægfold, Grinder, käx, ft., d. s. s. kält; -a, bruge

Kæft; -ande, Mumjhaggen. käxa, -or, f., et Slags Fiskeredskab.

Vök,8.pl,n., Køkken; -sa, -or, Kokkepige; - s bj ö r n, Svinebæst; -ska-mmare, tn., Spiskammer; -ss pi s, Køkkenskorsten, köld, «i., Kulde, köl na, -or, f-, Maltkølle, Maltbække, Törreovn. körsbär, s. pl, n., Kirsebær, körsnär, -er, m., Bundtmager, körtel, -tlar, m., Kirtel, kött, n., Kød; -diger, -full, -ig, kød/UId; -ed, -er, tn., føl og

plump Ed; -klump, -ar, Kødbolle; -slig,

kødelig, sanselig; -1 å g,tf pl, n., Muskel; -vä k t, Kød-Udvækst.

L.

Lacka, v. a., f., forsegle med

Låk; v n., 1., dryppe, ladda,v.a., 7.,lade;-mått,Krut-

maal; -stake, m., Ladestok. laf, -var, m., Låve, Mos. lafve, -ar, tn., Bænk i et Svedebad.

lag, f. pl, n., Lag; Lav; Skik, Vane; i lag, till lags, i ret Skik, til Maade, til Pas; -ay 1., foranstalte; låve, istandbringe, lag, -ar, nw, Lov; skipa 1., pleje Retten; stifta 1., give Love; -a, adj., lovmæssig (f. Eks. 1. fång, lovlig Adkomst); -fara, gaa lovlig frem; -faren, adj., lovkyndig; -föra, sagsøge; - g i 11 (-giltig), lovgyldig; - s a g a, Lagmandsdömme; - s t a d d, lovlig fæstet, lejet;-stån den, lovlig stadfæstet; -tima, ørdentl ig, ordinær; -vadd, appelleret; -vrängare, Lovtrækker, lager, -grar, m., Lavrbærtræ;

-gra, krone med Lavrbær« lagom, adj. og adv., til Pas, netop.

laka, v. n., J., lække, dryppe,

udflyde, lakan^ s. pl., n., Lagen, lake, -ar, m., Aalekvabbe; Fiskemælk-la ke, m., Saltlage; Plantesaft. lana, -or, f.9 Fiskeruse. las, adj.% mat, træt, doven, laska, v. a., 1., forsyne med

Udsyning, lass, s.pl, o., Læs; -a, v. a.,

1., læsse. 1 a t, adj., lad; - a s, v. d., 1., dovne,504

dresse; -hand, m., Dagdriver; -v ul en, tilbøjelig til Dovenskab, la ter, pl, Lader, udvortes Ådfærd. led, -er, Side, Kant; Stilling;

Vej, Kaas. led, -er, m., Led, Lem; -brott, Ledforvridning; -bruten, som bar forvredet et Led; -drag, Krampe; -full, fuld af Ledde og Knuder; -knuten, som har dobbelte Ledde, led, -er, n., Geled, Række;

Slægtled, led, adj., led, lej, modbydelig, kedsommelig; -as, -sna, faa Lede til, kedes ved; -sam, -sen, ubehagelig , sörgelig. ledstång, -stänger, f., Haand-

rev, Rækværk, leende, »., Smil; Latter. I e f f e 1 k r u t, n., Kokleare, Skeurt. le fras, 7., løbe sammen, sterkne, lefverne, »., Levnet; Larm, Stöj. (ega, f., Leje, Hyre, Haandpengt; -ofolk, n., Tyende; DaglÖn-nere; -hjon, »., Daglejer; Arbejdsfolk; -stamma, Lcjetid. lejon, pl, fi., Løve. Jek, -ar, tn., Leg. lekamen, m., Legeme; -lig,

legemlig, lekman, -män, m., Lægmand. lemna, 7., levne, overlade, levere, tilstaa; I. derhän, lade staa ved sit Værd; 1. qvar, efterlade; 1. ute, udelade, len, adj., lind, smidig; mild, blød; -a, 7., blødgöre, lindre; linne, tø. lett (lätt), adj., laden; saasom hvitlett, svartlett drc.; -a, v. a., 7., sætte Farve paa.

Uda, t>.n., 8. (led, lidit), skride

frem, nærme sig, stunde til. lidelse, -r, f., Lidenskab, lie (lia), -ar, m., Le; -orf,

s. pl, fi., Leskaft. lifspiilan,Selvmord; -ling,

Selvmorder, lik, s. pl, fi«, Lig; -refning, -ar, f., Ligs Aabning, Dissekering; -stod, Begravelsesgebyr. likare, ». pl, n., Justermaal. likgiltig (liknöjd), adj., ligegyldig.

li k g od t, adv., lige meget likmätig (likställig), adv., passende til, overenstemmende med. liknelse, - r, f , Lignelse; Udseende, Sandsynlighed, Skin. likta, v. a., 7., lette, losse, lik vis s t (likväl), adv., alligevel,

desuagtet, dog. 1 i m d r ä n k a, v. a., 2.2., overstryge

med Limvand. limpa, -or, †., et Slags rundt,

blødt Brød. lin, n., Hör, Lin. linda, -or, f., Barnesvøb; -a, v. a., 7,, svebè, linne, omvikle;

- e b a r n, n., Svøbelsebarn;

- eki ä der, Svøbetöj. lindrig, adj., lind, lemfældig, mild. lingon, $. pl, n., Tyttebær, linka, v. «., 7., hinke; -ande.

Hinken, linne, n., Linned, Lærred. lipa« v. n., 7., vrænge Mund;

græde, flæbe, lisma, 7., bedrage med Smiger,

besnakke; -are, Lurendrejer, lista, -or, fFortegnelse, lita, v. n., 7.; I. på, fæste Lid til, stole paa, forlade sig paa.505

ljud, t.pl, n., Lyd; -a, tun., 8.

(ljöd), lyde. ljuf, adj.y mild, kær, blid, öm, sed; i ljuft och ledt, i Godt og Ondt; -het, -lig dre. ljuga v. »., 7. (ljög), |yve. ljum, adj., lunken; -ma, lunkne, ljumske, -ar, m., Lyske. Ijung,m.,Lyng; -mo, Lynghede, ljunga, 7., lyne; - ei d, m., Lynild, ljus,«, pl, Lys; - b r a n d (-skarn), Lysetane; -grefvar,ptn Tælle-grever. lo, -ar, m., Los, Gavpe. lo, ni., Lu, Luv; -sliten,luslidt. lock, s. pl, n., Laag, Dæksel, lock, -ar, m., Haarlok, Krelle;

-ad (-ig), lokket, krellet. lock, n., Lokken, Lokkelse. lof, -var, m., Luv, Luvsiden

(i Sesproget); -va, 7., luve. I6flig, adj.y tilladt; rosværdig, loford, s. pl, n., Lovtale, Pris

og Ros; Skudsmaal. lofqväde, -n, n., Lovsang. lofve, -ar, m., den indvendige

Haandflade. logg, m., Laad, fin Vid, Dun. loggbok,/., Logbog, Skibsbog. lolla, -or, f., plumpt og groft

Fruentimmer, lom, adj, døv, dump; -a, nele, smele; -hörd, tungher; -ig, tung, klosset, sen. lopp, t. pl, n., Løb. lo pp mask, -ar, m., Bladlus. lossa, 7., lese, göre fri, losse, lott, -er, m., Lod, Part, Skæbne, lucka, -or, f., Luge, Laage,

Lem, Skodde; Aabning, Hul. ladd, m., Laad, Dun; -a, op-krasse; i. sig, blive laadden.

faa Dun; -Ig, krellet, dunhaget, laadden. luden, adj., laadden. Inder (ludder), s. pl, n., Aad-

sel; Skoge, luf, -var, m., Haarlug; listig Skurk.

luffa, 7., lunte, lunke, lufva, -or, f., Lue, Hue; v.a.,

1., rive i Haaret, lugg, -ar, m., Pandehaar; Haa-redræt; - a, v. a., 7., rive i Haaret; rapse, snyde; -ig,'laadden. lugn, n., Rolighed, Stilhed, Havblik; adj., rolig, lun ; -a, v. a., 7., stille, berolige, lummig, adj.y levrig,]øvtæt. lumpor, pl, Klude, Pjalter, Laser, lungsigtig, adj.y lungesottig. I ung vät, adj, drivvaad. I un k, m. og n., Pasgang, Luntetrav. luns, -ar, tn., stort Stykke;

Tykkert, Tølpert; Luntestik. lunta, -or, f., Lunte; daarlig

Bog; Papirskrolle. lur, - ar, m., Raaber, Lur, Hyr-

derør; Slummer, lurendrfiga, v. a, og nn

snighandle, smugle, lurk, -ar, m., Tølper, lust, m., Lyst; -bar, lystelig, luta, 7., böje, hælde, lude; adv.,

hældende, ludende, krum. lyckosam, adj., lykkelig, lyckskott, s. pl, w., Slumpelykke, Lykketræf, lykta, v. a., 7., ende, slutte, lydelse, fbogstaveligt Indhold, ly fta, 2.2 , lode, bæve, oppebære, lykta, f., Løgte; -gubbe, m,

Løgtemand, Vejrlys. 1 ymmel, -mlar, m., Lømmel.506

1 ym nare, #. pl, m, Lagner, lynga, -or, f., Kreds, Ring. lynne, -n, n., Lune, Sindelag; lynt, gladlynt, af muntert Lune.

lyra, f., Greb af en Bold i Luften, lysmask, - a r, m., Sankthansorm, lyss, 2.]., lytte; -na, 1., lytte, lyster, adj., glinsende, glimrende, lystmäte, -n, n., Mættelse, lystnad, j»., Lyst, Begærligbed. lyte, -n, n., Lyde; lytt, adj., som har Lyde, lemlæstet, vanfor. l&da, v. n., t., klæbe, hænge ved. Ilda, -or, f., Skrin,Skuffe, Lade. låg, adj., lav; -länd/cutf., lavlandet; -halt, hoftelam. låga, -or, †., Lue. lång, adj. (længre, längst), lang; -lagd,adj., langagtig;-ledas, v. d', kede sig. Iår, -çr, nu, stor Kasse, Bing. låt, tn., Lyd, Laat; -a, 8. (lät),

lyde, klinge. låta, 8.(lät), lade; I, af, ophore, låtsa, 1., ladç som, give sig Anseelse af. |&ck, n. (läcka, /".), Sprække, läderlapp, m., Flagermus, läge, -n, n., Leje, Beliggenhed. 1 ä g e l, - g I a r, m.r Bimpel, Lægen. 1 ä g e n b e t, - e r, m., Lejlighed; Formue, Omstændigheder; Tjeneste, läger, s. pl, n., Leje; Lejr; -stad, m., Lejested; Gravsted; -vall, tn., Brakland; Forfald, Lejervold. läglig, adj., belejlig, bekvem, lägra, v. a., beligge, besvangre. IjKkare, pl, m,, Læge. läktare (lekt.), ».pl, pulpitur, Galleri.

lämpa, /"., Maadehold; -or, pl, behagelig Maade at opfore sig paa. län, s. pl, n., Provins, lända, v. n., 2. 1,, tiene; lande, län di g, adj., plöjelig, opdyrkelig. längs, långs, adv., langs, längta,/., længes; -n,f., Længsel, läpp, -ar, m., Læbe; -gäid, tn., Pengebøde for Ukvemsord; -ja, 1., slikke, smage paa. lär, tärer, v.imp., udtrykker en Formodning; jag 1. vänta fåfängt, jeg Yænter formodentlig forgæves, läraktig, adj^ lærenæra, lærvillig. lärft, -er, m.. Lærred, lärgosse, -ar, tn., Læredreng}

-junge, -ar, m., Lærling lärospån, tn., förste Forsøg i en Kunst eller Videnskab, Læreklud.' läsa, 2.2., laase, lukke; L igen, tillukke; 1. in, indeslutte; U , ihop, sammenlænke; 1. ute*

udelukke, läsbar, adj., som kan læses, läskpapper, n., „Trækpapir, läte, -n, n., Lyd, Stemme, lättja, f.y Ladhed, Dovenskab; -ja$, dovne; -ing, rn., Dagdriver, Lediggænger, lättsmält, adj., som smaltes

let, flyder let; let fordöjelig. löda, 2. lodde, sammenlodde. •löder(lödder), n., Skum, Fraade;

-dra, bringe til at skumme, lödja, f., grov üld. löf, t.pl, n., Løv; -brott, Løvspring, Lovbrud; -fällning,-tn., Lovfald; -koja, Løvhytte; Lev koj; -vas, v. d^ /., faa Lov. löf ja, v. n., t., signe; -er s k a, Signekælling.507

löga, #., både sig; -ande, Bad. löja, -or, f., Hvidfisk. 1 ö j c, n,, Latter ; -1 i g, latterlig, lömsk, adj.y lumsk, lön, -er, m., Lön; -a, 1., lönne. lönn, -ar, m., Lön, Yalbirk. lönn, adv.} i 1., hemmelig; lägga å I., lægge Dølgsmaal paa; -hal, som er glat, uden at synes saa; - m o rd, Snigmord, löpareld, -ar, m., Løbeild, löpkula, -or, f.,Rendekugle, löpna, 1., størkne, løbe sammen. löshjon, f. pl, n., løs og ledig

Person; Daglönner. löske, adv. (1 ö s k er, adj.), omflakkende; gå 1., strejfe omkring, lösna, -or, f., Ridse, Sprække, löspengar, pl, Smaapenge. 1 ö s r fi 11, - er, m., lei fordöjelig Mad. lössläppa,v. a., 2.2., slippe løs;

-en, m., Parok lössöfd, adj., som sover let og

vaagner let. tö t, *ar, m.» Hjulfælge; Overdrev, Græsgang.

M.

Mad, -er, f., sid Æng; -äng,

-ar, *»., det samme. måge, -ar, m., Mave; -»grop (- b å I a), Mavemunding; - h o f, Maadehold i Spisning; -k r ä m p a, -plåga, -värk, Mavesmerte; -ref, Bngvrid; -stark, adj., mavetyngende, haard at fordöje; -talare, Bugtaler, ma ger lagd, ndj., mager, mahn (man), -ar, m., Manke, majbagge, -ar, m,, Oldenborre.

majnyckel, -klar, «t., Eosime,

Maries Nøgle, Primulaveris. maka, Jf.., bevæge, flytte, rygge; m. ihop, flytte sammen; ra. undan, flytte fira sit Sted; ra» sig undan, trække sig tilbage} m. åt sig, göre Plads, maka (make), -ar, f. og m^

Fælle, Ægtefælle, Måge. mai, -ar, m., Malle (Fisk); Mol

(Insekt); -äten, mølædt, mala (mol, malde, malü, malt), male (paa Mølle); gnave, knarre, bramme, malja, «ør, /"., Malle, mali, -ar, m., Skibsmodel, malle, m., Krummen af Brød» malm, -ar, m., Mo, Sandmo;

Forstad; -bo, Forstadsbeboer, mamsell, -er, f., Jomfru, man (mans), part., kun; f. Eks.

sé man på, se kun til. man, män (männer), m* Månd; på m., til Mands; ln. ur huse, alle Månd; -g r a n n t, adv., Månd for Månd, hver Månd f -rgåfd (-hos), Hovedbygning, Vaa-ningshus;- h a f t i g, adj^ mandig, kæk; - na, /*, Mandtale; v. o., bemande; -namån, ru, Yild, Partiskhed; - n a s, v. d., I., blive mandvoksen; giftes; -n a vett, i»., Mandevid, moden Forstand; - -sen,«n^Mandsling; -spilian, /% Mennesketab 5 -1 a 1, m., en fold Gaard; -talslängd, m*, Matrikkel ; -t a 1 s p e n g a r, Landskat« mangel, -glar, m., Mangel;

Rulle; -k a f I e, -a r, m^Rullestok. mantel, -tlar, m., Minitel*

Kappe, Kaabe. mareld, -ar, m., Vçjrlys.

+508

mark, -er, m., Mark, } Pand;

-egång, m., Torvepris. marknad, -er,-m., Marked, marsken, i. pl., n., Mari ld. marskog, -ar, m., Smaaskov. marstrand, m., stenig Strand, martofva, -or, f., Marlok. masa sig, v. r., gotte sig. mask (matk), -ar, m., Orm, Maddik.

maslönn, -ar, fa Lön, Valbirk. ma s agn, -ar, m., Masovn, masar, m., flammet, plettet Tr», mat, m., Mad; -dags, adv., ved Spisetid; -grann, adj., lækkersulten, kræsen; -hof, Maadehold i Spisning; «lag, Bord-selskab;-ljugare, Snyltegæst; -mylla, Moldjord; -skott,»., sammensamlede Levnetsmidler; -smältning,/'., Fordöjelse. medan, adv., imedens, medens, medbrottslig, adj., medskyldig, meddelande, n., Meddelelse, m e d e 1, s. pl, n., Middel; - m & 11 a, fa Middelmaadighed, Middelvej; -nät,Mellemgulvet; -lös, adj., aden Midler, fattig, medelst, præp., formedelst, ved. medfaren, adj., behandlet, medfart, m., Omgang, Behandling; Opførsel, medgifva, 8. (gaf), indrömme. medhinna, v. a., 9. (hann, hannit), blive færdig med; vinde, medla, v.a., 1., mægle, bilægge, medtäflare,«.pl, m., Medbejler, med ålder, m., Middelalder;

-drig, midaldrende, medömkan, f., Medynk, mej ram, m., Merian (Plante), mek, - ar, m., taabeligt Menneske.

mel lan gift, m., Tilgift, m e 11 a n s k å f, $. pl, *»., Mellemtid, meilanåt, odt;., standam. men, »., Meen, Fejl; -lig, adj., skadelig, uheldig; uren; -lös, adj., skyldfri, uskyldig, m e-r g, m., Marv; -1 a, udmarve, merling, m., Sejlgarn, Hyssing, mes, -ar, m., Kryster, Kujon;

-ig (-aktig), fejg. meta, 1., angle, mede; -mask, Regnorm; - r e f, -var, Medesnor; -spö, -n, n., Medestang, metvurst, -ar, tu., Medisterpelse«

midt, adv,, midt; m. emot, lige

over for; m. för, lige for. mildra, 1., mildne, lindre, minne, -n, Minde, Samtykke; Minde, Ihukommelse; -beta, -or, f., alvorlig Paamindelse, Sansekage; -nesvärk, Hu-kommelsesværk; -svård, m», Mindesmærke, Gravmæle, minuthandlare, m., Smaa-handler.

missbördig, adj., fedt for tidlig; födt af ringe Byrd. m i s s f i r m a, grovelig fornærme, missförstånd,«»., Misforstaaelse, misshushålla, fere en slet

Husholdning, edsie, forede, misshällig, adj., uens, uenig, stridig.

misskläda v. a., 2. 1.» vansire,

vanskabe, m i s s 1 e d a, 2.1., forlede, lede vild. misslika, 1., benægte; ikke lide* missmäle, »., Forsnakkelse, missnöje, n , Misfornøjelse, missräkna sig, 1., forregne sig. misssämja, f., Tvedrägt.39

misstag, t. pl., fi., Fejlgreb, misströsta, t;, n., 7., mistvivle, misstycka, 2.2., tykkes ilde om,

barmes over; -e, fi., Mishag, miss vård, ro., Forsömmelse,

Uagtsomhed, missvörduad, /., Uærbedighed. missöde, -n, »., ublid Skæbne,

Uheld, Vanheld, mist, ro., tyk Taage; -I g, taaget, miste, adv., fejl, glip; gå ra., gaa fejl; gå m. om, gaa glip af; taga m.,. tage fejl; stiga m., træde fejl; -ning, f., Tab. mjell, adj., klar, glinsende, skær. mjelte, m.,Milt; -sjuk,miltsyg. mjugg, adv., i Smug, lönlig. mjuk, adj., myg, bled, smidig. mjäll, <f. å. mjell, mjärde, -ar, »., Fiskeruse. mjöl, »., Mel; -a, mele, bestre. mjölk, f., Mælk; -hår, n.,Dun, Fledeskæg; -stark, mælkerig; -starr, hvid Piet paa Öjet (Öjensygdom); -vas s la, Mæl-kevalle; -väg, Mælkevejen, mjölnare, ro., Meller, mo, -ar, Hede, Stæppe; -jord,

ufrugtbar Sandjord, mod fälla, v. a., 2.1., göre modles, nedslaa; -Md, adj., modfalden.

mogen, a<#.,moden; -gna, v. a.

og n., 7., modnes, moln, s. pl, n-, Sky; -höljd, skybedækket; -p e 1 a r e (-s t o d), S kystotte; -vind, Skyhvirvel, morgon, -gnar (mornor), ro., Morgen; -rodnad, f., Morgenrode ;-skymning, Dagbrækning; -vard, ro., Davre, mon, ro., se mån.

moria, 7., fremvælde, sprudle, morna (morgna) sig, 7., komme

sig af Sövnen, vaagne, morot, -rötter, f., Gulerod, morra, v. a., 7., murre, knurre, morse (i morse), adv., i Morges. mossa, -or, f., Mos; -lupen,

mosgroet. -mosse, -ar, ro., Mose, Sump. mota, v. a., 7., modsætte sig, opholde, hindre, drive tilbage, motbalk, -ar, ro., Stiver, motsats, -er, ro., Modsætning, motspänstig, adj., gjenstridig, m o t s t r ä f v i g, adj , gjenstridig, motsäga, v a., 2. 1., modsige, mott, ro , Skab, Skurv, Fnat. motväga,.2. 1., veje op imod. motvärn, Modværge, Modstand.

mugg, -ar, ro., et Slags Drikkekar. mugga, 7., gumle, tygge langsomt. • mujkor, et Slags Bær. mulbete, »., Græsgang, mulbär, s. pl, *., Morbær. mulen, adj., sky fuld; knarvnrn;

-Ina, 7., overtrækkes med Skyer, mullbänk, -ar, ro., Mistbænk. mullra, 7., rulle (som Torden), mullvad, -ar, ro., Muldvarp, multna, 7., forraadne. mummel, n., Mumlen; -mla,

v. a. og n,, mumle, m u m s a, 7., gumle, tygge langsomt munn, -ar, ro., Mund; dr^på m., trække paa Smilebaandet; tala ur m., tale af Skægget; -gipa,Mundvig; -häfta,Tun-gebaand; - k a fl e, Mundknævel; -lack,n., Oblat; -skolla, Læbeudslæt; -spärra, f., Mund-krampe; -vek, blødmundet.510

mar grö na, -or, †., Vedbend, marken, adj., raadden; ormstukken; -na, i., raadne. murklor (dagl. T.), pl., Grunker, musk, tn., sorte, tykke Öjenbryn* mussla, -or, f., Musling, mast, m., Most, Saft; -ig, saftig, muta, 1., bestikke; -ande, Bestikkelse;-k o l f (-k or f), - v ar, fn.) Eu, 'som lader sig bestikke; -or, pl, Stikpenge, mycken, adj., megen, mylla, f., les Jord, Muldjord, mynning, -ar, m., Munding, myra, -or, /I, Kær, Sump, Mose. mysa, v. n., 1., smile, myska, -or, f,Skovmærke, myssa, -or, f., Hue. myssja, f., Mos til Udstopning; .sammenleben Mælk. myssla, v. n., hvisle, blistre» my tare, s. pl., m., Oprørsstifter, må (mådde), 2. 1., befinde sig;

m. v ä 1, i 11 a, befinde sig vel, slet. måfå (på m.), paa Lykke og : Fromme.

mág, -ar, m., Dattermand. mål, n., Maal, Mæle, Stemme; -*brott, Stemmens Overgang; -djerf, dristig i Tale; -före, ~n, n., Mæle, Udtale, mål, 9. pl., »., Sag, Betssag; Fald, Tilfælde; Maal, Meed, Formaal, Gjenstand; Maal, Bum-vnelighed; Maaleredskab; Maaltid, måla, v. a., i., male, afmale, måln, t. pl., n., se moln. målsman, -män, tn., Sagferer. mån, -ar, tn., Del, Maal, Forhold, mån, adj., omhyggelig, bekymret - for; -a, v.n., /., baade, gavne, månad, -er, m., Maaned.

mångelska, —or, f., Bi ssekræm-

merske. mångfald, adj., mangefold, månsken, s. pl, n., Maaneskin. mård, -ar, m., Maar. mås (måse), -ar, m., Maage. måste, maa, maatte, skulle, mått, m., Mide, Mel. mått, 9. pl, n., Maal og Maade,

Maal ekar; Forholdsregel, måtta, fMaade og Maal, Middelvej; i högsta måtto (måttan), i höjeste Grad; i någon m., nogenledes; i så m., for saa vidt; komma till m.* komme til Pas. måtta, v. n., i., sigte, måttlig, adj., maadelig, middelmaadig, tempereret, mäßka, -or, f., Tröje. mäkta, adv., meget, saare, overmaade; m. rik, saare rig. mälta, v. a. og n», /., göre Malt. mänga, v. at2. 1., blande, märka, 2. 2., mærke; maale; -bar, adj., mærkelig; -duk, Mærkedug, Navneklud; -ning, Maaltagning. märla, -or, fDörkrampe. märr, -ar, f., Hoppe,Hest; Mær* mät, n., Udpantning; ta g a, gå i m. mäta, v. a., 2. (mätte, matit, mätt), maale; -isman, m., Vurderingsmand, Voldgiftsmand, möda, -or, f., Möje; -osam,

möjsommelig. m ö g e 1, n., Skimmel, Muggenhed; -gla(glas), /., mugne, «kimlej -lig, muggen, skimlet, möjlig, adj., mulig, möka, v. <*., /., blødgöre. roöla ned, v. a., 1., nedgrave.511

mö|ja, -or, f., Hob, Opdyng-

ning, Blanding, Miskmask, m öl nare, i. pl, m., Meller., . mörda, l.f myrdej -re, pl, m., Morder, mörja, -or, /., Dynge, Hob. mörker, n., Mörke. mössa, -or, f., Hue, Kasket;

Musling; - m a k a r e, Buntmager, mös s ja, /L, sammenleben Mælk, Myse.

möte, - n, n., Mede, Forsamling.

N.

Nacke, -ar, m., Nakke; -frög, . adj.; göra sig n. med en, sætte Nakken lige saa höjt som En; -styf, stivhalset, halstarrig. nafvare, *. pl., m., groft Bore, Navr.

näfver, -frar,m., Navr, Valbirk. nagel, -glar, m., Negl; Nagle;

-fara, 9. (for), preve nöje. nagg, n., Gnaven, Biden, Hug. naken, adjnegen; -na jungfrun Q. i det gröna), Jom-• üruen i det Grönne (Blomst), nalkas, /., nærme sig, stunde til. namn, s. pl., n., Navn; vid n.,

till n., af Navn. nam nam, n., Sukkertöj, Slikkeri, napp, -ar, m., Kande med Pibe. natt, nätter, m.,Nat; -blacka, Flagermus; -duksbord, Natbord; -fjäril (-fly), Natsommerfugl ; - h u f v a (-mössa), Natkappe, Nathue; «-kappa, Brystdug, Nattröje;-menniska,-o r, Orangutang; -röck, Slaaprak; -vak, n., Natte vaagen; -vaka, f;, Tattrost (Fugl); -vard, w.,

den hellige Nadvere; - v ards-barn, Konfirmant, neckblad, $. pl,n. (-rosor,|tf.),

Aakand, Nekkeblomst. necken', m., Nokken, n e d a n, n., Næ, Næde (om Maanen), nedbädda, /., bringe til Sengs, indhylle.

n e d e f t e r (n e d f ö r), præp., nedad, nederbörd,*»., Begn, Sne, Hagel, nedergå, v. n., gaa ned, dale. nedergöra, 2. 1., nedhugge, nedl&ta, 9., nedlade, lade gaa, sænke; -ande, -en, ad;., nedladen, jævn. ned mylla, e. a., 1., nedgrave, nedröt(-råtten), adj., faldefærdig

af Raaddenhed. n e d s k ö I j a, v. o., 2.1., nedskylle. nedslagen, adj., nedslaaet, forsagt, ned s mord, p. p., tilsmurt, n e d ty si a, v. a., i., paalægge Tavshed, neddysse, nejd (negd), -er, f., Egn, Omegn , Nabolav. neka, 1., nægte; «*nde, Nægtelse, nepen, adj., nydelig, næt, tækkelig, nepsa, 2.2., revse, tugte; -pst,

m-, Revselse, nesa, f., Skam, Skændsel; -lig,'

adj., skændig, nessla, -or, f,Nælde; -feber, ni, pron., I, De. niga, 8. (neg, nigit), neje. nipp, -er, m., Klenodie, Pynt,

Smykke, Kostbarhed, Stads, nisk, adj., gnisk, karrig* nit, n., Iver, Nidkærhed; -isk* nidkær; älska, 1., lægge Iver for Dagen, lægge Vind paa. njugg, adj., karrig, gnieragtig, njttpon, i. pl, Hyben.512

n]are, -ar, m., Nyre* njuta, 9. (njöt, njutit), nyde. nog, adv., nok.

noga, adv., nöje; adj., punktlig, stræng, nöjeregnende, meget . sparsom;-grann,nöjagtig,nöjeregnende ; -r ä k n a d, nöjeseende; -sam, tilstrækkelig, nok. noll (null), «. pl, n. (-a, -or,

f.), Nul. noppa (nocka), 1., nuppe, nupre;

-ig, adj., knudret, nupret, norr, tn., Nord; n. ut, n. åt, nord efter, nord paa; -om, norden for; -sken (-bloss, -ljus), Nordlys, nos, -ar, tn., Mule, Snude; -a, v. a., 1., lugte, støye, snuse (om Hunde); -h ö r n in g, Næsehorn, not, -ar,mf., Garn, Næt, Vod. nu, just nu, netop nu; nu för tiden, nuomstunder, nutildags, nunna, -or, f., Nonne, ny bur en, adj., som nys har

kælvet, nybær; nyfødt, nyck, -er, f., Nykke, Grille,

Lune; Nik (med Hovedet), nyckel, -cklar, tn., Nøgle;

-piga, Mariehöne (Insekt), nyfiken, adj., nysgjerrig, nykter, adj., fastende; ædru. n y m ä r e, - n, n., Nyhed, Vidunder, nyo, ånyo, adv., paa ny. nypa, 2. 2. (nöp, nypte, ny pit,

nypt), knibe, klype, nyplog (nyrödning, nyröjning),

-ar, tn., nyopdyrket Jord. nysta, 1., nøgle, vinde i Nøgle; -an, n., Nøgle, Nøste; -fot, Garnvinde, nyter, adj., glad, oprömt« nyttja, 1., nytte, benytte, bruge.

någon, -got)pron., nogen;-gre, pl, nogle; -gång, undertiden; -sin (nånsin), adv., nogensinde, n å g r a n n e, -a r, tn., Nabos Nabo. nå kas, v.d., jf., berøre hinanden, nål, -ar, m., Naal; -dosa, f., v Naalehus; - d y n a, f., Naalepude. näbb, -ar, tn., Næb; -ba, f.f næsvist Fruentimmer; -as,, v.4., 1., næbbes, kysses; -ig, «<(/•, næsvis, knibsk, nä f, «. pl, n., langt Næb. nägel, rn., d. t. «. nagel, näktergal, -ar, tn., Nattergal, nämna, 2. 1., nævne; -deman, -m ä n, Edsvoren, Nævningsmand. när, konj., naar, da. nära, adv., nær; n. i n t i 11, nær ved. näringsfång, «. pl., n., Næringsvej, när stånd, n., kort Afstand, näsbränna, /., Ufærd, Skade;

få n., støde an imod. näsja, t?, n., l.y snuse, støve op. näste, -n, n., Rede, Opholdssted,

slet, usselt Hus. nästla sig, 1., indsnige sig. nöd, f., Nød; af n., fornøden; -ga, nøde, nødsage; -ställd, adj., som er i Nød; -tvång, n., Nødtvungenhed. n ö j a s i g, 2.1nöjes, være tilfreds, nöjaktig, adj., tilfredsstillende, nöje, -n, n., Förnöjelse, Glæde,

Tilfredshed, nöt, 5. pl, n., Nød, Hornkvæg; r

- a k t i g, adj., dum som et Bæst;

- b o s k a p, tn., Hornkvæg; -k ö 11, n., Oksekød.

n ö t, - n ö 11 e r, f., Nød, Hasselnød; -fnas, n., (-hinna, /.), Nød-dehas; - s k r i k a, Skovskade.43

nöta, v. n., 2. 2., slide, opslide, fortære ved lang Brug; -ning, f., Sliden, Opsliden, Slid.

O.

O, benægtende Sammensætnings-Partikkel, som svarer til den danske og norske: U; f. Eks. ov&n, (Jven. oafbruten, adj., uafbrudt, oa fl åte lig, adj., uafladelig, oaktadt, præp. og konj., uanseet, uagtet

oangenäm, adj., ubèbagelig. oart, -er, m., Unode, Vanart, Uskik; -ig, adj., uskikkelig, usömmelig. o b a n a d, adj., ubanet obefläckad, adj., ubesmittet, obefogad, adj., ubeföjet. obegråten, adj , ubegrædt. obehag, n., Misbag, Ubehagelighed.

obehörig, adj., ubeföjet, uvedkommende, ukompetent, obemängd, adj., ublandet, obenägen, adj., ubevaagen,ugunstig; utilböjelig, uvillig, oberoende, adj., uafhængig, obeskedlig, adj., ikke vakker, uskikkelig, ikke snil, ikke godslig. obeslutsam, adj., tvivlraadig, ob es tri dig I i g, adj., ustridig, obestyrkt, adj♦ og otdo., ubevist,

ikke bekræftet, obestånd, n., Forfald, Buin;

Ubestandighed, obesuten, adj., som ikke har

fast Ejendom. © beta gen, adj., uforment, ube-hindret, ubeskaaren.

Sveuük l.xsebog.

obeveklig, adj., haard, nbfijelig.. obevärad, adj., ubevæbnet, obildad, adj., udannet, obilliga, v. a., 1., misbillige« objuden, adj., nbuden. oblidkelig, adj., uforsonlig, oblyg, adj, ublu, fræk, skamles. öhman, -män, m., Voldgiftsmandes d o m, Voldgiftskendelse, obotlig, adj., ulægelig, uhelbredelig, uerstattelig, obrottslig, adj., uforkrænkelig, o b y 11, adj., uskiftet; udestaaende. o b ä k e, n., Kolos; Skrammel; -a sig, 1., göre Grimaser, gebærde sig; -elig, tung, grov, plump.

ocker, n., Aager; -kra, v. a.,

drive Aager. odal, adj., arvelig, fri, odels, odjur, s. pl., n., Udyr. odla, 1., opredde, dyrke, bearbejde, forædle, danne; -ing, f., Op redning, Dyrkning, Bearbejdelse , Kultur, odoga, -or, Degenigt, Drog;

-gse, adj., udulig, udygtig, odräglig, adj., ufordragelig,

utaalelig, oduglig, adj., udulig, udygtigj

-ing, m., Degenigt, Drog. odygd, -er, f., Udyd, Skjelm-

stykke; -das, göre Skjelmeri, oefterskänklig, adj., ueflter-givelig.

oemotståndlig, adj., uimodstaaelig.

oerhörd, adj., uhert,usædvanlig, oersättlig, adj., uerstattelig, o fall, s. pl., n., Uheld, Ulykke, ofantlig, adj., uhyre, o fatt, adj., tung, klosset, grov.

33514

ofeg, adj., uforfærdet ofog, fi., Ugrund, Ural; Uskik, Fortræd.

ofreda, t., forurolige, fornærme, ofruktsam, adj., ufrugtbar, ofrägd, ro., Vanrygte, ofrälse, adj., ufri, uadelig, skattepligtig, off ödd, adj., ikke befrugtet, ofullgången, adj., utidig, ikke

fuldbaaren. of r an, adv., oven. o fång, fi., ulovlig Erhværvelse. ofälle, -n, n., Uheld, Ulykke.

• färd, «m., Ulykke, Skade, Undergang; -ig, ikke færdig; lam, bält; -ighet, f., Lambed.

•föra rg elf g, adj., som ikke forarger.

ofördragsam, ofy'., ufordragelig,

trættekær, •fördrtijligen, adv., ufortovet

• förfaren, adj., uerfaren, nevet, oförgätlig, adj~> uforglemmelig, oförhoppandes, adv., uventet, oförlåtlig, adj., utilgivelig, oförmånlig, adj., ufordelagtig.

• förmögen,adj.,ikke formuende; .svag, udygtig.

•förrätt, -er, ro., Forurettelse, o f ö r s e d d , adj., uforvarende,

uformodet; ikke forsörget. oförskräckt, adj., uforfærdet.

• förskämd, adj., uforskammet, oförställd, adj., uhyklet •försvagad, adj., usvækket, oförsynt, adj., ubesindig, ubeskeden, uforskammet.

o för trut en, adj., ufortreden. o f ö r t ä c k t, adj., ikke skjult, aaben. oförtänkt, adj., uformodet oförvitelig, adj~> ulastelig.

oförvägen, adj., dumdristig, ogagn, fi., Unytte, Skade, og em en, adj., ualmindelig, sjælden, overordentlig, ogen (ogin), adj., tvær, utjenstagtig; o. väg, Omvej, ogenomskinlig, adj», uigjen-

nemsigtig. ogill, adj., uhævnet; ugyldig;

-a, 1., misbillige, forkaste, ogräs , fi., Ukrud, ogörlig, adj., uiværksættelig;

ubetalelig, o h e m u 1, adj., uhjemlet, ubefojet ohugna, i., göre mismodig; -ad, «•»., Fortrædelighed; - e 1 i g, mis« modig, ubehagelig, ohulpen, adj., uden Ht|ælp. ohyfsad, adj., ubehøvlet, raa. . ohyra, f., Uttij. ' ohöljd, adj., utilhyllet o in körd, adj., ikke tilkart ojemförlig, adj., uforlignelig, o j ä f a k t i g, adj., uforkastelig,

uimodsigelig, uomstedelig. ojämn, adj., iqævn, ulige, ok, t.pl.,n., Aag; -brott, t.pL,

»., Selebrud. oklanderlig, adj., ulastelig» okunnig, adj., uvidende, okynne, n., Uvane, Unode, Vanart; Ulærvillighed; -ig, udydig, ondskabsfuld; ulærvillig, oköp, *., overdreven Pris» • lag, $. pl, *., Uorden, Ulave; Udyd, Vanart; -a, adj., ulovlig, lovstridig, olfvon, $. pl, n., et Slags Hyld. olika, v. a., 1., misbillige; betvivle Sandheden af. oljud, #. pl, *., Stfjj, Tummel, ollon, s. pl, »., Olden; -borre,515

-ar, in., Oldenborre; -skrika^ -or, f., Skovskade, ol o fl ig, adj., ulovlig, utilladelig, ol åt, m., Ulyd, S töj, Tummel. oUgenhet, -er, f., Ulejlighed,

Ubehagelighed, Fortræd, olämplig, adj., uanvendelig,

upassende, ubillig, oländig, adj., vanskelig at dyrke,

ufrugtbar, omak, »., Umag; Ulydighed.' ombetro, v. a., 2. 1., anbetro. ombona, 1., overtrække, tilhylle, ombud, «. pi., n., Fuldmægtig, Prokurator, Kommisjonær, Repræsentant o ro gj uta, 8., omstøbe, omsmælte. omhugsa sig, 1., besinde sig. omhvälfning, -ar, ,m., Omvæltning, omhvärfva, v.a., £.1., omringe, om i stel i g, adj., uundværlig, omkast, s. pl., n., Omskiftelse, omkring, adv,, omtrent omlaga, 1., om göre j pleje, passe, omlinda, 1., omvinde, omvikle, omlopp, n., Omløb, omorda, 1., ommælde, omtale, o morn ad, adj., halvvaagen. område, -n, n., Gebet, Enemærke, Herredömme. omrösta, v. n., 1., votere, omskakning, -ar, f., Omrystning, Omvæltning, omsmyga, 2. i., snige sig om. omsvep, s. pl, n, Omsvøb, omtanka, f., Betænksomhed, omtyckt, aàj., afholdt, godt lidt omvårdnad, »., Omhu, Omsorg, omväg, -ar, m., Omvej, •mägnas, v. d.9 1væmmes, omätlig, adj., umaadelig.

omöjlig, adj., nrnplig. ondska, f., Ondskab; Vrede, o nek lig, adj., unægtelig, onödig, adj., ufornøden, oqvädesord,« Ukvemsord, ord, pl., m., Ord; o. från o., Ord for Ord; -a om, 1., omtale; -agrann, adj., ordret, bogstavelig; -alag, Udtryk, Talemaade; -fynd, n., Ord-klygt, vittigt Indfald; -hå|lig, adj., ordbolden; -kastas, v. d., i., ordveksle; -kram,«u, Ordgyderi ; — Iek, -ar, m., Ordspil; -njugg, ordknap; -prål (-prång), Ordbram; -ryttare, m., Ordkløver; -sed, f, Ordsprog; —stäf, Omkvæd; Mundhæld; Rimbogstav; - s v e p, n., Omsvøb; -sätt, «., Udtryk, Talemaade; -vrängare, m., Ordfordrejer, ord ning, - ar, f., Orden, Rad, Tur. oreda, f., Uorden, Ulave, org or, pl, Orgel, Orgeværk. orm, -ar, m., Slange; -a sig* 1., bagte sig, sno sig; -bctt, n.y Slangebid; - b u n k e, - a r, ra., Bregne (Plante); - i I a (- ö d I a), f., Firben; -slinga, f., Slangelinie; -slå, -r, m.,Staalorm« o r n a (o sig),/., blive oret, muggen, orna vid, v. n. 1«, komme sig,

faa ny Kræfter, leve op igjeo. oroa, v. a., 1., forurolige, orre, ~ar, m., Urhane, orsak, -er, m., Aarsag, ort, -er, m., Sted, Egn. o r u b b a d,adj.f urokket, uforstyrret« orubblig (oryggtig), adj., urokkelig, uryggelig, o r å d, l.pf., «t, Uraad; Ulykke, Fare.

33*516

orättmätig, adj., uretmæssig,

ulovlig, lovstridig, orättvis, adj., uretfærdig, o röjd, adj., udyrket; urobet. os, n,, Dunst, Damp; -a, ose. osams, adj., uens, uenig, osanning, -ar, f., Usandhed, osannolik, adj., usandsynlig, osed, -er, m.^ Uvane, Vanart;

-ig, adj., usædelig,uanstændig, eska pl ig, adj., vanskabt, uformelig.

oskattbar, adj., uskatterlig. oskicklig, adj., udulig; plump, oskiljaktig, adj., uadskillelig, oskir, adj., tyk, plumret, oskälig, adj., ubillig, ugrundet;

ufornuftig; umaadelig, oskära, besmitte, vanhellige, osläck I i g, adj., uslukkelig, osmaklig, adj., ækel, flov. osnygg, adj., uren, smudsig, ostra, -on, f. (ostron, s. pl, n.),

Osters; -bädd, Østersbanke, ostyrig, adj., uregerlig, vilter, ostäda, v. a., 1., bringe i Uorden,

tilrakke, ostörd, adj., uforstyrret, osynlig, adj., usynlig; uanseelig, osäker, adj., usikker, o säll, adj., ulykkelig, nsalig. osämja, f., Uenighed, ota c k, m., Utak; Utaknæmlighed. otillförlitlig, adj., upaalidelig. otillräcklig, adj., utilstrækkelig, o tjenst, - er, m., slet Tjeneste, otreflig, adj., uhyggelig, otro, †., Vantro; Utroskab, otta, -or, f., Dagning; Ottesang, Froprædiken; -mål, n., Davre, otur, -er, m., Uheld, otvifvelaktig, adj., utvivlsom.

otycke, n., ubehageligt Væsen, otymplig, adj., raa, grov. otäck, adj., utækkelig, uren, styg. oumbärlig, adj., uundværlig, oundviklig (oundgänglig), adj., uomgængelig; aldeles nodvendig. ouppsåtelig, adj., uforsætlig, oursäkllig, adj., uundskyldelig, outplånlig, adj., uudslettelig, outsäglig, adj., usigelig, outtröttlig, adj., utrættelig, ovansklig, adj., (Uforanderlig,

uforgængelig, o var a k ti g, adj., forgæugelig, af

Ingen Varighed, o veldi g, adj., uvillig, upartisk, o vett, n., Grovheder, Skældsord;

-ig, adj., grov, uforskammet. ovig, adj., ubehændig, klosset, o vu I i g, adj., I skødesløs, uagt-ovårdig, adj,J som, uvurren. ovägad, adj., uvejsom, ubanet, oväldig, d. s. $. oveldig. ovärderlig, adj., uskatterlig. oåterhållsam, adj., uafholden,

umaadelig, oäfven, adj., ueffen.

P.

Padda, «or, f., Skrubtusse, Padde; - b ä r, Druemunk (Plante), paket, -er, m., Pakke, paj röck, -ar, m., Overkjole, pak ta re, s. pl, ni., Forpagter. pall, -ar, m., Skammel, pa Iste rna cka, -or, f., Pastinak. palt, -ar, m., Blodpølse ^(Øgenavn) Politisoldat, palta, -or, f., Pjalt, p a m p, - a r, ut., Pallask, Dyrendal, pank, adv., adtömt, pengelos.517

pantförskrifva, pantsætte, paplig, adj., spraglet, plettet, para, /., parre;-niDg,/1.,Parring, par kum, wi., Olmerdug. parm, -ar, m., Favn. pasraa, 1., dele Garn af i Fed;

-an, w., Fed. passevolans, n., permitterede

Soldaters Lönning. pastej,-er, m., Postej, pejla, pejle (Semandssprog). pelare, $. pi., wi., Pille, Söjle, pel i s, -er, f., Fruendmmerpels. pell, -ar, m., et Klæde, som holdes over Brudefolk under Vielsen, pepla, -or, f., Huralespire. peppar,m.,Peber; -strut, -ar, m., et Kræmmerhus Peber; (dagl. Tale) en Kræmmersvend, persedel, -dlar, m., Stykke; f. Eks. uniforms-p., Munde-ringsstykke. persika, -or,/., Færsken. peta,- -or, f., Tandstikker; v. a.,

/., pille, pilke, pickelhäring, -ar, m., Gegler. pickhågad, adj., forhippet paa. piga, -or, f., Tjenestepige, pigg, adj., munter, rask, livlig;

-ögd, som har livlige Öjne. pigg, -ar, m., Pig; -hvarf, m., Pigvar (Fisk); -svin, w, Pindsvin, pik, -ar, m., Pig, Spyd; Finte, Stikpille; -a, v. a., 1., stikle, pil Ira, v. a., 7., kradse, kramse, pilt, -ar, tf»., Dreng, p i m p l a, v. n., 7., pimpe, suppe. pingla, - o r, †., Bjælde; v. n., 7.,

lyde, klinge, pingst, m., Pinsefesten.

pip, -ar, m., Tud paa en Kande, pipa, -or, f., Pibe; -ig, pibet, pipskägg, 8. pl., n., Fipskæg, pirum; vara p., have en Pisk. pisksläng, -ar, m., Piskesnært, pjoller, n., Fjanteri, Kælenskab; Vaas, Dumhed; -ra, v. o., 7., kæle; Qante, vaase. pjunk, n., Hylen, Klynken;

Bledagtighed; - a, v. n ,7., klynke, pjåk, n., Klynken; Bledagtighed; Fjanteri, Taabelighed; Stymper, Dosmer; -a, v. n., 7., klynke, pladder, n., Pludder, Sludder, plagg, s. pl, r»., Klædningsstykke, plagga på, 7., prygle, piske. platinäsa, -or, f., Braknæse, plattra, v. n., 7., brage, knitre, plej pap per, n., Trækpapir, plikt, -er, m., Bede, Mulkt;

-a, v. o. og n , 7., bede. plit^-ar, tfi., Rapir, Dyrendal;

-as, 7., slaas, skændes, plita, -or, f., Blegne, plock, tf., Pluk, Smaatteri; - fink, m., Plukkemad; -skulder, pl., Klatgæld; -tals, adv., klatvis. plog,-ar, tn., Plov;-ben, 8.pl., n, Næseben; - b i 11, m., Plovskær. plommon, ». pl., n., Blomme, plotter, n., Plukkeri, Bagatel; -ra, 7., skrive slet; -papper, Kladpapir. plugg, -ar, tf»., Prop, Top. plump, -ar, m.,Klat, Blækklat;

-huggare, ubehövletMenneske, plundra, v, a., 7., plyndre, plåga, -or, f, Plage; -näste,

-orum, n., Plagested. plån, n., Pergament i Tegne-

beger; -bok, f., Tegnebog, plåna, v. n., 7., slaa igjennem518

(ora Papir); p.ut, 1., udslette; -papper, Trækpapir, plåster, s. pl, »., Plaster, plåt, -ar, nu, Plade; 16Skilling, pläga, v. a., t., pleje, forsyne;

eve; -ning, f., Forplejning, pläga, v. n., 1., pleje, være vant til; -sed, - er, m., Sædvane, plötslig, adj., pludselig, pock, n., Pukken paa, Trodsen;

Pukspil; -a, v. n., 1., pukke, pojke, -ar, m., Pog, Dreng, polisonger, pl., Bakkenbarter, polira, d. s. t. porla, por, -er, m., Svedehul, Pore. porla, v. n., 1., sprudle, bruse, risle, fremvælde; ralle; rumle, knurre, posslin, fi., Porselæn, pota tos (potatis), m., Kartoffel, prassla,!., brage, knage, knitre, prat, m., Prat, Snak, Væv; -a,

v. n., 1., sludre, pre g la, v. a., i., præge, stæmple. p r ej a, v. a,, i., plage, pine, udsuge, prickig, adj., spraglet,

spættet, pris« ». pl., n., Pris, Værdi; Pris, Berömmelse; Pris, Præmie; Pris (Tobak); Prise; - fråga, f., (-ämne), Prisopgave; -täflan, Kappestrid om Prisen. proba, -or, f., Studenter fængsel, p ro f, t. pl., m., Preve; - v a, v. a.,

7., preve. prost (probst), -ar, m.. Provst, prut, »., Prutten; -mån, Rabat, pryl, -ar, m., Pren. prål, n., Prål, Praleri, prång, t.pl., n., Löngang, Smug. prångla, v. n., 7., prange;-are,

Pranger, prägel, -glar, m., Stæmpei.

puderhjelte, -ar, m., Spradebasse, puck a, -or, f., Pavke. pulla, -or, f., Höne, Putte, pultron, -er, m., Kujon, Kryster, pumpa, -or, f., Græskar, Vand«

m lon; Karaffel, purio (-lök), wi., Purre, purpra, v. a., 7., purpurfarve, purra, 7., purre; narre; -ig, adj., knarvorn, vranten; kruset, kreilet.

puss, -ar, m., Vandpyt; -ig, adj., fuld af Pytter; plusset, opblæst.

pusslustig, a<y., pudsig, pudserlig , spøgefuld, putifnasker, fit., Pusling, puttra, v. n., 7., brumme, skænde, pyndare, «. pl., m., Bismer, påbrå (påbrås), slægte paa. på fl ugen, adj, fremfasende. påfve, -ar, m., Pave; Privet, påföljd, -er, m., Feige, Udfald, påhitt, s. pl, f»., Paafafid. påk, -ar, m., Knippel, påkänning, -ar, †., Bererelse. påle, -ar, m., Pæl; Gabestok; -klubba, f., Rambuk; -yxa, f., Buløkse. pålysa, v. a., 2. 2., tillyse, påse, -ar, m., Pose. påseende, w., Paasyn, öjekast. påskåf, s. pl, n., Paaskud, påta, v. a., 7., pille, påtruga, v. a., 7., paanede. påyrka, t;, a., 1*, paastaa, påöga, 2. 2., förhöje, forøge, päII, d. $. s. pell. päron, ». pl, fi., Pære. pöl, -ar, m., Pøl; Hovedpude, pörte, -n, n., Røghytte.519

pøsa, t>. fL, 1., strutte, svulme, opsvulme; -lg, octf., opblæst; poros; -mnnt, adj., som har tykke Løber, pluskæfteC

Q.

Qvabbel, Kvalme. qväf, fi., Trangbrystighed; adj., kvelende, lummer, kvalm; gå I q., gaa til Grunde, mislykkes, qvalm,*»., Kvalme; Lummerhede, q va I sd f d, adj., som bar en afbrudt og urolig Sèvn. qvar, adv., igjen, tilbage, tilovers ; -1 e f v a, - o r, /., Lævning, Best; -lemna (-låta), efterlade; »låtens kap, •»., Efterladenskab; -stad, •»., Arrest, Beslag, Sekvfster; - s t a n n a, 1. (-stadna, -stå), blive tilbage, qvarka, f., Kverke, Hestehoste, qvast, -ar, m., Kost, Kvast;

-käpp, m., Kosteskaft, q v ed, -er, f.% Moder, Fosterleje. qvesa, -or, f., Blegne, Finne. qvick, adj., levende, livlig, rask, hartig, vittig; -a ap, 7., oplive, forfriske; -drag, «.p!., n., Trangbrystighed hos Hestene; -hvete (-rot), n., Kvikgræs; .-na, 7., leve op igjen, komme til Kræfter; -stjert, m., Vipstjært; -tionde, m., Kvægtiende; -vatten, «i., Vitriol vand. qvida, 2. 1., klage, klynke, q v il I a (qvillra) v. n.t 7., pibe

(om Fugle), q vissi a, -or, fn Hedeblegne. qvist, -ar, m., Kvist, Gren, Trøknast; -a, 7., kviste, be-

skære; lobe, springe; -ig, kvistefuld; knudret, knörtet. q v i 11 e n,v pl., »., Kväde (Fragt). qväfva, 2. 1», kvæle, dæmpe, q vi |j a, o. a., 2.1, (qvalde, qvalt), kvæle, martre, pine; foraarsage Kvalme; bestride, krænke, antaste; -jning, /:, Kvalme. qväll, -ar, m., Kvæld, Aften; -as, 7., aftnes, dæmre; -sätt-ning, Skumring, Tusmörke; -mål, -s v ard, Aftensmaaltid, qväsa, 2. 2., kvæste; dæmpe; tilkitte, stoppe.

R.

Rack, -ar, m., et Slags Slæde, racka, -or, f., Tæve, Tispe, rackel, »., Spyt, Slim; -la,

v. », 7., harke, rad band, i. p/., n., Rosenkrans, rafs, »., Hastværk, Jas kværk, ragg, *., lange, stride Haar. raggen, n. pr, m., Fanden, ragla, 7., rave; »ande, Raven, rak, rakt, adj, og adv., ret, lige, atrag; aldeles; r. fram, lige frem; r. omöjligt, plat umuligt; -na, t>. *., 7., rette sig. raka, v. a., 7., rage, barbera, r. åt sig, rage tii sig; -ask, m., Barberæske; - d on, n.,Barbertöj; - f o d e r,»., Barberetui; - s t u g a; Barberstue; -1 v å 1, Skæggesæbe, raka, v. n., strippe, föjte. ram, -ar, m., Klo, Lab; -a,

t>. Om gribe med K loerne, rammel, a., Bulder; Prygl)

-mia, 7., falde med Bulder, rand, ränder, /"., Rand; -a,?.,520

- rande, stribe; dagen randas, Dagen gryr; -ig, adj., stribet, rangel (ragel), n., Benrad; -1 i g,

adj., meget mager, ranka, v. a., 7., rave, vralte;

- i g, adj , ravende, tynd,smækker, rapa, v. t»., 7., ræbe; -ning,

f., Ræben, Gylpen, rapphöna, -or, f., Agerhöne. rap sa t, m., Raps, Rapssæd. ras, n., Støj, Speg, Fjas; -a, v. n, 7., være vilter, Qase, tumle sig; -ig, adj., spegefuld. ras, s. pl, n., Nedstyrtning, Nedfalden, Skred; -a, v. n., 7., styrte, falde pludselig ned. raska efter, lebeefter; r.ihop,

sammenjas ke. rata, v. a., 7., dadle, forkaste,

vrage; -gods, n., Udskud, red«, f., Rede, Orden; -bar, rede, kontant, reel; -ig, ordnet, klar, tydelig, redan, adv., allerede, r e d e, -n, n., Indretning, Redskab, reds, adv.; stå till r., være rede. ref, -var, m., Medesnor. ref, ».pl, n, Ribben; Bugvrid; Rev (i Sejl); Rev, Sandbanke; Rive;-gräs, Vippegræs; -stek (-benspjällI), Ribbenssteg, reform, -ar, m., Ringorm, refva, -er, f., Rift, Revne, refva, v. a., 7., maale, opmaale, regel (rigel), -glar, m., Born, Slaa; -gla, i., lukke med Slaa. regnskur, -ar, m., Skylregn, r e m n a, - o r, f., Revne, Sprække, remsa, -or, f., Strimmel, ren, -ar, m., Agerreen; Rensdyr, rena, v. a., 1., rense, rengöre. rensel, -siar, rø., Ransel.

repa, v. a., 7., afrfve Huden; afskalle, rense; r. sig* komme sig, fette Mod; r. upp, optrævle; oprippe, gjentage, repa, »or, f., Rift; -ig, adj. repris, -er, røv Repetisjon, resa, v. a., rejse, hæve.

resa, -or, f., Rejse; Gang; f.E.

tredje resan, tredie Gang. rese, -ar, Kæmpe, Jætte; -ig,

kæmpemæssig, resen, adj., mager, reta, v. a.,1., ophidse, pirre, henrive; ægge, tirre; -ande, adj.f hidsende, pirrende; yndig, tiltrækkende; -lig, adj., pirrelig, fol som.

ria, -or, †., Kelle, Törreovn;

-torr, adj., törret i Reg. ri c k a, v. n., 7«, vakle, ryste, rigel, rigla, d. t. s. regel, rikhaltig, adj., righoldig, rikta, v. a., 7., berige; give en

Ting dens Retning, rimma, 7., rime (om Rimfrosten), rimsa, d. t. s. remsa, ring,-ar, m., Ring;-blomma, Morgenfrue; -svala, Kirkesvale; -trast, Ringdrossel, ringla, 7., ligge i Ring, Cirkel, ripa, -or, f., Ryppe (Fugl), riska, -or, f., Irisk (Fugl> rispa, -or, f., Rift, Skramme. rissel,«.p/.,n., Si, Sigte,Korn-sold; -sla, 7., si, sigte, sælde, rist, -ar, m., Plovjærn* rita, v. a., 7., ridse, tegne; -are, Tegner; - b I y, n., Tegne-Blyant ; - b r ä d e, n., Tegnebræt; -tyg, Tegne-Etui. ro, f., Ro, Rolighed; Tidsfordriv, Moro; -a, 7., möre; -docka,521

Legedukke; -lig, adj., rolig; morsom, lystig, r o, - r, f., Hofte 5 - k u l a, Hofteben. röck, -ar, m., Bok; Kjole, Frak;

-skört, t.pl, n., Frakkeskød. rodd, -er, m., Roen, Roning;

-are, Roerskarl. rodna, 1., rødme; -ad, Rødme, r o Tf a, v. o., røve, plyndre. röfva, -or, f., Roe, Næpe. rop, s. pl, n., Raab, Ry. rosende, adj., rosenfarvet, rossel, »., Rallen; -a, 1., ralle;

-ig, rallende, h»s. rost, -ar, m., Rist. rost, m., Rust; - fläck, Rustplet, rot, rötter, f., Rod; -a sig, 1., slaa Rødder; r. ut, udrødde; r. sig ihop, sammenrotte sig; -hugga, afhugge ved Roden; -telning, Rodskud; -öxa, f., Buløkse. rote, -ar, m., Röde; Lægd. rotgel, -ar, m.. Rødhals, rots, Snive (Sygdom hos Heste), rua (rufva), i., ruge, kure; -ande,

n., Rugen, rubba, v. a., rokke, flytte;

ugyldiggöre. rucka, 1., rokke; stille et Ur. rue kla, 1., svire, rangle, solde;

-are, Sviregast, ruda, -or, f., Karusse, ruga, -or, f., Rynke, Fold. rugg, n., forviklet, pjævsetHaar; -a, v. a., 1., opkradse Luen paa Töj; -a sig, rejse Børster; fælde Fjær; - i g, børstet, laadden. rulta, gaa sagte, vakle, rave. rum, s. pl, n., Rum; Værelse; gifva r., give Plads; äga r., finde Sted; -rik, rummelig.

rumpa, -or, fRumpe, Håle; fläkta med r., logre med Halen (som Hundene), runka, v. n., /., ryste, vakle, r uns ka,

Riinemaal, Runeskrift, rusa, 7., buse frem, styrte afsted;

beruse; -ig, adj-, beruset, ruska (rusk), -or, f.y afhugget Gren; v.n., bæve,ryste; rasle; -ig, fugtig, taaget, raa, kølig, rusta, /., udruste, istandsætte;

ødsle, leve flot; stöje, larme, ruta, -or, fVinduesrude; Rude

(Plante); -ig, adj., rudret. rutten, adj., raadden; -tna,

v. n, 1., raadne. rya, - or, f., groft uldent Töj; Filt. rygg,-ar, m., Ryg;-a, v.n., vende Ryggen, flygte; v.a., 1., forandre; tilbageholde, fragaa; -bast, Rygsene; -brått, Saar i Ryggen; -knota, Ryghvirvel; -språng (-värk), Gigt i Ryggen, Rygpine; -ås, m., Mønning, ryktbar, adj., navnkundig, rymd, -er, m., Rum, Omfang;

Indhold; vid Mark, Slætte. rymma, v.n. og o., 1., romme;

rumme; -are, Romningsmaqd. rysa, 2. 2., gyse, bæve; -lig,

gruelig; -ning, f., Gysen, ryssja, -or, f., Fiskeruse. ryta, 8. (röt, rytit), bröle. rå, n., Grænseskjel; r. och rör (rågång), Græiiselinie;-f ö r n i n g, ulovlig Flytning af Grænseskjel; -märke, Grænsesten. rå, -n, n., Nisse, Trold, råda (rå), 2.2., raade, beslutte; besvangre; 2. 1., raade for, formaa; r. för, kunne for; r. med, faa Magt med; r. om,22

▼«rc Herre oter, eje; r. pl, have Overmagi over. råd brika, v. a., 1., radbrakke, rädd, adj., svanger, besvangret rådgöra(rådpläga^, 2.1., raadsiaa. rådig, adj., klog, resolvert råd rum, n, Betænkningstid, r å g,*»., Rag; -1 k y l, m, Rugtrave. rige, -ar, m. (riga, f,\ Top-

maal; -a, v. o., /., topfyld«, råk, n., Indvolde, Kallun, råka, -or, f., Kornkrage, rika, mode, træffe; geraade; r. Tör (r. i), Talde i; r. ut, være udsat; -s, v. d., træffes, råma, i., bröle; -ning, Bröl. rå mm (romm), m., Rogn. rån, «. pl., n., Ran, Hærværk, råna, v. n., f., blive raa, fugtig, råttbo, -n., »., Rotterede, råämne, -n, fu, raa Materie, rädas, 2. 1., ræddes, forfærdes, rädd,adj.,ræd,bange; bly; rædsom; r. om, bange for, omhyggelig for; -håga (-sla), f., Frygt, Rædsel; Blyhed. räf, -var, m., Ræv; -gryt, n., (-kala, /"), Rævehule -k r o k a r, pl., Underfundighed, räffla, -or, f., Riffel, räfsa, -or, fRive. r ä f s t, m., Revselse; Undersøgelse, räka, -or, f;, Reje. rännil, -ar, m., lille Rende, rännmjöl k/.,sammenløbenMælk. räta (rätsida), f., Retten (af Töj), rättare, $. pl, m., Opsynsmand, rättfången, adj., lovligerhværvet. rättmätig, adj., retmæssig, rättrådig, adj., retfærdig, rö, t:, Rør, Siv (bibelsk), röd, adj., rød; -brusig, rød-

musset; «-fnasig (-frasig), rad-plettet i Ansigtet; -lett, red-laden; -randig, rødspraglet; -skymlig, rødskimlet; -sot, Blodgang; - v i n g a, Røddrossel, rödja (röja), 2.1., rødde, opradde* röja, v. a., 2. 1., røbe. rök, m., R*g> Røgelse; fi r. om, Dm Nys om; -pips, Skor-» sten; -verk, Røgelse, rön, $. pl, n., Forsøg, Erbring;

Opdagelse; -a, / , prøve, erfare« rör, t. pl., n., Bør; Graenseskjel;

-läggning, Grænsesætning, rö s (rö s c), -n, fi., Stendynge; Blodvor; -a upp, ihop, v.o., f., opdynge, sammendynge; sætte Markeskjel. röst, -er, m., Røst, Stemme;

-a, v. n., I., votere, röste, -n, n., Mønning, röta, /., Forraadnelse; t>. a., 2. 2«, bringe i Forraadnelse; r. lin, brede Bör; -feber, For-raadnelsesfefeer ;-månad, Hundedagene.

s.

Sabel,-blår, m., Sahel; Sobel;

-mus, Leman (Rotte), sacka, !., synke, tage af* säf, m. (safva, -or,/.), Saft i Træer; -g å n g, Saftaare; -r in g, Saftring; -va, 1., v. a., drage Saften ud; o. »., give Saften fra sig.

sagesman, -män, m., Fortæller;

Hjemmelsmand, sak, -er, f., Sag; -drifvare, Sagfører; -fä Ila,*. l»,domfølde;923

-iga re, Sagsøger; -öre, Pengebod, Sigl og Sagefald. •aker, adj., sagskyldig, saknad, f., Savn. ø a I u, n., Salg;-b o

d, -a r, m., Butik, samband, 9. pl, n., Forbindelse, tam b ru k, n., Fællesskab, sam fäll, adj., fælles; samfuld. sa mb ille,-n,n., borgerligt Samfund, Ståt; - i g, adj^ endrægtig. sam ka, v. a., 1., sänke, samle, samlig, adj., tættet, tyknet sammaledes, adv., ligeledes, sammandrag, $. pl, n., Udtog, sam m an ga ddn i ng, -ar,f.,Sam-

menrottelse. sammanmalen, adj., grovmal et. sammet, n., Flöjel, samråd, n., fælles Overlæg, sams, adj. og adv., enig, ens;

-kyld, adj., af samme Kuld. samspråk, n., Samtale, samvete, -n, Samvittighed, sa'n, (daglig Tale for) sade den;

intwjé, min Sandten. sank, adj., sid, sumpet; adv. (i

sank) i Sænk. sannolik, adj., sandsynlig, sannskyldig, adj., sand, virkelig, s a r g, #. pl,idelig Irettesættelse; -a, i., v.n., knurre, brumme; v. a., flænge, sønderrive. Sate, -a,r, m., Satan; -tyg, Djævelskab; - u n g e, Djævelunge. sats, -er, m., Sætning, Sats;

Sæt, Spring; Indsats, satter, adj., sat, undersætsig, sed, -er, m., Sæd, Skik, Vane; - e s a m (-i g, -I i g), adj., sædelig, beskeden; rolig, fydig;-espråk, t. pl, n., Tankesprog, sedan, adv. og konj., siden, derpaa.

seg, adj., sej, som ikke brækkes;

-na, v. n., t., blive sej. segel, pl, n., Sejl; till s., under Sejl; -I e d, -e r, f.9 Farvand« seger, -grar, m., Sejr. seldon (seltyg), n., Seletöj. sen, d. ». ». sedan siare, «. pl, tvi., Seer, Profet siden, n., Silke; -sars, Atlask» sidvörda, v. a., i., ringeagte, signa, v. n., i., segne, sik, -ar, m., Helt (Fisk), sil,-ar, m., Si; -kärl,n., Sikar, silfver, n., Solv; -tacka, Sølv-

barre; -tyg, Sølvmor, simma, v. n., 8. og 7. (samm,

summit), svømme, sin he, n., Sind; pl, Sanser;

från s., afsindig; -1 ig, sanselig, sinsemellan, adv.9 indbyrdes, sipp, adj., kunstlet sippa, -or, f., Anemone, sitta, v. n., 8. (satt, sutit), sidde;

-opp, -ar, m., Ørefigen, sjelfkrafd, IafegenDrift. sjelfmant, adj., I sjel f pantning, Selvtægt, sjclfskriven, adj., som uden ydre Kaldelse har en ubetinget Ret; f. £., s. riksdagsman, sjel fsp i lian, f., Selvmord, sjua, -er, f., Syvtal, Besyv, sjuda, 8. (sjöd, sjudit), syde, kaage. sjuk, a%., syg; -1 i n g, Skrantning, sjunga, 8. (sjöng, söng), synge;

-pjäs, -er, m., Syngestykke. sjunka, 8. (çjönk, sönk), synke, själ, -ar, m., Sjæl; Sælhund; - a s, ligge i Dødskampen; -a t å g, Dødskamp; -ringning, Ringw ning over en Afdød. sjö,-ar,m.,Sø, Hav; -blad,n.,524

Aakand; -ledes, til Sas, se-værts; -skam, n , Merskum, skaf, n., Gnav, Slid, Afskärning. skaft,«.p/.,n, Skaft; Straa; Rar. skaka, v. a., 7., bevæge, ryste, skala, a., skalle, skrælle;

v. n., |ebe, springe, skalkas, 1., spage, göre LÖjer. skall, $. pl, n., Lyd, Skrald;

Klapjagt; -a, 7., skralde, lyde. skallig, adjskaldet, skallra, -or, /l, Rangle; v. n., 7., klapre; -ing, f., Klapren, s kam fl a t, ad/., skamfuld, flov. skapa, 7., sknbe; - lynne, Skikkelse, Form, Karakter; -nad, -er, m, Skabning, Gestalt, skare (-snö), m, Sneskorpe. skärf,-var,m., Lap; -va, v. a.,

7., flikke; lyve. skarn, n., Skarn; Lysetane. skata, -or, f., Skade (Fugl), skate, -ar, in., Trætop, sked, -ar, m., Ske. skeda, v. a.-, 7., skille, oplåse;

kemisk undersege. skede, -n, n., Mellemrum, sk eka, v. n., 7., skræve, sken, n., Skin; -bar, adj., tilsyneladende; - f a g e r, adj., smuk at Se til. skena, 7., lobe lobsk; -ig, adj. skena, -or, fSkinne skepelse, -r, f. i Skikkelse; skepnad, -er, ro.f Spagelse. skepp, s. pl, n., Skib. skick, s. pl., n., Skik, Orden; Tilstand, Væsen; -a, v. a., 7., skikke, styre, sende; -lig, ad;,, austændig, dulig, passende, skida, -or, f., Ski, Skridsko; Skede,üælg^ -fr uk t. Bæl g frukt.

skidgård, -ar, m., Pæleværk,

Skigaard, Gærde, skifta, 7., skine; -e,-n, Skifte, s k i I j a, v. a., 1., skille, adskille; - a k t i g, forskjellig; - e b r e f, n., Skilsmissebrev; -efång, t. pl, n., Adski Heise, Forskjel; - e m a n, Voldgiftsmand; -nad, Adskillelse, Forskjel,

skimmer, n, Skær, Skin. skina (sken, skinit), v. n., skinne, skingra, v. a., 7., sprede, adskille, udstykke; forede,bortedsle. skinn, t. pl, n., Skind, skinna, v. a., 7., snyde, optrække, skipa, v. a., 7., ordne, anordne,

fordele, forvalte, haandhæve. skir, adj., ren, klar, skær, gjen-

nemsigtig; -a, rense, klare, skjuta, 9. (sköt, skjutit), skyde, skjuts, m., Skyds; -håll, n., Skydsskifte, Stasjon: -rättare, ro., Skydsskafifer. skog, -ar, ro., Skov; -sbryn, Udkant af en Skov; -s d u n g e,ro., (-sbult), Luud; -slupen, skov-groet; -smenniska, Urangu-tang ;-ssnar,f. pl, n., KratskoV. skoja, v. n., 7., föjte, strippe, skola under, v. a., 7., understatte, sko Håf, n., Skoleferie, sko n a, v. a., 7., skaane; -s ral I,

n., Skaansel. skopa, -or, f., Oskar, Øse. skorf, ro., Skurv; Spærgel. skorpa, -or, f., Skorpe; Tvebak, skurra, -or, fIndsnit, Skure, skotrasa, -or, (., Skovisk. skott, s. pl, ti., Skud; -håll, Skudvidde; -kolf, Kastespyd; Slaa; Skose; -kärra, Trillebar. skotta, v. a., 7., skuffe, skufle,525

sk räf la, v. n., 7., brovte, prale, skramla, I., skralde, skratte, skratt, m. og n., Skoggerlatter, skref, s. pl., n., Skridt; Skræv, skrefva-, -or, f., Bjergkløft, skria, v. n., 7., skrige, skridsko, -r, m., Sköjte. skrifklåda, f., Skrivesyge. skrinda, -or, f., Kurvevogn. skrock, n., Overtro; Vold. s k ro f, s. pl., n., Skrog; -lig,

adj., knudret, ujævn, skrubbet, • blår, m.\ Karte, skrud, -ar, m., Höjtidsdragt;

Pragt; Skönhed. skruf, -var, m., Skrue; -va,

v. a., 7., skrue, skrym, adj., af stort Omfang og lidet Indhold;-ma, 2. l.,skrylle. skrymsle, -n, n., Smuthul, s k r y m t a, v. a., 7., skrörate, hykle, skryn ka, -or, f., Rynke, Fold. skryta, 8. (skröt, skrutit), skryde,

brovte, prale, s kr å, -n, n., Haandværkslav. skråma, -or, fSkramme, Rift. s k r å p u k, - a r, m., Larve, Maske, skräda, v. a., 2. 1., rense, udsøge, sigte; -e, n., Affald, skräfia, - or,f.,Praler, Skrighals, skräll, -ar, m., Skrald, Knald, skrälle, -n, n., Potteskaar; gl.

Skrammel; - i g, svag, skrøbelig, skrän, n., Skrig, Hyl; Jammer, skräp, n., Skrammel, Skrab; -a, 7., göre Uryd; -ig, uryddelig; -kammare, Pulterkammer, s kräpp a, 2. 2., skryde, brovte, skubba, v.a.,1., gnide,skrubbe, skudda, v. a., 7., afkaste, afryste, skugga, -or, f., Skygge, skuld, -er, m., Skyld, Gæld.

skulle, -ar, m., Lade, Høloft, skum, adj., mörk, skummel; -rask, n., Tusmörke; -ögd, dumöjet, halvblind, s k u m p a, 7., løbe, springe omkring, skunk, -ar, m., Fold; Skofte, skur, -ar, m., Skylregn, Byge. s,kutt, n., Spring, Hop; Tilløb, skydd, n., Beskyttelse, Varetægt. , skyffel,- flar, m., Skuffe, Skovl, s k y f v e, -ij, n , Hatteskygge; Skur. skygd, n., Værn, Ly, Skjul, skygg, adj., sky,ræd,bange;-a,

v. n., 7 , være sky, blive sky. skyl, -ar, m., Hob Neg, Trave, skyla, v.a., 2.1., skjule, bedækk«. skyldra, v. a, 1., skuldre, skylla, v. a., 2. 1., beskylde, skyldskap, f., nært Slægtskab, skyllerkur, -ar, m.,Skilderhus, skylt, -ar, m. Skilt, skym f, wi., Beskæmmelse, Vanære, Haan; -lig, skammelig, haanlig. skymma, v. a., 2. 1., skygge for, formorke; -lig, skummel, utydelig; - n i n g, m., Tusmörke. sk å d a, 7., skue; - b a n, Skueplads, skåf, s. pl., n., Mellemrum, skåla, v. a., 1., udhule; befæste, skåp, s. ph, n., Skab. s k år sa, -or, f., Skure, Skramme, skäl, s. pl, n., Grund, Aarsag;

Billighed; -ig, adj., billig, skäl (själ), -ar, m., Sælhund, skälfva, f. (-sot, m.), Feber, skälla, -or, f., Bjælde; v. a.

ogn., 2. 1., skælde; gø, bjæffe, s k ä m m a s, v. d., 2.1., skamme sig. skämt, n., Skjemt, Skjerts. skänk, -er, m., Skænk, Gåve. skär, adj, ren, skær,klar, uplettet; -a, v. a., 7., rense.sas

sk Ärfva, -or, f., Splint skärp, »., Skærf; Bælte; Bind. skärpa, f., Skarphed. skärskåda, /., nöje undersøge, s k ö f I a, f .,plyndre,hærje, edelægge. sköld, -ar, m., Skjold, skölja, v. o., 2.1., skylle, skjule. skölp(sköl), m., Fjældklyft skönja, v. a., 2. 1., skönne. skörakt ig, adj., ukysk, løsagtig, skörbjugg, m., Skorbag. skörd, -ar, m., Hest; -are, x

Hestmand; -e öl, n., Hestgilde, sköre, n., Fyrsvamp, Tender, skört, »i., Kjolesked; Forklæde, »k tf t a, 2. % besörge, passe, pleje, forestaa; -are, «. pl, m., Opvarter, Røgter; -erska, Reg-terske'; -sel, m., Pleje, Regt sköte, -n, fi., Sked; -ebarn. slabber, n., Sladder; -tyska,

Pluddervælsk. slafsa, v. 9i., 1., sluge i sig;

hænge, daske, slaga, -or, f., Plejet slagdänga, -or, f., Gadevise. slagg, fi., Affald (fra Mineralier);

-guld, fi., Knaldguld.) si ak, adj., kraftesløs, slåp; -na,

v. n., slappes. slamm, n., Dynd, Mudder, slammer, n., Raslen; Sludder, slampa, - or, f., skident Fruentimmer, Sköje. s I a m s, fi., Skødesløshed; -a, -or, f., Lap, Klud; skident Fruent. slant, -ar, m., Smaamynt. slanta, 1., fiske, stange Fisk. s 1 a r f, 9i., Skødesløshed; Sjuskeri;

- v a, jf., sluske, sjuske; forspilde, slaska, v. n., 1., sjaske, regne, si ej f, -er, •»., Slöjfe, Slæb.

slem, $. pl, n., !Sllm; -djur,

9i., Infüsjonsdyr. slida, - or, f., Skede, slimsa, -or, f., Klump (f. E.

størknet Blod), Lap, Klad. slinga, v. a., slynge, sno,

tvinde, flette, s 1 i n g r a s i g, 1., sno sig,^bugte sig. slinka, 8.(slank, slunkit), dingle, slæntre; - f ö r e, n., Uføre; - r ä 11, -er, «*., Biret, Desert. slinta, 8. (slant, sjuntit), glide, slisk, 91., Slikkeri, Sukkertrø. s 1 o c k n a, v. fu, slukkes, gaa ud. slök, -ar, m., Døgenigt sloka, o. fi., 1., hænge ned; gft och s., drive omkring;-björk, Hængebirk; -ig, slæbende, slotter (slåtter), n., Høslæt slug, adj., slu, snu, listig; klog. slumsa, v. fi., i., fuske, sjuske, slunga, -or, f., Slynge; -orm,

Kæmpeslange, slunk, -ar, m., Slurk, slurf, n., Skødesløshed; -fvig. slut, «. pl., fi., Slutning, Ende; -a, 1. (slöt, slutit), slutte, ende, ophøre; - s a t s, Slntningssætning. slutt, adj., skraa; -a, Iskraane,

hælde; -ning, f., Skrænt sly na, -or, f., Tosse, Drog. sl ån gra, v. n., 1., slingre, rave. slåtteröl, t. pl, n., Hestgilde, släcka, v. a., 2. %, slukke, slägga, -or, f., Smeddehammer. s I äg t tycke, »., Slægtlighed, slända, -or, f., Rokketen. släng, -ar, m^ Slag, Snært, släppa, 2. 2., slippe, lade gaa;

fælde (Haar); -händ, klatvun». släta, v. a., 1., jævne, glatte, slö, adj., slev, gold, daarlig.827

slödder, n.t Skam, Afekum.

s |ö g, adjnævenyttig; -g d (slöjd), -er, m., Haandgjerning, Konst, Arbejde, Fabrik; -gda, arbejde (i Træ), snedkre, slöja, -or, f., Sler. slösa, v. a., 1, forede, edsle. smacka, /., smaske; kvakke, smattra, knage, brage, knitre, smek, n., Kærtegn; -a, 2. 2., klappe, kæle for, smigre; -mi« nad, Hvedebrødsdagene, sm et, m., Lim, Klister; Skamplet, smida, v. a., 2. 1., smedde;

-e, -n, tu, Smeddearbejde. smil ig, adj., slesk, smigrende, smisk, tn., Klaps, Klask, smola, v.n^ 1., skalles, falde ak smolk, s. pl, n., Stev; Smule, smorläder, Fedtlæder, smuga, -or, f., snæver Gjen-

nemgang, Smag, Smyge«, smulgr&t, -ar, tn., Gnier, smul i g, adj., spred, smulrende. smultron, s. pL, n., Jordbær, smussla, v.n., /., snige, pusle, smutta, v n., 1., nippe, suppe, smyg, -ar, m., Lönvej, Smug; -a, S. (smög, smugit), snige s;g frem, liste sig frem, smutte; -fyrk, -ar, m., Stikpenge, smälöje, -n, n., Smilen, Smil. småningom, adv,, efterhaanden, smår]and i g, adj., smaastribet. s m å r e d e, n., Smaakram, Smaatöj. smås mide, n^ Isenkram, smäda, krænke, haane, spotte', sgiälek, m., For haane Ise, Spot. smäll, -ar, m., Smæk, Knald;

-kall, adj.% meget kold. smärt, adj., smækker, slank, smörja (smorde, smort), sraöre,

salve; herrans smorde,Herrens Salvede, smör köp, o», godt Keb. snabb, adj., hurtig, snar; opvakt, s na f va, v. n , 1., snuble, snappsäck, -ar, tn., Madpose, snar, t. pl., »., Krat, Kratskov. snarka, v. n., /., snorke, snask, n*, Slikkeri; - i g, slikvurn. snatter, /., rapse, smaastjæle. sned, *., Puds, Skjelmeri, sned, adj., skåk, skraa, skæv; -a, v.a., göre skæv; -bent, skævbenet; -språng, t»., Sidespring, Udskejelse; -ögd, <!<#•, skelöjet, blinkset, snegla, v. n., /., skele, snibb, -ar, i»., Suip, Flip,

Fip; -hufva, Korsklæde, snickare, s. p/., m., Snedker, snidig, adj., snedig, snigel, -glar, tn., Snegl; Igle. sniken adj., gjerrig, karrig, snilla undan, hemmelig fraliste, snille, -n, n., Snille, Vid, Geni. snipa, -or, f., Hornfisk. sn-o, -ar, m, Snor; v. a., 2. 1., sno, vinde, vikle; s. sig in, indsmigre sig; -dd, -er, m, Snor; Snoning, snok, -ar, m., Snog;

Snushane;

-ka, snuse om, luske efter, snopen, adj., skamfuld, flov. snoppa, /., snyde (Lyset), pudse, snork, tn., yderste Ende. snorra, -or, /*., Top, Snurre-» basse; v. a. og n., 1., snurre, dreje omkring, surre, snubba, v. a., 1., irettesætte, snudda, berere let, strejfe. sn uf, m.; få s. af, faa Nys om. snu fia (snofla), v.n., /., snövle.528

s n u fv a, †., Snue; v. n., 7., snøfte, snugga, v. n., 7., snylte, snurra, v. a. og «., se snorre, snusk, n., Snavs, Urenlighed, snyfta, v. n , 7., hulke, snygg, ren, renlig, pæn,

næt; -a, 7., rense, pynte, snyte, -n, n., Snude, snål, adj., gjerrig, grisk; -as,

være gjerrig; snylte, snår, n., Skovtykning, snäcka, -or, Snegl; Musling, snäf, adj'., trang, snæver, snäll, adj., snar, hurtig; kyndig, flink; beskeden, artig; -kraft, n., Fjederkraft, Elastisitet, snärja, 2. 1., indvikle, besnære, snärp, n., Avner, snäsa, 2. 2., overfuse, bide af. snö, n., Sne; -ga, v. n., 7, sne; -glopp, n., Slud; -kåfva, f., (-yra), Snefog;-ras, Sneskred, snöd, adj., slet, forfængelig, sn ö pa, v. a., 2.2., gilde, kastrere; -ing, Gilding; -1 i g, vanærende, forkastet; kort; -ligen, adv., smaalig; -ning, f., Gliden. • snöre, -n, n., Snor; -rätt

(-rak), adj., snorlige, snörpa, v. a., 2. 2., snærpe,

sammenkrympe. socken, -knar, m., Sogn. # socker, n., Sukker, s o fr a, v. a., i., rense, sofvel, n*., Sul, Sulemad, sol, -ar,m., Sol; -ba dd, n., Solhede;-bergning, -ar, f, Sol-sæt;-fj ad er,m., Vifte; - ros Solsikke; - s t å n d, n., Solhværv. so I k, n., Søleri, Svineri, somlige, -ga, pron., somme, somna, v. n., 7., fälde i Sövn.

sopa, -or, f., Fejekost, Lime; t>. a., 7., feje; -hög, Skarnbunke; -or, pl., Fejeskarn, sopp, -ar, m., Svamp, soppa, -or, f, Suppe, sorgfällig, adj., omhyggelig, sorgsen, adj, sörgmodig. sorl, n, Knurren, Mumlen; Buldren; Raslen, Rislen; Susen; Surren; Rallen, sot, n., Sod; Kornbrand; -a, v. a., 7., besmöre med Sod; rense fra Sod; * a r e, Skorstensfejer; -ax, s. pl., n., Brandaks. sot,ut.,Sygdom; -död,Straadød. spad, n., Saft, Låge, Saad. spak, -ar, m., Løftestang, spak, adj., spag, stHle, tam. spana, v. a., 7., spejde, spore; -ning, f., Spejden; Opdagelse; Formodning, spann, -änner, m., \ Tønde Korn; Vandspand; -mål, f»., Korn, aftaarsken Sæd. spann, s. pl., n., Spand, Spænd (Længdemaal); et Spænd Heste; -ridare, Forrider. sparf, -var, m., Spurv, sparris, -ar, m., Asparges, sparrlakan, s. pl., n., Omhæng. spe, n., Spot, Spe; -a, 7.,spotte; -fluga, f.(-fågel, m.), Spottefugl; -löje, n., Haanlatter. spegel, -glar, m>, Spejl, speja, v. a. og ti.,, spejde, s pejse, f., Kobolt, spel, s. pl, n., Spil; -a, 7., spille; -jakt, Lystbaad; - o r ^e, -ar, ut., Urhane; Spilopmager, spene, -ar, m., Patte, Bryst-

vaarte; -barn, Pattebarn, spenslig, adj., spædlemmet.59

spela, v. a , f., ndspile; klatre, spela, -ar, m., Spids; Knipling. Spett, s.pl., n., Spid, Stegespid. spickekorf,-va r,m.,Spegepølse, s pigg, -ar, m., Hundestejle, s p i k,-a r, m.,Spiger,Nagle;-b o 1 d e, -ar, (-böld, -er), m., Blod-byld; -klubba, Morgenstjerne, s p i I k u m, - m a r, «t, Spøl kumme, spillernaken, ad;.,splitternøgen, spillo (till s), til Spilde, spillra, -or, f.9 Splint; v. a.,

/., splintre, splitte, spillånga, -or, f., Stokfisk, spilta, -or, /"., Spiltov, spindel, -dlar, m., Spindel,

Valse; Edderkop, spink, «., Affald; Strimler, spinna, 9. (spann, spunnit), spinde, sp i n t a, v. a., 1., splintre, spira, -or, f., Spir, Septer« spis, -ar, m., Arnested, Kamin;

-häll (-ei), Ildsted, Skorsten, spis, m., Spise, Føde; -bröd, groft Brød; -dricka (-öl), Bordøl; -lag, Bordselskab, spjut, s. pl, n., Spyd. s p j ä I a, v. o., f., splintre; spjelke, spjärna emot, stampe imod. splittra, -or, fa Splint, spol, »., Bygfinne (paa Fisk), spole, -ar, m., Stigetrin; Spole, sporra, v. a., I., spore, anspore, spott, n., Spyt; Spot;-låda,-or,

fa Spyttebakke, spraka, 1 brage, knage, sprassla, | knitre, gnistre, spratt, s. pl., n., Puds, Spilop;

-la, v. n., sprælle,sprætte, spricka, -or, f. I Revne, springa, -or, f. I Rift, Split, sprint, -ar, m., Nagle, Splint

sprits, v. a., I., afbælge, udp'lle;

ribbe; spile; • ärter,Pilleærter. s p r i 11 a, v. fi-, 9. (spratt, spruttit), sprælle, fare'op; sprude; knitre, sprund, «. pl-,

n., Spuns, spruta, -or, fa Spröjte. s prut ig, adj., spraglet, stribet språk, s. pl, n^ Sprog; -a, t., tale, snakke; -as, 1., tales ved; -lynne, etSprogsAand; -låda, Snakketöj; - s a m, adj., snaksom, språng, *. pl, »., Spring, språte, -ar, m., Vidiekvist. spräcklig, adj., spraglet, spættet sprätt (-hök), -ar, m., Spradebasse, Straajunker. sprättbåge, -ar, m., Flitsbue, spunt, -ar, m., Fug, Fals. spyfluga, -or, fa Spottefugl, spånad, f.9 Spind; Spone. spång, -änger, fa Gangbro, spån t a, v. a/., höt le, spikke, späda, tua.,2. I., *p®» fortynde, späka, 2. 2., tæmme, spæge, spänstig, adj., elastisk, spänta, spalte, kløve, spikke, spö, -n, fi., Vaand, Ris, Stage; Pisk, Spidsrod; -a, i.% stænge Ærter; piske; -gubbe, Pedel, spöke, -n, »., Spøgelse, Gjenganger; Bussemand, s p ö r j a, 2. (sporde, sport), spörge« s q v al, n., Plask, Skylregn; -a, I. sqvaller bytta, fa Sladdertaske, sqvalta, fa lille Vandmølle, sqvatter, n., Kvidren, Snadren. sqvattra, -or, Kranisfügl; vild

Rosmarin, sqväka, v. n., I., kvække, sqväla, v. n., skrige, vræle, sq vä 11 ra, 1., bortklaUe, forøde, stabbe, -ar, m., Blok, Klods.

32390

stabrak, t. pl., n., Solhværv. stackare, m., Stakkel; Kujon, s t a-d d, adj., stædet, bestædt. stadga, 1., stadfæste, testyrke; - e (- a,/".), - a r, m., Forordning, Paabud; Rolighed, Sindighed, s ta d n a (stanna), standse, staa. staffansört,-er,/l, Ridderspore, stafflett, -er, m., Staffeli, sta fru ni, s. pl, «., Favnemaal. s t a k a, v.»., *., stage sig frem; tag e fejl, bomre; s. sig, rende sig en Stage i Livet; s. ut, betegne, bestemme; afstikke. 8 ta lp, pl, n., Afgrund; Skred, stam, -mar,m., Stamme; Stavn, stamp, -ar, *n., Sumpe; Stæm-

pel; Starnpemelle. stån (daglig Tale; o:) staden, stappla,!., snuble, vakle; stamme, stare, -ar, ut., Stær (Fugl), starkna, v. n., I., storkne, starr, mStær(öjensyge); Stær

(Græsart). ståt,-er, m., Ståt; Korps, Klasse, Etat; Stads; Underhold, Gage; på s., ordinær; göra sig s. på, göre Regning paa; draga in sin s., indskrænke sig. steg, s. pl., n., Skridt, Trin. stege, -ar, m., Stige, steglitsa, -or, f., Stillits, stegra, v. a., f., förhöje, fordyre, stekos, »., Stegelugt. stel,adj , stejl; stiv;-na, stivne, sten,-a r, m., Sten,-backe, tn., Bjergknold; -björn, Blokvogn; -blind, stokblind; -bunden, stenig; -dof, stokdøv; -frysa, bundfryse; -g ä r d e, stenig Mark; . -hög (-klammer, -rös), Sten- I hob; - k n ä c k, m., K irsebærfugl;

-löpa, forstenes;-ör,*. pl.,*., stenig Egn. stia, -or, †., Stald, Sti. sticka, 8. (stack, stuckit), stikke, strikke, stikle; f., Splint; -ord, Stikpille; -tyg, Strikketöj. stickna (-nas), v.n., stødes,

fornærmes, sti c k röfva, -or, /Rapssæd. stick ta, v. a., 1., stifte, stift, -er, m., Stift; Blyantspen. stig, -ar, m., Fodsti; Læst Kul. s t i I g j u t a r e, t. p/.,m., Skriftstøber, stillfrö, i»., Brøndkarse, stil tje, m., Havblik, stim (-mme), -ar, m., Fiskestime, stind, adj., stiv, stram; svullen, stjelk, -ar, m., Stilk, stjelpa, v. a. og n., Z. 2. og 8. (stalp, stulpit), vælte, kaste over . Ende; styrte, fälde over Ende. % s t j e r n k o p p, - a r, tn., blissetHest. sto, -n, n., Hoppe, Mær. stocka, t>. a., skæfte; t>.

standse; størkne, tykne, stocklat, adj'., ærkedoven. stod, -er, m., Støtte, stoft, n., Støv; -a, 1., afstøve, stofter, pl, Stoffer, Töj. stola, v. a., /., bære, understøtte, stolle, -ar, m., Tosse, Taabe. stom (-mmc), -ar, m., Form,

Dannelse; Rejsning; Skelet, stop, s. pl, n, Staab, Drikke kar. stopp, -ar, m., Prop, Tol. s tor god, adj., indbildt stor. storkna, v. n., I., kvæles, storlek, tn, Störrelse. storm tok, -ar, tn., Ærkenar. . s t o r s i ii t, adj , stormodig. I strand elm, m., Marehalm. ' strand k i II, -ar, m., Røllike.409

streck, t. pt, n., Strikke, Tov. strek, -ar, m. (*. pl, n.), Strog,

Streg, Linie; Bjergværksaare. streke, -n, n., Strömgang. streta, -or, f., Slotte, Stiver;

v.n-, 7., arbejde, anstrenge'sig. s tr i ekla, -or, f., Brokfugl. stri gel, -glar, m., Strygerem. strila, springe frem, løbe af. s t r i m m a, - o r, Stribe; Straale;

Rift; v. a^ i., strejfe, strip malm, m., Blyglans, strit, -ar, m., Græshoppe, strufva, -or, f., Bakkelse, strum psticka, -orrf., Strikkepind.

strnnt, -ar, m.,~Grankogle, strunt, n., Lapperi, Bagatel. struphufvud,-e n,w., Adamsæble, strnt, -ar, «i.,

Kræmmerhus;

Krumkage. strypa, v. a., 2. 2., kvæle. Stråk, s.pl, n., Strog,-Retning; Færsel; -regn, n., Byge, Iling; -väg, -ar, m., Alfarvej, s trå k a, -or, †., Fiskenæt. stråke, -ar, m., Fiolinbue. strålperlor, pl, Glasperler, stråt, -ar, m., Vej; -röfvare,

8. pl, m., Stimand. sträck (i. str.), sporenstregs, sträcka, -or, f., Strækning. st räckbänk,-ar, m., Pinebænk, sträf, adj., strid, haard, gjenstridig ; raa, ram, sur; - v a, - o r, /".,(- stätta), Stötte, Stiver; i., v. a., understøtte, stive; v.n, stræbe, sträng, -ar,m., Stræng; Leskaar. strö, n., Strøelse; v. a., 1., strø, kaste, sprede; - s k r i f t, Flyveskrift. St rö fv a, v. n., strejfe omkring.

stubb, -ar, wi., Klokke, Under

skört; Stumphale; Stub. studentros, -or, /I, Ængnellike. stuga (-fra), -or, †., Stue, Hytte, stukat, -er, m., Dolk. s tul ta, v. n., i., föjte, vakle, s tun de I i g, adj., bestandig, stupa, -or, f., Afgrund, Brink; v. n., styrte, falde, hænge forover; v. a., stille paa Hæld; adv .(-ad, adj.'), skraa, hældende nedad; -stock, m, Rettersted» stura, v, n., stirret; -sk, adj., opsætsig, halstarrig, studsj .hovmodig, overmodig, stuss, -ar, m., Stjært, Bagdet. stussa, v. n., 1., prælle tilbage;

standse, studse; stadse, prange, stussare, 8. pl, m., Taffelur;

Kuglebøsse; Slraajunker. stut, -ar, nt., Stud; Slag. stybbe, -n, n-, Agerstub. styf, adj., stiv, fast, stærk, slyfbarn (stjufb.), n., Stedbarn, styggas, 2. 1., afsky; -gelse,

f., Vederstyggelighed, Rædsel, stygn (styng), 8. pl., n , Stik,

Sting; Bræms. stympa, v. i., studse, beskære, afstumpe, lemlæste; -are, s. pl., m^ Stymper, Fusker, styre, -n, n., Ror. styrsel, m., d. 8. styrelse, stå, v. fi. (stod, stått), staa; s. qvar, blive staaende; s. sitt kast, gaa, som det vil; s. af sig, tabe sig; s. igen, staa tilbage, være lukket; s. på sig, holde sig brav. stånd, - änder (stånd), n., Stand; Butik; Vækst; la g a s., Retskraft; - a k lig, adj., standhaftig.

32*582

sting, -inger, f., Stang; -kula, Lænkekugle; - p i s k a, Haarpisk; -sirkel, Stangpasser, stånka, v. n., puste, stönne. stånka, -or, f., Tudekande. ståt, m., Städs; -a, stadse. st Hd, s. pl., »., Ambolt, städa, v. a., 1., ordne, redde op;

pynte; -ig, ordnet, næt, pyntet, städja, v. n., 1., leje; fæste; forpagte; /., Fæstepenge; Forpagtningsafgift; - j o b r e f Fæstebrev; -sel, ut., Haandpenge. stäf, -var, tn., Stavn, Stævn;

-va, v. n., stævne, styre, stäfva, -or, f., Mælkespand, s t ä f v e r, Tondestav er. st fike, -n, fi., Færge, stfilla, v. a., I.,stille; -e, -n,

n., Sted, Plads, stimma, -or, Stemme; Stemmegaffel; Herkomst, Dyrd; Stævne; v. a., 2. 1., stemme, votere; stæmme, standse; indstævne; kante; -dag,Flyttedag, stänga, 2. I., stænge, lukke; hegne; -ei, m., Stængel, Stilk; Skaadde, Bom; -sel, m. og n., Skaadde, Bom; Gærde, Hegn; Hindring, stärka, v. a., 2.2., styrke, bestyrke, stive; -else, f., Stivelse; -j er n, s. pl., n., Strygejern, stätta, -or, f., Stænte, Stætte. stöd, s. pl., n., Stette; i stöd af, i Kraft af; -ja, stette; s. sig på, stole, lide paa. st ök, n., Uorden; Ordnen, stöld, -er, m., Tyveri, stönjare, m., Natteravn (Fugl), stör, -ar, m., Stang, Pæl. störa, v.a., 2. I., forstyrre.

stöt, -ar, m., Sted; Stampe, sudd,-ar, fn., Viskeklæde; Smö-rer; -a, besudle; -ig, skiden, sump, -ar,m«, Sump, Pol, Pyt;

Hyttefad; Bundfald, sunnan, adj., senden; -väder,

Sendenvind. sup, -ar, m., Snaps, Dram. surra, v. n., 1, surre; svire, susen; det gör s., det afgör det. svad, -ar, an., lys Piet i Skoven, svafvel, n., Svovl, svagdricka, f., tyndt Ol. svalg, n., Svælg; Fylderi. svalka, v. a., svale, kele. svall, n., Beigegang; Svulmen, Brusen; -kött, Ked-Udvækst svank, -ar, m., Sving, Bugt. svansa, v. n.,1., bryste sig, logre* svarande, -r, m., Sagvolder, svarfva, v. a., dreje, svarsgod, adj., forsvarlig, svart, adj.,sort; -bagge,

Skarnbasse ; -lagd (-lätt), sortladen ; -sjuk,skinsyg;-soppa (-såd), Suppe, kaagt paa Gaasekraas, Gaaseblod og Peber; -stare, -ar, m., Solsort svassa, v. n., /., bramme, skryde*, svedja (sveda), v. a., 1., afbrænde Skov for at faa Agerland, brænde Braate; -fall, Fældning af den Skov, som skal svedjes, Braatehugning; -land (sved), Jord, hvis Skov er afbrændt til Opdyrkning, Braate. svek, s. pl, fi., Svig. svepa, v. a., 2.2., svebe; -duk, Ligklæde; -e, n., Svøb, Skjul; -ning, Svobning; Ligpyntning. sv et t feber, ja., engelsk Sved* sviga; ges., höje sig, give efter«533

svimma, v. n, f., besvime, svindel, m., SvimmeL s v i sk o n, s. pl., i», Sveske, svordom,-ar, wi., S vægen 5 Ed. svullnad, -er, m., Svulst, sv&l, -ar, m., tyk Hud, Svær. svårighet,- er, f., Besværlighed, sväljfisk, -ar, fli., Rovfisk, svälla, v. n., 1., svulme, svält, m., Sult; -a, v. a. og n., 2. og 3. (svalt, svultit), Svælte; suite; -ing, -ar, m., Gnier, sväng,-ar, m., Svingning; -gel, -glar (-gbom), m<, Svingbom. svärfader, «1., Svigerfader, sy, v. a., 2.i., sy; -don (-tyg),

Sytöj; -dyna, Naalepude. syfta, v. n., sigte; -e, -n,

n., Maal, Öjemed. syn, -er, m., Syn; Ansigt; Synsforretning; -bryne, n., Synskreds; -villa, öjenforblindelse. synnerhet, i s., i Besynderlighed, syrsa, -or, f., Faarekylling. syskon, s. pJ., n., Søskende, syssla, -or, /., Arbejde; Embede ; -o m a n, Forvalter,Kurator, syssling, -ar, m., Næstsøsken-

debarn; Trèmænning. såd, n., Saad, Kødsuppe; Sovs. såd bröd, 1»., Brød bagt af Kli. sådd, m., allehaande Frø. såg, -ar, m., Säv; -a, v. a., sålla, v. a., /., sælde, sigte, sång,-er,m., Sang; -bar,a^'.,

syngelig; -trast, Maaltrost såpa, Sæbe; -lödder, n.,

Sæbeskum, sås, -er, m., Sovs, Dyppelse, såt, adj., inderlig, fortrolig, såte, -ar, m., Høstak, Saate. säckväf, m., Sækkelærred«

säd, m., Korn, Sæd; -esbygd, Koniegn; -esvind, -ar, m., Kornloft; -esärla, Vipstjært, säde, n., Saaning; Sæd, Frø. säf, -var, m., Siv. säfvelig, adj., nöje beregnet;

affektert; dorsk, säga, 2. 1. (sade, sagt), sige. sägen (sägn), - e r, m., Sagn, Sæje. s äj are, s. pl, m., Urviser. säker, adj., sikker, vis. säl g'(sälj), -ar, f., Pil, Sillie. säll, adj., lykkelig, salig, sæl. sälla sig, v. r«, forene sig. sällan, adv., sjælden, sällsynt, adj., sjætden, rar. sälta, f, Salthed; -ig, saltagtig, sämja, f., Enighed; -as, for'iges. sämre, comp., værre, ringere;

sämst, superi sänder, i s., ad Gangen, säng, -ar, f., Sæng, Havebed;

-dags, adv., ved Sængetid. sänkhåf, -var, m., Bundgarn. • sär, i sär, adv., itu, i Stykker, säta, v. 1». og a2. 2., lyde,

være lydig; hjælpe, säteri, -er, »., Herregaard, sätt, s. pl, n., Maade, Skik. sättgren, -ar, m., Podekvist s öfva, v. a , 2. 1., sövndysse. söka, 2.2., søge; tynge, besvære;

s. ut, udsøge; eksekvere. söl, fi., Søle, Søleri; Nelen. sömmerska, -or, /., Syerske, sömn, m., SÖvn. sönder, adv., itu; ad Gangen; -betta, sønderbide; -dra, v. a., 1., sondre, adskille,"dele; -dring, -ar, f., Adskillelse, sörja, -or, fSamling Dynd. sörpla, v. n., 1slubre, .slurke.584

SÖ te brödsdagar, pl.. Hvedebrødsdage, sötgröt, m., Risengrød, sötläpp, -ar, m., Slikmund, sötma, f., Sedinc. sötsaker (-klifs), pl, Sukkertöj.

T.

Tacka, -or, f., Metalklump;

Barre; -jern, n., Rujcrn. tacksam, adj., taknæmmelig. tadel, n., Dadel, tafatt, adj., tosset,kejtet,kluntet;

-het, Kejtethed, A vedhed. tafla, -or, f., Ta\le; Skilderi;

Urskive, Skydeskive; Tabel, tafs, -ar, m., Haardusk, Visk. tagel,s.pl, nHestehaar, Krol-haar; - s k j o r t a, f., Haarskjorte lagg, - ar, m., fremstaaende Spids, tak, s. pl, »., Tag; -fot, Tag-# skæg;-lägga, tække;-panna. Tagsten; -rö s te, Taginonning; -vatten, Tagdryp, tal, s.pl, n., Tale; Mæle; Rygte; Antal; - e m a i), Ordforer, Talsmand; -för, som kan tale far sig; -sam, snaksom; - truten, ordfattig; -1 r ä n g d, s laddervu rn. talan, /., Paastand, Paatale.

talbrott, s pl, n., Mundart talg, m., Tælle; -ögd, matöjet tall, -ar, m., Fyr, Fyrretræ,

Furu; -kott, Fyrrekogle, iallrick, -ar, m., Talerken. taltrast, -ar, m., Maaitrost. tam, adj., tæmmet; øvet, vant. tand gärd, -ar, tn., Tandgærde tankspridd, adj., adspredt, tankspöke, -n,n.(tankevi lla,

-or, f.), Hjernespind, Dröm, Fantom,

tapp, -ar, m., Tap; Visk; Haandfuld; -1 a k e, m., Saltlage ; -mask, m., Jordloppe, t a p p a, v. a., /., tappe; tabe, miste, tarfva, v. a., 1., trænge til, behøve; -as, v. d., udfordres, tarmtjut, n., stærk Sult. tasker, m., tynd, uanselig Person* t as kig, adj:, snavset, sjusket, tass, -ar, m., Lab, Pote. tassel, n., Hvisken; -la, hviske« taxa, -or, f, Takst, tecken, 8. pl, nTegn. teg, -ar, tn., Æng, JSngstykke. tegellada, -or, /l, Teglhytte. telning, -ar, m., Kvist, Skud,

Spire, Ympe. tena, -or, /l, Fiskeruse. tenlik, -ar, m., Söfa, Spiger, tenn, ti., Tin; -löf, Tinfolie, tep, ti, Lallen, Barnesnak; -ig,

adj., grov, plump, enfoldig, test, -ar, m., Haartot. thordön, tn., Torden, tia, -or, f., Tital, Tien. tide bo k, f., Krønnik, Annal, tidehvarf, 8. pl*, ti., Tidsalder, tidelängd, tn., Tidsfølge, tidig, adj., tidlig, tidning, -ar,m,Tidende, Avis. tid tal s, adv , Tid efter anden, tiga, 9. (teg, tigit, tegat), lie. tik, -ar, m., Tispe, Tæve. tilja, -or, f., Planke, Bræt. tillaga, v. a., 1., tilberede, ti Ild an a, t> a., i., frembringe, tillfriskna, v. n., /., helbredes, tillfälle, -n, n, Lejlighed, tillförene, adv., tilforn, tillförse sig, være beredt paa.535

tillförsigt, m., Tillid, Tiltro, tillgift, -er, m., Tilgivelse, tillgifven, adj., hengiven, t ill gjord, adj., segt, kunstlet, tillgrepp,!»., lovstridig Tilegnelse, tillgång, -ar, m., Adgang; pl., •Forraad, Midler, Udvej, tillhjälp, m., Bistand, Bidrag, tillhåll, n., Opholdssted, t i 11 i ta, 7., ansege, bede; stole paa. tillkomst, -er, m., Komme;

Adkomst; Tillæg, till krångla, v. a., 7., forvikle,

indvikle; snyde sig til. ti il kära, v. a., 7., sagsege. tillmåle, -n, n., Beskyldning, t i 11 m ä t a, 2., tilmaale; anmasse sig. tillra, v. ti., 7., trille, ralle, tillrygga, adv., tilbage, tillräcklig, adf., tilstrækkelig, tills, adv., indtil, tillskynda, 7., valde, tilffijje. tilismeta, v. a., 7., tilkline, till spö ka, v. a., 7., udstaffere, tillstådd, a

tillvälla, t> a., 7., anmasse sig. tillyxa, v. a., 7., tilhugge, ti 11 äg or, pl, Tilliggende, tillàmna, 7., tilberede; beslutte, tillämpa, 7., anvende; hentyde, timmer, n., Temmer, timsten, -ar, m., Solskive, tina, -or, fKar, Botte, tina, v. a. og n., 7., te, smætte, tinne, -ar, m., Tand; Tinde, ti o fi anda, adj., ti Sags tionde, -r, m., Tiende, tippa, v. a., i., leselig berere. tissel, n., Hvisken ^Slesken, tistel, -tiar, m., Vognstang;

Tidsel; -fink, -ar, m.,Stillits. tjenstbyte,-n,f!., Embedsbytte. tjenstnit, m., Embedsiver. t j o c k, adj., tyk; -1 e k, m., Tykkelse, tjog, s. pl, n., Snes. tjäder, s.pl, n., Töjr;J-dra,.7. tjuf, -var, m^Tyv; -band, n., Tyvebande; -gömmare, Hæler; -knep, Skurkestreg; -nad, m., Tyvtri; -pojkff, Gavtyv?; -skytt, Vild tyv. t j u f v a, - o r, /. i Förk, Tvege, tjuga, -or, f.\ Hetyve. tjugu (tjugo, tjuge), tyve, 20* tjur, -ar, m., Tyr; -a, v. n., 7., være tvær, egensindig, hal-starrig; - i g (- a k t i g), adj., tvær, halstarrig. tjusa,«, a^ 7., fortrylle, henrykke, tjut, s. pl, n., Tuden'» Kylen, tjäder, -drar,m., Tiur,Urhane, tjäle, m., Frost under Jordffiaden. tjäll, pl, n., Telt, Pavlun;

ringe Bolig, Hytte, tjärn, t. pl. ', n., Dam, Kjern, to, fn., grov UJd, To. to eka (dagl. Tale), saadauue.586

lof, -var, m., Filt. tofs, -ar, m., Tjavs, Dusk, Top. tofva, -or, f., Dusk, Haarpisk. tojs, «»,, Skam.

t o k, - a r, m., Nar, Daare ; - fro m, adj., tossegod; -rolig, adj., snurrig; overgiven, tolag, m., Havnepenge, tolft, -er, m., Tylft tomte, -ar, m., Nisse, tomtning, f., Indhegning, toppa, v. a., 1 , styne, stævne, torbagge,-ar (-dy f vel,-flar),

m., Torbist, Skarnbasse, torf, m., Torv, Græstorv; - s k ö r d,

m., Torveskær. torftig, adj., fattig, nødlidende, torfva, -or, fn Törv, Grönsvær. torg, s. pl, n., Tonr. torka, f., Törre, Terke; -duk (-lapp, -trasa), Viskeklæde. torn, s. pl., «., Taaru. torp, s. pl, n., Hytte; -are,

«fi., Husmand, torr, adj., tör; -amma, f., Goldamme;-bulta, v. a., mørbanke; -rolig, adj., tort spegende; -värk, wi.,Gigtsmærter. torraka, -or, f., Hel. torsk, -ar, m., Torsk; Treske. torta, -or, f., Tærte, torvigge, -ar, m.,

Tordenkile, trakt, -er, m., Streg, Egn. trall, -ar, m., Trallen, Nynnen;

Slendrian; Gitterværk, tran i g, adj., tranagtig, olieagtig, trasa, -or, f., Läse, Pjalt; -ig,

adj., pjaltet, fillet, trassel, n., Forvirring, Urede, trast, -ar, m., Drossel, tralt, -ar, ro., Tragt, Trægt, trea, -or, f, Tretal; Treen.

treding, -ar, tik, Trediedel, t r e fl i g, adj., driftig, vindskibelig;

trivelig; behagelig, hyggelig, trefnad,»«.,Trivelighed; Hygge, t r e k ar 1, i»., Vist (Kortspil), treminning, -air, m,, Næst-

søskendebarn, tresitsig, adj , tresædig. tresk, adj., egensindig, stiv;

-odom, Dorn for unedig Trætte, trettio (trettie), tredive, treudd, -ar, a*., Tre tork. treväpling, -ar, Kiever. trilla, -or, /*.. Jagtvogn, trind lagd, adj., fed, fyldig, trogen, adj^ tro, trofast. troil, **pl, n., Trold; -eri, *»., Trolddom,Trylleri; -mask, m , Polyp; -s k, adj, tryllet, magisk; -slända, Guldsmed (Indsekt). trubba, v. o., /., afstumpe, sleve; -ig, adj., buttet, slev, stump; but, studs, trug, n., Neden, Truen; -a,/., nede, true; -smäl, n., Tvang, trumpen, adj., nedslagen, knar-

vurn; -het, f., Gnavenhed, trut, -ar, m., Flab, Snnde. trygd, m., Tryghed, Beskyttelse, tryta, v. n., 3. (tröt, trytit, tru ti t),

mangle, fattes, trå, adj,længselsfuld, smægtende; -na, -nas, længes, smægte; hensvinde, hentæres; -nad, m., hæflig Længsel, Smægten; Hen-svinden ;-nfeber,m., Snigfeber ; -nsjuk, adj., svindsottig, trådbar (-sliten), adj., luslidt. tråk, »., möj somme ligt Arbejde; -a, v. n., /., slide, slæbe, trællej -ig, adj., möjsouimeiig, besværlig; kedelig.587

trång, aéj~, trang; -bodd,sdm lever indknebent; -mål, Forlegenhed, Trang, Knibe, träbeläte, -n, »., Træbillede, träck, m., Dræk, Skarn, Snavs, tr Sd, t. pl (trän), n., Træ;

-gård, -ar, ro., Have. träde, n., Brak, Brakland. trägen, adj., flittig, vedholdende;

indstændig; treven, träjon, 8. pl.,, n., Ormegræs (et

Slags Bregne), trängta, v. n., I., hige efter, længes efter; -an, f., brændende Længsel, träsk, s. p/., n., Sump, Morads, träta, v. «».-, 2. 2., kives, klamres; -ak ti g (-dryg, -girig), adj., trættekær, trög, adj., træt, lad, doven; sen, langsom; -körd, ndaset; stædig; langsom; -läst, vanskelig at lukke; kedelig at læse. trösk, -ar, ro., tærsket Korn;

-a, o. a., 7., tærske, tröskel, -klar, ro., Tærskel, trött, adj., træt; -na, /., trættes, tua (tvåa), -or, /l, Total; Toer;

tospændig Vogn. tub, -er, ro., Kikkert, tubba, v. o., 7., forlokke, forlede, tud da, t>. a., 7., forvikle, krelle, tufsa, v. a., 7., tilstudse. , tufva, -or, f., Tue. tugga, 7., tygge; Tyggemad. tull, -ar; m., Told, Toldbod, Toldsted; -a, v. a. og »., 7, tolde;-besökare, Toldvisiter; -n ä r, ro., Tolder; -umgälder, Told; -s no k, Snushane; -tägt, Toldintrade. tulle, -ar, ro., Aaretap, Tol.

tul ta, v.»., 7., tulle, vakle, slæntrt. tum, 8. pl., m. og n.^Tomme. tumla re, 8. pl, ro., Marsvin;

Tqmling (Bæger), tumme, -ar, ro., Tommelfinger;

-a, v. a,, /., befingre, befele. tunder, n, Tender, Treske, tunga, †Tyngsel, Byrde, Skat. tungel, n., Maane; -skifte, tunn,ad/.,tynd;-bröd, Fladbred« tunna, -or,/l,Tende; -a, v. a.,

7., täppe, tupp, -ar, ro., Hane; -rop, n. (-gäld),Hanegal; -ägg, #.j>/.,fi*, Vindæg. tussa, v. a., 7., hidse, tut, -ar, ro., Tud; Pibe. tuta, -or, f., Fingerhytte, tu t tr a, v. n., 7., skære Tænder, tvaga, -or, f., Karklud, tve bett, adj., tospændig. tvehågas, v. <£, 7., være tvivl-raadig; - gsen, adj., tvivlraadig. tveka, v. fi., 7., være tvivlraadig, vakle; -an, Tvivl, Tvivl-raadighed. t v e k ö n i n g, - a r, ro., Hermafrodit, tvemännings, adv., selvanden« tvetalan, f., tvetunget Tale;

Selvmodsigelse, tvina, v. n., 7., hensvinde, hen-tæres; -sjuk, adj., svindsottig, två, v. a., 2. 2., to, vaske, tvål, ro.,

haard Sæbe; - lodder,

n., Sæbeskum, tvång, n., Tvang, tvär, adj., tvær; stejl, bråt; nedhængende; -hinna, f., Mellemgulv; -näsa, f., Braknæse; -s ta dna, 7., standse pludselig; -vigg, -ar, ro., Tværdriver, tvärtj adv*, tværs; t. öf, tværs538

over; t. efter, paa tværs; t. före, skraas for; U om, tvært imod; t. öfver, skraas over for. ty, konj., thi; för t., fordi; i t., idet, for det; i. värr, desværre, tycke, -n, «., Bifald, Tilbøjelighed; Smag; Tække, Ynde; Lighed i Træk. tyckmycken, adj.,nöjeregnende,

vanskelig, prippen, tyg, »., Töj; -er, pl., Töjer; -a pä en, 1., overbevise En; t. till, tilrakke; t. sig, besadle sig. tygel, -glar, m., Töjle. tyna, v. a., d. s. tvina, tynna, v. a., f., fortynde, tyst (-låten), adj., tavs, stille;

-nad, f., Tavshed, tåg, -ar, m., Siv. tåg, s. ph, n., Tov; Töjr; Tog; -a, v. n., i., drage, vandre; -lig, adj., sendrægtig; -n a, strække sig, slapne, give efter, tåga, -or, f., Trævle; -ig, adj. t åp, m., Taabe, Klods; -ig, adj. tåssa, -or, f., Tudse; Tosse, tä, -n, n., Gade, indgærdet Vej. täck, adj., tækkelig, behagelig;

-het, f., Behag, Ynde. täck else, -er, (-n), n., Dække, täckvagn, -ar, tn., Kalesje, täfla, v. n.', i., kappes; -are,

i. pL, tn., Medbejler, tälja,*. 1., tilsnitte; snitte,tælle; fortælle; -knif,-var,m^ Tæl-lekniv; -yxa, †., Haandokse. tämja, v. a., 2. 1., tæmme, tänja, v. a., 2. 1., udstrække,

udvide, udspile, t ä p p a, v. a., 2. %, lukke, tilspærre; omgærde; f., Vænge.

tärna, -or, f., ung Pige, Tærne, tär s o t, f., Svindsot, Tæring, tät, adj., tæt; hyppig; bemidlet» tätting, -ar, tn., Graaspurv. töcken, pl., n, Taage., töja, v.a.,1., udstrække, udvide, töras, 2. 1. (tordes, torts), vove. törn, -ar, tn., Anstod, Törn* törne, -n, n,, Torn, Tjörn.

u.

Udd, -ar, m., Od, Spids,Braad;

-ig, adj., spids, kantet, takket, udda, adj., ulige, ujævn, ueffen, udde, -ar, tn., Odde, Forbjerg. uf, -var, tn., Natugle, ugn, -ar* tn., Ovn. ullig, adj., ulden, laadden. umbära, 8. (-bar, burit), undvære, nrogå, t>. n.; u. med, have i

Sinde; -ånge, n., Omgang, umgälder, pl., Afgifter, umgälla, 2. 1., undgælde, hode* undan, adv., væk, bort, afsides,

af Vegen, undanbedja, v. a., 8., frabede, undan gjor d, adj., fuldendt, færdig, undantag, s.pl., n., Undtagelse, undbe, d. 5. s. undanbedja, underbädd, s. pl., »., Underdyne; Underlag, u n d e r g e v ä r, pl, n., Sidegevær, underhalt, tn., ringere Gehalt, iinderkunnig, adj, underrettet underlek, tn., Forundringsleg. underlåta, v. a., 8., undlade, underlägsen, adj., underordnet, underrättelse, f., Efterretning, u n d e r s a I a, /., sætte Stolte ander, underslef, s. pl., n., Underslæb, underställa, 2. 1., indstille til.399

MB dør stöd, n., Understøttelse, und flygt, -er, *n., Tilflugt, Udflugt, Paaskud, undfå (-fick,-fått), faa, modtage, nudfägna, v. a., beværte, undra, adj., nedre, nederst, undran, f., Forundring, undrom, adv., forbavset, pndrymme, -n, »., Tilflugt, ung far, tn., nygift Månd. ungistlnd, adj, drægtig, unken, adj., muggen, skimlet, npp, adj., op; u. ifrån, ovenfra up pass li g, adj., paapasselig. uppblanda, v. a., fortynde, uppbrott, n., Opbrud, Opbud, uppbud, *»., Paabud; Tillysning, uppbåda, v. «., 1., opfordre, uppbädda, t>. a., oprede. uppbär«, t), a., #., bære op;

oppebære; modtage; undgælde, uppbörd, -er, m., Oppebørsel, uppdrag, "pl, »., Ærende, uppehälle, n., Livsophold, upp famna, t?, a., favns«: te. uppenbar, a^'.? aabenbar, uppflod, m., Höjvande. uppföre, adv., opad. uppgift, -er, m., Angivelse;

Opgave; Fortegnelse; Overgivelse, upphandla, v. a., opkøbe, upphof, n., Ophav, upphäfda, v. a., opdyrke, upphällning, f., Hælding. upphöfsa, v. a., 1., oppudse. upp ka fia, f., opvikle, opsmøge, upp len a, v. a., I., optø, sm ælte. sp p läs a, 2. 2», aabne, eplukke. upprepa, 1., oprippe, gjentage. uppresning,/1., Oprør, Opstand, u p p r e t a, v. a., opirre, ophidse, uppragad, adj., opdynget

upprättelse, /., Erstatning, uppseende, n., Opsigt; Tilsyn, uppsjö, -ar, m., Flod. uppskatta, v. a., /., vurdere,

uppskof, s. pl., i»., Forhaling;

Frist; -sdom, Udsættelsesdom. uppsmord, adj., indsmurt uppsocken, tn^ Landsogn, uppstad, m., Landstad. uppstussa, / , bringe til Oprør, uppstäda, v. a., rødde op. uppsyn, Blik, Mine, Aasyn, uppsåt, s. pl, n., Forsæt, Plan. upp te, v. a-, <9. 1., opvise, upptina, v. a. og ti., optø, uppträde, -n, n., Optrin, upptåg, s. p/., n., Optog, Spilop. upptäckt, -er, m., Opdagelse« uppvakta, f., opvarte, besøge, uppvexla, ø. a., indveksle, uppvigla, ophidse, oprere. upp virk a, i., opskære; oplese» uppväga, v. a., 1., bane Vej. uppåt, adv., opad. upp öfning, f., Indøvelse, ur, n., Uvejr, ur, prcBp., af, udaf, udfra, uraktlåten, adj\, forsöramelig. urarfva, a(#., arveles. urart, -er, m., Stam-Art; Afart urföding, -ar, m., oprindelig

Beboer, urked, -er, Urkæde, urminnes, adj*., umindelig, urmodig, adj., ganftneldags. urqved, -er, f., Oprindelse, ursinnig, adj',, afsindig, urskilja, 2. 1., adskille, afson« dre; -Ilning, fAdskillelse; Dömmekraft ursnö, »., Snefog, ursprung, »., Oprindelse.640

ursäkt, -er, m., Undskyldning;

Tilgivelse, arta fl a, -or, f., Urskive, urtima, ad;.,overordentlig, ekstraordinær (i Tiden), ur v al, s. pl, n., Udvalg, urväder, »»., Uvejr, Snefog, uråldrig, adj., ældgammel, urämne, «., Grundstof, utan, konj., men; præp., uden. utande, adv., overmaade. ut an lås, s. pl, i»., Hængelaas. utanrymd, -er, m., Yderflade, utanskrift, -er, m.\ Paaskrift;

Udvortes, Ydre. utantill, adv., udentil, udenad;

IS sa u., læse udenad, utarm, adj., aldeles forarmet, utarrendera, i., bortforpagte, u t b a s a d, p.p., ndpisket; udlært« utbrista, v. n., 9., udbryde, utbörding, -ar, Udlænding, utdrag, s. pl, n., Uddrag, Udtog, ut drägt, -er, m., Opsættelse, utdöma, v. a., 2. 1., kassere, utefter, præp., langs med. utfall, s. pl., n., Udfald; Afleb. utfrusen, adj., forfhissen. utfräten, adj, udtæret, utfärdstal, $. pl, n., Ligtale, utföre, præp. og adv., nedad,

ned, nedenfor, utförsgåfva, -or, /*., Lethed i

at udtrykke sig. utgallra, b. a., vrage, uthärda, v. a., 1., udholde, utifrån, adv., udenfra, utigenom, adv., helt igjennem, utkomst, -er, m., Udkomme, utlaga, -or, /L, Paalæg, Skat. uti åta si g, 3., ytre sig;-ande, n., Ytring; Betænkning, Erklæring.

uti ös en, »h.,"Indlosning; Gebyr, utmed, prop., tæt|ved, langsmed, utminutera, v. a., 1., udhekre. utmångla, v.-a., 1., udhekre.^ utmärgla, 1., udmarve, svække, utmäta, 2., udmaale, udpante^ utnäs, t. pl, n., Forbjerg. iitnötay v. a., 2. 2., udslide, utom, prcep., foruden; udenfor;

undtagen; u. dess, desuden, utploga, v. a., 1., udhule, utplåna, v. a., 1., udslette, utpråla, v. a., 1., udmaje, utprångla, l.\, udhekre, sjakre» utpöst, adj., opblæst, lasket, utrymme, ut., Hum, Spillerum. utröua, v. a., 1., udgrunde; opdage, utsjö, -ar, ut., Ebbe. utskott, s. pl, »., Udskud; Skud,

Udvækst; Udvalg; Koritlte. utskyld, -er, m., Skat, Afgift, utslag, s. pl, n., Dom, Kjen-

delse; Udslæt (Sygdom), ntsocknes, adj., udensogns, utsot, m., Bugløb; -s vred, Kolik, u t s t a k a, v. a., 1., afstikke; udkaste, utsökning, -ar, fEksekusjon, utter, -trår, m., Odder, uttänja, 2.1.,udstrække, udvide« utvändes, adv., udvendig, utvärtes, adv., udvortes, utåt, adv., udad. utöda, 2. 1., udredde, udslette«

V.

Vacker, adj., smuk; 'vackra handen, den höjre Haand; dricka v. drikke med Maade, vad, -ar, f., Vaad, FiskenæU vad (våde), -or, /*., Læg-541

*ad, f. pl., »M Vadested3 Pant;

Væddemaal; Indankning, vadd, -ar, m., Vat (Töj), vagel, -glar, m., Hönsestige. vagga, -or, /*., Vagge, vagn,-ar, m., Vogn;-skar, m., Kalesje; - s I i d e r,»., Vognskur; -s s k r i n d a,Kurvefading;-s tege, Vognhæk; -stig, Vogntrin, ▼ak, -ar, m., Vaage, vaka, -or, f., Maal trost; Vaa-

gestue (ved Lig), vaken, adj., aarvaagen, vakna, v. »., 1vaagne, vakta, v. a., /., bevaagte; beskytte ; - k u r, -a r, m.,Skilderhus, ▼al, -ar, m., Ol, Antal af 80. ▼al, s. pJL, n., Valg. valen, adj., valen, stivfrossen, valk, -ar, m., Faldhat; Pade. ▼all,-ar, m, Vold; Kyst; Kant; Græsgang; g & v., drive paa Græs; -a, /., drive paa Græs; -hjon, a. pl., «., Hyrde; -kulla, Sæterpige; -qviide (-visa), Hyrdesang, ▼al|mar, m., Vadmel, ▼allra, -or, f., Hvalrav. ▼alp, -ar, nu, Hvalp; Laps. van, adj., vant; v. vid, vant til. v a n b ö r d i g, adj., uægte; uadelig, ▼andamål, $. pL, n., vigtig Sag. ▼anfrägd, -er, *»., Vanrygte.

▼ a n g i f te, - n, n., ulige Ægteskab, ▼ank, -ar, m., Lyde, Piet. ▼anlytt, a<#., vanfor. ▼anna, -or, /*., Kornharpe, vansinnig, adj., afsindig.

▼ an ski ig, adj., tvivlsom; foran-

derlig, usikker, ubestandig, vansköta, v. a., 2.2., behandle skadeslöst, rogte daarlig.

vanställa,*.!. ,vanskabe,skærotae. v an trösta, v. n., i., mistvivle, vanvett,«!., Vanvid; -tning,«^ vanvårda, / , behandle skødesløst, vanvörda, v a., i., ringeagte, vapen,«. pl.,»., Vaaben;-skifte, Træfhing; -s y n,-er, f., Mönstring, var, s. pl, ii., Dynevaar. var, »., Vor, Materie, Edder; -a sig, v. r., sætte \or; -ig, adj., fuld af Vor, edret. var, adj., paapassende, försigtig, vara, v. n., være; -da, v. ti., vorde; - e I s e, Tilværelse; Skabning, Væsen; Ophold, varaktig, adj., aktsom; varig, varf, s. pl., »., Værft, varg, -ar, m., Ulv; -mjölk, Vaartemælk (Planté); -s k a I l,n., Ulvejagt; -väder, Hundevejr. vargering, -ar, f., Reservetrop, va r håg a, f., Varsomhed, varknnna sig, 1., ynkes over. varmbänk, -ar, m., Mistbænk. varna,/., advare; - a g e I, Advarsel, varp, n., Fiskedræt; Grusbanke, varse, adv., var; blifva v. varserra, interj., gudbevares, varunederlag, n., Vareoplag. väse, -ar, m., Risknippe; Neg. vass,m., Rer, Siv; - bryn(-kant), Strandsiv; -lik, adj., sivaktig, vassla, -or, †., Valle, vatten (bliver i Sammensætninger hyppig til vattu), ti., Vand; -bagge, Vandkalv (Indsekt);

- b l e m m a(-blåsa), Vandblegne; -bläddra, Vandboble; -bryn (-yta), Vandspejl; - b u r k, Dunk; -drag, Vandlob; - d r ä g t, Flod;

- f 1 ö d e,Oversvømmelse; -gren, gold Gren; - h ö 1 s a, Vandblære;72

-k r a s s e,Brøndkarse; -liggare, Vandtønde; - n ö d, Vandmangel; -puss, Vandpyt,Pøl; rätt,adj, vandret,horisontal; -si g t i g, adj., (-sjok), vattersottig 5 - s o r k, - a r, Vandrotte ; - s v a I g, Vandhvirvel; -trum ma, Vandrør;-träd are, Strandløber (Fugl). Tatt ig, adj., vandagtig, vandet, vattna,?.,vande,væde; -ig, adj. vattrad, adj., vatret, vattu, se under vatten, v a x,»., Voks; -1ä d e r, Vikslæder. veck, |.p/., n., Fold, Læg; Hase. vecka, -or, f., Uge; -oblad, n. ve c kt a, v. a., 1., vikle, indvikle, ved, tn, Ved, Brænde; -brand, Brændeved;-g å r d(-kast,-trafve), Brændestabel; -hygge, Skovhugst; -knarr, Grönspæt; -köp, Brændepris; - 1 i d e r, n. (-skjul), Brændeloft; -18 g g a r e, m. (-mätare), Favnesætter; -1 o r g, Bræn-detorv; -å t g ä n g, Brændeforbrug. vederböra, v. imp., 2. 1., tilkomme, tilhøre, ved erd ei o man, m., Kontrapart, vederf&s, v.d., 9., komme sig. vedergöra, v. a., 2. I., godt-göre; -rd, tn., Erstatning, Gjen-gældelsfe. vederkänsla, f., Erkjendtlighed, vederlike, -ar, m., Ligemand, vederlägga, v.a.,£. J.,gjendrive, vedermäle, -n, ti., Tegn, Bevis, Prøve; Underpant, vedermöda, -or, f,., Trængsel,

Möje, Gjenvordighed. vedernamn, t. pl, n., Øgenavn, vedersaka, v. a., afslaa, nægte;

-are, m., Uven. v eder sken, s. pl, n., Gjenskin.

v ed er teeken,vedermäle, vederväga, 1., sætte paa Spil. vedervärdig, adj., modbydelig;

uheldig; -h e t, f., Modbydelighed, vef, -var, m., Haandgreb; -va, v. a., /., omdreje; †., Børe, Urede* vefstock, -ar, tn., Væverstang, vefta, -or, Vifte; Puster;

v. n., 1., vifte, flagre; logre» vek, adj., bojelig, blød, slåp f svag, spæd; öm, følsom; -lig, adj., blødagtig, forkælet;-ling, Skrælling,Stymper,K ælling; - n a, v. »., /., blive blød. reke, -ar, m., Væge (i Lys), v e 1 d, m., Gunst, Partiskhed; -i g. vepa, v. a., i., svøbe, vikle, verk, *. pJ., «., Værk; Daad, Gjerning; Anstalt, Indretning, Stiftelse; -fjæder, Springfjær; -gesäll, Mæstersvend;-heli g, skinhellig; - s i I f v e r, forarbejdet Sølvställ a, 2.1., iværksætte.

v e r 1 d, - a r, f., Verden; Levemaade, ressla, -or, f., Væssel, Lekat. veta (viste, vetat), v. r., vide;

-skap, tn., Vidende, vett, m., Vid, Aand; Vidende; -e r I i g, vitterlig; - i g, forstandig, klog; velopdragen; -vitting, m., vanvittigt Menneske, vetta, v. n., lægge til, støde ttl. vette, -ar, m., Lokkeand; Sømærke, Böje. vicka,!., svaje, vippe, vakle; logre.

vi db ränd t gröt, sveden Grød. vide (vidja, -or,/*.),n., Pil, Vidje, viderboende, adj., nærmest-

boende, vidga, v. a., 1., udvide, vidhängsle, -n, «., Anhang, v i d 1 ä d a, 1., klæbe ved, hænge ved.513

ri d r f g, àdj., medsat; modbydelig, vidskepelse, wi., Overtro, vidtaga, v.a., 8., vedtage; gribe

til; v. n, begynde, vifva, -or, /*., Primle (Plante), vig, adj., behændig, smidig; næm. viga, 2. 1., vie, indvie; -ning, fa Indvielse; - s e I, Brudevielse, vigarf, s. pl, n., Blodhævn, vigg (vigge), -ar, tn., Kile. vigt, -er, tn., Vægt. vik, -ar, m., Vig, Fjord, Bagt; vika, 8. (vek, vikit), vige; dreje

af; böje, folde, vikingabol, n., Sørøverrede.

v i 1 d b a s a r e, s. pl, tn., vild Krabat vilde, -ar, tn., en Vild. vilja (ville, velat), ville, villa, -or, f., Forvirring, Vildfarelse; v. a., forvilde.

villebråd, n, spiseligt Vildt villervalla,/'., Forvirring, Virvar.

vi 11 fara, v.a., 1, tjene, föje; tilfredsstille; -arig, adj., föjelig.

villhjerne, -or, †., Fusentast, villoande, -ar, tn., Kætter. ^ villrådig, adj., raadvifd. v i lise, adv., vild, fejl; fara v. vimla, v. »., i., vrimle; det v.

för ögonen, det bliver dunkelt, v i m m e I k a n t i g,adj., or i Hovedet, v i n, - e r, n., Vin; - a n d, f. (-bergning), Vinhøst; -bHr, $.pl,n., Ribs;-b ä r s v i n,Ribsvin;-dr a n k, m. (-drägg, -moder), Vinbærme; -kagge, tn., Vindunk; -p o m p a, Vinkaraffel; - s p r i t,Spiritus vini. vind, - ar, m., Loft; Vind; Vinde; -brun n,m., Vindebrønd; - f a n a, Flöj; - f a c k I a, Begfakkel;- f j S I, Plovstjært; - h u n d, m., Mynde; - s g 1 u g g, m. (-slucka, f.), LofU

lem ;-s k e d, -a r,m., Vindskærm; -s r u ro,Loftkammer; -öga, Tagvindue; -ögd *adj., skelöjet. v ingfoder, s.pl.,n., Vingedække, vin g knä, -n, n., Haandled. vingla, v. n., i., vakle, rave,

svaje; snige sig; snyde. Yinnlägga, 2. 1., lægge Vind paa. vinst, -er, tn., Gevinst, Fordel. Vintergatan, Mælkevejen (paa Himlen).

v i n t e r g ä r d e, - n, n., Vintermark. vipa, -or, †., Vibe.

Yipp, -ar, m., Kranbjælke, vippa, -or, f., Vippe, Gyngebræt; Bundt, Knippe, Kvast. Yira, v. a., 1., sno, vikle, omvinde, virke, Gavntømmer, visartafla, -or, f., Urskive, vise, -ar, tn., Plovløb, Plovhoved; Bidronning, Viser.

vi sp er, m.,Straaj unker, Vindbøjtel, vi s pig, adj., flanevurn, letsindig, vistas, v. d., 1., opholde sig;

-ande, fi., -else, f., Ophold, visten, adj., vissen, v i s t h u s, s.pl.,n., Forraadskammer« vite, -n, «., Pengebøde, Mulkt vits ord, fi., Vidnesbyrd, Skuds-

maal; Troværdighed, vitter, adj., æstetisk; - h e t, -I e k,

de*skönne Videnskaber, vittna, v. n., 1., vidne; -esför,

-esgill, vidnedygtig, vittra, v. »., 1., forvitres, voja sig, v. r., i., jamre sig. vrakvirke, n., Udskudstemmer, v r e d g a, v. a., 1., fortörne, opbringe, vresig, adj., vranten, knarvurn;

knudret, knortet. Yret, -ar, tn., indhegnet Ager. vricka, 1., vrikke; forvride.544

vridi, ø. «., 3., vride, dreje, vrångoed, -er, ro., falsk Ed. vräka, v. a., #.2. (vrok), drive, fordrive; forkasie, vrage; kaste, bortkaste; -are, ro., Dagdriver, vrin ga, 1., vrænge, fordreje, v a lm, ad/., beskaffen, til höj elig. varm, -ar, m., Syge, Grille, v axen, part., voksen, vyssja, t>. a., I.f søvndysse, vida, -or, f.9 Vaade; Fare. vif fl a, -or, f., Vaffel. vlg,-ar, Vagt; Vejerbod;-stift, -tvinga, Vagttunge.

-or, f.f Vove, Bølge; -ig, -lik, bølgeformig. våga, 1., vove; -sam, forvoven, våld, Vold, Valde; -föra, tilföje Vold;

-kräktare, Usurpator; -ränna, v. n., 8løbe løbsk; -sverkan, f., Hærværk, v å 11 •, v. a, 1., forvolde, foraarsage. vålm, -ar, ro., Stäk, Has. vllnad, -er (våtne, -ar), m.,

Skygge; Spøgelse, v å m b (våmm), - a r, f., Vom, Bag. vån, f., Mulighed, vånda, v. n., 1., bryde sig om,

Uge sig nar, ønske, vång, -ar, m., Vang, Vange, våning, -ar, m., Stokværk, våp, t. p'., »., Fjante, Tosse, vård, ro., Beskarmelse, Beskyttelse; Opsyn, Tilsyn; Omha, Forsorg; -a, bevare, pleje, røgte, sörge for; værdige; - k a r I, Vagter; - k a s e,m.,Bavne, Varde; -nad, f., Røgt, Pleje; Familie; -slös, skødesløs, forsömmelig; -1 e c k e n,Erindringstegn;- torn, t. pl, n., Vagttaarn, Fyrtaarn. vårtbitare, t.pt,n., Grashoppe.

våtskod d, aéli., va*d om Fødderne,

vaadskoet. vitsäck, -ar, m., Vadsak. väckt, -er, ro, Vagt, Vagttid. vädas, v. d., 2. 1., vædde, väder, s.p/., n., Vejr; -biten, skollet af Vind og Sol; - by, m., Vindbyge; -drag,n, Lufttræk; - f 1 a g g, Flöj; - f I ä k t, ro., sagte, mild Vind ;-hvirfvel,m., Hvirvelvind; -il, Kastevind; -lek, VejHig;-1 e ka n, Flöj;-I e ks r ö n; Vejrmærke; -måne, Bimaaae; -qvarn, Vejrmølle;-rör, Luftror; -stind, plaget af Vinde; -s t r e c k,Himmelstreg;-s t r u p e. Vrangstrube, -torr, vindtör. v ä d j a, v.«., 1., appellere; - e m å I, Appel; -oban, ro., Lobebane. vädra, /., lafte; lugte, spore, vädur, -drar, «vi*, Væder, väfnad, -er, m., Vävning, väg, -ar, ro., Vej]; -a, 1., bane Vej; -åmot, Korsvej; -askel, Vejskil; - f y n d, Hittegods; -1 a g, Føre; - m å 11, Vejlangde; - n a r, p/,Vegtic; -stolpe, Milepal; -sträcka, Vejlængde, vägg, -ar, ro, Væg; -mellan, fira Væg til Væg; -nr, Stueur, väja, 2.1, undgaa, sky, andvige. väl, adv., konj. og interj., vet. välfången, adj., retmæssig er-hværvet.

vä l fägnad, ro., god Modtagelse, välja, 2. 1. (valde, valt), vælge, välla ihop, 2. I., sammensvejse, välmåga, f., Velbefindende; Velmagt; Velstand, välnas, v. d, vænte med Haab. välplägning, /i, god Beværtning, vältra, 1., valte, tromle, ralle.545

vämjas, 2. 1. (vämdes, viunts), vemmes^-a k t i g,adj., væmmelig, vingnabb, n., Smaakævl (imellem Tenner), vänja, 2. 1. (vande, vant), vænne, väpling, -ar, m., Klever, värd, -ar, m., Vært; -folk, n. Vä rd e, -n, n., Værd; Yærdi, Pris; Stand, Værdighed; -era, v. a., f., vurdere; -erare, ro., Vurderingsmand. Värdes, v. d., værdiges, värf, pl., n., Værft; Hværv,

Ærende, Kommissjon, värja, -or, f., Kaarde, Værge; v. a., 2. 1., værge, forsvare; forhindre, standse, värjo, f^ Magt, Eje, Forvaring, värk, -ar, ro., Værk, Smærte. värma, v. a., 2. 1., varme, värpa, v. a., 2. 2., lægge Æg. värr, ty v., interj., desværre, väsende, -n, »., Væsen, väska, -or, f., Taske, Känsel, väsnas, v. d., i., stöje, larme, v ä t a, f., Væde, Fugtighed; - s k i g,

adj., fugtig, vättja, v. a., 7«, slibe, hvæsse, vät tor, pl., Vætter, Lygtemænd, växa, v. a., 2. 2. (växt, vuxit),

vokse; -lig, adj., fruktbar, vörda, I., höjagte, vise Ærefrygt for; -ig, adj., agtværdig; - n a d, n. (-ning), Ærefrygt; -sam, adj^ ærbedig. Vört, f., Ølurt, ugæret øl.

Y.

Tfva sig (yfvas), 2. 1., hæve sig, svulme op; bryste sig; -ig, adj., opblæst; strid; busket.

Stett* Lsstboff.

yfverboren, adj., hyperboræiske yla, v. n., 1., hyle; -ande, *. ylie,n.,Uldtöj, Uldent; -en, -ig. ymberdagar, pl., Tamperdage. ymnig, adj., rigelig, overfledig. ymse, d. t. s. ömse. yppa, t>. a., i., yppe, give Anledning til; rebe, aabenbare| aabne; indtræffe, vise sig. ypper, adj., fortrinlig, ypperlig. yr, adj., er, svimmel; vild, vilter, livlig; udsvævende; -a, {., Ørhed, Svimmel; Raseri, Vildelse; Vilterhed^ Tummel; v. n., i., rase, fantasere; 2. 1., fyge; -hätta, vilter Tes; -sand, ro., Flyvesand; -sel, m., Vildelse; -snö, Snefog; -s t å l,n., spredt Staal; -vaken, adj., aarvaagen $ -väder, n., Uvejr, yrka (på), v. a., 1,, arbejde paa, drive, bearbejde; bede, anraabe; paastaa, fordre; -e, -n, n., Syssel, Forretning, Hværv; Fag; Haandværk, ysta, v. a., 2. %, låve Ostj v.,«., 1., sterkne, jlebe sammen, ostne; -ning, f., Oste-lavning.

yster, adj., viltef, balstyrisk. yta, -or, f., Flade, Overflade;

-lig, adj^ overfladisk, yxa till, v. a., 1tilhugge.

L

Åbacke, -ar, ro., Aabrink. åbo, -er, m., Beboer, åbry n, n. (åbrädd, ro.), Aabred. å da, -or, f., Ederfagl. åder (ådra), -or, f., Aare; -ig, aarefuld, aaret; -låta, aarlade.

35646

åfvan, prop., d. *. ofvan.

(håga, /., Ombu, Omsorg; Til-

böjelighed; Flid, Lyst, Ivef. Ika, v.fi., 2.,age,kere; glide; -are, Hyrekusk; -dou, -tyg, t. pl, fi., Køretöj. åker,-ar,m., Ager; -fast,a<#., . stedende til enAgcr; - fält, n., jævn Mark;--höna, Agerhöne; -1 ag,m., Landbolov;-rym, m., Gyldenlak;-råtta,/^Markmus; -skära, Vagtclkonge; -s p ö k e, Fugleskræmsel;-tappa, Vænge, å kl a g an, f.9 Klage, Anklage, åkomma, -or, f.9 Saar, Skade,

Syge; Uheld, Ulykke, å kär a% v. a., 1., paatale; -an. ål, -ar, m., Aal; -juster, n., Lyster; -mjärde(-tina), Aa-leruse; - s u m p(-k a r), A alekistc. ålder, -ar, m., Alder, Ælde; -dras, v. d., ældes; -drig, adj., alderstegen; -dtfar, m., Oldermand; -dtfru, Oldfrue, åliggande, n., Pligt, ål i t, fi., ålitan, /., Tillid, ållon, s. pl, n., Oiden. åläggande, n., Paalæg, åtn, -ar, m., Åme, stort Vinfad, åminne, n., Ihukommelse, åmälc, -n, n., Paatale, Tiltale. Inga, -or, Damp, Dunst; v. n., dampe; -båt,-fartyg, Dampskib; -p« 1 a r e,Dampsöjte. ånger, m., An^er, Fortrydelse; adj, angerfuld; -ængstlig, bange; -köpt, adj.9 som fortryder sit Kob, sin Handling. ir (åra), -or, f.9 Aare. årsmot, m., Aarsdag. ås, -ar, m., Bjergaas; Husmon-ning; Tagbjælke.

åsamka, v. a., 1*, poadrage sig. åsido, adv,, tilside, åsigt, -ar, m., Anskuelse, åska, -or, f., Torden; v. n., /., tordne; - b y, Tordenbyge; - e I d, Lynild; -ledare, Lynafleder; -vigg, m., Tordenkile, åskådare, $. pl, w., Tilskuer. &sna, -or, Asen, Æsel. åstad, adv., afsted. åstunda,/., attraa, ønske, begære, åsyfta, v. a., tilsigte, åsyna Yittne, Öjenvidne. åsämjäs, v. d., 2. 1«, for! i ges. åt, præp., ad, til, henimod, åt, n., Utöj; Ringorm. åtal, s. pl., n., Paatale, Tiltale,

Anklage, Kritik, å tan ka, fMinde, Erindriug* åtbära, 2. tilföje; hændes, åtbörd, - er, m., Lade, Gebærder, å t ei, -ar, m., Aadsel, Mading. åter, adv., alter, igjen, tilbage;

tværtimod, återbud, s. pl, n., Afbud, återfart, m., Tilbagerejse, återglans, m., Gjenskin, Afglans, å t er g od s, n., Returladning, återhåll, n., Tilbageholdenhed; Afholdenhed,Maadehold; Ophold, Ophor; -ig, -sam, adj. återstod, Rest, Restanse, återställa, v. a., 2. 1., gjenop-

rette; helbrede, återverkan, f.% Tilbagevirkning, återvändo, †., Ophør, Ende. åt g å n g, tn., Afsætning; Fortæring, åtgärd, -er, »., Medvirkning,

Deltagelse; Forholdsregel, åthäfvor, pl, Lader, Gebærder, åtlöje, -n, n., Latter, Spot. åtminstone, adv., i det mindste.7

\

Atnjulp, a., 4*., nyde, besidde. Il nöj ais, 1., vere tilfreds med. å tr a, v.a.,1., ferandre; tilbageholde, åtskillnad, m., ForskjeL åtskils, adv., adskilt, itu. Åverkan, fa Vold, Hærværk,

Ä.

Äckla, v. n., 1., vamle« fif ja, Dynd, Mudder, üflas, v. d., 1., sysle med; an-

strange sig; kappes, äfven, konj., just, lige; endog, äfventyr, s. pl., n., Æventyr; . Fare, Risiko; till ä.# maaske;

-a, vove. äga, v. a., 2.1., eje, besidde; -o, f., Eje; -oblanding, -ar,£, Fællesskab; - o d e 1 a r, pl., Gods; -odelning, Skifte; -or, pl., faste Ejendomme, Besiddelse; -oskillnaé, m., Grænseskjel. n., Æggesebe. älska, t>, a., 1., elske; -ling, m., Yndling; Forglemmigej; - to g, m., Elskov; »ogsvilla, Elskovsrus, älta, fa et Slags Koldfeber; t?r*i.,

i., have Koldfeber, ämbar, t* pl., »., Vandspand, ämbete, -n,Lav. ämna, v. ai., tilhugge, daniie; tiltænke, »lie; agte, ville; -e, -n, n., Stof, Matérie; Gjenstand; Evne. ä n, konj., end; fi n - ä n, snärt-snärt ända, adv., lige, lige til. ändalykt, -er, m., Endeligt; Bagdel.

ändalångs, adv., langs med.

änëamtl, m. pl, n.* Heotigt, öjemed, Formaal; ~ssnli$, adj., hensigtssvarende. ändock, konj^ endog, endskönit. ändskap, «f»., Ende, Slutning, ändå, konj., endda, alligevel, äng, -ar, /!, Eng;-shage, m., Enghave; -steg,rar,m.,Eng-part; »-vall, «k, Engbund. än ga, f., Trangbrystighed; v. a*, . 2. 1., klemme, Jtrænge* ängd, -er, m., Egn. ängsla, 1,, angste,-n9/., Ångst änne,.-b, Pande, äpple, -n, Æble; -kastad,

adj , bioiomet äredryg, adj., ærefuld, ärfd, p p., arvet; -tclig, adj.,

arvelig, är ja, o. a., 2. I-, plöje. är i l, -ar, Arne, Grue. äring, -ar, nu, Aar in g. ärla, -or, f , Ærle (Fugl). , är la, adv., airle. ärna, v. a. og o., have til Hen*

sigt, være sindet, är r, #. pl, n., Ar; - i g, adj., arret #ssj&, -or, fa Ovn, Arne. ätt,-er, m.,Æt;-backe (-ebög, -ekullc), ÆUehöj; -eiägg, m* Ætling; -ledniAg, Herkomst; -räknare-, Gcneflog; -stupa,. Brink, hvorfra Oldingen nedstyr* tede sig, for atnndgaa Straadød.

ö.

Öda, fa Ødelæggelse, Förödelse;

-sam, adj., edsel. öde, -n, fi., Skæbne, ödemark, -er, m., Orken.

85*518

Ödesmål, vi, udyrket Tilstand. Od kV iid, adj., let at gjenkjende. Odla, -or, †., Øgle. Ödmjuk, adj., ydmyg. Ödslig, adj., ede, ubeboet, ensom. Öfra, v. a., 7., eve; -lig, brugelig; -ning, Øvelse. Öfv er bryn, t. pl, Overflade. Öfverdrag, s. fl, «., Betræk. O f v e r d r i f t, - er, Overdrivelse. Öfverflöd«, v. n., 7., flyde over,

overdrive, oversvømme. OfverhaJka, 1», overskride. Ofverhalt, «*., Overvægt. Öfverhet, jf., Øvrighed. Öfverhopa, v. a., 7., overlæsse. Ofverlefva, -or, Lævning. Ofverlopp, «., Overskud. Öfverlägsen, actø., overlægen. 0 f v e r m a g e, - a r, m^ mindreaarig. Ofvermåa, ut., Overmaal. Öfvermåttan, adv., overmaade. Öfv er nog, adv., meer end nok. Ofverplagg, n., RejsetOj. 0 fv e r rO s ta, v. a., 7., overstemme,

overdøve. Öfverseende, t»., Overbær eise. Öfversittare, s. pJ., m., overmodigt Menneske. Ofverskyla, v.a., 1., tilhylle. Ofverslå, v.«., göre Overregning. .Otaerste., -ir, Oberst. Öfv ers tyra, 2.]., remittere. Ofvertyg, Ydertöj. Öfvertyga, v. a., overtyde. Öfver tå g, #. pl., n., Overtræk. 0 f v e r v å 1 d i g a, v. a^ 7., overvælde, öga, -on, n., öje; -nemått,*.,

Qjemed; -nevfin, m., forstilt Yen; -onfägnad, m., Öjens-lyst; -ön hvarf, #. pt, n., Öjen-hvælving;-onklot,n. (ögsten, m.yi Öjesten; - o n I o c k, s. pl., «., öjenlaag; -o n n i s t e,- n, ».,Öjen-krige; -onskenlig, öjen-synlig; -ön villa,/., öjenforblin-delse; -o n v Ä-r k,m., öjensmærte ; -onäpple, n., Öjesten. Ogla, -or, Slöjfe, Lykke, öken (öcken), -ar, tn., ørken. 01, n.,01; -kro g, .Ølhus; -pråm, Ølbimpel; -sinne, Lane i Drukkenskab; -smål, Drikkegilde; -supa (-soppa), fa Øllebrød. Omka, v. o., 7., ynke; -an, m.f Medynk; - e 1 i g, adj., ynkværdig, ömkyllg, adj., forfrossen. Omsa, v.a.,1., skifte; -e(-evis,-om),

skiftevis; -esidig, gjeusidig. Ömtålig, adj., Omskindet, ømfindtlig; kilden. Oppen, adj., aaben; -dagad,

adj., aabenlys. Ora, -on, *., Øre; -buckla, Ørenring; -fi 1, - a r, m., Øreflgen ; -ngått (-ngodt), Hovedpude; -o n b i k t,hemmeligt Skriftemaal; -ontass|are,Øretuder; -värk, m., Ørepine. öre,-n, n., Øre (Mynt), J Skilling. Orlax, -ar, m., Ørred (Fisk). örlig (Orlog), tn., Orlog. Ort, -er, m., (Jrt; -djur, Plantedyr; -känning, /. (-lära), Botanik. Oss]a, -or, fa Øsken, Malle.

KORT HISTORISK ÖFVERSIGT

AF

SVERIGES LITTERATUR

Del ar först mot slutet af ltåOQtalet, som* Sveriges så väl ve-4 tenskapliga som vittra litteratur började kraftigare Utveckla sig, samt först med första hälften af 1700talet, som denna utveckling blir synbarare. Hela tiden förut är att anse för en förberedelseperiod. Dock kunna vi äfveti se afdelningar inom densamma sjelf. Medeltidens litteratur skiljer sig sålunda från formatiomtidens, omfattande hela det 16de seklet, och från det sjuttonde seklets. Det adertonde seklets period börjar med Linné, Dalin och Lovisa Ulrikas akademiska stiftelser, på 1730* talet, och fortgår till början af 18Q0talet, då i vetenskap och konst en ny anda gjorde sig gällande. Sjelfva språket, som i 12te seklet böljade afsöndra sig från del skandinaviska fornspråket, uppträder först i Tåra Landskapslagar, och utbildar sig sedan under unionen till den såkallade gamkt Stenskan, som lika mycket röjer tyskt inflytande, som den förra periodens röjer ett danskt (Se danska Registral. N. M. Petersens Svenska Språkets Historia).

Litteraturen före 1600.

Prosan begagnades under Medeltiden endast i Landskaps* lag arnell V estgötar, UpplandsÖstgötar, Gotlandsm. fl.), Medeltagen 1847 och Christophers Lagbok, redigérad *f Nic. Ragvald* och gällande till 1736, — Konung a-h Hö f din g a styr elsen, som tillskrifves än Torkel Knutson, än Matts Kettümundsen, än Biskop Brynqlf och än Andreas Apd, upplandslagmaxmen Birger Brahes broder, ochr af flera förmodas vara en fri öfversättning efter Ægidins, ehuru öfversättningen232

har vida högre värde an originalet Denna bok, framställande idealet af en konung, utmärker sig framfor bela den svenska Medeltidslitteraturen for sin klara kraftfulla och concisa stil och sitt ypperliga, kärnfulla innehåll, åtminstone icke eftergifvande for de svenska lagarne. Den heliga Britas uppenbarelsery fulla af djup mystik; hennes biktfader Matthiæ († 1330) Bibelöfversättning, den äldsta svenska; Nic. Bermanni († 1391) Nistebok (en svensk uttydning öfver kyrkolagen och fädrens ordspråk) och öfversättning af Rimberti Ansgarii lef-verne; en svensk Läkebok från 14de seklet; jemte 4»-daktsböcker, mest öfversättningar; Postillor, Ordspråk, en Stenbok ocb en Yrtebok} — dessa äro de förnämsta af svensk medeltidslitteratur*).

Poesien lemnar under Medeltiden en rikare skörd, nämligen Folkvisorna (utgifna af Geijer och Afzelius, Sthlm. 1814—16, 3 D., 8vo; — Svenska Fornsånger, utg. af A. L Arwidsson, Sthlm. 1834—36, 2 D., emedan sista delen, innehållande folklekarne, ännu väntas; —» Nordmannaharpan af P. D. A• Atterbom^ Ups. 1816, mest omarbetningar). — Dessa folkvisor äro till stor del gemensamma for Danmark, Norge ocb Sverige, och i åtskilligt beslägtade med Englands och Tysklands folkpoesi. De utgingo från en ombildning af Kämpavisan, ifrån hednisk till kristlig. Här inkom na Katholicismen med sina helgon, sina martyrer och sin religiösa uppoffring och undergifvenhet, samt sin idealiska ocb svärmande kärlek, sina naturmythiska åskådningar o. s. v. Då försvann nr folkvisan hvarje ljud, som påminte om den hedniska gudasagan, men likväl qvarstod i många afseenden i folkvisan en öfverkorsad hedendom; ty Nordens folkvisa, äfven såsom riddarvisa, är full af våldsamma, grymma och trotsiga kämpanatnrer, och i allmänhet tyckes den rent svenska folkvisans riddare sällan eller aldrig hafva fullkomligt antagit det södra Europas chevalereska galanteri. Qvinnan

•) P. Wieselgren har likväl skrifvit en hel del, omkring 500 sidor, WVer Svenska -Medeltidslitteraturen i: Sveriges Skëna £4Uerat*r, andra Delen, Lund 1834.233

är här ofta sångens goda genius; de älskvärdaste och rent menskliga karaktererna äro just de qvinliga, — Folkvisornas lyrik är for öfrigt episk, alltid berättande, ocb endast i det belas stämning, i omqvädets toner och i särskilda känsloyttringar, uttalar sig lyriken. Denna lyriska stämning är dock djup och hänförande. 1 varmkänslig och innerlig anda samt en ursprungligen nordisk grundton af melankoli kunna de jemföras med, om ej anses öfverträffat, så väl det romantiska som det slaviska Europas folkvisor. En viss entonighet ocb brist på mångsidighet hafva de gemensamma med de slaviska; För öfrigt är formens, meterns ocb rimmets brister något, som i mer eller mindre grad utmärker all folkpoesi. Ämnena äro dels till folkvisor ombildade Eddasånger, dels isländska, tyska och nordiska sagor och historieberättelser, dels kyrkliga legender och allmänt menskliga ämnen. Somliga närma sig en dramatisk hållning, andra parodiera genom en komisk öfverdrift kämpa* och folkvisans tilltagsenhet, t ex. visorna om Ramunder, Lager och Jon m fl.

Af Folksagorna äro högst få rent svenska, ty den svenska folkläsningen utgjordes mest af utländska sagor i

öfversättning. Folklekarne deremot äro rent svenska; dessa sånger under mimiska handlingar innehålla en späd gryning af dramatisk konst De dö nu allt mer och mer ut

Imitationer. — Redan på 1400talet böljade de lärde imitera folkvisan. En sådan imitatör och den första var Nic. Her-manni: Biskop i Liuköping, som vi redan nämnt bland prosaisterna, och som äfven diktat en visa om Nunnan Elisif i Ris-berga kloster. Hädanefter valde de lärde denna form för behandlingen af historiska ämnen, t ex. Habor och Signild, Axel och Valborg, Klosterrofvef, Offersången vid Ingemo källa, Staffans visa, Paris och Helena, Sverker, Konung Birger och hans bröder, Thord Bondes mord, Slaget vid Brunkeberg, Slaget vid Brännkyrka, Gustaf och Dalkarlarne, GoMandsvisan, Hertig Magnus och Hafsfrun, Erik och Spåqvinnans Stångebro slag, Konungen och Herr Peder (af Dahlsijerna på 1600talet), Christian IV:s infall, Slaget vidNarva, Carl Xlhs fältmarsch, visor om Carl Xll% folkets älskling, Malcom Sinclair (af Odel554

på 1700taleQ, Hönsgummans visa (af Cardius, besjungande konungahuset från Christina ti It Adolf Fredrik). Det synes på dessa alla, att de äro konstgjorda. — Det lyriska elementet i folkvisan blef, likaväl som det episkt-historiska, föremål för efterbildning. Sålunda utgöt den olyckliga Erik XIV sin kärlek till sin Gatbarioa och sin ånger inför Gad i sånger, som voro reminiscenser af folkvisan. Sin sorg uttryckte likaledes, men utom den krönta kärlekssångarens värma, Grefven Johan af Hoya till Eriks syster. Gustaf II Adolf var ej blott hjelte, ntan äfven skald, ty ban uttömde sitt rika hjertas skönaste känslor i sången till sin ungdomsälskarinna, Ebba Brahe* Samma dikt-form begagnade äfven Christopher Johansson Ekebladh, en tapper krigsbuss (1592, † 166 i), hvars erotiska qväden äro vackra. Andra kärlekssångare finnas, men obetydliga.

Öfversättningar förfärdigades, nämligen af episka riddar* âütter och prosaiska folksagor. De äldsta af Öfversättningarne af förra slaget äro de dikter, som Norska Drottning Euphemiä omkring 1300 lät på Svenska öfversatta, och som förvaras i bandskrift: Hertig Fredrik af Normandie en hjelte ur Artus-sagans krets (tryckt i Idunas fide och lOde H.), Ivan.och Gavian, Konung Artus (1308), Carl den store, Flores och Blanceflor9 tillsammans kallade Drottning Euphemias visor. Äfveb i handskrift förvarade äro några öfversättningar från Medeltiden af didaktisk art: Om en syndares omvändelse; Riddar St. Yrian (legend); Skaftavils lek; Samtal mellan Jul och Fasta; Om huru kroppfn och själen trätte; Om radbandet m. m. Romantiska äro deremot: Alexandri Magni Historia, öfversatt på Boo Jonssons begäran (Wijssiqgsborg 1672, 4:o); Riddar Parii och Jomfru Vienna; Konung Artus (i en ny bearbetning); Sibylla spådom (på rim, 1675); Dödsdansen; Reynike Foss (Sthlm. 1621) ; Broder Ruuses Historia (1645); Mårten Gés; Cyprianus och Jon Prest Aila dessa dikter, såsom blott öfversättningar, bevisa endast tidens smak och makt öfver språket, båda särdèles obetydliga, men icke någon egen poetisk skapelsekraft Det peetiska element, som de innehålla, är högst spar-* samt, och, der det finnes, tillhör förtjensten klänningen. FwN555

men år högst rå, en •regelbunden knittelvers. Språket har vis-serligeii kraft, stundom naivitet och en vördnadsbjudande gam-' maldags ärlighet, men är klumpigt och oöfvadt Märkligt är af?en, att man icke utvalde just de bästa af medeltidsdikterna till öfversättning.

Såsom sagdt är, diktade Svensken högst få egna sagor på prosa, åtminstone få af poetiskt väfde. Han efterdiktade blott Några svenska sagor finnas dock tryckta, t ex. Hobergsgubben, Pelle Båtsman och några obetydliga »tryckt* i år," t ex. Lasse med rofvan, samt flera historiska, upptagna i Afzelii arbete: Svenska folkets sagohäfder. Många af poetiskt värde lefva äntra endast på folkets läppar. De flesta af de tryckta äro mest öfversatta*, redan under 16de seklet Så öfversatte Vadstena* nunnorna och munkarne en mängd legender, förvarade i Codex Vadstenensis. Småningom öfverflyttades äfven romantiska sagors Carl Magnus,, Valentin ock Namelos, Josefs och Jobs Historia, Maria och Sta Anna, Cardinal Manfredus, Jesu Barndom** historia (vid slutet af 17de seklet), Judas Iscarioth (tryckt 1674), PUati Historia, Jerusalems Skomakare, Tèlf Sibyllèrs spådom, Den tålmodige Helena, Faust, ühlspègel, Fortunatüs (tryckt 1675), Melusina, Griseldis, Magelona, Sju visa Afth stare, Apollonius, Carsus och Moderus, Bidpàis Fabler, Baar-laam, Lunkentus, Fågel Blå, Fink Riddare (1762), Marcolf, Tumme Liten, Lycksalighetens Ö, Blåskagg, Hertigens af Luxen-bur g förbund med Satan, Mästerkatten i stöflor, Hüdegardis, Fyra Köpmän, Chariton, Nisse i hvar gata, Sidönia Boreh, Calvander,

Prinsessan i sofrande skogen. Prinsessan Fortunee, Finetta, Den svenska Robinson m. m. De flesta af dessa sagor innehålla stor rikedom *f poesi, af äfventyr och ljufva känslor, stundom af kraftig folkhumor, oftast af ljufva kärleksskildringar, (Mina Folksagor föt gamla och unga, Örebro 1838, är en böljan ffit deras samlande)

Didaktik, moraliska rim och rimkrönikor. — Denna ot* märker egentligen Befàrmatiönsperioden, hvars vetenskapliga litteratur vi först i korthet uppräkna. Reformationen gal ander donna tid anledning till tbetfogiska skrifter, Gustaf Vasas be-556

frielsekrig till historiska; ty nationen* religiösa och politiska medvetande vaknade genom dessa båda handlingar» Reformationens man stå främst: Olaus Petri, Laurentius Petri (båda söner af en smed i Örebro och Luthers lärjungar), samt £au-rentius Andreas. O laus Petri (f. 1497, 1519. hemkommen från Vittenberg, 1523 uppträdaöde som reformator, 1539 Pastor i Storkyrkan i Stockholm, † 1552) har utom det han utgifvit en mingd smärre reformationsskrifter, en Postilla 1535, m. m., biträdt Laurentius Andrea (i. 1482, rikscanceiler, †1552) rid öfversättningen af Nya Testamentet, tryckt 1526, samt densamma och sin bror Laurentius Petri (f. 1499, 1531 Erkebiskop, † 1573, författare till flera reformationsskrifter, en Postilla, en Psalmbok 1567, öfversedd 1585, 1587) — vid öfversättningen af bela Bibeln 1540, hvilken öfversättning är ett erkändt förträffligt arbete.

Samma män författade äfven historiska arbeten på Svenska, då sådana, utom rimkrönikan, förut endast funnos på latin, nämligen: Ericus Olai (domprost i Upsala, † 1486) Historia till 1462, på Gari Knutsons uppmaning, compilerad af Johannes Magni, den sista]catholska Erkebiskopen i Sverige, som flydde till Rom och † der 1544, och hvars Historia 1554 utgafs af brödren, Olaus Magnus (Titulpr-Erkebiskop efter brödren, † i Rom i armod 1558), äfven författare till en Historia 1555. — Efter dessa förberedelser skref Olaus Petri en Chrönika på Svenska (i ScripL Rer. Svec., T. 1.), som visar böljande kritik och ren stil, men som misshagade Gustaf I derföre, att der säges Sten Sture d« i. hafva blifvit väld till riksföreståndare för en tunna öl, och nog mycket godt talas om de katholska Biskoparne. Laurentius Petri skref en svensk Krönika (Script. Rer. Svec.). — Rasmus Ludvigson, Gustafs, Eriks ocb Johans sekreterare och den första riksarkivarien, författade flera historiska arbeten, mest otryckta: Krönika från 1000 till 1520, skrifven 1580; Krönika öfver Sten Sture, Gustaf I (redigerad af Peder Brahe), Erik XIV (Skandin. Sällsk. Handl. XII), Johan 11L — Rasmus Carlson, cancellisekreterare, skref om Gustaf L från 1496—1560, ett sammandrag ur den förres Kron.567

om Gast. 1. —* Peter Svart skref om Gustaf I. och Vesterås Biskopar; Sven Elof sen om Gustaf I; — alla utan historisk konst

Bland öfriga skrifter på prosa under denna tid märkas Pehr Brahes Oeconomia eller Hushålls bok (tr. 1577), som inne-håller foga Ekonomi, och Benedicti Olai (LifMedicus, † 1583) Läkarebok (tr. 1578) på god svenska, der äfven alla botaniska namn äro försvenskade, samt Olai Petri HeUings latinskt-svenska Lexicon (1587), länge bekant och nyttjad under namnet: Svin* magen. — Latinet florerade på vers och prosa ända in på 1700 talet, och all vetenskaplig litteratur fore denna tid finnes, med få undantag, i disputationer.

Poesien fick genom reformationen en reflecterande rigtning. Ben ännu qvarblommande Romantiken blef affrusen genom denna forståndsrigtning, och derföre göra vi Reformationstidehvarfvet till Romantikens upplösningsperiod. Svenskens realism tvingar honpm under tider, då* det hetsiga eller lyriska elementet un-danröjes, att lägga sin hand på ett antingen moraliserande eller berättande eller predikande ämne, som då föga poetiskt behandlas. Hvad det moraliserande elementet beträffar, så funnos redan förut hos folket Priamlar9 kärnfulla sede- och ordspråk. Sedan togo de lärde moralpoesien om händer. Henr. Tidemanni (Biskop i Linköping, † 1500) författade flera sådana moraliska rim: om tukt, boskapshandel, Sveriges lag, hushåll, mot Gari Knutson. — Historien blef nu folie för poesien hos en stor mängd författare: En lustig liknelse om Sverige och Konung Albrecht, en satir mot Tyskarnes framfart; St. Olofs Saga på Svenska Rim, en bearbetning af Olof den heliges Saga, torr och tråkig, från böljan af 1500talet; Om ett gyllene år i Danmark, en rimmad berättelse om Kung Hans' krig mot Ditmarscherne, öfversatt 1502; Stora Rimchrönikan, författad af sju personer efter hvarandra från 1319, som går till 152$, på knittelverser, och af nästan intet poetiskt värde, men af mycket historiskt; det förra finnes i ännu mindre grad i den gamla och minsta rhnkrÖnikan9 författad 1449, innehållande

endast korta minnesverser öfver hvarje Konung. Till de historiska rimmen, hvilka nästan alla finnas i Scriptores Rerum Svecicarum samlade, höra äfven föl-558

jande: Sång fcm Engelbrecht af Biskop Thomas i Strengnäs {† 1443), en frihets- och kraftfull dikt, samt en annan af densamma om Gari Knutsoas trolöshet mot Erik Puke; Skara Bi-skopskrémka af Brynolf Geriaci, Biskop i Skara, utan all poesi, liksom de flesta följande Biskops- och Konunga Krönikerne, t ex. Gustaf /;«, Någer stycken aff then Danske Chröneke och De Svenskas Gensvar, Carl IX:s rimkrönika m. m.

Andliga författare äro reformationstidens Psahnister, mest öfversättare från Tyskan, t ex. Laurentius Petri, Olaus Petri, som, utom Gudliga visor i tre samlingar, författat den första svenska Dram: Tobie C omedia, en Mysterie utan allt poetiskt Och dramatiskt element Före denna dram tror man sig kunnat gissa, att fastiagsspel funnits. Ett sådant finnes åtminstone på 4600talet: Aüe Bedlegrsnnas Spegel. Den larda dramatiken bestod mest af efterbildningar af medeltidens Mysterier^ bibliska •dramer, t ex. Olai Petri ofvannämnda y Rondelicii Judas Re-dMvus (1594), den utmärktaste af alla: Bolofernis och Judith, Josephus (1601), Dwid (ld04). — Med nästa tidehvarf öfvergick man från dessa bibliska historier till verldsliga dramer, såsom Messenierna, samt till Moraliteterna, d. v. s. Comedier jned allegoriska personer, samt till andra dramaslag: Baüetter &c.

Sjuttonde Seklet.

Vetenskapens Historia. — Likasom rikets politiska tillstånd af inre och yttre oroligbeter före Gustaf Adolf icke tillät något verksammare deltaginde från thronen i litteraturens upphjelpaàde, voro deremot Gustaf Adolf och hans efterträdare stora gynnare af litterär odling. Den förre skänkte en stor del af sin förmögenhet åt Upsala Akademi och omgaf sig med en lärd adel, -bildad på resor och genom klassiska studier, téx. Axel Oxenstjerna, som var en gruflig theolog, Skytte, Adler Salvius, Björnklo, Bengt Oxenstjerna, M. dela Gardie, alla lärda man. Christina med sitt vetenskapliga interesse inkallade utmärkta N utländska litteratörer till sitt hof. Carl II stiftade Lunds Akar demi 1682, samt flera litterära inrättningar: Laboratorium cbe-micum i Stockholm 1683, Landtmäteri Contoret 16$3, Collegium239

Metücura 4688, Antiqvitets Archivet 1692, Laboratorium Mecba* nicum 1697. Hadorph utsändes 1679 och Spavfvenfeldt a||t

.samla urkunder, den förra iiiomlands, den sednare utomlands*

' 7 *

Theologien uttalade sig mest i disputationer, orationer och likpredikningar. Bland större vetenskapliga verk märkas: Bisk. i Vesterås 01. Laurentn Systema Theologicum (1641), som länge gällde som ett mästerstycke i dogmatiken; Erkebisk. Laur. Pautini Ethica Ckristiana (1617—29; — ban har äfven förutfattat catechetiska arbeten 1629, 31, 44, och Historia Arctoæ 1636) — deri han anföll Aristotelis Ethica, som försvarades af Prof. Jonas Magni Wexionensis i Upsala (1616); Erkebisk. Lenäi Apologetik De verüate et easeellentia Christiern* religion* (1638), förträfflig. — Den fanatiska orthodoxien åstadkom flera theologiska stridigheter, U ex. mot Synaretisten Duræus från Skottland, som fick en anhängare i Christinas lärare, Joh. Matthiae ff. 1592, Prof. i Upsala 1620, Biskop i Strengnäs 1643, anfallen 1662 för sina böcker: Idea boni ordinis och Ramus OHvæ Septentr.y af Domprosten Fogdonius, som fått korgen af hans dotter, afsatt 1664, † 1670, äfven författare till en Po~ stilla och homiletiska arbeten 1652—66). — Bang* Biskop i Viborg, anfölls 1665 af Miltopæui i Åbo, men försvarades till sin orthodoxi af Doctor Enevald Svenonius, men hvilken dock anföll Joh. Terserus (f. 1605, Prof» i Upsala, Biskop i Åbo 1659) för hans Cateches (1663), hvarföre Terserus 1664 blef afsatt, men sedan dock Biskop i Linköping 1671, † 1678. Terserus var stor predikant, Svenonius var exeget och författare af 2429 predikningar och 300 disputationer. — Exegeter voro äfven Winslrup, Biskop i Lund, som i 2 folianter (1666—74) kommenterat de 10 första capitlon af Màtthsus; P. Rudbeckius, Uehman, Baazius, författare till .Harmonia Evangel., (1627), LenceuSj L. Wallius, Bång^ Svedberg, Nic. 01. Bothniensis m. fi. — Homileter voro utom de. nämnda i. Rudbeckius (1581, Prof. i Upsala, Biskpp i Vesterås 1618, † 1646), Joh. Bothvidi (1575, Gustaf Adolfs biktfader och hofpredikant, Biskop i Linköping, † 1635), Spegel och Svedberg. Haqvin Spegel (164&, †

1714, Erkebiskop) är ett af tidens största namn, stor somt560

predikant (Passionsandakt 1723), Psalmist, ty han har 1697 utgifvet den Psalmbok, som gällde till 1819, utarbetad i sällskap med Svedberg, Arrhenius (Prof. i Upsala, 1642, † 1725, historiografin Örnhjelms broder), författare af milda psalmer, OL Syebüvus, L Gezelius, Kolmodin, P. Rudbeck, E. Benzelius m. fl., och riktad med förträffliga psalmer af Spegel sjelf, som äfven författat en Svensk Kyrkohistoria (2 D., 1707—1708) och ett Svenskt Glossarium (1712). Jesjper Svedberg (1653, † 1735, Biskop i Skara, den store Svedenborgs fader) var icke blott stor psalmist — hans egen Psalmbok (1693) blef con-fiscerad 1695 af ortbodox skuggrädsla — utan äfven filolog, t ex. i sina skrifter om Svenska språket (Schibboleth, Skara 1716, och Svensk Grammatika 1722) mot Urban Hjärne.

Juridiken bestod mest af disputationer, små skrifter och upplagor af de gamla landskapslagarne af Hadorph, Stjernhjelm, Loccenius, Lundius, O. Rudbeck, Abrahamson m. fl. Vetenskapliga författare voro: Stjernhök (Hofrättsråd, † 1675) hvars förträffliga mästerverk är De jure Sveonum vetusto (1672); Joh. Lo c c enius (1598, Prof. i Upsala, † 1677, Historiograf och Preses i AntiqvitetsGollegium efter Stjernhjelm 1672) skref den första systematisering af den svenska lagfarenheten (1648): Synopsis juris Sveo-gothsamt Lexicon juris' Sveo-goth. (Sthlm 1651), samt historiska arbeten om Sverige till Carl X (Rerum Svecicar. Hist; Antiqvitates Sveogoth.); Mich. Wexionius, adlad GyUenr stolpe (1609, Prof. i Åbo), skref Isagoge ad studium juris dvilis Sveco-Romani (1650), Politica (1637) och en Epitome descriptionis Svecia (1650), på visst sätt den första svenska statistik; Carl Lundius (1638, † 1714, Prof. i Lund) skref Historia juris Sveogoth. och Hist. juris Romani; CL Rålamb (1622, † 1698, 1 President) skref Observationes juris practicæ (1674), samt P. Abrahamson (1668, † 1741, Häradshöfding) utgaf Stads och Landslagen (1702 och med anmärkningar 1726).

Real-vetenskaperna stodo ännu lågt, yttrande sig b ott i disputationer. — Medicin. — Chesnecopherus blef 1613 den första Medicinae Professor i Upsala. Anatomien bearbetades icke fore 1637, då Frankenius i Upsala gjorde de första sectioner. EU561

stort namn i naturforskning och historie är det Rudbeckska. Olof Rudbeck (son af den nämnde Joh. R , f. 1630, † 1702, Prof. i Upsala) är känd tor sitt stora historiska verk, fullt af lärdom och snillrika fantasior, Atlantica (1679 o. ff., 4 Delar; den Qerde brann upp 1702, handlande om Sveriges forntid), sina anatomiska upptäckter af operatio cæsarea och vasa lymphatica (1653; hvilken sednare upptäckt ban i strid med Prof. Bartholin i Köpenhamn ville förfäkta), anläggandet af den första botaniska trädgård i Upsala (1657), utarbetandet af botaniska uppsatser, t. ex. Catalogus Plantyrum (1658) och (jemte sonen Olof R.) Campi Elysex, som uppbrann 1702. Sonen sysselsatte sig ock med Ornithologien. — 1 Mineralogien arbetade Paracelsi beundrare, svärmaren Sigfm Aron Forssius (1603, † 1637, Prof. i Upsala), som utgaf 1613 en Minerographia; — Stjernhjelm, den polyhistoriske mannen, hvars Archimedes Reformatus eller Proberkonsten (1644) faller inom denna konst; Urb. Hjärne (164!, † 1724, Archiater), också en mångsidig man, Chemicns fader i Sverige, som icke blott undersökt flera svenska mineralbrunnar, och utgifvit vigtiga Acta et tentamina chymica (1712), hvars andra del utgafs (1753) af chemisten J. G. Wallerius, utan äfven sysselsatte sig med poesien och svensk språkforskning (Orthographia Svecana 1706). Outgifna äro Erik Odelstjernas arbeten († 1704). — De första botaniska arbeten äro: Frankenii Speculum botanicum (1638) och Arvid Månssons Örtabok (1628). — Mathematiken idkades af Stjernhjelm* Magn. Celsius (1621, † 1679), som utgaf Almanachor, och Spole (1630, † 1699), samt Bilberg, båda Professorer i Upsala. De sista både gjorde 1695 observationer i Norrland. — Till den tillämpade Mathematiken räkna vi: Joh. Matsons Sjöbok Öfver Östersjön (1641), Vern. v. Rosenfeld Styrmanskonst (1693), och Grundels böcker i Artillerivetenskapen i början af 1700talet

Filosofien drefs på gamla viset, som fore Cartesius var det vanliga, af Joh. Rudbeckius (Logica 1625) och Lenäus (Log. 1633). Puffendorf, Prof. i Lund, är skapare af Rättsläran genom sin bok: Jus naturæ et gentium (1671) och: De officio hominis et civis (1674), som anfölls af en grällysten och afund-

Srntsk l.aesebog. 35562

sjuk collega, Beckman, en litterär skojare. Den Cartetitka filosofiens införande väckte de orthodoxas misstankar i

Upsala. En strid uppkom 1686, som af regeringen måste biläggas.

De historiska vetenskaperna egde nu många idkare. Joh. Messeni us (1584, Prof. i Upsala, 1616 satt i fängelse såsom Sigismunds anhängare, lössläppt 1635, † 1637), författare till Scondia illustr ata i 14 Tomer, ett stort historiskt verk om Sverige, som för historien om Vasaätten är af stor vigt9 samt flera otryckta arbeten. Sonen Arnold Messenius skref Gari IX.* och Sigismunds historior. — Ghronikor skrefvos äfven af Assessor Girs († 1639) öfver Gustaf 1, Erik XIV och Johan III; af Göran Persons son, Erik Tegel, om Gustaf I och Erik IX. af P. Petrejus, en tid minister v Ryssland, 1611 en Krönika, 1625 en fullständig beskrifning om Ryssland. Jon. Werwing (Assessor i Antiqvitetsarchivet, † 1697) skref på kunglig befallning Sigismunds och Carl IX.s Historia (1746); Joh. Vi-dekmdi (Rikshistoriograf, f. 1618 eller 1620, † 1678) skref Gustaf Adolfs Historia< (tr. 1696), som blef indragen, emedan Danmark och Ryssland trodde sig förolämpade, och Rysk Krigshistoria (1678). Puffendorf skref sin berömda Inledning till Svenska Historien (1688) och Carl X.s Historia (1696). Loccenius, O. Rudbeck m. fl. äro redan nämnda. — Kyrkohistoriska arbeten skrefvos af Erik Benzelius (Erkebiskop, f. 1632, † 1709; Kyrkohist. 1695), Bång (1675), en galning, som påstod, att Adam var Biskop i Kälkstad, och som aldrig kom till Kristi tid. Af stort värde äro deremot de arbeten, som skrefvos i svenska kyrkohistorien af Baazius, Biskop i Vexiö (1582, † 1049), Inventarium kalladt (1649), och Cl. Örnhjelm (rikshistoriograf, f. 1627, † 1699), kalladt Historia Svecor. Gothor. qve Eccl. (1689), som äfven samlat ett BtUlarium, liksom äfven Peringsköld.

I Antiqviteterna arbetade synnerligast Johan P e rings köld (1654, † 1720, Cancelliråd, och sonen Joh. Fredr. i*., Secreterare, † 1725), som öfversatt en mängd Isländska sagor, — något som 01. Verelius (Biblioth. i Upsala, † 1682) började 1664, — samt den äldre genealogia, Monumenta TMundica5Ö3

(1710) och Monum. Ullerahensia, goda samlingar, och deu yngre öfversättningar af Jordan och Adam af Bremeu m. m. Sagor utgåfvo äfven Björner (Nordiska Kämpadater 1737), Göranson m. fl., in i nästa tidehvarf fortsättande en i detta gifven rigtning. — Joh. Hadorph (1630, † 1692) utgaf lim Chröni-korna och andra fornsakor. 01. Verelius stred med Schefferus (Bibi. i Upsala, 1621, † 1679), förf. till Svecia Litterata (1716), ett vigtigt bokregister, och Lapponia (1673), — om gamla Upsalas läge, liksom med 01. Worm om runstenarne. — Myntvetenskapen idkades af Aschanæus, Elias Brenner (1647, † 1717, Assessor), hvars hufvudarbete Thesaurus utgafs 1691, samt Keder (Assessor, 1659, † 1735), förf. till flera numismatiska skrifter. — Chartor öfver Sverige gjordes af And. Bure († 1646), och Vuer af stort värde, jemte beskrifning af P. Lagerlöf, ritades af Grefve Dahlberg, hvars Svecia antiqva et hodierna än i dag är et praktverk. — Spår af tidningar finnas 1606 i Post Tidender. — Resor beskrefvos af Rålamb (Resa till Constantinopel 1679), Nils Köping och Willman (till China och Japan 1667). — Orientalister voro Jon. Hambræus (1588, † 1671; Hebräish Grammatika 1618, Andaktsböcker på Hebräiska och Lärobok i Dogmatiken) och Peringer Liljeblad (Censor, 1651, † 1710), som författat mycket öfver den rabbinska litteraturen. — Greker voro bland andra Lars Norrman (Domprost i Upsala, 1651, † 1702), som började ett stort grekiskt Lexicon och gifvit ut många små. skrifter, samt Gezelierna (Joh., 1615, † 1690, Biskop i Åbo, sonen Joh., 1647, † 1718, äfven Biskop i Åbo), af hvilka den förra utgifvit en grekisk Grammatika (1647), som ett och ett halft sekel varit skolbok, ett Grek. Lexikon (1649), sammaledes, samt med sonen det stora Bibelverket, en förträfflig öfversättning med Commentarior (1711—28).

Tidehvarfvets Poesi vilja vi betrakta efter dess Dramatik, Lyrik och Didaktik.

Dramatik. — Den Messeniska skolan fortsatte Olai Petri sträfvanden, men valde ämnet ur den verldsliga historien, sär» de|es den svenska. Joh. Messenii sex comedier, Svanhvüa m. fl., sakna allt dramatiskt och poetiskt värde. Föga bättre äro for-

söken af sonen, af Prytz, Brask, Urb. Hjärne m. fl. — Jfo-ralileterna bearbetades af Chronander (Borgmästare i Visby 1647 och 1649) i Surge och Belesnac. — Nu inkommo äfven Bah letter, som voro operor, eller med fastlagsspelet förenade mora-liteter, förädlade och af friska antika tillsatser förstärkta, med personer ur grekiska Mylhologien och AUegoier (1643—45), af Stjernhjelm, Lindsköld, Björk m. fl. — En utgrening af bal-lettgenren var Värdskaperne; Karuseller åter voro Moraliteter, förenade med tornerspelets former.

Stjernhjelm är detta tidehvarfs centrum (f. 1598, bergsmansson från Dalarne, RiksAntiqvarie, † 1672. Hans Vitterhetsarbeten utg. af Hammarsköld, Sthlm 1818. Eu monografi öfver honom är min Stjernhjelm, Upsala 1838) — ej blott i vetenskap (han var språkforskare, mathematiker, lagutgifvare, antiqvarie, chemist, hvarom vittna hans Magog, Svea Mäles Fatabur, Archimedes Reformatus 1644, Runa Svecica, Proteus rbe-toricus 1654, Garlsstaf, Vestgöthalagen 1663, Ulphilas 1671, Anticluverius 1685 m. m., alla för sin tid utmärkta, ehuru ban spridde sig åt för många håll, för att gå i grund med någon sak , — utan äfven i poesi. Hans förnämsta dikt är Hercules9 på Hexameter (sådana nyttjade i Sverige först Bureus), ett sedo-lärande poem, utmärkt för mycken åskådlighet, kraft i reflexionen, lif i målningar och en manlig hexameter. Stjernhjelm visar häri af alla sitt lands poeter först smak, som ban lärt af antiken jemte formens klarhet och genomskinlighet Hans lyrik, åt hvilken han införde nya former, är episk, ej alls subjectiv, t. ex. Hen hängde Astrild, sinnrika sonetter och epigrammer. Hans balletter äro festspel på hofvet, allegoriska, fulla af mythologiska personer, egentligen lyriska dialoger. En liflig, men alltför detaljerad teckning på hexameter är hans Bröllopsbesvärs ihog-kommelse.

Lyriken var under denna tid dels efterbildad Marino och bestod i sonetter m. m., dels efter Schlesiska skolan och bestod i tillfällighetsdikter. Samtidigt funnos sköna folkvisor. Till Italienska skolan räkna vi Dahlstjema († 1709), som först begagnat ottaver i sin Kungaskald öfver Carl XI, något lyckligare565

Sn öfversättningen af Guarinis Pastor Fido. — Rosenhane († 1681) skref konstlade sonnetter, Leyoncrona var något mera poetisk, äfvensom Th. Rudeen († 1729), LUjestedt († 1732), kärleksdiktare, men framför alla C. Gripenhjelm († 1692; Poet. Skrifter utg. af Utg., Upsala 1838) , som visar en mild erotisk känsla. Till den Tyska skolan föras Samuel Columbus (†1679), Lucidor 1674, et försupet snille; Helikons blomster, Sthlm 1668), ej utan sublimitet i sina Psalmer och liflighet i sina dryckesvisor, samt fantastisk i sina tillfällighetsverser, men smaklös, burlesk, okysk. Fru Sof. Elis. Brenner (1659—1730) en mager och torr poetissa. Andra att förtiga. — Andliga poesier skref utom Psalmförfattarena, t. ex. Spegel, som i sin Guds Verk och Hvila (Poet. Skr. 1745) väl öfversatt Arreboes Hexaemeron, Frese († 1728), en lungsigtig sångare, som är den känsligaste och religiösaste af alla dessa poeter (Valda Skrifter, utg. af Sondéu, Sthlm 1826).

Franska smaken började inkomma vid slutet af 1600talet, såsom ses af dramer och satirer, efterbildade de franska, af Björk, Duben och Triewald. De första försöken till poetiker gjordes af ForneUus (1643; se min Monografi, Ups. 1838) och Arma (1651).

Det Adertonde Seklet.

(1730—1809.)

Vetenskapens Historia. — Theologien. Den Wolfiska filosofien infördes och tillämpades på Theologien af Nils Wallerius (Prof. i Upsala, f. 1706, † 1764), som utgifvit läroböcker i filosofi (Systema metaphys., 4 T., 1750; Compendium Logicæ 1754; Metaphys. 1755; Psychol.) — och theologi (Prænotationes, 1756—65), de sednare en grufva af lärdom. — En klar och redig, mycket begagnad Commentar öfver Ernesti Theser på latin skrefs 1804 af Prof. Almqvist (1729, † 1808), ehuru utan egen vetenskaplig åsigt. — En lärobok i Dogmatiken på svenska, mycket begagnad, utgafs 1771 af Alnander (1731, † 1772, Lector), äfven författare till litterärhistoriska försök (Anvisning till ett utvajdt theologiskt Bibliothek 1762—63; Historia566

om forbudna böcker 1764). Sven Baiter (1713, † 1760, Domprost i Vexiö) var ej blott stor predikant (Heliga Tal 1774—78), utan äfven kyrkohistorisk författare (Kristi Historia 1755—60; Hist. anteckn. om Kyrkoseremonierna 1762, ny upplaga för ett par år sedan), det sednare ett lärdt och utmärkt arbete. — Olof Celsius (1670, † 1756, Prof.) skref i bibliska naturkunnigheten ett berömdt arbete (Hierobotanicon 1745—47), utom det han sysselsatte sig med forskningar om Heising runorna och öfver gamla documenters äkthet. — Som läroboksförfattare bör icke Jac. Benzelius (1683, † 1747, Erkebiskop) förbigås, emedan hans Dogmatik (Epitome 1734) länge brukats. — A. Knös skref en Practisk Theologi 1768. Ecclesiastiska samlingar utgåfvos af 01. Wallqvist (Biskop i Vexiö, Gustaf III:s statssecreterare; Eccles. Saml., 1—8, 2 B., 1788 o. ff.; Om ecclesiastiska be-fördringsmål, ett mästerligt arbete); Troil (Handl. till upplysn. i Svenska kyrko- och reformationshtst., 5 B.); Rhyzelius (1677, †

1762, Bisk. i Linköping) skref flera värderika kyrkohistoriska arbeten om Sveriges kloster och biskoparne (Monasteriologia, 1740; Episcoposcopia 1750), utom ett arbete om Svenska slott (Sviogothia munita 1752). A. Westén skref Hofclereciets Historia (4 B., Sthlm 1799 o. IT.). — På gränsen emellan den gamla och nya tiden, dock mera tillhörande den förra, står den berömda Theologen Samuel Ödman (1750, † 1829, Prof. i Upsala), utmärkt både som exeget genom sina öfversättningar af flera bibliska skrifter, sina naturhistoriska upplysningar och sin parafras öfver Nya Testamentet, jemte sin anvisning till predik* ningar, sina psalmer i nya psalmboken och sina många sam* mandrag af resebeskrifningar, särdeles utom Europa (Strödda Samlingar ur naturkunnigheten till den Heliga Skrifts upplysning, 6 H., üps. 1755—94. Strödda Försök öfver N. Testamentet; Försök öfver Johan. Uppenbarelse; Öfvers, af Mat-thæus in. m.). Ingen svensk theolog har så verksamt ingripit i sin tids theologiska bildning inom sitt land. Han har bildat en stor del af Sveriges-presterskap för närvarande genom sina skrifter, om ej genom sin handledning. — Biskop Tingstadius öfversatte i början af 1800talet med poetisk lyftning flera de567

Gamla Testamentets poetiska skrifter.* — De förnämsta predikanterna under denna tid voro Nohrborg (1725, † 1767) och Tollstadius (1693—1759), både mindre vältaliga än kärnfulla; särdeles har den förras predikningar (Den fallna menniskans Salighetsordniug 1771) varit och är hvarje fromt sinnes säkraste stödjepunkt, näst Bibeln. Rhetorik och moral, icke orthodo* Kristendom, innehållas i den akademiska tidens predikningar, t. ex. den verldsligt vältaliga Lehnbergs (1758, † 1808, Biskop i Linköping).

Juridiken har några stora namn: Nehrman, Wilde, König, 01. Rabenius m. fl. — Nehrman, adlad Ehrenstråle (1695, † 1769, Juris Prof. i Upsala) har gifvit (or sin tid utmärkta läroböcker (Inledn. till Sv. Jurisprud. 1729; Ini. till Sv. Process-lagfarenheten 1732; Sv. Civil Prudent. 1746; Criminal Jurispr. 1755; Förklaring öfver Ärfda och Giftermåls Balken m. m.), äfvensom Jac. Wilde (1679, † 1755, Rikshistoriograf), den första, som med pragmatisk blick behandlat Svenska Historien (Sveciæ Jus Publicum 1731; Puffendorfs Inledning till Sv. Hist. med anmärkn., 2 D., 1738—43; Svenska statsförfattningars Hist., 1DV 1749; Sveriges laghistoria 1736). König (1678, † 175*, Prof.) har i Lärdomsöfningar, XI T., 1741 o. ff., lemnat ett stort lärdt.arbete. — 01. Rabenius är känd för sin lärdom i laghistorien; Modeer för sin lagsamling (1765); Frosterus för sin Krigslagfarenhet (1765—70).

Mest blomstrade under denna tid naturvetenskaperna9 emedan man hade en Linné, som gaf dem lif, betydelse och anseende. Carl v. Linné (1707, † 1778, Prof. i Upsala) grundlade icke allenast Botanikens studium i Europa, utan sträckte sin verksamhet äfven åt andra delar af naturkunnigheten, t. ex. zoologien (Fauna Svec. 1746) och Medicinen. Här behöfva vi icke uppräkna hans verldsbekanta botaniska arbeten. I Botaniken bildade han en mängd svenska lärjungar, af hvilka flera reste till fremmande länder att skaffa blomster åt sin stora lärare. Så besöktes Japan af Thunberg, Orienten af Björnståhl (1731, † 1779. Resa 1780—84), Hasselquist (1722, † 1752. Resa 1757) och Forskål (1737, † 1763; bans naturhistoriska arbeten588

utgåfvos i Köpenhamn), Gàplandet af Sparrman^ och andra länder af andra. — Zoologer voro De Geer (1720, † 1778), Entomolog, äfvensom Paykull, samt Ichtyolog P. Artedi (1705, † 1738), hvars lchtyologi Linné utgaf 1738.

Äfven i Mathematik funnos stora män. Mathematici voro Professorerne i Upsala A. Celsius (1701, † 1744), P. Elvius (1710, † 1749), M. Strömer (1707, † 1770), Mallet, Me-landerhjelm Cf 1S10; Astronomi 2 D. 1795; Fundamenta Astron. 1760—79), Klingenstjerna (Statssekretern), samt Prosperin9 Hjerter m. fl., nästan alla äfven Astronomer. Mechanici och Physici voro Polhem, Svedenborg och Triewald m. fl. — Chr. Polhem (16()1, † 1751, Commerceråd), känd for en mängd stora mekaniska upptäckter, byggde Carlscrona docka och Troll-hätta slussar. Han deltog jemte Svedenborg och Linué med synnerlig ifver i den af Erik Benzelius 1710 stiftade vetenskaps societeten i Upsala, som snart utgjordes af Sveriges utmärktaste vetenskapsmän, särdeles i naturvetenskaperna, och 1720 började utgifva sedan ofta afbrutna Acta. E. Svedenborg (1688, † 1772, Assessor) var, iunan han blef andeskådare, en genialisk naturforskare i mer än en gren, hvarom många ar^ten vittna (Daedalus hyperboræus, Opera philos. et mineralogica. 3 Fo-lianter 1734, m. m): Hans Theosophiska arbeten äro

verldsbekanta. — Fysiker var äfven M. Triewald (1691, † 1747. Föreläsn. i Naturkunnigheten 1735, 36, 2 D.) m. fl. — Landt-mäteriet drefs vetenskapligt af Faggot (1697—1777). Mathe-matiska läroböcker utgåfvos af Palmquist (Major, 1720, † 1771).

1 Chemien har Berzelius stora svenska föregångare. Bland 18:de seklets Chemister märkas B. Th. Scheffer (Director 1710— —59), hvars Ghem. föreläsningar utgåfvos af Chemisten Thorb. Bergman (1735—84), hvilken stiftade det Cosmografiska säll-skåpet i Upsala 1758, som i 4 Del. utgaf en berömd verlds-beskrifning; Scheele, Svab, J. G. Vallerius (Mineralogi 1747), Ekeberg, Cronstedt, Gadd, Brandt, Hjelm, Vargentin m. fl. utmärkta män. Klassisk i afseende på jernets historia (1784) är Rinman.

I Medicinen förspordes äfvenledes lif, ehuru ej några större569

vetenskapliga arbeten deri framalstrades. Rosen v• Rosenstein, Olof och J. G. Acrel, Bergius, Bromell9 v. Döbeln, A. J. itøztW (1742, † 1808), förf. till många småskrifter, A/fce-lierna, Sv• Hedin, en verksam compilator vid seklets slut, m. fl., äro stora namn.

Äfven Historien och dess hjälpvetenskaper uppblomstrade under denna tid, som gaf Sverige de första med historisk konst skapade rikshistorierna af Dalin, Botin, Lagerbring m. fl. — Dalin (1708, † 1763, Gustaf III:s informator, hofcanceller) gjorde revolution i svenska prosan. med sin tidskrift Argus (1733—34), och i historien genom sin på ständernas begäran författade Svea Rikes Historia (3 D., 1746 -62), med stort mästerskap i framställning, fast utan tillräcklig kritik. — Samma lyckliga framställningssätt, förenad med djupare blick, hade A. v. Botin (1724, † 1790, assessor), i sitt Utkast till Svenska folkets Historia (1757—64), der äfven det inre af historien afses. Djup historisk forskning utmärker både hans förträffliga bok om Svenska Hemman (1755—56), hvaraf endast två delar äro tryckta, och om mynts och varors värde i Sverige. — Sv. Lagerbring (Prof. i Lund, 1707, † 1787) är utmärkt för sin lärdom och grundliga forskning — hans stil är ovårdad — i sin Svea Rikes Historia (1769 o. ff.), som går till 1457, men är fortsatt (1794) af E. M. Fant (Prof. i Upsala, 1754, † 1817) från 1457 till Sturarnes tid. Samme Fant har och ut-gifvit en mängd specialverk öfver Svenska historien, och börjat utgifvandet af Scriptores Rer. Svecicar. (T. 1., i 818; T. 2., utg. af Geijer och Schröder, 1828), samt öfver allmänna historien en Lärobok (1802), öfver den svenska ett Utkast (1801— 1804, 5 D.); dessutom Samlingar till Sv. Hist. (T. 1., Upsala 1814). — Bland öfriga historiska författare, mest samlare, märkas Olof Celsius d. y. (1716, † 1794, Prof.), som med smak behandlat Gustaf I:s historia (1746—53), Erik XIV:s (1774), Svenska Kyrkohistorien till 1022 (1767), samt Svenska Statskunskapen (1748); — Benzelierna, Af. de Celse (1709, † 1785, Apparatus ad Hist. Sv. G. 1782), Stjernman (riksantiqvarie, 1695, † 1765), som utgifvit äldre skrifter och samlingar (Bib-370

liotheea Sviogothica, T. 11, 1731; Riksdagsbeslut ifrån 1521— 1731, 3 B., 1728—33; Höfdingaminne 1741, 1 D., den andra utg. af Hildebrand 1835; Stadgar i Gommercemål &c. 1747— 75, 6 D., Adelsmatrikel 1754—55, 2 D., m. m.); Rosenhane († 1812, Om Svea rikes Råd 1791; de 5 höga riksembeten 1799; Anteckn. rörande Vet. Akad. H. 1811) och Uggla (Svea Rikes rådslängd 1791—93); Porthan (Prof. i Åbo, 1739, † 1761) om Finlands Historia; Gjörwell (1731, † 1811), flitig litterärhistorisk samlare, utgifvare af många lärda tidningar och i beröring med fäderneslandets då utmärktaste män, men utan högre förmåga; Warmholtz (Bibliotheca; Förteckning på historiska arbeten om Sverige), m. fl.

Oupphunnen och nästan ensam som språkforskare står lhr$ (1707, † 1780, Prof.) genom sitt svenska Glossarium 1769, Dialect Lexikon 1766, Afhandling om Svenska språket 1745, och om Ulfilas m. m. Han motsvarade fullt den tidens fordringar. — Sahlstedt utgaf (1757) en Svensk Ordbok, ej utan värde.

I Numismatiken arbetade Berch (Cancelliråd, 1706, † 1777) och ZiervogeL

I Geografien och Topografien arbetade Hulphers (1734, † 1797) öfver Norrland och Vestmanland, Tuneld, hvars för sin tid (1773) förträffliga arbete öfver Sveriges olika provincer ännu är ensamt (den nya upplagen med tilläggen af Forslund, som nu utgifves, motsvarar ej anspråken); D. Djurberg (1744, † 1834; Geographie, 5 D., 1785—1802), som utgifvit många geografiska läroböcker, som numera äro föråldrade, likasom äfven Voltemats

(f. 1727, † 1765) statistiska.

Orientalister voro under denna tid Schultén, Prof. i Lund, stark i rabbinska litteraturen, 01. Celsius, H. Benzelius och Engeström m. fl.

För Latinets studium verkade Erkebiskop Lindblom med sitt latinska Lexicon (1790), liksom förut H. Sjögren († 1815) med sitt (1775, flera uppl.).

Poesiens historia under denna tid kunna vi indela i tre perioder: a) GalHcismens begynnelse eller den DaUnska, ß)571

dess blomstringstid eller den Gustavianskt-akodemiska, samt y) dess upplösningstid eller tiden till i 809,

Olof Dalin (Vitterhetsarbeten, 6 B. 8:o, Sthlm 1767; Poetiska Arb., 2 B. 8:o, Sthlm 1782, 83) stadgade den franska smaken, till Lovisa Ulrikas och hofvets behag. Denna smak har qväft nationaliteten, men dock hyfsat och utbildat smaken. Da-lins förtjenster om .poesien äro följande. Han bildade språket och upptog nya, ledigare versformer. Hans egna dikter äro torra och opoetiska, så hans epos på alexandriner: Svenska Friheten, torra alegorier, som hans Strövers, som endast hafva ett ledigt språk. En comedi, Den Afundsjuke, imiterad efter Holberg, är ej utan sin qvickhet — Den franska smaken stadfästades än vidare genam auctoriserade cotterier, eller akademier, t ex. Utile Dulci, Vitterlek, Vitterhets Akademien (1753 iprättad af Lovisa Ulrika och 1786 förvandlad till nuvarande Vitterhets9 Historie och Antiqvitetsakademien), hvilka alla cotterier utgåfro poetiska samlingar, den tidens Poetiska Calendrar och Jul gåfvor.

Dramatiken utgjordes under denna tid af en stor mängd imitationer efter Holberg, af föga värde, emedan de hvarken som poetiska eller nationella skapelser utmärka sig. Torra franska efterapningar äro äfven tidens så väl Tragedier som Operor. Lika litet anmärkningsvärda äro de episka och komiska försöken, som de poUtiska sagorna, de första romanerna af Mörk (Adalrik och Göthilda 1742 m. fl., imiterade efter de långsläpiga tyska, t ex. Banise m. fl.). — Märkligare, särdeles i metriskt afseende,- äro öfversättningarne från de antika skalderna af Palmfelt- (riksråd, † 1774) och A. Nicander (Packhus inspector, † 1777), båda Virgilii öfversättare med bemödande om en hyfsad hexameter, .noga bestämd efter den latinska prosodien.

De berömdaste af denna tids poeter äro: Fru Nordenflycht, Creutz och Gyllenborg. — Fru Nordenflycht (f. 1718, †1763; Utvalda Arb., Sthlm 1744) visade en för tiden varm erotisk känsla i sina kärlekssånger, ehuru de nu for tiden icke gerna kunna läsas. G. Ph. Creutz (f. 1729, Minister vid Spanska och Franska hofven, † 1785; Vitterhetsarbeten af Creutz och Gyl-572

leoborg, Sthlm 1795—1812) är en vår i svenska vttterheten, full af idylliskt behag och fin känsla. Derom vittnar hans Idyll: Atis och Camilla (1761), som väl icke saknar fransk förkonstling, men dock är rik på sköna skildringar af naturen och menniskohjertat , liksom hans få öfriga idyller af mindre omfång. Grefve G. F. Gyllenborg (den förras innerlige vän, f. 1731, CanceHiråd, † 1808) anföres här icke för sitt långtrådiga och torra alexandrinska epos: Tåget öfver Bält, efterapadt Henriaden, utan för sina fabler och sina naturskildringar i Årstiderna, fyra lyriska stycken, sma elegier och satirer, t. ex. Afsked från ungdomen, Öfver själens styrka, Menniskans nöje och elände m. m.

Ven akademiska tiden har sitt namn af Svenska Akademien, som 1786 stiftades af Gustaf III, efter franska Akademiens mönster, och som ännu fortfar. Dess ändamål är att skrifva ett Svenskt Lexikon och en Svensk Grammatika (den sednare utkom för några år sedan, men tillfredställer ingalunda anspråken), samt att uppmuutra svenska snillen genom utdelande af guldmedaljer för prisskrifter: Den har icke verkat något betydligt, och är derföre, om icke onyttig, mest en ceremoni eller titulatur. Dess medlemmar äro 18. Der hafva, det nekas icke, de fleste af landets vittra snillen, sedan 1786, haft en plats. Den franska smaken stadfästades genom detta kungliga cotteri. Denna periods bästa akademiska skalder äro Gustaf III, Kellgren, Leopold och Oxenstjerna; icke akademiska, och ny romantiken förberedande, skalder voro: Bellman, Lidner, Thorild och Fru Lenngren.

Gustaf III var en snillrik talare och af hela sin själ tillgifven Sångens Magter, såsom äfven bevittnas, af hans, ganska nätta och behagliga, dramer på prosa, väl icke rika på poesi och dramatiskt djup, men än i dag ganska

sevärda: Gustaf Vasa, Gustaf Adolf och Ebba Brahe, Helmfelt, Svartsjuka Neapolita-narn m. fl. (Theaterstycken, 2 B., Sthlm 1826). Flera af dessa fick Kellgren (f. 1751, † 1795, pensionerad; Saml. Skrift., 4 B., Sthlm 1796, Örebro 1838) i uppdrag att sätta på lyriska verser och förvandla till operor. Den bästa af dessa omstaf-ningar är Gustaf Vasa (1786), som ännu gifves. I Dramer lyckades icke Kellgren, men väl i Satirer, qvicka och bitande,573

t. ex. Ljusets fiender och Mina löjen, utan att här dock anträffas egentlig humor, men ännu bättre i flera lyriska qväden, som alldeles icke bära spår af franska smaken, och äro utmärkta för stor skönhet: Nya Skapelsen, Vårvisa, Till Fredrika, Christina , Rosalie , Saknaden , Öfversättningar ur Propertius. Leopold (f. 1756, † 1829, Statssecreter, pensionerad; Skrifter, 6 B., Sthlm 1814—33) är mindre utmärkt för sina tragedier, i den franska smakens stela former (Odén och Virginia) än föø en hop satiriska och lyriska stycken, visserligen alla visande förståndets öfvervigt öfver fantasien, men genomandade af en ljuf melankoli och en rik lefnadsvisdom. Efter Kellgren ansågs han af nationeu för Yitterhetens Koryfé, tills nya skolan efter 1809 bortryckte skaldeglorian från hans åldriga hufvud och obilligt trampade den i stoftet — A. G. Oxenstjerna (f. 1750, Riksmarkalk, † 1818; Arbeten, 5 D., Sthlm 1805— 15, 25) har bevisat en glänsande fantasi, ett älskligt natursinne och en idyllisk känsla samt en ljuf melankoli i sina beskrifvande dikter: Skördarne och Dagens Stunder, väl icke utan spår af franska smakens inverkan, men icke utan poetiskt djup. Öfversättningen af Tasso, icke på oltaver, är mindre lyckad. — Stenhammar, A. G. Silfverstolpe, N. L. Sjöberg äro mindre utmärkta poeter i denna akademiska smak.

Ett språng ifrån denna stela poetiska bildning gjordes af snillen, som naturligt och fritt besjöngo folklifvet, det husliga lifvet och landtkfvernet. Folklifvet »skildrades af C. M. Bell-mann, i hvars herrliga, äkta svenska visor man kan urskilja flera poetiska elementer: ett bacchanaliskt9 humoristiskt, idyl~ liskt och religiöst. I det bachanaliska andas han blott lefnadslust, belåtenhet med lifvet; under njutandet af dess gåfvor, offrande åt vinets ocb glädjens gudom, tyckes han i ett vildt furiosa förstöra lifvet i dess egen fröjd. Med eld och lif i hvarje drag har han målat denna • bachanaliska verlds hjeltar. I detta element ligger et annat gömdt, det humoristiska. I dessa elegiska visor finnes ej satir eller ironi öfver folklifvet och dess glädje, för det det yttrar sig så groteskt, utan en melankolisk grundton, tagen ur djupet af menniskosjälen* sor-574

gen, Ifren under lifvets lyckligaste ögonblick, deröfver att glädjen är så flyktig, och lifvet sjelft en kort sommarmånad, att fröjden är en enstaka ros på hvardagslifvets mörka grand af sorg och bekymmer. Delta memento mon, så väl i ord som ton, är med andra ord en uppmaning att ej låta fröjden gå till öfverdrift och utsväfningar, att man bör lefva och njuta så, att man en gång lugn kan dö; det är andens eviga oro, längtan till den ørerld, hvarifrån den blef inkastad i den närvarande, som guld-malm i en degel, att renas ocb pröfvas. Det är en glädje med tårar i ögonen, ett solskensregn. Det idylliska elementet består i lyriska, i få ord genom anklangens väckande i själen gjorda, teckningar af natur- och folklif, land skåps ta flor, pastoraler, fiskaridyller o. s. v. Näst det humoristiska elementet är detta hos skalden det skönaste. Här är det icke rusets Bacchanter, som svärma, icke sjelfironiserande gestalter, utan milda, naiva känslor, som äro förmål för hans rika pensel. Nordens egna natur och Stockholms sköna läge bar ingen -så lifligt tecknat. EiX religiöst element synes i hans Zions Högtid, innehållande religiösa betraktelser öfver Evangelierna. — Komiska skalder, tecknare af folklifvet, äro äfven Hallmun (f. 1732, † 1800; Skrifter 1837—38), i qvicka, men plumpa Comedier, som väckte många andra att skrifva dylika (Kexel, Enwallson, som 1780— 1800 skref 70 pjecer, dels originaler, dels öfversättningar, flera icke utan qvickhet), samt J. Wallenberg (f. 1746, pastor, † 1778), som humoristiskt skämtat i Min son påjrcdejan (1781), grotteska målningar af sjötifvet.

B. Lidner (1759, † 1793, en utsväfvande och försupen menniska; Skrifter, Sthlm 1837) var en stor, men sönderbruten natur, med rik fantasi och en ända till öfvermått vek känsla, som förföll till en vämjelig filantropism, derföre att han icke hade någon karakter och någon hållning. Denna sjukliga känsla, £om tog individen i försvar- mot det bela, mot Försynen, och denna sublimitet i skildringar finner man i hans Spastara (1784), Hk på sablhna skildringar och ett passjonligt pathos; Året (1783), ett beskrifvande poem, fullt af imitativa tonmålningar; Yttersta Dömen, Medea, en opera med sköna chörerm.m.— Thorild575

(f. 1759, 1793 landsförvisad för en djerf flygskrift, Bibliotekarie i Greifswald, † 1806; Saml. Skrifter, 4 D., 1819

—35) var en af de originellaste snillen, som födts i Sverige, lik deri Ehrensvärd (f. 1745, GeneralAmiral, † 1800; Rem till Italien 1780—82; De fria konsternas Filosofi 1786; Skrifter, Sthlm 1838); ty öfver alla ämnen, som. han behandlade, kastade han nytt ljus och talade derom med en stil, ren, klar, kraftfull och liflig, då deremot Ebrensvärds estetiska afhandlingar hafva ett lakoniskt framställningssätt. Hans poemer, Passionerna på hexameter, och Inbillningens nöjen på prosa, m. m., visa mera tänkaren än skalden.

Fru Lenngren uppträdde först med öfversättningar af några operor, sedan med qvicka och lekande, Aria och okonstlade, skildringar af det husliga lifvet, satiriskt -epigrammatiska, moraliserande och idylliska. Hennes Idyller äro oändligt täcka och äfven hjertliga, hennes carricaturer af adeln, anedryga fröknar och grefvimior, äro mycket pikanta och skärande, ehuru färgorna äro nog tjockt pålagda, och stundom ej rätt qvinnliga. I Moraler och Romanzer misslyckas hon alldeles. — Det idylliska elementet upptogs af en annan skaldinna, Fra Widström• (nu 73 år; Samlade Vitterhetsförsök, ulg. af Utg., Sthlm 1840, 2:dra üpl. 1841), som uppträdde 1799. Der är ren qvinnlighet.

Nu återstår att nämna de förnämsta af detta tidehvarfs öfriga författare, hvilka bilda öfvergången emellan den gamla odi nya tiden. Dit höra förnämligast Franzén och Wallin utom många andra.— F./M. Franzén uppträdde redan under förra seklet med visor, fulla af huslig känsla, barndoms och familjekärlek, okonstlad hjertlighet oeh mild, oskyldig skalkaktigbet, med en klarhet och åskådlighet, som är Goethe värdig. Utom dessa täcka idyllsånger har han diktat en Sång öfver Creutz <1797) i ditbyrambisk tonart, Emilie eller en afton i Lappland, en didaktiskt* beskrifvande dikt i akademiska smaken, Mötet vid Alvastra, en stor historiemålning af många skönheter, stycken ur en hjeltedikt, Gustaf Adolf i Tyskland, lyckade; Columbus, 1 D., mindre lyckad; och några andra dikter af mindre värde. — /. O. Wallin, som först uppträdde med lärodikter och para-576

fraser i akademiens torra genre, men sedan 1816 blef Sveriges yppersta Psalmförfattare. Flera andra stycken af honom, t ex. Dödens Engel (1830), D. 2i. Januari 1808 m. fl., visa också en ursprunglig stor skaldenatur.

Mindre begåfvade naturer voro följande gränsväktare mellan tvenne tidehvarf i den svenska poesien. Som goda öfversättare från de Gamle utmärkte sig: G.v.Paykull (f. 1757, † 1826; Saml. Skr., Ups., 1 B., 1814), öfversatte Anacreon, Sappho, Bion och Moschus (1787); Boman (f. 1758, † 1803), öfvers. Phædri fabler, Ovidii metamorphoser, Catos disticha och Heriodus (Sthlm 1813); Regnér (1748, † 1819) och Adlerbeth (1751, † 1818; Poet. Arb., 2 D., Sthlm 1802—03), som mästerligt öfversatt Æneiden (Sthlm 1804), Bucolica och Georgica (Sthlm 1807), Horatius (1807, 14, 17), Ovidii Metamorphoser (Sthlm 1820). Dessas egna dikter äro deremot i gamla smaken och högst obetydliga. — En Wieland i försämrad upplaga var Stjernstolpe (1777, † 1831, ExpeditionsSecret, Vilterbetsstycken, 2 D., Sthlm 1827—29; Efterlemn. Skr., utg. af v. Beskow, Sthlm 1833), som bearbetade, utan djupare humor, stycken af Wie-* land, Voltaire och Blumauer (Blumauers Æneid, 2 Uppl., Sthlm 1825; Oberon 1816; Popes Den borttröfvade hårlocken, Sthlm 1819, alla förträffligt öfversatta, samt Don Qvichotte, Sthlm 1818—19). Hans komik var dock mera fri och ogenerad än den akademiska. — Grefve A. F. Skjöldebrand (1757, † 1835, General) var en produktiv men föga utrustad poet. Torra och prosaiska äro hans eposdikter: Odin, Gustaf Erikson, samt Öfversättningar af Tasso och Byrons Childe Harold (Sthlm 1832); bättre är dramen Herman von Unna. — Valerius (Cancelliråd; Vitterhetsförsök, 1 H., Sthlm 1831; Visor, 2 H., Sthlm 1809— 11) förråder genom flera vackra stycken en verklig poetisk gåfva och nyare anda, ehuru hans dryckesvisor i den epigrammatiskt-pikanta arten gisslades af den nya skolan. I sina prisbelönta lärodikter står ban i Akademiens sold, liksom äfven Choræus (1774, † 1806, Theol. Adjunkt i Stockholm; Saml. Skaldestycken, 2 Uppl., Örebro 1826) och A. C. af Kullberg (1771, Biskop i Calmar 1830; Poet Försök, 2 H., Sthlm 1816).577

Choraeus har en mild, melankolisk anda i sina, efter Franzén bildade, sånger; Kullbergs lärodikter sakna icke vackra skildringar, och hans öfversättning af Bürgers Leonore är förträfflig. — P. A. Granberg och P. A. Wallmark (1778, Cancelliråd) äro inga särdeles poeter, dock äro vissa småstycken af den förra någorlunda, samt den sednares Fuselbrenner, en rolig roman. Den. sednare, utgifvare af Journalen, blef egentligen skottaflan för den nya skolans polemik och skämt, emedan han försvarade den gamla smaken. — A. Lindeberg (Gapitén, f. d. utgifvare af Stockholms Posten, nu medarbetare i Aftonbladet och författare till flera liberala politiska skrifter)

tillhör den gamla smaken genom sina ungdomsarbeten, den nyare genom flera rätt vackra stycken (Saml. Arb. 1835). — Den akademiska tidens Esthetiska författare var N. v. Rosenstein (1752, † 1824, statssecreterare; Saml. Skrifter, 3 D., Sthlm. 1838), som stödde sig på 18uk seklets allmänna Sensualism.

Den nya Skolans period (i809—i840).

En ny anda inströmmade både i vetenskap och skaldekonst vid seklets början.

Naturvetenskaperna hafva äfven nu lejonparten och äfven nu europeiska namn. Berzelius är Ghemiens Linné och står dessutom icke ensam, så länge Wahlenberg, Fries, Svanberg m. fl. finnas. Men äfven de theoretiska vetenskaperna sakna ej sina europeiska namn, t. ex. Geijer, och ännu flera, som borde blifva det.

Chemien.— Jac. Berzelius (f. 1779, Professor i Stockholm, baroniserad 1835) utvecklade först det elektrochemiska systemet, samt gjort en stor mängd vigtiga upptäckter ända från seklets böljan (Wöhler böljade 1835 utgifva sista upplagan af hans Ghemi). Bland hans många läijungar, som ännu öfverglänsas af hans ljus, märkas Säf ström m. fl. — I Botaniken har G. Wahlenberg (Prof. i Upsala, f. 1784) utmärkt sig genom Lapplands, Uplands, Garpaternas och Sveriges F]oror, samt för öfrigt genom vigtiga geologiska afhandlingar. Han har äfven en tid redigerat det stora verket: Svensk Bo-

•

tanik. C. A. Agardh (f. 1785, Biskop i Carlstad, förut Prof. i Lund) är känd för sina upptäckter inom Algernas rike (1817—19) och sina snillrika växtfysiologiska undersökningar (Organografi, 1830; Växtbiologi, 1831); Elias Fries (f. 179 I, Prof. i Upsala) för sina upptäckter inom Mycologien, sin utveckling af det naturliga systemet ocb sina Floror öfver Skåne m. m. Bland seklets öfriga botanister märkas: Acharius (1757, † 1819 i Saragossa, Professor), stor i Lichenologien; 0. Swarz (1760, † 1718) i Muscologien; Wahlberg ({. 1800, Professor; Flora Gothoburg. 1820—24), efter Wahlenberg redigerande Svensk Botanik; J. E. Wikström (f. 1789; Stockholms Flora 1840 och Botaniska Årsberättelser) ; Hartman (Provincial läkare i Gefle, f. 1800), Handbok i Skandinaviens Flora (Sthlm. 1824; 3dje uppl. 1838) m. fl. — I Zoologi: Sv. Nilson (f. 1787, Prof. i Lund) har en stor förtjenst af Zoologien genom sin Skandinaviska Fauna (1820 o. ff., 4 B.; Ny Uppl.), ornitho-logien, ichtyologien, petrificatläran och elhnologien (Skandinaviens urinvånare, ännu ofullbordadt). B. Fries, 1839 död fråu sin stora icbtyologiska verksamhet; Sundevall (Prof. i Stockholm); samt de äldre Entomologerna: Fallen (Prof., död), Schönheer, Gyllenhaal ocb Dalmen (1787, † 1826, Prof., hvilken sednare en. tid redigerade Svensk Zoologi), m. fl. — I Geologien hafva, utom Wahlenberg, G. M. Schwarz (Orychtognosi 1803) och Hisinger (f. 1766, Brukspatron; Letbæa Svecica 1837—40) synnerligen utmärkt sig. — I Mathematik äro Jöns Svanberg och Hill utmärkta, som Rudberg († 1839) i Fysik, och Hazelius, Hamilton, Akrell, Gyllengranat m. fl. i Krigsvetenskap.

Filosofien — hvars Historia i Sverige först skrefs af Hammarsköld — bearbetades vid seklets början af Benj. Höijer och Biberg, sedan af Grubbe och Atterbom som Schellingian och Snellman (Docent i Helsingfors) som Hegelian. — Benj. Höijer är en af Sveriges djupsinnigaste tänkare i Metafysiken och Esthetiken, sjelfständigt utvecklande den nyare filosofiens rigtning. Biberg (1776, † 1826, Prof. i Upsala; Saml. Skrifter 1828 o. ft, 3 D.) har sjelfständigt behandlat Rättsläran y sedan populariserad och empiriskt förtydligad af G.579

Grubbe (f. 1786, nu Statsråd; Rätts- och Samhällslära 1839). G. J. Hartman (Bibliothekarie i Åbo, f. 1776, † 1809; Kunskapslära 1808) utvecklade Höijers åsigter. — Atterbom har utvecklat Schellings system i den nyare trosfilosofiens rigtning, likasom Törneros (Prof. i Latinet, stor humanist, † 1839; i Skandia; Bref 1840) Solgers esthetiska system. — Snellman har 1839 , 40 gjort framställningar af Hegels Logik, Rättslära och Psychologi. KonstTheoriernas Historia forsökte Lénström framställa (1839), äfvensom Esthetiken i populär form (Lärobok 1836), samt att genom åtskilliga öfversättningar göra Hegel bekant. De nyaste Läroböckerna i Logik äro Lindbloms och Afzelii (1840).

I Juridiken utmärkte sig Schlyter (Prof. i Lund) genom sin förträffliga upplaga af Landskapslagarne; Calonius

(1738, † 1817, Prof., Statsråd; Opera utg. af Arwidsson 1829 o. ff., 4to) genom förträffliga skrifter, t. ex. Om trälars rätt, och skarpsinniga lagtolkningar; Rabenius genom Läroböcker i Came-ralvetenskapen, Statsekonomien och Kyrkolagen; Selling och Lundeqvist genom arbeten i C ameral lagfar enheten m. fl. Holmbergsson , Richert, Bergfalk äro äfven utmärkta vetenskapliga jurister.

Medicinens vetenskapliga behandling har under seklet i Sverige blifvit något försummad. Ett sjelfständigare större vetenskapligt arbete af större värde har icke utkommit Dock utmärkte sig Odhelius, Florman, Munk af Rosenschölds Afzelius, Ceder-schjöldiProf., f. 1782, utmärkt i barnförlossningsläran), l. Hwasser (f. 1790, Prof. i Upsala; Smärre Skrifter af Medicinskt innehåll, 1 D., 1839), m. fl.

I Theologien har man intet sjelfständigt vetenskapligt arbete, om man ej för sådant vill anse Lundblads Christna Religionens Hufvudläror, rationalistiskt; B er g qvists Förnuft och Uppenbarelse, orthodoxt och svärmande; Knös Samtal med mig sjelf, mystiskt; den nya Proföfversättningen af Gamla Testamentet af Sjöbring (Prof. i Upsala); Reuterdahls, Inledning till Theologien och Svenska Kyrkohistoria. — Stora predikanter har deremot i denna tid uppstått: J. O. Wallin, berömd för sin

37*560

kraftfulla och sublima, men något verdsliga, vältalighet; Högberg (Prof. i Upsala, 1789, † för några är sedan; Predikningar, 2 D., 2 Uppl.), äfven en predikant af stor, men mild, vältalig-bet; Schartau, en skarp dogmatiker i sina predikningar, men kärnfull; Hagberg, Franzén, Wingård, Thomander, Bergqvist,

o

Hedrén, Åström m. fl., alla hvar på sitt vis utmärkta.

Sveriges H i sto ria bar blifvit bearbetad af Geijer, Strinnholm och Fryxell. — E. G. Geijer, ett svenskt sekularsnille, en mångsidig litteratör, historicus, filosof (Thorild 1820), esthe-tiker, skald, tonsättare, politicus, har ej hunnit fortsätta sin stora påbörjade rikshistoria, rik på både snille och forskning, men fortföljt sin mindre framställning af Svenska Folkets Historia till Christinas död, ett förträffligt arbete, genom dess objectivitet och framhäfvande af den inre historien samt methoden att låta med händelsen samtida författare skildra densamma. Strinnholm har endast fullbordat Svenska folkets Historia under Hedendomen, men denna utmärker sig mindre genom skarp kritik än den mest ymniga och periodiska vältalighet i framställning, särdeles af sedernas historia. Fryxell har i sina Berättelser framställt det individuellaste af Sveriges Historia till Christinas död, på ett enkelt och flärdfritt, herodotiskt språk. A. A. Afzelii påbörjade Sagohäfder äro äfven utmärkta för sitt naiva fornål-driga föredrag. — Bland specialhistorici märkes först Jonas Hallenberg (rikshistoriograf, 1748, † 1834), på sin tid den lärdaste man i sitt land. Den grundligaste forskning utmärker alla hans arbeten, så väl de exègetiska (Hist. Anmärkn. öfver Uppenbarelseboken, 3 B., 1800), som de historiska (Nya allm. Hist., 3 B., Sthlm. 1782—85; Haudl. till Gustaf Adolfs Hist., Sthlm. 1784; Svea Rikes Historia under Gustaf Adolf, 5 B., 1790—96; Anmärkningar öfver Lagerbrings Historia, 2 B., 1719—22), samt de berömda numismatiska arbetena. — Schwerin bar lyckligt framställt Medeltidens Historia; — Lundblad (f. d. GeneralConsul) har utgifvit Svensk Plutark och Carl XH:s Historia (2dra Delen 1840); — G. A. Silfverstolpe (f. 1772, † 1824) Lärobok i Sv. Hist (1804) och Historia om förhållandet mellan Sverige och Norige (2 D,, 1822—23); — Granberg (f. 1770)581

Kalmar Unionens Historia (1807—11), Gustaf IV Adolfs sednaste regeringsår (1810—11), Svensk Statistik, Foikungaättens Historia (1819) m. m., ej utan forskning, men utan särdeles talent; — Ekelund († 1810, Rector) lyckade skolböcker i den svenska och allmänna Historien; — Bruzelius, Sveriges Historia för ungdom (1821); — Cronholm (f. 1809, Adjunkt i Lund), specialarbeten om Väringarne, Fornnordiska Minnen, om Vikingatågen och om Catholska Ligan; — Sacklén, Sveriges Läkarehistoria ; — Palmblad (biträdd af Sondén, Cronholm, Wieselgren m. fl.) Biographiskt Lexikon öfver namnkunniga Svenska Män (1835 o. ff. till bokst. ÄV);— Thomaeus (prost i Christianstad), Svenska Kyrkohistorieu i tvenne bearbetningar, utan kritik; — Reuterdahl (Adjunkt i Lund), med noggrannaste kritik, Svenska Kyrkans Historia (1838, IB.); — Hammarsköld flera litteraturhistoriska arbeten, hvarom nedanföre; — Wieselgren (Pastor i Skåne), Sveriges Sköna Litteratur (3 D.,

1833 o. ff.), eu svensk . litteraturhistoria till 1600talets slut, vittnande om snille och beläsenhet, ehuru ej alltid nog kritisk; — Rydqvist (Bibliotheks amanuens i Stockholm), ett slags vitterhets historia (Vittra Idrotter 1827), samt en undersökning om Nordens äldsta skådespel; — H. Järta har forskat i Svenska Laghistorien m. fl. —

Antiqvarier voro och äro: Liljegren (död), utgifvare af Diplomatarium Svecanum (hvaraf 2 Band utkommit, och hvars utgifvande fortsättes âf Riksantiqvarien Hildebrand, liksom äfven) Handlingar till Skandinaviens Historia, samt af Skandinaviska fornålderns hjeltesagor (1818—19, 2 D.); — Sjöberg (Prof. i Lund, död) gjorde flera antiqvariska undersökningar;—Brunius (Prof. i Lund, f. 1792), latinsk skald (De Diis Arctois, 1822), utgaf med Liljegren (1823) Nordiska Fornlemningar, samt sedan en lärd Beskrifning öfver Lunds Domkyrka (1836), samt en antiqvarisk och architectonisk resa i Södra Sverige (1839); — J. H. Schröder (Bibi. i Upsala) flera numismatiska och archäologiska småskrifter, samt deltagit med Geijer i utgifvandet af Scriptores rer. Svecicandra Delen.

Geografiska Handböcker skref Palmblad öfver Asien (4 B till 1:33), af hvilka den öfver Palestina (1823) är bäst,582

tamt en god skolbok i Geografien. — Den första egentliga Svenska Statistik skrefs af C. af Forsell, som äfven utgaf en karta öfver Sverige. Chartor öfver Sveriges land och kuster utgåfvos äfven af Akrell, Hagelstam, KUnt, Hallström m. fl. — Resebeskrifningar har man flera under denna period, mera vittra än vetenskapliga, af v. Beskow, Nicander, Unge, Gosselman, Rydqvist, Kernell, rwidson. Laestadius9 af hvilka de två första förråda skalder, den tredje ett sarkastiskt snille, som gerna tadlar, men på ett originellt sätt, den fjerde är en svensk Washington Irving till sjös, den siste lemnar fria och ogenerade skildringar af Lappmarken. Äldre eller mera praktiska äro Linnerhjelms resor i Sverige, O. Agrells till Marocco , Ruders till Portugal, Svedenstjernas till England, Z etter-stedts och Engströms till Lappmarken (den sednare har äfven skrifvit satiriska romaner ur bondlifvet mot vissa aristokratiska folkplågare: Björn Ulftand 1839 £c.).

Filologi. — Greke var Chr. Dahl (1758, † 1809, Prof. . i Upsala), som utgifvit goda Grammatikor, en latinsk (1796) och en grekisk (1808). J. O. Höyer (Prof. i Upsala, 1775, † 1833) öfversatte Thucydides (1831—32). — Orientalister voro: M. Norberg (Prof. i Lund, död), som utgaf Nazarenernas Adamsbok, Turkiska rikets annaler m. m.; Agrell († 1840), utmärkt i Syriskan (utg. Supplem. till Castellios Lexikon); Berg~ gren (f. 1790, pastor), som rest i Österländerna (Resor i Europa och Österländerna, 3 D., 1826—28), och utgifvit arabiska lexika (i Petersburg 1825 och i London). Yngre forskare äro: Lindgren (Prof. i Upsala) i Arabiska och Hebreiska; Tomberg (Docent i Upsala) i Arabiska och Persiska; Tullberg (Docent i Upsala) i Sanscrit och Peterson (Adj. i Lund) i Hebreiska (en Hebräisk Grammatik af originell plau). — 1 Latinet hafva under seklet följande arbetat: Lundblad (Prof. i Lund), stor latinsk talare; Lindfors (Prof. i Lund), som utgifvit et Svenskt Latinskt Lexicon och en Handbok i Romerska Antiqviteterna; Kolmodin (Prof. i Upsala, död), som mästerligt öfversatt Livius och -Tacitus; Törneros, som skarpsinnigt bearbetat Ramshérns Sy-nonym-Lexicon. — I Svenska Språket arbetade: Broocman,83

Collnér, Moberg, Fryxell, Boivie, Almqvist, Svedbom, Finetnan, Lyth, Tullberg, Enberg (utg. af Svenska Akadem. Grammat), m. fl. — 1 nyare språken: Deleen9 Heinrich, Fterecfc, Moberg, Svedelius, Almqvist, Öhrlander, Ly/A, Tillgren m. fl., som utarbetat grammatikor och Lexika i franska, tyska, engelska och den sednare en italiensk grammatika.

Den politiska broschyrlitteraturen sedan 1809 är så rik, och oftast så anonym, att vi deri icke kuuna inlåta oss. Mesta uppseende på sista åren har på den liberala sidan Crusenstolpe (f. i79 o, Assessor, statsfånge de sista åren) gjort genom sina i föredraget lekande och snillrika, till innehållet bittert personliga, Skildringar ur det inre af Dagens historia (1834) m. m.

Detta uppräknande af den svenska vetenskapens historia är på långt när icke fullständigt eller bibliografiskt noggrant; men för det närvarande ändamålet torde det göra tillfyllest, om det vigtigaste i någorlunda ordning blifvit anfördt.

Poesiens förändrade gestalt härleder sig utifrån. Den tyska filosofiens djupare bearbetning af Kant, Fichte och Schel-ling, som öppnade vidsträcktare utsigter öfver vetenskap och konst, Wiukelmanns, Lessings, Herders, Goethes och Schillers inflytande inom konsten, och sist Schleglarnes, Novalis' och Tiecks verksamhet för Romantiken, jemte Oehlenschlägers upplifvade af de fornnordiska minnena, väckte tillsammans unga män till reformatoriska sträfvanden. 1 England hade ju poesien redan i böljan af seklet återvändt till busliga lifvet och naturen genom Lakeskolan; franska revolutionen hade framdragit det medborgerliga och nationella, till motsats mot priviligerade kaster; religionen befriades från det 18:de seklets materialism; och slutligen började man öfverallt. ropa på sak, realitet, praktisk duglighet, karakter, frihet, objectiva skapelser. Detta allt tog äfven i Sverige ut sin rätt Revolutionen 1809 var gryningen af en ny tid af politisk och litterär verksamhet, som inom poesien först uppenbarade sig, förberedd af Bellman, Thorild med flera. Nu böljades striden mellan Fosforüterna (den nya skolans män) och Akademien, hvarvid de förra icke allenast vederlade den sednares läror, utan äfven frånkäude dess egna ska-264

pelser all betydelse för nationens litteratur och allt poetiskt värde. Det var en ensidighet, som kom deraf, att skolan var for mycket idealistisk eller spiritualistisk. Den andra fractionen af den nya skolan, den göthiska, gick fredligt till väga och inlät sig icke i någon polemik med den gamla skolans män. Romantiker voro: Atterbom, Hammarsköld och Palmblad m. fi., Göther deremot: Geijer, Tegnér, Ling m. fl.

Forforisterna eller Romantikerna. — År 1803 stiftades i Upsala ett vittert sällskap: V. V. eller Vitterhetens Vän-ner, hvars medlemmar bland andra voro: Livijn, Hamarsköld, Atterbom, men upphörde 1806, hvarefter Atterbom 1807 stiftade ^nroraFörbundet, hvars nya åsigter sedan uttalade sig i Polyfem, (Sthlm. 1810—12), utg. af Askelöf (na Minervas utg.), Phosphoros (1810—13), hvaraf skolan fick sitt nämn, m. m. Skolans sträfvan var theoretiska kritisk och poetisk. Genom den första ville den, särdeles Atterbom och Hammarsköld, efter Schelling och Schleglarne uppställa ett nytt ästhetiskt system, som dock ännu blott är fragmenter. Kritiken öfvades så, att de lade den nya måttstocken på de Akademiska fostren och fördömde dem, men åter framdrogo andra, som Akademien ej erkänt, t. ex. folkvisorna, Stjernhjelm, Bellman, Wallenberg, Ehrensvärd, Thorild, samt alla verldens romantiska skalder i Medeltid och nyare tid. Deras egen poesi var i allmänhet alltför ab-stract och filosofisk, saknande klarhet, objectivitet och nationell anda, hvilket Götherna *) deremot i hög grad egde. Deras förtjenst är i alla fall stor, de hafva segrande utgått ur striden, ty deras ideer hafva eröfrat Sveriges Litteratur och Akademien sjelf (Atterbom blef 1810. en af de Aderton).

Atterbom har nyligen, lemnat grunddragen af sin Ästhetik, (i min Konst Theoriernas Historia, Upsala 1839), samt för ett par år sedan utgifvit sina samlade dikter. Han är en djupsinnig lyrisk skald, rik på ideer och mystiska åskådningar af verld och natur, liksom Englands Wordsworth. Han är en Söderns skald, en Troubadour, som af ett naturens misstag föddes

*) Namnet härledes från Göther (skolans sträfvan var fornsvensk, eller skulle åtminstone vara så), icke från Goethe.585

i Norden, hvilken icke väl vet värdera det etherfina, djupsinniga, djupkänsliga och svärmande idealiska. Hans x lyrik är derföre med sina ideer och dialectiska grubblerier, sin naturmystik, som i skapelsen ser endast symboler eller allegorier af andliga förhållanden, aldrig blifvit rätt. nationell, ehuru snillrik den alltid är. Denna lyrik antager dramatisk form i den stora, på de skönaste beskrifningar, reflexioner och erotiska sånger rika, men alltför vidlyftiga Lycksalighetenit O och i fragmenterna af Fogel Blå, båda de djupsinnigaste dikter på Svenska, dels folkvisans tonart, då alldeles förträfflig. Hans bästa smådikter äro Blommorna, en lyrisk diktkrans, i hvilken ban personifierar Blommorna. Alla hans bättre dikter utmärka sig icke blott för en romantisk känsla, erotisk dialectik och präktiga skildringar, utan äfven för en högst musikalisk form.

I. Hammarsköld(f. 1785, Bibliotbeksamanuens, † 1827) utmärkte sig mindre för poetisk verksamhet, än mördande, oftast träffande Kritik, dock stundom ensidig, och vetenskapliga arbeten, af värde, t. ex. Svenska Vitterheten (1818—19; ny uppl. af Sondén 1832), den första Svenska Poesiens Historia, rik på forskning, ehuru mera registerlik; Det Philosofiska Slu-düm i Sverige (1821), den första Svenska Filosofiens Historia; De

bildande konsternas Historia (1817); Philosophiens Historia (1825—27,3 D.) m. m. Hans minne skall lefva i lärdomshistorien. — Palmblad {1788, Prof. i Grekiskan) är en mångsidigt bildad man, geograf, politisk skriftställare, recensent, novellförfattare och öfversättare från Grekerna (Sophocles 1839, ej särdeles lyckad). Hans noveller i Poetisk Galender och en ny: Kärlek och Politik (1840), äro utmärkta, mera för en förträfflig stil, än djup poesi. Han deltog i alla skolans tidskrifter. — I Poetisk Calender skrefvo äfven följande, som dock minst bära spår af fosforismen: Hedborn, utmärkt för en naturfrisk anda i folkvisans tonarter; Grafström, lycklig i Franzéns idylliska lyrik, och Euphrosyne, som har diktat ypperliga naturbilder, rika på romantisk natur* mystik och äfven idylliska genrebilder. — Till After-romantikerna, mest imitatörer, eller aldrig fullt mognade, höra C. v. Zeipel, Ingelgren, Elgström, Sondén m. fl.266

Götherna skrefvo i Iduna (Sthlm 1811—24), som utgafs af Geijer, hvilken der först uppträdde med snillrika afhandlingar, som förebådade Sveriges häfdatecknare och största litteratör, samt originella dikter, i en sjelfständig, kraftfull och fornsvensk anda, t ex. Sista Kämpen, sista skalden, Odalbonden, Vikingen m. fl. — Der lemnade också Esaias Tegnér stycken ur Frithiof och andra dikter, som förebådade Sveriges största skald. Ingen är åtminstone af hela nationen så väl förstådd och så mycket läst; ingen har så genomträngt det svenska nationalmedvetandet; ingen är så enkel, men tillika så elektriserande, så qvick, liflig och glänsande, så rik på de originellaste bilder och liknelser, och så i stånd att uttrycka med förundransvärd klarhet djupa och stora ideer; ingen vet så väl att försätta läsaren i en djup stämning genom anslående af en melankolisk grundton, som ligger på djupet af hvarje ädlare menniskobröSt. Fosforisterna hafva beskyllat honom för ytlighet, brist på djup i tankar och Gemiith; man har sagt, att han i sin Frithiof lånat ämne och alltför mycket moderniserat det, samt att haiis storhet ligger i bilderna och hurtigheten. Man kan väl till en viss del .deri ha rätt, men ban är dock stor nog alt vara den mest svenska skald, som ännu lefvat. Hans Axel, med sina brister i planen, kan hvar svensk yngling utan, och Frithiof är Sveriges poetiska bibel, samt afyndas äfven i det öfriga Europa. Oehlenschlägers Helge är dock en förebild, som i planens djupa fornnordiska anda åtminstone står. före Frithiof. Nattvardsbarnen är en herrlig religiös Idyll. Hans prosa bär många och djupa spår af sin författares rika poetiska Genius, som, utan alt störa dens enkelhet, ger den en lifligare colorit och en förvånande effect. — Ling var af bela sin själ en fornnordisk skald, men oaktadt sina sköna lyriska naturbeskrifningar och sin originalitet (han var autodidakt i allt) likväl ej i stånd att ge en fulländad skapelse. Det saknades honom konstnärförstånd. 1 hans Asar, denna stora episka dikt, saknas redig plan och episk anordning; det groteskt vidunderliga, det manererade och enformiga, har der för stort spelrum. Hans dramer lida brist på dramatiskt element Nicander skref äfven i Iduna, äfvensom v. Beskow. 2Vt-587

c an der är den lyckligaste sveuska skald i språk och formfulländning samt i beskrifningar. Allt är så rent, så genomskinligt, så konstnärfulländadt, äfven om ej alltid djupt och rikt poetiskt. Hans dram Runesvärdet är en herrlig skapelse, mindre för det dramatiska än det lyriska deri. Enzio innehåller, med alla brister i planen, de herrligaste och praktfullaste skildringar. Runorna äro ej alla lyckade. Othello och Orleanska Juugfrun äro öfversättningar af renaste diction. — v. Beskow lyckas mindre i lyriken, än i historiska dikter, t. ex. Sveriges anor, och dramerna ur svenska historien, som ega båda lycklig plauanlägg-ning och harmoniskt språk. Någon djupare poesi får man icke begära. — A. A. Afzelius, folkvisornas utgifvare, diktade i deras tonart Neckens polska. — Assar Lindeblad härmade i början slaviskt Tegnér, mon har sedan sjelfständigare utvecklat sig och lemuat flera vackra dikter af colorit och lyftning, t ex. Fremlingen och Missionären (i Barfods Brage og Idun) m. m.

Till ingen skola hörde eller höra de originella skalderna Stagnelius och Vitalis, Dahlgren och Almqvist. — Stagnelius är en af Sveriges största Lyriker, speculativ och naturmythisk som Atterbom, klar i formen som Tegnér och Nicander. Han är en af Sveriges djupaste skaldenaturer, har rikedom på djupa tankar, uttryckte i den mest fulländade forms försmältande välljud. Han är rent lyrisk i alla slags konstform, bär öfverallt med sig sitt jag, sitt öfver lifvets gåtor efter Gnosticismens system reflecterande jag, som i materien ser Demiurgens skapelse och i hela universum en sammanfattning af i stoft fängslade andar, som skola befria sig från materiens bojor och lifvet på jorden. Denna poetiska naturmystik har han klarast uttalat i Liljor i Saron, näst Blommorna de

djupsinnigaste lyriska dikter på Svenska. För öfrigt har han diktat det praktfulla Epos Vladimir på de skönaste hexametrar, samt en hop dramer, som blott äro lyriska speculationer, men af hög skönhet: Glädjeflickan i Rom, Albert och Julia, Bacchanterna, i fullt antik an!a och form, Martyrerna, full af djup kristendom, Riddar-tornet, ett romantiskt drama, det mest fulländade; fornnordiska dramer: Sigurd Ring, Visbur och det djupsinniga fragmentet588

af Steiger, alla bristande i eos ty m och historisk teckning, men poetiska filosofemer, ofta af högsta skönhet — Denna store skald, af fysiska lidanden förstörd ocb fördystradj hade en själafrände i Vitalis, som af ekonomiska bekymmer och en olycklig ungdomskärlek leddes att hata och ironisera öfver verlden i bittra satirer, samt att andra gånger i de mildaste och mest religiösa resignationssånger utgjuta sin längtan från verlden till tiud. De sednare äro oöfverträffliga, då satirerna äro nog bittra och för litet humoristiska i den mening, att skalden höjer sig till en ståndpuukt, hvarifrån verlden är honom lika mycket beklagans-som begabbningsvärd. — C. F. Dahlgren har en gladare själ än båda, en sannare humoristik, en godsinnad qvickhet, som leker med hela verlden i carnevalsglädje. Då hans dryckessånger äro mest imitationer af Bellman, äro deremot hans naturbilder på vers eller prosa kostliga skatter af skämt och qvickhet, ty hela naturen är för honom personifierad till den roligaste Carnevalsverld. Stundom äro hans idyller äfven hjert-liga och hänförande, någongång äro de alltför chaotiska och cyniska, saknande plan och reda, upplösande sig i ett poetiskt furioso. Molhergs Epistlar, Bokbataljen, Den i:ste Maj, Ulla Winblads död, Argus i Olympen och 'Nahums Krönika äro ypperliga stycken, att ej nämna hans smärre. — Komisk, men för lärd, är äfven C. E. Fahlcrantz (f. 1790, Prof. i Upsala) i sin Noaks ark (1826), rik på humoristiska partier, då deremot hans Ansgarius (1835) är ett dogmatiskt poem. — C. J. L. Almqvist, känd för sin Törnrosens Bok (sedan 1832), en samling af alla £lags poetiska arter,* bevisar den mångsidigaste skaldeförmåga, ehuru han stundom nog mycket öfverlemnar sig åt farliga paradoxer. Han är realist, framställande helst den gifna verkligheten, särdeles folklifvet, derur utlockande det innerligast rörande och vackra, som i hvarje form af lif kan finnas, bondens som konungens. Han ar den första, som tagit händelser ur bondens och folkets lif till ämnen och tillika med största mästerskap vetat att återgifva detta, utan att falla ur tonen, utan att förråda den bildade herren, som nedlåter sig i det låga lifvet. Detta förmår høn genom sin dramatiska för-589

måga, som låter honom försätta sig i de handlande karakterernas, nationernas, tidernas hela själslif. Tillika är han rik på de frappantaste och mest egna tankar, och hans fantasi -är öfverbe-folkad med lysande bilder. Dertill kommer, att bela hans poetiska konstnärskap hvilar på en politisk grundåskådning af samhället, religionen och konsten — af radikalaste art. Det ser ofta ut, som han ville förstöra de bestående formerna såsom ceremonier utan betydelse, på det det inre lifvet ohejdadt skall kunna frambryta, som det vill, i stat, familj och konst* Detta är en irrlära, ty hvad sekler skapat, är ingen tom nyck; all bildning går ut på att visa oss deras förnuftighet och derigenom lära oss att villigt underkasta oss och handla inom formernas band, hvilket är. den rätta friheten, ej att afkasta dem. Till detta fel må läggas hans lust för bizarra fantasterier, hans minutiösa detaljerande af trivialiteter, hans brist på sinne för smak och konstnärlighet i vissa delar. Det besynnerligaste af hans alster är Amorina, en underlig och blodigt grym berättelse med de onaturligaste karakterer; Det går an, en saintsimoni-stisk novell, som väckt mycket oväsende; Marjam, der Paulus framställes som en galning. De skönaste af haus alster äro Folkskrifterna, särdeles Grimstahamns Nybygge och Kapellet, fulla af innerligt oskuldsfulla målningar; Schems el Nikar, ett skönt nubiskt epos, och Arthurs jagt, ett bretoniskt; Signora Luna, Ferrando Bruno och Ramido Marinesco, praktfulla i diction och teckning, ehuru èj utan bizarrerior, Tintomara och Columbine, noveller af lyckliga partier, Ormuds, en humoristisk skapelse m. m. Vi kunna icke uppräkna allt, ty han är den produktivaste af Sveriges författare.

Bland de öfriga skalderna, de fleste af den yngre generationen, märkas den qvicka, men något cyniska Vadman, afliden för några år sedan; — den store finske skalden Runeberg, som i sina Elgskyttar gifvit mästerliga skildringar af Finlands folklif, samt i Idyll och Epigram och andra stycken, t. ex. Grafven i Perrho, tillegnat sig den finska folksångens egna, undersköna tonart, och i Hanna målat på klingande hexametrar ett skönt Stillif. Ett djupt natursinne uttalar sig i alla hans skapelser390

och gör honom till den ypperste af hela den yugre skaldegenerationen. — Böttiger, som nu äfven tio år varit inför

allmänheten, är en mild och oskuldsljuf sångare, lika lycklig i tillfällighetsdikter som i den Franzcnska lyriken. — Ingelman (f. 1788, Co-pist; Skaldeförsök, Sthlm 1828 o. ff., 4 H.) utmärker sig för lyckliga beskrifningar och tillfällighetsdikter. — E. F. Buda (f. 1807, † 1833, Magister; Brynolfs äfventyr, Vildsvinsjagten, Hagbart och Signe, .Främlingen från Norden, Dikter 1833, Ströverser på svenska parnassen, om de sista poeterna) är mindre originell, än mild och formfulländad. — Olof Fryxell har en originell anda, men är ojemn och stundom smaklös och bizarr.

Bland de yngsta äro de mest lofvande följande: Nybom och Malmström, studenter i Upsala, den förra förf. till Byron i Grekeland (1838) och Dikter (1840, Ups.) med mycken djerfhet, lyftning och deu praktfullaste diction, den sednare, en mera mild och elegisk natur, med anlag för en svärmande naturmystik och erotisk dialectik, ocb i språket klar, vek och genomskinlig, förf. till Ariadne (1838) och Fiskarflickan på Tynnelsö (1839), samt stycken i Eos och Linnæa Borealis. — Kjellman-Göransson (Dikter 1839) är sinnrik, fin ocb etherisk i sin lyrik, som med originell didaktik i innehåll förenar en mjuk och fin form. — C. F. Ridderstad (f. 1807, Löjtnant; Ungdomsbilder, Sthlm 1838) är en rikt begåfvad, djerf lyriker, men som icke kommit till harmoni och mognad. — v. Braun (Löjtnant; Dikter, 3 B., Sthlm 1837—40) är qvick, men icke humoristisk, och nog cynisk; har dock äfven lemnat några stycken i den allvarsamma genren, som äro vackra. — Sturzen-becker, i Heines genre, Sätherberg, naturmålare, Carlén, genre-målare (Stycken på vers, 1838), Strandberg, djerf och kraftig, andande frihet och folklif, Lilja, Bergman m. fl., hafva endast uppträdt i Galendrar och ännu icke samlat sina dikter.

Romanförfattare äro under denna tid: Livijn (1781, • Krigshofrättsråd; Axel Sigfridson 1817 och Spader Dame 1824), genialiskt humoristisk; — Cederborgh (1784, Brukspatron, † 1835; Uno von Trasenberg 1809, 10, 3 D., Ottar Tralling, 1810— 18, 4 D., Ungdomstidsfördrif, 3 B., Sthlm 1834) har qvickt,591

men utan djupare humor, skildrat det svenska borgarlifvet frSn den komiska sidan;— Gumaelius (f. 1789, Pastor) har i Thord Bonde (Upsala 1828, 1 B) börjat en god historisk roman; — Öfversten Grefve Pehr Sparre (1790; Den sista Friseglaren, 1832, Adolf Findling) har lemnat historiska romaner, trogna i teckningen af tiden, men utan djupare poetisk blick, hvilket äfven gäller om O. K., som författat Snapphanarne (1831) och Sista afton på Östanborg (1833). — I Noveller hafva följande försökt sig: G. H. Mellin (f. 1803, Pastorsadjunkt),* som i många historiska noveller visat mycken talent, trogen costymteckning, täcka idylliska skildringar och en förträfflig stil, ehuru uppfinningen ej varit särdeles sinurik, t. ex. Blomman på Kinnekulle m. fl.; — C. A. Kullberg (f. 1813, Kammarjunkare) har lyckats väl i beskrifvande dikter, samt i Gedcrborghs genre, då deremot Gustaf III och hans hof endast har ett qvickt framställningssätt och läckra skildringar; — Mamsell Ståhlbergs och Mina Grönwalls noveller hafva fina partier,

Sverige har tre romanförfalterinnor, som dock lemnat de bästa romerna, dess litteratur eger: Mamsell Bremer, Friher-innan Knorring eller Förf. till Cousinerna (1834), Axel, Vännerna, Qvinnorna, Ståndsparalleler, Illusioner och Tant Lisbeth9 samt Fru Flygare, förf. till Waldemar Klejn, Representanten, Gustaf Lindorm, Professorn, Fosterbröderna och Kyrkoinvigningen. —Mams. Fr. Bremer är den förnämsta af dessa. Hon är utmärkt för den englarenaste verldsåskådning, den lyckligaste genremålning, den mildaste humor, det mästerligaste framställningssätt, de täckaste teckningar af familjekänslorna, ehuru hon ej har i samma grad planförmåga. Detta eger ej heller den andra, utan blott den tredje, men den andras teckningar ur det aristokratiska lifvet äro oändligt liffliga och sprittande af qvickhet. Den tredjes storhet ligger i inventionen, i de dramatiska plananläggningarne.